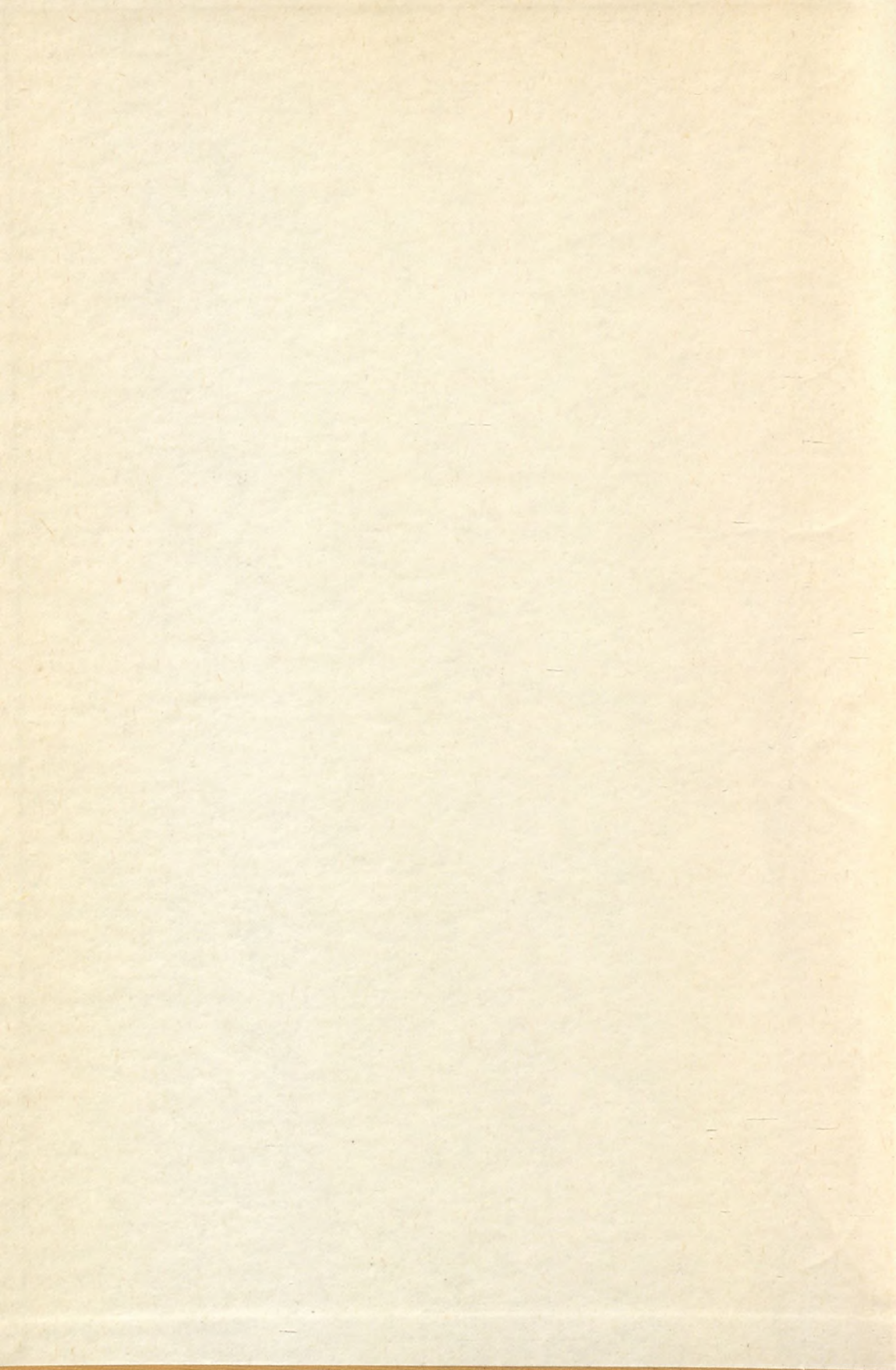

A
MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETÍRÁS
FORRÁSAI

Petőfi-adattár
I. kötet

PETŐFI-ADATTÁR

I.

NYELVTUDOMÁNYI ÉS NYELVTANULÁSI KÖZPONT

PETŐFI-ADATTÁR

ÉRTÉKES NYELVTANULÁSI FORRÁSOK

1. A PETŐFI-ADATTÁR célja a Petőfi-életmű és műveinek ismerettségének elősegítése, a nyelvhasználatának fejlesztése, a nyelvvel való kreatív bánásmód kialakítása, a nyelvvel való kritikai és kreatív foglalkozás elősegítése, a nyelvvel való kritikai és kreatív foglalkozás elősegítése.

NYELVTUDOMÁNYI ÉS NYELVTANULÁSI KÖZPONT

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETÍRÁS FORRÁSAI

FONTES AD HISTORIAM LITERARIAM HUNGARIAE SPECTANTES

11.

A SOROZATOT SZERKESZTI

LUKÁCSY SÁNDOR

1. VARGHA BALÁZS: CSOKONAI-EMLEKEK
2. T. ERDÉLYI ILONA: ERDÉLYI JÁNOS LEVELEZÉSE I.
3. T. ERDÉLYI ILONA: ERDÉLYI JÁNOS LEVELEZÉSE II.
4. SOMOGYI SÁNDOR: GYULAI PÁL LEVELEZÉSE
5. BISZTRAY GYULA ÉS KOMLÓS ALADÁR: GYULAI PÁL:
BÍRÁLATOK, CIKKEK, TANULMÁNYOK
6. BISZTRAY GYULA: TOMPA MIHÁLY LEVELEZÉSE I.
7. BISZTRAY GYULA: TOMPA MIHÁLY LEVELEZÉSE II.
8. BÁNHEGYI GYÖRGY, SZAUDER JÓZSEF ÉS SZAUDER JÓZSEFNÉ:
KÖLCSEY FERENC KIADATLAN ÍRÁSAI
9. OLTVÁNYI AMBRUS: BAJZA JÓZSEF ÉS TOLDY FERENC LEVELEZÉSE
10. T. ERDÉLYI ILONA: ERDÉLYI JÁNOS: FILOZÓFIAI ÉS ESZTÉTIKAI
ÍRÁSOK

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
IRODALOMTUDOMÁNYI INTÉZETE

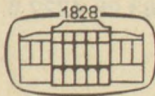
PETŐFI-ADATTÁR

I.

PETŐFI AZ EGYKORÚ SAJTÓBAN ÉS EGYÉB NYOMTATOTT FORRÁSOKBAN

(Kiegészítés Endrődi Sándor „Petőfi napjai a magyar irodalomban” c.,
1911-ben kiadott gyűjtéséhez)

GYŰJTÖTTE, SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
ÉS A JEGYZETEKET ÍRTA
KISS JÓZSEF

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST 1987

507482

Lektorálta

SZÖRÉNYI LÁSZLÓ

ISBN 963 05 4221 8 (sorozat)
ISBN 963 05 4222 6 (I. kötet)

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1987 · Kiss József

PRINTED IN HUNGARY

M. TUD. AKADÉMIAI KÖNYVTÁRA
Könyvtár: 5199 / 1988 sz.

SZÖVEGEK

1842

[Júl. 15—31.] [Napt.] Népbarát. Közhasznu naptár 1843-iki közönséges évre. Sok mulatságos todalékkal a két magyar haza számára. Pápa [1842.] Főisk. ny.

[A 41. sztl. lapon:]

Szántásvetés

Mi haszna hogy a csoroszlya
Az ugart fölhasogatja;
Hogy ha magot nem vetsz bele
Kóróval lesz megint tele.

Hej kis leány pillantatod
Mélyen a szivembe hatott,
S mint a földet a csoroszlya,
Azt keresztül hasogatta.

De hiában hasogatta,
Azért csak bú terem rajta;
Ültesd belé szerelmedet,
Úgy nő rózsza tövis helyett.

[A 41—42. sztl. lapon:]

Vendég

Kerepöl a szarka
Házam tetején:
Vendég jó: vendégül
Vajh kit várjak én?

Messze föld határán
 Jár a szerető,
 Csalfa volt szerelme,
 Vissza nem jön ő.

Tán te léssz vendégem
 Ohajtott halál,
 Jer siess, előtted
 Ajtóm nyitva áll.

[Szept. ?] [Any.] A pápai ref. főiskola *személyzete* az 1841/2. iskolai év nyári s nyárutó 18-tól nyárutó 23-ig tartatott közvizsgálatainak alkalmával. Pápán, 1842.

[Az I. éves bölcsészek névsorában, a teljes iskolai tanulónévsor 183. sz. neveként, a „Név” rovatban:] „Petrovics Sándor”. [A név után a „Haza” (= Lakóhely) rovatban:] „Szab. Szállás”.
 [Fénymásolatát l. 1. sz. mell.]

Nov. 10. [Színl.] Székes-Fejérvár. [Ny. n.] 36 × 21 cm.

Szabó József és Török Bénéjámint vezéreltek alatti Színész Társaság által előadatik: Ma Csötörtökön November 10én 1842: *Bájital Cimű daljáték* bevezetése (Introductioja) I Szakaszban. Személyzet:

Adina, gazdag falusi hölgy	—————	De Cau Mimi k. a.
Nemorino, falusi ifju	—————	Almási úr.
Gianetta, falusi leány	—————	Körmöndi k. a.

Ezt megelőzi:
Párisi naplopó.

Vigjáték 3 felvonásban, Bayard és Vanderburch után Szigligety (! Ede)]. Személyzet:

Morin, tábornok	—————	Keszy Úr.
Emil, fia	—————	Török Úr.
Morin asszony, a tábornok sógornéja	—————	Szabóné assz.
Meunier asszony	—————	Váriné asszony.
József, } Meunier onokái	—————	Kesziné assz.
Eliza, }	—————	Szuperné asszony.
Bírott, adó iktató	—————	Szuper úr.
Hillaire, a tábornok komornyikja	—————	Fehér úr.
Két inas }	—————	Rónay úr. [Petőfi]
	—————	Keszthelyi úr.

A Bérlet-jegyekhez mindenki a pénztárnál kap egy belépti-jegyét a kibérlett szám szerint.

Bérleti Jegyeket válthatni egész nap a színháznál este a pénztárnál.

Kezdeté hetedfél órakor.

Nov. 13. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 44 × 36 cm.

[Szabó József és Török Benjámín színtársulata Nestroy „Majom és vőlegény” c. zenés-énekes bohózatát adja elő, bérletszünetben, „Hasenhuth ur, a pesti magyar színház balettmestere” vendégfelléptével. A szereposztásban:]

Fauszt vadállatok őrje — Borostyáni[!] ur. [Petőfi.]

Nov. 29. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

[Szabó József—Török Benjámín társulata Karl Töpfer „Nagy világ divatja, vagy A pesti korhely pajtások” c. 4-felvonásos vígjátékát játssza, Komlóssy Ferenc fordításában. „Bérlet 10. sz.” megjelöléssel. Petőfi szerepe:]

Sportula	}	pesti gavallérok	}	Szuper úr.
Mixlex				Boldog úr.
Szalonnási				Borostyán úr. [Petőfi.]

Nov. 30. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

[Szabó József—Török Benjámín színtársulata Munkácsy János „Gara-boncás diák” c. 3-felvonásos „tüneményes víg énekes játék”-át adja elő. „Bérlet 11. sz.” megjelöléssel. Petőfi szerepei:]

I. Szakas:	Egy inas	—	Borostyán úr. [Petőfi.]
II. Szakas:	Inas	—	Borostyán úr.
III. Szakas:	János,	} parasztlak	} Ertsei úr.
	Mihály,		

Dec. 1. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

[Szabó József—Török Benjámín színtársulata F. Gaillardet és az idősb Alexander Dumas „Neslei torony” c. 5-felvonásos drámáját játssza, Csató Pálnak Th. Dunkel átdolgozása nyomán készített magyar fordításában, „Bérlet 12. sz.” megjelöléssel. Petőfi szerepe:]

Pierrefons	}	nemeselek	—————	Borostyán úr. [Petőfi.]
Savoisy			—————	Keszthelyi úr.
Raul [!]			—————	Almási úr.

Dec. 8. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

[Szabó József—Török Benjámín színtársula ezen a napon Szigligeti Ede „Troubadour” c. 4-felvonásos „eredeti szomorujáték”-át adja elő. „Bérlet 4. sz.” megjelöléssel. Petőfi szerepe:]

Porkoláb — Borostyán úr. [Petőfi.]

[Uo. a lap alján hirdetik a dec. 10-i előadást, amelynek színlapja nem maradt fenn. Eszerint e napon „Török Benjámín jutalmára” A. A. Bourgeois „A velencei nő” c. „nagy drámá”-ját adták, Egressy Benjámín fordításában; feltehetően Petőfi közreműködésével.]

Dec. 11. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 44 × 36 cm.

[Szabó József—Török Benjámín színtársulatának e napi műsorán Charlotte Birch-Pfeiffer „Boldogasszony Temploma harangozója (Notre Damei toronyőr)” c., Fánccsy Lajostól magyarra fordított „regényes drámája” szerepel. „Bérlet 5. sz.” megjelöléssel. Petőfi szerepe a 3. és a 4. „kép”-ben:]

Grefier — Borostyán úr. [Petőfi.]

Dec. 13. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

Szabó József és Török Benjámín vezérletök alatti Színész Társaság által Ma Kedden December 13én[!] 1842. adatik BABÉRFA ÉS KOLDUSBOT, vagy: Egy költőnek 3 tele. Színjáték 3 felvonásban. Egy felvonásos utójátékkal. Bérlet 6ik Szám. [Petőfi szerepe:]

Ahles, könyvtáros — Borostyán úr. [Petőfi.]

Dec. 17. [Színl.] Székes-Fejérvár, 1842. [Ny. n.] 36 × 22 cm.

[Szabó József és Török Benjámín vezérletök alatti Színész Társaság által ma, szombaton előadatik: Victor Hugó: Angelo. Padua zsarnoka. Dráma 3 nap 4 felvonásban. (Ford. b. Eötvös [József]). Bérlet 9. sz. [A szereposztásban:]

Troillo, ajtónálló — Borostyán úr. [Petőfi.]

[Fénymásolatát 1. 2. sz. mell.]

1843

[Jan.?] [Zsk.] Játékszini zsebkönyv, melyet a magyar színészet pártfogóinak s barátainak mély tisztelettel ajánl Fekete Soma. Pesten, 1843. Landerer-Heckenast ny. 24 l.

[Az 1842. okt. 16-tól 1843. jan. 9-ig Székesfehérvárott működött társulat tagjainak névsora a füzet 5—6. lapján:]

Igazgatók:

Szabó József úr.
Török Bénéjamin úr.

Színésztagok:

Almásy István úr.
Boldog Lajos úr.
Borostyán Sándor úr. [Petőfi Sándor.]
Fehér János úr. (felügyelő).
Fekete Soma úr.
Fitos Sándor úr (táncitanító)
Görbe Ferdinánd (sugó)
Keszi József úr.
Keszthelyi Imre úr.
Németi György úr.
Szuper Károly úr.

Színésznők:

De Cau Mimi k. a. [kiasszony]
Gyöngyösi Jozéfa k. asz. [kisasszony]
Kesziné Julia.
Körmöndi Nina k. asz.
Munkácsiné Aniko.
Szabóné Zsófia.
Szuperné Antonia.
Váriné Nina.

Pénzszedők:

Öreg Szabó József úr.
Mészáros Mátyás úr.

Ruhatárnok:

Ercsei Zsigmond.

Dízmester:

Horvát János.

Cédulaosztók:

Veszprémi Gábor.
Vaszlicska Vencel.

Febr. 4. Világ 10. sz., 78. Hirlapi kalászkok c. r.

Az Athenaeum 2. füzetének ismertetésében említik, hogy „Költeményeket Vidor Emil [Kerényi Frigyes álneve], Vachot Sándor és Petőfi Sándor adnak”.

[**Ápr. vége?**] [Zsk.] Játékszíni zsebkönyv, melyet a magyar színészet pártfogóinak 's barátinak mély tisztelettel ajánl Keszy József, a' színész társaság rendezője. Kecskeméten, 1843. Szilády ny. 31 l.

[10—12. l.:] Név sorok.

Igazgató:

Szabó Jó'sef úr.

Színésztagek:

Almágy István úr. (rendező).
Boldog Lajos úr.
Dee'si Zsigmond úr.
Fekete János úr. (dízmester).
Tavaszy Károly úr.
Gönczi Soma úr.
Görbe Ferdinand úr. (sugó).
Keszy Jó'sef úr. (rendező).
Laczkó László úr. (karmester).
Némethy György úr. (ügyelő).
Szuper Károly úr.
Petőfi Sándor úr.
Váradi Pál úr.

Színésznők:

De Cau Mimi k. a. [kisasszony]
Göncziné Trézia.
Keszyné Julia.
Körmöndi Nina k. a.
Illésné Katalin.
Laczkóné Róza.

Szabóné B. 'Sófia.

Szuperné Antonia.

Pénzszedő: Öreg Szabó Jó'sef úr.

Ruha tárnok: Ercsei Zsigmond úr.

Cédula osztók:

Veszprémi Gábor. Kovács János.

Júl. 19. Világ, 57. sz. 478. Hirlapi kalászkod c. r.

[Az Athenaeum 2. köt. 1. füzetének ismertetésében:]

Költemény van három: *Halálvággy*, Petőfi Sándortól; *Tavaszi reg*, Samarjay Károlytól; *Mentség*, Laukától.

Okt. 12. Regélő Pesti Divatlap, 30. sz., 954. Irodalom c. r.

[A Magyar Életképek II/3. sz. füzetének tartalmi ismertetésében:]

Az utolsó alamizsna, Petőfitől.

Okt. 14. Világ, 82. sz., 674. Fővárosi hírek s események c. r.

Megjelent szinte a „Magyar Életképek” IIik kötetének IIIik füzeté; tartalma: *Az utolsó Korondy*, Szabó Richardtól; *Természet szava*, (ballada) Jámbor Páltól; *A váltó*, (beszély) Ney Ferencről; *Az utolsó alamizsna*, (romanc) Petőfitől.

Nov. 15. Athenaeum, II. félév, 9. sz., 360.

Hír a Petőfitől fordított *A koros hölgy* (Bernard regénye) megjelenéséről.

Dec. 31. Pesti Hirlap, 313. sz., 900.

[A hirdetések közt:]

Megjelent és Emich Gusztáv kiadó által minden könyvkereskedésben kapható a SZIVÁRVÁNY. Album a miskolci égettek fölsegelésére, szerkeszté Halászy József. Finom velinen 12rét, arany vágással, vastag préselt papír borítékban, ára 1 ft 40 kr.; habos selyemben 2 ft 40 kr. e. p.

Tartalom: Beöthy Zs.: A hontalan; Csendes álm. Császár [Ferenc]: Számüött szerelem. Gaal [József]: Az életmentő, beszély. Greguss Á.: Hajdan és jelenkor; Vitéz fiu; Okos szó; Kindalok; Nagy költő; Orvos halála. H. J.: Fresco festési vázak a rococo életből. Halászy J.: Kutba estem; N-hez; Legédesb jutalom; Hüida, keleti beszély; A liberalis; Teljesedés; Első aprilis. H. M.: Magyarország cimere; Jóslat. Jámbor P.: Egy anya gyermekéhez. Jeszenszky D.: A völgyi leány. Karády J.: A recipe, beszély. Lakner S.: Népdal; Kisded halála; Viszonzatáskor. Lauka G.: Ószinteség; Tolvajpercek. Liszy V.: Bertához. Lisznyay K.: Álomdalok; A siratók. — — — — — Ida: Alvó leányka fölött. Nagy Ignác: A kalandvadász, torzkép. Ney [Ferenc]: Miskolc; Árny. Pájer [Antal]: Egy művelt hölgyhez; Lantomhoz; Tavaszkor. Petőfi S.: *Álm.* [későbbi c.: *Jövendölés*] Pilita M.: Miskolc vésznapja. Pözögei [! helyesen: Pönögei] Kis Pál [Petőfi Sándor]: *Lopott ló*. Remellay G.: Három Nina, beszély. Tamarjay [! helyesen Samarjay] K.: Isten

hozzád; Visegrád; Mohács. Sujánszky A.: A játékos. Szathmáry Károly: A máltai lovag, beszély. Tárkányi B.: A nemtő. Tompa M.: Végpanasz; Lant és korona; Bucsúzó leány; A virasztó. Trucha [! helyesen Trucka] P.: Szivárvány. Vachot J. [! Imre]: A dunai és tiszai költőkről hazánkban, s Kazinczy F. műiskolája. Vajda P.: Róma. Vidor E. [Kerényi Frigyes]: Harangszónál; Dalnokbaj.

A t. c. előfizetést gyűjtő urak, egyszersmind ivaik beküldésére tisztelettel megkéretnek.

1844

Jan. 6. Világ, 2. sz., 16. Hirdetésrovat.

Hírül adják a „Szivárvány” c. album megjelenését, s a kötet részletes tartalomjegyzékében Petőfi, ill. Pönögei Kis Pál [Petőfi álneve] 1—1 versét is említik: az *Álom* [később: *Jövendölés*] és a *Lopott ló* címűt.

Ism.: jan. 10., 3. sz., 24.

Jan. 12. Merkur, (Pest) 10. sz., 39—40.

A Szivárvány c. album hirdetése, tartalomjegyzékkel, amelyben Petőfi *Álom* (később *Jövendölés*) és Pönögei Kis Pál álnév alatt közölt *Lopott ló* c. versét is említik. (A hirdetés teljes szövegét 1. feljebb, 1843. dec. 31. dátummal, a Pesti Hirlapból.)

Ism.: jan. 17., 14. sz., 56.

Jan. 13. [Színl.] Debrecen, 1844.

FÁNCSY LAJOS ÚR VENDÉGJÁTÉKA. DEBRECEN.

Hétfőn, Január 15-dik napján 1844.

A' velencei kalmár.

Shakespeare[!] remek műve 4 felvonásban. — Magyarítá Lukács Lajos.

SZEMÉLYEK:

Velencei Doge — —	Keszty.	Shylok zsuruás [!uzsorás] zsidó —	FÁNCSY úr.
Maroccai herceg —	Petőfi úr.	Jessica, leánya — — — —	Egryné.
Aragoniai herceg —	Id. Várady.	Tübal, (zsidó) barátja — — —	Könyves.
Antonio, Velencei kalmár	Szabó.	Gobbo, aggott vak — — — —	Futó.
Bassanio, barátja —	Zöldy.	Gobbo Lancelot, a' fija — —	Sárosy.
Solario, } Bassanio' baráti	Török.	Belmonti Portia, gazdag örököső	Alfonza.
Salarino, } Bassanio' baráti	Ifj. Egry.	Nerissa, társalkodónéja — —	Farkasné.
Gratiano, } Bassanio' baráti	Egry.	Velencei tanácsosok — — —	Várady.
Lorenzo, } Bassanio' baráti	Ifj. Várady.		Berey.
Antonio' szolgája —	Turcsányi.	Portia' aprodja — — — —	Nagy.

Tanácsosok. — Törvényszolgák. — Fogjáromok. — Szolgák. Történik Velencében.

FÁNCSY LAJOS úr, a 'nemzeti színház' tagja 's rendezője, a' jelelt szerepben mint vendég lessz szerencsés föllépni.

Petőfi úr, színész pályára menendő ifjú — jelelt szerepet próbatételül választván, — a t. c. Közönség' kegyes részvétébe ajánlja magát.

[Jegyekre, díjakra vonatkozó közlések.]

Kezdeté pontban 6 órákor.

Febr. 3. Nemzeti Ujság, 10. sz., 80. A L . . . y Gy . . gy aláírású, Lapvizsga c. r.

[Az Életképek 2. füzetének ismertetésében:] [. . .] Ezután jönnek a költemények még pedig először is „Népdalok” Petőfy Sándortól, a mellyek ugyan soha nem fognak a nép ajkán megfordulni; s mi valóban nem csodáljuk, ha t. szerk. ur annyira retteg a versektől, midőn illy népdalok mint például „A szerelem, a szerelem, A szerelem sötét verem” s. a. t. küldetnek be hozzá. . . .

Febr. 4. Jelenkor, 10. sz., 59. Budapesti napló c. r.

[Az Irodalmi újdonságok között:] 3) Külföldi Regénytár 22/1. kötete, melly a „Sziget rózsája” folytatását, s „Robin Hood” elejét foglalja magában; ez utóbbi regényt, mellynek szerzője James, Scott Walter legjobb regényei mellé helyezik.

Febr. 21. Világ, 15. sz., 114. Fővárosi hírek és események c. r.

Az Életképek 1844. 2, 3, 4. számát egyszerre ismertetve többek között megjegyzik, hogy „verseket adtak itt Bajza, Vörösmarty, Petőfi, Vachott Sándor, Gaal”.

Márc. 10. Jelenkor, 20. sz., 119, Budapesti napló c. r.

A „Külföldi Regénytár” 23dik kötete tegnap jelent meg, „Robin Hood” első kötetének vége.

Márc. 13. Világ, 24. sz., 186. Fővárosi hírek és események c. r.

[A Hartlebentől kiadott „Külföldi Regénytár” XXIII. kötete megjelenési hírének részlete:]

E kötetben befejeztetik a „Robinhood” [!] című angol regénynek I. része, szerző James György, fordítá Petőfy Sándor.

Márc. 30. Nemzeti Ujság, 26. sz. 208. Ikervárosi hírnök c. r.

A Kör ismét nemes törekvése jelét adá, midőn Vörösmartynknak indítványára egy áldott lantu költészünk buzdító pártfogására lelkesedett, s hogy

anyagi gond nélkül gyűjthesse egybe közkedvességü költelmeit, 60 pengő forint ösztönpénzt rendelt, mivel pedig ennek beszédese hosszabb ideig tarthatott volna, Tóth Gáspár polgári jeles magyar szabó Kör és választmányi tag a neveztük összeget azonnal lefizette; mire rendeltetett hogy Petőfynek (neve e védencnek) munkái a Kör költségén, annak idejében a munka árából levonandón [!] adassanak ki, s előfizetésre minden tudományos intézetek és olvasó társulatok a Kör által felszólitassanak. Reméljük, ez nem leend a Kör utósó föllépése illy dicső téren.

Ápr. 4. Pesther Tageblatt, 81. sz., 335. Kleine Stadtpost c. r.

Pesth. Der Kör zeigte wieder einen schönen Zug seines edlen Strebens. Die Motive Vörösmarty's [!], talentvolle Dichter zu unterstützen, mit Enthusiasmus aufnehmend, beschloß er, die Werke derselben auf eigene Kosten herauszugeben und den Dichter bis dahin mit Geld zu versehen, auf daß er ruhig die Anordnung seines Werkes betreiben könne. Die erste Wahl fiel auf Herrn Petőfy, und da die vorläufige Geldunterstützung nicht gleich aufgebracht werden konnte, erlegte sie Herr Kaspar Tóth, bürgerlicher Schneidermeister und Ausschußmitglied des Vereins, ganz allein mit dem Vorbehalte, sie aus dem Ertrage des herausgegebenen Werkes zurückerstattet zu sehen. Es werden hiermit alle wissenschaftlichen Institute, Lesekreise u.s.w. zur Subscription aufgefordert. Wir hoffen, bemerkt die „Nemzeti[!] Ujság“ nicht zum letzten Male dem Kör auf so rühmenswerthem Gebiete zu begegnen.

[A Nemzeti Ujság feljebb közölt márc. 30-i közleményének német nyelvű változata.]

Ápr. 10. Nemzeti Ujság, 29. sz., 234. Társadalmi terem c. r.

[Császár Ferenc „Aradi album” c., ápr. 7-én kelt felhívása a később „Aradi Vészlapok” címmel megjelent jótékony célú kiadvány támogatására; ennek tervét ismertetve felsorolja azoknak az íróknak a nevét, köztük Petőfiét, akik a vállalkozásban — már beküldött vagy ígért — munkáikkal részt vesznek:]

Bajza, Czuczor, Döbrentei, Eötvös, Frankenburg, Gaal, Garay, Jósika, Kis (Károly), Kisfaludy (Sándor), Kunoss, Lauka, Márk, Nagy (Ignác), Ney, Péczely, Petőfy, Sárossy, Sujánszky, Szelestey, Szemere (Pál), Szenvey, Szontagh, Tompa, Tóth (Lőrinc), Vachot (Sándor), Vidor Emil, Vörösmarty az egész hazában olly érdemlett tiszteletben álló nevek, mikép irodalmi szives adományuk dus élvezettel kecsgetheti az olvasó közönséget [stb.].

Ápr. 10. Világ, 28—29. sz., 219—220.

Császár Ferenc „Aradi album” c. felhívásának közlése (l. az előző adatot).

Ápr. 12. Hirnök, (Pozsony) 28—29. sz., 164. Császár Ferenc „Aradi album” c. felhívásának közlése (l. az előző adatokat).

Ápr. 12. Hirnök, (Pozsony) 28—29. sz., 168. Hirdetésrovat.
Külföldi Regénytár kiadja a Kisfaludy Társaság. XXII. kötet. „Robin Hood” James Györgytől. Fordította Petőfi. Hartleben K. A. sajátja.
Ism.: ápr. 16., 30. sz., 174; ápr. 19., 31. sz., 180.

Ápr. 27. Pannonia, (Preßburg) 50. sz., 211. M. B. Steinhardt aláírású,
Literatur und Kunst in Ungarn c. r.

Der Nemzetikör[!] (National-Verein), erzählt der Regelő, ermüdet nicht, neue und nützliche Institutionen ins Leben zu rufen. Neulich beschloß der Ausschuß die Gedichte eines jungen und sehr thätigen Lyrikers auszugeben. [. . .]

[A Nemzeti Kör egy ifjú, termékeny lírikus költeményeinek kiadását határozta el.
— A Regelő Pesti Divatlap ápr. 21-i híre nyomán; l. EPN 8.]

Máj. 26. Jelenkor, 42. sz., 251. Budapesti napló c. r.

Hartleben és Altenburger pesti könyvkereskedésében megjelent . . . a „Külföldi Regénytár” 24dik kötete, melyben „Robin Hood” befejeztetik.

Máj. 26. Regelő Pesti Divatlap, 42. sz., 657—660.

„Előfizetési felhívás a PESTI DIVATLAP-ra!” [Aláírás:] „Erdélyi János kiadó.” [A július elején meginduló lap versanyagának programjáról ezt írják:]

A versekre nézve nem akarjuk ama’ ferde szokást követni, miszerint e’ divatlap némely író zsenyéinek próbaiskolója legyen, hanem csak a válogatottabb verskölteményeket adandjuk legtöbbször Adorján, Czuczor, Garay, Petőfy (e’ lap segéde), Sujánszky, Tárkányi, Vidor Emil, Vachot Sándor — és az alólirt kiadótól. [A felhívás szövege keltezetlen.]

Ism.: jún. 6., 45. sz., 717—720, ezúttal „Vachot Imre, szerkesztő. Erdélyi János, kiadó” aláírással.

Máj. 31. Hirnök, (Pozsony) 42—43. sz., 248. Hirdetések.

[Frankenburg Adolf az Életképek következő félévi hirdetésében („Jelentés az »Életképek« c. divatlap 1844-diki másod félévi folyama iránt”) előadja, hogy lapja az eddig „időhöz nem kötött” voltából a „legfelsőbb helyen nyert kegyes engedelemnél fogva” júliustól kezdve a rendes időszaki „Divatlap” rangjára emelkedik, s folyóirata színvonalának igazolásául az alábbi névsort közli:]

(kiknek dolgozatait eddig is közlöttem, s kiktől többeket birni már is szerencsém van): Bajza, Bérczy, Beély, Császár, Czuczor, Jósika, Gaál, Karacs (Teréz), Kovács (Pál), Kunoss, Kuthy, Márk, Nagy Ignác, Ney, Petőfy, Pongrácz (Nina), Schedel, S. Sarolta, Szabó Richárd, Szenvey, Vachot (Sándor), Vas Andor, Vörösmarty, Vidor Emil, Yole stb. stb.

Ism.: jún. 4., 44. sz., 250; jún. 7., 45. sz., 260.

Jún. 1. Világ, 44. sz., 343. Fővárosi hírek és események c. r.

[Pest, jún. 1. keltezéssel, a „Külföldi Regénytár” XXIV. kötetének megjelenési hírében írják:]

Tartalma „Robinhood”[!] című angol regénynek Ildik része; írta James György, fordította Petőfi. Ezen kötettel a gyűjtemény be van fejezve.

Jún. 10. Der Ungar, 132. sz., 524. Pesth-Ofner Notizen c. r.

* * * Sikra termett a magyar, der Magyare ist ein Sohn der Ebene! Während Tausende unserer lebenslustigen Pesther vor der Hitze und dem Staube ins Ofner Gebirge flüchten, zieht ein kleineres Häuflein echter Magyaren auf den historisch berühmten Rákos, um auf der malerisch schönen, von reichbelaubten Bäumen umschatteten und vom krebsreichen Bache umflossenen gräflich Festeticschen Wiese, einen heitern Tag nach alter Weise zu verleben. Den Kern dieser Gesellschaft bildet gewöhnlich ein Häuflein vaterländischer Künstler, Dichter und Literaten, denen sich nicht selten auch Männer der hohen Aristokratie, die nicht unbedingt alles ignoble schelten, wenn es ungarisch ist, anschließen. Das Ebéd besteht zumeist aus gulyáshús, und andern echt ungarischen Speisen, die sämtlich im Kessel unter freiem Himmel bereitet werden, ganz nach der Weise unserer Urväter. Gesellschaftsspiele, Choralgesänge, Deklamationen, erheiternde Schwänke jeglicher Art, wobei a Cigányok nicht fehlen dürfen, füllen den Tag aus. Ein Zelt auf dem nahen Hügel vergegenwärtigt die merkwürdige Reichsversammlung, die Mátyás zum König ausrief, und nach der Tradition auf eben diesem Hügel stattfand. — Gegen Abend gibt ein Dilettant noch ein Feuerwerk zum Besten. — Der letzte Ausflug nach dieser geweihten altergrauen Stätte war nicht so zahlreich als sonst, aber um so gewählter. — Unser gekränkte [!helyesen: bekränzter] Dichter V. .y [Vörösmarty] trug ein neues, für diese Veranlassung geschriebenes Trinklied vor, das an Gemütlichkeit und poetischem Feuer noch inhaltsreicher ist als sein „Fóti dal”. Dann wurden einige Gedichte aus der vom Kör herauszugebenden Sammlung, von Petőfy deklamirt, und Herr Szigligeti las einige effektvolle Szenen aus seinem neuestem [!] Drama „a Zsidó” vor.

[Beszámoló a magyar színészek, költők, írók és más értelmiségiek hagyományos rákosmezei kirándulásáról, amelynek irodalmi műsorában Vörösmartynak erre az alkalomra írt költeményén, Szigligeti új drámájának néhány jelenetén kívül „Petőfinek a Kör segítségével kiadandó versei közül” is előadtak néhányat.]

Jún. 11. Hirnök, (Pozsony) 46. sz., 266.

Megjelent s minden hiteles könyvárusnál megszerezhető: Külföldi Regénytár kiadja a Kisfaludy-Társaság. XXIV. kötet. „Robin Hood” James Györgytől. II. Rész. Hartleben K. A. sajátja. [Petőfi mint fordító nevét nem említi.]

Ism.: jún. 21., 49. sz., 284; jún. 28., 51. sz., 298.

Jún. 12. Der Spiegel, 47. sz., 372. Preß-Zeitung c. r., M[ax] Falk aláírással: Vom „Külföldi regénytár” (Kabinet ausländischer Romane) ist so eben der 24. Band erschienen, dessen Inhalt der zweite Theil des „Robin Hood” vom James bildet; die Übersetzung liefert unser junger, talentvoller Literat Petőfi, der

auch als Dichter allenthalben rühmlich bekannt ist, u[nd] der bei dem vorliegenden Werke seine Fähigkeiten und Sprachkenntnisse neuerdings beurkundete.

[A Robin Hood-fordítás 2. része megjelent; a jegyzet írója a hír kapcsán dicséri Petőfit mint széles körben ismert költőt és mint aki „a szóban forgó mű lefordításával tehetségét és nyelvismeretét újra bebizonyította”. Ford.: TanPet 105.]

[**Jún. 15. körül.**] [Röpl.] Előfizetési felhívás a Pesti Divatlapra! [H., é., ny. n.] 24 × 15 cm. 1 lev.

[Aláírások:] „Vachot Imre, szerkesztő. Erdélyi János, kiadó.” [A Petőfit is említő szöveg, az aláírásokkal együtt, a Regélő Pesti Divatlap jún. 6-i számában közölt szöveggel azonos, l. a máj. 26-i adatot.]

Júl. 9. Česká Wčela, (Praga) 55. sz., 220. A Bohuslaw Nosák aláírású, Dopisy [Levelek] c. r.-ban megjelent, jún. 25-én kelt pesti levél utolsó bekezdése:

Ze zdejšího Maďarsko-literatorského weřejného žiwota sděluji Wám též něco z té příčiny, abyste zkusili, bratři Čechové, w čem maď'ar obliba záleží. Známo Wám jest Kollárowo distichon: „Pouště Maď'ar libuje, jsou milší Tatry Slowákům, Tak wywolil dobře, ten země, tento nebe.” Maď'arí to wyslowují takto: „Sikra termet a Magyar.” (Maď'ar jest pro rowinu stwořen.) Když tedy tisíce a tisíce Pešť'anských obywatelů před horkem a prachem do dolin a na wrchy Budínské utíkají, malá hrstka prawých Maď'arů táhne na historicky památný Rákoš, a tam na malebné, od stinných stromů chládkem zaopatřené hraběte Festetičího louce příjemně tráví celý den podlé obyčeje a zvyku starých Maď'arů. Jádro této společnosti činí obyčejně hrstka zdejších vlastenských umělců, básníků a literatorů, k nimžto se nezřídka i vyšší aristokracie připojuje, která bezwýmínečně všechno (nesvědčné) „ignobile” nezatrácuje, obzvláště jestli jest maď'arské. „Ebéd” (oběd) záleží větším dílem „z gulyášu” (masowá jícha dobře opaprikowaná, kořeněná) a z jiných cele maď'arských pokrmů, jenžto se všechny w kotli pod holým nebem připravují, docela podlé způsobu slavných pradědů. Společenské hry, zpěwokoly, řečnowanky, obweselující žerty rozličného druhu, při čemž „cikáňové” a „czigányok” chyběti nemohou, vyplňují wesele ztráwený den. Stan wystawený na blížkém chlumu (kopci) zpřítomňuje památný krajinský sněm, jenžto Matjáše za krále prohlásil, a dle podání na tomto pahrbku držán byl. Pod wečer zapaluje nějaký ochotník i ohňostroj. Poslední wýlet na toto staroposwátné místo nebyl tak početný jako jindy, ale práwě proto byl prý i wybranější. Owěncený maď'arský básník „Vörösmarty” přednášel nowý, k této slawnosti zhotowený „winozpěw,” jenž prý co do humoru a básnictwí i jeho „Fotidal” přewyšuje. Potom se řečnily některé básné ze sbirky, již spolek „Kör”, o němž jsme se we Kwětech zmínili, wydati zamýšlí, od p. Petőfyho, a p. Szighligety četl některé zajímavé wýstupy ze swé nowé dramy „á Zsido” (Žid). Půwodní to zábawa maď'arských literatorů! „Zdař jí Bůh.”

[A „Der Ungar” jún. 10-i számából feljebb közölt Petőfi-vonatkozású riport cseh nyelvű szövege, a levélíró bevezetésével, ill. zárómondatával; ez utóbbiak magyar fordítása: „Az itteni magyar irodalmi közeletből közlök Veletek valamit, cseh testvéreim, azért, hogy érezzétek, miben is rejlik a magyar kedvtelés. Ismeretes előttetek Kollár disztichonja: »A magyar jobban szereti a pusztát, a Tátra kedvesebb a szlovákoknak. Így van ez jól elosztva: az egyiknek a föld, a másiknak az ég.« A magyarok ezt így fejezik ki: »Síkra termett a magyar.«” Stb. A befejező mondat: „Ilyen volt a magyar irodalmárok igazi szórakozása. Isten éltesse őket!” — A fordítást Alabán Ferencnek köszönöm. — A szerk.]

Júl. 10. Életképek, 2. k., 2. sz., 46—47. *Hattyudalféle*. [EPN 10: hibásan júl. 3-i keltezéssel.]

Júl. [15—20. között.] Pesti Divatlap, I. k., 3. sz., nyárhó 3. hete, 91. Nemzeti színház c. r., Petőfinek —ő— szerzői jellel jegyzett rövid színbírálata a Nemzeti Színház júl. 9-i előadásáról:

Nyárhó 9. Vasárlarc. Dráma 5 felv.; irták Bayard és Thoulon [helyesen Théaulon], ford. Garay. — Mint búnak a köny, kedvnek a nevetés úgy a taps a tetszésnek, elragadtatásnak *akaratlan, ösztönszerű* kitörése; tudnivaló. Miután jelesebb színészeink játékában a legkitünőbb helyek rendszeren tapsolatlanul — s így észre sem véve — sikamlanak el: világos, hogy magasabb, művészi szépségeket még nem igen vagyunk képesek felfogni. (Az operában ellenkezőleg áll; ott csak egy hatalmas kurjantás kell, s van taps akármennyi!) Egressy Gábor a tüzes, önérzetteljes, utóbb a vasárlarc alatt gyengülő, végre vázzá sorvadt, szerencsétlen királyfit egészben véve is nagy jelességgel személyesíté, de voltak különösen egyes kitünő helyei, hol koszorút érdemelt. Midőn kedvese lakától eltántorogva „Marim... Marim... Marim...” kiált — midőn megtudja, hogy ő a király öccse, s midőn aztán kedvese letérdel előtte s ő fölemeli, mondván: „Szivemhez, Mari!” stb., itt, s több más helyen valóban remekelt E.G. — Dicséretesen működtek még helyenként Szathmáryné (D’Ostanges Mari) és Bartha (D’Aubigné).

Júl. [végén.] Pesti Divatlap, I. k., 5. sz., júl. 5. hete, 124.

Petőfinek —ő— szerzői jellel jegyzett 4 rövid színbírálata a Nemzeti Színház júl. 16., 17., 18. és 20-i előadásáról.

Aug. 10. [Any.] A Pápai Főiskolában alakult Képzőtársulatnak . . . f. évi nyárutó [aug.] 10-én . . . tartandó negyedik évi DALÜNNEPÉRE az irodalom baráti . . . meghivatnak a Társaság által. Pápán, 1844. 1—4. l.

[4. l.: a „Dalünneprend” 12. pontja:] „Ideál” Petőfytól, szavalja Petrics Samu [Orlai Petrics Soma].

[Aug. első fele?] [Any. Gyűjtőív.]

Gyűjtő

ALÁÍRÁSI ÍV.

Illy című könyvre: Petőfi Versei. Kiadását eszközli a nemzeti Kör. Ára egy példánynak egy pengő forint.

Az aláírási ívek a begyűlt pénzzel együtt legkésőbb f. 1844ik évi szeptember végéig küldetnek be, alkalommal vagy bérmentesen t. Antal Mihál urhoz, a nemzeti Kör pénztárnokához (borz-utca 219 sz. alatt). Az előfizetők példányai, ha az előfizetési pénzek jókor begyűlnének, novemberi vásárkor szolgáltatnak kézhez, helyben a nemzeti Kör szállásán, vidéken a gyűjtőknél.

[Keltezés nélkül.]

[Kézírással:]

Vörösmarty Mihály mp.

Vachott Sándor mp.

Szigligeti mp.

[A szöveg alatt az előfizetések bejegyzésére szolgáló, nyomtatott vonalakkal kijelölt rovatok. — A nyomtatvány hátlapja üres.]

Aug. 16. Hirnök, (Pozsony) 65. sz. 382. Vegyes közlemények. Mi ujság Budapesten? c. r.

A fiatal írók közt olly rövid időn feltűnt, s közönségünk által mindinkább kedvelt Petőfi Sándor költeményeinek első füzeté is nemsokára napfényre jő. A nemzeti kör, mint pártfogója, minden magyarhoni casinóhoz aláírási ívet küldött előfizetés végett, minek jó sükerét bizton lehet remélni.

Szept. [25. körül.] Pesti Divatlap, I. k., 13. sz., őszelő [szept.] 4. hete, 396. Petőfi: *De már nem tudom, mit csináljak* ... c. verse.

[Szept. 25. körül] [Zsk.] Aradi vészlapok. [Almanach.] Kiad. Császár Ferenc, Pest, 1844. 46—47.

Vándor élet [későbbi címe: *Vándorélet*, ezzel a mottóval:]

Szabad az életünk,
Adót nem fizetünk,
Lakunk az égi bolt; [stb.]
Szigligeti

[A 46. és 47. lap között a verssel azonos című melléklet:] Rajz[olta] Barabás [Miklós]. Metsz[ette] Riedel.

Szept. 29. Pesther Tageblatt, 231. sz., 953. Kleine Stadtpost c. r.

Petőfi, ein talentvoller, junger ungarischer Dichter, hat eine komische Epopoe[!] vollendet, welche binnen Kurzem die Presse verlassen soll.

[Petőfi „komikus eposza”, ti. *A helység kalapácsa* elkészültéről és közeli megjelenéséről.]

Okt. 10. Budapesti Híradó, 58. sz., 258. Nemzeti színház c. r.

Szombaton Egressy Gábor javára Szigligeti „Szökött katoná”-ja fog adadni. A szabó szerepében Egressy Gábor, a notariusében pedig Petőfi műkedvellő[!], a jutalmazandó iránti szivességből fog föllépni.

Okt. 10. Társalkodó, 81. sz., 326. Irodalom c. r.

Közli a Nemzeti Kör alválasztmányának okt. 5-én kelt felhívását Petőfi versei előfizetési íveinek beküldésére (a Pesti Hírlap okt. 10-i közleményével azonos szöveg; vö. EPN 19).

Okt. 10. Társalkodó, 81. sz., 326. Nemzeti színház c. r.

Előzetes közlemény Petőfi vendégfellépéséről a „Szökött katona” c. darabban (a Honderü okt. 12-i hírével azonos szöveg; l. EPN 19).

Okt. 11. [Színl.] A Nemzeti Színház e napi „Bűvös vadász”-operaelőadása színlapján alul a következő napi műsort így hirdetik:

Holnap, Szombaton, October 12-kén, bérletszünettel:

EGRESSY GÁBOR javára:

Szökött katona.

Ereteti[!] Színmű dalokkal 3 felvonásban Szigligetitől.

A jegyző szerepében PETŐFI ur, műkedvelő lesz szíves föllépni.

Okt. 12. [Színl.] Pest, 1844. Beimel ny. 43 × 34 cm.

EGRESSY G.

jutalomjátéka

NEMZETI SZÍNHÁZ.

Pest, Szombaton, October 12-én, 1844. Bérlet szünet. Harminchetedszer: Egressy Gábor javára

Szökött katona

Eredeti színmű népdalokkal, tánccal 3 szakaszban. Irta Szigligeti, zenéjét szerkesztte Szerdahelyi. Az első szakaszban UDVART s a harmadik szakaszban ZRINYI KÁVÉHÁZAT festette Engert. A játékot Ellenbogen Adolf magyar ouverturája előzendi meg.

Első szakasz: „KATONA-FOGDOSÁS” SZEMÉLYEI:

Gróf Monti, olasz	— — — Barta.	Gémesi szentmiklósi notárius	PETŐFI.
Camilla, neje, született		Kis bíró	— — — — — Udvarhelyi S.
(Hamvai grófné)	— — — Laborfalvi R.	Jancsi, szabó	— — — — — Petrik.
Korpádiné, özvegy kovácsné	Kovácsné.	Pista, kovács	} inas — — — — — Telepi.
Gergely, kovács	} fiai — — — Lendvay.		
Lajos, szabó	— — — EGRESSY G	Vasvillás emberek.	Parasztok és nők.
Julcsa, árva, Korpádiné		Történik: Szent-Miklóson.	
rokona és gyámsága alatt	— Babiczky Kar.		

Második szakasz: „SIRALOM-HÁZ” SZEMÉLYEI:

Gróf Monti	— — — — —	Barta.	Közlegények	} — — — — —	Philippovics
Camilla	— — — — —	Laborfalvi R.	Miska	} — — — — —	Vadász.
Saint Geran, francia	— — — — —	Szigeti.	Gergely,	} közlegények	Hubenay F.
Gróf Tengeri,	} magyar utazók	Egressy B.	Roberte, Monti titoknoka	— — — — —	Lendvay.
Báró Parti,		Hubenay János	Róza, Montiné társalkodónéja	— — — — —	Gózon.
Völgyi, ezredes	— — — — —	Szentpétery	Montiné komornája	— — — — —	Hubenayné.
Segéde	— — — — —	Czakó.	Völgyi inasa	— — — — —	Novák Teréz
Káplárok	} — — — — —	Szilágyi.			Morvai.
			Sopronyi.		
Közlegények	} — — — — —	Bartók.			
			Novák.		

Történik: Milánóban.

Harmadik szakasz: „ZRINYI-KÁVÉHÁZ” SZEMÉLYEI:

Völgyi, tábornok	— — — — —	Szentpétery.	Városi biztos	— — — — —	Balog.
Camilla	— — — — —	Laborfalvi R.	Játékosok	} — — — — —	Vida.
Korpádiné	— — — — —	Kovácsné.	Jean, kávéházi szolga	— — — — —	Hubenay J.
Gergely	— — — — —	Lendvay.	Cigány muzsikus	— — — — —	Petrik.
Lajos, pesti arszlán	— — — — —	EGRESSY G.	Zrinyi-hősök. Vendégek.	— — — — —	Réty.
Julcsa	— — — — —	Babiczy Kar.			Czigányok.
Gémesi, iparlovag	— — — — —	PETŐFI.	Történik: Pesten.		
Pista, Lajos tigrise	— — — — —	Telepi.			

A harmadik felvonásban „Csikóstánc” Gabrieli Biri, Kralik Pista, Amon Róza, Kleinmann Karolin és Eötvös Borcsa, Kolosanszky tanítványai által.

PETŐFI ur, műkedvelő, a jutalmazandó iránti szívességből a fenjelelt szerepben fog fellépni.

A nagydemű közönség kegyébe mély tisztelettel ajánlja magát EGRESSY GÁBOR.

Kéretnek a páholy és zártszék bérlő t. c. uraságok, hogy bérlet helyeik iránt reggeli 10 óráig rendelkezni méltóztassanak: azontúl másoknak adatnak ki. — Szabad jegyek nem haználhatók[!].

Kezdeté 7-edfél órakor, vége 9-kor.

Látta: Fánecsy, rendező.

Okt. 13. Budapesti Híradó, 2. félév, 60. sz., 268.

Az Aradi Vészlapok c. zsebkönyv megjelenésének hirdetése, betűrendes tartalomjegyzékkel, ebben Petőfi verseit így említik:

„Petőfy: Vándor élet. Népdalok I. II. Hiú terv. Dal a szivarról.” (A hirdetés teljes szövegét Endrődi a Pesti Hirlap okt. 17-i számából közli; l. EPN 17.)

Ism.: okt. 20., 2. félév, 64. sz., 284.

Okt. 14. Literatur-Blatt. Außerordentliche Beilage, 1. sz. (melléklet a Der Ungar 1844. okt. 14-i, 239. számához), 3—4. l.

Frigyes [Szarvady Frigyes?]: „Aradi Vészlapok, kiadta Császár Ferenc. 1844. Arader Album” [stb.] c. ismertetésében, mely kb. két hasábra terjed, két ízben említi Petőfit:

[3. l.: Az almanach anyagából három költeményt emel ki, mint amelyeket a legértékesebbeknek tart: Garay János, Riskó Ignác és Sárosy Gyula egy-egy művét, valamint Tárkányi „Messiás”-fordítástöredékét; ezután felsorolja a többi versszerzők nevét, köztük „Petőfy”-ét, a címek említése nélkül.]

[4. l.: Dicséri Barabás Miklós „Nomadenleben” [Vándorélet] c. rajzát, amelyet „Ridel” [helyesen Riedel] metszett fára, s amely — szerinte — Petőfy egyik költeményéhez készült illusztrációként: „zu einem Gedichte von Petőfy.”]

Okt. 14. Der Ungar, 239. sz., 951. Theaterchronik c. r.

Sz — dy [Szarvady Frigyes?] aláírású ismertetés a Nemzeti Színház 1844. okt. 12-i előadásáról:

(Nationaltheater. Am 12. Oktober. „Szökött katona.“ Benefiz des Herrn Egressy Gábor. — Herr Petőfy, Dilettant, als Gast.)

[...] Hr. Petőfi (Notär) ist Dilettant und macht recht hübsche Verse. —

[Petőfi úr a nótárius szerepében mint vendégművész lépett fel, s igen csinos verseket ír.]

Okt. 15. Hirnök, (Pozsony) 82. sz., 482.

Az „Aradi Vészlapok” c. album megjelenéséről szóló hirdetés a kötet tartalomjegyzékében Petőfi 5 költeményét cím szerint említi. (L. feljebb, okt. 13.)
Ism.: okt. 25., 85. sz., 500.

Okt. 18. Pesther Tageblatt, 247. sz., 1016. Vaterländische Literatur c. r.

— m — jelű szerző a Császár Ferenc szerkesztette „Aradi Vészlapok”-ról írt ismertetésben (amely közel egy hasáb terjedelmű) Petőfi nevét csak mellékesen, a kiemelt művek után felsorolt „egyéb szerzők” betűrendes névsorában említi; verseiről külön nem szól.

Okt. 22. Der Ungar, 1844. 246. sz., 979. A Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r. első hírében:

[...] Petőfi arbeitete an einem größeren Gedichte: „die Geheimnisse der Hölle.”

[Petőfi „A pokol titkai” c. nagyobb költeményen dolgozik. — A Pesti Divatlap okt. 20-i híre nyomán.]

Okt. 29. Budapesti Híradó, 2. félév, 69. sz., 304. Hirdetés.

GEIBEL KÁROLY pesti könyvárosnál megjelent és kapható: A helység kalapácsa. Hősköltemény négy énekben. Irta Petőfy Sándor. Velinen, két csinos képpel ékesített borít. füzve 36 kr. p.p.

Egy ifjú tehetséges költőtől, az első tréfás hősköltemény (az újabb időben) e könyvecske (diszes kiállítása mellett) komoly és humoristikai tartalma által mindazoknak ajánlhatóvá lesz, kik, hogy vig órát magoknak készíthessenek, egy kis kiadást tenni nem sajnálnak.

Okt. 31. Budapesti Híradó, 2. félév, 70. sz., 307. A ☉ jegyű [Nagy Ignác] Budapesti Hirharang c. r.

Szinte most jelent meg Geibelnél „A helység kalapácsa” Petőfitől, két képpel. E tréfás hősköltemény négy éneket tartalmaz, és eredeti sajtószerűsége által különösen ajánlkozik.

[**Okt. vége.**] [Any.] Geibel Károly pesti „könyváros és kiadó” jegyzéke a nála kapható kiadványokról (h., é., n.):

[2. l.:] *A helység kalapácsa* hirdetése (azonos a Budapesti Híradó okt. 29-i és a Pesti Hirlap okt. 31-i számában megjelent szöveggel; l. feljebb, ill. EPN 23.)

Nov. 2. Pannonia, (Preßburg) 126. sz., 515—516. Literarische Revue c. r.

[Az „Aradi Vészlapok” c. almanachról szóló, —x jelű ismertetés részlete:]

Die Volkslieder gehören zu den interessantesten lyrischen Beiträgen dieses Buches. Unter den jüngern Dichtern, die Beiträge in gebundener Rede lieferten, verdienen Petőfy und Zanka [! elírás Lauka helyett] bemerkt zu werden.

[Az „Aradi Vészlapok”-ban közölt költői terméskből főként a népdalokat emeli ki, s mint fiatalabb szerzőket Petőfit és Laukát dicséri.]

[**Nov. 10. körül.**] [Kv.] Dalfüzérke (szerk. Kecskeméthy Csapó Dániel). 1. füzér. Pest, Emich. 24.

„24. Dana. *Kerepöl a szarka . . .*” (kezdősor). (Petőfi *Vendég* c. versének újraközlése, feltehetőleg a „Népbarát” c. „Közhasznú naptár” 1843-ra kiadott évfolyamából; l. feljebb, 1842. júl. 15—31. dátum alatt.)

Nov. 14. Budapesti Híradó, 78. sz., 342.

Most jelent meg és kapható Eggenberger J. és fiánál Pesten és általok minden hiteles könyvárosnál: Petőfi versei. 192 lap 12-rétben, velinpapíron, borítékba füzve 1 ft 12 krajcár.

Nov. 15. Budapesti Híradó, 2. félév, 79. sz., 345. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti Hirharang c. r.

Petőfi versei a „Kör” eszközzése mellett megjelentek, s minden könyvárosnál 1 frt. 12 kron kaphatók.

Nov. 23. Der Spiegel, 94. sz., 749. Preß-Zeitung c. r. Falk M[ax] ismertetése a *Versek* 1. füzetéről:

Das Jugendalter ist die Blütenzeit der Poesie; jeder Jüngling, besonders in unserem Vaterlande, dessen Literatur noch viel zu jung ist, um sich in anderen als poetischen Schöpfungen auszuhauchen, gränzt an den Dichter! Doch, nicht Allen ist es gegönnt, ihre Empfindungen in Worte zu kleiden; Petöfi scheint hierin von der Natur reichlich bedacht worden zu sein; er hat das seltene Talent, die Gefühle, die seinen Busen schwellen, passend darzustellen; aber „um der Wirklichkeit Idealität zu verleihen — und dies ist die schönste und höchste Aufgabe des Dichters — ist eigener Reichthum an dieser nothwendig, und über das äußere trokene Leben, sagt Jean Paul, kann nur ein reiches inneres seine Fülle ergießen.“ — Aus diesem Gesichtspunkte beurtheilt, läßt Petöfi viel zu wünschen übrig; — den meisten seiner Gedichte liegt ein höchst prosaischer Stoff zu Grunde, ohne daß ihm der junge Autor in der Bearbeitung Idealität verleihe. — *Blos* bacchantische Lieder — der größte Theil der vorliegenden [!] Gedichte besteht aus solchen — können momentan ergözen; aber einen Dichter, den ein Land verehrt, dem eine Nation mit des unsterblichen Ruhmes immergrünem Lorbeer die Stirne umflucht, werden sie nie schaffen können. — Doch wir sprachen nur vom größeren Theil der Petöfi'schen Gedichte; seine Volkslieder können wir mit Recht den vorzüglichsten Dichtungen in diesem Genre anreihen und sein schönes Gedicht; „das letzte Almosen“ würde dem besten Dichter zur Ehre gereichen. Petöfi ist jung; er legt untrügliche Beweise von Genie, einem heißfühlenden Dichterbusen und reichlicher Produktivität an den Tag; noch ein wenig gründlicheres, ernstes Studium, sorgfältigere Wahl des Stoffes, — und die ungr. Literatur ist um einen Dichter reicher! (Ausstattung und Druk gefällig. Preis 1 fl. 12 kr. C. M.)

[Petöfi gazdag költői adottságait elismerő, mégis a konzervatív esztétikai ízlés szigorú fenntartásait hangoztató kritika, a költő „prozaiságát”, a bordalok túlzott arányát kifogásolja; népdalait és *Az utósó alamizsna* c. költeményét azonban dicséri; végül alapos stúdiumokat és gondosabb tárgyválasztást kötve lelkére, szép sikerekkel biztatja. — Ford.: TanPet 108—109.]

Dec. 1. Pesti Divatlap, 22. sz., 139. Tárcza c. r.

A Pesti Divatlap 1845. évi folyamára szóló előfizetési felhívásban a szerkesztőség ígéri, hogy Barabás Miklós „ismét több jeles írónk és művészünk arcképét készítendő el” a lap számára; „az elsők közül adni fogjuk mielőbb: Erdélyi János, Erkel Ferenc, Gaál [József], Kisfaludy Sándor, Kuthy Lajos, Lendvay, Petöfi, Schedel, Szentpétery, Székács, Vachot Sándor, Vajda Péter s idő folytával mindazok arcképeit, kik első programmunkban említve voltak” [. . .]

Ism.: dec. 8., 23. sz., 160. [Innen kezdve a névsor Schodelnével bővül] dec. 15., 24. sz., 176; [dec. végén] utolsó [25.] sz., 200; 1845. jan. 1., 1. sz., 24.

Dec. 4. Der Ungar, 283. sz., 1127. Salön für Theater, Kunst und Literatur c. r., sz. n.

— Herr Petőfi, ein junger, nicht talentloser Dichter, hielt sich im „Divatlap“ darüber auf, daß sich ein anderer junger Dichter *Benőfi* heiße, und verlangte von diesem, daß er von seinem Schriftsteller-Pseudonym abstehe und sich einen andern wähle. Herr Benőfi erklärt nun seinerseits im „Divatlap“, daß ihm dieser Name zu werth sei und er daher demselben durchaus nicht entsagen kann. Wir wollen dem Herrn Petőfi (*nicht Benőfi*) sein etwas arrogantes Ansinnen verzeihen, weil es eigentlich die größte Bescheidenheit verrät. Vörösmarty wird es nicht einfallen, vor einer solchen Namensähnlichkeit zu zittern — da man den Vogel an seinen Federn kennt.

[Petőfinek Benőfi Soma költőhöz intézett hírlapi felszólításáról, ti. hogy válasszon más álnevet; elítélő kommentárral. — Ford.: TanPet 117.]

Dec. 5. Jelenkor, 97. sz., 582. Budapesti napló c. r.

A Pesti Divatlap műmellékletül e napokban [...] Rózsavölgyi Márknak Barabás által igen jól rajzolt arcképét adá. [...] Ez arcképet külön is megszerezhetni 40 pengő krajcáron, valamint a már eddig megjelenteket (Szigligeti, Garay, Kovács P., Czuczor, Nagy Ig., Rózsavölgyi.) Jövő évre Vajda, Szentpétery, Schedel, Kuthy, Erdélyi, Petőfi, Egressy és Tóth Lőrinc vannak kitűzve.

Dec. 10. Hirnök, (Pozsony) 98. sz., 575. Vegyes közlemények. Mi ujság Budapesten? c. r.

Említik, hogy a Pesti Divatlap következő évfolyamára az arcképmelléletek szempontjából „Vajda, Szentpétery, Schedel, Kuthy, Erdélyi, Petőfi, Egressy és Tóth Lőrinc vannak kitűzve“.

Dec. 10. Der Ungar, 288. sz., 1146, Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r., y. jellel.

— Petőfy, der Dichter des „Helység kalapácsa“, hat wieder ein großes Gedicht vollendet: „János vitéz“ und hat es den Herren Vörösmarty, Vachot Sándor und Vachot Imre vorgelesen. — Das „Divatlap“ spricht sich sehr günstig darüber aus.

[A *János vitéz* elkészültéről és baráti körben történt felolvasásáról, a Pesti Divatlap dec. 8-i híre nyomán; l. EPN 31.]

Dec. 11. Der Spiegel, 99. sz., 789. Preß-Zeitung c. r., M[ax] Falk ismertetése.

„A helység kalapácsa.“ Hösköltemény négy énekben. Irta Petőfi Sándor. („Der Orts-Hammer.“ Heldengedicht in vier Gesängen von Alexander Petőfi. Pest bei E. Geibel, 1844.) Gvadányi war — unseres Wissens — bisher der Einzige, der ein komisches Heldengedicht („a falusi nótárius“, „der Dorf-Notär“) in ungar[ischer] Sprache schrieb, und es ist sonderbar, daß er so wenig Nachahmer

fand. Ig. Nagy's und andere humoristische Schriften beweisen, daß sich im Nationalleben der Ungarn genug komische Situationen finden, die Stoff zu dergleichen Dichtungen bieten, und dennoch verstrich eine so lange Reihe von Jahren zwischen dem ersten ungar. komischen Heldengedicht von Gvadányi, und dem vorliegenden zweiten, von Petőfi. — Soll die komische Epopöe gut sein: so muß der Held selbst eine drollige Person, die Verhältnisse selbst müssen komisch sein und endlich auch die Darstellung. — Vorliegende Dichtung vereint alle diese Eigenschaften, sowohl die Person des Helden Großkopf (Fejenagy) als auch die Verhältnisse, mit denen er in Konflikt geräth, sind höchst drastisch gezeichnet, ohne je — wie es bei dergleichen Dichtungen so oft geschieht — die Gränze der Schicklichkeit zu überschreiten. Nicht minder gelungen und ergötzlich ist die Darstellung, deren Reiz besonders dadurch erhöht wird, dass der Vf. oft einen pathetischen Ton anstimmt und dann ganz unverhofft ins Komische fällt. Petőfi hat — wie wir bei Gelegenheit der Besprechung seiner Gedichte geäußert — noch viel zu überwinden, bis er sich einen Platz unter den vorzüglicheren Lyrikern unserer Nation erkämpfen wird, doch hier ist er in seinem Elemente; die Sprache ist kernig und die Personen, die er zeichnet — so zu sagen — aus dem Munde genommen. Talent beweist der Vf. in diesem, wie in allen seinen Werken, und freudig rufen wir ihm die Worte des Dichters zu: „Schreite nur munter u. rüstig fort, du gelangst zu den Sternen!“

[A recensens tudomása szerint *A helység kalapácsának* mint komikus hőskölteménynek egyetlen előzménye a magyar irodalomban Gvadányi „Falusi nótárius”-a, s különösnek tartja, hogy az csak ilyen soká talált követőre. Dicséri a művet, mert komikus a hőse és komikusak a körülmények, amelyekkel összeütközésbe kerül, anélkül, hogy ezek rajzában „az illendőség határát” átlépné. Hatásos eljárás a patetikus tónusnak váratlanul komikusba való átcsapása. Petőfinek még sokat kell fejlődnie, míg a legjobb lírikusok közé kerülhet, de *itt* „elemében van”, csak haladjon tovább ezen az úton, s fényes sikereket ér el. — Ford.: TanPet 111—112.]

Dec. 13. Hirnök, (Pozsony) 99. sz., 581. Vegyes közlemények. Mi ujság Buda-Pesten? c. r.

Szó szerint átveszi a Pesti Divatlap dec. 8-i közleményét Petőfi János vitézéről. (L. EPN 31.)

[**Dec.?**] [Kv.] Kecskeméthy Csapó Dániel: Dalfüzérke válogatott népszerű dalokból füzve. 2. füzér. Pest, 1844. Emich G. sajátja.

16—17. l.: 7. Dana (*Hortobágyi kocsmárosné, angyalom* . . . kezd.), Petőfi dalának a kezdődő folklorizálódás nyomait mutató változata, cím és a szerző neve nélkül. — A szerkesztő a 85. lapon apró „Igazítás”-t ad a dalszöveghez.

1845

Jan. 3. Der Ungar, 1845. 3. sz., 11. Album für Literatur c. r.

„A helység kalapácsa” hösköltemény 3[!] énekben, írta Petőfi Sándor. (Geibel sajátja.) „Des Dorfes Hammer.” Heldengedicht in 4 Gesängen von Alex. Petőfi (Pesth, bei Geibel.)

Der Dorfschmied war am Sonntage in der Nachmittagsmesse eingeschlafen, und vom Küster in der Kirche eingesperrt worden, damit sein Freund, der Kantor, der vom Schmied angebeteten Dorfschenkin um so ungestörter den Hof machen könne. Indeß der Schmied läßt sich vom Kirchturm herab, rennt in das Wirthshaus und findet den Kantor bei seiner Liese. — Prügelei. — Der Dorfschmied wird dann eingesperrt und heirathet die alte Liese. Dieses ist der Inhalt des 45 Seiten langen Epos. Man sieht es auf den ersten Blick, der Verfasser habe die Wirkung des Gedichtes, vorzüglich von dem Ausmalen der einzelnen Situationen und Empfindungen gehofft, und vom Privilegium der epischen Breite hinlänglichen Gebrauch gemacht. Aber selbst über die Ausführung des Einzelnen können wir nicht viel Gutes sagen, indem Herr Petőfi schon den richtigen Grundton verfehlte. Statt nämlich das seinem Stoffe angemessene Naiv-komische zur Folie der Handlung zu wählen, hielt er sich an's Ironische, statt sich mitten unter die Helden zu stürzen und aus ihnen heraus zu sprechen in ihrer Sprache und in ihrer Denkweise, stellte sich der Verfasser ganz außerhalb derselben und brachte so eine schlechte Satyre zu Stande, während er ein komisches Heldengedicht beabsichtigte. Als Satyre aber ist das Gedicht schlecht, weil keine Vergleichungspunkte zwischen der Dorfidylle und unseren raffinirten socialen Zuständen gegeben werden und auch nicht gegeben werden konnten, da keiner der Charaktere ausgeführt ist. Herr Petőfi beging den Fehler, das schon an sich Komische zu verzerren, und benahm dadurch seinem Gedichte allen Reiz, indem er aus seinen Dorfhelden Karrikaturen ohne den künstlerischen Werth von solchen machte. Wenn er z. B. den Kantor der Wirthin zu Füßen und diese in Ohnmacht fallen läßt, so zeigt dieses seinerseits von *künstlerischer* Ohnmacht, und daß der Verfasser nicht im Stande war, das eigentlich Komische an dergleichen Charakteren aufzufassen. Ein weiterer Mangel des Gedichtes besteht in den oft übel gewählten Vergleichen, welche die Grenzen komischer Lizenz weit überschreiten. Wenn nämlich Petőfi schreibt, daß es hell ward wie die Erde, wenn

Phöbus die aschgraue Plache der Wolken von sich streift, — so wollen wir das dem komischen Dichter hingehen lassen, wenn er aber gleich fortfährt und sagt: oder wie die Küche, wenn die gnädige Frau schellt, und die Magd Licht macht, um für das Möpschen einen Sturz zu wärmen [!], so ist dies nicht mehr komisch, sondern abgeschmackt. Doch finden sich hie und da Stellen in dem Büchlein, welche den begabten Poeten verrathen und an die vielen schönen Gedichte mahnen, die wir in Petőfi's Sammlung seiner Poesien finden. Ein weiterer Vorzug des Verfassers besteht darin, daß er die Sprache sehr in seiner Macht hat, und bei seinem schönen Talente könnte er uns Gediegeneres liefern, wenn er bedächte, daß man nicht gleich Alles drucken lassen darf, was einige Freunde beim Weinglase als unsterblich dekretieren.

Genöfi (nicht Petőfi).

[*A helység kalapácsa* elmarasztaló és vállveregető hangú bírálata: írója elhibázottnak tartja az ironikus hangvételt, a jellemzésnek „a komikai szabadság” határait meghaladó túlzásait; de elismeri, hogy Petőfi fölényes mestere a nyelvnek, s „szép tehetségéből” nagyszerű teljesítmények születhetnének, ha nem nyomtatna ki mindjárt mindent, „amit hízeltő baráti köre poharazás közben felmagasztal”. Ford.: TanPet 115—116.]

Jan. 16. Pannonia, (Preßburg) 7. sz., 27. Kritische Streiflichter c. r.

Dardanus und Petőfi.

Die Entartung der jüngeren magyarischen Literatur bis zur Gemeinheit wird durch einem Hrn. Dardanus sehr treffend in einem Briefe aus Sajóvölgy in den *Életképek* gegeißelt; er hält sich über die Art und Weise des Charakterisirens der magyarischen Nationalität in den modernen Dichtungen auf und findet es unter der Würde der Poesie, das Kennzeichen eines echten Ungarn im Fluchen, Prügeln und Bramarbasiren bestehen zu lassen. Geistreich und höchst pikant wiederlegt [!] Petőfi diese Aussage, indem er seine Widerlegung mit *ugassatok csak ebek* (bellt nur Hunde! — ! — ! — ! —) anfängt.

! — Alaaf Würde der Poesie und Journalistik. — !

[Petőfinek „Dardanus-féle” kritikusaihoz intézett, *A természet vadvirága* c. költeményét „a költészet méltósága” védelmében ironikusan megbélyegző glossza. — Ford.: TanPet 118.]

Jan. 16. Pesti Divatlap, 5. sz., 84. Vidéki szemle c. r.

J. Emil, egy Nagyváradról küldött levél szerzője, a jan. 2-i helybeli jótékony célú álarcos bátról szólva elismeréssel említi „Bihar lelkes leányai”-nak a

védegylet iránti buzgalmát, „honi kelmék”-ből készített ruháit, s Petőfi *Védegyleti dalából* idéz:

„Elfogadjuk bár mi durva,
A mit a hon méhe szül;
Bármi lágy és bármi pompás:
Semmit, semmit e kívül.”

Jan. 17. Nemzeti Ujság, 10. sz., 38. Budapesti ujdonságok c. r.

Az 1845-re kiadandó „Nemzeti Színházi Zsebkönyv” közeli megjelenését tudtul adó közleményben, a tartalom ismertetése végén:

A csinos nyomtatású könyvben Hubenay Ferencné életrajzán kívül „A párizsi naplopó házassága” című fordított francia vígjáték, egy cikk Szigligetitől, s néhány kedves versezet Petőfitől [...] foglaltatik.

Jan. 18. Életképek, 3. sz., 90.

Kain Abel [a tartalomjegyzékben Kaján Ábel; azaz Pákh Albert] „Utazás Debrecenben” c. életképe 2. fejezetének részlete:

Legörvendeztetőbb az, hogy nem látunk itt talán egyetlenegy idegen nyelvű címet is, — „no, hisz csupán ez kellene még!” mondja Petőfi.

Jan. 30. Pesti Divatlap, 9. sz., műmelléklet, Pest, [é. n.], Wagner J. tul., Grimm Vince ny. (Pest) 2 lev.:

„Hét eredeti népdal. Zongorától kísért énekhangra alkalmazva szerző és tekintetes Vahot Imre Urnak a Pesti Divatlap Szerkesztőjének tisztelettel ajánlja Szénfy Gusztáv.” A címlapon fönt ez a felirat: „Szerencsés uj esztendő-t kívánok!” A melléklet különnyomat a teljes kiadványból; azt l. alább, az 1845. februári adatok végén; itt mutatványként két, Petőfi szövegére szerzett darabot tettek közzé:

[2. l.:] *De már nem tudom, mit csináljak?* c. „népdal” (2 versszak).

[3. l.:] *Megy a juhász számaron . . .* c. „néprománcc” (4 versszak).

Jan. 31. Hirnök, (Pozsony) 9. sz., 36. Kis Futár c. r.

—i—e jelű szerző írja az 1845 elején Pápán megjelent „Tavas” c. zsebkönyv ismertetésében, hogy a költemények közül „mint jelesbek kiemelendők (sok egyéb művel együtt): »Ida« Domanovszky Endrétől, »Szin és való« Homonnaitól, »Ideál, Tolvaj huszár, Lehel« Petőfi Sándortól”. [A legelső Petőfi feltehetően Domanovszky helyett és az ő nevében írta, Homonnai pedig az ő álneve volt.

[**Jan. vége.**] [Zsk.] Nemzeti Színházi Zsebkönyv 1845-ik évre. Pest 1844. [Vö. EPN 44.]

[XXXVI. l.: Az 1843. dec. 1. — 1844. dec. 1. között tartott előadások jegyzékében, október 12-i dátummal:]

Szökött katona. Ered. színj. 3. felv. (Petőfi ur, mükedvelő, föllépte. — Egressy Gábor jutalomjátéka.)

[XLI. l.: A vendégművészek névjegyzékében:]

Petőfi ur, mükedvelő, Pestről.

Febr. 9. Pesti Divatlap, I. k., 12. sz., 189. Nemzeti színház c. r.

Színbírálat a Nemzeti Színház 1845. télutó (febr.) 1-i előadásáról: a „Legjobb az egyenes ut”, ill. „Fiatal férj” c. színművekről, „Petőfi” aláírással. (Szövegét l. HP 6. k., 8, s azóta Petőfi prózai írásainak minden kiadásában. Vö. még VP 5. k., 197.)

Febr. 11. Das Vaterland, (Raab) 18. sz., 72. Vaterländische Literatur und Journalistik c. r., —x jellel:

— Der Preis von 10 Dukaten für die in den *Életképek* 1844 enthaltene beste Novelle ward Márk's „Außenschein und Wirklichkeit,” — der von 3 Dukaten für das beste, eben da enthaltene Gedicht Petőfi's sämtlichen Gedichten in den *Életképek*, besonders den „Klängen aus Erlau” [*Egri hangok*] zuerkannt. — Ja, unsere Literaten bedürfen der Aufmunterung und materiellen Unterstützung; dafür sind aber auch die *Életképek* unstreitig das beste ungarische belletristische Blatt. — Wer schmiert, der fährt!

[Az *Életképekről* kitűzött irodalmi pályázat eredményéről, az *Egri hangok* mint a folyóirat 1844. évf.-ában megjelent legjobb költemény megjutalmazásáról, az *Életképek* 1845. febr. 1-i eredményhirdetése nyomán; vö. EPN 45—46.]

Febr. 23. Pesti Divatlap, 16. sz., 262. Szerkesztői értesítés az írókhoz c. r.

A nem közölhető versek címjegyzékében szereplő „Dal” cím után megjegyzik: „s ugyan ezen mű szerzőjétől van egy költemény beküldve, mely eredetisége miatt, közlésre érdemes:

A deák.

— Néprománc (!?!) —

Szobában ül a deák,
Füstös a pipája,
Nincsen pénze, de nagyobb
Holnap censurája.

Könyvet ragad, s de mint nem megy
Mindjárt a fejébe,
Káromkodva földhöz veri
A könyvet mérgében.”

[**Febr.**] [Z.]. Szénfy Gusztáv: Hét eredeti népdal. Zongorától kísért énekhangra alkalmazva szerzé és tekintetes Vahot Imre urnak a Pesti Divatlap Szerkesztőjének tisztelettel ajánlja — —. Pest, Wagner J. [É. n.] 10 l.

Felirat a címlap tetején: „Szerencsés uj esztendőöt kívánok!” A füzet Czuczor Gergely két, Graisiger Rudolf, Szilágy [Czuczor álneve] és Kunoss Endre

egy-egy megzenésített versén kívül Petőfinek következő két költeményét tartalmazza Szénfy dallamával:

[4. l.] Népdal (*De már nem tudom, mit csináljak . . .*) 2 vsz.

[9. l.] Néprománc (*Megy a juhász számaron . . .*) 4 vsz.

Márc. 2. Budapesti Híradó, 140. sz., 145. Budapesti hirharang c. r.

Petőfitől „János vitéz” című érdekes költemény, Vahot Imrétől pedig „Restauratio” és „Farsangi iskola” című vígjátékok fognak megjelenni jövő vásárra.

Márc. 4. Nemzeti Ujság, 36. sz., 143. Budapesti ujdonságok c. r.

A közelgő vásár mozgásba hozta könyvkiadóinkat is. E napokban jelennek meg b. Eötvös József „Falusi jegyző” [!] című regényének első füzete, Vahot Imrétől a „Restauratio” s „Farsangi iskola” vígjátékok; Petőfi Sándortul „János vitéz” víghősköltemény.

Márc. 4. Pesther Tageblatt, 54. sz., 213. Kleine Stadtpost c. r.

Die neuesten ungarischen literarischen Erscheinungen sind Petőfi's komisches Heldengedicht: „Held Johann” und Vahot's Lustspiele: „Restauration” und „Carnevalsschule”.

[A *János vitéz* és Vahot Imre két vígjátéka küszöbön álló megjelenéséről, feltehetően a Budapesti Híradó feljebb közölt, márc. 2-i híre nyomán.]

Márc. 4. Das Vaterland, (Raab) 27. sz., 108. Vaterländische Literatur und Journalistik c. r.

Petőfi's „János vitéz” (Held Johann) wird [. . .] nächste Woche zu haben sein. Wir werden auch diese literarische Erscheinung ausführlicher bekannt machen. Also endlich wieder ein wenig Regsamkeit in der ungrischen Literatur.

[A *János vitéz* közeli megjelenéséről. Részletes ismertetését ígéri.]

Márc. 6. Jelenkor, 19. sz., 112. A márc. 6-ról keltezett (névtelen) Budapesti napló c. r.-ban.

Miként több közéleti, szinte irodalmi ujdonság is várakozik a vásári t. közönségre. [. . .] a genialis fiatal költő Petőfi S. „János vitéz”-e, sőt más művek is foglalkodtatják [!] a nyomdákat.

Márc. 7. Hirnök, (Pozsony) 19. sz., 74. Vegyes közlemények. Mi ujság Budapestben? c. r.

E napokban jelennek meg b. Eötvös József „Falusi jegyző” című regényének első füzete; Vahot Imrétől „Restauratio” s „Farsangi iskola” vígjátékok; Petőfi Sándortul „János vitéz” víghősköltemény.

Márc. 11. Der Ungar, 60. sz., 226. Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r., — k. jellel.

— Der junge, talentvolle und dabei sehr produktive Lyriker, Petőfi, von dem jüngst eine Volkssage: „János vitéz” erschien, gibt wieder im Subskriptions-Wege eine Sammlung lyrischer Gedichte, unter dem Titel: „Cyprus lombjai” (Cypressen) heraus. — Dem Vernehmen nach beabsichtigt derselbe im nächsten Frühjahr eine Reise nach Paris, und wäre das Resultat derselben auch kein anderes, als — Erfahrungen, — Herr Petőfi hätte viel gewonnen.

[Petőfi — előfizetés útján — *Cipruslombok* c. lírai gyűjteményének kiadására készül. Úgy tudják, hogy a költő tavasszal Párizsba akar utazni. — Ford.: TanPet 122, 123.]

Márc. 15. Pannonia, (Preßburg) 32. sz., 127.

L. Regnez nevű levelező írja Pester Sonntagsbriefe (Vasárnapi levelek Pestről) c. cikksorozata márc. 9-i keltezésű, VI. darabjában:

Diesen Markt begrüßten in der Literatur „der Dorfnotär” [...] und der „János vitéz (Held Johann)”, ein Märchen[!] von Petőfi. Das „Pester Divatlap”, dessen Redacteur der Verleger dieses letzten Werkes ist, hält es für vortrefflich, für eine Perle der ungarischen Literatur, ich hingegen für ein schwaches, verfehltes Product. Innige, zarte, kindliche Gemütlichkeit, kerniger, treffender Witz müssen ein Märchen zieren, wenn man nicht glauben soll, daß ein Schnellschreiber den flüchtigen Vortrag der ersten besten Amme fixiert habe, daß man im Wirtshause einen betrunkenen Invaliden peroriren hört. Diese beiden Eigenschaften, welche die Märchen des unvergeßlichen Musäus so beliebt machten, und deren Nichtsein eine falsche Sentimentalität, einige glitzernde, blitzende und blendende Wortpuffer nicht ersetzen können, fehlen dem Märchen Petőfis ganz. Ich könnte mein Urtheil noch mehr motiviren, wenn ich das Gedicht zergliedern würde, da mir aber der Herr Redacteur der Pannonia dabei leicht auf die Finger klopfen und zurufen könnte: „Sutor ne ultra crepidam” zu deutsch: „Referent bleibe beim Theater, Concert und Diebstahl”, so überlasse ich dieß einem Geübteren [...]

[A *János vitéz* felületes, lekicsinylő bírálata: Vahot magasztalásával ellentétben elhibázott műnek tartja, melyből hiányzik „a mese két fő kelléke”: a „gyermeki kedélyesség és a magvas élc”. Ford.: TanPet 120—121.]

Márc. 18. Mult és Jelen (Kolozsvár) 22. sz., 132. Pesti hirharang c. r.

Petőfi „János vitéze” is elhagyta a sajtót. Petőfi bizonyára egyike a legtehetségesebb fiatal íróinknak, s meg vagyunk győződve, hogy e’ munkája is biztosítandja szavaink igazságát.

Márc. 20. Pesti Divatlap, I. évnegyed, 23. sz., 374. Szerkesztői értesítés.

Sz. Lajosnak* Petőfit érdeklő felelése nem közölhető, miután Petőfi nem nyilvánítá azt, hogy Sz. ur volna verseinek hirnöki bírálója. Egyébiránt jelen

* Ugyan, szerkesztő ur, mért nem tette ki már ennek az embernek a nevét? Ha tudná ön, mint vásik arra foga, hogy nevét nyomva lássa?

Petőfi

szükségtelen felszólalásával elég vigyázatlan[!] volt Sz. elárulni azt, hogy a Hirnökben csakugyan ő bírálta meg Petőfi verseit, nem tiszta indulattal, hanem a Tavasz miatt keletkezett bosszuállási szenvedéllyel.

Márc. 28. Nemzeti Ujság, 49. sz., 194. Tudomány s irodalom. Irodalmi ujdonságok c. r., sz. n.

„János vitéz” írta Petőfi Sándor. Kiadta Vahot Imre. 1845. Nyomatott az egyetem betűivel. 12edrét, 113 lap, kömöszetű s a költeményből két jelenetet ábrázoló díszes címborítékkal. Ára 40 kr. p. p. A kiadó következőleg mutatja be a jelen munkát a közönségnek: Midőn a költő felolvasá előttünk ‚János vitéz’ című népmeséjét, Vörösmarty oda nyilatkozték, hogy ezen mű bármely irodalomnak díszére válnék. S igaza van — mond tovább kiadó — a nagy költőnek. Mert lehet-e, főleg fejlődő irodalomra nézve, nagyobb becsü kincs, mint az, mellyben nemzetiségünk legtisztább forrása, a népi elem, s az annyira sajátos és eredeti népköltészet a műveltebb költői szellem által némileg nemesítve tűnik fel? . . . E szép költemény kétszeres érdeme az, hogy nem csak a műveltebb olvasó magasabb igényeit elégíti ki, de könnyen érthető népies előadásánál fogva, a köznépek is gyönyörködtető olvasmányul szolgálhat. — Méltányosabban nem mutathatjuk be az előttünk fekvő költeményt a közönségnek, mint a kiadó idézett szavaival. Helytelen volna, e népmesét kivonatban megismertetni akarnunk, miután annak főbecsét a költői jeles előadás teszi; s az olvasó ezen mulattató s kedves előadását Kukorica Jancsi kalandjainak végiglen érdekel és figyelemmel kísérendi, s mi a munka becsét még inkább emeli, azon öntudatos művészi éberség, mellyel a költő jelen költeményét dolgozta. Különös örömeinkre szolgál látni, hogy benne szerző ovakodott azon kissé nagyon is népies szólásformáktól, mellyek nem rég megjelent „Helység kalapácsa” című bohózatos hős költeményében méltó gáncsolásokra adtak alkalmat; ámbár némely ‚adta vette’ itt is előfordul. Sajnálánk, ha akadnának, kik az erőszakosan befont geographi visszasságokat hibául rónák fel, mert a költemény átolvasta után világosan kitűnik, miszerint szerző csak édest adni akart, s közéje a hasznost keverni nem volt szándékában. Egyébiránt is azon hasznos, mellyet a magasabb irányu költészet nyujt, nem földismereti és statistikai oktatásokban áll.

Ápr. 1. Der Ungar, 77. sz., 296. Pesth-Ofner Neuigkeits-bote c. r.

Petőfi, der produktive jugendliche Dichter, tritt von der Mitredaktion des Divatlap zurück und verläßt, nachdem er sich für das erwähnte Journal portraituren ließ und selbes auf ein Vierteljahr hinaus mit Gedichten versah, dieser Tage unsere Stadt.

[Petőfi megválik a Pesti Divatlap szerkesztőségétől, és miután hosszabb időre ellátta a lapot költeményeivel, elutazik a városból. A Pesti Divatlap márc. 30-i híre nyomán; l. EPN 67—68.]

Ápr. 6. Pesti Divatlap, 19. sz., 310. Tárogató c. r.

Megismétli a folyóirat márc. 2-i, 18. számában közölt hírt a *János vitéz* önálló kiadásának megjelenéséről (vö. EPN 59).

További ism.: ápr. 9., 20. sz., 325; ápr. 16., 22. sz., 358.

Ápr. 10. Das Vaterland, (Raab) 42. sz., 167. Vaterländische Chronik c. r.

Hr. Petőfi, der geniale junge Lyriker, wird seiner angeborenen Neigung folgen und Schauspieler werden; möge der Cothurn die Lyra nicht verdrängen!

[Petőfi újra színészi pályára lép; remélhetőleg nem költői működése rovására!
Ford.: TanPet 124.]

Ápr. 18. Pester Zeitung, 12. sz., 66.

Az ápr. 9-én kelt névtelen eperjesi levélben:

Da wir bei der Muse sind, so lassen Sie mich noch erwähnen, daß [...] der ungrische Beranger oder Csokonay redivivus, Petőfy Sándor, der Dichter des „Vitéz János“, besuchsweise in unsern Mauern weilt.

[Az eperjesi levelező említést tesz a városban időző költőről. — Ford.: TanPet 125.]

Ápr. 22. Pannonia, (Preßburg) 47. sz., 187.

D. szerzői jellel [Dux Adolf]:

Ungarische Volksromanze.

[*Megy a juhász számaron ...*]

Sitzt ein Juháb auf dem Esel,
Bis an's Gras reicht seine Zehe,
Groß der Bursch ist, aber größer
Ist noch seines Herzens Wehe.

Auf dem Rasen bläst er Flöte,
Seine Heerde um ihn weidet;
De erfährt er einmal plötzlich,
Daß sein Liebchen bald verscheidet.

Auf den Esel springt er rasend,
Um ins Dorf nach Haus zu fliegen;
Doch zu spät ist er gekommen,
Liebchens Leiche sieht er liegen.

Weiter konnt er nichts mehr machen,
In des Schmerzens[!] wilden Klagen,
Als den Esel auf den Schädel
Mit dem Stocke weidlich schlagen.

Máj. 8. Pesti Divatlap, 6. sz., 185—186. Tárca c. r.

„Nyesy Demeter, táblabíró” aláírású cikk: „Eperjes. — Fele levél, fele nem. —” [Petőfinek tulajdonított cikk, újraközlését l. VP 7. k., 634—637.]

Máj. 8. Pesti Divatlap, 1. félév, 2. évnegyed, 6. sz., borítólap, 4. [hibaigazítás]:

Lapunk mai számának első ivében két értelemzavaró sajtóhiba van. Egyik Petőfi versében ez: Kegyelmetek jó régi világban; e helyett olv.: jó régi világában’ [stb.]. [A régi jó Gvadányi c. vers szövegehez.]

Máj. 22. Pesti Divatlap, 8. sz., 256.

Nyesi Demeter, táblabíró: „Nyilatkozat.” [Petőfinek tulajdonított írás; szövegét l. a kritikai kiadás „Pótlás”-ában; VP 7. k., 637.]

Máj. 24. Életképek, 3. k., 1. félév, 21. sz., 672—674.

Moholy József „Légvirágok” c. tárcájának III. részében — úgy látszik — elsősorban Petőfire céloz, amikor „csillagzó” (ti. a csillagok közti) léghajózásai során a Jupiterre látogatva az ott élő költők túlzó fölmagasztalásán és „aljas”-ságán gúnyolódik. Itt csak a félreérthetetlenül magára Petőfire vonatkozó részleteket közöljük:

[672. l.:] [a III. rész mottója:]

És én olly sült bolond vagyok,
Hogy — — — — —
Kadenciákat faragok.

Petőfi.

*

Olly hatalmas hurúttal léptem a nagy Mennykövező ur palotájának tornácába, hogy trüsszentéseim alig értek véget, s mindenikre úgy potyogtak a csillagok, mint valamely megfáklyászenészett[!] híres magyar költő dolmányujjából a versek.

*

Talán nem is hinné, drága kegyed, hogy itt Jupiter udvarában is van költő? Van biz itt; szinte hemzseg, mint a Tisza kiöntései helyén a kecsge. S az istenadták! csak képzelje ön, sokszor fölteszik és föltétetik a csörgősapkát az itteni divatlapírókkal is, kik már olly messze vitték az Aesthétikában, hogy a

bohócokat, vagy Petőfiként a „sült bolond”-okat is nagy költőknek trombitálják, ha amúgy igazi ácsszerűleg rímelnék.

[673—674. l.:] Ezek a jupiteri költők igen finnyásak. Az istenadtákat annyira elkényeztették már azok az ujságírók és kiadók, hogy százankénti előlegezés nélkül — természetesen forintokat értünk s nem farmatringot — tentába sem mártják isteni tollukat; s egy-pár aranyért legfőlebb is csak plajbásszal vakarítanak egy-egy balladát — a csacsiról*, vagy legfőlebb a nagy szekercével aprítanak egy kis küpreszalyt — a gyalogfenyűről.

* Kérem alázsan, ha mindegyik olyan szép s eredeti egyszerűsége mellett olyan kedvesen meglepő volna, mint derék Petőfinek[!] néprománca a *szamárról*, bizony nem bánnók, ha — *korommal* vakarítanak is. Szerk.

Máj. 29. Jelenkor, 43. sz., 256. Budapesti napló c. r.

A rovat írója a pesti evangélikus gimnázium máj. 25-én rendezett ünnepélyéről (a szónok-költészeti osztály szavalati műsoráról) szólva megállapítja, hogy „Az ifjak lelkes vezetőjük Teichengräber ur utmutatása szerint képezvén magokat az irodalom körében [...] részint saját dolgozataik fölolvásával, részint jeles költőink műveinek elszavalásával való gyönyört kelesztének hallgatóikban”, de végül ezt a megjegyzést teszi: „Szabadjon még tisztelt tanító urtól remélnünk, hogy egy fiatal költőnk nem mindenben aesthetikai művei választékosabb izléssel szemeltessenek ki.” [Nyilvánvalóan Petőfinek a műsorban elhangzott verseire céloz, vö. a Pesti Divatlap 1845. jún. 5-i beszámolójának alább közölt részletével.]

Máj. 29. Pester Zeitung, 35. sz., 186.

Eperjes, 16 Mai. keltezésű, 3/4 hasábos válasz a Nyesy Demeter névvel megjelent eperjesi levélre (Pesti Divatlap, 6. sz.); szerzője [„Ein Mitglied der Eperieser evang.-deutscher Gemeinde” — Az eperjesi evangélikus-német egyházközség egyik tagja] elutasítja a cikkírónak azt az eljárását, hogy nem nevezi meg a megtámadott tanárt, valamint hogy álnevet használ (ezt többször is megjegyzi); szemrehányást tesz Vahotnak, ki — mint írja — hálával tartozik a szóban forgó iskolának.

Máj. 29. Pesti Divatlap, I. k., 2. évnegyed. 9. sz., 280.

Vahot Imre „Jászok és kunok százados ünnepe” címmel tudósítást ír a máj. 19—20-án Jászberényben lezajlott ünnepségekről, s az ez alkalommal megrendezésre került „népies lóverseny”-ről szólva megemlíti:

[...] a kun származású Petőfi Sándor testvére [István] is nyert jutalmat, — s örömmel gondolám magamban, hogy míg az egyik testvér pegazuson tud jól repülni, a másik a szárnyatlan apró magyar paripákat üli meg emberül.

Jún. 3. Pester Zeitung, 38. sz., 205. Literarisches c. r.

In der belletristischen Litteratur sind zwei neue Hefte der Dichtungen von Petőfi erschienen: „Janos vitéz, Volksmärchen und Cyprusbok Etelke

sirjától[!]”. Ersteres reihet sich würdig seinen vorigen lyrischen Dichtungen an; weniger gehaltvoll ist das letztere Erzeugniß seiner poetischen Laune.

[A Budapesti Híradó máj. 22-i ismertetése — I. EPN 87—88. — nyomán, tehát nagy késéssel ad hírt a még március folyamán kiadott Petőfi-kötetek megjelenéséről, s szemmel láthatóan abból meríti egy-egy mondatból álló értékelésüket is.]

Jún. 5. Pesti Divatlap, I. k., 2. évfolyam, 10. sz., 311.

„A pesti evang. gymnasium szónokköltészeti osztályával összekötött magyar nyelvtársalom örömnünnepe” c., Somfai Károly aláírású beszámolóban:

[...] örömmel találkoztunk az örökké vidám, vagy inkább sirva vigadó Petőfi több versével, mint „Megy a juhász”, „Egy estem[!] otthon”, „Ebéd után”, és a Zilahy által derekasan szavalt „Kedves vendégek.”

Jún. 22. Budapesti Híradó, 202. sz., 417. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti hírharang c. r.

Frankenburg Esztergam[!] s Petőfi Gömörmegye táblabírájává neveztetett ki, minek mindenesetre örvendhetni, miután legujabb időben az irodalom több pénzt gyümölcsozik ugyan, mint hajdan, de egyszersmind kevesebb megismerést [!] és kitüntetést.

Jún. 26. Budapesti Híradó, 204. sz., 1. fél évf., 428.

Az „Előfizetési hirdetés a Pesti Divatlap jövő félévi folyamára” c. szövegben:

A közkedvességű Petőfi Sándor továbbra is egyedül lapunkban zengendi szép dalait, és pedig ezentul is minden számban fog vele találkozhatni az olvasó. [...] Ugyancsak az első szám mellett fog megjelenni Petőfinek igen jól talált *arcképe* is. [Mindkét hír átvétel a Pesti Divatlap „Előfizetési jelentés”-éből: jún. 5. vagy 12. stb.; I. EPN 91, 92. stb.]

Jún. 26. Das Vaterland, (Raab) 7. sz., 296. Vaterländische Chronik c. r., sz. n.

— Alexander Petőfi, der talentvolle junge Lyriker, der in Volksdichtungen unübertroffen dasteht, ist zum Assessor des Gömörer Comitats ernannt worden; — seine Volkslieder gehen mit unglaublicher Schnelligkeit in den Mund des Volkes über, weil sie diesem entnommen — besonders eines, welches die „Pannonia” vor kurzem in deutscher Übersetzung mittheilte, macht jetzt im ganzen Lande die Runde und wird beinahe bei jeder Restauration gesungen. Petőfi's Busen ist ein reicher Born poetischen Gefühls; — dabei hat er die Sprache in der Hand, wie kein Zweiter; wenn er die gutgemeinten Winke der Kritik beherzigen und sein ausgezeichnetes Talent bilden wollte, er stünde bald unter den ersten Dichtern Ungarns.

[Petőfi táblabírói kinevezése kapcsán a költő növekvő népszerűségéről, „népdalai” gyors terjedéséről, nyelvművészetéről. Figyelmezteti a költőt, hogy hallgasson a kritika „jósándékú” intelmeire. — E befejező részlet ford.: TanPet 124.]

Júl. 2. Der Ungar, 155. sz., 620. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Czakó arbeitet gegenwärtig an einem Benefizstücke für Hrn. Szentpétery; und Petőfi an einem für Hrn. G. Egressy. Auf Letzteres sind wir besonders gespannt, — der ernste Egressy und der kreuzfidele Petőfi!!

[Petőfi színművet ír Egressy jutalomjátéka céljára. Az újdonságíró kíváncsi, milyen drámát írhat a „komoly” Egressynek a „vidám kedélyű” Petőfi.]

Júl. 8. Der Ungar, 160. sz., 639. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi, einer der populärsten unserer ungarischen Dichter, will nun im Subscriptionswege auch den 2. Theil seiner Gedichte erscheinen lassen.

[Petőfi, előfizetés útján, *Versei* 2. füzetének kiadására készül. — A Pesti Hirlap júl. 6-i híre nyomán; l. EPN 97.]

Júl. 12. Életképek, 2. félév, 12. [! helyesen 2.] sz., 60. Hirlapi ör c. r.

A Pesti Divatlap júl. 3-i, 14. számának ismertetésében:

„Költő lenni vagy nem lenni” költeményben Petőfitől azon könnyű verselést találjuk, mely e fiatal és jeles tehetségű költő műveit olly kedveltekké teszi, ámbár lehetlen benne azon pongyolaságot nem hibáztatnunk, mely itt már nemcsak a külformában, de a gondolatban is mutatkozik: a költészet a gyanutalan sziv csalfa pókhálójának mondatik, s azután: hogy foglyát irgalomtalan fojtogatja. Mi nem tesszük fel a pókhálóról, hogy valakit fojtogatni tudjon, ezt csak a pók teszi, melyre a költő a második versszakban át is tér, mondván: „Véreből te olly sokat szíval” stb.

Júl. 13. Pesti Hirlap, 502. sz., 32. A hirdetések között:

Megjelent és kapható Emich Gusztáv magyar és külföldi könyvkereskedésében Pesten, uri- és kigyó utca szegletén, a cs. kir. postahivatalnak átellenében: Petőfi Sándor: Cipruslombok Etelke sirjáról. Ára borítékba füzve 30 kr. p.p. — Petőfi versei. Ára borítékba füzve 1 ft 12 kr. p.p.

Ism.: júl. 17., 504. sz., 40.

Júl. 15. Der Schmetterling, 13. sz., 97—99.

Egy magát meg nem nevező szepességi német költő („ein Zipser”) „Stanzen an die ungarischen Dichter” c., 10 versszakból álló költeményében a szepesi németek nevében üdvözli a magyar költőket; kéri, hogy becsüljék meg más nyelven megszólaló társaikat, tiszteljék a nagy német poétákat úgy, mint ő a

magyar költészet nagyjait („Vitéz”-t, Kazinczyt, Kölcseyt), s az utolsó versszakban (99. h.) így szól:

Und ihr, Pannonia's jüngsten Musensöhne,
 Mir gleich an Jahren, wie an Geistesflug,
 Die Fitt'ge üabend erst als junge Schwäne,
 Bis sie zu höhern Flug erstarkt genug, —
 Mit Wonne hör' ich Eure Leiertöne, —
 Vidor, Petőfi — und der ganze Zug! —
 O daß doch auch die Weise meiner Hände
 In Euren Herzen leisen Anklang fände!

[A „legfiatalabb” magyar költőket, köztük Petőfit, egyetértésre, együttműködésre hívja fel.]

Júl. 15. Der Ungar, 166. sz., 664. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Je mehr wir von dem Benefizstücke hören, welches Petőfi für Egressy Gábor schreibt, desto gespannter sind wir auf dasselbe; es führt den originellen Titel: „Zöld Marci.” — Petőfi hat sich, um mit mehr Muße arbeiten zu können, aufs Land begeben.

[Petőfi, hogy Egressy Gábor jutalomjátékára szánt *Zöld Marci*-ján nyugodtabban dolgozhasson, vidékre utazott. — Az Irodalmi Őr júl. 12-i híre nyomán; l. EPN 99.]

Júl. 19. Österreichische Blätter für Literatur und Kunst, (Wien) 86. sz., 665—666.

Dr. August Wenzel „Die neuere ungarische lyrische Poesie” [Az újabb magyar lírai költészet] c. tanulmánya keretében már emlegeti Petőfit is:

[665. l.:] [A Vörösmarty—Czuczor-féle nemzedékhez csatlakozó fiatalabb költő-generációról szólva a következő felsorolást adja (eredeti sorrend):] Kunoss, Császár, Garay, Erdélyi, Sujánszky, Eötvös, Kerényi, Petőfy, Risskó [!], Szelestey, Buczy (Emil), Szász (Josef), Szenvey, Beöthy (Sigmund), Lukács (Paul), Vachott (Alexander), Lisznyay, Tárkányi, Sárossy, u.A. [és mások]. [Bajzáról megjegyzi, hogy a költészettel felhagyott, már csak történelmi tanulmányainak él.]

[666. l.:] [Vörösmarty, Czuczor, Eötvös, Garay, Kunoss, Erdélyi és Sujánszky bemutatása után:] Alexander Petőffy[!] neigt sich mit Vorliebe dem Volke zu, und sucht seine Gedanken und Empfindungen mit in das Bereich der Poesie zu ziehen. Diese Beispiele [értsd: Petőfin kívül Kunoss, Erdélyi, Sujánszky] in Betracht gezogen, glauben wir einer Literatur, in der die einzelnen Dichter jugendliche Fülle und Kraft in so markirten Richtungen offenbaren, wohl kaum von der Gefahr des Verfalles bedroht. [. . .]

[Petőfi a nép gondolatait és érzéseit is a költészet részévé teszi; az ő példája is megerősít bennünket abban a hitünkben, hogy irodalmunk nem hanyatlik.]

Júl. 20. Sonntagsblätter, (Wien) 29. sz., melléklet, 689—690.

Magyarische Weisen nach Petöfi.*
[Magyar dalok Petöfi után.]
Von Ad. Dux.

Das gestohlene Pferd.
[Lopott ló.]

Wie ein Körnchen Staubes
Sturmgeiwigt,
So der Csikós auf dem
Rößlein fliegt.

„Freund, woher so schnelle
Treibt es Dich?“
„ „Von der Pußta Fläche
Komme ich;

Ein Gestüte wiehernd
Weidet dort,
Daraus meinen Braunen
Stahl ich fort;

Turer Jahrmarkt** eben
Nahet schon,
Dahin reit' ich armer
Pußtensohn.” ”

„Nicht so, guter Landsmann,
Nimmermehr,
Gib zurück das Füllen,
Gib es her!

* Petöfi ist jetzt einer der populärsten ungarischen Dichter, der so eben eine zweite Sammlung seiner Gedichte veranstalten will; einige Proben seiner echt nationalen Gedichte dürften einen deutschen Lesekreis interessiren. Die Red.

[Szerk. jegyzet „az egyik legnépszerűbb magyar költőről”, aki versei második gyűjteményének kiadására készül.]

** Berühmter Pferdemarkt in Ungarn. [Híres magyarországi lóvásártér.]

Mir gehöret jener
Pferdetroß,
Stahlest mir das junge
Braune Roß!"

Hört's und sprengt weiter
Der Betyár,
Schon der Herr des Braunen
Ferne war.

Und der Bursche wendet
Sich sofort,
Und im Reiten rufet
Dieses Wort:

„Achtet nicht den Schaden,
Strenger Herr,
Habt ihr doch der schönen
Pferde mehr.

Hatte nur *ein* Herz im
Busen mein,
Das auch stahl mir euer
Töchterlein."

Der Csikós.

[*Pusztán születtem . . .*]

Die Pußta mich gebar, da wuchs ich auf;
Hab' nicht ein Haus mit einem Dach d'rauf,
Ein Feld umzäunt nur und ein Pferd zur Hand,
Csikós bin ich im weiten Ungerland.

Ich werfe mich auf Rößleins nakttes Fell,
Soll da ich oder dorten sein zur Stell;
Ich brauche nicht des glatten Sattels Tand,
Csikós bin ich im weiten Ungerland.

Hab Gatya, Hemd aus Linnen fein gemacht,
Damit das Röschen mich umsonst bedacht.
Schön Röschen mit der Lippe Purpurrand
Csikósin wird im weiten Ungerland.

Der Räuber.

[*Hirös város az aafödön Kecskemét . . .*]

Zu Kecskemét der weit berühmten Stadt
 Bin ich geboren; esse ich mich satt
 An Brod, dess' Weizen Ungarhand gesät,
 Mein Weib mit Kakastej* mir baken thät.

Ich treibe gar kein Handwerk, brauch's auch nicht,
 Erwerb' mir Alles doch, was mir gebricht;
 Hab' einen Gott, dem ich vertrauen kann,
 So lang die Pußta sucht ein Wandersmann.

Mein Apfelferd mit einem Sattel d'rauf,
 Hab's nicht für Geld, weg kriegt' ich's ohne Kauf,
 Hat einen Stern am Kopf, und dünnes Bein,
 Ich sporne es, dann holt's kein Wind mehr ein.

D'rauf reit' ich stolz, so wie ein Königskind,
 Mein weites Hemd, das flattert in dem Wind,
 Ich trag' die Mütz' auf rechtem Auge kek,
 Vor keinem Menschen rük' ich sie vom Flek.

Zu Bugac in der Csárda** kehr' ich ein,
 Da pump' nach lieber Lust ich Spek und Wein,
 Dort habe ich so viel ich will Kredit,
 Und zahle auch, die Ehr' verletzt' ich nit.

Die Herrn vom Komitat sind meinem Thier
 Dem braunen so bekannt als selber mir.
 Es wiehert — kommen sie — ich sitze auf,
 Dann kommt, gestrenge Herrn, mir nach im Lauf.

[A közlés fénymásolatát l. 3. sz. mell.]

* Sprich Kakaschtej. Dieser Ausdruck läßt sich deutsch nicht wiedergeben. Die eigentliche Bedeutung des Wortes ist: Hahnenmilch; hier bedeutet es, das Brod ist schmackhaft; wenn sich die Kinder mit bloßem Brode nicht zufrieden geben, sagt ihnen die Mutter, es ist etwas besseres, es ist mit Kakastej gemacht, dann essen sie es mit mehr Pietät.

[A lefordítatlanul maradt „kakastej” — magyar népnyelvi kifejezés — magyarázata.]

** Csárda, eine Schenke. Die zu Bugac in Unterungarn ist eine berühmte Räuberschenke. [A bugaci csárdáról mint az alföldi betyárok híres tanyájáról.]

Júl. 26. Életképek, 4. sz., az első borítólap belső oldalán:

— Petőfi „Zöld Marci”-ja a játékszini választmány által egyhangulag el nem fogadhatónak találtatott.

Júl. 29. Honderü, 4. sz., 69.

Young [Nádaskay Lajos] „Frescok a szívéletből. I. Érzelmi anomáliák” c. rajzában a Pannonia gőzösön hajózó útitársai egyikét így mutatja be:

[...] egy tiszt, ki mint látszék nem rég jutott a hadnagyi rojthoz, mert koronkint olly büszkén tekintgete végig egyenruháján, mintha tavasz hó 29-e óta Gömörmegyei táblabíró volna. [Célzás Petőfire.]

Júl. 29. Pannonia, (Preßburg) 87. sz., 342. Ungarische Klepperpost c. r.

— Petőfi hat ein Theater[!] „Zöld Marci” geschrieben, und dem Ausschuß des Nationaltheaters übergeben.

[Petőfi megírta *Zöld Marci* c. színművét, és átadta a drámabíró bizottságnak. — A Pesti Divatlap júl. 24-i híre nyomán; l. EPN 102.]

Júl. 29. Der Ungar, 178. sz., 712. Pesth-Ofner Neuigkeits-Bote c. r.

Die Ungarische Dramen-Beurtheilungs-Kommission hat einstimmig erklärt, Petőfi's „Zöld Marci” könne durchaus nicht angenommen werden.

[A drámabíró választmány egyhangúlag elutasította Petőfi *Zöld Marci* c. drámáját. — Az Életképek júl. 26-i száma nyomán; l. feljebb.]

Júl. 31. Pannonia, (Preßburg) 88. sz., 346. Streifzüge in der ungarischen Journalwelt c. r.

Petőfinek az Életképek hasábjain folytatólagosan megjelenő *Uti jegyzetei*-ről szólva megjegyzik:

Petőfi erzählt schon in der dritten Nummer seine Reise in Oberungarn. Zwar nachlässig hingeworfen ist der Aufsatz, aber doch pikant mit oft originellen Wendungen.

[A folyóirat 3. számában megjelent folytatást „pongyolán odavetett”-nek, de „ittott pikánsan eredeti”-nek minősítik.]

Júl. 31. Pannonia, (Preßburg) 88. sz., 346. Ungarische Klepperpost c. r.

Petőfi's „Zöld Marci” ist vom Theaterausschuß einstimmig für nicht annehmbar befunden worden. (Életképek.)

[A *Zöld Marci* elutasításáról szóló hír. — Az Életképek júl. 26-i száma nyomán; l. feljebb.]

Júl. 31. Pannonia, (Preßburg) 88. sz., 348.

Dux [Adolf]: Ein Lied von Petöfi. [Dal Petöfitöl. — *A faluban utcahosz-
szat ...*]

Im Dorfe die Gasse entlang,
Begleitet mich der Geigen Klang,
Die Flasche ist Weines voll,
Ich tanze ganz teufelstoll.

Spiel traurig, Zigeunermann,
Daß ich mich ausweinen kann;
Bei jenem Fenster dort,
Spiel' wieder lustig fort.

Dort wohnt mein schöner Stern,
Es ist ein Wandelstern,
Der Stern hat mich verla'n,
Liebt jezt 'nen andern Mann.

Zigeuner, das Fenster ist hier,
Geig jezt was Lustig's für,
Damit die Falsche nicht erfährt,
Wie ihre Falschheit mich verzehrt.

Aug. 5. Pannonia, (Preßburg) 90. sz., 354. Streifzüge c. r.

D. jellel [Dux Adolf]: Petöfi wurde, wie er mit Selbstgefühl und ohne Prahlerei in seinen Reisenotizen erzählt, in mehreren Orten freudig bewillkommt, erhielt Serenaden, wurde auf, ihm zu Ehren veranstaltete Gastmähler geladen etc. So eben lesen wir auch einen Bericht aus Kunßentmiklós, wo P. auf solche ehrende Weise begrüßt wurde. Und doch spricht der Dichter von Anfeindungen von Seiten der Kritik, der Kritiker wollte ich sagen! Ja, die *Kritiker!* Wenn nur die immer die *Kritik* wären. In diesem Falle sind sie es aber gewiß nicht, denn wenn es einem Dichter gelungen ist dem Volke zu Gemüthe zu sprechen, wo sich viele erheben, um ihm die Hand zu drücken, und zu sagen: Wir danken dir, du hast uns aus der Seele gesprochen, da hat sich die rechte, die wahre Kritik gefunden, und eine solche ist wie wir sehen P. zu Theil geworden. Er hat zwar nichts Neues, noch weniger Großes geschaffen, aber er hat die vorgefundenen heimischen Elemente, und sein innerstes poetisches Leben in schlichter, oft lustig-liederlicher, Heine'scher Manier wieder gegeben[!], und das Alles sicherte ihm den Succesß, der nur das löblichste Zeugniß gibt vom gesunden Sinn des ungarischen Publicums, und dem Fiasco diametralisch entgegengesetzt ist, welches ein bekannter ung. Literat erntet, der in seinen Bestrebungen im Interesse der ungarischen Kunst und Literatur die Nationalität nicht recht zu würdigen versteht.

[Elismerő szavak Petőfi országszerte rohamosan terjedő népszerűségéről: ez az igazi kritika, nem a „kritikusok” sajtótámadásai! — Ford.: TanPet 134—135.]

Aug. 5. Das Vaterland, (Raab) 91. sz., 364. Aus der Theater-und Musikwelt c. r.

Petőfy's Drama: „Zöld Marcy[!]” ist von dem Beurtheilungs-Comité einstimmig zurückgewiesen worden, da weder die Sprache, noch die Handlung selbes zur Aufführung eignen.

[Petőfi drámáját elutasították, mert mind nyelvénél, mind cselekményénél fogva előadásra alkalmatlan. — Feltehetően a Honderü júl. 29-i, a hírből kiindulva a költőt maró gúnnyal támadó cikke nyomán; l. EPN 103.]

Aug. 7. Pannonia, (Preßburg) 91. sz., 538. Streifzüge c. r.

Im Literaturwächter lesen wir eine Erklärung des Hrn. Nicolaus Szemere, deren Inhalt in Kurzem folgender ist: Szemere und Sárossy (sie waren die einzigen aus der Provinz), waren im verflossenen Frühling auf Petőffy's[!] Abschiedsmahl in Pest zugegen, an dem sie mit warmer, von P. anerkannter und erwiederter[!] Freundschaft theilnahmen; und doch erlaubte sich dieser den Spott, in den Életképek zu erzählen: „Bei meinem Abschiedsfeste waren ein Paar Dichtercollegen aus der Provinz gegenwärtig, die damals sich bloß darum in Pest aufhielten, damit sie der eine oder der andere Redacteur für sein Blatt porträtiren lasse.” Hierauf bezieht sich diese Erklärung, worin Sz. betheuert, es sei ihm nie eingefallen, sich für ein Journal porträtiren zu lassen etc. Der Literaturwächter scheint auch *Literatenwächter* zu sein.

[Valószínűleg Dux Adolf jegyzete, amelyben Szemere Miklósnak az Irodalmi Örben közzétett, Petőfit támadó nyilatkozatát ismerteti. Vö. EPN 105—108.]

Aug. 7. Pesti Divatlap, 2. félév, 19. sz., műmelléklet.

„Eredeti népdalok Kisfaludi[!] Károlytól és Petőfi Sándortól. Zongorára szerzé és alkalmazá Szénfy Gusztáv. Kiadja Vahot Imre a Pesti Divatlaphoz. Nyomt. Walzel A. F. Pesten.” 2 lev. A melléklet Kisfaludy Károly „Szülőföldem szép határa . . .” kezdetű költeményén kívül (2. l.) Petőfi *Hortobágyi kocsmárosné angyalom* . . . c. „népdal”-át tartalmazza (ez utóbbi a melléklet 3—4. lapján, a szöveg 5 versszakával).

Aug. 12. Honderü, 6. sz., 113.

P. H. L. [Petrichevich Horváth Lázár] „Uj levél Emiliához III.” c. útirajzában a vágújhelyi Berényi Alajos grófnál tett látogatásáról szólva így ír: Megdicsérném még végre derék barátom vendégszives asztalát is, ha nem félnék, hogy a magyar journalistikának ama kiéhezett hősei, kik a petőfiféle zsiros lakomák történeti vázlatait olly nagy genialitásnak tartják, mig másfelől rólam — mert kissé jobb társaságban, s talán izletesebben szoktam falatozni mint a jó

dominus fraterek — rólam mondom azt mondják, hogy én szakácskönyveknél egyebet nem írok, ha mondom ez éhes hősök bírálatától nem félténém írói babéromat.

Aug. 12. Pannonia, (Preßburg) 93. sz., 366. Literatur und Kunst in Ungarn c. r.

Die Redaction des „Nemzeti Szinmütár“ (Nationale Dramenbibliothek) hat Petöfi's „Zöld Marci“ angenommen; dieses Stück wird im dritten Hefte erscheinen.

[Petöfi *Zöld Marci* c. drámáját a „Nemzeti Szinmütár“ c. sorozat 3. kötetében ki fogják adni. — A Pesti Divatlap aug. 7-i közleménye nyomán; vö. EPN 108.]

Aug. 12. Pannonia, (Preßburg) 93. sz., 366. Streifzüge c. r.

D. jellel [Dux Adolf]: *An den Honderü*. So heißt eine Reihe von Versen, die Petöfi an den Honderü richtet. Verse, die mit dem in derselben Nummer befindlichen Gedichte Petöfi's in dem unerquicklichsten Gegensatze stehen. Denn wenn im ersteren das poetische Talent des jungen Dichters sich in vortheilhaftem Lichte zeigt, so werden in letzterem die reinen Wellen der Hypokrene zur schmutzigen Lache, der feine Stachel der Satyre zum plumpen Knüttel des Pasquills; die Entrüstung des beleidigten Gefühls zu den Entladungen eines keifendes Fischweibes. Wir haben nicht Ursache den in den gerügten Zeilen angegriffenen Honderü zu vertheidigen, noch uns in diesem Zweikampfe zwischen P. und dem Honderü als unberufenen Sekundanten aufzuwerfen. Wir wundern uns nur daß wir in *einem Garten*, der zur Erlustigung der ungar. Damenwelt gepflegt wird, und in welchem die patriotischen Schönen durch süß duftende Blumen dazu ermuthigt werden sollen, um in den urkräftigen Wald der Nationalität weiter einzudringen, auch solche gemeine Kletten treffen, die weit eher den characterisiren dürften, der sie pflegt und Jemandem nachwirft, als den, dem sie am Rock hängen bleiben. Um ohne Bild zu sprechen, muß sich nicht eine zartsinnige Dame darüber entsetzen, wenn sie in einem Gedichte (?): *Du Lazar aller Lazare* liest, weil der Angegriffene zufällig Lazar heißt: wenn sie einen pikanten Witz erwartet und nichts findet als: „*Du bist die zwei letzten Buchstaben Deines Namens (Honderü), nämlich rü (Krätze!!) aber auch umgekehrt, ür (hohl), oder: Du bist eine Fliege auf dem Kecskemeter Platze, du bist übrigens noch niedriger als eine Fliege etc.*“ Schreibt man so Satyre?

[Durvasága miatt keményen elitéli, Petöfihez méltatlannak tartja *A Honderühöz* c. versét. — Ford.: TanPet 137.]

Aug. 14. Der Ungar, 192. sz., 762. Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r.

Die erste Lieferung des von Vahot und Obernyik redigirten „Nemzeti Szinmütár“ befindet sich bereits unter der Presse, und wird Obernyik's „Örökség“

(das Erbe) enthalten; das 2. Heft bringt folgende einaktige Lustspiele Vahot's: „Schutzverein,” „Lotterie,” „Alterthumsforscher,” und die „Begegnung im Orczygarten”; die dritte Petőfi's „Zöld Marci,” welches von der Dramen-Beurtheilungs-Commission einstimmig zurückgewiesen, von Vahot und Obernyik aber einstimmig angenommen wurde.

[A Vahot Imrétől és Obernyik Károlytól szerkesztett sorozat tervét ismertette említik, hogy a harmadik füzet Petőfi elutasított *Zöld Marci*-jét fogja tartalmazni. — A Pesti Divatlap aug. 7-i közleménye nyomán; vö. EPN 108.]

Aug. 21. Pannonia, (Preßburg) 97. sz., 382. Correspondenz c. r.

A folyóirat —sky— jelű levelezője Pest, den 14. August keltezéssel nyilatkozik az Életképek, a Pesti Divatlap, ill. a Nemzeti Színház titkára és rendezője közötti polémiáról. Vahotot elítéli, hogy túlságosan elragadtatta magát:

Du lieber Gott! Lügner, Verläumder, Verräther, alles, und noch mehr nannten sich diese Herren; ja indirekt verglichen sie sich mit vierfüßigen Thieren, wie das à la Petőfi, Vachot, so gang und gäbe ist.

[Hazugoknak, árulóknak stb. nevezik egymást ezek az urak; sőt lassan már az is mindennapos jelenséggé válik, hogy — amúgy Petőfi és Vahot módjára — négylábú állatokhoz hasonlítják egymást. — Ford.: TanPet 139.]

Aug. 21. Pesti Divatlap, II. évf., 21. sz., 672. Vidéki szemle c. r.

A „Nem a rendes levelező” aláírású, nyárutó (aug.) 2-i keltezésű temesvári tudósítás részlete:

Egy eperjesi levél, mellynek eredeti erében a kedves Petőfit ismertem meg, e lapokban azt mondja, hogy Eperjes egészen amicés város. Temesvárott az amice szót csak azok használják, akik diákul szeretnek beszélni [stb.].

Aug. 24. Sonntagsblätter, (Wien) 34. sz., Beilage, 812. Notizen c. r.

Hr. [Herr] Adolf Dux, der treffliche Übersetzer der Lieder und anderer ungarischen Weisen Petőfi's, deren einige er unlängst in den „Sonntagsblättern” mittheilte, besorgt in Abwesenheit des nach Leipzig verreiseten[!] Redacteurs die Redakzion der „Preßburger Zeitung” und der „Pannonia”.

[A Preßburger Zeitung és a Pannonia szerkesztői teendőit átmeneti ideig Dux úr, „Petőfi dalainak és egyéb költeményeinek kitűnő fordítója” látja el.]

Aug. 26. Honderü, 2. félév, 8. sz., borító, 2.

Szerkesztői telegráf: A P.D.-t [Pesti Divatlap] és in specie P—fyt s R. T. Istvánt Komárombul illető több rendbeli cikkek küldettek be hozzánk. Mi ámbár hálás köszönettel vesszük az irántunki részvét s hajlandóságnak e becses tanúságait, bocsánatot kérünk mégis hogy azokat egyáltalában nem közlendjük,

már csak azért sem, mert olly cikkeket sokkal megvetendőbbeknek tartunk, semhogy feleletre vagy cáfolatra érdemesíteni lehetne.

Szept. 7. Budapesti Híradó, 246. sz., 160. Nemzeti Színház c. r.

A febr. 17-én kihirdetett népies drámapályázatra beküldött darabok jegyzékében a 8. sz., „Az obsitos” c. „népies színmű” jeligéje (a *Katona vagyok én* . . . c. vers elejéről):

Katona vagyok én, kiszolgált katona,
Csak káplár sem voltam, mindig közkatona.

Petőfi.

Szept. 11. Pesti Divatlap, 24. sz., 762. Nemzeti Színház c. r.

A „népies dráma”-pályázatra beérkezett darabok jegyzéke, egy Petőfitől vett jeligével (l. az előző adatot).

Szept. 16. Honderü, 2. félév, 11. sz., borító, 3. Nemzeti Színház c. r.

A „népies dráma”-pályázatra beérkezett darabok jegyzéke, egy Petőfitől vett jeligével (l. feljebb, a szept. 7-i adatot a Budapesti Híradóból).

Szept. 26. Budapesti Híradó, 257. sz., 206.

A Pesti Divatlap 1845. évi 4. negyedévfolyamának „Előfizetési jelentés”-e ezzel a közléssel fejeződik be:

Uj előfizetőinknek Kovács Pál és Petőfi arcképeivel is kedveskedünk.

Szept. 27. Pannonia, (Preßburg) 113. sz., 446. Correspondenz c. r.

K. T. jelű szerző [Trausnitz, Karl?] „Briefe aus Pest. An meine Nichte ** in ***. II.” [Levelek Pestről. ** unokahugomhoz *** be, II.] c. beszámolójában az Életképeket a legszívonalasabb magyar folyóiratnak itéli, az Irodalmi Ór c. melléklethez nagy reményeket fűz, továbbá sajnálkozását fejezi ki: „daß es in Ungarn noch so wenig Császár's gibt, die nicht nur den Willen, sondern auch Geschick dazu hätten, das Unkraut aus dem Garten der ungarischen Literatur auszujaßen,” — szerinte ugyanis Magyarországon az igazság kimondásához bátorság is kell, mert itt még a legteljesebb irodalmi arisztokratizmus uralkodik. Ezután így folytatja:

„Und das mag wohl auch die Ursache sein, warum dieß Blatt bisher nur zwei gelungene Kritiken brachte, nämlich eine über Petőfys, und die 2. über Vörösmartys Gedichte, obgleich die Letztere, ich glaube aus obigem Grund, nicht unter seinem Namen erschien. Die übrigen bisher gegebenen Rezensionen sind Frasenwerk.”

A továbbiakban a Pesti Divatlapról és Vahotról szólva írja, hogy az utóbbinak fő hibája, hogy magát a legjobb írók egyikének képzele, s így folytatja: „Sein zweiter Fehler ist, daß er alle seine Mitarbeiter der Nation als Haupt- und Kapitalgenies aufdringen will.”

[A szerző az idézett levélrészletekben Császár Ferencet, Petőfi kritikusat magasztalja, Vahotról szólva meg azt kifogásolja, hogy munkatársait zseniknek kiáltja ki; ezzel világosan Petőfire céloz. — Ford.: TanPet 139.]

Okt. 9. Pesti Divatlap, 28. sz., 901. Vidéki szemle c. r.

Vándorfi [álnév?] írja Komáromból, őszelő [szept.] 28-áról keltezett nyílt levelében, hogy tapasztalatai szerint ott „A szépnemmel [...] a derék »Pesti Divatlap« vitta ki magának egyéb divatlapjaink közt az elsőséget, s több jeles íróink munkái közt legújabbán a »Szerelmi és Házaseleti Ismeretek Tára« [Vahot Imre sorozata], és genialis költőnk Petőfi versei különös tetszéssel fogadtatnak, [...]”

Okt. 12. Der Ungar, 242. sz., 964. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Kaum beginnt sich für unsere Schriftsteller in unserem Vaterlande eine gewisse allgemeine Werthschätzung und, wenn wir so sagen dürfen, Piätät[!] zu zeigen — und schon wird mit derselben ein gar arger Mißbrauch getrieben. So gibt sich irgend ein mauvais sujet für den ungarischen Schriftsteller Michael Tompa aus und reiset wie ein wahrer spanischer Bettelstudent bei den Herrschaften auf dem Lande herum, um sich an ihrer Tafel gütlich zu tun und vermutlich dann und wann ganz unversehens auch Etwas mitzunehmen. Dieser Abenteuerer sieht übrigens genial d. h. zerlumpt aus; er trägt Soldatenschuhe, wie er sagt, dieselben „bakkancs“, in denen der junge Dichter Petőfi gedient.

[Egy szélhámos Tompa Mihálynak adta ki magát, s azt állította, hogy Petőfi egykori katonabakancsait viseli. — A PDI okt. 9-i cikke nyomán; l. EPN 143.]

Okt. 21. Honderü, 2. félév 16. sz., hátsó borítólap, Nemzeti Színház c. r.

Fáncsy Lajosnak a népies drámapályázat eredményéről szóló jelentése szerint a bíráló választmány az elsőséget és az azzal járó 50 arany jutalmat a 8. sz. pályaműnek ítélte oda.

„Az obsitos. Népies színmű dalokkal, 4 szakaszban. Jelige: Katona vagyok én, kiszolgált katona, csak káplár sem voltam, mindig közkatona. Petőfi.” [A *Katona vagyok én* . . . c. versből.] „Ezután felbontatván a pályanyertes mű jeligés levele, kitünt, hogy szerzője: Kovács Pál, Győrött.”

Okt. 21. Nemzeti Ujság, 166. sz., 668. Társulatok és intézetek. Nemzeti Színház c. r.

A „népies dráma”-pályázat eredményhirdetése, a díjnyertes darab Petőfitől vett jeligéjének közlésével (l. az előző adatot).

Okt. 26. Budapesti Híradó, 274. sz., 277. ☉ [Nagy Ignác] Budapesti hirharang c. rovatában.

[...] Petőfytól . . . „Szerelem gyöngyei” jelentek meg, s Verseinek 2ik kötete is sajtó alatt van. [A Pesti Divatlap okt. 23-i híre nyomán; l. EPN 152.]

Okt. 28. Pannonia, (Preßburg) 126. sz., 498. Ungarische Klepperpost c. r.
 Von Petőfi ist ein Cyklus von Gedichten: „Szerelem gyöngyei“ (Perlen der Liebe) erschienen.

[A ciklus megjelenésének híre.]

Nov. 1. Der Ungar, 259. sz., 1030. Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r.

Von Petőfi ist ein Heftchen Gedichte, betitelt: „Szerelem gyöngyei“ (Perlen der Liebe) erschienen, welches wir mit Nächstem ausführlicher besprechen wollen.

[A ciklus megjelenési híre; a kötet részletes bemutatását ígérük.]

Nov. 3. Der Schmetterling, 21. sz. 172.

*Aus Petőfi's Szerelem gyöngyei**

XXVI. [*A bokrétát, mellyet . . .*]

Um den Strauß, den du mir hast gespendet
 Schlangst du, Holde, ein dreifarbig' Band,
 Denn du liebst des Vaterlandes Farben
 Weil dir theuer ist dein Vaterland.

Nun zum Tausche geb' ich dir drei Farben:
 Für das Grün der Hoffnung Lust und Schmerz,
 Für die weiße Farb' mein blasses Antliz,
 Für die rothe nimm mein blutend' Herz!

XXVII. [*Ha az isten . . .*]

Möchte Gott dereinst so zu mir sprechen:
 „Ich gewähre dir, mein lieber Sohn,
 So zu sterben, wie du dir es wünschest“,
 Bät' ich so vor seinem Weltenthron:

* Wir geben hier in treuer Übersezung zwei der sinnigsten, schönsten Gedichte unsers genialen Petőfi, aus seinen jüngst erschienenen: „Szerelem gyöngyei“ (Perlen der Liebe).
 [A lapalji jegyzet szerint a ciklus „Jegszebb darabjaiból“ mutatnak be kettőt, „hü fordításban“.]

Herbst soll sein, ein schöner, sanfter, heitrer,
Über'm gelben Laube Sonnenschein,
Und ein Vogel, der verspätet sich vom
Lenze, sing' sein Sterbelied darein.

Und gleich wie der Tod ganz unbemerkt die
Herbstlich blühende Natur befällt,
Überrasch' er mich, und ich bemerk' ihn
Erst, wenn er sich bei mir eingestellt.

Dann mög' ich so wie im Laub' der Vogel
Singen noch zulezt mein Sterbelied,
Süß bezaubernd, das zum Grund des Herzens
Dringt, und hoch empor gen Himmel zieht.

Hab' ich dann mein Feenlied vollendet,
Schließ' ein Kuß mir meine Lippen zu,
Und dein Kuß sei's, blondes, schönes Mädchen,
Aller ird'schen Wesen schönstes du!

Aber wollte Gott dies nicht gewähren,
Bäte ich, es herrsche Frühlingslust,
Lenz der Schlachten, wo die Rosen blühen,
Blut'ge Rosen aus der Männerbrust.

Die Trompet', der Schlachten Philomele,
Schmetterere begeisternd muthig drein;
Dort sei ich, und auf dem Herzen mög' mir
Eine blut'ge Todesrose sein!

Und wenn ich sodann vom Pferde sinke,
Schließ' ein Kuß mir meine Lippen zu,
Und dein Kuß sei es, o gold'ne Freiheit,
Aller Himmelswesen schönstes du!

C. Hoffmann
[Hoffmann Károly]

[Nov. elején] [Kv.] [Császár Ferenc—Kovacsóczy Mihály:] Magyarkák.
1845-ből. [Pol. röpirat.] Lipcse, 1845. Teubner. 236 l.

Petőfiről szóló fejezetén kívül (l. EPN 159) még két kisebb Petőfi-
vonatkozást tartalmaz:

[93. l.:] A „Nemzeti Kör”-ről szóló írás gúnyosan említi, hogy a „Kör”
„nemzeti nagy célokat tüze ki p. o. a rendek egybeolvasztását, de már kisebbekkel

is, mint Rózsavölgyi notái, és Petőfi versei kiadásával, báladással s at. megalégszik.”

[233. l.:] A „Hirlapok” c. fejezetben azt fejtegetik, hogy „mindenkinek érdeme szerint jusson a díj, »miképen a mennyekben, azonképen a földön is;« főleg miután mi elmaradt bizonytalan magyarok még mindig csudálni, de tisztelni nem szoktuk nagy embereinket, és egy Petőfit Eperjesen szinte olly fáklyás megkülönböztetés dicsóit, mint Deákot Pesten! . . .”

Nov. 6. Pannonia, (Preßburg) 129. sz., 510. Literatur und Kunst in Ungarn c. r.

Petőfi's „Szerelem gyöngyei” finden im Pesti Hirlap eine außerordentlich günstige Beurtheilung, worin er wegen der Bemeisterung seiner Phantasie ein Künstler genannt wird.

[Gúnyos utalás a Pesti Hirlap okt. 28-i számában a *Szerelem gyöngyei* c. ciklust melegen méltató ismertetésnek arra a részletére, amely szerint „Petőfi, birván a nyelv hatalmát, ura egyszersmind phantasiajának”. L. EPN 153.]

Nov. 9. Pester Zeitung, 129. sz., 695. Literarische Anzeigen c. r.

„Szerelem gyöngyei. Irta Petőfi Sándor. 1845.” — Petőfi's originelle, ja geniale Dichtungen machen in der ungarischen Literatur beinahe Epoche. Wir werden bei Gelegenheit auf diese poetische Erscheinung ausführlicher zurückkommen, und bemerken hier blos flüchtig daß diese neueste Dichtung sich den übrigen Werken des jungen Verfassers (*Versek*, A helység kalapácsa, János vitéz und Cipruslombok Etelke sirjájáról) würdig anreihet, ja sie in mancher Hinsicht übertrifft. Auch befindet sich der zweite Band seiner „Gedichte“ bereits unter der Presse.

[Elismerő szavakkal vezeti be a ciklus megjelenésének híret, és részletes ismertetését ígéri. Közli továbbá, hogy a *Versek* 2. füzete is sajtó alatt van. — Ford.: TanPet 141.]

Nov. 11. Pannonia, (Preßburg) 131. sz., 519. Ungarische Klepperpost c. r.

Im Divatlap ist ein Gedicht an Petőfi, worin dieser von seinem Bruder in Musis „der ungarische Beranger” genannt, und ihm nachgerühmt wird, *daß er nicht in dem geisterstickenden Schulstaube, nicht in den Schulen, wo man nichts anders lernt, als daß viel zu lernen, erblühet sei, sondern, daß er seine Dichtungen aus dem Buche der Natur, und des Herzens geschöpft habe.*

[A gúnyos széljegyzet Greguss Ákos (később Ágost) Petőfi Sándor c. versezetének első versszakát emeli ki célzatosan, a költő „műveletlensége” dokumentumaként, ebben ugyanis arról van szó, hogy Petőfi nem az iskolákban fejlesztette ki tehetségét, hanem „a természet könyvéből” tanult. — Ford.: TanPet 140.]

Nov. 14. Der Ungar, 270. sz., 1076. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Einer der vorzüglichsten ungarischen Lyriker hat die Feder mit der Muskete vertauscht, indem er, wie man erzählt, Soldat wurde. — Um so besser, — er wird nun mit doppelten Waffen den Ruhm seines Vaterlandes erkämpfen.

[Beszélik, hogy „a legkitünőbb magyar lírikusok egyike” a tollat a puskával cserélte fel. A rovatszerkesztő szerint „annál jobb”, mert így kétféleképpen is dicsőséget szerezhet hazájának.]

Nov. 15. Der Spiegel, 92. sz., 1471. Lokalbemerker c. r.

Petőfi, der ausgezeichnete Dichter der Ungarn, ist wieder Soldat geworden. Er hatte diesem Stande erst vor kurzem Lebewohl gesagt, und vor einigen Tagen ließ er sich wieder demselben einreihen. Es wäre Schade, wenn seine Muse dadurch an Fruchtbarkeit, an Reiz und Liebenswürdigkeit verlöre.

[Petőfi újra felcsapott katonának. Félő, hogy ez a fordulat a költő termékenységét és „műzsája szeretetreméltó báját” kedvezőtlenül befolyásolja. Az Ungar nov. 14-i híre nyomán; l. feljebb. — Ford.: TanPet 145.]

Nov. 16. Jelenkor, 92. sz., 553. Budapesti napló c. r.

Petőfy verseinek 2-ik füzete megjelent.

Nov. 18. Honderü, II. félev, 20. sz., 399. Heti szemle c. r.

Ugyanazon lap [ti. az Ungar] azt írja, hogy egyik „legjelesb magyar költő” a tollat szuronnyal cserélte fel s katonává lön. Mondják, e költőbajnok vagy bajnokköltő más nem[!] mint Petőfi.

Nov. 18. Pannonia, (Preßburg) 134. sz., 530. Ungarische Klepperpost c. r.

Bei Gustav Emich ist ein II. Heft *Gedichte von Alexander Petőfy* erschienen.

[A *Verse* 2. megjelenési híre.]

Nov. 18. Der Ungar, 273. sz., 1088. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die von mehreren Blättern mitgetheilte Nachricht, als habe unser geniale[!] Dichter Petőfi abermals zur Muskete gegriffen, ist nicht wahr.

[A költő katonának állásáról elterjedt hír cáfolata. — Ford.: TanPet 146.]

Nov. 20. Pesti Divatlap, 34. sz., 1114. Budapesti szemle c. r., sz. n.

A Spiegel által kürtölt hír, mintha Petőfi géniális költőnk a lantot szuronnyal cserélte volna fel, valótlan és hamis; s általában elmondhatni, hogy az érintett költő jelenleg legtávolabb áll attól, hogy költői világát mással váltsa fel.

Nov. 22. Életképek, II. félév, 21. sz., 670.

„Hirlapi ör a Pesti Divatlap XXXII. [helyesen 33.] számáról” c. alatt egyebek között megállapítja:

Szeverin „Irodalmi levelében” Jósika „Sziv rejtelvei”, Samarjai „Versei”, Vahot Imre s Obernyik „Nemzeti Szinműtára”, Tóth Lőrinc „Uti tárcája” [c. műveit, ill.] Petőfi „szerelem gyöngyeit” rövid szavakban ismerteti meg.

Nov. 28. Mult és Jelen, (Kolozsvár) 95. sz., 567—568. Tárca c. r.

Sz. E. jelű szerző „Utazás gyalog és szekéren” c. cikksorozata X. számának Pesten kelt részében írja:

Vahot Imrét ismered, igen szép külsőü fiatal férfi; most bizonyos felszólítást köröztetett, melynél érdekesebb lapunk ugy hiszem még nem vala. [. . .] Isten segélje az ifju lelkes szerkesztőt e' nagy vállalat üdvös végrehajtásában s díjjal a közméltánylat koszoruzza. Petőfi barátja [értsd: barátja Petőfi] olyan, mint kézenforgó arcképe, s mint a hirlapok beszélik.

Dec. 9. Pannonia, (Preßburg) 143. sz. 566. Ungarische Klepperpost c. r.

A Mult és Jelen c. lapból (nov. 28.) átvett, „a pesti szellemi állapotokról” szóló levél (kivonatos?) fordításának részlete:

Emerich Vahot läßt eine Aufforderung zu einer sehr interessanten periodischen Schrift ergehen. Sein Freund Petőfi zeigt sich ganz so, wie die Zeitungen vom ihm sprechen.

[Vahot újabb periodikus vállalkozásáról, továbbá arról, hogy „barátja”, Petőfi „egészen olyan, mint ahogy a lapok leírják”.]

Dec. 13. Luna, (Agram). Beiblatt zur Agramer politischen Zeitung. 100. sz., 408. Feuilleton c. r., sz. n.

Petőfi, der genialste junge Lyriker Ungarns, hat, wie dem „Nürnb. Corresp.“ aus Pesth gemeldet wird, trotz seines großen Talentes bei den Magyaren so wenig Unterstützung gefunden, daß er, um das Leben zu fristen, sich in voriger Woche als gemeiner Soldat einreihen ließ. — (Petőfi ist wirklich eine der erfreulichsten poetischen Erscheinungen Ungarn's[!], — jedoch dürfte es vielleicht nicht so ganz ausgemacht sein, ob ihn Mangel an Unterstützung oder Neigung bewogen, abermals zur Muskete zurückzukehren.)

[A Nürnberger Correspondent híre nyomán arról, hogy Petőfi — megélhetési kényszerből — „nagy tehetsége ellenére” beállt katonának. A folyóirat egyrészt elismeri, hogy Petőfi költészete igen örvendetes jelenség, másrészt kételyeit fejezi ki, hogy e lépésre anyagi okokból kényszerült volna. — Ford.: TanPet 146.]

Dec. 14. Sonntagsblätter, (Wien) 50. sz., Beilage, 1168. Notizen c. r.

(Zwei ungarische Dichter.) Wir lesen in einer Korrespondenz aus Ungarn, daß der edle lirische Dichter Petőffi, aus dessen Sammlung Gedichte Hr. [Herr]

Ad[olf] Dux einige trefflich übersetzt in den „Sonntagsblättern“ niederlegte, sich aus Noth als gemeinen Soldat anwerben ließ. Wir wollen dies nicht glauben und um so weniger, als wir anderweitig wieder lesen, daß dem Dichter Michael Vörösmarty vom Grafen Kazimir Batthyanyi zwei Grundstücke[!] zum Geschenke gemacht worden sind.

[Ismeretlen bécsi forrás — Magyarországról küldött tudósítás — nyomán arról, hogy Petőfi, akit a bécsi közönség Dux Adolfnak néhány, ugyanebben a lapban megjelent fordításából ismer, megélhetési kényszerből katona lett. Ezt nem hiszik, s a másik magyar költő, Vörösmarty példájára utalnak, akit Batthyány Kázmér gróf két telekkel ajándékozott meg.]

Dec. 18. Pester Zeitung, 151. sz., 809. Pester und Ofner Courier c. r.

Mehre Wiener Blätter enthalten die Notiz daß unser trefflicher Lyriker Petőfi zum zweitemal Soldat geworden sei, um dem Schicksal eines andern Camoens zu entgehen. Diese Notiz ist falsch. Petőfi kam bei der Theilung der Erde nicht so kurz wie jener Dichter in dem bekannten Schiller'schen Gedicht und lauscht procul negotiis ruhig und sorgenlos den Eingebungen seiner jugendlichen Muse.

[A költő katonának állásáról szóló, több bécsi lapban is megjelent kósza hír cáfolata, azzal a megjegyzéssel, hogy Petőfi különösebb gondok nélkül figyelhet „múzsája sugallataira”. — Ford.: TanPet 147.]

Dec. 25. Pesti Divatlap, II. félév, 39. sz., 1337—1339.

K. A. [Kecskeméthy Aurél]: „Bécsi levelek.” [Alcím:] „P. S.-hez.” [Petőfi Sándorhoz.] I. (A „Kedves Sándorom!” megszólításon kívül csak annyi az — egyébként bécsi újdonságokat közlő — levél személyes vonatkozása, hogy Bürgert ajánlja Petőfi figyelmébe, s végül Bürger egy kis meséjére utalva arra inti, hogy ne hívja ki a kritika dühét maga ellen. Ezért a terjedelmes nyílt levél szövegét nem közöljük.)

[1845 második fele?] A Szabad Jász-kun Kerületek váltóságának első SZÁZADOS ÖRÖM-ÜNNEPE ... Jász-Berényben, május 20. 1845. Pesten, Landerer-Heckenast ny.

[59—60. l.:] Ebéd után, a városon alól levő gyepen rendezett lófuttatásra [...] kiállottak a pályázásra 30 jászkún polgárok, kik is hat izben ötivel futtatván, végre az első pályázók a futtatást újra kezdvén, mind a három kerületből egy-egy lovag lön győztes, jelesen a Jászságból jászberényi lakos Cseh András pej lova, — Nagy-kúnságból karcagi lakos Csányi Szücs Sámuelnek barna pej lova, — és Kis-kúnságból szabadszállási lakos Péter Jánosnak Petrovics István által lovagolt szürke lova. — A bíráló választmány itéleténél fogva az első jutalmat, egy nagyobb emlékpénzt és 10 pengő forintokat, Péter János nyerte [...]

1846

Jan. 1. [Z.] Pesti Divatlap, 1. félév, 1. sz., műmelléklet. [H., é., ny. n.] Haránt alakú, 2 lev.

[1. l.:] „Rabhazának fia” írta Petőfi; zongorától kísért énekhangra alkalmazva. Szerzé és tekintetes Szentkirályi Móric Pest Vmegye első Alispánjának tisztelettel ajánlja Szénfy Gusztáv. — Műmelléklet a Pesti Divatlaphoz.”

[2—3. l.:] [A megzenésített vers, a szöveg három versszakával.]

[4. l.:] [Üres.]

Jan. 1. Pesti Divatlap, 1. félév, 1. sz., borító, 4. Szerkesztői értesítés az írókhoz c. r.

[...] H. hangjegyei Petőfi egy népdalához bírálat alatt vannak.

Jan. 1. Pesti Divatlap, 1. félév, 1. sz., borító, 4.

A „Műmellékletek” leírásában:

[...] II. Hangjegyek. Petőfi egyik szép dalára. — Szerzé, s hazánk egyik leglelkesebb fia —, s Szentkirályi Móricnak ajánlá Szénfi Gusztáv.

[**Jan. eleje.**] Česká Wčela, 1846. évf., 15. 1.

Sárkány Oszkár („Magyar kulturális hatások Csehországban 1790—1848.” Bp. 1938. 45—46.) szerint a prágai lap „1846 elején beszámol több kisebb irodalmi hír között arról is, hogy Petőfi nyomorba jutott és kénytelen volt beállni katonának s a kaszárnyában írta verseit”. A cikk címe „Mladý bujný lyrik Petőfy” [Petőfi, a szenvedélyes fiatal költő].

[**Jan. eleje.**] Die Grenzboten, (Leipzig) 5. évf. 1. sz., 38.

„Ein Deutschungar” írja „Aus Pesth” [Pestről] c. beszámolójában (politikai, gazdasági és kulturális témák után):

Die magyarischen Dichter haben trotz der mit unter höchst lästigen Exklusivität des aufstrebenden Nationalgeistes, wenn sie nicht von Geburt begütert sind, wie dies z. B. bei den Gebrüdern Kisfaludy der Fall war, häufig ein gar trauriges Loos. Nicht jedem Talente gelingt es einen Gönner zu finden, der das Füllhorn des Überflusses auf das vom Nimbus der Genialität umstrahlte Haupt

ausschütete, und mancher junge Geist verkümmert in den trüben Regionen der Armuth, ohne das Licht leuchten zu lassen, womit die Vorsehung ihn, oft zu seinem Unglück, beschenkt hat. Daß man aber einen feurigen Dichtergeist, wie den jungen Lyriker Petöfi, dessen Beruf zur Poesie längst beurkundet ist, der Noth und Verzweiflung überläßt, gereicht dem ungarischen Patriotismus zur brennenden Schmach. Ein so hervorstechendes Talent verdiente die öffentliche Theilnahme in hohem Grade und sollte zum Mindesten vor der traurigen Nothwendigkeit gesichert sein, aus Brodmangel in die Kaserne zu flüchten. Petöfi, der im Vertrauen auf sein Talent und den Nationalgeist seiner Landsleute, aus den Reihen des Heeres getreten, um sich der Literatur und dem Ruhme seines Vaterlandes zu weihen, ist abermals als gemeiner Soldat eingetreten und hat vielleicht auf immer die undankbare Leyer mit dem stummen Schwerte vertauscht. Statt alte, wohlbegüterte, in gesicherter Stellung befindliche Schriftsteller zu beschenken, die ohnedem aus ihren Werken Ruhm und Gewinn ziehen, wie dies noch unlängst dem Epiker Vörösmarty von Seiten des Grafen Bathiany[!] wiederfuhr, wäre es besser die kämpfende Jugend, sobald sie nur einmal sprechende Proben abgelegt und nicht zur nichtigen Aufgeblasenheit zählt, mit starker Hand aus dem Sumpf einer drückenden Lebensstellung herauszuheben.

[Az ismeretlen szerző abból a Petőfiről terjesztett álhírből kiindulva, amelyet a magyarországi lapok már 1845 végén megcáfoltak — 1. feljebb, az Ung nov. 18-i, ill. a Pester Zeitung dec. 18-i híret —, lehangoló képet fest a fiatal, kiemelkedő tehetségű magyar költők kilátástalan helyzetéről; azt fejtegeti, hogy nem az idősebb, jó körülmények közt élő költőket kellene olyan módon támogatni, ahogyan azt nemrégiben gróf Batthyány Kázmér Vörösmartyval tette, hanem az arra érdemes, gondokkal küszködő fiatalokat.]

Jan. 6. Der Ungar, 5. sz., 40. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der bekannte Dichter Petöfi hat dem Bühnencomité ein Drama unter dem seltsamen Titel: „Tigris és hyena” (Tiger und Hyäne) zur Beurtheilung vorgelegt.

[Petöfi átadta színműve kéziratát a drámabíró bizottmánynak. — A Pesti Hirlap jan. 4-i híre nyomán; l. EPN 165.]

Jan. 8. Nemzeti Ujság, 210. sz., 19. Budapesti ujdonságok c. r.

Petöfy, ezen lehetendő magyar Beranger, egy színművet irt, mellynek címe „Tigris és Hyena”; mondják, miszerint a szerepek előadása egészen élethű leend.

Jan. 8. Pesti Hirlap, 603. sz., 18. A □ jelű [=Pákh Albert] Fővárosi ujdonságok c. r.

Szénfy Gusztáv, kinek népdalai részint önállólag, részint a P. Divatlapnál műmellékletekül jelentek meg, ujabban ismét Petöfi és Szakál hét népdalait szándékozik saját költségén „Parlagi rózsák” cím alatt közrebocsátani. Ezen újabb hangművei gr. Batthyány Kázmérnak vannak ajánlva.

Jan. 10. Életképek, 2. sz., 55.

Kaján Ábel [Pákh Albert] „A sipládás fia és a sipládás fiának az apja” c. humoros elbeszélésének részlete:

a novella hőse, „Ákos úr”, aki a jövőben, 1890-ben[!] játszódó történetben regényíró (Kertbeny Károly alakjára ismerhetünk benne), Pipáját [. . .], mellyből jelenleg füstölgetett, rendkívül nagyra becsülte, nem valami nagy külértéke miatt — mert az nem volt egyéb egy bádoggal fedett selmeci cserépnél s egy görbénél görbébb kuszó fenyűszárnál; azonban e' készülletet ő a nem régiben [1890-ben vagyunk!] Csokonayhoz tért magyar Beranger hátrahagyott holmijének eladásakor szerezte drága pénzen. Igen! a kezében levő pipából hajdan Petőfi szívott, igen! az ujjai között kigyózó szarát karpáti vándorlásaiban hajdan ő szerezte. És azért legkedvesebb Ákos urnak ezen pipa. — Neveli érdekét még az is, hogy volt tulajdonosának kortársa, a — a „kebeldus” Kaján Ábel (a ki jelenleg pálinkát főz álnév alatt Árvában) is szippantgatott belőle néha-néha a jobb időkben, midőn még egymás társaságában töltögettek üres órákat és üres pipákat.

Jan. 10. Pannonia, (Preßburg) 3. sz., 12.

Volksromanze [Néprománc]

[Füüdik a holdvilág az ég tengerében . . .]

Nach Petőfi, von Adolf Dux [P. után, D. A.-tól]

Es badet der Mond im Himmelsmeere,
Es träumt der Räuber in Waldeshehre;
Viel Nachtthau auf dem Grase blinket,
Seinem Auge Thrän' auf Thrän' entsinket!

Er spricht gestützt aufs Beil des blanke!
„Was faßte mich auch der böse Gedanke!
O Mutter mein, du mahntest mich immer —
O Mutter mein, dir folgte ich nimmer!

Ich ließ dein Haus, und irrt' im Lande,
Und ging zur wilden Räuberbande,
Da leb' ich mit der Reu', der bittern,
Vor mir die armen Wand'rer zittern.

Wie möcht' ich fort von den Räufern gehen
Nach Haus, doch nimmer kann's geschehen! —
Mein Haus ist hin, und 's Mütterchen todt mir,
Der Galgen, der Galgen nur steht noch und droht mir!”

Jan. 10. Der Ungar, 9. sz., 71. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Gustav Szénfy gibt unter dem Titel: „Wilde Rosen“ abermals sieben Volkslieder von Petőfi und Szakál heraus. Sie sind Sr. hochgeb. dem Herrn Grafen Kasimir Batthyány dedicirt.

[Szénfy Gusztáv Petőfi-dalok megzenésítéseit is tartalmazó füzetet szándékozik kiadni „Parlagi rózsák” címmel. A Pesti Hirlap feljebb közölt, jan. 8-i híre nyomán.]

Jan. 11. [Any.] MEGHIVÓ Pestalozzi Évszázados Emlékünnepélyére, Mellyet Némely Pesti Nevelők És A Nevelésügy Egyéb Barátjai Téli 11-kén 1846-ban Mint Az Ünnepeltnek Születési Előnapján d. e. 1/2 12-kor (a pestikör termeiben, országut Kunewalder ház) tartanak. Az ünnepély rendje: [stb.]

Egy külön ívlepon a meghívottak jegyzékében a költő neve is szerepel: „Petőfy.”

Jan. 11. Budapesti Hiradó, 317. sz., 27. A ☉ jelű [Nagy Ignác], Budapesti hirharang c. r.

A játékszini válaszmány Petőfitől „Tigris és hiéna” című 4 felvonásos történeti drámát fogadott el, mellynek tárgya Predzlava és Borics vak Béla király idejében. Ezzel tehát már öt egészen új eredeti színmű [. . .] várokozik előadásra.

Jan. 13. Pester Zeitung, 166. sz., 885. Theater c. r.

Petőfi's historisches Nationaldrama „Tigris és hyäne[!]”, dessen Handlung in die Zeit Königs Bela des Blinden fällt, ist von der Dramenbeurtheilungscommission zur Aufführung angenommen worden. Dies ist in der Reihe das fünfte neue Originalstück, die sammt den zwei Überarbeitungen von Szigligeti der Reihe nach zur Aufführung kommen werden. Das ungarische Drama schreitet in der That rasch seiner Entwicklung und Ausbildung entgegen.

[Petőfi színművének előadásra való elfogadásáról, a Budapesti Hiradó feljebb idézett híre nyomán.]

Jan. 13. Der Ungar, 11. sz., 88. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi's „Tieger[!] und Hyäne”, historisches Drama in 4 Akten, ist vom Comité bereits angenommen. Die Handlung spielt in den Zeiten des blinden Königs Béla. So sehen jetzt fünf ganz neue, und zwei durchaus umgearbeitete Stücke von Szigligeti der Aufführung entgegen und das Nationaltheater-Publikum darf nun auf mehr Abwechslung rechnen.

[Petőfi drámája előadásra való elfogadásáról; vö. az előző adattal.]

Jan. 15. Jelenkor, 4. sz., 22, Budapesti napló c. r.

Petőfi „Tigris és hiéna” című dramáját[!] is előadhatónak ítélte a bíráló válaszmány.

Jan. 15. Pesti Divatlap, 1. félév, 3. sz., borító, 2. Budapesti szemle c. r.
„A szinpadi ujdonságok” kezdetű közlemény szerint „Petőfi drámája [ti. a *Tigris és hiéna*] a választmány által elfogadtatott [. . .]”

Jan. 15. Pesti Divatlap, 1. félév, 3. sz., borító, 2. Budapesti szemle c. r.
(*Zene*) Szénfy Gusztáv, kinek egyes zenedarabjai, főképp népdalai, lapunk mellett műmellékletként már több ízben jelentek meg, „*Parlagi rózsa*” cím alatt Petőfi és Szakáltól népdalokat szándékozik közrebocsátani, mellyek a magyar emelkedés jelenleg legbuzgóbb ápoló- s pártolójának gr. Batthyány Kázmérnak lesznek ajánlva.

Jan. 17. Pannonia, (Preßburg) 6. sz., 23. Ungarische Klepperpost c. r.
Der Nationaltheaterausschuß hat von Petőfi ein 4 actiges historisches Drama: Tiger und Hyäne zur Aufführung angenommen, die Handlung spielt zur Zeit Bela des Blinden.

[Petőfi drámájának előadásra való elfogadásáról, korábbi — feljebb idézett vagy említett — sajtóközlemények nyomán.]

Jan. 27. Der Ungar, 23. sz., 177.

Vom Vaterlande. Aus dem Ungarischen des Petőfi von G. L. Feldmann.
(Wir geben hier ein, der letzten Nummer des „Pesti Divatlap” entlehntes Gedicht in überaus gelungener Übersetzung, um einerseits den teutschen Leser mit unserm genialen Petőfi bekannt zu machen, anderseits aber zu zeigen, wie man durch „Nachdichten” die Schönheit des Originals bewahren könne. A. d. R. [Anmerkung des Redakteurs.]

[A szerkesztő ajánló sorai *A hazáról* c. költeménynek G. L. Feldmanntól készített fordítása elé, amely szerint az „utánköltés” megőrizte a „zseniális” szerző eredeti versének szépségét.]

Die Sonne schied. Noch strahlet nicht
Der Sterne Licht. Der Himmer trübe,
Und durch das nah' und ferne Dunkel bricht
Nur meine Lamp' und Vaterlandesliebe.

Wie leuchtet mit so holdem Schein
Der Heimathliebe Sternenstrahl!
O armes Land, o Vaterland mein,
Ach wie gering ist dieser Sterne Zahl!

Wie lodert meiner Lampe Licht!
Was kreiselt es gleich wehn'den Fahnen?
Dumpf tönt es zwölf; facht ihr es nicht,
Ihr meines Volkes Heldenahnen?

Gleich einer Sonne Feuerbrand
Glänzt jeder Geist, ein Strahlenbild,
Denn in des *Ruhmes* Lichtgewand
Hat jeder, traun! sich eingehüllt.

Magyare, blick auf deine Ahnen
Im Dunkel, das dich jetzt umgraut,
Blick jetzo hin auf deine Ahnen! . . .
Die Sonne schmerzt . . . das Auge thaut?!

O Ruhm des Landes, tapfre Ritter,
Wie hat einst eure mächt'ge Faust,
Ein erderschütternd Ungewitter,
Europas Loken wild zerzaust.

Groß warst du einst Magyare, groß,
Reich an Besitz und Macht und Ehr',
Aus Osten, Süd und Norden schoß
Der Stern herab ins Ungarmeer.

Ach lang' ists her, daß Lorbeer trug
Das Ungarhaupt, wer mags noch singen,
Ermattet singt im weiten Flug
Selbst Phantasie auf Adlerschwingen.

Verwelket ist der Lorbeerkranz,
Der des Magyaren Stirn umzogen;
Ist Märchen nur der einst'ge Glanz?
Der einst'ge Ruhm wohl nur erlogen?

Lang weint' ich nicht. Und wieder netzt
'ne Thräne mir die bleiche Wange,
O Ungarvolk, die Thräne jetzt,
Ist's Thau vom Auf-, vom Untergange?

Was warest du, Magyarenruhm?
Ein Stern, der fiel? Deß Strahlenpracht
Erlöschen in des Himmels Heiligthum
Versunken tief in nie erhellte Nacht?

Bist ein Komet du, Ungarruhm,
Der kam und schwand, und wieder blinckt
Am Himmel bald, wenn das Jahrhundert um,
Und ahnungsschwer ins Herz der Völker sinkt?

Jan. 29. Pesti Divatlap, 1. félév, 5. sz., borító, 3. Vidéki szemle c. r.

Egy „Demokrit” aláírású komáromi levél szerzője a helybeli színészetről szólva Petőfi *Színészdalából* idéz.

„Pártolj közönség, és majd haladunk. — Haladj színészet, és majd pártolunk.” Ezt egyébiránt nem én mondom, hanem Petőfi mondja.

Jan. 29. Pesti Hirlap, 615. sz., 67.

Urházy György „Erdélyi dolgok. Pestalozzi-ünnep Kolozsvárt” c. beszámolójában írja, hogy a jan. 12-i jubileumi ünnepség este „L. vendéglőjében” lakomával zárult, amelynek során beszédek, tósztok hangzottak el, s többek között „Petőfi Sándor — a nép nyelvén szóló költő is megköszöntetett”.

Febr. 19. Charivari, (Leipzig) 177. sz., 2830.

A „Pesth” keltezésű kis hírek között:

Alexander Petőfi hat ein neues Drama, „Tigris e[!] hyena” (Tiger und Hyäne) geschrieben, das ehestens im Nationaltheater in Scene gesetzt werden soll.

[A pesti Nemzeti Színházban Petőfi „Tigris és hiéna” c. darabja előadására készülnek.]

[**Febr. 20. körül.**] Magyarföld és népei eredeti képekben. (Szerk. Vahot Imre.) 1. füz. Pest, 1846., borító, 4.

„Vahot Imre sajátjai, melyek minden hiteles könyvárusnál kaphatók” c. alatt hirdetett kiadványok:

3. *János vitéz*, Petőfitől. Népmese. Két képpel. — Ára 40 kr. p. p.

5. Nemzeti Képcsarnok. Czuczor, Erdélyi, Garay, Kovács Pál, Kuthy, Nagy Ignác, Petőfi, Rózsavölgyi, Schedel F., Szigligeti, Tóth L., Vahot[!] Sándor, Vajda P. arcképei. — Nemzeti színpadi képek: Egressy mint Gritti Lajos, Fánccs mint Don José, Lendvay mint Bánkbán, Lendvayné mint Julia, és Schödelné mint Batory Mária. — Ára egy-egy nagyobb példánynak 40 kr. p. p. a kisebbeké 30 kr. p. p.”

Febr. 25. Der Ungar, 48. sz., 384. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi der geniale Lyriker hat einen Roman unter dem Titel: „Der Strick des Henkers” geschrieben. Das Werk soll zwar nur in einem Bande, aber auch in wenigen Tagen geschrieben worden sein. An der Schreibseligkeit und Buchhändlerspeculation ist schon manches Talent zu Grunde gegangen. Wenn Petőfi von seiner frischen Ursprünglichkeit nur etwas verlöre, so sollte es uns schon Leid thun.

[Petőfi regényt írt *A hóhér kötele* címmel. Az újdonságíró úgy tudja, hogy néhány nap alatt készült el vele, s emiatt aggodalmait fejezi ki. — Ford.: TanPet 170.]

Febr. 26. Budapesti Híradó, 343. sz., 130—131. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti hirharang c. r.

[...] Jókay bevégzé rég várt regényét [...], s Petőfy is kész regénnyel jött Pestre, melly napjainkban történik és, ha jól vagyunk értesülve, igen érdekes címet visel.

Febr. 28. Életképek, 9. sz., 279.

Szathmáry Károly „A sárréti nép Biharban” c. útijegyzetében *A helység kalapácsa* egyik részletét alkalmazza a sárréti emberre:

„A bort, pálinkát nem is issza, csakugy[!] önti magába, s mégis ez emberek, bár sápadt szikárok, többnyire szálas magas termetűek s erősek mint a vastuskó.”

Márc. 1. Budapesti Hiradó, 345. sz., 138. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti hirharang c. r.

[...] Petőfy regényének címe: „A hóhér kötele”.

Márc. 1. Pesti Hirlap, 633. sz., 144.

Geibel Károly pesti könyvkereskedő hirdetésében a következő művet is kínálja:

„Petőfy Sándor. *A helység kalapácsa*. Hős költemény. 36 kr.”

Márc. 3. Pester Zeitung, 194. sz., 1035. Literarische Nachrichten c. r.

Petőfi, der geniale Dichter, hat nun einen Roman „A hóhér kötele” (der Strick des Henkers) geschrieben.

[Petőfi ezúttal regényt írt *A hóhér kötele* címmel.]

Márc. 10. Erdélyi Hiradó, 124. sz., 155.

A névtelen „Pesti levelek” c. sorozat V. sz. darabjában:

Regényíróink száma ujjal növekedett. Petőfi, miután szép tehetségeit annyiban bém bizonyítá, őket [ti. a regényírókat] is meglátogatta, s „hóhér kötele” regénnyel jelent meg közöttük.

Márc. 11. [Színl.] Pest, 1846. Beimel ny. 47 × 40 cm. Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 273. sz.: Dreyschock S. ur, zongora-művész, utolsó nagy énekes és zenészeti academiája [... — A műsor 3. száma:] a) „Marci betyár” néprománc Szakálltól, zenéje Szénfytól; b) „Rég veri már a magyart a teremő” Petőfitől, zenéje Szénfytól; mindkettőt énekli Füredy. [A színlap alsó részén egy ugyanakkor adott egyfelvonásos vígjáték szereposztása.]

Márc. 12. Pesti Divatlap, 1. félév, 11. sz. borító, 4. Szerkesztői értesítés az írókhoz c. r.

Egy valaki [ti. a közlésre beküldött művek szerzői közül ...] Petőfi egy ellenségét ekként akará kipoetázni:

Ő nyomorult, nem tud más csinálni
 Mint leckéjét betünként magolni,
 S nem néha csizmáját fénymázolni,
 És egy sárga ház előtt elsétálni.
 De hiába pislog az ablakba,
 Mert nem nézi őt a szép Linuska. stb.

Márc. 12. Pesti Hirlap, 639. sz., 169. Fővárosi ujdonságok c. r.

[Szerk. □ jel alatt Pákh Albert] Dreyschock nemzeti színházi hangversenyéről szólva megjegyzi:

Egy idő óta nagyon neki estek ezen Rákóczynak. A farsangon nem nyílt s nem végeztetett be talán egy bál sem e nélkül. A jövevény művészek majd mindegyike ezzel lép föl ad captandam nostram benevolentiam. Megérhetjük, hogy Ellsler Fanny — ki még tavasszal lebegend színpadunkra — a Rákóczy-nótára fogja eljágni a Styriennet, s a szinte ide ígérkezett Lind Jenni a nem kevésbé divatos Sobri-nótára éneklendi isteni hangjával a „Kérlek Norma” kezdetű áriát. „Pompás multság lenne; képzelem” mondja Petőfi.

Márc. 14. Életképek, 1. félév, 11. sz., 334.

Berecz Károly „Uti tárcá”-jának Tokajról szóló részletében írja:

Tisztelt házigazdámval [. . .] mi is éltetők Tokaj arany nedvét, miközben Petőfi egyik bordalának [*Felköszöntés*] következő sorai jutottak eszembe:

„Ide nézzen a puszták homokja,
 És ha nem tud inni, megtanul.”

Ugy van, „megtanul”, kivált ha nemcsak *néz*, hanem a Hegyaljára el is *jön*; [. . .]

Márc. 14. Irodalmi Őr, 13. sz., 144. Irodalmi Ujdonságok c. r.

Fájdalommal hallottuk, ha a kósza hirnek még hitelt lehet adnunk, hogy fiatalabb írónk jobbjai, u. m. Jókay, Tompa, Petőfi, Kaján Ábel [Pákh Albert], Obernyik, Pálffy, Lisznyai, Degré stb. aláírás és becsületszó mellett elhatározzák, miszerint ezentul egyetlenegy szép literaturai lapba sem fognak többé dolgozni. Nem akarjuk ezt hinni a szépirodalom, s különösen a szép olvasó hölgyvilág érdekében, mert ha valósulna, illy jeles ifju tehetségek elvonulása e térről érezhető csapásul tekintethetnék. Legyen szabad őket megkérni, nyilatkozzanak e hir valótlanságáról, ez által bennünket, tisztelt pályatársainkkal s olvasóinkkal együtt, megnyugtatóndók.

Márc. 17. Budapesti Hiradó, 354. sz., 175. A ☉ jelű [Nagy Ignác által írt] Budapesti hirharang c. r.

Degré, Jókay, Kaján [Pákh Albert], Lisznyay, Obernyik, Pálffy, Petőfi, Tompa s még néhány fiatal író becsületszó mellett kötelezzék magokat, hogy többé egyik divatlap számára sem fognak dolgozni. Mondják, hogy a divatlapszerkesztők csendes kétségbeeséssel küzdenek, és sorsukban megnyugosznak. Bár

inkább minden tehetséges író valamennyi divatlapba írna, becsületes díjért, mert ezáltal mind az irodalom, mind a közönség, mind ők magok is bizonyosan csak nyerni fognának.

Márc. 18. Der Ungar, 66. sz., 527. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi ist unstreitig der produktivste ungarische Dichter, denn schon wieder ist ein Bändchen Gedichte: „*Wolken*“ benannt, für den Druck bereit, ehe noch der früher angezeigte Roman die Presse verlassen. — Wenn nur die Quantität die Qualität nicht beeinträchtigen wird. —

[A vitathatatlanul legtermékenyebb magyar költő, Petőfi, *Felhők* c. verseskötete kiadásra kész. „Bárcsak a mennyiség ne menne a minőség rovására!”]

Márc. 18. Der Ungar, 66. sz., 528. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Mit Bedauern, lesen wir in den „*Életképek*“, vernehmen wir, daß die Bessern unserer jungen Schriftsteller, wie Jókay, Tompa, Petőfi, Kaján Abel, Obernyik, Pálffy, Lisznyai, Degré u. a. m. sich gegenseitig das Ehrenwort gegeben, für kein belletristisches Blatt zu mehr arbeiten. Wir wollen im Interesse der Belletristik und der schönen Lesewelt dem Gerüchte keinen Glauben schenken, denn die Wahrheit desselben, das Zurücktreten so vieler jungen Kräfte, wäre ein empfindlicher Schlag für die ungarische belletristische Journalistik. Wir ersuchen sie daher um eine Erklärung von der Grundlosigkeit des Gerüchtes zu unserer und der Leser Beruhigung.

[Az Irodalmi Őrben — az *Életképek* melléklapjában — márc. 14-én megjelent, feljebb is idézett közlemény, német fordításban.]

Márc. 19. Jelenkor, 22. sz., 130. Budapesti napló c. r. (kelt márc. 19-ről)

Pár lap emlité, hogy Jókay, Kaján, Pálffy, Tompa, Lisznyay, Petőfi, s még egy pár fiatal író egy éven át teljesen megvonandja munkásságát a szépirodalmi lapoktól. Mi e tervet nem tartjuk veszteségnek, azon hiedelem miatt: hogy benne érettebb gyümölcs csirája lappang; minek megérleléséből sok élvet jövendölünk[!] honi szépeinknek. Addig meg helyettük fiatalabb nemzedék törekszik majd sikra lépni öveikhez hasonló koszorukat aratandó.

Márc. 19. Pannonia, (Preßburg) 32. sz., 127. Kunst und Literatur c. r.

Petőfi gibt eine neue Sammlung Gedichte bei Emich unter dem Titel *Felhők* (Wolken) heraus.

[Petőfi *Felhők* címmel újabb versgyűjteményt ad ki Emichnél.]

Márc. 19. Pannonia, (Preßburg) 32. sz. 127. Kunst und Literatur c. r.

Nach dem Irodalmi Őr hätten sich mehrere der begabtern jüngern ungarischen Schriftsteller, wie Jókay, Tompa, Petőfi, Kaján Abel etc., mit

Unterschrift und Ehrenwort verbunden, in keinem Journale mehr etwas von sich erscheinen zu lassen. Das wäre undankbar und unklug zugleich, erstens weil sie vergäßen, daß sie mit der Muttermilch der Journalistik groß gezogen wurden, zweitens weil die Journalistik nicht nur Muttermilch, sondern auch Galle haben kann.

[Ismerteti az Irodalmi Őr márc. 14-i, feljebb közölt hírét, s a fiatal írók elhatározását nemcsak a sajtóval szembeni hálátlanságnak, de meggondolatlanak is minősíti. — Ford.: TanPet 161.]

[Márc. 20. körül] [Z.] Szénfy Gusztáv: Parlagi rózsák. Hét eredeti népdal Petőfitől s Szakáltól. Zongorától kísért énekhangra alkalmazva szerző és gróf Batthyányi Kázmér ő méltóságának mély tisztelettel ajánlja — Pest [É. n.] Walzel A. ny. 10 sztl. I.

A füzet Szakál Lajos három megzenésített dalán kívül a következő Petőfi-verseket tartalmazza Szénfy dallamával:

[4—5. l.:] Népdal Petőfi Sándortól. (*Árvalányhaj a süvegem bokkrétája* ...) 2. vsz.

[5. l.:] Népdal (*A szerelem, a szerelem* ...) 4 vsz.

[7. l.:] Népdal (*Temetésre szól az ének* ...) 2 vsz.

[10. l.:] Népdal (*Érik a gabona* ...) 2 vsz.

Márc. 21. Életképek, 12. sz., 374. L. P. aláírású, Nemzeti Színház c. r.

Párbeszédés formában megírt kritika Dreyschock zongoraművész márc. 11-i hangversenyéről, amelyen Szénfy Gusztáv egyik Petőfi-megzenésítése is elhangzott; az újságíró „Gyula” szájába adja véleményét:

Füredy népdalaival nem voltam ezuttal megelégedve, ámbár ő olly szépen éneklé azokat szép hangjával, mint rendesen szokta; de hiában, a valódi népdalokat a nép csinálja, s nem Szénfy, vagy bár ki fia széles e világon, s csak rendkívüli és kivételes esetek közé számítandó az, midőn egyes költő vagy zeneszerző a nép nyelvét eltalálja, s annak valódi hangján szólal föl. Szeretném, ha derék Füredynek e nézetet kissé méltánylaná s csak igen vigyázva énekelne olly népdalokat, mellyek nem valóban a néptől származnak, mert különben könnyen csökkenhetne azok jó hitele, melly jelenleg már külföldön is hatalmasul terjed.

Márc. 22. Pester Zeitung, 205. sz., 1097. Literarische Nachrichten c. r.

Petőfi, in neuerer Zeit äußerst productiv, wird wieder eine Sammlung Gedichte unter dem Titel: „Felhők” veröffentlichen.

[Az utóbbi időben „rendkívül termékeny” költő újabb, kiadásra szánt versgyűjteményéről ad hírt.]

Márc. 22. Pesti Hirlap, 645. sz., 198. □ [Pákh Albert] Fővárosi ujdonságok c. r.

Most jelentek meg: „Parlagi rózsák”, 7 igen szép népdal Petőfitől és Szakáltól, zenéjét szerző Szénfy Gusztáv. A mű gr. Batthyány Kázmérnak van ajánlva, s Szénfy már több ízben adá jelét a magyar zene kifejlesztése körüli buzgalma- s szorgalmának. Kapható e mű Wagnernél s általa minden vidéki műárusnál. Ára 30 kr. p.

Márc. 26. Charivari, (Leipzig) 182. sz., 2910. A „Pesth” keltezésű hírrovatban.

Petőfi, der genialste Lyriker Ungarns, hat einen neuen Roman, „der Strick des Henkers”, geschrieben. Das Werk soll zwar nur in Einem[!] Bande, aber auch in wenigen Tagen geschrieben worden sein.

[Az Ungar febr. 26-i számából átvett hír *A hóhér kötele* elkészültéről; Petőfi állítólag néhány nap alatt írta meg.]

Márc. 26. Pannonia, (Preßburg) 35. sz., 139. Kunst und Literatur c. r.

Petőfi gibt der Zeitungsnachricht, daß er in keinem Journale mehr was veröffentlichen werde, ein Dementi, und theilt im Divatlap einige Proben aus seinen nächstens erscheinenden „Felhők” mit. Es sind kurze gemüthliche Gedichte mit epigrammatischer Endung.

[Petőfi megcáfolja azt az újsághírt, hogy nem ad többé verseket a folyóiratoknak, amennyiben a Pesti Divatlapban néhány darabból álló mutatványt közöl a *Felhők*ből. Rövid, kedélyes költemények, epigrammai befejezéssel.]

Márc. 27. Erdélyi Hiradó, (Kolozsvár) 129. sz., 195.

A Pesti levelek c. sorozat VI. darabjának névtelen szerzője így ír a Tizek Társasága mozgalmáról:

Azt már beszélték a lapok, mint akarnak desertirozni némely fiatal íróink a szép iralmi [!] lapoktól. Cél lenne először: önálló munkákat írni, nem pedig elforgácsolni apróságokra erejüket; másodsor: egy kis rövidséget szerezni a kiadóknak, más szóval: buktatni a kiadókat. Az első cél igen szép, de dicséretével akkorra maradunk, mikor az akarat gyümölcsbe ment át; a másodikat sohasem fogják elérni, mert az ujság írókat korántsem Tompa és Petőfi és Jókay művei tartják fel [= fenn], hanem az, hogy napi érdekű lapot, benne apró ujdonságot, pletykát s mindenféle egyetmást adnak, különben az Atheneum[!], melly mindig őrizte magát az efféle divatos silányságoctól, ma is felállna [= fennállna]; míg a Spiegel s Ungar és a mostani csakugyan kevesebb becsü lapok meglehetősen tartják magokat. [. . .] És mi vitte őket [ti. Petőfit és társait] e furcsa lépésre? Egy kis hirtelen harag a szerkesztőkre. Petőfit valamennyi becsüli, s ő külön. Szavainak egy szerény Tompa is enged, míg a többit leginkább azon édes gondolat köti hozzájuk, hogy velök együtt egy sorban lenniök dicsőség. Ők még nem tudnak egyet: azt tudniillik, mi hamar felejtí a magyar közönség az íróat, ha naponként nem látja nevét. [. . .]

Márc. 29. Der Ungar, 76. sz., 605. Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r.

An Musikalien-Novitäten erschienen hier: ... Parlagi rózsák (Wilde Rosen) sieben Original-Volkslieder von Petőfi und Szakáll, mit Clavierbegleitung componirt von Gustav Szénfy. Gedicht und Composition recht anziehend und lieblich, wenn auch nicht ganz den Zauber der eigentlichen Volksmuse und Musik besitzend.

[Szénfy Gusztáv Petőfi-megzenésítéseket is tartalmazó kiadványának megjelenési híre, rövid méltatással. — Ford.: TanPet 175.]

[Márc.] [Kv.] Pap Ignác: Elemi költészet-tan, segéd-könyvül költészet-halगतók számára. Veszprém, 1846. Jesztány Totth János ny. 165, VIII l.

[9—10. l.:] „A jelenkor költésziróji: Bajza József. Beöthy Zsigmond. Császár Ferenc. Czakó Zsigmond. Czuczor Gergely. Döbrentey Gábor. Degré Alajos. Báró Eötvös József. Erdélyi János. Fáy András. Frankenburg Adolf. Gaal János [elírás József helyett?]. Garay János. Horváth Cyrill. Petrichevich Horváth Lázár. Báró Jósika Miklós. Kerényi Frigyes. Kis János. Kovács Pál. Kuthy Lajos. Nagy Ignác. Ney Ferenc. Obernyik Károly. Petőfy Sándor. Remellay Gusztáv. Sárosy Gyula. Szelestey László. Szemere Pál. Szemere Miklós. Szenvey József. Szigligety Edvard. Sujanszky Antal. Tárkányi Béla. Tompa Mihály. Tóth Lőrinc. Vahot[!] Sándor. Vahot Imre. Vajda Péter. Vörösmarty Mihály és egyebek, kik a költészeti pályán feszült iparral gyűjtögetik az érdemkoszorút, mely őket multhatatlanul magyar költésziróink között megörökítendi.”

[133. l.:] A „Ráday-soru alkat” [ti. a mértékes-rimes verselés] példái gyanánt ajánlja „Bajza, Garay, Kerényi, Petőfi, Császár és Sujanszky verseit, Kőlcsey, Kisfaludy Károly és Vörösmarty munkájit, és a három divatlapot.”

[144. l.:] A „Röptike (Ritornell)” bemutatására Kerényi (Frigyes) „P...-inek” c. versét idézi (először megjelent „Petőfinek” c. alatt a PDI 1845. márc. 20-i számában. l. EPN 65).

Ápr. 1. Der Spiegel, 26. sz., 411. Preß-Zeitung c. r.

Petőfi's Roman: „der Strik des Henkers” hat, auf Anempfehlung des Freiherrn J. v. Eötvös, Herr Hartleben mit Eigenthumsrecht angekauft und wird selben baldigst erscheinen lassen!

[A *hóhér kötele*t Hartleben kiadó b. Eötvös József ajánlására megvette, és rövidesen kiadja. — A Pesti Divatlap márc. 26-i szerkesztői jegyzete nyomán; vö. EPN 180.]

Ápr. 3. Kiskövet, (Kolozsvár) 14. sz., 112. Hírfüzér c. r.

Petőfi „Hóhér kötele” regényéből P. D. [= Pesti Divatlap] mutatványt közöl. E regényt B. Eötvös [!] ajánlatára Hartleben vette meg.

Apr. 4. Pannonia, (Preßburg) 39. sz., 154—155. Kunst und Literatur c. r. Petőfi's ungar. Dichtungen, deutsch von Adolf Dux. Vor ungefähr 3 Jahren tauchte in der ungarischen Journalistik der Name Petőfi auf. Er schrieb Gedichte, die Beifall fanden, gern gelesen und gelobt wurden, und sogar in das Volk drangen. Binnen Kurzem war der Dichter bekannt und genannt, und heute glänzt er schon in der Literatur. Die Pannonia machte ihre Leser oftmals auf dieses Talent aufmerksam, und jetzt können wir die Übersetzung von Petőfis Gedichten anzeigen. Unser geschätzte[!] Mitarbeiter Hr. Adolf Dux, dessen leichter Vers und geschmeidige Verdeutschung sich durch manche Leistungen erprobten, hat einen großen Theil von Petőfis Gedichten bereits übersetzt, und übergibt ehestens eine Auswahl derselben dem Drucke. Untenstehend liefern wir eines aus dieser Sammlung, wie es zufällig unterkam. Petőfi characterisirt sich in jedem Producte durch seine ungarische Eigentümlichkeit, und man könnte ihn als Repräsentanten der modernen magyarischen Lyrik aufstellen. Seine Gedichte ähneln den Heine'schen, aber sie sind doch so magyarisch originell, daß auch die leiseste Spur einer Nachahmung verschwindet. Petőfi ist als Prototyp der ungarischen Jugend, nur daß er nicht mitschreit von der Gallerie aus in den politischen Sprechsälen d. h. er schreibt keine eigentlichen polit. Gedichte. Seine Verse sind nachlässig, die Form salopp, der Stil geht im Schlafrock; aber er paradiert auch in einfacher Schöne, kampflustig den Säbel in der Faust, zornsprühend mit lautem Wort. Die Ungebundenheit in der Form suchte Hr. Dux in der Übersetzung wo möglich treu wiederzugeben, und doch den originellen Typus in Wort, Fügung und Bedeutung beizubehalten. Es ist dies auch nachfolgendem Gedichte zu ersehen, worin sich Petőfi, der früher Schauspieler und Soldat war, abspiegelt. Dem herauszugebenden Bande fügt Hr. Dux einen Rückblick auf die ungar. Literatur bei, worin besonders die jüngsten Erscheinungen besprochen werden sollen.

A. Neustadt.

[Dux, a folyóirat munkatársa, Petőfi-fordításkötetének előzetes bemutatása és ajánlása; a szerző dicséri a költőt mint az új magyar líra jellegzetes képviselőjét, s a fordítót, aki szöveg-hűségre törekedett. Ford.: TanPet 181—182. — Neustadt szemelvényként az alábbi fordítást választotta ki:]

In meinem Zimmer

[*Szobámban*]

Aus dem Ungarischen des Petőfi, von Adolf Dux.

Es regnet draus, grau ist der Himmel
 Wie ein gemeiner Soldatenflaus;
 Heut wird's wohl nimmer heiter werden,
 Drum geh' ich nicht spazieren aus.

Was soll ich Armer thun? bescheert hat
 Der gute Gott mir noch kein Weib:
 Ja hätt' ein Weibchen ich, dann gäb' es
 Mit ihr genug wohl Zeitvertreib.

Ich brenn' die Pfeife an, und lausche
 Hinaus in die trübe Regenzeit,
 Und wiege mich auf bunten Gedanken
 Zurück in ferne Vergangenheit:

Hab' viel schon durchgemacht im Leben,
 Viel Freud' erlebt und viel Verdruß,
 Habs' größtentheils mir selbst zu danken,
 Wenn ich die Wahrheit gestehen muß;

Der Leichtsinn hat mich, ja der Leichtsinn
 Mit bösem Rath oft heimgesucht,
 Wovon ich spät noch kauen mußte
 Mit stumpfem Zahn die herbe Frucht.

Doch sag' ich's keck, mein einz'ger Fehler,
 Kein and'rer — ist der leichte Sinn,
 Der fliegt in meinem reifen Alter
 Wohl mit der Jugendglut dahin.

In meinem widerwärt'gen Leben
 Hab' ich nur einen getreuen Freund,
 Der bleibt in allen bösen Gewittern
 Mir inniglich und treu vereint.

Der war mit mir, als ich im Lande
 Umhergewandert, gleich dem Wild,
 Und als der Quell war meine Labe
 Und als der Himmel mein einziger Schild;

Der war mit mir, als in der Fremde
 Ich um vier Kreuzer Tagesnoth
 Treu unterthäniglich verzehrte
 Das ungesalzne Soldatenbrot;

Der war mit mir, als mir das thränen-
 Gesalzne Komödiantenbrot
 Die bösen Menschen noch gepfeffert
 Mit vielen bitterm Ärgers Noth;

Und dieser Freund, das ist die Dichtkunst!
 Sie hat mir freundlich stets gelacht;
 Ich dichtete bei allen Leiden,
 Im Bühnenhause und auf der Wacht.

Bin ich wohl so ein rechter Dichter,
 Daß man des *Todten* noch gedenkt?
 Wird wohl mein Lied als Mond mir glänzen,
 Wenn Grabesdunkel mich umfängt? —

Sieh! heiter wird's, ein Regenbogen
 Erglänzet dort am Rákosfeld!
 Hinaus also! — wenn nur kein Gläub'ger
 Zurück mich auf der Straße hält.

Ápr. 4. Der Ungar, 81. sz., 648. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi hat sein Drama: „Tiger und Hyäne“, welches diese Woche hätte zur Aufführung kommen sollen, zurückgenommen, weil es die Regie im Laufenden Abonnement zu geben beabsichtigte.

[Petőfi visszavette előadásra elfogadott *Tigris és hiéna* c. drámáját. — A Pesti Divatlap ápr. 2-i híre nyomán; l. EPN 184.]

[Ápr. eleje.] Die Grenzboten, (Leipzig) 1. félev [2. köt.], 14. sz., 33.

Egy névtelen, de utalása szerint a „Deutschungar“ jelű szerzőtől való „Aus Pesth“ [Pestről] c. levél kezdete:

Ich habe unlängst des armen Petőfy Erwähnung getan, der im Vertrauen auf sein poetisches Talent seinen militärischen Stand aufgab, und sich der Literatur widmete, der aber bald die bittere Erfahrung machte, daß sich die ganze Gönnerschaft der Magnaten blos auf ein Paar Spalten Zeitungslob zu beschränken pflegt und eine thatkräftige Freundschaft von unsern literarischen Magnaten umsonst erwartet wird, so daß er zuletzt wieder als gemeiner Soldat unter die Fahne treten mußte, um nicht zu verhungern. Vielleicht wirft man mir ein, das sei Poetenlos [stb. Ezzel a bevezetéssel tér rá a viszonylag fiatalon, 44 éves korában elhunyt Kovacsóczy, a Nemzeti Ujság „derék“ szerkesztője szomorú sorsára, akinek nyomor és szegénység volt az osztályrésze, születésére nézve vagyontalan lévén.]

[A levél írója bevezetésül arra a korábbi — feljebb, 1846. jan. eleji dátummal idézett — pesti levelére utal, amelyben Petőfi megélhetési kényszerből történt állítólagos katonának állása tanulságait vonta le.]

Ápr. 7. Pester Zeitung, 214. sz., 1149. Pester und Ofner Courier c. r.

Petőfi hat sein Drama „Tigris és hiéna“ zurückgezogen, weil die Direction des Nationaltheaters es nur im laufenden Abonnement zu geben beabsichtigte.

[Petőfi visszavette előadásra elfogadott drámáját. — A Pesti Divatlap ápr. 2-i híre nyomán; l. EPN 184.]

Ápr. 7. Der Ungar, 83. sz., 663. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Da Petőfi sein Originaldrama zurückgenommen, wird die erste Novität auf dem Nationaltheater nach den Osterferien das Drama „Zuleima“ sein. Die ungarischen Blätter nehmen übrigens der Direction ihr Verfahren gegen Petőfi gewaltig übel. So meint z. B. der „Hiradó“: „Jeder fremde Klavierpauker und Violinkratzer erhält im Nationaltheater ein Abonnement suspendu, der vaterländische Schriftsteller hingegen kann hübsch leer ausgehen und mit langer Nase abziehen, obgleich es das Theater eben nur einigen vaterländischen Schriftstellern zu verdanken hat, daß dessen Mitglieder vom hohen Rosse auf den armen Menschen herabsehen!“

[Petőfi *Tigris és hiéna* c. drámája visszavételével kapcsolatban a magyar sajtóvisszhang jellemzésére német fordításban idézik a Budapesti Hiradó ápr. 5-i számában megjelent, a nemzeti színház eljárását elítélő széljegyzetet; ezt l. EPN 184.]

Ápr. 9. Jelenkor, 28. sz., 167. Budapesti napló c. r.

Némelyek méltatlankodásnak állítják, hogy Petőfy „Tigris és hiéna” című dramája[!], melly a fiatal költőt alkalmasint ujabb s tán kedves oldalról tüntetendő fel, miután választmányilag elfogadtatott, csak bérletfolyamban rendeltetett adatni, midőn' eddig nem ritkán külföldi silány művek több kedvezésben részesültek; mások meg nem emiatt, hanem önkéntes eltökélésből állítják származottnak a darab visszavételét.

Ápr. 9. Pannonia, (Preßburg) 41. sz., 162. Kunst und Literatur c. r.

Petőfi hat sein neues Stück „Tigris és hyena” von der Direktion des Nationaltheaters zurückgenommen, weil es im Abonnement gegeben werden sollte.

[A *Tigris és hiéna* visszavételéről.]

Ápr. 9. Pannonia, (Preßburg) 41. sz., 163.

An die Magyaren im Auslande
[A külföld magyarjaihoz]

Aus dem Ungarischen des Petőfi von Adolf Dux. (Aus dem zum Druck vorbereiteten Sammlung.) [P. versét magyarból fordította D., A. A nyomtatásra előkészített gyűjteményből.]

Ihr Beulen an des Vaterlandes Leib,
 Wie soll ich euch nur nennen?
 O wär' ich Feuersglut, ich würde euch
 Das böse Blut ausbrennen.

Bin keine Feuerflamme, die verzehrt,
 Doch hab' ich Zorneslieder,
 Die schleuder' ich auf euer stolzes Haupt
 Als grause Flüche nieder.

Ist denn so reich dieß arme Vaterland,
 Das es den Schatz nicht trüge?
 Ist doch das Vaterland so arm, so arm,
 So krank sind seine Züge.

Ihr Räuber! was zum Heil das Vaterland
 Mit Schmerzen mag gebären,
 Ihr opfert's einem fremden Götzenbild
 Auf fremden Volks Altären.

Und wenn das Vaterland im Staube liegt,
 Will euer Herz nicht brechen,
 Und während Blut es weinet, schwelget ihr
 Bei euren goldnen Zechen;

Und kehret wieder ihr zurück, so ist's
 Mit einem Bettelstabe,
 Und bittelt von dem Vaterland, das ihr
 Beraubtet seiner Habe.

Drum wie ihr fern von eurem Vaterland
 Die Wohnung konntet nehmen:
 So werfe eure Knochen aus das Grab,
 Der Himmel eure Schemen.

Äpr. 11. Der Ungar, 87. sz., 696. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Unser geniale Beck überdichtet gegenwärtig Petőfi's Gedichte, und wird sie seiner nächsten Gedichte-Sammlung einverleiben oder in einem eigenen Bändchen herausgeben. Gleichzeitig erschien von A. Dux in Preßburg ein Band gelungener Übersetzungen von Petőfi's Gedichten. Der ausgezeichnete vaterländische Lyriker bricht sich nun auch in teutsche Herzen Bahn. Er verdient's wie wenige!

[Karl Beck fordításokat készít Petőfi verseiből, s kiadásukat tervezi. Dux Adolf fordításai Pozsonyban megjelentek. A kitűnő hazai lírikus immár a német szíveket is meghódítja!]

Ápr. 12. Jelenkor, 29. sz. 173. Budapesti napló c. r.

Az Életképek 13dik számában azon hir közöltetvén, miszerint némelly „fiatal írók” elhatázzák magok között, hogy ezentul semminemű szépirodalmi lapba nem dolgozandnak, közlő az érdeklött egyedeket felszólítja, hogy e hir alaptalanságáról nyilatkozzanak. Miután e hir és közlés alulirtakat illeti, miután néhány nap ujdonságíróji[!] és levelezőji[!] e közlés nyomán alulirtakról is elferdített tudósításokat s epés megjegyzéseket kezdettek hintegetni a közönség előtt, szükségesnek látják alulirtak kinyilatkoztatni, miszerint, igen is, ők elhatázzák, hogy folyó év július első napjától kezdve, munkálkodásukat a szépirodalmi lapoktól megvonják s erejüket nagyobb dolgozatok s különösen pedig majdan egy általok közös erővel megindítandó irodalmi vállalat kiállítására fordítandják, kijelentvén egyszersmind jelen nyilatkozatban: miszerint alulirtakat ezen irodalmi vállalat létesítése célján kívül semminemű mellékes, vagy talán, mint némellyek hinni és állítani akarnák, szenvedély-szülte cél nem vezeté. Ennyit a tisztelt közönségnek tudtul adni, s némellyek irányában megjegyezni alulirtak kötelességüknek tarták, nehogy számosan homályban legyenek azon célnál és téren, mellyen minden félreértés kikerülendő, s mellyen a tiszt. közönség alulirtakkal hihetően minélelőbb találkozni fog. Kelt Pesten april 8kán 1846. Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókay Móricz, Kaján Ábel, Lisznyay Kálmán, Obernyik Károly, Pálffy Albert, Petőfi Sándor és Tompa Mihály.

Ápr. 12. Pesti Hirlap, 657. sz., 249.

A (későbbi) Tizek Társasága 9 tagja 1846. ápr. 8-i nyilatkozatának közlése, az aláírók közt Petőfi Sándor nevével. (A szöveget a Jelenkor ugyanezen a napon megjelent száma nyomán feljebb közöltük.)

Ápr. 15. Der Ungar, 89. sz., 711. Peth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Wir erwähnten vor einiger Zeit des Gerüchtes, daß mehrere junge ungarische Schriftsteller und die tüchtigsten unserer jungen Literatur der Belletristik ihre Mitarbeiterschaft versagen wollen. Die Besorgniß unserer Collegen läßt sich leicht denken und die „Életképek” forderten die Verschwornen geradezu auf, durch eine öffentliche Erklärung Publikum und Redactionen zu beruhigen. Diese Erklärung ist nun erfolgt und die Herrn Karl Bérczy, Alois Degré, Mor Jokay, Abel Kaján, Colom. Lisznyay, Carl Obernyik, Alb. Pálffy, Alex. Petőfi und Michael Tompa entziehen der Belletristik wirklich mit dem 1. Juli l. J. alle Mitwirkung, um mit vereinter Kraft eine großartige literarische Unternehmung in's Leben treten zu lassen.

[Az Ungar — feljebb idézett 1846. márc. 18-i közlésére hivatkozva — ismerteti az önálló folyóirat kiadására készülő fiatal írók ápr. 8-án kelt, a lapokban ápr. 12-én közzétett nyilatkozatát; ennek teljes szövegét l. feljebb.]

Ápr. 16. Charivari, (Leipzig) 185. sz., 2957. A „Pesth” keltezésű hírvonatban:

Alexander Petőfi, Ungarns warmblutigster, naturkräftigster Dichter, hat soeben wieder einen Band Gedichte erscheinen lassen; während einen neuen Roman von ihm die Censur nicht passiren lassen will, worüber der größte Unwille im Publikum herrscht.

[A dicsérő jelzőkkel illetett Petőfi „újabb verseskötetének” megjelenését adja hírül; továbbá úgy tudja, hogy a költő regényének kiadásához a cenzúra nem akar hozzájárulni; ez az olvasóközönség körében nagy bosszankodást kelt.]

Ápr. 16. Pesti Hirlap, 658. sz., 254. Fővárosi Ujdonságok c., □ jelű (tehát Pákh Alberttől szerkesztett) r.

Arról szólva, hogy húsvét hétfőjén a napsütéses idő nagy tömeget csalogatott ki a Gellért-hegyre s a nagy tolongásban állítólag egyeseket agyon is szorítottak, az újdonságíró végül így vonja meg a mérleget:

Ez így szokott történni mindenkor. „S rajta nincsen mit csodálni, nálunk már ez így megyen!” (Az idézet, némi változtatással, Petőfi *Egri hangok* c. verséből való.)

Ápr. 16. Der Ungar, 90. sz., 713.

Wolken von Petőfi

Teutsch von V. M. Kornfeld

Felhők. Petőfitől.

3.

3.

Lebt die Seele der Geliebten gleich
Mit dem Körper treu im
Liebesbunde?
Und so gehen Beide sie zugleich,
Wie's Geliebten ziemt zu Grunde?
Oder ist der Geist als *Freund*
Mit dem Leibe nur vereint?
Und alsbald entflieht,
Wie's bei Freunden oft geschieht,
Wenn er diesen in Verderben sieht?

Szeretője-e vajjon a testnek a lélek?
S mint szeretőkhöz illik, együtt
enyésznek?
Vagy a lélek a testnek csak *barátja*?
S úgy tesz, mint rendesen a barát:
Elhordja magát
Midőn amazt pusztulni látja?

6.

6.

Wie viel Tropfen gibts im Ocean?
Wie viel Sterne sind im Himmelsplan?
Kannst du aller Menschen Haupthaar
zählen?
Kennst die Zahl der Laster ihrer
Seelen?

Hány csepp van az oceánban?
Hány csillag az égen?
Az emberiség fején hány hajsza van?
S hány gonoszság szívében?

7.

Sieh, wie des Sturmes Macht
Zur Schlacht
Sich aufgemacht!
Er kommt auf des Windes Pferd,
Die Wolkenfahn' in einer Hand,
Die zweite hält des Blitzes Schwert,
Zur Schlacht daher gerannt.
Sein Nah'n gibt die Trompete kund,
Des Donners lauter Riesenmund.

2.[!]

Und dieser wilde Sturm,
Der manchen festen Thurm
So leicht dahin gerafft,
Der manchen alten Eichenbaum
Reißt aus des Berges Felsenraum,
Wo er so lang getrotzt der Zeiten
Kraft;
Gewaltiger Sturm! vermagst nicht aus-
zumerzen
Den tiefen Kummer aus des Menschen
Herzen.

7.

Oda nézzetek!
Csatára iramlik a fergeteg;
Paripája a szél, a nyargaló,
Kezében a felleg a lobogó,
A mellynek villám a nyele.
Vágtat, vágtat vele
Csatára, csatára . . .
Mint harsog trombitája;
A menny dörgés!

2.[!]

Oh fergeteg!
Ki a toronyokat[!]
Eldöntögeted,
Kinek kezében kiszakad
A tölgy a bérc kebeléből[!],
Hol századok óta vénül,
Hatalmas fergeteg! Ki nem szakítha-
tod
Az emberi szivből a bánatot.

Ápr. 17. Česká Wčela, (W Praze) 31. sz., 124. H. B. jelű, Žihadlo c. r.

Oslawený w nejnowějších časěch maďarský básník Petöfi sepsal nyní roman: „Prowaz katów.” [A hóhér kötele.] — Bezpochyby se w něm bude jednat o poměru národnosti nemaďarských w Uhřích k maďarské, a o snášeliwosti maďarské — aspoň titul na to ukazuje.

[Petöfi Sándor, a legújabb idők ünnepelt költője „A hóhér kötele” címmel regényt írt. Kétségtelen, hogy a regényben a Magyarországon élő nem magyar nemzetiségek és a magyarok közti viszonyról és a magyar türelmességről lesz szó — legalábbis a cím erre utal. — Ford. Alabán Ferenc.]

Ápr. 18. Irodalmi Őr, 14. sz., 152. Irodalmi ujdonságok c. r.

Közlik a később Tizek Társasága néven ismertté vált írói csoportosulás ekkor még csak kilenc tagjának 1846. ápr. 8-i „Nyilatkozat”-át, az aláírók között Petöfi nevével. (A szöveget l. feljebb, a Jelenkor ápr. 12-i számából.)

Apr. 23. Der Ungar, 96. sz., 767. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Franz v. Császár, schreiben die „Sonntagsblätter“, der mit Petőfi, Vörösmarty die Trias der ungarischen Lyriker bildet, befindet sich von einer Reise nach Norddeutschland zurückgekehrt, für einige Tage in Wien.

[A bécsi Sonntagsblättert idézik, amely az észak-németországi utazásáról hazatérő — átutazóban Bécsben tartózkodó — Császár Ferencről szólva, őt mint Petőfi és Vörösmarty mellett a „magyar lírikus triász” tagját említi.]

Apr. 24. Pester Zeitung, 224. sz., 1201. Pester und Ofner Courier c. r., sz. n.

Zu jenen neun jüngern ungarischen Novellisten und Romanschriftstellern, welche jüngst öffentlich erklärt daß sie vom 1. Juli l. J. angefangen an der belletristischen Journalistik fürder keinen Antheil nehmen, sondern daß sie abgesondert von der Tagespresse, auf eigenen Bahnen und mit vereinten Kräften ihre literarische Thätigkeit entwickeln werden, ist in neuester Zeit auch der junge Literat Kerényi hinzugetreten. Auch verlautet bereits von diesem Zehnmännerverein daß sie demnächst ihre Geisteserzeugnisse in Heften unter dem Titel „Pesti füzetek” veröffentlichen werden. Es läßt sich hievon nur Gutes erwarten, da der Verein allerdings aus talentreichen jungen Männern besteht; sie heißen namentlich: K. Bérczy, A. Degré, M. Jókay, A. Kaján, Kerényi, K. Lisznyay, K. Obernyik, A. Pálffy, A. Petőfi und M. Tompa. Wir sind begierig zu erfahren, auf welche Weise die belletristische Journale den ihnen hiedurch gewordenen Verlust ersetzen werden, da bekanntlich die Auswahl unter den Literaten keine sehr große ist.

[A fiatal magyar írók csoportosulása Kerényi Frigyes csatlakozásával Tizek Társaságává egészült ki; tervezett önálló vállalkozásukat Pesti Füzetek címmel kívánják megindítani. Megjegyzik, hogy e tehetséges fiatalok mozgalmától sok jót lehet várni, de kérdéses, hogy a többi szépirodalmi folyóirat hogyan pótolhatja majd az ezáltal keletkezett hiányt. — Ford.: TanPet 162.]

Apr. 25. Der Ungar, 98. sz., 784. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Den neun ungarischen Literaten, die sich, wie wir jüngst erwähnt, von der Belletristik zurückziehen, hat sich nun auch Friedrich Kerényi angeschlossen. Sie wollen ihre Geistesproducte fortan in selbstständigen[!] Heften unter dem Titel: Pesti füzetek (Pesther Hefte) erscheinen lassen. Der Termin zur Einsendung der Arbeiten, welche das erste Heft bilden sollen, ist auf den 20. Juni festgesetzt.

[A Tizek Társasága mozgalmának újabb eseményeiről: Kerényi Frigyes csatlakozásáról, s arról, hogy a Pesti Füzetek című vállalkozásuk első füzetébe szánt küldeményekre 1846. jún. 20-i határidőt tűztek ki. — A Pesti Hirlap apr. 23-i sz., 271. l. nyomán.]

Ápr. 26. Sonntagsblätter, (Wien) 17. sz., Beilage, 401—406. Dux Adolf „Ungarns Literatur” [Magyarország irodalma] c. cikkében, amely mint bevezetés később a szerző önálló Petőfi-fordításkötetének élén is megjelent, a 403. lapon ez a részlet olvasható:

Mehr als für die ernste Wissenschaft ist schon für die schöne Litteratur geschehen. Ungarn hat schon sogar eine schöne Litteratur, deren lirischer Theil aber allein es ist, der originell magyarisch zu nennen ist. Lirík ist in der ungarischen Nazionalität begründet, Ungarn ist reich an Volksliedern, und den Ton derselben muß derjenige treffen, wer sich heute bei der Nazion als Dichter beliebt machen will. Das ist Petőfy's Verdienst.

[A magyar szépirodalomnak a lírai termése az, amely gyökeresen magyarnak nevezhető. Magyarország gazdag népdalokban, s aki ott népszerű költő akar lenni, ezeknek tónusát kell eltalálnia. Ez Petőfi érdeme.]

[Márc.—ápr.] Magyarföld és népei eredeti képekben, 2. füz., 15—16. Vahot Imre „A hortobágyi puszta és a csikós” c. cikkének részlete.

A genialis Petőfinék „Alföld” című költeményéből lehetlen egy két gyönyörű pusztai képet föl nem idéznünk, mik a Hortobágyra is illenek:

Déli bábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszú gémü kútnál,
Széles vályu kettős ága várja.
Méneseznek nyargaló futása
Zúg a szélben, körmeik dobognak;
S a csikósok kurjantása hallik,
S pattogása hangos ostoroknak.
A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos búza.
S a smaragdnak eleven színével
A környéket vígan koszorúzza.
Ide járnak szomszéd nádasokból
A vadludak esti szürkületben,
És ijedve kelnek légi utra,
Hogyha a nád a széltől meglebben.
A tanyákon túl a puszta mélyén
Áll magános, dőlt kéményü csárda;
Látogatják a szomjas betyárok,
Kecske métre menvén a vásárra.
Messze, hol az ég a földet éri,
A homályból kék gyümölcsfák orma
Néz, s megettők, mint halvány ködoszlop,
Egy egy város templomának tornya, stb.”

Máj. 2. Der Ungar, 104. sz., 832. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi ist zeitweilig der fruchtbarste ungarische Dichter, kaum sind seine „Wolken“ erschienen, und schon hat er ein neues Heft Gedichte der Presse übergeben, das den Titel: „Sternenlose Nächte“ führt und seinen „Wolken“ und „Perlen der Liebe“ nicht nachstehen soll.

[Petőfi, az „ez idő szerint legtermékenyebb“ magyar költő, „Csillagtalan éjek“ c. újabb versesfüzet kiadására készül, amely a hírek szerint nem marad el a „Felhők“ és a „Szerelem gyöngyei“ mögött. — A Pesti Divatlap ápr. 30-i híre nyomán; l. EPN 188.]

Máj. 5. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 107. sz., 428. Aus der literarischen Welt c. r.

Der junge Dichter Petősti[!], der früher gemeiner Soldat war, und sich aus innerem Drange der Poesie in die Arme warf, scheint die magyarische Literatur mit jenen Ausgeburten einer erhitzten Einbildungskraft bereichern zu wollen, welche man in Frankreich der romantischen Schule verdankt. Ein Drama dieses Dichters heißt: „Tiger und Hyäne“, und jetzt schreibt er wieder an einem Romane: „Der Strick des Henkers“. (Ha! Welche Schinderhannes-Fantasie!)

[Az újdonságíró a francia romantika hatását véli felfedezni — címük alapján — Petőfi „lázás képzeletének szörnyszülöttei“-ben, a *Tigris és hiénában* és *A hóhér kötelében*. „Micsoda haramia-fantázia!“ — vonja le végül a tanulságot.]

Máj. 5. Pannonia, (Preßburg) 52. sz., 206. Kunst und Literatur c. r.

Von Petőfi erscheinen wieder neue Gedichte unter dem Titel: „Csillagtalan éjek“ (Sternenlose Nächte). Dem Vernehmen nach stehen sie den frühern unter dem Titel „Szerelem gyöngyei“ und ändern in nichts nach.

[Petőfi új verseskötetének várható megjelenéséről; azt állítják, hogy felveszi a versenyt a *Szerelem gyöngyeivel* s a költő más korábbi ciklusaival. A Pesti Divatlap ápr. 30-i vgy az Ungar máj. 2-i, feljebb közölt híre nyomán.]

Máj. 5. Pannonia, (Preßburg) 52. sz., 207. Berichte c. r., — nh — jellel [Einhorn Ignác].

Von Petőfi's „Felhők“ hat das zweite Bändchen so eben die Presse verlassen, und erscheint bald sein Roman „a' Hohér Kötele“ [!], während er auch einer der thätigsten Mitarbeiter der vom 1. Juli an hier erscheinenden Pesti Füzetek ist. Man muß gestehen, der junge Mann ist ungeheuer fruchtbar ohne dabei von seiner Genialität und seinem reichbegabten Dichtertalente einzubüßen. Nur gibt es leider ein trauriges Bild von den ungar. Literaturzuständen, wenn dieser allgemeinbeliebte Dichter des Honorar's Willen außer seinem Gebiete — der eigentlichen Poesie — schweifen und Romane, Drama etc. — ein ihm

allerdings fremdes Genre — schreiben muß. Daß er, beleidigt dadurch daß man sein Drama unter laufendem Abonnement geben wollte, dasselbe zurücknahm und sich im Divatlap verschwor, nie mehr für die Bühne zu schreiben, wird Ihnen bekannt sein. Ob dies ein großer Verlust für die dramatische Literatur Ungarns, glauben wir kaum und wird dies auch allgemein bezweifelt oder verneint; traurig aber ist allerdings das in jener Erklärung im Divatlap gemachte Geständniß des Verfassers, daß er auch den totalen Fiasko seines Drama für das Honorar gerne hingegenommen hätte. Also nur Geld und wieder Geld! Das sollte man doch wenigstens dem Publicum nicht so offen ins Gesicht sagen. Daß der gegenwärtig in unsern Mauern weilende Beck Petöfi's Gedichte zu übersetzen, und damit auch in pekuniärer Beziehung ein gutes Geschäft zu machen gedenkt, werden sie wol bereits erfahren haben; Hr. Benkert kündigt ebenfalls die Herausgabe einer von Bronner unternommenen Übersetzung derselben im Versmaß des Originals an, während Hr. Dux schon Proben seiner trefflichst gelungenen Übersetzungen Petöfi'scher Gedichte mittheilt, also *drei* Übersetzer auf einmal. Eine Ehre, die noch keinem ungar. Schriftsteller wurde. Allbekannte Thatsache, daß mit guten literarischen Producten in Frankreich die Autoren, in Deutschland die Verleger gute Geschäfte machen; in Ungarn vielleicht — die Übersetzer, denn daß Petöfi von seinen Originalgedichten trotz seiner allgemeinen Beliebtheit und deren Wohlfeilheit kaum einige 100 Exemplare abgesetzt, ist unbestreitbares Factum, und in der ungar. Literatur ohne Gleichen ist es, daß Michael Tompa's vor zwei Monaten erschienenen *Népregéi és Népmondatai*[!] bereits eine zweite Auflage erlebten. Die bereits erwähnten *Pesti Füzetek* sind eine in zwanglosen Heften vom 1. Juli an erscheinende Zeitschrift, nur größere Aufsätze wissenschaftlichen und ästhetischen Inhalts bringend von dem Vereine junger Schriftsteller, der sich verbunden für die ungarisch-belletristischen Blätter nichts mehr zu schreiben, und Zeit, Kräfte und Talent lieber vereint größeren Bestrebungen zuzuwenden. Man ist hier gespannt sowol auf die Resultate dieser Bestrebungen als auch darauf, wie die ung. Journalistik diesen Verlust ersetzen wird, da sie hier allerdings ihre besten und fleißigsten Mitarbeiter, wie Petöfi, Tompa, Kain[!], Palffy und A[ndere] verliert. [...]

[Petöfi termékenységéről és szerteágazó írói tevékenységéről szólva lehangoló képet fest a magyar irodalmi viszonyokról. Kiemeli, hogy a költő verseit egyszerre hárman fordítják német nyelvre, költeményeinek magyar kiadásából azonban alig néhány száz példány kelt el. Foglalkozik a Tizek Társasága körül felmerült problémákkal is. — Ford.: TanPet 149, 162—163, 178.]

Máj. 6. Der Spiegel, 36. sz., 573. A G. I. Zerffi által szerkesztett Pillen und Bonbons c. r.

(Nach Petöfi.) [Petöfi eredetije után.]

[A *Felhők* c. ciklus *Mi szebb, mint ... és Mi a dicsőség? ...* c. darabjának fordítása:]

Gibt's Schön'res als einer Jungfrau Wangen,
Die träumet: ihren Liebsten zu umfassen —
Denselben Mann, dem wachend sie's nicht zeigt,
Daß sie zu ihm ihr Herz anbetend neiget? . . .

† Was ist der Ruhm? — Ein lichter Regenbogen —
ein Sonnenstrahl durch Thränen-Naß gebrochen.

Máj. 7. Charivari, (Leipzig) 188. sz., 3004. „Pesth” c. hirrovat:

Petőfi hat sein neues Drama „Tigris és hiéna” (Tiger und Hyäne) zurückgezogen, weil die Direktion des ungarischen Nationaltheaters das Stück nur im laufenden Abbonement aufzuführen beabsichtigt hatte.

[A *Tigris és hiéna* visszavételéről, a magyarországi német sajtó nyomán; I. pl. az Ungar feljebb közölt, ápr. 4-i híret.]

Máj. 7. Pannonia (Preßburg) 53. sz., 211.

* † * jelű szerző [I. G. Zerffi], „Pester Briefe [Pesti levelek] I.” c., ápr. 29-én kelt levelének befejező közleményében megjegyzi:

Über [. . .] Petőfi's neuerschienene Lieder unter dem Titel: *Felhők* [. . .] und manches Andere nächstens.

[Az éppen megjelent *Felhők* c. ciklusról ismertetést ígér.]

Máj. 9. Der Spiegel, 37. sz., 584. Preß-Zeitung c. r.

Herr G. I. Zerffi hat so eben eine höchst gelungene Übersetzung der vor Kurzem erschienenen Gedichte von Petőfi, unter dem Titel: „Wolken” vollendet. Die Gedichte zeichnen sich durch Originalität und eine bewunderungswürdige Gedankenfülle aus, die der Übersetzer, eingedrungen in den Geist und den Charakter des Originals, mit poetischer Weihe und großer Treue wiedergab; wodurch die Übersetzung dem Originale an Werthhaltigkeit nichts nachgibt. Das Bändchen wird nächstens in einer hiesigen Buchhandlung erscheinen und wir machen unsere Leser schon in[!] vorhinein auf diese gediegene Arbeit des jungen Schriftstellers aufmerksam.

[Zerffi I. G. németre fordította Petőfi *Felhők* c. ciklusát; az újdonságíró melegen méltatja mind az eredetit, mind a vele egyenrangúnak minősített műfordításokat, s Zerffinek — egyébként a lap munkatársának — megjelenés előtt álló munkáját az olvasóközönség figyelmébe ajánlja. — Ford.: TanPet 154—155.]

Máj. 12. Pannonia, (Preßburg) 55. sz., 219.

* † * jelű szerző (I. G. Zerffi) „Pester Briefe [Pesti levelek] II.” c. keltezetlen beszámolójában többek között ezt írja:

Hr. Alexander Petöfi ließ Lieder unter dem Titel: „Felhök” (Wolken) erscheinen, die an Originalität und Gedankenfülle alle seine früheren ausgezeichneten Gedichte selbst übertreffen. In diesen abgerissenen, in Verse gebrachten Ideen und Ansichten spricht sich eine wahrhaft großartige Subjectivität des Dichters aus. Dabei herrscht in denselben überall eine dem Magyaren angeborne dumpfe Empfindung, die auf das klarste durch schöne Worte, aber noch mehr durch zündende Gedanken zur Anschauung gebracht wird. Ich will Ihnen eines dieser Lieder hierher setzen. Welch poetisches Weh, Welch ein banges Ahnen, Fürchten und Sinnen drückt sich nicht in diesen wenigen Zeilen aus:

Wohin das Lachen geht,
 Wohin der Seufzer weht,
 Wenn einst ihr Klang verhallt?
 Wohin der Geist dann wallt,
 Wenn ein Mal er des Denkens müd?
 Wo kommt die Lieb,
 Des Hasses Trieb
 Wol hin, wenn aus der Brust sie zieh'n?

In diesem Genre sind die 66 Gedichte abgefaßt, die Hr. G. I. Zerffi bereits ins Deutsche übertragen, und die nächstens die Presse verlassen dürften.

[A *Felhök* c. ciklus bemutatása és méltatása, bevezetésül a már elkészült német fordítás „közeli” megjelenésének híréhez; ebből szemelvényként a *Hová lesz a kacaj* . . . c. darab átültetését közli. — Ford.: TanPet 156.]

Máj. 12. Der Ungar, 112. sz., 895. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die ungarische Romanliteratur wird von Tage zu Tage reicher, die zweibändigen Romane schießen wie die Pilze nach einem warmen Sommerregen auf. Jókay's Roman: „die sieben Werkeltage[!]” ist kaum in die Presse gekommen, als schon ein zweiter Roman desselben Verfassers „trübe Tage” angekündigt wird. Sind diese „trüben Tage” etwa die Geschwister der „sternenlosen Nächte”?

[Jókainak nyomdában lévő „Hétköznapiok” c., ill. a „Szomorú napok” c. regényéről szólva, amelynek írásához már hozzákezdett, Petöfi „Csillagtalán éjek” címmel tervezett ciklusa jut a rovatszerkesztő eszébe: „Vajjon ezek a »szomorú napok« nem a »csillagtalán éjek« édestestvéerei?”]

Máj. 13. [Any.] A Pápai Főiskolai Képzőtársulat dicsőült VAJDA PÉTER emlékének gyászünnepet szentel, melyre tavaszutó [máj.] 13án [tintával javítva: 14én] délutáni 4 és fél órára . . . az irodalom baráti . . . meghivatnak. [2 különálló lev., h., é., ny. n.]

A 2. levél (Ünneprend) 5. pontja: *Vajda Péter halálára*: Petöfi Sándortól, szavalja Halka Samu. — 9. *Az utósó alamisna*: Petöfi Sándortól, szavalja Horváth János.

Máj. 17. Pester Zeitung, 237. sz., 1273. Feuilleton c. r.

Egy A. jelű szerző Császár Ferenc költeményei bővített kiadásának (Budán, 1846.) több mint egy hasábnyi ismertetésében a következőképpen hasonlítja össze Császárt Petőfivel:

Als ihn [ti. Császárt] sein Beruf nach Pest führte, fanden die literarischen Mitgenossen, er habe nicht das Anrecht der Collegialität. Grund genug, um ihn, wenn auch nicht vornehm, doch gewohnheitgemäß[!] ignoriren zu wollen. Seitdem hat Császár seine Würde als Schriftsteller glänzend behauptet, aber noch hat keine kritische Autorität ihm seinen Platz in der Literatur angewiesen. Diese ist unverkennbar durch seine obenberührte Meisterschaft bedingt. Ich weiß hierin keinen ungarischen Dichter der Neuzeit ihm zur Seite zu stellen, sicherlich keinen, der ihn als Bildner überragte. Nach Vörösmarty ist wohl Petőfi der erste, unstreitig ein Geine, aber ein Genie aus den Urwäldern Amerika's. Jener Kritiker irrt gewaltig, der jüngst in den Életképek behauptete, Petőfi habe die ihm gemachten Vorwürfe nicht glänzender factisch rechtfertigen können, als durch seine neuesten Liebeslieder — „Szerelem gyöngyei” —; wie willkürlich ist da noch immer Reim und Metrum gehandhabt, wie oft der Rythmus[!] verletzt. Umsonst, wie immer sich gewisse Geister sträuben, Császár ist hierin das Vorbild. Die kunstgerechte Gestaltung geht Hand in Hand mit Eleganz und Zierlichkeit des Gedankens, die Correctheit des Styls mahnt an Kölchsey.

[A szerző Császár nehezen kivivott írói rangját hangsúlyozza, majd mint „formaművészt” Petőfi fölé emeli, elutasítva az Életképek bírálójának a *Szerelem gyöngyei* c. ciklussal kapcsolatos elismerését. — Ford.: TanPet 168—169.]

Máj. 18. Der Schmetterling, 20. sz., 391.

Wolken

[*Felhők*]

Nach Petőfi von G. I. Zerffi.

[Zerffi, I. G. fordításai Petőfitől.]

I.

Die Hoffnung flieht, wie bunter Vögel Heer;
Doch wenn sie zieht am Fröhlichsten umher,
Sich tauchend in des Aethers reinstem Duft,
Wo nicht der Aar mehr hausen kann —
Da kommt die Wirklichkeit, der rauhe Jägersmann
Und schießt sie aus der Luft.

II.

Als ob die große Welt ich halten sollte,
Die über mich zusammenbrechen wollte;
So bebe ich
Erfäß ich Mädchen deine kleine, zarte Hand.

III.

Trüb flammet meiner Kerze Schein
Bin ganz allein
Mache durch mein Zimmer stumm die Runde . . .
Hab die Pfeife dampfend noch im Munde . . .
Bilder aus vergang'nen Tagen um mich gleiten,
Doch ich sehe nur im Weiterschreiten,
Flücht'gen Rauches Schatten an der Wand —
Denk dabei an enger Freundschaft Band.

IV.

Dies Eine überdenket oft mein Geist:
Wenn jemals sich
Die Weltenordnung wird verdrehen,
Ob wol, wie wir jezt schnei'n und regnen sehen,
Dann Sterne hell vom Himmel schößen,
Und lust'ge Sternbächlein flößen?

[A *Felhők* c. ciklus *Szállnak reményink . . .*, *Mintha a nagy, nehéz . . .*, *Gyertyám homályosan lobog . . .* és *Elmém ezen sokat gondolkodik . . .* c. darabjainak fordítása.]

Máj. 21. Pesti Hirlap, 678. sz., 343. Fővárosi ujdonságok c. r. (Szerk. □ jel alatt Pákh Albert.)

Az újdonságíró arról panaszkodik, hogy nehéz valóban új és érdekes híryanagra szert tenni, s éppen emiatt igen buzgó tevékenységet fejtenek ki az újdondász-kollégák:

[. . .] az újabb időkben ismét tetemesen megszaporodának, kitágulának, s részint meg is javulának pesti bajtársaink, s már minden egyes lapnál nagyobb kiterjedtségben működik a hirkovácsfuvó és pöröly, most még csak uton utféli szerény sátor alatt, de remélik, hogy nem sokára hatalmasan füstölő gyárban; — s minden egyes utcasarkon egy-egy illy bajtárs ólálkodik; „vad hiuzszemek, támadásra, elfogásra készen” — mint mondja Petőfi a hitelezőkről. Stb. [Petőfi *Magány* c. versére utal.]

Máj. 23. Pannonia, (Preßburg) 59. sz., 235.

* † * jelű szerző [Zerffi, I. G.] keltezetlen, „Pester Briefe [Pesti levelek] III.” c. írásában, Obernyik „Nötelen férj” c. művét elítéli, gyenge francia drámaimitációnak minősíti, majd így folytatja:

Sehen Sie ich habe über die aufkeimende Literatur in Ungarn so meine eigenen Ansichten. So lange nicht ein Lessing, ein Börne mit dem Kolben der Wahrheit, und den feinen ästhetischen Spitzen des Geschmackes Preisrichtern, Preisbewerbern bessere Ideen über Kunst und Literatur beibringen wird, wird oft noch die dickköpfige Unbeholfenheit und Stümperhaftigkeit den Preis davontragen. Da werden viele Genies noch an der Lobhudelsonne der Kameraderie ausgebacken, die sich Maden gleich im Fleische des Ruhmes mästen, das aber eben dadurch sein Verwesen anzeigt, weil es dergleichen Ungeziefer zu ertragen vermag. Wir besitzen recht viele Talente, die aber in Ermangelung wahrhafter Genies zu diesen erhoben werden; dann besitzen wir Leute mit einigem Geschick, diese werden wieder zu bewunderungswerthen Talenten erhoben. Denn wir wollen es nun einmal Frankreich gleich machen und haben unsere Sue—Nagy's, unsere Béranger—Petőfi's, unsere V. Hugo—Vahot's, unsere Lamartine—Vörösmarty's, unsere Scribe—Obernyik's, unsere Dumas—Josika's; so wie in der Politik die Thiers's und die Guizot's sich bekämpfen. Von dem französischen Geiste, der oft in seiner Leichtigkeit deutsche Tiefe selbst ersetzt, von dem wollen wir nichts wissen.

[Világosan kitetsző Petőfi-ellenes célzattal támadja a magyar irodalmi életben — szerinte — eluralkodó zsenikultuszt, baráti tömjénezést, az öntetszelgő világirodalmi párhuzamok divatját. — Ford.: TanPet 166.]

Máj. 24. Sonntagsblätter, (Wien) 21. sz., 494.

Dux Adolf „Ungarisches Volkslied” c. műfordításához fűzött lapalji jegyzet.

Wir machen bei diesem Anlasse unseren Lesekreis auf die Übersetzung der Lieder von Petőfi, der ersten jetzt lebenden ungarischen Lirikers, durch Herrn Dux aufmerksam, die demnächst erscheinen und durch ihre nationale Eigenthümlichkeit gewiß vieles Interesse erweken wird. Herr Dux befindet sich jetzt in Wien, um einige Monate die Residenz, ihre Kunstnotabilitäten und ihre Kunstschätze kennen zu lernen. Die Red[aktion].

[Dux egyik fordításának közlése alkalmával felhívják a lap olvasóinak figyelmét a sajtó alatt lévő Petőfi-fordításkötetére, megemlítve, hogy Dux éppen Bécsben tartózkodik.]

[**Máj. 25. körül.**] Magyarföld és népei, eredeti képekben. 3. füz. Pest, 1846. borító, 4.

Hirdetések. Emich Gusztáv könyvtáros által a következő munkák kaphatók: 1. *János vitéz*. Népies költemény. Petőfitől. Ára 40 kr. p. p. [...]

Jún. 4. Jelenkor, 44. sz., 263. A jún. 4-i keltezésű Budapesti napló c. r.

Hartleben és Altenburgernál megjelent, s általok minden hiteles könyvtárusnál kapható „A hóhér kötele”, írta Petőfi Sándor. Szerzőnek az

irodalom terén avatott s kedélyes tolla sokkal ismételtesebb az olvasó közönség előtt, semhogy ezen újabb művét, keresett szavakkal kelljen ajánlanunk; ő egyik termékeny tollu költője a magyar földnek, s mint ilyen jelen művével egy újabb repkényágot tűzött koszorújába.

Jún. 7. Budapesti Híradó, 399. sz., 387. A Δ jelű Budapesti napló c. r. Degrének „Félreismert lángész” c. vigjátéka, ugyszinte Petőfinek „A hóhér kötele” című regénye sajtó alól kikerültek.

Jún. 7. Nemzeti Ujság, 294. sz., 354. Budapesti újdonságok c. r. Az „irodalmi újdonságok”-ról szóló bekezdésben: Megjelent továbbá: „A hóhér kötele” Petőfi Sándortól.

Jún. 13. Pannonia, (Preßburg) 267. sz., 266. Kunst und Literatur c. r. Neuigkeiten im Gebiete der Literatur sind: Petőfi Sándor's „A hóhér Kötele[!]” (der Strick des Henkers). — [Stb.]

[Az „irodalmi újdonságok” közt Petőfi regényét is említi.]

Jún. 13. Der Spiegel, 47. sz., 752. Lokalbemerker c. r. Petőfi's Roman „der Strik des Henkers” ist bereits erschienen.

[A hóhér kötele megjelenési híre.]

Jún. 14. Der Ungar, 138. sz., 1204. Pest-Ofner Neuigkeitsbote c. r. Dieser Tage erschien Petőfi's Roman: „Hóhér kötele” (der Strick des Henkers) ...

[A hóhér kötele megjelenési híre.]

Jún. 20. Das Vaterland, (Raab) 71. sz., 282. Aus der literarischen Welt c. r. Die Verlagsbuchhandlung Mörschner's Witwe und Bianchi, die sich durch ein rüstiges Streben vortheilhaft auszeichnet, gibt ein Bändchen Gedichte des genialen ungarischen Lyrikers, Alexander Petőfi, übersetzt von Adolf Dux, heraus.

[Előzetes hír Dux Petőfi-fordításkötetének kiadásáról.]

Jún. 20., 23. Pannonia, (Preßburg) 70. sz., 279. és 71. sz., 283. Trausnitz, Karl (Pest): „Offener Brief an Herrn Adolf Neustadt” [Nyílt levél N. A.-hoz], válasz az — nh — jelű szerző, a Pannonia pesti levelezője [valószínűleg Einhorn Ignác] két részletben megjelent cikkére („Ungarische Romane von Jósika und Eötvös” [Magyar regények J.-tól és E.-től], ill. „Ungarischer Roman von Pálffy. — Czákos[!] Dramen” [Magyar regény P.-tól,

Czakó drámái], Pannonia, 1846. 63. sz., jún. 2., 250—251. és 64. sz., jún. 4., 255). Ezt véleménye szerint a szerkesztőnek, Neustadtnak nem lett volna szabad közölnie: — nh — t több vonatkozásban elmarasztalja, tudatlansággal, a magyar irodalom elleni és a németek iránti elfogultsággal vádolja. — nh — nem tudja, hogy Jósikán, Eötvösön, Pálffyyn kívül más magyar regényírók is vannak,

„[...] wie z. B. Nagy, Fay, Kelmenfy, und andere mehr; daß in jüngster Zeit sich auch der talentierte Jókay, der Liriker Petőfi, von welchem letzteren unlängst ein neuer Roman erschienen, der Romanschriftstellerei widmeten, usw.”

Neustadt azzal hártja el a cikk felvételének ódiúmat (279. l., lábjegyzetben), hogy az ő szerkesztési vezérelve a pártatlanság: teret ad minden hasznos, nívós írásnak.

[A szerző a magyar regényirodalom újabb munkásai közt „a tehetséges” Jókain kívül „a lírikus Petőfit” is megemlíti, „akitől nemrégiben egy új regény jelent meg”.]

Jún. 23. Pannonia, (Preßburg) 71. sz., 282. Kunst und Literatur c. r.

[...] Von Petőfi ist soeben erschienen „Hóhér kötele” (der Strick des Henkers). Wir haben das Buch mit vielem Interesse gelesen. Aber Petőfi geht auf diesem Wege der literarischen Nichtigkeit entgegen. Wir müssen und werden auch ein Mal recht streng mit ihm rechten. Denn Petőfi hat alles um auf dem Pfade des geistigen Schaltens und Waltens seiner Nation ein schönes Pfund Literatur zu hinterlassen. Aber Petőfi klammert sich mit ängstlicher Hast an einige Franzosen und handwerkert ihnen Gräuelgeschichten nach, die noch dazu mit Fabrikschnelligkeit an das Lesepublicum spedirt werden und so weder durch geistreiche Stilistik, noch durch ein anziehendes ästhetisches Sujet dem Leser Vergnügen gewähren.

[Kioktató hangú glossza Petőfi regényéről, amelyet a meg nem nevezett újdonságíró bizonyos francia rémtörténetek művészi gond nélkül „gyártott” utáztatának minősít. — Ford.: TanPet 171.]

Jún. 27. Életképek, 26. sz., 812.

Szathmáry Károly „A cigánynő jóslata. Egy szerencsétlen flótás életéből” c. satirikus életképének fiatal író hőse mondja, miután fellengző reményei füstbe mentek:

Hanem 'szen jól van. — Hogy is mondja Petőfi?
Széles folyódon úszom ezután
Oh, mindennapiság!
Ballagsz velem majd, és csendes folyásod
Sziklák közé nem vág;
Nem lesz hirem, nevem
Tán a boldogság karjai sem várnak — —

[A *Költő lenni vagy nem lenni* c. vers részlete.]

Jún. 27. Pannonia (Preßburg) 73. sz., 291.

Birnbaum, Gustav „Von Büchern und Journalen“ c. kritikai szemléjének első része:

Ich muß schon mit der indiskreten Frage ins Haus fallen: Liebe Leserin, hast du Nerven? aber nicht Frauenzimmerliche, sondern solche, die schon einen Puff vertragen. Nun in dem Falle magst du dich äußerst behutsam, von meinem besten Segen begleitet, an Hrn. Petöfi's neuesten Roman machen, traun, der nicht nur einer Dame beikommen, sondern selbst einen Mann mit den festesten Knochen und Muskeln auf die Erde legen kann. Schon der Titel ist appetitlich: *A hóhér kötele*; das will soviel sagen als: *der Strick des Henkers*. Welch ein Vorwurf für ein Gedicht! welch ein ideales hehres Objekt! Hr. Petöfi, mit diesem Kötél hätten Sie sich die rechte Hand binden sollen, wenn Sie nicht etwa hin und wieder mit der *Linken* schreiben.

Dieses edle Seil wandert durch mehre Generationen, an welchem verschiedene Lumpe und Bösewichte einer und derselben saubern Familie ihr verschlemmtes Leben einbüßen. Der Dichter will in dieser Verschlingung der Geschicke den vergeltenden Arm der Vorsehung erblicken: aber malt er uns wirklich den natürlichen Lauf der Welt, und kann sich Gott so rächen? — o nein Herr Petöfi! Gott ist zu gütig. Sie mögen hier Eugen Sue's „Bohwanie“ im Sinne gehabt haben, welchen genialen Franzosen Sie ängstlich aber höchst ungeschickt kopiren.

Gerade die Überzeugung, die wir von Petöfi's *hohem* Talente hegen, flößt uns selbst bei den heutigen vorgefaßten Begriffen Courage genug ein, um in einem entschiedenen Tone mit ihm zu reden, wenn er einen Irrweg betritt. Irren ist menschlich; aber die Humanität darf hier nicht mit ins Spiel kommen. Wenn wir kritisiren, hören wir gegenseitig auf, blos Menschen — und Patrioten — zu sein.

Soll schon ein Ding keine gesunde Vernunft haben, so verlangen wir *Romantik*, farbengesättigte glühende Romantik, strotzend vom Blut der Ideale. Aber nicht daß man unsern Geist darben läßt, und den Gedanken maltrahirt, während man Hirn und Gemüth über die Äcker prosaischer Alltäglichkeit spazieren fährt!

Bei der Lectüre dieses Büchleins, Romans oder was es sonst sein soll, (es fehlt die Bezeichnung) entstand jener schlimme Dualismus in uns, vermittelt welchem man nach dem Ausspruche des edlen Frankfurter's mit dem rechten Auge weinen kann, und mit dem linken lachen.

[Szenvedélyes hangon ítéli el *A hóhér kötelét*, gúnyolja tárgyát, borzalmait, a bosszú eröltetett művét; szerinte Petöfi Sue nyomában jár, s ez méltatlan az ő tehetségéhez: a kritikus színpompás romantikát kíván, olyat, amely nemes ideálokkal telített. Az olvasó egyik szeme sir, a másik nevet. — Ford.: TanPet 173.]

Júl. 7. Der Ungar, 157. sz., 1356. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Unser wackere[!] Buchhändler, Herr Gustav Emich, hat sämtliche bisher erschienene Gedichte von Petöfi zu einer Gesamtausgabe für das Honorar von

500 fl. C. Mze. angekauft. Ein für bereits im Druck erschienene und cirkulirende Gedichte nicht unbedeutendes Honorar!

[Emich Gusztáv könyvkiadó 500 pft-ért megvásárolta Petőfi összes eddig megjelent költeményeinek kiadási jogát. Nem mindennapi ár egyszer már kiadott versekért! — A PDI júl. 4-i közleménye nyomán; l. EPN 191.]

Júl. 8. Der Spiegel, 54. sz., 862. A G. I. Zerffi-től szerkesztett Literarische Wespen c. r.

Dr. Frankl und Petőfi. Es ist doch keine Chimäre das Begegnen der Gedanken. — Dr. Frankl singt z. B. in seinem „Don Juan d’Austria“:

Still ist die Nacht: zu heimlichem Vollbringen,
Zu Traum, zu Blumenduft, zu Zauberwahn,
Zu Treubruch und zu seligem Umschlingen
Zum Sterbelied vom seeumspielten Schwan,
Zur Nonnensehnsucht, zum Gebet der Weisen;
Still ist die Nacht für das Banditeneisen.

Dagegen singt Petőfi in seinen „Wolken“ [*Felhők*]:

Erhab’ne Nacht!
Still leuchtend schwebt im Äthermeer
Der kleine Hesper und der große Mond einher;
Erhab’ne Nacht!
Der Thau am Sammt der Wiese perlend blinkt,
Im Buchgezelte Filomele singt;
Erhab’ne Nacht!
Der Jüngling schleicht jezt in seiner Liebsten Haus....
Und jezt auf Mord der Räuber aus! —

[A rovatszerkesztő Petőfi *Felhők* c. ciklusának *Fönséges éj* ... c. darabja és egy osztrák költemény egy versszaka közötti gondolati egyezésre mutat rá, alighanem csak azért, hogy ezzel az ürüggyel *Felhők*-fordításának egy újabb darabját közzétehesse.]

Júl. 9. Budapesti Híradó, 417. sz., 2. félév, 17—18. Δ jelű Budapesti Napló c. r.

Emlékezni fognak olvasóink, hogy a mult félévben több fiatal író társulatba állt s elhatározá, mikép e hó kezdetétől munkálkodásukat a szépirodalmi lapoktól megvonják s erejüket egy általok megindítandó irodalmi vállalat kiállítására fordítandják. E szándékukat azonban hihetőleg megváltoztatták, mert egyik divatlap jelen félévi első számában közölök ötnök, névszerint: Degré, Lisznyay, Obernyik, Petőfy és Tompa műveivel találkozunk. E körülmény annál

célszerűbb, miután jobb írónk száma nem épen olly nagy, hogy az érintett vállalkozóknak az időszaki sajtóhoz visszatérését nyereségnek ne tekinthetnők. — [...] — Petőfi Sándor összes verseit Emich Gusztáv könyvárus váltotta magához 5000* p. ftért, s a szerzőnek acélba metszett arcképével fogja világ elé bocsátani.

* Talán vagy egy zerussal kevesebbert? — Szerk.

Júl. 9. Pannonia, (Preßburg) 78. sz., 310.

A Kunst und Literatur c. r. cikkének megnevezetlen szerzője felháborodva kommentálja azt a hírt, amely szerint az „Egy magyar király” c. drámáért (szerzőjét, Hugo Károlyt nem nevezi meg) Heckenast állítólag 1000 aranyat (Gulden) kínált fel, s többek közt így ír:

Während der poetische Garay für seine gediegenen Balladen keinen Verleger finden kann, während Petőfi aus Noth Schauspieler werden wollte; Czako für seine Dramen, die das Publicum bei ihren oftmaligen Vorstellungen noch immer in Athem erhalten, Pränumeration sammeln mußte, um selbe drucken lassen zu können, hat ein Drama... [Az olvasóra bizza a mondat befejezését.]

[A magyar írók méltatlan anyagi helyzetére felhozott példák között azt az előző évi kósa hírt is említi, hogy Petőfi újra színészi pályára akart lépni.]

Júl. 9. Pannonia, (Preßburg) 78. sz., 311. Vaterländische Zustände. Kunst und Literatur c. r.

Sämmtliche Gedichte Petőfis werden zum neuen Jahre in schöner Ausstattung, mit dem Porträt des Dichters geziert, bei Emich in Pest erscheinen, welcher für dieselben das ansehnliche Honorar von 500 Gulden Münze dem Autor bezahlte.

[Petőfi *Összes költeményei* 1847 elejére tervezett kiadásának előzetes híre, a Pesti Divatlap júl. 4-i közleménye nyomán; l. EPN 191.]

Júl. 10. Der Ungar, 160. sz., 1380. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der Vorsatz unseres ungarischen Schriftstellerbundes, mit Anfang Juli ihre Mitwirkung der belletristischen Journalistik zu entziehen, scheint einen bedeutenden Leck erhalten zu haben. In den ersten Nummern des Semesters begegnen wir den Namen Degré, Lißnyay, Obernyik, Petőfi und Tompa. Die Journalistik wird sich dieser Inconsequenz gewiß freuen, denn, wenn solche Köpfe feiern, wer führt dann das Wort?

[Csodálkozását fejezi ki, hogy a Tizek Társasága öt tagjának — nyilatkozatuk ellenére — írása jelent meg egy második félév eleji folyóiratszámában.]

Júl. 12. Budapesti Híradó, 419. sz., 27. Δ jelű Budapesti Napló c. r.

Petőfi verseit Emich könyvtáros nem 5000, mint csütörtökön tollhibából irtuk, hanem 500 pftért váltotta magához. Ime láthatjuk, hogy egy zérusnak is, melly magában véve semmi, nagy értéke van a — maga helyén.

Júl. 16. Jelenkor, 56. sz., 334. A júl. 16-án kelt Budapesti napló c. r.

Petőfi, miután sok verset költött és szerzett, most már pénzszerzésre s költésre adta fejét; előbbi munkáit ugyanis Emich G. könyvtáros 500 p. fton váltotta magához kiadás végett; — míg tehát Mór barátja „hétköznapiok”-kal törődik, ő néhány ünnepet álmodhatik.

Júl. 17. Der Ungar, 166. sz., 1428. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der literarische Bund des „jungen Ungarn” wenn man so sagen darf, hat sich, nach der Versicherung des „Híradó” nicht aufgelöst und die in den belletristischen Journalen erschienenen Artikel sollen aus früherer Zeit sich datieren. Das gemeinschaftliche literarische Unternehmen soll übrigens ganz vorzüglich gedeihen und nächstens vor die Öffentlichkeit treten.

[A Budapesti Híradó nyomán újságolja, hogy a „fiatal Magyarország” irodalmi szövetkezése, a Tizek Társasága nem bomlott fel: az év második felében a folyóiratokban megjelent írásaik még korábbi időből valók. Vállalkozásuk igen jól halad, s rövidesen a nyilvánosság elé lépnek.]

Júl. 18. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 171. sz., 684. Nachrichten aus Provinzstädten c. r.

A Semper idem aláírású Pesther Sonntagsbriefe c. sorozat 1. részében:

Joseph Eötvös, Csásár[!] und Pötöfy[!] sind in der magyarischen Literatur als die kräftigsten, begabtesten Vorkämpfer einer besseren Aera zu würdigen. „Der Dorfnotar” des ersteren, in Doctor Meynerts Collection der vorzüglichsten Novellisten Österreichs, und die hier und in Preßburg angekündigten deutschen Übersetzungen der letztern, werden meine Behauptung rechtfertigen. [A magyar irodalmi termésből ezenkívül még Hugo Károly drámaírói teljesítményeit dicséri.]

[Eötvös Józsefet, Császár Ferencet és Petőfit emeli ki a működő magyar írók közül, s állítása igazolásául Eötvös „A falu jegyzője” c. regényének már megjelent német kiadását és az utóbbi két szerző műveinek Pesten, ill. Pozsonyban kiadandó német fordítását hozza fel.]

Júl. 18. Pannonia, (Preßburg) 82. sz., 326.

Birnbaum, Gustav „Von Büchern und Journalen” c. szemléjének egyik kis cikke:

Die zehn jungen Schriftsteller, von denen es vor kurzem hieß, daß sie vom 1. Juli angefangen ihre Wirksamkeit den ungarischen belletristischen Journalen entziehen und dafür in Gemeinschaft auf dem Wege des Buchhandels ihre

Geistesprodukte dem Publicum übergeben werden, haben sich nun eines andern besonnen, und es figuriren jetzt die bekannten Namen wieder an den alten bekannten Orten. Das hat nun seine gute und seine schlimme Seite. Gut ist's, daß die zartgefiederten Sperlinge und Zeisige in ihren warmen Nestern verbleiben, und sich durch ein ungestümes Hervordrängen keinen Schnupfen holen; Gelenke und Glieder mögen erst vollkommen erstarken, dann wird bei Diesem und Jenem der eherne Schwung um so harmonischer und künstlerischer gelingen. Schlimm ist's aber nicht minder, daß der kritische Wolf einstweilen zu den zarten Lämmlein nicht in den Stall kam.

[A pozsonyi lap elégtétellel veszi tudomásul, hogy — mint hiszi — a Tizek Társasága tagjai elálltak célkitűzésüktől, mivel nevük a második félévben is ott látható a folyóiratokban. Gúnyosan kommentálja a vélt fordulatot. — Ford.: TanPet 164.]

Júl. 24. Der Ungar, 172. sz., 1474. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

A bécsi Theaterzeitung Semper idem aláírású Pesther Sonntagsbriefe c. rovatának első darabját ismertette s a szerzőtől legalább a nevek helyes írását kérve számon, többek közt a következő részletet idézik:

So bezeichnet er „Joseph Eötvös, Csás[sz]ár und Pö[e]töfy“ als die kräftigsten, begabtesten Vorkämpfer einer bessern Aera in der magyarischen Literatur.

[Az Allgemeine Theaterzeitung eredeti szövegét l. feljebb, 1846. júl. 18. dátummal.]

Júl. 25. Pesti Divatlap, II. félév, 30. sz., 600.

Remellay [Gusztáv] „Bécsi levelek magyar dolgokról“ c. sorozata II. közleményéből:

Az ujságokról menjünk át az irodalomra. A napokban veendi ön Petőfi versei fordítását Dux Adolf urtól, — az átdolgozás, mint már megirtam, igen sikerült, minek fölötte örvendek. Petőfi neve a német közönség előtt is igen ismeretes, — sok német vágyott a sokszor s méltán dicsért költő műveit olvasni, mit most tehetvén, meg fog győződni, hogy a dicséret, mit Petőfiről elmondtak, nem volt túlzott. — Azt, hogy találkozott, ki őt becsmérlette, a németek nem tudják.

Júl. 30. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 181. sz., 724. Nachrichten aus Provinzstädten c. r.

A Semper idem aláírású, Aus Pesth (Offenes Extra-Sonntagsbriefchen an den „Ungar“ in Pesth) [Pestről. (Rendkívüli vasárnapi nyílt levelecske a pesti Ungarhoz)] c. cikk írója támadja az Ungart, hogy az Allgemeine Theaterzeitung júl. 18-i cikkében előfordult sajtóhibák [ti. a „Csásár“ és a „Pötöfy“] ügyét annyira felfújta. [Az előzményeket l. gyűjtésünkben, feljebb.]

Aug. 5. [Any.] A Pápai Főiskolában alakult Képzőtársulatnak [. . .] folyó évi nyárutó [aug.] 5-én [. . .] tartandó hatodik évi DALÜNNEPÉRE az irodalom baráti [. . .] meghivatnak a Társaság által. Pápán, 1846. 4 l.

[3. l.:] (Dalünneprend) 16. „Ivás közben” Petőfytól, szav. Vikár János. — 18. „Kedves vendégek” Petőfytól, szav. Vályi Lajos. — 20. „Szeget szeggel” Petőfytól, szav. Kis Gábor.

Aug. 8. Pesti Divatlap, 2. félév. 32. sz., borító, 4. Hirdetések c. r.

Egy „Igen érdekes s rendkívül olcsó képgyűjtemény” c. hirdetésben Vahot Imre szerkesztő a PDI mellékleteként megjelent képek közül húszat tartalmazó albumot kínál 3 pengő forintért, a következő személyek képeivel: „Czuczor, Erdélyi, Fényes, Garay, Kovács Pál, Kuthy Lajos, Nagy Ignác, Petőfi, Rózsavölgyi, Szigligeti, Schedel, Tóth Lőrinc, Vahot Sándor, Vajda Péter; — továbbá Egressy mint Gritti, Fánicsy mint Don José, Laborfalvy R. mint Gertrud, Lendvay mint Bánkban [!], Lendvayné mint Julia, Schodelné mint Bátory Mária”.

A közlemény szerint a képek többsége, köztük Petőfié, 10 kr-os áron külön is kapható.

Ism.: aug. 15., 33. sz., borító, 4; aug. 22., 34. sz., borító, 4.

Aug. 14. Die Gegenwart, (Wien) 186—187. sz., 884.

Remellay, Gustav „Ungarn’s belletristische Literatur” [Magyarország szépirodalma] c. cikkében (882—884. l., Literatur- und Kunstblatt c. r.), miután „a fiatalabb költők” közt Garay Jánost dicsérte, Erdélyit, Tompát, Vahotot, Császárt, Eötvöst, Lisznyayt, Kerényit, Hiadort és Sárosyt említette, így folytatja:

Die bedeutendste Erscheinung jedoch ist Alexander Petőfy, noch vor einigen Jahren gemeiner Soldat, und jetzt der populärste Dichter Ungarns, und gewiß auch einer der besten, der ungarische Beranger, wie ihn seine zahlreichen Verehrer nennen. Dieser allerdings ausgezeichnete Dichter wird übrigens von seinen Freunden übertrieben gelobt, und von seinen Gegnern zu sehr bekämpft. Jedenfalls ist Petőfy eine außergewöhnliche Erscheinung, und viele seiner Gedichte überraschen, und unter den zahlreichen Produkten des jungen Dichters dürfte sich Manches vorfinden, was für Veröffentlichung geeignet ist. Indessen ist er ein volksthümlicher Dichter, und eben darum im Lande so allgemein beliebt. Er schrieb nebst einigen Bänden lirischer Gedichte auch zwei populäre Epopäen, „János vitéz” und den „Hammer des Dorfes” [*A helység kalapácsa*].

[Remellay a fiatal magyar költők közül Petőfit mint „legfontosabbat”, mint „rendkívüli jelenséget” emeli ki, akit országszerte kedvelnek.]

Aug. 15. Der Ungar, 192. sz., 1635. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

A meg nem nevezett szerző, arról szólva, hogy Szigligeti, műveinek tervezett kiadásából három darabját kénytelen kihagyni, mert ezek Geibel tulajdonát képezik, megemlíti:

Ebenso wird auch die Gesamtausgabe von Petőfi's poetischen Werken das komische Epos: „a helység kalapácsa” *nicht* enthalten, da dies ebenfalls, als Carl Geibel's Verlageigentum, nur von ihm debitirt wird.

[Mint Geibel könyvkiadó tulajdona, Petőfinek *A helység kalapácsa* c. komikus eposza is kimarad művei összkiadásából.]

Aug. 23. Sonntagsblätter, (Wien) 34. sz., Beilage, 813. Literarisches c. r. (Die Lieder von Petőfi,) neben Vörösmarty des ersten jetzt lebenden ungarischen Lirikers, von Herrn Ad[olf] Dux übersetzt, erscheinen nächster Tage in der thätigen Buchhandlung von Mörschner und Bianchi.

[Petőfi versei, Dux Adolf német fordításában, a „közeli napokban” kikerülnek a sajtó alól.]

Aug. 29. Pesti Divatlap, 2. félév, 35. sz., borító, 3. Vidéki szemle c. r. A Pápa, nyárutó (aug.) 17. keltezésű levélben Pápay Adorján említi, hogy a hó 5-én tartott képzőtársasági „dalünnepen” — többek között — Petőfi *Szeget szeggel* c. verse is elhangzott, Kiss Gábor előadásában; „végre Petőfi »Kedves vendégei« Vályitól szavalva”.

[**Aug. vége**] [Kv.] Jókay Mór: Hétköznapiok. Regény. 1—2. k. Pest, 1846. Hartleben. 187, ill. 176. l.

Mindkét kötet 4. lapján (a szennycímlap verzója) *Az alföldből* vett következő mottó:

„Szép vagy, alföld! legalább nekem, szép.”
Petőfi.

[**Szept. eleje.**] [Kv.] Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolf Dux. [Petőfi válogatott költeményei. Magyarból ford. D., A.] Wien, 1846. Mörschners Witve und M. Bianchi. [6] II, 102 l.

[I—II. l.: A kötet előszava:]

Vorwort.

Alexander Petőfi ist einer der jüngsten und zugleich begabtesten und bekanntesten Dichter Ungarns. Er machte sich vor wenigen Jahren in Journalen, wenn wir nicht irren besonders, oder einzig und allein im „Pesti-Divatlap”, redigirt von Vahot, bemerkbar, und seine Poesien fanden bald Eingang und Wiederhall in den Herzen der ungarischen Lesewelt, so daß er es bald wagen konnte, seine Gedichte in verschiedenen nach einander folgenden Sammlungen herauszugeben.

Magyarisches Element, treues Wiedergeben des ungarischen Volksgeistes, unbefangenes naives Bekennen seines ganzen innern Lebens bezeichnen ihn als eine originelle Individualität. Und doch ist diese Individualität nicht so sehr originell, daß sich nicht viele charakteristische Züge des Magyaren darin vorfinden; besonders repräsentirt er, da er selbst jung, die ungarische Jugend. Das ist der ungarische Jüngling, der sich in der Stadt, in der Schule noch gern des Volkes erinnert, wie es zu Hause auf dem Lande lebt und webt, der sich mitten im Geräusche der Stadt oft in sich selbst versenkt, und die Pfeife behaglich schmauchend sich seinen Phantasien hingibt; der in lärmenden Zechen, im Rausche und im Entzücken der Liebe nicht vergißt, daß er Ungar. Die Heine'sche liederliche Form, die man Petöfi vorwirft, thut dem innern poetischen Werth seiner Gedichte keinen bedeutenden Eintrag; übrigens verbessert er diesen Fehler in den neuesten Werken sichtlich.

Was meine Übersetzungen betrifft, so sind sie, wie es mir mein geschätzter Landsmann in einem Briefe einmal selbst zugestanden, im Geiste des Originals wieder gegeben.

Vorliegende kleine Sammlung wird übrigens, obschon sie nur einen sehr geringen Theil von Petöfi's zahlreichen Gedichten enthält, nach meinem bescheidenen Erachten, doch hinreichen, ihn in eine größere Leserwelt einzuführen, und das deutsche Publikum mit einer der interessantesten Erscheinungen der neuesten ungarischen Literatur bekannt zu machen.

Wien im Juni 1846. [Bécs, 1846. jún.]

Adolf Dux.

[Petöfi a legfiatalabb, egyben a legnépszerűbb magyar költők egyike. A Pesti Divatlap hasábjain tűnt fel, és sorra adja ki gyűjteményes köteteit. Eredeti költőegyéniség, de egyúttal a magyar nép sok jellegzetes vonását is képviseli: az a magyar ifjú ő, aki a városi élet zajában sem feledkezik meg magyarságáról és a dolgozó nép életéről. A német fordítások, amint azt maga Petöfi egy levélben elismerte, az eredetiek szellemében készültek.]

[8. l.:] Az „Ungarns Literatur. Eine Skizze.” [A magyar irodalom. Vázlat.] c. bevezető tanulmány Petöfire vonatkozó részlete:

Mehr als für die ernste Wissenschaft ist schon für die schöne Literatur geschehen. Ungarn hat sogar eine schöne Literatur, deren lirischer Theil aber allein es ist, der originell magyarisch zu nennen. Lirik ist in der ungarischen Nationalität begründet; Ungarn ist reich an Volksliedern, und den Ton derselben muß derjenige treffen, wer sich heute bei der Nation als Dichter beliebt machen will. Das ist Petöfi's Verdienst.

[Magyarországnak már van szépirodalma, de csak lírai termését lehet eredeti magyarnak nevezni. Ma már az a helyzet, hogy aki a nemzet kedvelt költője akar lenni, a népdalok tónusát kell eltalálnia; s ez Petöfi érdeme.]

A fordításkötet tartalma (az eredeti címek feltüntetésével):

- [21. l.:] Auf der Donau. [*A Dunán.*]
 [22—23. l.:] Zeche. [*Dínomdánom.*]
 [24—25. l.:] Wolfsmährchen. [*Farkaskaland.*]
 [26—28. l.:] Das gestohlene Pferd. [*Lopott ló.*]
 [29. l.:] In dem Unterland viel Csárden steh'n. [*Van a nagy alföldön csárda sok ...*]
 [30. l.:] An Etelka. [*Etelkéhez.*]
 [31. l.:] Der Rausch für's Vaterland. [*Részegség a hazáért.*]
 [32. l.:] Wo ist eine Wüste, wie mein Busen. [*Hol van olly nagy pusztaság ...*]
 [33—34. l.:] Schnell ist der Vogel, schnell der Sturm. [*Gyors a madár, gyors a szélvész ...*]
 [35. l.:] Ungarn. [*Magyarország.*]
 [36. l.:] Sonne und Mond. [*Sírba tették ...*]
 [37. l.:] Die Nationalfarben. [*A bokrétát, mellyet ...*]
 [38. l.:] Will ein Raum sein, wenn du dessen Blüthe. [*Fa leszek, ha ...*]
 [39. l.:] Der Csikós. [*Pusztán születtem ...*]
 [40—41. l.:] Der Räuber. [*Hírös város az aaföldön Kecskemét. ...*]
 [42—43. l.:] Volkslied. [*Hortobágyi kocsmárosné. ...*]
 [44. l.:] Volkslied. [*Hejh Büngözsdi Bandi ...*]
 [45. l.:] Volkslied. [*Ki vagyok én, nem mondom meg ...*]
 [46. l.:] Volkslied. [*Lánggal égő teremtette ...*]
 [47—48. l.:] Ein Winter in Debreczin. [*Egy telem Debrecenben.*]
 [49. l.:] Volkslied. [*A faluban utcahosszat ...*]
 [50. l.:] Volksromanze. [*Megy a juhász számaron ...*]
 [51—54. l.:] In meinem Zimmer. [*Szobámban.*]
 [55—56. l.:] Nach einer Zeche. [*Dáridó után.*]
 [57—58. l.:] Hätt' ich gelebt in jener Zeit der hingsesunkenen. [*Mért nem születtem ezer év előtt?*]
 [59—60. l.:] Der Vagabund. [*A csavargó.*]
 [61. l.:] An die Nachahmer. [*Az utánczókhöz.*]
 [62—65. l.:] An Egressy Gábor. [*Egressy Gáborhoz.*]
 [66—67. l.:] Meine Nacht! [*Éjszakám.*]
 [68. l.:] Trinklied. [*Furfangos borivó.*]
 [69. l.:] Als ich Augenschmerzen hatte. [*Szemfájásomkor.*]
 [70—71. l.:] An die Sonne. [*A naphoz.*]
 [72—73. l.:] Der Sonne Eheleben. [*A nap házaselete.*]
 [74—75. l.:] Was hat mich betroffen! [*Mi lelt?*]
 [76. l.:] Trinken wir! [*Igyunk!*]
 [77—78. l.:] An manche Magyaren im Auslande. [*A külföld magyarjaihoz.*]
 [79—81. l.:] Mädchen schöner Auen holde Tochter. [*Szép vidéknek szépséges leánya ...*]
 [82. l.:] Liebesleiden ohne Gegenliebe. [*A Megteremtéd lelkem új világát ... c. vers utolsó versszaka.*]

- [83. 1.:] Nacht ist's und es schweigt sogar das Heimchen. [*Éj van ...*]
 [84—85. 1.:] Liebespein. [*Volnék bár ...*]
 [86. 1.:] Mein Herz gefangen Vögelein. [*Szivem, te árva rabmadár!*]
 [87. 1.:] Mein Leben [! sh. „Lieben“ helyett] ist nicht wie die Nachtigall. [*Az én szerelmem ...*]
 [88. 1.:] Ihr Augen, allgewalt'ge Augen. [*Szemek, mindenható szemek ...*]
 [89. 1.:] Mein Lieben glich[!] dem wilden Meer. [*Szerelmem zúgó tenger ...*]
 [90—91. 1.:] Ob Leben oder Tod, ich acht' es nicht. [*Élet, halál! nekem már mindegy!*]
 [92—93. 1.:] An den Wein. [*A borhoz.*]
 [94. 1.:] Es regnet. [*Esik, esik, esik ...*]
 [95. 1.:] Bin ein Soldat. [*Katona vagyok én ...*]
 [96. 1.:] Sie hat sich nichts Anders in den Kopf gefaßt. [*Nem tesz föl a lány magában egyebet ...*]
 [97. 1.:] Laß' aufsitzen mich, gut RöBelein. [*Gyere, lovam ...*]
 [98. 1.:] In süßer Nacht. [*Boldog éjjel ...*]
 [99. 1.:] Volkslied. [*Sikos a hó, szalad a szán ...*]
 [100. 1.:] Aufgegebener Plan. [*Füstbement terv.*]
 [101. 1.:] An meinen Pokal. [*Poharamhoz.*]
 [102. 1.:] Ich möchte sagen. [*Elmondanám ...*]

[**Szept. eleje**] [Z.] Kirch János: Isten hozott. Csárdás, Úti Emlék Szatmárból, Obernyik és Petőfinek. Zongorára szerzé: — — N. Károlyban. [Kotta.]

Pest [1846.] Wagner. 4 p.

Szept. 9. Morgenblatt für gebildete Leser, (Stuttgart und Tübingen) 216. sz., 864.

„Die Literatur Ungarns im Jahr 1845“ [A magyar irodalom 1845-ben] c., a folyóirat szept. 5-i, 213. számában megkezdett, összesen 6 közleményből álló cikksorozat 4. folytatásában, (az előző két közleményben Vörösmarty költészetéről írt részletes és igen meleg hangú beszámoló után) Petőfire tér rá a meg nem nevezett szerző:

Sammlungen *lyrischer Gedichte* gaben im Jahr 1845 Petőfi, Kerényi und Samarjai, sämmtlich der jüngsten Generation von Ungarns Poeten angehörend. Von ersterem, Petőfi, dem genialsten unter den Genannten, erschienen mehrere Bändchen unter den Titeln: „Cypressenlaub“ [*Cipruslombok*], „Perlen der Liebe“ [*Szerelmem gyöngyei*]; auch ein launiges Volksepos „Janos Vitez“ (Der Krieger János). So jung Petőfi noch ist, er zählt kaum über zwanzig Jahre, ist er doch schon den vorzüglichsten Dichtern Ungarns beizuzählen; ein wildbewegtes Leben und herbe Erfahrungen haben seinen Geist früh gereift, doch in seinem Gemüth einen Stachel hinterlassen, der aus den meisten seiner Poesien hervorblickt. In niederem Stande geboren, bald sich selbst überlassen ohne Mittel der Subsistenz, wurde er wandernder Schauspieler, Soldat, litt Noth und

Bedrängniß und führte ein wüstes Leben, das jedoch den dichterischen Funken in seiner Seele nicht verlöschen konnte. In seinen Gedichten kommt er oft und mit Vorliebe auf Scenen und Erlebnisse seiner ersten Jugendzeit zu sprechen. Er ist unläugbar ein Dichtergenie, das aber noch sehr der Läuterung bedarf. In seinen Poesien findet man dicht neben einander das innigste Gefühl und bitteren Hohn, einen erhabenen lyrischen Schwung und pöbelhafte Gemeinheit. Sprache und Form hat er in seiner Gewalt wie wenige, doch behandelt er sie oft mit einer Freiheit, die an Frechheit grenzt. In seinen Vorzügen und Fehlern mahnt er an Heine, ohne daß er im Mindesten als dessen Nachahmer erscheinen könnte, denn seine Verse, wie er selbst, sind aus dem ungarischen Volke, seiner Gesinnung und Anschauungsweise hervorgegangen und tragen in Gedanken und Ausdruck das Gepräge ihres Ursprungs unverkennbar an sich. — Kerényi und Samarjai sind minder genial, jedoch korrekter als Petöfi, und ihre gesammelten Gedichte enthalten viel Lobenswerthes, was zu schönen Erwartungen berechtigt. [Ezzel véget ér a három költő bemutatása. — A közlés fénymásolatát l. 4. sz. mell.]

[A bíráló azok közül a magyar költők közül, akiknek 1845-ben verseskötetük jelent meg — Petöfi, Kerényi Frigyes, Samarjai Károly — az elsőt minősíti a „legzseniálisabb”-nak, főként a *Cipruslombok*, *Szerelem gyöngyei* és a *János vitéz* alapján, és hosszasan, melegen méltatja; származásáról, küzdelmes vándoréletéről is szól. Költői erényeit és hibáit a Heinééihez hasonlítja, de hangsúlyozza, hogy költészete a magyar népdalban, gondolkodásmódja és szemlélete a magyar néptudatban gyökerezik. A másik két szerző „kevésbé zseniális, de korrektebb”.]

Szept. 10. Budapesti Híradó, 453. sz., 2. félév, 167. Nemzeti színház c. r.

A „honi tárgyú komoly színmű”-pályázatra (a szept. 1-i határidőig) beküldött darabok jegyzékében a 27. sz. „Hontalan” c. 5 felvonásos szomorújáték jeliséje:

„Majd megmondom, hogy ki vagyok.” Petöfi. [A *Ki vagyok én? nem mondom meg* ... utolsó sora.]

Szept. 11. Pesti Hírlap, 742. sz., 173. Vegyes közlemények c. r.

A Nemzeti Színház pályázatára szept. 1-ig beküldött darabok jegyzékében egy Petöfi-versből vett jelige olvasható, l. az előző adatot.

Szept. 12. Pesti Divatlap, 2. félév, 37. sz., borító, 3. Nemzeti Színház c. r.

A Nemzeti Színház pályázatára szept. 1-ig beküldött darabok jegyzékében egy Petöfi versből vett jelige olvasható, l. feljebb a Budapesti Híradó szept. 10-i adatát.

Szept. 15. Pannonia, (Preßburg) 104. sz., 416. Literarische Revue c. r.

Im Verlage von M. Bianchi in Wien sind bereits die ausgewählten Gedichte von Petöfi, übersetzt von Adolf Dux, erschienen. Diese Übersetzung, von der die ersten Proben in der Pannonia mitgetheilt wurden, ist nach dem eigenen Urtheile

des ungarischen Dichters eine sehr gelungene. Das Buch hat daher eine um so lebhaftere Theilnahme beim Lesepublicum zu erwarten, da auch die rüstige Verlagsbuchhandlung ihm eine recht nette und freundliche Ausstattung zu Theil werden ließ.

[Dux Petőfi-fordításkötetének megjelenési híre és ajánlása; dicsérik a fordító munkáját — magának Petőfinek elismerő véleményére is hivatkozva —, továbbá a kötet „igen csinos, barátságos” külső kiállítását is. — Ford.: TanPet 185.]

Szept. 21. Wiener-Zeitschrift, 189. sz., 756. Lese-kabinet c. r., sz. n.

Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolph Dux. Wien, Mörschners Witwe und W. Bianchi.

Das 102 Seiten starke Büchlein in halb 8. ist dem Dichter Ludwig August Frankl vom Übersetzer zugeeignet. Den Dichtungen voran geht ein Vorwort und eine Skizze betitelt: Ungarns Literatur. (Früher schon in Frankl's Sonntagsblättern abgedruckt.) Was nun die Dichtungen Petőfi's selber betrifft, so erscheinen sie sämmtlich als Ergüsse einer freien, keken[!], unverkümmerten Natur. Petőfi singt, was er eben lebt und erlebt, oft etwas derb, burschikos, aber immer so, daß man ihm gerne zuhört.

Einem armen *deutschen* Poeten freilich würde man es sehr übel nehmen, wenn er davon dichten wollte, wie er sich im freiem[!] deutschen Rheinwein nicht etwa ein Zöpflein angetrunken, sondern recht ernstlich *besoffen*, und wie er schlechten Tabak geraucht — wir kennen das von Heine her. Aber von einem Ungar werden es deutsche Leser natürlich finden, daß er sich in seinem Feuerwein volltrinkt, daß er schlechten Tabak raucht und hie und da handgemein mit einer hübschen Schenkin wird, wie's eben im Leben auch anderen Leuten passirt die keine Poeten sind und nicht so anmuthig davon singen können als Petőfi.

[Dux fordításkötetének meg nem nevezett recenziése kedvező képet fest Petőfi költészetéről. Versei jól hangzanak — állapítja meg — nyerseségeikkel együtt is; ezeken egyébként a német olvasó kevésbé ütközik meg a „tűzes borát” élvező magyar esetében.]

Szept. 22. Pester Zeitung, 310. sz., 1655.

A meg nem nevezett szerzőjű „Literarischer Salon” c. tárcza IV. darabja: Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolph Dux. Wien 1846, Bei Mörschner's Witwe und Bianchi.

Petőfi ist bekanntlich einer der ersten ungarischen Dichter der Gegenwart. Er kann in Ungarn mit Recht nach Heine sagen:

Nennt man die besten Namen,
So wird auch der meine genannt.

Sein Hauptvorzug besteht in der Nationalität (Volkseigenthümlichkeit nicht Volksthümlichkeit, die sich dann von selbst ergibt und sich zur erstern wie

Wirkung zur Ursache verhält) seiner Lieder. Es ist in jedem ein Stück ungarisches Leben und „der Lebende hat Recht“. Und ein tüchtiger Kritiker urtheilt daher ganz richtig wenn er sagt: Wer mit dem Magyaren auch nie Umgang pflog, lernt ihn in diesen Liedern kennen wie er leibt und lebt; jeder Verständige wird bekennen daß diese Gesänge, aus Fleisch und Blut des Volkes gesogen, in Fleisch und Blut desselben übergehen mußten, wie es der Fall ist. Er erinnert an den persischen Hafis und den römischen Horaz: er besingt wie beide am liebsten Liebe und Wein. Besitzt er auch nicht die Bilderfülle des Persers, so wird er nie so nüchtern wie der geleckte Lateiner, und Nüchternheit ist doch der grösste Verstoß wenn man den Rausch der Liebe und des Weines besingt. Kurz noch einmal gesagt, Petöfi verdient den ehrenvollen Namen den er sich in so kurzer Zeit erwarb. Der Übersetzung gebührt alles Lob; der Versbau ist tadellos und leicht. Letzteres Beiwort ist um so ehrenvoller, als man es bei Übersetzungen selten auszusprechen geneigt und berechtigt ist. Das Buch ist auch hübsch ausgestattet.

[Az ismeretlen recensens a Dux-féle fordításkötet bírálataiban hízelgően nyilatkozik mind Petöfi költeményeiről, mind a fordítások színvonaláról. Petöfi „fő érdeme dalai nemzeti mivoltában áll” — állapítja meg, s mindegyikben „a magyar élet egy darabját” látja tükröződni. Párhuzamot von Petöfi, a perzsa Hafiz és Horatius között, s azzal zárja: Petöfi megérdemli azt a megtisztelő hírnevet, amit olyan gyorsan vívott ki magának. — Ford.: TanPet 185—186.]

Szept. 26. Der Ungar, 226. sz., 1903. Bücherschau c. r.

Bei Mörschner et Bianchi in Wien (in Pesth bei Carl Geibel) erschien ein Bändchen „ausgewählter Gedichte“ von Petöfi in deutscher Übertragung von Adolf Dux. Wer die Schwierigkeiten kennt, welche der metrischen Übersetzung eines so eigenthümlichen Dichters, in dessen Poesien sich das innerste Volksleben abspiegelt, entgegentreten, wird das viele Gelungene würdigend zu schätzen wissen und manche Härte des Metrums oder Reimes gerne nachsehen. Weniger sind wir mit der Wahl der Dichtungen zufrieden, die nicht durchgehends dem innern Werthe der Dichtungen angepaßt scheint. Den Übersetzungen geht eine Skizze der ungarischen Literatur voran, die Beachtenswerthes enthält.

[Dux fordításkötetének óvatosan dicsérő — a fordítási munka kivételes nehézségeire utaló, a mérték és a rímelés nyerseségeit a „sok sikerült részlet” kedvéért elnéző — ismertetése. A válogatással azonban a recensens elégedetlen. — Ford.: TanPet 187.]

Okt. 1. Pannonia, (Preßburg) 111. sz., 442.

Birnbaum, Gustav „Der vaterländische soziale Roman. Eine kritische Skizze“ [A magyarországi társadalmi regény. Kritikai vázlat.] c. gúnyos, lekicsinylő írásában, amely Jókai „Hétköznepok”, Jósika „Akarat és hajlam” c. regényét említi cím szerint, az utolsó bekezdésben Kuthy, Pálffy, Jókai neve után

Petőfit is megnevezi azok sorában, akik „falábon járó Minneritterekre” [trubadurokra] emlékeztetnek:

Daher so vielmal ich einen ähnlichen Roman von Kuthy, Pálffy, Jókai, Petőfi, u. A. in die Hand nehme, habe ich immer einen tapfern Minneritter vor Augen, der auf einem hölzernen Bein einherhinkt, um seine Lanze einzulegen. [Ford.: TanPet 174.]

Okt. 6. Honderü, 14. sz., 272.

Zerffi I. G. „Egy ujdondász mint aestheticus” c. didaskaliája [Vahot Imre „Költő és király” c. színművének bírálata] bevezetésében azt fejtegeti, hogy a kritikának szigorúnak és részrehajlatlannak kell lennie, de nem szabad durvasággal, „nyers teremtettéssel” párosulnia; majd így folytatja:

Ha egy illy kritikus a „háromláb”-ra állva, ép értelmi okok helyett vastag bunkóju póriassággal akarja bárha a legrosszabb firkászt agyonütni — az ember tán neveti aljas erőlködését az agyonverőnek — de sem irodalom, sem közönség nem nyernek semmit illyes műremeklet által, melyet a *lángeszű* Petőfi, az ő *lángeszű* módja szerint a mézárósmesterséggel hasonlított egybe, melly hasonlatban a toll játsza[!] a fejszét. Azonban ki kell mondanunk azon ohajtásunkat, melyet bizonyosan minden művelt olvasó szívében hord, vajha ez irodalmi mézáróslégények valami okosabbat tennének, mint hogy az olvasóközönségnek szellem- s elmésség nélküli hordári értekezéseikkel alkalmatlankodnak.

Okt. 8. Pesti Hirlap, 757. sz., 238. Fővárosi Ujdonságok c. r. (jegyzí □ jel alatt Pákh Albert)

Zerffinek a Honderüben megjelenő, Laubéhoz címzett cikksorozatáról szólva megjegyzi:

[. . .] ezen didaskalia-író nagyon hasonlít azon önhittséggel terhes német irodalmi Babszem Jankókhöz, kik a szerintök olly barbar magyar irodalom ellenében iszonyu nagyságot affectálnak, — pedig hát ezen magyar irodalom annyira ismeretes előttök, hogy költőinknek: Eötvös, Erdélyi, Jósika, Kuthy, Petőfinek stb., kik szerinte a magyar népeletet nem ismerik, felfogni nem tudják, követendő példányokul Becket és Lenaut ajánlják, mint ajánlja a honderüi didaskalia-író is, — azért, mert ezen német írók többi között a magyar csikóst is versbe foglalák. [. . .]

Okt. 10. Pesti Divatlap, 41. sz., 808.

Vahot Imre „Uti emlények és csalánok” c. útleírásának V., Ludánytól Losoncig c. fejezetében Szécsényről és Pulszky Ferencről mint ottani földbirtokosról szólva megjegyzi:

Nagyon jó hatással volt rám nézve, midőn az orvosok és természetvizsgálók kassa-eperjesi nagygyűlésén találkozáván Pulszkyval, ő szokott egyhangu, de mindig derült beszédei közt elmondá nekem, mikép szécsényi kastélyában a lehető legegyszerűbb háztartást viendi, — és ez igen jó példa leend a fényezésben erőlködő és majd megszakadó nógrádiaknak —; valamint azt is elmondá, hogy

pompás angolkertében van egy lak, hol hajdan Rákóczy vára volt; ezen kellemes csendes lakot ő tehetségesebb, de szegény magyar költőinknek adandja át használatul, s amellettt élelemmel is ellátandja őket. A többi közt lángeszű Petőfinket szándékozik legelőször is ez idylli lakással megkinálni. Van-e Magyarországon nagy ur és táblabíró, kinek illyesmi eddigelé eszébe jutott volna? ki a magyar irodalom, művészet bajnokait, mondjuk inkább martyrjait, illy lelkes buzgalommal pártolná?

Okt. 12. Der Schmetterling, 41. sz., 636—637. Preß-Zeitung c. r.

Ausgewählte Gedichte von Petőfi aus dem Ungarischen übersetzt von A. Dux. (Wien 1846.) — Herr Dux hat sich durch seine in der „Pannonia“, in den „Sonntagsblättern“ u. a. Journalen erschienenen Artikeln, sowohl als Journalist wie auch als Übersetzer, einen vortheilhaften Ruf erworben, den er in vorliegendem Werke beinahe ganz gerechtfertigt. Wir sagen „beinahe“ und wollen für diese Beschränkung unseres Lobes sogleich Rede stehen. Es gibt keinen ungarischen Dichter, dessen Werke schwerer in's Deutsche zu übersezen wären, als die des Lyrikers Petőfi, eben weil er durch und durch ungarischer Dichter ist, weil er nicht nur ungarisch *schreibt*, sondern auch ungarisch *denkt*. Doch Hr. Dux hatte ja freie Wahl; warum wählte er nicht jene Gedichte, die ohne von ihren[!] Werthe zu verlieren, in's Deutsche übertragen werden können? dann wären gewiß Gedichte wie „die Zeche“ [*Dínomdánom*], die obendrein wenig poetischen Werth haben u. hie und da Verstöße gegen die deutsche Metrik enthalten, weggeblieben. Andererseits jedoch enthält die Sammlung wieder viel schönes und Gelungenes, das Petőfi's Ruf, als erster ungarischer Lyriker, auch vor dem deutschen Lesepublikum bewähren wird. Das Vorwort u. der einleitende Artikel: „Ungarns Literatur“ sind trefflich geschrieben und bekunden einerseits ausgebreitete Kenntniß unserer Nationalliteratur, wie andererseits einen kritischen Scharfblick und ein tief eindringendes, richtiges Urtheil. Möge Hr. Dux auch ferner die Dichtungen dieses beinahe einzigen ungarischen Lyrikers — nur mit etwas größerer Sorgfalt in der Auswahl — der deutschen Lesewelt vorführen. (Preis 45 kr. C. M.)

M. F.

[Max Falk]

[Dux fordításkötetének ismertetése. Falk csak fenntartással dicséri a fordító munkáját, de hangsúlyozza, hogy igen nehéz feladatot vállalt, mert Petőfi nemcsak magyarul *ír*, hanem magyarul *gondolkodik* is; éppen ezért Duxnak jobban kellett volna ügyelnie a válogatásnál arra, hogy mely verseket lehet jelentős „értékvesztéség” nélkül németre átültetni. Szerinte pl. a *Dínomdánom* elmaradhatott volna. A kötet azonban így is igazolja Petőfi hírért a német olvasók előtt. — Ford.: TanPet 187—188.]

Okt. 24. Europa. Chronik der gebildeten Welt. [Szerk.] F. Gustav Kühne. (Leipzig) 2. k., 17. füz., 60. Briefwechsel und Tagebuch c. r.

Egy „Aus Ungarn” [Magyarországból] cím alatt közölt beszámoló meg nem nevezett szerzője, aki az előző füzetben a magyar drámai irodalomról, tudományról és a tudományos akadémiáról (főként a szótári munkálatokról) adott rövid áttekintést, ezúttal a magyar irodalmat ismerteti, s a regényről, az Erdélyi-féle népdalgyűjtésről, Vörösmarty Főti daláról, Czuczor népies költészetéről, Vörösmarty és Czuczor hexameteres eposzairól igen röviden szólva Petőfi költészetére tér át, s a költőt feltűnő hangsúllyal és az előzőkhöz képest hosszasan méltatja:

Keiner der jetztlebenden Dichter Ungarns hat aber wie Petőfi in seinen Liedern den Ton getroffen der volksthümlich ist. Man kann sagen, daß mit Petőfi das Volkslied, diese unbewußte Äolsharfe die aus den Elementen der Masse uns entgegen tönt, wieder schöpferisch geworden ist. Seine Lieder singt man in der Schenke, singt man bei der Kirchweih und beim Festgelag, man hört sie an der Wiege, wie an der Bahre, der Winzer in den Bergen, der Roßhirt auf der Haide kennt keine bessern Weisen als Petőfi's. Eine Auswahl seiner Lieder hat jetzt Adolf Dux deutsch gegeben. Freilich will ein Lied nicht übersetzt, es will neu gedichtet sein und selbst in diesem Falle fehlt doch noch immer die Musik dazu in der das Volk es singt. Petőfi hat als Mensch ein vielbewegtes Leben geführt; er war Soldat, er war Schauspieler; er hat vieles versucht und vieles aufgegeben, aber ist ein Sänger aus dem Volke und für das Volk geblieben. In dem Gedicht: „In meinem Zimmer [*Szobámban*] spricht er von dem ungesalzenen Soldatenbrot das er treu unterthänig verzehrte, von dem „thränengesalzenen Komödiantenbrot” das böse Menschen mit bitterm Ärger ihm noch gepfeffert; „er dichtete bei allen Leiden, im Bühnenhaus’ und auf der Wacht.” Dabei athmen seine Lieder Bewußtsein genug um der Nation — wie man deutsch zu sagen pflegt — auch die Wahrheit, d. h. auch Grobheiten zu sagen. Wenn deutsche Dichter von der *Begeisterung* für's Vaterland singen, so schilt Petőfi auf den unklaren *Rausch* in den sich die Ungarn versetzen. In einem seiner Lieder, „Ungarn” [*Magyarország*] überschrieben, sagt er von seinem Vaterlande, es sei ein schlechter Koch, denn es lasse am Braten die eine Seite roh, während die andere schon angebrannt sei. — Ich möchte Deutschland auf diesen Sänger aufmerksam machen; es findet in ihm den Ausdruck unserer Stimmungen.

[Petőfi költészetében a népdal teremtő erővé vált; úgy eltalálja a népies tónust, hogy dalait országszerte éneklik. Dux egy kis válogatást adott ezekből németül; de persze az ilyen dalokhoz, még ha az eredetiek művészi „újraalkotásai” is, ismernünk kellene a népi dallamot. Petőfi hányatott életet élt, de mindig a költészet híve s a nép énekese maradt; erről vall többek közt *Szobámban* c. versében. De nemzete, hazája őszinte bírálóitól sem riad vissza, példa rá *Magyarország* c. verse.]

Okt. 30. Leipziger Repertorium der deutschen und ausländischen Literatur, 4. évf., 44. sz., 203.

A „Bibliographie” c. rész „Belletristik” [Szépirodalom] c. fejezetében, 9703. sz. alatt:

Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungar[ischen] übersetzt von Ado[lf] Dux. Wien, Mörschner's W[it]we u. Bianchi. 1846. 102 S. gr. 6 (15 Ngr.)

[Dux fordításkötetének adatai a lipcsei könyvészeti folyóiratban.]

Okt. 31. Pesti Divatlap 2. félév, 44. sz., borító, 4.

A „Rendkívül olcsó képesarnok” c. hirdetésben a szerkesztőség a korábbi — húsz képből álló — album helyett (l. feljebb, aug. 8.), amely elfogyott, tizenkét darabot tartalmazó albumot kínálnak 1 ft 20 kr-ért pengő pénzben; a következő képekből: „Czuczor, Garay, Kovács Pál, Nagy Ignác, Petőfi, Rózsavölgyi, Szigligeti, Vahot Sándor, Egressy mint Coriolán és Garrick, Füredy mint Zsobri, Laborfalvy R. mint Bornemisza Anna, Lendvayné mint Julia.”

[Okt. második fele.] A Kisfaludy-Társaság Évlapjai 1843—[184]5-ről. II. rész, VI. k. Pest, 1846. 536.

Bango Péter „A korszerű epos” c. „koszorus értekezés”-ének részlete:

Nem csak költőinknek, de minden fiatalabb tudósainknak általános hibája a felületesség. Ebből származik az, hogy korunkban olly kevés az alapos készütségű, világos ismeretű, józan gondolkozású fiatal író. Ez fogja költészetünk jövőjét hova hamarébb megbuktatni. Tudnék nevezni fiatal költőt, ki grammaticai iskoláit alig végezvén, odahagyta, mellőzte a felsőbb tudományok tanulását s egyenesen a költészetre adta magát. Több sikerült népdalaiból s divatlapokban elszórt verseiből szerfeletti könnyűség, eredeti népiesség tűnik elő, de annál kevesebb eszélyesség, annál kevesebb aesthesis. Milly veszteség a fiatal lélekre sajátjává nem tehetni a philosophiát, történettant, természeti tudományokat, a régi s újabb kor classicusait. [Stb.]

Nov. 1. Pesti Hirlap, 771. sz., 293. Fővárosi ujdonságok c. r. (A rovatot □ jel alatt Pákh Albert írta.)

„Megint panasz, de már megint panasz! S a kiről szól, mindig a posta az!” kiáltunk fel Petőfi „Legendájának” szavai nyomán. Előfizetőink levelei egymást érik [stb., levelek nyomán arról, hogy a lappéldányokat késedelmesen vagy egyáltalán nem viszik ki].

Nov. 7. Életképek, 2. félév, 19. sz., 604. Mi hir Budán? c. r.

A Szathmáry Károlytól és az Életképektől aug. 6-án népies költeményre kitűzött pályázat (4 db arany) eredményhirdetésének lapalji jegyzetében felsorolják a beküldött pályázatokat; ezek között a 7. sz. darab címe és jeligeje:

A kanász: „elkeseredésében mi telhetett tőle?” Petőfi. [A *Megy a juhász számaron* . . . két sora.]

Nov. 14. Életképek, 2. félév 20. sz., 624.

Vajkay Károly „Az idegen” c. „mondá”-jának ez a mottója:

Láttad-e, angyalom, a Dunát,
S a ligetet[!] közepén?

Petőfy.

Nov. 14. Életképek, 2. félév, 20. sz., 640. Mi hir Budán? c. r.

Egy *német* lap azon hirt közli, hogy Dux Adolf ur, ki Petőfynek néhány verseit sikeresen fordítá, legujabban Kelményfő „meghasonlott kedély”-ét akarja németre fordítani.

[**Nov. 15 körül.**] Magyarföld s népei, eredeti képekben. (Szerk. Vahot Imre.) 5. füz., Pest, 1846. Borító, 4. Hirdetések c. r.

„*Rendkívül olcsó s érdekes képcsarnok*”: annak a 12 képből álló, Petőfi arcképét is magában foglaló újabb összeállítású „album”-nak a hirdetése, amelyet előbb a Pesti Divatlap 1846. okt. 31-i száma ajánlott az olvasók figyelmébe (l. feljebb).

Nov. 21. Életképek, 2. félév. 21. sz., 671—672.

Szerkesztői közlemény:

Ismét egy pár szót, de örvendetést, lapunk ügyében.

Folyó hó 7-dikén: Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókay Mór, Kaján Ábel, Kerényi Frigyes, Lisznyay Kálmán, Obernyik Károly, Pálffy Albert, Petőfy Sándor és Tompa Mihály urakhoz a következő levelet irtam:

„Tisztelt barátim! Néhány hó előtt önök egy nyilatkozatot bocsátottak közre, mellyben határozott szándékukat jelentették ki, a journalirodalomról *egy időre* lelépni; — mire két cél vezérelhetette önöket: *egyik*, hogy tehetségeiket ezentul önálló művek alkotására fordítva, magukat a napi érdekű tárgyak kezelésével el ne forgácsolják; *másik*, egy füzetenkint megjelenendő almanach egyesült erővel kiadása leende. — Balítéletesek ugyan egy harmadik okot is emlegetnek: minnek személyes tekinteteken kellene alapulni, mit én azonban motiválni nem tudok, hinni pedig nem akarok. — Az elsőbbi cél, mint ezt azóta többen önök közül tetteleg bizonyíták, részint közönség elébe léptetett, részint tudunkra munkálatban levő önálló műveikkel erélyesen meg lőn közelítve — s az irodalmi kifejlődést figyelemmel kísérvőnek lehetetlen az ebbeli haladáson szívből nem örülnie. Az utóbbi vállalat azonban, hihetőleg előttünk is ismert okokból, kevésbé látszik a kívánt célnak megfelelni. Az almanachlitteratura sokkal kisebbszzerű, sokkal szűkebb körre szorított, mint hogy jól ismert nevekkel bíró tehetségek magukat ennek korlátai közé temessék. — S mi következett belőle? Hallgatás, pangás az írók részéről; elégtelenség, hidegülés a közönségéről: mert míg önök visszavonultak a lapirodalom teréről, addig az elébb szellemi kisebbségben tartott irodalmi töredék kapott tulnyomóságra azon, — ismeretlen közepszerűségek küzdtek fel magukat nyilvános kárával a szépirodalomnak úgy, mint a közönségnek. Pedig nincs tér és mód, mellyen bármely korszerű eszme, erkölcsi vagy honfiui, erősebben bírna hatni közönségünkre, mint a szépirodalom tere.

Veteran íróink nagyobb része — hála nekik és elismerés az eddigi küzdelmekért — most már örömebb élvezni nyugalmát, vagy az élet nehezebb fádalmival harcol; önök azok, kiknek most, ha valaha, kell egyesült erővel fellépniök a sikra, hogy azon, ismerve az irányt, mit honfinak és becsületes embernek követni kell, az igazság és honéret diadalát kivíni segítsék . . . Ezért felhívom önöket, minden önzés és ámitás nélkül, nemcsak a *magam*, hanem inkább a *közügy* érdekében, hogy félretéve minden mellékérdeket, és netalán — mit valószínűk nem látok — neheztelést: bontsák föl ugyis csak ideiglenesen kötött társadalmi szerződésöket, s kezdjék meg újra a hatást, mire erkölcsi és honfui tekintetben önlkők sugallásától fel vannak hivatva, emelve a divatlapok közül bármellyiket nélkülözött munkálataikkal, melynek iránya önlkőkével összehangzik! Adjon az ég önöknek áldást és egyetértést, szavaimnak pedig kívánt sikert!

Maradtam Budán 1846. nov. 7-dikén.

Frankenburg Adolf.”

E' barátságos s őszinte lélekből eredt felszólításomra a társulat jegyzőjétől e' szives választ nyertem:

„Tisztelt szerkesztő ur! Önnek f. h. 7-kén hozzánk intézett, s reánk nézve több tekintetben hizelgő felszólítása által nem csekély mértékben érezzük magunkat megtisztelve. — Egymásközi kölcsönös szerződésünk mult julius 1-től egy évre kötött, s így Önnek baráti felszólítása nélkül, legalább nemleges tekintetben, jövő 1847d. julius 1-ig tartott volna; — tettleges része alakulásunk céljának nem nyilvánítható akadályok miatt teljesülésbe nem mehetvén, — Ön felhívásának vétele után f. h. 16-dikra gyűlést hirdeténk, melyben a kölcsönös cáfolatok beváltása után, de leginkább az Ön által előadott motivumoknál s a divatlapok nagy része által szorosabban kifejtett irányprogrammnál fogva, *társulatunk* a jelen voltak s a beküldött nyilatkozatok közmegegyeztével *felbontottnak* nyilvánított, s az adott szó kölcsönösen visszaadott. — Ha a magyar irodalmi körülmények az eddigieknél netalán jobbra változnának, most szándéklott, de foganatba nem hozhatott célunk bizonyosan újra egyesítend bennünket. Most azonban szivesen engedünk ön felszólításának és — közremunkálásunkat előlegesen is igérve — a mi által a szépirodalom emelésére, s ennek folytán a közügy előmozdítására nézve csekély tehetségeink befolyással lehetnek, mindazzal az olvasó közönség elébe föllépni, különösen a dolgok jelen állapotában — legszentebb kötelességünknek ismerjük. — Költ a társulat 1846d. november 16-diki gyűléséből.

Kaján Ábel m. k. társulati jegyző.”

Ugy hisszük, hogy a felszólítás- és válaszban eléggé ki van fejtve: lapunk teendői körében mit várhatnak ezentul is t. c. olvasóim; csak arról szabadjon tisztelt barátimat s irótársimat köszönetem gyanánt meggyőzni, miszerint szivesen ígért közremunkálásuk által még inkább sikerülend megközelítenem azon célt, melyet multkori nyílt levelemben őszintén kitűztem, s melly nélkül lapot szerkeszteni nem fogok, s nem akarok.

Nov. 21. Pesti Divatlap, 47. sz., 934. Budapesti szemle c. r.

Azon 10 magyar író, kik a célból egyesültek, hogy dolgozataikat önállásu füzetekben bocsássák közre, miután vállalatuk több akadály miatt létre nem jöhetett, megszüntetve kötelezettségöket, elhatározák — a Honderüt és Merkurt kivéve — a többi szépirodalmi lapba, tehát az Életképek- és Divatlapba dolgozni. Mi ismét szivesen üdvözöljük őket házuknál, hol vendégeinket t. i. lapunk olvasóit, érdekes műveikkel gyakran igen jól mulattaták. — Ha a roszak egyesülnek a jók ellen: a megfordított viszonyt kell gyakorlatba hozni, — s a jó ügy diadalmaskodni fog.

Nov. 23. Der Schmetterling, 47. sz., 738. Lokal-Zeitung c. r., 5. szerzői jellel:

Jene zehn ungarischen Schriftsteller, die sich gegenseitig das Wort gegeben, für kein belletristisches Journal zu arbeiten, haben in Folge einer Aufforderung des Hrn. v. Frankenburg ihren Verein für aufgelöst erklärt und ihre literarische Thätigkeit in Zukunft zunächst den „Életképek“ zuzuwenden beschlossen. Es läßt sich leicht voraussehen, daß dieser Entschluß für die ungarische Tagsliteratur nur vom wohlthätigsten Einflusse sein kann. — Auch dem Divatlap haben die obenerwähnten zehn Schriftsteller ihre Mitwirkung zugesagt; nur von zwei Journalen — Honderü und Merkur — wollen sich dieselben gänzlich entfernt halten.

[A Tizek Társasága felbomlásáról az Életképek és a Pesti Divatlap fenti közleményei nyomán.]

Nov. 28. Der Spiegel, 95. sz., 1519. Lokalbemerker c. r., 5. szerzői jellel:

Petőfi ist von seinem Sommeraufenthalte im Biharer und Szathmarer Komitat u. einem Theile Siebenbürgens, wieder nach Pesth zurückgekehrt, und soll wunderschöne Gedichte mitgebracht haben, die in den „Életképek“, den er seine Mitwirkung ausschließlich zugesagt, erscheinen werden. Petőfi erfreut sich unter allen ungarischen Dichtern der größten Popularität bei allen nahen und fernen ungarischen Lesern.

[Petőfi „csodaszép“ költeményekkel tért haza kelet-magyarországi és erdélyi utazásából; ezek az Életképekben fognak megjelenni, amellyel kizárólagos munkatársi megállapodást kötött. — A Pesti Hirlap nov. 27-i híre nyomán; l. EPN 223.]

Nov. 28. Der Ungar, 280. sz., 2337. Pest-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi, dieser geniale Vagabund in den Gefilden der Literatur, ist vom Lande angekommen, und wird seine den Sommer über gesammelten poetischen Blumen in den „Életképek“, deren beständiger Mitarbeiter er von nun an zu sein versprach, veröffentlichen.

[Petőfi hazaérkezéséről és szándékairól az előbb említett forrás nyomán.]

Nov. 28. Das Vaterland, (Raab) 140. sz., 560. „By. Mndl.” szerzői jellel: *Eine Kritik.* Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Übersetzt von A. Dux. Die Deutschen gleichen hinsichtlich der Literatur einem reichen Gourmand, der schon alle möglichen kulinarischen Genüsse gekostet und dem, soll noch etwas seinen verwöhnten Gaumen kitzeln, nur sehr köstliche Speisen vorgesetzt werden dürfen. Besonders an poetischen Produkten sind die Deutschen so zu sagen übersatt. Wie konnte es nun Herr Dux wagen, die Gedichte des Hrn. Petőfi dem deutschen Publikum, als eine der *interessantesten* Erscheinungen anzupreisen? Dazu gehört entweder wenig Geschmack oder viel Arroganz. In der nicht sonderlich reichen ungarischen Literatur nehmen die Gedichte des Herrn Petőfi einen hübschen Rang ein, aber in der deutschen verlieren sie unter tausend weit bessern Poesien ihren ursprünglichen Werth. Übrigens ist Hr. Dux durchaus der Mann nicht, ungarische oder überhaupt Poesien von einer Sprache in eine andere zu übertragen. Zum Beweise dienen viele unverzeihliche Härten und prosaische Ausdrücke, die im deutschen Texte oft nur des Reimes wegen da sind. Auch herrscht eine gewisse Kälte in den überetzten Gedichten, die wir im Originale nicht finden. Als Zeitungsfutter können solche Übersetzungen noch angehen, aber dieselben als eigenes Werk einem gebildeten Publikum übergeben, heißt den Autoren und sich selbst blamieren. Überhaupt zeigt es von Talentlosigkeit, wenn ein junger Mensch gleich mit einer Übersetzung in die Öffentlichkeit tritt. Ein mittelmäßiger Autor ist immer einem guten Übersetzer vorzuziehen. — Aber es scheint, als habe Hr. Dux nur eine sogenannte literarische *Spekulation* beabsichtigt. — Hr. Dux soll auch einen Roman von Kenerfy[! elírás Kelmenfy helyett] übersetzen wollen und wir fürchten sehr, um diesen hübschen Roman. — Indessen wünschen wir, über diese neue Übersetzung, wenn sie ja zu Stande kommt, Freundlicheres sagen zu können.

Pesth, den 24. Nov. 1846.

[Dux fordításkötetének ismeretlen bírálója támadja a fordítót, hogy a kötet bevezetésében Petőfi költészetét a legérdekesebb jelenségek közé sorolva ajánlja a német olvasóknak, holott — állítja — a német költészetben ezrével vannak ennél sokkal jobbak; a fordítói munkát pedig szigorúan kritizálja, s Duxot végül „irodalmi spekuláció”-val gyanúsítja. A hírek szerint már készülő Kelmenfy-fordításához a szóban forgónál nagyobb sikert kíván. — Ford.: TanPet 190.]

Nov. 28. Das Vaterland, (Raab) 140. sz. 560. Lokalblatt c. r.

Die rühmlichst bekannten ungarischen Schriftsteller HH. [= die Herren] Petőfy und Lißnyai befinden sich auf einer Erholungsreise in unserer Stadt; auch der Redakteur der „Életképek” soll hier gewesen sein, ist aber bereits nach Wien abgereis't; die Ehre, die Bekanntschaft des Lesern zu machen, wurde uns jedoch nicht zu Theil.

[Petőfi, Lisznyai Kálmán és az Életképek szerkesztője Frankenburg Adolf győri tartózkodásáról. — Ford.: TanPet 191.]

Nov. 29. Sonntagsblätter, (Wien) 48. sz., 1152. Litterarisches c. r.

[Adolf Dux] dessen Übersetzung der lirischen Gedichte Petőfis wir demnächst besprechen werden, ist mit der Übersetzung eines Romanes von Kelmenny beschäftigt.

[Dux új fordítási tervének hírével kapcsolatban említik, hogy Petőfi-fordításkötetéről rövidesen ismertetést közölnek.]

[Nov. végén.] [Kv.] Népdalok és mondák. 2. k. Szerk. és kiad. Erdélyi János. Pest, 1847.[!] 423. sz., 226—227: az *Alku* c. vers 2 strófás népi változata („Juhász legény, szegény juhász legény . . .” kezd.); 522. sz., 313: a *Hortobágyi kocsmárosné, angyalom* . . . c. dal 5 versszakos népi változata. Ez utóbbi az „Iróktul” c. részben található (l. 275), s hátul a jegyzetben Erdélyi ezt fűzi hozzá: „522. Hortobágyi csaplárosné. (*Petőfi*) Kecskemét.” [A városnév annak a helynek a megjelölése, ahol a dalt a beküldő szerint éneklik.]

Dec. 1. Pannonia, (Preßburg) 137. sz., 547.

A Ferencz, Karl [Korn, Philipp]-tól aláírt Allerhand was passirt c. r. egyik híre:

Die 10 ungarischen Schriftsteller, welche ein Trutzbündniß gegen die Journalistik geschlossen haben, sahen sich aus verschiedenen Gründen veranlaßt zu capituliren, und haben einstweilen Friedensverträge mit dem Divatlap und den Életképek geschlossen. Dem Merkur und Honderü stehen sie noch feindlich gegenüber, und liefern keine Arbeiten.

[A Tizek Társasága felbomlásáról, a feljebb említett források nyomán; l. a Schmetterling nov. 23-i adatát.]

Dec. 3. Die Gegenwart, (Wien) 280. sz., 1324. Buntes Bouquet c. r.

(Der „Ungar” schreibt:) Petőfi, dieser *geniale Vagabund* in den Gefilden der Literatur, ist vom Lande angekommen etc. — Eine hübsche Bezeichnung!

[A bécsi lap gúnyosan idézi az Ungar 1846. nov. 28-i — feljebb is közölt — hírének Petőfire alkalmazott kifejezését: „a zseniális csavargó”.]

Dec. 12. Pesti Divatlap 2. félév, 50. sz., borító, 3. Vidéki szemle c. r.

A nov. 25-én kelt debreceni levél írója azzal kapcsolatban, hogy a debreceni nők a nov. 22-i iparvédegyeleti bálon nem „nemzeties” öltözetben jelentek meg, Petőfi *Védegyeleti dal*ának egyik versszakát idézi („Elfogadjuk bár mi durva” stb.) s hozzáteszi: „Halljátok e sorokat! e szép fogadásba a ti szivetek melegebb dobbanása nem vegyült, nincs legparányibb ér e lelkes szavakra kebleitekben” [stb.].

Dec. 16. Literarische Zeitung, (Berlin) 100. sz., 1614.

Dux Adolf Petöfi-forditáskötetének ismertetése, sz. n.:

[No.] 3029, Ausgewählte Gedichte von Petöfi. Aus dem Ungarischen von Adolf Dux. Wien, Mörschner. 1846. 1/2 Thlr.[Thaler]

Petöfi ist Soldat und Schauspieler gewesen und scheint gegenwärtig auf den Ertrag seines poetischen Talents beschränkt zu sein: Umstände, die man kennen muß, um die Eigenthümlichkeit vorliegender Gedichte zu würdigen. Eine Parthie derselben ist von jenem fröhlichen Leichtsinne eingegeben, der gewisse Fatalitäten, wie sie in solchen Verhältnissen möglich sind, humoristisch zu gestehen weiß. Wir erfahren, daß er mit seiner Tasche oft nicht zum besten aussieht, daß er bei schönem Wetter, wenn ihn der Sonnenschein in's Freie lockt, befürchten muß, nicht wieder ungefährdet heimzukommen, u. s. w. Es begreift[!] sich, daß er gegen solche kleine Leiden das bekannte probate Mittel anwendet, das die Phantasie befähigt, alles, was man nicht hat, sich wenigstens recht lebhaft einzubilden. Der Dichter huldigt aber dem guten Ungarwein nicht nur aus persönlichen, sondern auch aus patriotischen Gründen. Er kann die Gauen des Vaterlandes nicht fröhlich ansehen, es sei denn, daß er getrunken habe. Was betrübt ihn aber an seiner Heimath? Gar mancherlei; in ernstliche Sorge versetzen ihn aber und alle scherzende Laune benahmen ihm die grellen Gegensätze von Armuth und Reichtum.

Überfluß giebt vielen deiner reichen
Söhne des Erstickens Tod,
Während viele deiner armen
Söhne tödtet Mangels Noth —

ruft er dem Vaterlande zu und berührt damit freilich kein Verhältniß, wodurch Ungarn von andern Ländern sich unterscheidet. Auch daß die Vornehmen und Reichen ihr Einkommen im Auslande verzehren, was der Dichter mit Ernst an ihnen tadelt, ist bekanntlich nicht auf Ungarn beschränkt. — Die Liebesgedichte Petöfi's sind mehr von Phantasie und einer gewissen Art von Witz, der sich in Pointen und Vergleichen genug tut, als von tiefer Empfindung eingegeben. Hie und da erinnert er darin an Beranger. In dem Gedicht „Leben oder Tod“ sehen wir ihn in Liebe erglüht gegen eine Dame aus den höheren Regionen der Gesellschaft. Nach innerem Kampf entschließt er sich, die Erklärung zu wagen, weiß aber freilich nicht, ob die Schöne den Knieenden liebend erheben, oder ihn durch ihre Diener aus dem Hause werfen lassen wird! — In seinen darstellenden Gedichten führt uns der Verf[asser] in Schenken, zu lustigen Gesellen, Zigeunern und Pferdedieben. Die letztern werden in ihrer ausnehmenden Geschicklichkeit und ihrem stolzen Selbstbewußtsein geschildert. Ein junger Ungar, der vom Eigenthümer auf einem erbeuteten Pferd betroffen wird, giebt indeß einen originellen Grund seiner That an: er hat dem Manne das Pferd gestohlen, weil dessen Tochter ihm sein Herz gestohlen habe, ohne ihm Ersatz zu geben, was viel schlimmer sei! — Aus alledem sieht man, daß diese Gedichte zwar eigenthümlich

und interessant genug, aber nicht eben von hoher Bedeutung sind. Eine Skizze des Übersetzers giebt über den gegenwärtigen Stand der ungarischen Literatur erwünschte Auskunft.

[Dux Petőfi-fordításkötetének inkább témáit felsoroló, mintsem érdemi bírálata, amely felismerhetően néhány darabra támaszkodik, ti. a *Szobámban, Részség a hazáért, Magyarország, A külföld magyarjaihoz, Élet, halál! nekem már mindegy* ... és a *Lopott ló* német megfelelőjére. Petőfi szerelmi költészete Béranger-ra emlékezteti a szerzőt, aki szerint ezek a költemények „bár sajátosak és elég érdekeseek, de éppen nem nagy jelentőségűek”.]

Dec. 16. Der Spiegel, 100. sz., 1600. Lokalbemerker c. r., 5. szerzői jellel.

Petőfi läßt sein Drama: „Tigris és hyéna” (Tiger und Hyäne) im Druke erscheinen, welches vom Nationaltheater bereits zur Aufführung angenommen, aber vom Dichter — weil man dasselbe im laufenden Abonnement geben wollte, während sogar bei ersten Aufführungen von Übersetzungen das Abonnement gewöhnlich aufgehoben wird — zurückgenommen wurde.

[Előzetes hír az előadásra annak idején elfogadott, de a költőtől visszavett dráma, a *Tigris és hiéna* nyomtatásban való megjelentetéséről.]

Dec. 17. Charivari, (Leipzig) 220. sz., 3518. A „Pesth” c. hírrovatban:

Herr Adolf Dux, der Übersetzer der Gedichte Petőfi's, hat nun auch Kelmenfy's Roman „das zerrissene Gemüth“ [Meghasonlott kedély] ins Deutsche übertragen.

[„Petőfi fordítójának” újabb fordítási tervéről.]

Dec. 18. Hetilap, 101. sz., 1666. Fővárosi hírnök c. r.

A „Népdalok és mondák” II. kötetének megjelenése alkalmából a költészet népszerű irányáról szólva a meg nem nevezett rovatszerkesztő többek között így ír:

Petőfi már az új korszak fia, és édes reménylenünk, hogy jövendnek utána mások is, kik a népdalokban elszórt kincseket nemzetünk dicsőségére, irodalmunk classicitására kellőleg fel tudják használni.

Dec. 19. Irodalmi Őr, 25. sz., 45.

Részlet T. L. (Tóth Lőrinc) Jókai „Hétköznapi” c. regényéről írt bírálatából:

Jókai Mór [...] bemutatá az első egészet, melyet szilaj, erődús múzsája teremtett, Hétköznapi című kétkötetes regényét, Petőfiből vett jellegével: „Szép vagy alföld, legalább nekem szép!”, sejtetvén, hogy a regény szinpada a sajátos, eredeti jellemekkel dús, homokos, mocsáros, délibábos magyar alföldi sík [...]

Dec. 27. Kiskövet, (Kolozsvár) 52. sz., 415.

Az 1846 novemberében elhunyt Jancsó Pálról, az erdélyi színészet egyik úttörőjéről írt névtelen nekrológ így fejeződik be:

Róla [ti. Jancsóról] is elmondhatni Petőfivel:

Születté volna boldogabb hazában,
Hol érdemeknek kedvezőbb az ég:
Dicsőségednek fényes ragyogása
Egy fél világra elsugárzanék.

[Egressy Gáborhoz]

Dec. 27. Der Ungar, 304. sz., 2523.

A „Raaber Briefe” c. cikksorozat 20., sz. n. darabjában:

Vor vierzehn Tagen war Dichter Congreß in Raab. Petőfy, Lißnyay Kálmán, Erwin und der geistvolle Redacteur der „Életképek” Herr v. Frankenburg waren hier auf Besuch, und gestern verließen uns die Schriftsteller Kúthy und Irinyi. Man sagt der künftige Leiter des metamorphosirten Vaterlandes, Dr. Kovács Pál, hätte für das nunmehr getaufte „Hazánk” bereits Verbindungen angeknüpft; so viel ist gewiß, daß außer den bekannten Journalisten auch Baron Jósika Beiträge zugesichert hat, und so hofft man auf das beste Gedeihen des jungen Unternehmens.

[Híradás a győri Hazánk c. folyóirat — a Vaterland utóda — megindításával kapcsolatos helybeli „írótalálkozóról”, a lap leendő munkatársai, köztük Petőfi említésével. — Ford.: TanPet 192.]

[**Dec.**] [Kv.] Grammatikai és polgári tanulók szavalmányai [...] Szerkeszté Tatay István. Pest, 1847.[!] Kilián Gy. tul. 156 (3) l.

Petőfi következő verseivel: [31—32. l.:] *Téli világ*, [34. l.:] A természet daljátéka [*Ki a szabadba!*], [45. l.:] *Halvány katona*, [45—46. l.:] A zsvány [*Fürdik a holdvilág az ég tengerében...*], [46. l.:] Édes anyámnak viszonzlátása [*Füstbe ment tery*], [62—63. l.:] *Távolból*, [75. l.:] *Honfidal* (az utolsó két versszak híján), [72—73. l.:] *István öcsémhez*, [81—82. l.:] *A nemes*, [82—83. l.:] *A tintás üveg*, [104—105. l.:] *Az alföld*.

1847

Jan. 1. Merkur, 1. évf. 1. sz. (Mutatvány) 4. Könyvjelentések c. r.

Névtelen ismertetés Kövessy Kálmán [Császár Ferenc] „Esti dalok” c. verseskötetéről (Pápa, 1847.), az alábbi részlettel:

E költemények úgy látszik Petőfi *Felhőinek* utánmását képezik, de fölülmulják ez utóbbiakat gondolatmélység, költői gyöngéség és *formatisztaságban*. Ámbár a forma költészetben az *első* és *utósó*, azonban mégis csak mi külső, elvont, holt marad, ha friss, teremtő tartalom nem *eleveníti*. De valamely költemény *kétszeresen* rossz, ha benne forma és tartalom egyenlően ingatagok. — Ezen állítás Petőfi költeményeit sújtja általában, melyekben forma s tartalom ritkán vagy sohasem egyesülvék, s a jó tartalmat gyakran egészen elbénített forma veszi ki minden formájából. Kövessy úr sohasem esik e hibába [...]

Jan. 3. Der Ungar, 3. sz., 23. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

A közlemény egy magyar orvosról, a mezőkövesdi dr. Sugárról szól, aki másfél éve Párisban tartózkodik és ott a magyar nyelv ügyét tőle telhetően pártfogolja. „Er unterrichtet — folytatja az újságíró — [...] einen hochgestellten Beamten an der Bibliothéque du roi in der magyarischen Sprache. Dieser sprachkundige Gelehrte findet besonders an Vörösmarty's und Petőfi's Gedichten großes Wohlgefallen. (Herr Zerffi muß ihm diesen mauvais gout schon verzeihen!)” [Stb.].

[Egy magas állású párisi királyi könyvtári tisztviselőnek, akit Sugár doktor magyar nyelvre oktat, különösen Vörösmarty és Petőfi versei tetszenek. Zerffi úr meg kell bocsásson neki ezért!]

Jan. 4. Der Ungar, 4. sz., 32. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfy's Drama: „Tigris és Hyena“, das bloß deßwegen nicht zur Aufführung kam, weil der Verfasser es nicht zugeben wollte, daß sein erstes Drama im laufenden Abonnement über die Bretter gehe, die Regie aber in jenem Monate kein Suspendu mehr geben konnte, hat so eben die Presse verlassen.

[Hír arról, hogy Petőfi drámája kikerült a sajtó alól, a színrevitel körüli korábbi huzavona említésével.]

Jan. 5. Česká včela, (Praha) 2. sz., címlap.

S. jelű szerző (Karel Sabina?) „Z básní Petőfi-ho” [Petőfi verseiből] cím alatt az alábbi három műfordítást közli. A fenti címhez, csillag alatt, a következő lapalji jegyzetet fűzik: „Petőfi náleži nyní mezi nejvýtečnější lyriky národu Maďarského.” [Petőfi jelenleg a magyar nemzet legkitűnőbb lírikusai közé tartozik.]

1. Na Etelku. [*Etelkéhez*]

Newidiš, má drahá, pyšný Dunaj, —
 A w něm ostrúwek ten rozmilý? —
 Jak ten Dunaj ostrow zaujímá,
 Tak mé srdce i Twůj obraz spanilý.

Z ostrúwsku se zelená wětwička
 Kloní pěkně w wlny modrawé; —
 Kěž by tak se sklonila naděje
 W srdce moje láskau stonawé! —

2. [*Fa leszek, ha ...*]

Kwětem-li budeš, chciť já stromem býti; —
 Rosau-li budeš, změnil bych se w kwítí, —
 A rosau chci být', kdybys sluncem byla,
 By duše Twá se auzce s mau spojila.

Duše-li Twá se modrem nebes stane,
 Chci hwězdau být', jenž na tom modru plane; —
 A kdyby w peklo Tě zlá moc změnila,
 Chci, by mne k tomu pecku odsaudila.

3. Má láska. [*Az én szerelmem ...*]

Láska moje není jako slawík,
 Jenž, když slunce ledwa se zasměje,
 Již u sladkobolném klokotání
 Družce o swé lásce pěje.

Láska moje není jako niwa,
 Kdežto labutě se po jezeru
 Co tajemné Wily kolébaji —
 W zkwětlém máji u wečerním šeru.

Láska moje není jako chyška,
 Již co dobrý anjel — mír vždy peští,
 Kdež vždy radost, wnadnau tuto dceru,
 Zplozuje co štědrá matka: štěsti.

Láska moje podobá se lesu,
 W němž co laupežnik žárliwost stojí,
 Dýkau swau mi rány zasazujíc,
 Kterěž jenom Ty neb smrt zahojí.

[A közlés fénymásolatát l. 5. sz. mell.]

Jan. 10. Der Ungar, 8. sz., 64. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die erste Nummer des in „Hazánk” umwandelten Raaber „Vaterlandes” liegt uns vor und bringt ein einleitendes Wort von R — m, ein Gedicht von Petöfy [...]. Diesen Erstlingen nach zu urteilen, hat das Blatt nicht nur sein Idiom, sondern auch seine *Sprache* geändert. Wir wünschen unserm Collegen das beste Glück zu ihrem Unternehmen.

[A györi Vaterland helyett megindult magyar nyelvű Hazánk c. lap első számáról szólva többek között Petöfi versét említi, s általában kedvezőnek tartja a lap irányában bekövetkezett változást is.]

Jan. 19. Honderü, 3. sz., 64. Ökörszem c. r.

Petöfi ur, kinek sokan azt teszik ki hibául, hogy költészetében nincs politikai irány, *Csalogányok és pacsirták* című egyik legujabb költeményében

„Orvost küld hozzánk, és ez utban is van,
 És már maholnap meg is érkezik,
 Midőn hóhéring észre sem veszik” stb.

Lám lám ezek a kis élheterlen pacsirták mint meghazudtolják az érdemletlen vádat! Nem tudnák-e megmondani a kis ökörszemnek ezek az ártatlan csalogányok és pacsirták, hogy hol vannak, kik a doctor úr érkezését „észre sem veszik”... *hóhéring?* meg aztán, hogy ki legyen az a várvavárt Dulcamara?

Febr. 2. Hetilap, 114. sz., 154—155. Fővárosi hírnök c. r.

Petöfi verseit, mellyekről hogy nem sokára egy kötetben megjelenendnek biztos a remény, szivesen várjuk. Mint halljuk nemcsak élvezetül szolgálандnak mint valódi gyöngyei a magyar szépirodalomnak, hanem kiállításra nézve a magyar sajtónak is diszére válandnak.

Febr. 9. Pannonia, 16. sz., 64. Ungarische Literatur und Kunst c. r.

Petöfy's sämmtliche Gedichte werden baldigst in 1 Band die Presse verlassen.

[Előzetes hír az *Összes költemények* közeli megjelenéséről.]

Febr. 14. Sonntagsblätter, (Wien) 7. sz., 90. S. E. [Engländer, Siegmund?] Literaturblatt, Lirík c. kritikai rovata (87—90.) keretében, több más mű ismertetésével együtt:

Ausgewählte Gedichte von Petöfi. Aus dem ungarischen übersetzt von Adolf Dux. Wien, bei Mörschner und Bianchi.

Der Übersetzer dieser Lieder hat in den „Sonntagsblättern“ — Jahrgang 1846 — einen interessanten Artikel: „Die moderne ungarische Literatur“, niedergelegt, der auch in ausgeführterer Weise der vorliegenden Sammlung vorgedruckt ist und den Standpunkt andeutet, den diese Lieder, originell wie sie sind, in der ungarischen Literatur einnehmen. Viele von ihnen enthalten eigenartige Elemente, auf die wir übrigens durch Lenau's, Becks Zigeunerlieder und Heidelieder vorbereitet waren. Für die aufstrebende ungarische Literatur sind sie durch den angerühmten Zauber der Sprache, durch ihre herbe und gesunde Unmittelbarkeit von größerer Bedeutung. Jedenfalls hat Hr. [Herr] Dux, der mit einem größeren sozialen Epos der Gegenwart beschäftigt ist, sich ein Verdienst um uns erworben, indem er uns einen ungarischen Dichter von der Bedeutung des österreichischen Stelzhamer in größtentheils gelungener Übertragung näher gebracht hat.

Die Sammlung ist dem Redakteur dieser Blätter gewidmet.

[Dux Petöfi-fordításkötetének ismertetése. A szerző Petöfi költészetének nyelvi „varázsát“, nyers és egészséges közvetlenségét dicséri, előzményeként Lenau és Beck pusztai és cigánydalait említi. Jelentőségét az osztrák Stelzhameréhoz méri.]

Febr. 18. Budapesti Hiradó, 544. sz., I., 110. Kritikai szemle c. r.

* † * [Zerffi Ignác Gusztáv] „A Honi Irodalmi Hirdető 1846.” c. cikksorozata III. részében (I. rész jan. 29., II. rész febr. 5.) írja, hogy az 1846. évnek szerinte általában selejtes, kiérleletlen lírai terméséhez képest „kivételt tesznek”, „vagyis inkább nem számíttatnak középük” Fáy, összes műveivel, Tompa népregéivel, Császár Ferenc formatiszta, olasz lágyságú dalaival, valamint:

„Petöfi, »*Felhőik*«-vel, mellyek ámbár leggyöngébb műve költőnek[], a költői erődus talentom nyomai mégis félreismerhetlenek rajta, mellynek csak a műveltség *köszörűjére* van szüksége, hogy tündököljön;” [stb.: Sujánszky kötete, Vahot Sándor versei, Kövessy Kálmán (Császár Ferenc) Esti dalai].

Febr. 25. Der Ungar, 46. sz., 361. Salon für Theater, Kunst und Literatur c. r. (a fordító neve vagy jele nélkül)

Petöfi über Shakespeare. Shakespeare! Wenn dieser Name in einen Berg sich verwandelte, er müßte größer sein als der Himalaya, als Meer wäre er tiefer und breiter denn der atlantische Ocean, als Stern glänzender denn die Sonne. Die Natur hat vielleicht in der grauen Vorzeit einen Geist auf Interessen angelegt, die Interessen alljährlich zum Capitale geschlagen, und nachdem dieses — dergestalt

zur unberechenbaren Summe angewachsen, brach der Himmel unter dessen Gewicht und der ungeheure Geistesschatz fiel in die ärmliche Hütte eines Wollhändlers zu Stratford, eben als ihm ein Söhnchen, Namens *William*, geboren wurde, der mit dem ersten Athemzug das ganze einathmete, was vom Himmel auf ihn herunter gefallen. Shakespeare bildet für sich allein die eine Hälfte der ganzen Natur. Vor ihm war die Welt unvollkommen, als er ihn schuf, sprach Gott: Menschenkinder, da nehmet ihn hin, und ihr werdet nicht mehr, wenn ihr es bis jetzt gethan, an meiner Existenz, an meiner Größe zweifeln! Vor ihm und nach ihm ist weder ein Vogel noch ein menschlicher Geist so hoch geflogen wie Shakespeare. Er hat die am tiefsten liegende Perle des Herzens herauf, und die höchsten Blüten des Riesenbaumes der Phantasie herunter geholt. Er hat die Natur aller ihrer Schönheiten beraubt, wir halten nur Nachlese dessen, was er nicht Lust hatte mitzunehmen oder des Auflesens unwerth hielt. — Es gibt keine Empfindung, keine Leidenschaft, kein Charakter, die er nicht lebenswahr abkonterfeit und dies mit solchen Farben, die ihre Lebhaftigkeit und Frische in Ewigkeit nicht verlieren. Er erbt den Pinsel, womit der Erdgeist die bunte Erde, die glänzenden Sterne und den blauen Himmel gemalt, die nach Jahrtausenden bleiben werden, was sie vor Jahrtausenden waren.

[„Petőfi Shakespeareről”: a költő *III. Richard király* c., az Életképek 1847. febr. 20-i számában megjelent színbírálatá egyik részletének fordítása. A magyar szöveget l. VP 5. k., 40—41. l., 31—56. sor.]

Febr. 27. Életképek, 9. sz., 282—283. Mi hir Budán? c. r., Ü jellel.

III-dik Richard előadását Egressy Gábor, egyik legjelesb, és kedvenc szerepeire kétségkívül legtöbb tanulmányt fordító színészünk által, a genialis költő Petőfi igen is költőileg bírálta meg. Mi most is azon előbbi — a többi helybeli lap által is kivétel nélkül támogatott — véleményünknel maradunk, hogy III-dik Richard óriási jellemét valamint Egressy Gábor, ugy az ő játékát áhíttatosan helyeslő bírálója sem kellőkép fogta fel. S e' balfelfogáson nincs segítve aféle phrasisokkal, mikben statarialiter kimondatik, hogy azon pár bangó, ki Egressytől még *most is* el akarja vitatni az elsőséget, szót sem érdemel. Ám legyen Egressy G. első színész; nekünk, kik érdemeit őszintén méltányoljuk, legkevésbé van eszünkben, ezt tőle elvitatni akarni, de annyi tisztán áll előttünk, [283.] hogy ezen elsőség reputatióját nem III-dik Richard jellemének felfogása által vivta ki. — Ő ezen nagyszerű, környezetét örökös bűvös rémületben tartó sátáni erejű szörnyetegből *comicus* gonosztevőt csinált, ki a karzatot megnevetteté, s a személye iránti érdeket s a történt dolgok pszichologiai hihetőségét megsemmisité, s a kísértetes büverő fátyolát szétszaggatá. Valódi művész csak az álomjelenetben volt; ezen szétdultság, ezen tántorgás, ezen gyanús, aggodalmas széttétekintés, ezen el-elfogyó lélekzet, ezen egész kép, mellyben a felébredt, a kinozó lelkiismeret végtelen nyomora leghivebben volt kifejezve, méltó vala Garrickhez, vagy korunkban Macreadyhez. — És mi meg vagyunk győződve, hogy a gondolkodó, tehetségdús színész, ha III-dik Richardot még egyszer játszani fogja, engedend a

játéka iránt nyilatkozó közvéleménynek, s a félelmes, nagyszerű, bűvös Richardból egy percig sem csinál bohócot, minőnek azt az angol történetírók egyike sem jellemzi, és Shakespeare bizonyosan nem képzelé akkor, midőn a fehér és veres rózsza véres bűnkorának e legutolsó, legmérgeőbb kinövését merész tragoediája hősvé tette.

Febr. 27. Hazánk, (Győr) 1. félév, 25. sz., 99. Levelezések c. r.

Remellay Gusztáv írja „Bécs, Febr. 23.” keltezésű, a hó 20. napján, V. Ferdinánd király jelenlétében rendezett jótékony célú, „az ungi éhezők javára” adott nyilvános hangversenyéről szóló tudósításában, hogy Uhland „Das kranke Kind” c. versének előadása után „*magyar hangok* ütötték meg füleinket, s percek multak el, míg megszünt a kitörő tapsvihár:

Üresen áll már a kancsó
Bort bele, bort bele,
Ide hamar a javából
Le vele, le vele!

hangzott a négy énekes ajkairól, s a szinte Egressy [Béni] által szerzett ária köztetszést aratott.”

Febr. 28. Budapesti Híradó, 551. sz., 138. Kritikai szemle c. r.

A rovat második közleményében Zerffi Gusztáv (* † * jelét l. a cikk első közleményének élén, febr. 26., 549. sz., 133) cikkének ezt a részletét a következő, többek között Petőfi *Tigris és hiéna* c. darabjának bírálatát beharangozó szavakkal zárja:

Volna még egy és más elmondandóm, a tantiémek, — bíráló válaszmány stb. felől: azonban ideje komolyan szemle alá fogni Turkevi, Szigligeti s Petőfi urak színműveiket, hogy mégis cikkem címének megfeleljen. (Vége jövőre.)

Febr. 28. Kiskövet, (Kolozsvár) 9. sz., 70.

Nefelejcs nevű szerző egy tárcában *A virágnak megtiltani nem lehet* ... c. dalból idéz két sort.

[**Febr. vége—márc. eleje?**] Magyarföld s népei ... 1846. évf., 6. sz. [1847!] borítólapján (vagy mellékletén?) ez a hirdetés jelent meg:

Most jelent meg második olcsóbb kiadásban: JÁNOS VITÉZ. népies költemény. Irta Petőfi Sándor, Kiadja Vahot Imre. — Ára csak 12 p. krajcár.

Márc. 7. [Any.] Szavalmati estély. Városunk szegényei felségelésére a helybeli ref. főiskolai ifjuság által Pápán [...] Tavaszelő [márc.] 7. 1847. esti 7 órakor. [H., é., ny. n.] 1—4. l.

[3. l.: „Fölolvasás és szavaltok” c. műsor 5. pontja: „Hozzá” Petőfitől, szav. Vályi Lajos. — 6. „Szerelmestenger” [! helyesen: *A szerelmes tenger*] Petőfitől, szav. Armpruszter [Puzdor] Gyula. — 7. „Sorshuzás előtt” Petőfitől, sz[av.] Pál Dien[es]. — 11. „Őrütl” [*Az örült*] Petőfitől, szav. Horváth János.

Márc. 9. Honderü, 1. félév, 10. sz., 186—187.

Ábrányi Emil „Futó-nézetek a magyar irodalom fölött” c. cikksorozatának V. részében („A magyar irodalom jelenleg”) a magyar irodalom fejlődésének akadályai közt szóvá teszi a főrendű olvasók „egyik részének [...] botránys ragaszkodását az idegen nyelvekhez”; szerinte ez az oka egyebek mellett annak is, „hogy míg Kisfaludy Károly bájhangzásu lantjának zengése ismeretlen főrendünk előtt, Petőfi erőteljes s gyakorta a nagyszerűségig emelkedő költészetéről talán alig hallott még valamit, és Vörösmartynk halhatlanság kenetével szülemlett époszainak nevét sem tudja: addig gr. Majláth János német nyelvszabásu köntösben volt kénytelen magyar Petrarchánk[!] szépségeit a salonokban bemutatni; és megelégedhetünk, ha a fájdalmas igazságok szemretvéseért durva magyarnak nem mondatunk!”

Márc. 9. Honderü, 1. félév, 10. sz. 198. Heti szemle c. r.

„az ungi éhezők fölsegelésére” rendezett bécsi hangversenyről szóló beszámolót (az „Üresen áll már a kancsó . . .” kezdetű dal előadására vonatkozó részlettel) átveszi a Hazánk 1847. febr. 27-i számából (l. ott).

Márc. 16. Hazánk, (Győr) 1. félév, 32. sz., 126.

Csatáry Ottó [Telegdy László] írja „Egy győri vigadó cukros siremléke” c. riportja befejező közleményében Z. [Zichy] Ottó gróf Győr közelében lévő „szerény kis lak”-áról, a gróf fiatalokból álló „szellemdus” baráti társaságáról szólva, hogy van köztük, aki „az ablakból az innen igen kellemesen mutatkozó életfriss Győr tájképét nézdeli, elborult kedéllyel tekintván végig az ablak előtt a városig kiterülő sikon: mert épen ez vala tére a magyar nemességre olly piritó emlékű gyáva győri ütközetnek [...] hosszú méla szemlélődése közepett fellázzadt vérrel csodálja magában, hogy mikép lehet magyar, ki hahtotával emlékezhetik azon gyáva csatáról; és fájos szívvel gondolja el:

Olly rég elhervadt a babér
A magyarnak homlokán,
Hazám, olly rég voltál te nagy, hogy
Nagyságod hire csak mese talán. —”
[*A hazáról c. versből.*]

Márc. 20. Pannonia, (Preßburg) 33. sz., 131.

Pest, 1847. márc. 11-i keltezésű nyílt levél.

Zerffi [I. G.]: „Offenes Schreiben an Herrn Clodwig Ekhardt, der mich den ungarischen Lessing nannte.“

[Részlet:] Ein andermal, verehrter Freund! vergleichen Sie Herrn Petöfi mit Heine und Béranger, zugleich Hr. Szigligeti mit Scribe und Kotzebue auf ein Mal, Hr. Czakó mit Shakespeare, nur mich vergleichen Sie mit Niemanden — sonst haben Sie gleich *eine ganze nicht wenig bissige Clique hinter sich*, denn *ich bin ich*, um mit Fichte zu sprechen, und das ist Vielen nicht Recht, die da gerne haben möchten: *ich möchte sein, wie sie*, weil die Armen einsehen, *daß sie nicht so sein könnten, wie ich*.

[Zerffi egy bizonyos Clodwig Eckhardthoz intéz nyílt levelet, aki őt „magyar Lessing”-nek nevezte, s arra kéri, hogy hasonlítsa bár Petőfit Heinéhez és Béranger-hez, Szigligetit Scribe-hez és Kotzebue-hoz egyszerre stb., de őt ne hasonlítsa senkihez, mert akkor egy „harapós klikkel” találja szemben magát. — A Honderü márc. 16-i számában megjelent nyílt levél átvétele; e részlet eredeti magyar szövegét l. EPN 259.]

Márc. 28. Pester Zeitung, 416. sz., 2225, Pester und Ofner Tagesberichte c. r.

Petőfi's sämtliche Gedichte sind bereits erschienen und in einer Prachtausgabe mit dem wohlgetroffenem [!] Portrait des Verfassers um 3 fl. zu haben.

[Hír az *Összes költemények* megjelenéséről.]

Márc. 31. Der Spiegel, 26. sz., 415. Lokalbemerker c. r., 5. szerzői jelű hír.

Der ausgezeichnete Lyriker, Hr. Petöfi, arbeitet gegenwärtig an einem interessanten Werke; er übersetzt die Gedichte der Mad. Anais Segalás[!] ins Ungarische. Aber warum hat sich denn noch kein ungarischer Schriftsteller dazu entschlossen, irgend einen Klassiker einer fremden Nation: Shakespeare, Schiller, Goethe, Voltaire u. s. w. *vollständig* zu übersezen [. . .]?

[Arról, hogy Petőfi Anais Ségalas asszony költeményeit fordítja franciából magyarra; — a Jelenkor márc. 25-i híre nyomán, l. EPN 266—267. Az újdonságíró felteszi a kérdést, hogy miért nem vállalkoznak a magyar írók nagy külföldi klasszikusok teljes életművének átültetésére.]

Ápr. 10. Életképek, I. félév, 15. sz., 481.

Nagy Ignác „Szúnyogok” c. sorozatának egy „honi” fürdőről szóló, „Fürdői képecskék” c. karcolatában olvasható ez a párbeszéd:

Egy szellemdús fiatal kisasszony egy szomorú füz alatt olvas, egy lelkes fiatal urfi a szomorú füz mellett sohajt.

„Nagysád olvasni méltóztatik?”

„Igen.”

„Szabad a szerencsés költő nevét tudnom?”

„Clauren.”

„Ah, az, a ki Schillert írta?”

„Igen.”

„Magyarul nem méltóztatik olvasni?”

„Nem.”

„Én sem.”

„Ugyan mit is olvashatna az ember magyarul, hiszen mit irnak?”

„Vörösmartyt dicsérik.”

„Hallottam, nemde az írta Szigligetit?”

„Meglehet, de nem tudom bizonyosan, hanem Petőfit ő írta.”

„Ah, erről sokat hallottam. Szomorujáték ez, vagy ballada?”

„Nem tudom bizonyosan, de mintha hallottam volna, hogy vigjék.”

„Mihelyt le lesz németre fordítva, azonnal olvasni fogom.”

Ápr. 13. [Színl.] Pest, 1847. Beimel ny. 42 × 34 cm.

Nemzeti Színház, Pest. Bérlet szünet. Új szereposztással: Sevillai borbély. Vig opera 2 felv. Zenéjét szerzette Rossini. A 2-ik felvonásbani ének lecke alkalmával előadandó MAGYAR DAL zenéjét Petőfi verseire Egressy Benj. írta. [A szereposztás szerint a dalt előadó Rosinát Hollósy K(ornélia) alakította.]

Ápr. 15. Hazánk, (Győr) 45. sz., 177.

Pálffy Albert [Petőfi Sándor]: *Eulaliához*. [Vers.]

Ápr. 15. Jelenkor, 30. sz., 176. Budapest napló c. r. (Szerk. ☐ jel alatt Jókai Mór.)

Alig volt még könyvnek olly gyors kelete, mint Petőfi nemrég kijött összes verseinek. Alig egy hónap alatt a második kiadásnak több mint fele kelt el. A kiadó könyvtáros Emich Gusztáv még ez év folytán újabb kiadását szándékozik e műnek közönség elé juttatni.

Ápr. 16. [Színl.] Pest, 1847. Beimel ny. 42 × 34 cm.

A Nemzeti Színház „Sevillai borbély”-előadásán Hollósy Kornélia Petőfi dalát éneklte Egressy Benjámint zenéjével, I. feljebb, az ápr. 13-i előadás azonos szövegű színlapját.

Ápr. 16. Der Ungar, 88. sz., 695—696. Bücherschau c. r., D. jelű cikk [Diósy Márton].

„Petőfi összes költeményei.” (Petőfi's sämtliche Poesien in einem Bande.)

Das Volk ist die unerschöpfliche
Quelle aller Poesie.

Börne.

Petőfi, dessen bereits zum Gemeingute des Volkes gewordenen Poesien hier zum ersten Male in einer Gesamtausgabe dem Publicum geboten werden,

ist die bedeutendste Erscheinung auf dem Gebiete der ungarischen und — wir dürfen ohne Particularismus hinzusetzen — eine der bedeutendsten auf dem Felde der Volkspoesie aller Zungen und Zeiten. Seine unerbittlichsten Feinde — versificirende Anticritiker haben ihm deren viele zugezogen — müssen ihm Originalität in der Auffassung, überwuchernden Reichthum der Imagination, je nach dem Gegenstande colossale Leidenschaft und einfache Größe in der Darstellung, und vor Allem einen gesunden, kernigen Humor zugestehen. — Die Form, der Reim ist es bloß, und hie und da ein kerniger, dem Sujet ganz angemessener aber Manchem trivial scheinender Ausdruck, woran sie mäckeln. — Lieber Himmel! wer wird im wilden, von Schneelavinen geschwellten Bergstrome, der über abgelöste Felsstücke und entwurzelte Baumstämme dahinrollt, die stättige Wellenbewegung des stillen Wiesenbaches suchen? — Treibhausblumen, in dem Dunste des Weltschmerzes erschlossen, Mondschein-Sensitiven mit eau de cologne-Thau, würden euern fadendünnen Nerven besser zusagen. — Petöfi bietet euch einen ganzen Rosenbaum mit gesunden K[n]ospen, vollen Blüten und herrlichen Blättern, duftend in allgewaltiger, allumfassender Liebe; Liebe zur Natur, zur Freiheit, zum Vaterlande, zum Menschen, zum armen Verlassenen und deßwegen vernachlässigten, aber naturkräftigen, naturguten Menschen, und dieser Baum wurzelt fest in dem heimischen vom Blute unserer Vorfahren getränkten, geweichten Boden: „Freiheit und Liebe sind mein Verlangen; um Liebe gäbe ich mein Leben, um Freiheit die Liebe.“

Allein Petöfis Muse ist roturiere, trivial, weilt gern in der räucherigen Csárda, spricht oft dem Weinkrüge zu, buhlt mit dem Csikós, dem Betyár u. s. w. — Was versteht ihr denn unter der Benennung: „Volk“, und welche sind euere Begriffe von „Volkspoesie“? Soll etwa die Volksmuse im Salon hausen und den Thee besingen? Ist es noch Jemanden eingefallen Beranger seine petits bonhommes gris, seine Janettes und Lisettes vorzuwerfen? Wenn die Bleizunge des petit bonhomme weniger Kernflüche lallt als der Betyár, so liegt es eben in der Verschiedenheit der beiden Nationalitäten und Petöfi verdiente unsere Liebe bei weitem nicht in dem Maße, wenn er sich weniger gehen lassend den Csikós die Sprache des petit bonhomme reden ließe! —

Wem übrigens diese kräftige Naturkost nicht behagt, der wird in dieser Sammlung, und zwar in weit überwiegender Zahl, eine Menge edlerer Genüsse finden. So sind die früher unter dem Titel „Ciprusslombok“ [!] (Cypressenlaub) und „Szerelem gyön[g]yei“ (Liebes-Perlen) vollständig mit aufgenommen; beide sind mit einer Tiefe und Zartheit der Empfindung, mit einer lieblichen, jungfräulichen Keuschheit des Ausdruckes geschrieben, woran selbst der feinhörigste Rigorist nichts auszustellen hat. — Eben so ist in diese Sammlung das vortreffliche Volksmärchen „János vitéz“ aufgenommen, von dem die höchste Autorität: Vörösmarty geurtheilt: es würde auch der ausgebildetsten Literatur zur Zierde dienen.“ — Und wir vermessen uns, auf unser eigenes Urtheil gestützt, auch die meisten Petöfi'schen Volkslieder, patriotischen Gesänge, besonders die neueren hier zuerst erscheinenden, jenen anzureihen.

Petőfi bedarf unseres Lobes nicht. Zwei Dritteile des erst vor wenigen Wochen erschienenen Werkes sind bereits vergriffen. Unsere volle Anerkennung verdient aber der Herausgeber, Herr Gustav Emich, der diese Nationalwerk mit wahrer Munifizienz, mit seltener Pracht, ausstatten ließ, und es mit dem, von dem trefflichen jugendlichen Künstler, Hrn. Tyroler, dem auch die Abonnenten dieser Blätter so manche schöne Kunstbeilage zu danken haben, ausgeführten, zum Sprechen getroffenen Portrait des Dichters schmückte.

[A recenzens teljes elismeréssel adózik Petőfinek: költeményeit „minden idők és nyelvek népi költészete” területén a leginkább figyelemre méltó jelenségek közé sorolja — népi költészetben az „egyszerű, magára hagyott, természettől fogva jó” emberek széles tömegei nevében és hozzájuk szóló poézist érti —; szenvedélyes szavakkal utasítja el a formai hibákon rágódó, a finnyás ízlés nevében akadékoskodó, kicsinyes kritikusokat, védelmébe veszi a nép életéből vett témákat: a csárdát, a betyárt, a bor mellett duhajkodó és káromkodó figurákat; de hangsúlyozza, hogy Petőfi az olvasóközönségnek más ízlés és igényeket képviselő rétegeihez is szól; melegen méltatja a *Cipruslombok*, *Szerelem gyöngyei* ciklust, valamint a Vörösmartyótól is dicsérettel említett *János vitézt*. Kiemeli a kötet ízléses külső kiállítását is.]

Ápr. 22. Erdélyi Híradó, 241. sz., 256. Kolozsvári napló c. (névtelen) r. kezdete:

„Nyelvek és fül[ek] csend és figyelem — mondaná egy *költér* [= költő] újdondász — szám fontos dolgokra emelem”. [Stb. Petőfi *Disznótorban* c. versének 1—2. sorát idézi, némi eltéréssel.]

Ápr. 23. Der Ungar, 94. sz., 750. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Ein Pesther Verleger wurde vier Monaten nach dem Erscheinen eines populären Werkes gefragt, wie es mit dessen Absatz gehe. „Vortrefflich“, erwiderte[!] dieser freudigst, „es sind bereits 30 Exemplare abgesetzt.“ Also in viermal dreißig Tagen dreißig Exemplare! Sehr traurig! Da macht Emich mit Petőfis Poesien ganz andere Geschäfte.

[Egy pesti könyvkereskedő örömmel újságolta, hogy négy hónap alatt 30 példányt sikerült eladnia egy népszerű kiadványból. „Bezzeg másféle üzletet csinál Emich Petőfi költeményeivel!” — jegyzi meg az újdonságíró.]

Ápr. 27. [Szinl.] Pest, 1847. Beimel ny. 42 × 34 cm.

Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 20-dik szám. Sevillai borbély. Vig opera 2 felvonásban. Zenéjét szerzette Rossini. [Szereposztás.] A második felvonásbani éneklecke alkalmával előadandó *magyardalok*: 1. „*A virágnak megtiltani sat.*” éneklei Hollósy K[ornélia = Rosina]; 2. „*Szerelmes vagyok én sat.*” éneklei Wolf [Károly = Almaviva]. Petőfi verseire mindkettőnek zenéjét írta Egressy Benjámín.

Ápr. 30. Charivari, (Leipzig) 239. sz., 3822. „Pesth” keltezésű hír:

Herr Petőfi, einer der besten Lyriker Ungarns, hat die französischen Gedichte der Madame Anais Segalas ins Ungarische übersetzt. (Warum hat er sich nicht lieber an die Oden Victor Hugo's gemacht?)

[Feltehetően a Spiegel feljebb is közölt márc. 31-i híre nyomán arról, hogy Petőfi A. Ségalas francia író nő költeményeit „lefordította” magyarra; a múlt idő félreértés. Felteszik a kérdést: miért nem inkább Victor Hugo ódáinak átültetéséhez kezdett hozzá?]

Ápr. 30. Der Ungar, 100. sz., 798. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

De Gerando hat seine sämmtliche Werke dem Petőfi überschickt. — Sobald Petőfi diese Galanterie erwiedert[!], werden wir uns ebenfalls beeilen, es unsern Lesern mitzutheilen.

[De Gerando összes műveivel ajándékozta meg Petőfit. — A Hazánk ápr. 25-i híre nyomán; l. EPN 274.]

[**Márc.—ápr.?**] [Zsk.] Játékszini emlény, melyet honunk nagylelkű fiainak és leányainak tisztelettel ajánl Fehérváry K[ontra] Antal, a helybeli színésztársulat sugója. Nagyvárad, Tichy Alajos ny. 1847.

[20—21. l.:] Petőfi [Sándor]: Bortal. (Kiért üritsem a pohárt . . . [kezd.]) — Más. [Ti. másik bortal.] (Üresen áll már a kancsó . . . [kezd.]) [Petőfi neve az utóbbi vers alatt áll; lehet, hogy csak ennek szerzőjeként nevezték meg.]

[**Ápr.**] [Kv.] Tatay István: Elemi fi- és lánytanulók szavaló s olvasó könyve. Mindkétmű elemi tanodák [. . .] használatára [. . .] szerk. — —. Pest, 1847. Kilián. 176 [4] l.

[16. l.:] *Fekete kenyér.* (Petőfi S.)

[32. l.:] *Tavas.* (Petőfi S.) [A „Mi kék az ég!” c. vers 1. szakasza.]

Máj. 7. Budapesti Híradó, 588. sz., 307—309. Irodalom és Tudomány. Kritikai szemle c. r.

Zerffi Gusztáv * † * jel alatt közölt „Költőműveltség” c. tárcájában arról értekezik, hogy a költőknek alapos esztétikai stúdiumokra van szükségük ahhoz, hogy hivatásuknak megfelelhessenek. „A *vad genialitás* kora letűnt” — hangoztatja. Mindezzel világosan a Petőfi képviselte költői irányzat képviselőit támadja, de neveket nem említ.

Máj. 7. Nemzeti Ujság, 483. sz., 289. Vegyes ujdonságok c. r.

Az Oroszhegyi Józsától szerkesztett „Honleányok Könyve” 1. füzetének megjelenését hírül adva a 2. sz. mellékletet így írja le: „A Tisza. Tájékpét Petőfi verséhez.”

Máj. 7. Wiener Zeitschrift, (Wien) 91. sz., 364. Neues aus Pesth c. r., sz. n.

Eine Gesamtausgabe des vortrefflichen ungarischen Lyrikers Petöfi findet so reißenden Absatz, wie selten noch ein belletristisches Werk je hatte; und dessen sich jetzt nur die 2 neuen Bände von Stiftern „Studien“ (bei Heckenast) erfreuen, die soeben von höchst geschmackvoller Ausstattung erschienen sind.

[Alig volt még olyan könyvsiker, mint Petöfi Összes költeményei — állapítja meg a Pestről küldött újdonság írója —, s szerinte hasonló fogadtatásban részesül Stifter „Studien” c., Heckenast kiadásában megjelent művének két újabb kötete is.]

Máj. 13. [Any.] Sopron városának és vidékének lelkeseit az itteni evang. főtanoda keblében [...] főnálló Magyar Társaság [...] meghívja a 57^{ik} évi örömnepére, melyet f. é. tavaszutó [máj.] 13-ikán (áldozó csütörtökön) [...] tartand. Sopron, 1847.

„Az ünnepély rende” [c. műsorban:] 11. Csárda romjai [*A csárda romjai*], Petőfitől. Szavalja: Zundel Károly. 12. Csont a kóbor színész [Garay „Kont”-jának paródiája], K — n Á — ltól. Szavalja: Badáczy Pál.

Máj. 13. Hazánk, (Győr) 57. sz., 227—228. Pesti mismás c. r.

Kevessel ezelőtt [...] a „Hazánk”-ban jelent meg egy igen szivreható szerelmi vers Pálffy Alberttől, ki igen sükerült beszélyeket szokott ugyan írni; de a verselést még nem kísérté, ez idézettet pedig minden esetre egy jóbarátja írta nevében minden megbizás nélkül, mely kis irodalmi tréfáért Albert barátunk ugyan legkevésbbé sem haragszik; de hogy „Hazánk” olvasóinak megmutassa, hogy ő inkább beszélyíró mint verselő, szerkesztőségünknek ígéretet tön még ez év folytában egy csinos beszélykével kedveskedni.

Máj. 16. Der Ungar, 113. sz., 894. Bücherschau c. r. [a Honleányok Könyve I. füzetének bírálatában]:

— — Das Gedicht von Petöfi „A Tisza” wird Furore machen.

[*A Tisza* c. költeménynek nagy sikert jósol.]

[**Máj. 18.**] [Kv.] Tatay István: Költészeti és szónoklati remek. Pest, 1847. Kilián Gy. 579 (3) l. (Az előszó keltezése: Sopron, aug. 25. 1846.)

[30—31. l.:] A rimekről szóló fejezetben a *Hazámban* utolsó, a *Katona barátomhoz* (végleges címe: *K. . . . Vilmos barátomhoz*) és *Temetőben* első versszakát idézi, [32. l.:] ugyancsak a rimeléssel kapcsolatban a *Katona barátomhoz* (*K. . . . Vilmos barátomhoz*), *Két vándor*, ill. [34. l.:] a *Végszó* ***hoz részleteit idézi;

Petőfi-versek az antológiában: „Világi dal” c. fejezet [45. l.:] *Boldogtalan voltam* . . . , [49. l.:] *Katona barátomhoz* (*K. . . . Vilmos barátomhoz*); „Óda vagy ének” c. fejezet [89—90. l.:] *Végszó* ***hoz, [90. l.:] *A külföld magyarjaihoz*, [91. l.:] *Batthányi és Károlyi grófnék*, *Vajda Péter halálára*, [93—94. l.:] *A hazáról*;

„Dithyramb vagy vigalmidal” c. fejezet [110—111. l.:] *Ivás közben*, [111. l.:] *Dísznótorban*; „Románca vagy cselekvésdal” c. fejezet [118. l.:] *Két vándor*, [118—119. l.:] *Megy a juhász számaron*; „Költői elbeszélés” c. fejezet [167—168. l.:] *Egy estém otthon*, [168. l.:] *Jövendölés*, [168—169. l.:] *A tintás-üveg*; „Bohózati hősköltemény” c. fejezet [247—249. l.:] *János vitéz* (részlet), [257—259. l.:] *A helység kalapácsa* (részlet); „Festő költemény” c. fejezet [427. l.:] *Vándor élet*; „Satyra, csalánzat” c. fejezet [474—475. l.:] *A magyar nemes*, [476—477. l.:] *Pest*, [477. l.:] *Pinty úrfi, Orbán*, [478. l.:] *A boldog pestiek*. — A 494. lapon Pákh Albert *Csont* c. paródiáját közli, amely feltehetően Petőfiről szól (l. külön).

[Máj. 18.] [Kv.] Tatay István: Költészeti és szónoklati remekek . . . Pest, 1847. Kilián Gy. 494—495. [„Parodia és travestia” c. fejezet]
K. Á.* [Kaján Ábel = Pákh Albert]:

Csont.

(Parodia — Garay *Kontja* után.)

Három színész Létára** tart,
Éhenhalásra kész;
Három komédiás előtt
Csont a kóbor színész.

Mind lumpok ők, mind rongyosak,
Mind éhes hazafi, —
Mint naplopókat Karcagon
Elverte Abday.

Létán új direktor előtt
Megállnak borzasan;
Szájokban a kiszáradt nyelv
S egy makra pipa van.

Korcsmában ül director ur
S kancsót emelve bög:
„Servus! hehé, meggyüttetek
Ti szomjas éhezők?

Korcsmárosné! vizet nekik. —
Egy dézsa friss vizet!
Józan szerepre — hadd tudom,
Használni mint lehet?

* K. ur szives volt ezen még nyomtatásban meg nem jelent paródiáját gyűjteményünkbe szánni. Szerkesztő.

** Léta, biharmegyei helység.

Szólott hebegve s részegen, —
 A három összenéz, —
 Három ripők bajtársival
 Csont a kóbor színész.

„Nem úgy uram!” kiált fel ő —
 S megrázza nagy fejét;
 Velnéd egy medve lengeti
 Bozontos üstökét.

„Nem úgy, uram! kupámra nem!
 A vízivó te légy!
 Te add, ha kell, a józanat —
 Nem tudja azt e négy.

Buzát s bort áldozik neked
 Nagy-Léta színedért,
 S te békanyállal így fogadsz,
 Az ördög tudja, mért!

Vagy visszavíjja ős jogát
 Torkunknak e fokos,
 Vagy meghalunk együtt veled,
 Tudd-meg, vén potrohos;

De vizet, hallod-e, a melly
 Csak életünkre ront,
 Húsz éve hogy nem kóstola
 Se e sereg, se Csont.”

Szólott szomjában vakmerőn,
 Inkább elveszni kész,
 Sem hogy vizet hörpentene
 Csont a kóbor színész.

És gőzzel most az ur viszonz,
 — A bornak gőze nagy —
 „Fris viz beléd, olly jéghideg,
 Hogy béled összefagy.

Fris viz beléd, szájas vezér,
 Te részeg siheder!”
 S zordan mögötte feltünik
 Egy óriás veder.

Elsápad a kóbor vezér
 És a három színész;
 Nehéz szemmel direktor ur
 A sápadókra néz.

„Kezemben sódar és kenyér,
 Halljad meg négy ripők!
 A vizivónak étel int!”
 De nem moccannak ők.

Mind lumpok ők, mind rongyosak,
 Mind éhes hazafi,
 S egy csepp vizet — húzd nyársra bár —
 Nem bir kortyantani.

„Hát vesszetek mindannyian,
 Haláltok a fris viz!
 — Mond a direktor — s vesszen így,
 Ha kell, nem négy, de tiz!”

S nem mennek ők: de a sugó,
 A nagy veder felől
 Kancsóval jó s a friss vizet
 Torkukba önti föl.

S a néma ajkra nem vegyül
 Csak legkisebbke jaj;
 Csak a gyomornak öbliben
 Két lázadó moraj.

Ki az, ki végsőnek maradt
 A négy közül, hogy ő
 Haljon didergő társival
 Vizhalált a dicső?

Igy áll az őserdők disze,
 A bátor szívü nyul,
 Ónjától a vadásznak ő
 Azonnal földre hull.

De most bevárja a vadászt,
 A ripők hátra néz;
 Szemben fogadja a sugót,
 Csont a kóbor színész.

„Mint borisszát, s komédiást
 Így fojt meg vízhalál;
 Nem vinkó, nem ser, nem bor az,
 Melly — óh — gyomromba száll.

Más megragad moslékot is
 Egy árva gáziért;
 De én — huh! vízhez nem nyulok
 Száz püspök kincseért.

Bukásom és a társaké
 Egy vizes áldozat,
 Mellyből reánk halál szakad
 De rád is kárhozat!”

Szólott a hős, önt a sugó,
 A gége vízbe vész —
 Így dőlt hanyatt három ripők
 S Csont a kóbor színész.

S a peshedt légbe felriad
 Irgalmatlan kacaj;
 De a korcsmáros dühbe jő,
 S ajkán kél szörnyü zaj:

„Direktor ur hej, részeg már!
 — S a részeg lába rogy —
 E már csak plusquam disznóság,
 Alunni, ágyba, lotty!”

Máj. 22. Életképek, 1. félév, 21. sz., borító, 4.

A „Soproni ujdonságok” c. levél írója (Torma név alatt) beszámol a helybeli ev. lyceumban Tatay István tanár elnöklete alatt működő „magyar társaság” áldozócsütörtökön rendezett örömmünepéről, amelynek keretében „Petőfynek gyönyörű »csárdai romjait« [*A csárda romjai*] velünk egy derék német fiú, Zundel Károly, örvendetes sikerrel ismerteté meg”.

Máj. 24. [Színl.] Pest, 1847. Beimel ny. 42 × 34 cm.

Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 42dik szám. — A színlap szövege azonos az 1847. ápr. 27-i „Sevillai borbély”-előadásával, beleértve a 2. felvonásban elhangzó Petőfi-dalokat is. Az előadás azonban az OSzK színháztörténeti osztálya példányán olvasható feljegyzés szerint elmaradt, s helyette a „Szökött katona” került színre.

Máj. 27. Der Ungar, 121. sz., 966. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Annak közlése után, hogy Garay János „Árpádok” c. történeti balladákötetének I. kiadása teljesen elfogyott, s ezért új kiadást készítenek elő, megjegyzi:

Ein neuer Beweis, daß anerkannt gute Werke selbst in Ungarn Absatz finden. Der „Dorfnotär“ (Falu jegyzője) von Eötvös und Petőfi's Gedichte haben dies hinlänglich bewiesen.

[Eötvös József regénye és Petőfi *Összes költeményei* meggyőzően bizonyították, hogy az elismerten jó műveket Magyarországon is el lehet adni.]

[**Máj.**] [Kv.] Lukács Pál: Kis kert. Kisebb s nagyobb gyermekeknek. [Versek.] 6. füz. Pest, 1847. Emich. 88 l.

[55. l.] Bus lantoshoz [Petőfihez intézett költemény?]

Haragnak, fájdalomnak,
Viharnak, bánalomnak
Bús lantosa!
Sebző szívnek, reménynek,
Tövis szurt szerelemnek
Fáj-dalosa,
Neheztelsz? — — — csak neheztelj!
Nem bánom; csak énekelj
Szivrázó dalt!
Vesszen, a ki álbarát!
Sujtsd rá kebled viharát,
A ki megcsalt.

[**Máj.?**] [Kv.] Tavassy Lajos: Nevelési emléklapok. Szerk. és kiadja — —. 3. és 4. füz. Pest, 1847. XXII, 194 l.

[128—129. l.] Tavassy Lajos oktatási célokat szolgáló szavaló- és olvasókönyvekről írt „Szavalmány könyvek” c. recenziójában Bloch Móric „Költészeti kézikönyv”-éről (Pest, 1845. Kilián.) szólva egyebek mellett kifogásolja, hogy rendeltetéséhez képest túl sok benne a „szerelmi dal”:

„A szerelmi indulat ébresztésére — folytatja —, nem kell, csak egy szikra, és emésztő lángba van a kebel; e lángot nem szabad idő előtt felszítani az ifju keblében, eszünkben tartva Petőfi versét:

— — — oh szerelem!
Egy harmatcseppnyi belőled édesebb,
Mint egy mézzé vált tenger;
De egy harmatcseppnyi belőled gyilkosabb,
Mint egy méreggé vált tenger.

[Az örült c. versből]

Már pedig sem méz-, sem méregtengerré nem szabad még az ifju keblét tenni.”

Jún. 2. [Színl.] Pest, 1847. Beimel ny. 42 × 34 cm.

Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 49-dik szám. A „Sevillai borbély” előadása, a 2. felvonásban Petőfi-versekre szerzett dalokkal. A színlap szövege azonos az 1847. ápr. 27-i előadásával, l. ott.

Jún. 3. Der Ungar, 127. sz., 1014. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Ein Gewisser (Pseudonyme) Hiador, den der „Honderü” irgendwo in der Provinz aufgefunden, sich von ihm mondsüchtige Gedichte fabriciren läßt und sie auf Kosten von Petőfi's Poesien himmelhoch erhebt, dieser Hiador nun, den außer den Lesern jenes Blattes das größere Publicum nur aus einer insolenten, in den „Életképek” aufgenommenen Antikritik kennt — beschuldigt Szigligeti eines Plagiats [stb.].

[Gúnyosan kicsinylő modorban említi, hogy „egy bizonyos Hiador álnevű” verselő, akit a Honderü Petőfi rovására „az égbe emel”, Szigligetit plágiummal vádolja.]

Jún. 5. Der Ungar, 128. sz., 1022. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Ein hiesiger Buchhändler kündigt ein Supplement zu Petőfi's Gedichten an. Ungarische dem Dichter befreundete Journale widersprechen diesen buchhändlerischen Zuthaten auf's Bestimmteste; indem sämtliche Poesien Petőfi's in der bei Emich erschienenen Sammlung aufgenommen sind; es müßte denn „a helység kalapácsa” sein, das der Dichter selbst als unreifes, verfehltes Product jener Sammlung nicht einzuverleiben für gut gefunden.

[Egy pesti könyvkereskedő „Pótlék”-ot hirdet Petőfi *Összes költeményei*hez; emiatt támadják a sajtóban, azon a címen, hogy a kötet a költő minden művét tartalmazza, s a szóban forgó, *A helység kalapácsa* c., 1844-ben külön füzetben megjelent költeményét mint „éretlen, elhibázott művet” szándékosan hagyta ki a kötetből.]

Jún. 6. Der Ungar, 129. sz., 1029. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Az „Es ist doch ein gar zu lieber Narr . . .” kezdetű glossza szerzője Hiador [Jámbor Pál] és Szigligeti plágium-vitájában az előbbi többek közt a következő szavakkal ítéli el:

Johannes Corvin, wie fast sämtliche ihn umgebende Personen gehören der Geschichte an, die Begebenheiten sind beinahe durchgehends historisch, nur die Motive, die Aneinanderreihung, die Entwicklung gehören dem Dichter — diese sind aber von dem, in Hiadors eingereichten Drama so himmelhoch verschieden, wie ungefähr ein Hiador'sches Gedicht von einem Petőfi'schen.

[Hiadornak a plágiumvád alapjául szolgáló drámája körülbelül úgy viszonylik Szigligeti darabjához, mint egy „hiadori” költemény a Petőfiéhez.]

Jún. 10. Der Ungar, 132. sz., 1054. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Einer Londoner Correspondenz in den „Életképek” zufolge, soll der berühmte Gelehrte John Bowring in London, der vor Jahren mehre ungarische Nationallieder ins Englische übertragen, auch an einer Übersetzung von Vörösmarty's und Petőfi's Gedichten arbeiten. — Die Wahl der ersten Übersetzungspiecen war eben nicht geeignet, den Britten einen hohen Begriff von unserer Volkspoesie zu geben. — Vörösmarty u. Petőfi aber müssen bei nur ziemlich gelungener Übersetzung in einer Sprache, die einen Byron, einen Moor[!] verherrlicht, Aufsehen erregen. — „Honderü”, hülle dich in Sack und Asche! — Also dahin haben es deine alles ungarische literarische Wirken und Streben in Acht und Bann legenden Didascalien gebracht — traurig, sehr traurig!

[Az Életképek jún. 5-i híre (l. EPN 310) nyomán arról, hogy a magyar népdalfordításairól ismert „híres tudós”, John Bowring Vörösmarty és Petőfi költeményeit szándékozik angol nyelvre átültetni. Az újdonságíró helyesli a választást, mert szerinte e két költőnk művei Byron és Moore nyelvén feltűnést fognak kelteni; egyben gúnyosan leckézteti a Honderüt e hír kapcsán, amely fényes cáfolata a folyóirat „minden magyar irodalmi működést és törekvést” gáncsoló irányzatának.]

Jún. 13. Der Ungar, 135. sz., 1076.

A „Fogd-meg!!!” c. cikk meg nem nevezett szerzője (feltehetően a cikkben is ismételt említett „großes D.” = Diósy Márton) éppen a Honderünek minduntalan plágiumot szimatoló munkatársát, I. G. Zerffit vádolja plagizálással, s ennek gúnyosan a következő szavakat adja a szájába.

„fogd-meg — haltet ihn auf! Plagium! Euer Rabe der Szigligeti ist ein Plagiator, hat meinem Petőfi-Antidotum, meinem Byron aus der Bácska, meinem Schwan von Törökbecse die weißeste Feder gerupft — „Mátyás fia” ein Plagium!!!”

[„Fogjátok meg! Plágium! A ti hollótok, Szigligeti plagizátor, az én Petőfi ellen kijátszott bácskai Byronomnak, törökbecsei hattyúmnak a legfehérebb tollát tépte ki — »Mátyás fia«: plágium!!!”]

Jún. 20. Der Ungar, 141. sz., 1121.

A lap a Hiador [Jámbor Pál] — Szigligeti plágium-ügyben, a Nemzeti Ujság (gúnyosan „Nemzetes”-nek is nevezi) támadására válaszul „Menschenfreundliche Fürsprache an die Matadore der ungarischen Journalistik” [Emberbaráti kérelem a magyar hírlapírás fő tekintélyeihez] c. nyilatkozatban a Pesti Hírlap, Jelenkor, Életképek és Pesti Divatlap c. lapokhoz fordul; csipősen megjegyzi, hogy a negyven éves múltra visszatekintő Nemzeti Ujság esetében nem

vált be a közmondás, amely szerint „Ein Schwabe wird zu 40 Jahren gescheidt” [40 éves korára minden sváb megokosodik], majd ezt fűzi hozzá:

Sie [ti. a Nemzeti Ujság] rechnet es mir zur Sünde an, daß ich viele Pränumeranten habe, mehr, weit mehr, als sie sich in vierzig Jahren hat erwerben können — welche Sünde, unter uns gesagt, ihr [ti. a fenti lapok] mit mir theilet. — Wird man darum vierzig Jahre alt? Hat Petőfi darum la dame de quarante ans [Bernard, James: Koros hölgy] übersetzt? [Stb.]

[A Nemzeti Ujság az Ungar bűneül rója fel, hogy annak — fiatalabb kora ellenére — sokkal több előfizetője van, mint amennyit ő 40 esztendő alatt meg tudott nyerni. „Érdemes ezért 40 évet élni? Petőfi ezért fordította volna le a »Negyven éves hölgy« c. regényt?” — teszi föl a gúnyos kérdést az Ungar cikkírója.]

Jún. 23. Életképek, 1. félév, 25—26. sz., 832.

Jókai Mór „Irodalmi levelek Vahot Imréhez” cikkében, a Pesti Divatlap szerkesztőjének Tompa Mihályhoz intézett nyílt levelére válaszolva többek között így ír:

Panaszkodol, hogy irótársaid, kiknek képeit kiadtad, ugymint: Kuthy, Garay, Fényes, Vahot S., Petőfi, Székács, Tóth L., Schedel, Erdélyi, Czakó stb. stb. „szépen mosolyogtak, midőn megkérted őket, hogy engednék Barabás művészi rajzónja által dicsőíteni képeiket, és ha egyébkor nem is, ekkor tudod, hogy ők is becsültek téged legalább annyira, a mennyit arcképeikért fizettél” ... Bizony, barátom, a világ háladatlan; no de vigasztald magadat, lám a Messiást még kevesebb pénzre becsülték, mint egykor tégedet.

Jún. 29. Der Ungar, 148. sz., 1177—1178.

A „Mutter, Amme und Kind” (Anya, dajka és gyermek) c. cikk D. jelű szerzője [Diósy Márton] a Honderüt gúnyolja ki abból az alkalomból, hogy Jósika Miklós is kivált munkatársai sorából. Ezzel kapcsolatban Petőfit is emlegeti:

Holde Grazien sind an seiner [ti. a Honderünek] Wiege gestanden. Vörösmarty's und Petőfi's Muse sangen ihm ihre lieblichsten Lieder. [...] Die übrigen Hausleute wollten das Hinsiechen des unglücklichen Opfers nicht länger mitansetzen — Vörösmarty, Petőfi, Kúthy, Gáal[!] und wie das Motto besagt, auch die letzte Stütze, auch Jósika, räumten das Haus. Wer hätte auch die Impertinenzen dieser, die Hausfrau spielende Amme aushalten können??

[A Honderü bölcsőjénél „kegyes gráciák” álltak: Vörösmarty, Petőfi énekelték legkedvesebb dalaikat ... Lassanként azonban mind elmaradoztak, s most utolsó támasza, Jósika is kiköltözött a házból. Ki is bírná elviselni e dajka impertinenciáját!?!]

Júl. 10. Howitt's Journal of Literature and Popular Progress (London), 1847. 2. k., 28.

„From the Hungarian of Petőfi” [Fordítás Petőfi magyar költeményéből]
cím alatt közlik az *Árványhaj a süvegem bokrétája* angol átültetését dr. (John)
Bowringtól, cím nélkül:

I bound my nosegay with the hair of that sweet orphan child,
Who is herself the sweetest flower that ever breathed or smiled;
I plucked the flowers from field to field, I bound them with her hair,
But fair as were the fairest flowers, the maid is far more fair,
A jesting, joyous, laughing maid — the brightest and the best;
And yet 'twas hard to bear — to hear my passion called a jest.
Oh! there's a sky-blue flower grows amidst the growing corn,
But flowers of brighter, heavenlier blue my maiden's eyes adorn.

[Fénymásolatát l. 6. sz. mell.]

Júl. 25. Életképek, 2. félév, 4. sz., borító, 2.

Urházy György Kolozsvár, Júl. 5-dik 1847. keltezésű, rövid levélben közli, hogy az Unio zsebkönyv „24dik — és így utolsó — íve lévén sajtó alatt, néhány nap mulva a közönség kezében leend. Irták Ajtay Gyula, Berecz Károly, Csiszár Amália Nemes-grófnő, Dózsa Dániel, Döbrentei, Gyulai Pál, Kemény Zsigmond b., Lisznyay Kálmán, Lőrincz Endre, Mártonffy Ignác, Malom Luiza, Medgyes Lajos, Mentovich Ferenc, Pap Endre, Pataky Ferenc, Petőfi Sándor, Riskó, Székely József, Szelestey László, Tárkányi Béla, Teleki Domokos gróf, Jókay Mór, Veress József. [. . .]”

Aug. 12. Erdélyi Híradó, 273. sz., 513. Kolozsvári napló c. r.

Folyó hónap 7-n volt Szerdahelyi Nelli k. a. [kisasszony]e hó 2-ára és 5-ére hirdetett, de bizonyos ármánykodások miatt meg nem tarthatott élvezetes hangversenye. Élvezetesnek mondók az östét[!] különösen a hangversenyadó k. a. által előadott egy pár igen kedves ariáért, s néhány jeles népdalunk megható énekléséért, t. Mátéfi Károly úr hegedűjátékáért [. . .], valamint Szerdahelyi Kálmán átértett és átgondolt jeles szavalmányáért (*a csárda romjai*) [. . .]. A meglehetősen számú közönség folytonosan figyelemmel s meglelégedéssel hallgatta az említettek hatásos működését [. . .]

Aug. 12. Mult és Jelen, 64. sz., 399. Kolozsvári ujságok c. r.

Mult szombaton aug. 7kén estve Szerdahelyi Nelli, ki közelebből N. Szebenben megfordulván, az ottani mivel közönségnek kedves műéleletet szerzett, itt a nemzeti színházban hangversenyt adott, még pedig nem a conservátorium segítségével, de a helybeli cs. k. nemes ezred zenekarával. A hangversenyező első nagy ariája Ernani operából különösen szép volt, valamint köztetszésben részesedtek az új népdalok Petőfi verseire Egresi Benitől, miknek ismétlése kivántatott. Előadása tiszta és tökéletes, valamint némely helyeken a szívhez szóló volt, miért a jeles művésznő zajos taps közben több verseni kihívást

érdemelt. Szépen szavalta Szerdahelyi Kálmán Petőfytől a „Csárda romjait” egy jeles s költői meleg képzelődést tanusító darabot.

Aug. 22. Életképek, 2. félév, 8. sz., borító, 2.

A ♂ (horog) jelű, S.—A.— Ujhely, nyárutó (aug.) 5-én kelt nyílt levél szerint a Zemplén vármegyei tisztújítás „éppen most végződött”, s többek között arról ad hírt, hogy:

Irók közül táblabírákká nevezettek Ney Ferenc és Petőfi Sándor.

Aug. 25. Der Ungar, 195. sz., 1553. Berichte aus Ungarn und den Nebenländern c. r., E. jelű hír:

Bei der letzten Restauration des Zempliner Comitates wurde Hr. Gabriel Kazinczy, rühmlichst bekannt als Redner und Publizist, zum Oberstuhlrichter einstimmig erwählt, während der Dichter Petőfi und der Literat Ney zu Comitats-Assessoren ernannt wurden.

[A Zemplén megyei tisztújítás alkalmával Kazinczy Gábort főszolgabíróvá, Petőfit és Ney Ferencet táblabírákká választották.]

Szept. 9. Erdélyi Hiradó, (Kolozsvár) 281. sz., 592.

A kolozsvári özv. Barráné és Stein könyvkereskedő hirdeti a „bizományban s általa minden hiteles könyvárusnál megszerezhető” „Unio” zsebkönyvet, a munkatársak betűrendes névsorában „Petőfi Sándor” említésével.

Szept. 19. Életképek, 12. sz., 386.

A névtelenül Jókai Mórtól írt Mi hir Budán? c. rovat egy komikus párbaj-história részletes elbeszélését tartalmazza. Az eset Vas Gerebennel történt, de itt Czicz Márton a hős neve. Róla mondják az állítólagos párbaj után, hogy:

Egész sajtár vére kipatakzott, a golyóbis lyukat ütött karján, hogy keresztüllátni rajta; de tartja ő mind ezt csekélyebbnek, [Petőfitől idézett sor!], minthogy legkisebbé is felvegye.

Szept. 30. Pesti Divatlap, 40. sz., borító, 2. Vidéki szemle c. r.

Tóth Endre írja „Munkács és vidéke” c. úti beszámolójában „Munkács megszentelt ormai”-ról, ill. váráról szólva:

„Mért nem születtem ezred év előtt” [Petőfi-vers címe; helyesen: *Mért nem születtem ezer év előtt?*], hogy nemzeti vérrel irhattam volna kardom lapjára, mik egykor itt történtenek?! . . . Késő utódja én nemzetemnek, elpuhult ivadék, mint országsirhalom sohajtó szomorufűz állok ez ősi dombon! [Stb.]

Okt. 1. Der Ungar, 226. sz., 1798.

A „Die achtbare Hand” [A tisztességes kéz] an den Herrn Buchhändler K. A. Hartleben c. cikk szerzője egy hírlapi polémiába kapcsolódik be: támadja a címben megnevezett kiadót, hogy Eötvös József történelmi regényét („Magyar-

ország 1514-ben”) túl drágán árusítja, s Hartlebennek arra a védekezésére válaszolva, hogy nálunk a könyvek legfeljebb 2000 példányban kelnek el, többek között a következőket írja:

Ferner wird dem Herrn Verleger bekannt sein, das Petőfi's Gedichtesammlung (nachdem seine Gedichte in einzelnen Bänden schon früher erschienen) in einer beinahe vergriffenen Auflage von 3000 Exemplaren cursiren.

[Továbbá azt is tudnia kell a kiadó úrnak, hogy Petőfi *Összes költeményeinek*, jóllehet kisebb kötetekben már előbb is megjelentek, 3000 példánya már majdnem elkelt.]

Okt. 5. Allgemeine Zeitung, (Augsburg) 278. sz., Beilage, 2218—2219.

Franz Pulszky „Ungarische Verhältnisse” c. cikksorozatának I. részében:

(2218. l.): [. . .] Ja, wir können sagen die ganze geistige und politische

Bewegung Ungarns in der Neuzeit sey ein Kind deutscher Ideen, die sich dieses Kindes fürwahr nicht zu schämen haben, obgleich einige Wortführer der deutschen Tagespresse diese Vaterschaft verläugnen. Von allen bedeutenden Schriftstellern Ungarns ist bloß an Vörösmarty, Pötefi[!] und Arany keine Spur deutschen Einflusses bemerkbar, alle übrigen beweisen durch ihren Styl wie durch ihren Ideengang die Verwandtschaft mit Deutschland.

[Az újkori magyarországi szellem és politikai mozgalmakon a német eszmék igen erős befolyása érezhető; ennek a jelentős magyar írók közül csak Vörösmarty, Petőfi és Arany működésén nincs kimutatható nyoma.]

Okt. 5. Honderü, 2. félév, 14. sz., 247 [helyesen 267!].

Ország Antal „A vén deák” c. „beszély”-e utolsó folytatásának részletei (a szegény sorsú ifjú literátor elhanyagolja tanulmányait; novellája megjelenik, de ő megbukik, s kénytelen katonának állni):

Szolgál sokáig, nincs kedve, nincs ambíciója előlépni, egész ideje alatt közember marad, s azután vagy Petőfi lesz belőle, vagy Kisfaludy Károly vagy —. De jaj neked, százszor jaj, ha úgy jársz, mint e sorok írója. [. . . De még nem késő, mondja neki egy büszke urfi:] légy újra vén deák, három év mulva mérnök léssz, s ha megálltad a sarat, van kenyered. [. . .] Akkor azután regényeket is irhatsz[. . .] Vesszen hát a káros öngyöttrés; csak szived ne vádoljon, ha egyszer megbuktál is. Gyarló az ember. Gvadányi, Kisfaludy Sándor és Károly, Berzsenyi és Petőfi szegény tisztviselők gyermekei. Közkatonák, megbukott deákok, akik voltatok, s hamvaitokból kelt phönixek, még nem későn térve vissza a polgári utra.

Okt. 9. Howitt's Journal, (London) 2. k., 238.

A (John) Bowringtól „Translations of Hungarian songs” [Magyar dalok fordításai] cím alatt átültetett darabok között — hat népdal után az utolsó:

The Prophecy
[Jövendölés]

Mondád anyám hogy álmamkat[!]
Éjente festi égi kéz;
Az álom ablak, mellyen által
Lelkünk szemè[!] jövőbe néz.

You told me, mother! that our dreams
Were pictures drawn by angel hands —
Were vistas which the spirit's eyes
Looked through on distant heavenly lands.

Mother! and I have dreamt a dream —
Tell me its meaning! — pinions grew —
Like eagles — which outspreading, bore
Me heaven's unbounded ether through.

Son of my soul! of youth! of joy!
My sunbeam! now rejoice with me;
Long by thy life, — that life be bliss,
For blessings in thy dream I see.

And the youth grew in goodness —
The flame of genius brightening still;
While all the hidden powers of song
Gave strength and light to word and will.

He seized the lute — its music poured
As if the lute were living song —
Upwards, — still upwards rose the sounds,
As morning larks towards heaven's gate throng.

Upwards the sounds to heaven arose,
And brought a star of glory down;
It rested on the poet's grave,
Changed to an amaranthine crown.

There's poison in the sweets of song,
Grief mingles with the poet's art;
And even his fairest wreathes are twined
With flowers uprooted from the heart.

The passions are a very hell —
 The sympathies a martyrdom;
 And earth, to which we fain would cling,
 A place of exile, not a home.

He lies upon his mortal bed
 As his forefathers groaned, he groans,
 With pain his bosom heaves, and faint,
 And fainter breathe his parting tones.

O death! steal not my son away —
 He may not, — must not, — shall not die —
 Heaven promised life — can heaven deceive —
 Can heaven delude? are dreams a lie?

Mother! they do not! death may once
 Display its power, — assert its claim;
 Thy son shall live — shall ever live —
 Live in a poet's honoured name.

PETÖFI.

[Fénymásolatát l. 6. sz. mell.]

Okt. 10. Erdélyi Híradó, (Kolozsvár) 290. sz., 658. Kolozsvári napló c., névtelen r.

a) „Futár” Greguss Ákostól; b) „Villanykák” Greguss Augustttól. Amaz a többek között bírálata akar lenni Petőfy összes költeményeinek és Vörösmarty szózat-ának; ez eredeti és fordított epigrammok gyűjteménye. A ki silány witzeket, irói bárgyuságot, kontár kritikásztárséget, felfogási és okoskodási félszagséget, ficamodottságot s e felett magyarság iránti vajmi parányi rokonszenvet a lehető legszerencsétlenebbül rejtegetve látni ohajt: szóval aki drága pénzért rosszul nevetni s e mellett megvillanykáztatni kíván, olvassa meg ez irodalmi raritásokat.

Okt. 14. Pesti Divatlap, 42. sz., borító, 2—3. Vidéki szemle c. r.

Egy „Erdélyi levél” szerzője, Hegedűs [Szász Károly] idézi a magyarság tétlenségével, közönyével kapcsolatban Petőfi *A magyar nemes* c. versének részleteit:

[...] mi összedugjuk kezeinket, magunkról, mieinkről nem gondoskodunk, semmit nem csinálunk, hogy minél kényelmesben — füstölhessünk. Önkénytelen eszembe jutnak a költő szavai:

Mit törődöm a hazával, a hazának száz bajával?
 Majd elmúlnak a bajok, én magyar nemes vagyok!

csak bocsássanak meg önök, hogy így levén a dolgok, az utolsó reménynek (égbe visznek angyalok) valósulásában kétkedjem!

[A következő bekezdésben az „Unio” c. zsebkönyvről szólva megjegyzi, hogy — ha a Pesti Divatlap szerkesztője olvasta a művet:] ok nélküli újjal mutatnom önnek Petőfi s Kemény Zs. gyönyörű verseit, Mentovich s Pap Endre kedélyes dalaikat.

Okt. 23. Literaturblatt, (Stuttgart und Tübingen) 76. sz., 304.

„Lyrische Dichtkunst [Lírai költészet] cím alatt, névtelenül:

Ausgewählte Gedichte von Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolf Dux. Wien, Bianchi, 1846.

Einer der jüngsten Dichter unter den Magyaren, von dem wir weiter nichts erfahren, als daß er schon Soldat und Schauspieler gewesen. Er hat einige Ähnlichkeit mit Beranger, sofern er in seinen Liedern sich möglichst betrunken stellt und zum niedrigsten Volkston hinabsteigt, aber auch im Rausche und im Arm der Wollust nie vergißt, daß er ein Magyar ist. Mitten im Tabakrauch und in den Dünsten der Besoffenheit schwingt er die Fahne des Vaterlandes. Daher Lieder wie „Der Rausch fürs Vaterland“ [*Részegség a hazáért*], unter welchem Rausch nicht etwa figürlich die Begeisterung, sondern der wirkliche Weinrausch zu verstehen ist. Dazu noch mehrere Wirthshauslieder, sogar Räuber- und Vagabundenlieder, und eine Menge Gedichte, die wohl allzufreigebig hier Volkslieder genannt werden, ehe bewiesen ist, daß sie das Volk wirklich angenommen hat.

Wir vermögen im Ganzen diesem wilden husarenmäßigen Gejage in der Steppe, diesen Pferdediebstählen, diesen Geigen, Saufen und Küssen in der schmutzigen und dampfenden Schenke keinen Geschmack abzugewinnen. Auch sind poetische Genrebilder derselben Art schon von andern ungarischen und deutschen Dichtern in Menge vorhanden. Am besten haben uns unter Petőfis Gedichten die gefallen, in denen ein heiterer Humor vorherrscht, z. B. in der Anrede eines trunkenen Gastes an die schöne Wirthin:

Wirthin flink zu Hortobagy du Engel mein,

[*Hortobágyi kocsmárosné . . .*, a teljes fordítás szövege.]

Recht artig ist auch das Märchen vom Wolfe [*Farkaskaland*], der mit einem Stutzer zugleich ein Bauernhaus belagert, der Stutzer, um das Weib zu verführen, der Wolf, um die Schafe zu fressen. Sie werden beide abgewiesen und der Wolf entschädigt sich, indem er den Stutzer frißt.

Da Volkslieder immer ungesucht seyn müssen, fällt in einigen Liedern Petőfis das Gesuchte auf, z. B.

Es regnet, regnet, regnet

[*Esik, esik, esik . . .* stb., a teljes fordítás szövege.]

[A Dux-féle Petőfi-fordításkötet névtelen szerzője általában idegenkedve és értetlenül áll szemben e költészet témáival és műfajaival, s nyíltan kimondja, hogy „ebben az egész vad, huszáros, pusztai hajszában, ezekben a lólopásokban, a

koszos és füstös csárdában zajló tivornyában képtelenek vagyunk kedvünket lelni". Még a legkedvezőbb a véleménye a költő „derús humorú” darabjairól; népdalai viszont szerinte néha kissé erőltetettek, Petőfi nem találja el bennük a műfaj fő követelményét: a keresetlen hangot. — A közlés fénymásolatát l. 7. sz. mell.]

Okt. 24. Blätter für literarische Unterhaltung, (Leipzig) 297. sz. 1186—1188.

Wolfsohn, W[ilhelm]: Petőfi's ausgewählte Gedichte. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolf Dux. Wien, Mörschner's Witwe und Bianchi. 1846. 16°. 15 Ngr. [Ism.]

Von den Liedern dieses fremden Dichters legt uns der Übersetzer hier einen „sehr geringen Theil” vor: doch meint er, die kleine Sammlung werde hinreichen „das deutsche Publicum mit einer der interessantesten Erscheinungen der neuesten ungarischen Literatur bekannt zu machen”. Ich meinestheils habe sie mit aller Aufmerksamkeit durchgelesen, und so, wie man lyrische Gedichte lesen muß, wage jedoch nicht, selbst auf die Versicherung des Hrn. Dux hin, zu behaupten, daß ich Petőfi kennen gelernt. Denn ich gebe zwar gern zu, daß auch in wenigen Liedern sich oft das ganze Bild eines Dichters ausprägt, allein es kommt bei dem Hervorheben einzelner von fremder Hand doch so viel auf die Wahl an, daß selbst, wenn wir in diesem Falle den Dichter *unmittelbar* vernehmen, unser Urtheil nicht vorsichtig genug sein kann: vollends aber steht uns fast gar keines über ihn zu, wenn wir nur den Dolmetscher vor uns haben, wenn die Unkenntniß der Sprache uns keine Vergleichung anstellen läßt; und wir daher nicht wissen, wie groß der Antheil des Übersetzers an dem Schönen oder Unschönen ist, das uns begegnet, oft sogar an dem einfachsten Sinn, dem Inhalt, dem Charakter des Gelesenen. Hat man doch talentvolle Übersetzer die nur nicht das Talent haben zu *übersetzen*, die jeden Autor in ihre Persönlichkeit stecken, in ihre Weise zu denken und zu sprechen, sowie es ganz tüchtige Schauspieler gibt, die den Charakter jeder Rolle in den ihrigen umgießen. Nehmen wir selbst an, der Übersetzer verschönert das Original, so geht uns denn doch dabei der eigentliche Zweck verloren, mit diesem genau bekannt zu werden: aber der Fall ist so selten, wie daß ein Portraitmaler, der nur irgend den Pinsel zu führen versteht, ein Gesicht häßlicher macht. Das Häufigste ist, daß der Dichter unendlich viel in der Übertragung verliert. Namentlich ein Lyriker! Wie mancher Gedanke den dieser ausspricht wirkt vor Allem durch die Anmuth und Kraft des Ausdrucks, durch das Numeröse und die Gedrungenheit des Vortrags, mit Einem Worte, durch die Form. Und wenn nun dieser Gedanke steif, zwangvoll, schleppend, matt wiedergegeben wird! Und wenn nun der Übersetzer, ließe sich ihm auch sonst Verständniß und Treue nachrühmen, um nur mit dem Metrum und dem Reime fertig zu werden, sich durch unnütze Flickwörter hilft, oder durch solche die gar nicht hineingehören, oder durch Umschreibungen, durch unerträgliche Sprachhärten, erkünstelte Wendungen u. s. w.! Ich müßte mich sehr irren, wenn nicht in der vorliegenden Übertragung sich hier und da Spuren einer solchen Behandlung des Originals

finden. Aber es kann ja wirklich sein, daß ich mich sehr irre: ich gehe nicht über bloße Vermuthungen hinaus, und erlaube mir daher nur eine Anzeige dieses Büchleins, ein paar unmaßgebliche Bemerkungen, aber — keine Kritik.

Ungarns Literatur ist gewiß den meisten deutschen Lesern eine terra incognita. Hr. Dux mußte uns erst einige Andeutungen über dieselbe geben (Das hat er selbst gefühlt), wollte er uns auch nur Eine Erscheinung vorführen. „Wer den Dichter will verstehen, muß in Dichters Lande gehen.“ Herr Dux hat daher seinen schon früher in den „Sonntagsblättern“ erschienenen Aufsatz über die neuere ungarische Literatur hier wieder abdrucken lassen. Allein diese Skizze ist so allgemein gefaßt, erwähnt so rhapsodisch einige literarische Bestrebungen und Persönlichkeiten, daß wir eben nur ein paar Namen hören, ohne die geringste Kunde von dem eigentlichen Boden zu erhalten, aus dem jetzt die ersten Keime einer ungarischen Nationalpoesie aufgehen. Hr. Dux hätte nicht vergessen sollen, wie schon dieses Volksthum an sich, das mit seiner feurigen, ungezügelter Naturkraft noch nicht die Bildungsperioden des civilisirten Europa durchgegangen, den Deutschen fern liegt; er hätte nicht vergessen sollen, wie es Lesern die unter den Einwirkungen der ausgebildetsten Literaturen stehen, überhaupt schwer ist Anfänge recht zu beurtheilen, die ersten Lebenszeichen, in denen sich die künstlerische Begriffsentwicklung eines Volkes verräth und die volkstümliche Bildung seiner Künstler. Damit will ich keineswegs von Hrn. Dux etwa zu ausführliche Mittheilungen verlangt haben, die ihm nun einmal hier nicht am Orte schienen; aber es ließ sich auch in wenigen Zügen der Charakter der Volkspoesie in seinem innersten Zusammenhang mit dem Charakter des Volkes näher bezeichnen, und Das war hier sehr wichtig. Denn wie uns Hr. Dux selbst sagt, und so viel ich, mit den Zuständen werdender Kunstdichtung bei andern Völkern vertraut, in seiner ganzen Skizze zwischen den Zeilen lesen, nach Analogien schließen kann, zeigt sich die Entwicklung einer poetischen Nationalliteratur in Ungarn jetzt nur in den Übergängen aus der rohen Volkspoesie zu einer künstlerisch geläuterten aber volkstümlichen Lyrik. Die Epopöen, welche in neuerer Zeit Vörösmarty und Czuczor geschrieben, hören wir, sind ausgezeichnete Leistungen, aber sie werden „mehr gerühmt und gelobt als gelesen“. Das Epos ist also nur exotisch, das Product gelehrter Dichter, nur von Gelehrten gewürdigt und kein Eigenthum des Volkes. Vom Drama, obgleich es an vielen Versuchen nicht fehlt, kann natürlich nicht die Rede sein; das setzt schon die höchste Bildung einer Nationalpoesie voraus. Novellen sind am zahlreichsten, aber ein gut Theil kommt auf die bloße Unterhaltungsliteratur, die mit der Poesie Nichts gemein hat; andere sind sittenschildernd, ich vermüthe sogar tendenziös im allermmodernsten Sinne, und wenn sie nicht schon an sich ein überwiegendes Culturinteresse haben, so scheinen sie doch mehr aus dem kritischen Geiste der Zeit hervorzugehen als aus dem poetischen des Volkslebens. Die Anfänge einer Kunstdichtung aber die sich aus diesem bildet, liegen eben bei den Lyrikern. Als solche werden wieder Vörösmarty und Czuczor hervorgehoben, und vor Allen Petöfi. Von dessen Lebensumständen erfahren wir nur, daß er Soldat und Schauspieler gewesen, und

zwar durch ihn selbst. Er sagt in sehr gemüthlichen Strophen („In meinem Zimmer“ [*Szobámban*], S. 51):

Hab' viel schon durchgemacht im Leben,
Viel Freud' erlebt und viel Verdruß,
Hab's größtentheils mir selbst zu danken,
Wenn ich die Wahrheit gestehen muß:

Der Leichtsinn hat mich, ja der Leichtsinn
Mit bösem Rath oft heimgesucht,
Wovon ich spät noch kauen mußte
Mit stumpfem Zahn die herbe Frucht.

Doch sag' ich's keck, mein einz'ger Fehler,
Kein and'rer — ist der leichte Sinn;
Der fliegt in meinem reifern Alter
Wol mit der Jugendglut dahin.

In meinem widerwärt'gen Leben
Hab' ich nur einen getreuen Freund,
Der bleibt in allen bösen Gewittern
Mir inniglich und treu vereint.

Der war mit mir, als ich im Lande
Umhergewandert gleich dem Wild,
Und als der Quell war meine Labe,
Und als der Himmel war mein Schild;

Der war mit mir, als in der Fremde
Ich um vier Kreuzer Tagesnoth
Treu unterthäniglich verzehrte
Das ungesalz'ne Soldatenbrot;

Der war mit mir, als mir das thränen-
Gesalz'ne Komödiantenbrot
Die bösen Menschen noch gepfeffert
Mit vielen bitterm Ärgers Noth.

Und dieser Freund — es ist die Dichtkunst!
Sie hat mir freundlich stets gelacht;
Ich dichtete bei allen Leiden,
Im Bühnenhaus und auf der Wacht.

Und wahrlich, Das sieht man, daß Petöfi ein sanglustig, ein dichterisch Herz im Busen schlägt! Unter den Liedern sind einige die er selbst als volksthümlichen Ursprungs bezeichnet. In diesen ist denn auch ein derbkerniger Volkessesprit, ein neckisches springendes Wesen, in welchem man auf der Stelle das sanguinische Temperament des Volkes erkennt, wiewol auch die Energie desselben hervorleuchtet. Ein heiterer Ton bei den ernsthaftesten Dingen, eine gewisse Neigung zur Parodie macht sich auf originelle Weise Luft. Aber auch sonst zeigt sich Petöfi als rechter Volkslyriker. Sinn, Ausdruck, Tonart, Alles stempelt seine Lieder zu wahrhaften Volksliedern. Wir erwähnen nur einige von ganz verschiedener, aber gleichmäßig charakteristischer Weise. S. 24: das „Wolfsmärchen“. [*Farkaskaland.*] Eine Schar hungernder Wölfe sieht daß ein Wolf gefressen, und fragt ihn, wo er den Fraß hergenommen:

Vom Fraße satt fängt er zu sprechen an,
 Von ihm man solche Rede hören kann:
 „Dort auf der Pußta Mitte in der Hütt’,
 Dort lebt ein Juhaß (Schafhirt) und sein Weibchen mit;
 Und hinterm Hause ist das Schafsversteck,
 Von dorten höret man das Schafsgeblöck;
 Zu dieser Hütte in der Mitternacht
 Ein Stutzerlein und ich wir schlichen sacht.
 Dem Stutzer wässert nach dem Weib der Mund,
 Und nach der Heerde lechzte mir der Schlund;
 Um die Küche[!] schlich der Stutzer her und hin,
 Ich hab’ kein Schaf gekriegt, da fraß ich ihn.“

S. 33: „Schnell ist der Vogel“ [*Gyors a madár, gyors a szélvész . . .*] u. s. w. Die Schlußworte verkündigen einem flinken Roßdiebe seine Strafe folgendermaßen:

Und übermorgen reitet er
 Ein Rößlein schlank
 Zu Becskerek, das Rößlein ist
 Die Prügelbank.

Das erinnert mich an ähnliche spielende Bilder der Strafe, sogar der Todesstrafe, in russischen Volksliedern. S. 94: „Es regnet.“ [*Esik, esik, esik . . .*] S. 95: „Bin ein Soldat“ [*Katona vagyok én . . .*] u. a. Die Trinklieder sind oft recht glücklich variirt. Die Zechlust lehnt sich sogar an das patriotische Gefühl (S. 31). Der Dichter sieht nur im Rausche das Vaterland glücklich:

Könnte es, wenn ich berauscht bin,
 Meinem Lande wohl ergeh’n:
 Wenn ich ewig sollte leben,
 Ewig schlürft’ ich Saft der Reben,
 Nüchtern würd’ ich nie geseh’n.
 [*Részegség a hazáért*]

Der pathetische Ton eignet sich für Petöfi weniger als der naive, auch greift er ein paar mal wo er ihn anschlägt zu ganz schwülstigen Bildern, die von der einfachen Volksweise grell abstechen. Nur der Schmerz um das Vaterland, der Zorn gegen dessen Dränger, gegen die Treulosen die es verlassen, beflügelt sein Wort, und gibt ihm einen sonst ungewöhnlichen Nachdruck. (S. 77) „An manche Magyaren im Auslande“ [*A külföld magyarjaihoz*]:

Bin' keine Feuerflamme, die verzehrt,
Doch hab' ich Zorneslieder,
Die schleudr' ich auf Euer stolzes Haupt
Als grause Flüche nieder.

Ist denn so reich dies arme Vaterland,
Daß es den Schatz nicht trüge?
Ist doch das Vaterland so arm, so arm,
So krank sind seine Züge!

Ihr Räuber, was das Vaterland zum Heil
Mit Schmerzen mag gebären,
Ihr opfert's einem fremden Götzenbild
Auf fremden Volks Altären!

Unstreitig das innigste Lied der ganzen Sammlung ist S. 100 „Aufgegebener Plan“ [*Füstbe ment terv*]. Der Sohn vertieft sich auf dem Wege zur Mutter die er lange nicht gesehen in Gedanken, wie er sie begrüßen, was er ihr Alles sagen sollte, und hat Viel im Sinne:

Und ich stürzt' ins kleine Zimmerlein,
Die Mutter an den Hals mir fliegt,
Ich hing an ihrem Munde stumm
So wie die Frucht am Baum sich wiegt.

In den hier angeführten Proben und noch an mehren Stellen ist die Übersetzung des Hrn. Dux zum Theil recht fließend: auf andere will ich nicht weiter hindeuten. Auch weiß ich nicht, inwiefern die Vorwürfe ihn treffen würden, oder Petöfi, von dem er uns sagt, daß derselbe einer „Heine'schen Liederlichkeit der Form“ beschuldigt wird. Nur mache ich ihn aufmerksam, daß er manchmal ein deutsches Wort nicht ganz deutsch braucht: so ist z. B. S. 31 in dem Vers: „Damals seh' ich so die Heimat“ u. s. w. *damals* offenbar nicht am Platze. Es soll heißen *dann*.

Jedenfalls lassen wir es als ein unbestreitbares Verdienst des Hrn. Dux gelten, daß er den Universalschatz der deutschen Literatur mit diesem poetischen Beitrag aus Ungarn bereichert hat.

[A kritika szerzője kételkedik Dux állításában, miszerint Petőfi költészetét ebből a kis válogatásból meg lehetne ismerni; annál inkább, mert az az olvasó, aki nem ért magyarul, nem tudhatja, mit adott hozzá a tolmácsoló az eredeti mű szépségeihez vagy fogyatkozásaihoz. Hamisítás az is, ha a fordító megszépíti az eredetit; sokkal gyakrabban fordul azonban elő, hogy a költő végtelenül sokat veszít a fordítás által, különösen a lírikus! A recensensben ezeknek az átültetéseknek a nyelvi, kifejezésbeli nyerségei, körülírásai, erőltetett fordulatai, toldalékszavai stb. azt a gyanút keltik, hogy itt éppen erről az esetről van szó. Lehet, hogy téved, ezért megjegyzéseit nem szánja kritikai észrevételeknek. A fordító bevezető tanulmányát igen általánosnak tartja, amelyből alig tudunk meg valamit a születőben levő magyar nemzeti költészet valóságos alapjairól, termőtalajáról. Duxnak gondolnia kellett volna arra, hogy a magyarság a maga „tüzes, zabolátlan természeti erejével” még csak most indult el a fejlődésnek azon az útján, amelynek több periódusán a művelt Európa már túljutott; ezt az állapotot a mai német olvasó megfelelő tájékoztatás nélkül nem értheti meg. A recensensnek úgy tűnik, hogy a jelenkori Magyarországon annak a folyamatnak lehetünk tanúi, amikor a „nyers népköltészet egyfajta, művészi értelemben tisztultabb, népies költészetté” fejlődik. Ez elsősorban a líra területén figyelhető meg, fő képviselői Vörösmarty, Czuczor — és mindenekelőtt Petőfi. Jellemzését Wolfssohn a *Szobámban* német fordításából kiindulva kezdi meg. Különösen azokat a darabokat dicséri, amelyekből a nép „kedélyes-csúfondáros derűje, lobogó temperamentuma és életereje sugárzik”. E változatos termés bemutatására néhány különböző típusú verset választ ki, szemelvényesen közül, ill. méltat: a *Farkaskalandot*, a *Gyors a madár, gyors a szélvész* . . .-t, *A külföld magyarjaihoz*, a *Füstbe ment tervet*, néhány népdalt stb. Végül egy-két apróbb, a nyelvhasználatot illető kritikai megjegyzés után köszönetet mond a fordítónak, hogy a német irodalmat „ezzel a Magyarországból való költői hozzájárulással gazdagította”. — A befejező rész fénymásolatát l. 8. sz. mell.]

Okt. 25. Der Schmetterling, 43. sz., 682—683. Lokalbemerker c. r.

Zu Ende dieses Monats kehrt Alexander Petőfi in die Hauptstadt zurück, nicht mehr allein mit seiner Muse, wie er ging, sondern mit der Seligkeit seines Lebens, seiner ausnehmend liebenswürdigen, gebildeten jungen Gattin. Die Vorsehung führe sie zum Glücke!

[Petőfi a hónap végén, már mint ifjú férj, „szeretetreméltó, művelt, fiatal feleségével” együtt érkezik vissza a fővárosba. — A Pesti Hirlap okt. 24-i száma nyomán; l. EPN 353.]

Okt. 26. Pester Zeitung, 535. sz., 2891. Pest-Ofner Tagesberichte c. r.

Petőfy — schreibt das Pesti Hirlap — kehrt dieser Tage in die Hauptstadt zurück, diesmal jedoch nicht bloß mit einer unsichtbaren Gefährtin, seiner gefeierten Muse, mit der er uns verlassen, sondern mit einer jungen, geistreichen und feingebildeten Frau, welche das Glück seines Lebens. Hoffentlich werden die

beiden Gefährtinnen einen schwesterlichen Bund schließen und wird auch die Muse — wenn sie auch während der Flitterwochen sich ein wenig zurückzog — bei dem Dichter sich häuslich niederlassen.

[A Schmetterlingből előbb közölt hír némileg kiszínezett változata, azzal az óhajjal összekapcsolva, hogy a költő múzsája is leljen otthonra a fiatal párnál.]

Okt. 26. Der Ungar, 247. sz., 1966. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der gefeierte Volksdichter Petőfi wird dieser Tage hier ankommen, aber nicht blos mit seiner Muse, wie er ging, sondern mit seiner überaus geistreichen und liebenswürdigen Frau.

[Petőfi és felesége közeli Pestre érkezésének híre; a Pesti Hirlap okt. 24-i sz. nyomán, újabb változatban.]

Okt. 28. Pesti Hirlap, 974. sz., 276. Törvényhatósági dolgok c. r.

A Nógrád keltezésű beszámoló P. jelű írója a balassagyarmati, okt. 17—19-i országgyűlési választásokról szólva ezt írja:

Végre több táblabírák nevezettek ki; köztök Petőfy Sándor.

Okt. 29. Pester Zeitung, 537. sz., 2901. Pest-Ofner Tagesberichte c. r.

Petőfy ist im Neograder Comitatzum Gerichtstafelbeisitzer ernannt worden.

[Petőfit Nógrád megye táblabírájává nevezték ki. — Feltehetően a Jelenkor okt. 28-i száma nyomán; l. EPN 353.]

Okt. 29. Der Ungar, 250. sz., 1990. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi ist durch die Stände des Neograder Comitatzum Assessor desselben Comitatzum ernannt worden. Dieser Ehrentitel ist unserem Dichter, wenn wir uns gut erinnern, schon in mehren Gespanschaften erteilt worden.

[Petőfi Nógrád megyei táblabírává választásának híre a feljebb idézett, ill. említett közlések nyomán; az újdonságíró emlékeztet arra, hogy a költőt már más megyék is részesítették ebben a megtiszteltetésben.]

Nov. 3. Pesti Divatlap, 45. sz., borító, 3—4.

A folyóirat szerkesztője, Vahot Imre „Uj album a Pesti Divatlap mellett megjelent képekből” c. közleményében új összeállítású képgyűjteményt, „nemzeti képcsarnokot” kínál a közönségnek 4 pft-ért; ez — néhány vegyes tárgyú képen kívül — a következő portrékat, ill. színpadi képeket tartalmazta:

Barabás, Czakó, Czuczor, Fényes, Garay, Kovács Pál, Liszt Ferenc (a legnagyobb formatumban), Markó Károly, Nagy Ignác, Petőfi, Rózsavölgyi, Székács, Szigligeti, Tompa, Vahot Sándor arcképei; — a színpadi képek közül:

Egressy mint Mátyás király, ugyanaz mint Garrick és Coriolán, Füredy mint Figaro, ugyanaz mint Sobri, Laborfalvi R. mint Bornemisza Anna, Lendvayné mint Júlia és Ida, Réty mint nemesek hadnagya, Szentpétery mint Zách Bódog.

Nov. 4. Der Ungar, 254. sz., 2018. Berichte aus Ungarn und den Nebenländern c. r. a „Clausenburg”-i (kolozsvári) hírek között:

Der gefeierte Dichter Petőfi wurde auf seiner Durchreise hier dieser Tage mit einer glänzenden Fackelmusik beehrt. Ein glänzendes Soupé wurde an demselben Abend veranstaltet, an dem mehre hier anwesende Landtags-Ablegaten theilgenommen.

[Petőfi kolozsvári fogadtatásáról s a tiszteletére rendezett estélyről. Feltehetőleg az Erdélyi Hiradó nov. 28-i beszámolója nyomán.]

Nov. 8. Der Schmetterling, 45. sz., 715. Lokalbemerker c. r., 7. szerzői jellel.

Ein neuer Handel in der Literatur! Zweiundsechzig Jünglinge bedrohen den Redakteur des „Honderü” mit Zweikampf, wenn er sich unterfängt, auch ferner gegen Petőfi zu schreiben! Diese Jünglinge heißen sich einen „Verein zur Beschüzung Petőfis.” Ist dies ein Scherz, oder gibt es wirklich Menschen bei uns, die sich eine solche Abgeschmaktheit zu Schulden kommen lassen? Die Werke des Dichters müssen für ihn sprechen. Die Kritik aber hat das Recht, sie zu preisen oder zu verwerfen. Übrigens heißt man dies bei uns Meinungs-Freiheit, wenn man die Gegner, die nicht zu unserer Fahne gehören, verunglimpft und lästert.

[Mégbélyegzi a Honderü nov. 2-i számában közzétett nyílt levelet aláíró „Petőfit védő társadalom” [társaság] eljárását — a Honderü szerkesztőjét fenyegető levél szövegét l. EPN 355—358. —, amely szerinte a szabad véleménynyilvánítás elvének durva megsértése.]

Nov. 9. Honderü, II. félev. 19. sz., 372.

Medve Imre:

Beszél a fákkal a bús őszi szél.

Beszél a fákkal a bús őszi szél,
Beszédeit megérté a kebel:
Mert hullnak a sárguló levelek
Mindegyikével egyegy lét vesz el.
Pedig mi szép volt a nyíló tavasznak
S az érlelő nyárnak dús korszaka . . .
Leszállt a multnak pusztító ölébe,
Hosszu az őszi hűvös éjszaka.

A hosszú éjen, hosszú álmaink!
 De felderülend bájos reggelünk;
 Midőn igaz propheták énekén
 Egy igaz Istent ismer kebelünk.
 Sok századok keserve nyomja lelkünk . . .
 A tiszta hűség, s honfirény szaka,
 Leszállt a multnak pusztító ölébe,
 Hosszu az őszi hűvös éjszaka.

Szabadság! be sokszor emlegetnek,
 De nincs ki bírná tiszta képedet.
 Vérrrel bemocskolák oltáridat,
 Szentségtelenné tették nevedet.
 Otromba vétkek bő palástja lettél,
 Elmúlt a becsületnek fényszaka . . .
 Leszáll[t] a multnak pusztító ölébe,
 Hosszu az őszi hűvös éjszaka.

Szent templomodba egy önző csoport
 Vétkes kezekkel ortüzet vetett,
 Hogy legyen romja gyászos ravatal
 A szent jogok ős Istene felett.
 Sirjál velem honom! te árva nemzet!
 Hol van dicsőségednek napja? . . .
 Leszállt a multnak pusztító ölébe,
 Hosszu az őszi hűvös éjszaka.

Sirjál velem honom! te árvahon,
 Még nem pirul a váltság reggele:
 E nép szivéről még nem olvadt
 A gyáva önzésnek jégkérge le.
 Nincs önbecsülés, és az egyetértés
 Tettekben dúsz virágzó korszaka . . .
 Leszállt a multnak pusztító ölébe,
 Hosszu az őszi hűvös éjszaka.

Nov. 12. Wiener Zeitschrift, 226. sz., 904. Provinz-Kaleidoskop c. r., Pesth keltezéssel, sz. n.: „Ein neuer Handel . . .” stb., teljes egészében átveszi a Schmetterling elítélő megjegyzését a „Petőfit védő társadalom” fenyegető leveléről (l. feljebb).

Nov. 13. Der Spiegel, 91. sz., 1456. 7. szerzői jelű hír.
 Aus dem „Divatlap” erfahren wir, daß die Freunde und Bewunderer Petőfi's ihn mit einer Fakelmusik[!] beehrt haben. Gleiche Anerkennung — heißt's

in demselben Blatte — wurde diesem volksthümlichsten der ungarischen Poeten auch in Klausenburg zu Theil.

[Hír Petőfi fáklýászenés üdvözléséről Pesten és Kolozsvárt. A Pesti Divatlap nov. 11-i száma nyomán; l. EPN 364.]

Nov. 14. Életképek, II. félév, 20. sz., 639. A Jókai Mórtól szerkesztett Mi hir Budán? c. r., sz. n.

Haldoklásról levén szó, eszünkbe jut a „Honderü”. Mondják, a kik olvasták: hogy egy többször ismételt silány vicével megint vesszőparipázik, azt állítván: hogy 62 fiatal ember levelet írt rá, melyben azzal fenyegeti: hogy ha Petőfinek békét nem hagy, botba fut. Legszebb a dologban: hogy a „B. P. Híradó” e’ puffot szentül elhiszi. Mi nem hisszük, nem azért, mintha a botba futhatás iránt volna valami kétségünk, de mivel nincs fogalmunk róla: hogy létezzen 62 egész ember, ki a „Honderü”-t olvassa; szerkesztőket, kihordókat, szedőket, és dolgozótársakat is ide értve. Tehát számtanilag lehetetlen az állítás. 62 „Honderü”-t olvasó fiatal ember! Fiatal ember, ki olvas! olvasó, ki „Honderü”-t olvas! 62 ember, kinek egyszerre jut eszébe a „Honderü.” 62 pálca a „Honderü” számára. Ah, c’est impossible!

Nov. 14. Életképek, II. félév, 20. sz., 640. Jókai Mór Mi hir Budán? c. rovatában, az utolsó bekezdésben:

Petőfi nagyszerü vig költeményen dolgozik.

Nov. 14. Magyar Szépirodalmi Szemle, 20. sz., 318.

Az „Unió” c. zsebkönyv folytatólagos bírálatában megjegyzi:

A verses részt Kemény, Mentovich, Pap Endre, Petőfi és Riskó költeményei emelik.

Nov. 14. Nemzeti Ujság, 591. sz., 724. Vegyes újdonságok c. r.

Petőfy Sándornak baráti és tisztelői fáklýás éji zenét adtak — a „Divatlap”-ban. — Valjon e sokoldalú ifju költő megeleégzik-e e megtiszteltetéssel — a *papiroson*, nem tudjuk; annyit azonban bizonyosan tudunk, hogy ezen baráti és tisztelői csakugyan *akartak* nekie fáklýás zenét adni s azt meg is adhatták volna, eddigelé azonban meg nem adták. — A minék jönni kell, az jönni — fog. . . .

Nov. 16. Der Ungar, 264. sz., 2101. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der productive Petőfi arbeitet gegenwärtig an einem großartigen humoristischen Gedichte.

[Az oly termékeny Petőfi nagyszabású humoros költeményen dolgozik. — Az Életképek nov. 14. sz., 640. l. nyomán; l. feljebb.]

Nov. 17. Der Ungar, 265. sz., 2109. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der „Honderü“ theilte unlängst einen Brief mit, der ihm, wie er sagte, eingeschickt worden sei, und in welchem ihm 62 junge Leute drohen, daß, wenn er in seinem Blatte Hrn. Petőfi auf so gemeine Weise zu schmähen fortfahren würde, sie ihn, den „Honderü“ — nun so sei es denn herausgesagt — recht durchprügeln werden. Daß an dem ganzen Gewäsche kein Sterbenswörtchen wahr sei, wußte natürlich Jederman! — Nur der sonst so umsichtige „Glöckner“ nahm den Puff für echte Wahrheit. Dagegen tritt nun der Feuilletonist der „Életképek“ auf, indem er unwiderlegliche Beweise bringt, daß die ganze Prügelgeschichte rein erdichtet sein muß. Denn es ist eine pure Unmöglichkeit — sagt er — daß es 62 Menschen gäbe, die den „Honderü“ lesen; Redacteur, Austräger, Setzer und Mitarbeiter eingerechnet.

[Ismerteti a Honderüben közölt fenyegető levelet, amelyet Petőfi védelmében intéztek a szerkesztőhöz „62 fiatalember” nevében. Kétkedik a hitelességében, csatlakozva az Élk újdonságírójához — vö. a gyűjtésünkben feljebb, nov. 14.-i dátummal közölt adattal —, aki szerint lehetetlen, hogy 62 ember akadna, aki a Honderüt olvassa.]

Nov. 20. Hazánk, (Győr) 138. sz., 549—550.

Hegedüs [Szász Károly]:

Petőfiné naplója olvasásakor.

I.

Olvastam, oh hála, hogy olvashattam
Szép lelked gyönyörű történetét!
Hol vetted, mondd! — hol vetted a betűket,
Hogy úgy leirtad lelked életét?
Szived vérével irtad tán le őket —
Vagy a szerelem napsugárival?
Vagy tán a régi multból *Fanni* lelke
Szeliden, lágyan lelkedre fuvalt?
A szent szenvedő ihletését birtad,
Mikor e szókat lelkedből kiirtad?

Olvastam, oh hála, hogy olvashattam
Szép lelked gyönyörű történetét . . .
Minden szavad tengernek drága gyöngye,
Mit a vész a habok színére vét.
Ki tanított-meg, hogy a drága gyöngyet
Felfogd a partnak bokrai alatt —

Hogy megmaradjon szenvedéseidnek
 Éjéből egy-egy fényes gondolat?!
 Hogy visszasüssön napod alkonyára
 A fényes gyöngynek maradó sugára?

Olvastam, oh hála, hogy olvashattam
 Szép lelked gyönyörű történetét.
 Ismertem én is bánatot, fájdalmat,
 Vigasztaló volt nekem e beszéd.
 Ugy tetszett, mintha járnék csendes tájon
 És néma éjben, — hol nincs semmi hang,
 S lelkemre szólna egyszerre beszéded,
 Mint a völgy szivütése: a *harang*.
 Hallgattam hangját mélyen meghatottan,
 Hallottam azt, oh hála, hogy hallottam!

Vagy mit mondok? Bár ne hallottam volna!
 Mert viszhang volt minden szavad nekem —
 Sorsom viszhangja, a melly megütődött
 Mult napjaimon, e tar-bérceken.
 Mert tudod-e hölgy, hogy nem csak te, s Fanni,
 Van még egy harmadik testvéretek . . .
 Egy hölgy, ki szenved, mint ti szenvedétek,
 Kit enmagamnál jobban szeretek,
 Csodálod-e, ha ő jutott eszembe,
 Midőn naplódat forgatám kezembe?”

Csodálod-e, ha mint a vész fuvalma
 Megrázza a már száradó bokort,
 S letépi róla azt a csörgő lombot,
 Mit még az ősz szele le nem sodort: —
 Szavakba öntött sohajtásaidra
 Ugy reszketék meg lelkem lelkeig,
 És két szemem elpártolt tavaszomnak
 Elkésett harmatával megtelik?!
 És elmerengek . . . gondolok reátok:
 Mért nem vagytok ti testvérek, barátok?

Tudom, ti egymást jól megértenétek,
 Hisz' tenger mind kettőtök élete —
 Őt még a véznek vad haragja hányja,
 Beértél már a csendes révbe te . . .
 Fölötte a sors villáma tusázik,
 Mig fényes fátyol-képeit tárja fel

Fölötted kelet fata-morganája;
 — S bennem az aggalom kérdése kel:
 „Melly rád sugárt hint, az üdv csillaga
 Letekintend-e rá is valaha?
 Valljon az én szegény szerelmesem
 Lesz-e boldog mint te, vagy soha sem?”

II.

Jaj be setét, be setét az éjszaka,
 Szépen ragyog a szerelem csillaga.
 Ez a csillag süt elé csak egyedül,
 A megül a setétlő felleg megül.

Mint mesében a szelid tündér leány,
 Szeme lángol s arca olyan halavány,
 Elomló arany fürtje kibontva van
 S mint fény-tenger hull keblére gazdagon.

Fenn a csillag épen fejem fölött jár,
 Tört szemembe téved róla egy sugár.
 Gondolkodom . . . és úgy tetszik énnekem,
 Hogy én ezt a szép csillagot ismerem.

Tán az én szerelmemé az a sugár,
 Melly a multból halaványan visszajár?
 Vagy csalódom? S lelked az, melly megjelen
 S átsugárzik a setétlő éjjelen?
 S mind, mit lelked édest s fájót érezett
 Sugarakká szövi az emlékezet?
 Drága kőként majd kigyul, majd rezgedez,
 Oh igen! a te gyönyörű lelked ez!
 Elmerengek rajta s nézem hosszason,
 És naplódát újra s újra olvasom . . .

Nov. 21. Életképek, 21. sz., 673. Jókai Mór Mi hir Budán? c. rovatában,
 sz. n.

Egy úr a minap megszólítja P-t, hogy írjon neki névnap-i köszöntőt, illet
 meg illet, sapphicus versekben, cadentiákkal és acrostichonnal, hosszasága lehet
 másfél sing és egy arasz; piros papiroson. Gáspár napra. Nálunk még azt hiszik:
 hogy a költő csizmadia, a kinek az ember meghagyja: hogy neki mindjárt üljön le,
 mérje meg a lábát, majd elküldi a szárat, varrjon rá fejelést, bagariabórból, magas

sarokra, körülszeges talpút, az orrát így meg így kanyarítsa ki, s ügyeljen rá: hogy ráncot ne vessen, mert ha szorítani fog: hát visszaküldi.

Nov. 24. Der Ungar, 271. sz., 2157. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der Volksdichter Petőfi ist auch hier in Pesth wie früher in Klausenburg von den Freunden seiner kräftigfrischen Muse mit einer glänzenden *Fackel* musik beehrt worden. Nun sage man noch, die ungarischen Dichter hätten kein glänzendes Leben!

[Petőfi pesti és — korábbi — kolozsvári fáklyászenés fogadtatásáról a sajtóban megjelent, feljebb is idézett vagy említett hírek nyomán. Az újdonságíró végül hozzát teszi: Még mondja valaki, hogy a magyar költőknek nem megy valami *fényesen!*]

Nov. 26. Nemzeti Ujság, 598. sz., 755. Vegyes újdonságok c. r., sz. n.

(Petőfy Sándort) barátai és tisztelői maradandó becsü emlékek kívánnák meglepni.

Nov. 28. Nemzeti Ujság, 599. sz., 762. Vegyes újdonságok c. r.

A pesti lapok egymás után kürtölgetik, hogy Petőfy Sándor fáklyás zenével tiszteltetett meg Pesten, s csak az kár: hogy egyuttal nem szónokoltatnak neki, s le nem írják az egész menetet is: hol kezdődött s hol végződött; — pedig ahogy csináltak, ahogy csináltak, — legfőle is csak *papíroson* csináltak ha csináltak, — mint már egyszer említettük; de ha ezen minden tudó fáklyás zenék hirdetői nehánynak *akarátát valóságnak* veszik, — ám legyen nekik az ő hitük szerint; mi legalább azt tartjuk: hogy az ily *ráfogott megtiszteltetésekre* lehetetlen az illetőnek el nem szégyenülnie, — pedig Petőfy azt tőlük meg nem érdemlé.

Dec. 1. Der Ungar, 277. sz., 2205. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi war krank, befindet sich aber schon besser.

[Petőfi beteg volt, de már jobban érzi magát. — Az Életképek nov. 28-i száma nyomán; l. EPN 266.]

Dec. 5. Életképek, 2. félev, 23. sz., borító, [3.].

„a kaszás csillag” aláírású, Nagy-Károly, nov. 27-i keltezéssel ellátott nyílt levél egyik részlete — nevek említése nélkül — Szendrey Júliáról és Petőfiről szól:

[. . .] hát mi bizony sokszor elpillantunk azon régi vár környezetére, hol az a bájlény lakott, kinek lelke tündérország; először is őt üdvözöljük! — Ha Erdődnek tengere volna, így fejeznők ki magunkat: azt a szép énekű bájos kis syréánkat; minthogy azonban nincs, és mivel sok lombos szigete van, tehát azt a gyönyörű hangú kis csalogányt, ki párjával tőlünk messze röpülve, most csak a távolból hallgathatjuk elragadó szerelemdalát, ezerszer üdvözöljük! . . . Vissza is

hívnök, ha olly dicső párja nem volna, kit — ha költői ellentmondásba nem esnénk — a felhők sasfiának szeretnénk nevezni; de ez úttal a hajnal legmagasabb röptü pacsirtájának bátorkodunk mondani, ki övele nemcsak oda repül, hol az ég körülszegi a láthatárt, nem is csak oda, hol a szivárvány lehajlik a földre, hanem elszáll a költészet Hindostanába . . . el . . . annak függő arany-kertjébe, hol a boldogság fájára leülve, szívüdvök dalát együtt eléneklik, s az ének hangja elszárnyal a zenit és nadir végtelenébe, honnan a lankadtan megtért viszhangokat a Syrius völgyei ölelik keblökre! A szívüdv világa maga az istenség!!! — Fényes sugáromra mondom, hogy e boldogság honában olly varázscsillag szeretnék lenni, melly annak égkörét örök derűben ragyogtatná, de most, midőn a harmad- vagy negyedrendű bolygócsillagokhoz* tartozom, és most a látkör alatt is bujdosom: nem lehet rosz néven venni, ha inkább árnyékot vetek a szép világra! . . . Szó a mi szó, de nagy Kölcseynek Tempéjének músa-leányát szeretnök már látni a mi dicső Arkadiánkban! Hogy' is van az, hogy az ég nekünk ad geniusokat és angyalokat, de azokat hamar el is veszi tőlünk?! Hiába Arkadiánk szomszédos Boeotiával!! Egyébiránt az ő drága jelenlétét szellemileg előnkbe varázsolja az ő szép Naplója, mellynek költészeti virányából — mi, az ő tisztelő honfiai — hervadatlan nefelejts-koszorút fűztünk, magas szellemű Sapphónknak halántékára tűzendőt! e néhány igénytelen sorunk nyujtsa át e diszkoszorút! [. . .]

* [A szerkesztő megjegyzése:] Ha ön csakugyan kaszácsillag, úgy plane az álló csillagok *első* eminense.

Dec. 5. Magyar Szépirodalmi Szemle, 2. félév, 23. sz., 354—355.

(Erdélyi János „Egyéni és eszményi” c. tanulmányának részlete:)

Berzsenyi talán kétségbe esnék, ha Garay Nagyidai cigányait, Hári Jánosát olvasná; ha látná Vörösmartyban sok helyütt a nemidealist, p. o. „Borod sötét, mint a cigány leány”, Petőfinél a „kecskerágót”, az „ugy jóllaktam hogy még”-eket és számtalan sok hazai jellemzetest, miért némelyek rossz költőnek hiszik, de — ezen már túlvagyunk. Az „Olymp, aetheri, myrtusz” stb. idealis dolgok, hála istennek, kiküszöbölvék költészetünkéből, s annak örül minden jobb érzés, a mi magán viseli a nem-idealis valódiságot, a jellemzetest, az igazságot. Chateaubriand egyhelyt ezt mondja: csak az a szép, a mi igaz; s ezt valljuk mi is.

Dec. 8. Der Ungar, 283. sz., 2254. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Madame Petőfi, die geistreiche jugendliche Gemahlin des gefeierten Volksdichters, hat in den „Életképek” einen geist- und phantasiereichen Artikel veröffentlicht, von dem eine der nächsten Nummern dieser Blätter eine Übersetzung liefern wird.

[Petőfiné „szellem- és képzeletdus” cikket írt az Életképekbe; ennek fordítását az Ungar közölni fogja.]

Dec. 12. Életképek, 2. félév, 24. sz., 765. [Jókai Mór:] Mi hir Budán? c. r.

A Szigligeti Ede — Hiador-féle állítólagos plágiumperről szólva határo-

zottan kiáll Szigligeti mellett, s Hiador, ill. prókátora, Zerffi Gusztáv eljárását megbélyegzi, majd így folytatja:

Egyike e' két szép úrnak két év előtt Petőfi által akart megdicsőülni, látva, hogy e' név most egyike legünnepeltebbeinknek; ajánlá magát előtte, hogy majd őt dicsérni fogja. A tisztalelkű, önerejét érző költő nemes büszkeséggel veté meg e' szolgai ajánlatot. Ekkor „ha nem akard hogy talpadat csokoljam, haraplak; de mégis teáltalad leszek híres ember!” elkezdé őt gyalázni. S ez célra vezető; ha az ember nem tud valamire menni, iparkodjék mások gyalázatán emelkedni, csak hogy a szurok mindig oda ragad, a hol már több is van. Ime be van az ő koszorúja kötve. [Stb.]

Dec. 16. Pester Zeitung, 564. sz., 3054. Pest-Ofner Tagesberichte c. r.

Az E. jelű szerző (feltehetően Einhorn Ignác) a „hosszu téli estékre” szórakoztató olvasmányul Garay János „Balatoni kagylók”, valamint Hiador [Jámbor Pál] „Hattyudalok” c. kötetét ajánlva, az utóbbival kapcsolatban így von párhuzamot Hiador és Petőfi között:

Nie hat ein ungar. Dichter zu gleicher Zeit so verschiedenartige Beurtheilungen erfahren, als Hiador. Die Honderü-Zerffi'sche Partei hebt ihn in die Wolken und setzt ihn nicht nur Byron gleich, sondern noch weiter über diesen, während der größere Theil der Journalistik, besonders Jene die in dem Erheben irgend eines lyrischen Dichters die Verdunkelung ihres „ungarischen Beranger“ fürchten, ihm alles Dichtertalent abstreiten und ewig lächerlich zu machen suchen. Freilich hat nach dem Sprichwort derjenige gewonnenes Spiel der die Lacher auf seine Seite zu ziehen weiß. Ich glaube aber kaum daß dies hier der Fall sein dürfte. Als *Volksdichter* steht Petőfi unstreitig in der ungar. Literatur unerreicht da, wenn auch zu dem leichten Hüpfen und der gemüthlichen und doch so treffenden Satyre Beranger's, wie zu der kecken und muthwilligen aber bitterschneidenden Ironie Heine's ihm noch viel, sehr viel fehlt. Als *Lyriker* jedoch, glauben wir, verdient Hiador den Vorzug. H. hat mehr Gemüth, P. mehr Laune. H. schreibt mit seinem Herzblut, P. malt mit Dinte. H. läßt uns sein schmerzverzerrtes Herz mit eigenen Augen sehen, P. schildert uns dessen Zustand. Und darum wird auch im Allgemeinen P. mehr gefallen, denn zarte Nerven lieben nicht den Anblick der offenen Wunde. Jene aber die selbst leiden und Herzensschmerz zu würdigen verstehen, werden in H.'s „Schwanengesängen“ das treue Echo ihrer eigenen innern Klagen finden. [A szerző ezután Hiador plágiumperét érinti.]

[A „Honderü-Zerffi féle párt” mértéktelenül eltúlozza Hiador dicsőítését; a másík, jóval nagyobb tábor, kivált a „magyar Béranger”, ti. Petőfi elfogult hívei pedig tehetségtelennek tartják és nevetségessé szeretnék tenni. Mint *népköltő* kétségkívül Petőfi jutott a magyar irodalomban a legnagyobb magaslatra — bár Béranger találó szatírájának, Heine hetyke, szeszélyes, de keserűen metsző iróniájának szintjétől messze elmarad —; *lírikusként* mégis Hiador érdemli az elsőséget: ő „szive vérével”, Petőfi meg csak tintával ír.]

Dec. 16—17. Der Ungar, 289—290. sz., 2287—2290, 2295—2296.

Schmerz und Freude. [Fájdalom és öröm.] Ein Phantasiestück von Julia Petőfi. [Szendrey Julia.] Teutsch von D. [Diósy Márton.] A fordításhoz a szerkesztő csillag alatt a 289. sz. 2287. lapján az alábbi jegyzetet fűzi:

Die jugendliche, seit einigen Wochen vermählte Gattin des genialen Dichters, deren unlängst veröffentlichtes Tagebuch in der ungarischen Lesewelt ungemeine Sensation erregte, bekundet auch in diesem parabolischen Gemälde eine nicht gewöhnliche Lebhaftigkeit der Phantasie und Tiefe der Empfindung. Wir glauben auf den Dank unserer gemüthreichen Leserinnen rechnen zu können, indem wir ihnen hiermit eine gelungene Übersetzung des Erstlingsproductes einer ihrer geistreichen Schwestern vorlegen. A. d. R. [Anmerkung des Redakteurs.]

[Petőfi ifjú neje, aki már a közelmúltban közzétett naplójegyzeteivel rendkívüli feltűnést keltett, ebben az írásában is eleven képzelőerejének és mély érzelmi világának bizonyosságát adja. Ifjú hölgyolvasóinknak kívánunk kedvére tenni a sikerült fordítás közlésével.]

Dec. 19. Pesti Hirlap, 1004. sz., 418. Hivatalos tudósítások c. r.

Hartleben és Altenburger könyvvarusok (Pest, váczai utca 437. sz.) egyebek között e két kiadványt is hirdetik:

A bőkezű szerető és A koros hölgy, Bernhard Károlytól, fordítá Petőfi Sándor. 1 kötet. 1 frt 20 kr. — Robin Hood. Angol regény. James után fordítá Petőfi Sándor. 2 kötet. 2 frt 45 kr.

Dec. 22. Der Spiegel, 102. sz., 1630. 5. szerzői jelű hír.

Die „Életképek” enthalten in ihrer letzten Nummer einen Nekrolog auf den unglücklichen Czako [. . .] Der Nekrolog enthält ferner einige Strophen von Petőfi, gleichsam als Todesdenkmal an den Verstorbenen.

[Említi az Életképek 1847. dec. 19-i számában megjelent Czako Zsigmond-nekrológba cím nélkül beszótt *Czako temetésén* c. verset.]

Dec. 26. Életképek, 26. sz., 831. Mi hir Budán? c. r.

A folyóirat 1848. évi programjáról szólva ígérik a következőket:

Költőink közül Petőfivel, Tompával és Arannyal minden számban fognak találkozni olvasóink. [. . .] A hölgy salon rovatban széplelkű ironőink Petőfiné, Sarolta és Lemouton Emilia művei adandják meg az élvezetek legédesebbjeit olvasóinknak.

Dec. 30. Wiener Zeitschrift, 260. sz., 1040. Neues aus Pesth c. r., sz. n.

[A lap pesti levelezőjétől:] Der magyarische Dichter Petőfi, nunmehr Gatte einer schönen, geistreichen, ebenfalls schriftstellernden Dame, wird in allen Kreisen gefeiert und die Gesamtausgabe seiner Gedichte ist schnell ins Volk gedrungen. Wir könnten uns ein Beispiel nehmen an der innigen Theilnahme und

warmer Begeisterung, womit die Ungarn einen ihrer trefflichen Liriker auszeichnen und verehren. Da ist nichts Gemachtes, Vorbereitetes, keine Claque, keine Camaraderie, wie sich selbe einige Dramenarbeiter zugerichtet haben. Des Lirikers bescheidenes Liederbuch muß jeder still für sich mit ungestörter Hingebung genossen haben, um dem Dichter mit solchen Empfindungen entgegenzutreten zu können, wie sie hier sich allgemein manifestirten. Zu dem ist Petőfi ebenso liebenswürdig als Mensch — wie er einzig und erhaben dasteht in der jetzigen nationalen Belletristik. [. . .]

[A közelmúltban megnősült Petőfi népszerűségéről, *Összes költeményei* gyors elterjedéséről, a költőt országszerte övező tiszteletről, amely mögött nincs semmiféle megszervezett korteskedés, hízelgő pajtáskodás, hanem csakis a lírikus verseinek csendes és áhítatos élvezetén alapul. Petőfi mint ember is rendkívül rokonszenves.]

[Dec.] [Kv.] Gáspár János — Kovácsi Antal [szerk.]: Magyar olvasó-könyv tanodák és magán-növendékek használatára. Első folyam, hét—tizenegy éves mindkét-nemű gyermekeknek. Első fele. Kolozsvár, 1848. [1847.] Özv. Barráné és Stein. 220 l.

[142—145. l.:] [Petőfi Sándor:] *Arany Lacinak*. [A vers teljes szövege.]

[1847 folyamán.] [Zsk.] Játékszini zsebkönyv. Honunk lelkes fiainak s leányinak mély tisztelettel ajánlja a jelen színész társaság sugója. Pápa, 1847. Ref. Főiskolai ny. 15 l.

[12—14. l.:] Petőfi Sándor: Örömdall. [*Édes öröm, ittalak már . . .*] — Petőfi Sándor: Bojtár dall. [*Tedd le, bojtár, a subádat . . .*]

[1847 folyamán.] [Zsk.] Játékszini zsebkönyv. Honunk lelkes fiainak s leányainak mély tisztelettel ajánlja Csiky Gergely sugó. Székes-Fejérvár 1847. Özv. Számmer Pálné ny. 16 l.

[11—12. l.:] Petőfi Sándor: Öröm dal. [*Édes öröm, ittalak már . . .*]

[12. l.:] Petőfi Sándor: Bojtár dal. [*Tedd le, bojtár, a subádat . . .*]

[1847?] [Z.] Egressi Béni: *Ez a világ a millyen nagy*. Magyar dal. Zongorakisérettel szerzé és Hollósy Kornélia kis aszonynak[!] tisztelettel ajánlja —. Pest [H., é. n.] Wagner J. tul. Ára 30 x.p.p. [krajcár pengő pénzben] 6 [2] l. 33 × 24,5 cm.

[1. l.:] [Címlap.]

[2. l.:] [Üres.]

[3—4. l.:] *Ez a világ a millyen nagy*. [A költemény megzenésítése, az első versszak szövegével.]

[5. l.:] *Kis furulyám szomoru füz ága*. [Mint előbb.]

[6. l.:] [Egy „Ej! haj! félre te bubánat . . .” kezdetű dal megzenésítése. Nem Petőfi verse.]

[7—8. l.:] [Üres.]

1848

Jan. 1. Hazánk, (Győr) 155. sz., 619.

Pap Gábor „Bécsi vázlatok” c. nyílt levelében az osztrák tudományos és irodalmi életről szólva megemlíti:

Legujabban Vogl bebarangolta honunkat is, összevissza írt mindent, a mit látott, persze versben: „Ungarnklänge” [Magyarországi dallamok] cím alatt. Birálja meg Petőfi, az alföld lelkes fia, a pusztai dalok teremtő géniusa, az ő lantját vezérli, őt illeti e daloknak részleges [= részletes] taglalása.

Jan. 9. Életképek, 2. sz., 56.

Rhadamanthus „Irodalmi ellenőr” c. írásában Hugó Károlylyal folytat gúnyos vitát, s ennek kapcsán felszólítja Jókai Mórt, az Életképek szerkesztőjét, adja ki Hugó szóban forgó verseit, mert — úgymond — „a világot nem szabad véka alá rejteni, s mert jól tudom, hogy azoknak kiadását a halhatatlan szerző keményen meghagyta önnek, ő lévén az, ki saját szavaiként »megakarja[!] holmi Vörösmartyknak és Petőfiknek mutatni, hogy mint kell jó magyar verseket írni.«” [Ezután a szerkesztő a verseket — gúnyos! és? jelek kíséretében — le is közli.]

Jan. 14. Der Ungar, 11. sz., 87. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

„Etwas gar Rares! Man höre! Einem *ungarischen* Talente läßt man in einem auswärtigen Blatte Gerechtigkeit widerfahren.” bevezető szöveggel közlik a Wiener Zeitschriftnek Pestről küldött hírt, melynek írója Petőfit, az ifjú férjet mint ünnepelt költőt és mint szeretetre méltó, széles körben tisztelt és kedvelt embert mutatja be. [A szöveg első közlését l. feljebb, 1847. dec. 30. dátummal.]

[Valami egészen ritka dolog! Egy külföldi lapban elismeréssel nyilatkoznak egy magyar tehetségről!]

Jan. 16. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 712. sz., 33—34.

Az e heti mottó a lap főcíme alatt a *Búcsu Kunszentmiklóstól* (1845) részlete:

Hejh, csak oly gyors lehetne[!] honja
Haladása,
Mint lábának, hogyha táncol —
Hogyha táncol, a mozgása.

PETŐFI

Jan. 18. Erdélyi Híradó, (Kolozsvár) 318. sz., 37. Csernátoni [Cseh Lajos] IX. „Budapesti levelé”-nek befejezése:

Petőfi versei is maholnap kikerülnek a sajtó alól, 2-ik kiadása Zsebkönyv alakban.

Jan. 18. Hazánk, (Győr) 117. [! helyesen 162.] sz., 645.

Vajda János „Ebéd után” c. versében — mint a kezdősor is mutatja — Petőfi *Ebéd után* c. költeményéből indul ki: „Én is jóllaktam; (ha elhiszitek;)” stb.

Jan. 19. Morgenröthe, 16. sz., 67. Budapester Zapfenstreich c. r.

Die H. H. [=Herren] Petőfi und Vörösmarti wollen Shakespeares Meisterwerke in einer würdigen Übersetzung dem ungarischen Publikum vorführen. — Ein ebenso lobenswerther als trefflicher Vorsatz, dessen Ausführung von großem Nutzen auf die literarische und ästhetische Bildung unserer Landsleute sein wird.

[Azt a hírt, hogy Petőfi és Vörösmarty Shakespeare drámáinak lefordítására vállalkozott, dicsérő megjegyzés kíséretében közlik. — A Pesti Divatlap jan. 16-i közleménye nyomán; l. EPN 380—381.]

Jan. 20. Morgenröthe, 17. sz., 72.

A „Berliner Briefe” c. sorozat, Berlin, 2. Jänner 1848. keltezésű darabjában (a levelek aláírása a jan. 21-i, 18. számban, a 76. lapon: K***) olvashatjuk:

Karl Beck's „Monatsrosen” werden wol auch schon in seiner Heimat angelangt sein. Deren erstes Heft hat zwar hier nicht überrascht und begeistert, aber um so mehr befriedigt [. . .] so ist Beck für Deutschland wirklich eine neue Hoffnung geworden. Ich nehme nun gewiß nicht zu voreilig an, daß dieses jüngste Werk unseres lieben Landsmannes, auch bei uns freudigen Anklang finden wird, um so mehr, als ich aus erster Quelle versichern kann, daß eines der nächsten Hefte Petőfy's Liebeslieder in feinstgeformter Übersetzung bringen wird.

[A K*** jelű levelező, Beck Monatsrosen c. havi folyóirata Berlinben megjelent 1. füzetéről szólva „első kézből” vett értesülésként közli, hogy a további füzetek egyike Becknek Petőfi „szerelmi dalai”-ból készített „finom művű” fordításait fogja tartalmazni.]

Jan. 22. Luna, Beiblatt zur Agramer politischen Zeitung, (Agram) 7. sz., 28, Feuilleton c. r.

Az Életképekben megjelent Czakó-nekrológ ismertetésének végén:

Der Nekrológ enthält ferner einige Strophen von Petöfi, gleichsam als Todesdenkmal an den Verstorbenen.

[Petöfi *Czakó temetésén* c. versét említi, amely az Életképek dec. 19-i számában jelent meg, cím nélkül, az említett nekrológba illesztve.]

Jan. 23. Életképek, 4. sz., 123. Irodalmi ellenőr c. r.

A Rhadamantus aláírású cikk szerzője a Jelenkor indítványára reflektálva (ti. hogy az íróknak és a magánnevelőknek is szavazati jogot kellene adni) azt fejtegeti, hogy Magyarországon nehéz és kényes dolog volna meghatározni, hogy „ki az író és ki nem az?” . . . „s elvégre, ha tudnánk választófalat húzni írók és nem-írók közt, ki állana jót róla, hogy e' név jótékonyasága alá nem épen olyanokat szedünk-e fel, kiket az nem illet, s nem olyanokat zárunk-e ki alóla, kik azt legjobban megérdemelték. Például, ha az írók kiválogatását a magyar tudós társaságra biznók, tapasztalni fognánk: hogy ez egyikét országosan elismert és bécsült, legnépszerűbb költőinknek erősen őrizkednék kegyeibe fölvenni, ellenben beültetné az irodalmat olly — különben teljes tiszteletre méltó — egyéniségekkel, kik tán egy, vagy más academiai taggal közelebb rokonságban vagy barátságban állanak, de kiknek — ez érdemükön kívül — egyéb az irodalom mezején tett foglalásaik, ez ideig terra incognita s tul van az ultima Thulén.”

Jan. 23. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 713. sz., 53—54.

A lap e heti jelígeje a főcím alatt Petöfi *Téli világ* c. versének (1845) refrénje:

Hol a boldogság mostanában?

Barátságos meleg szobában.

[A költő neve nélkül.]

Jan. 26. Der Spiegel, 8. sz., 32. Lokalbemerker c. r.

Von dem thätigen Buchhändler G. Emich wird eine Taschenausgabe der Petöfi'schen Gedichte vorbereitet.

[Petöfi *Összes költeményeinek* készül — kétkötetes — zsebkiadásáról.]

Jan. 26. Der Spiegel, 8. sz., 32, Lokalbemerker c. r.

Es ist nicht lange her, daß ein Frauenzimmer mit dem gewagten Versuche, Shakespeare den Ungarn mundgerecht zu machen, scheiterte. Was Wunder? Konnten doch kaum ein Tieck, Schlegel, Eschenburg u. A. durchdringen! Jezt aber haben sich zwei der ersten ungarischen Dichter diesen großartigen Vorwurf gegeben und es läßt sich von der gewandten Feder eines Vörösmarty, wie von der innigen Vertrautheit eines Petöfi mit der Sprache seines Volkes das Rühmlichste von diesem Unternehmen hoffen.

[A rovatszerkesztő nagy reményeket fűz Petőfi és Vörösmarty nagyszabású Shakespeare drámafordításának tervéhez: Vörösmarty gyakorlott tollától és attól az otthonosságtól, amellyel Petőfi népe nyelvét kezeli, csak a legdicséretesebbet remélhetjük. — Feltehetőleg a Pesti Divatlap jan. 16-i híre nyomán; l. EPN 380—381.]

Jan. 27. Der Ungar, 22. sz., 176. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Der „Könyvkiadó Társulat” (Verein zur Herausgabe ungarischer Bücher) hat, außer den im ersten Berichte angeführten Werken, auch die Herausgabe der von Vörösmarty und Petőfi besorgten Übersetzung der Werke Shakespeares übernommen. Vörösmarty übersetzt bereits „King Lear” und Petőfi „Coriolan”.

[Az újonnan alakult „Könyvkiadó Társulat” a Petőfi és Vörösmarty által lefordítandó Shakespeare-drámák kiadására is vállalkozik. Vörösmarty a „Lear király”-on, Petőfi a „Coriolan”-on dolgozik. — Az Életképek jan. 23-i közlése nyomán; l. EPN 381.]

Jan. 29. Morgenröthe, 25. sz., 103. Budapester Zapfenstreich c. r.

So eben haben die Presse mehre bemerkenswerthe literarische Werke verlassen. Unter diesen ist das Taschenbuch „Ellenőr” (der Kontrollor[!]) mit Beiträgen der ersten Dichter unserer Heimat: Fáy, Garay, Vörösmarty, Szalay, Irinyi, Petőfi, Szemere Bertalan, Vachot Sándor und Kossuth, — jedenfalls die interessanteste Erscheinung [. . .]. Wir werden von demselben ausführlicher in unseren baldigst erscheinenden kritischen Revuen über ungarische Literatur sprechen.

[A Petőfi-költeményeket is tartalmazó „Ellenőr” c. „Politikai zsebkönyv” megjelenéséről. A kötet részletesebb bemutatását ígérik.]

Jan. 30. Életképek, 5. sz., 153.

Pozsonyi hírek c. alatt közli Berecz Károly jan. 16-án kelt pozsonyi levelét, amelyben beszámol az országgyűlési ifjúság „Kör”-ének aznapi megnyitó ünnepélyéről; ennek keretében szavalta „Makay Petőfinek „Nép nevében” című költeményét, a szaválás a mű jelességének megfelelő volt”.

Jan. Honi Irodalmi Hirdető, 1. sz., 4.

A januárban megjelent könyvek között:

Petőfi Sándor összes költeményei egy kötetben a költő acélba metszett arcképével. N8r, Pest 1847. 537 lap, füzve 4 fr. Ua.: 2-dik kiadás, a költő arcképével. 2 kötet. 12r. Pest, 1848. Emich G. sajtátjai. Összesen 759 lap, füzve 3 fr.

Febr. 1. Pannonia, (Preßburg) 12. sz. 47. Bazar für Kunst und Literatur c. r.

Die beiden ausgezeichneten vaterländischen Dichter Vörösmarty und Petöfi sind gegenwärtig mit der Übersetzung der klassischen Meisterwerke Shakespeares ins *Ungarische* eifrig beschäftigt.

[Vörösmarty és Petöfi szorgalmasan dolgozik Shakespeare drámáinak magyarra fordításán. — Feltehetően a Pesti Divatlap jan. 16-i vagy a Honderü jan. 22-i közleménye nyomán; l. EPN 380—381.]

Febr. 5. Ábrázolt Folyóirat, (Kassa) 6. sz., 46. Fővárosi posta c. r.

A „Leopold-városi” új templom építkezési munkálatainak lassúságát panaszolva egy jan. 29-én kelt pesti levél szerzője megjegyzi: „Adja isten, hogy még ez év folytán elmondhassuk:

Nagy volt a munka, s bevégzéd
Emberül a munkát.”

— *A helység kalapácsa* költői utóhangjából vett idézet.

Febr. 5. Der Spiegel, 11. sz., 44. Lokalbemerker c. r. 3. szerzői jelű hír.

Bei G. Emich ist so eben eine Taschenausgabe von Petöfi's Gedichten erschienen. Es ist dies binnen einem Jahre die *dritte* Auflage. Man sieht hieraus, daß gute ungarische Werke gekauft werden u[nd] daß es nur großer Geister bedarf, um die Leselust rege zu machen.

[Az *Összes költemények* kétkötetes zsebkiadásának megjelenéséről, azzal a megjegyzéssel, hogy a mű nagy sikere bizonyítja: a jó könyveket Magyarországon is megveszik.]

Febr. 5., 8. Magazin für die Literatur des Auslandes, (Berlin) 16—17. sz., 61, 66—67.

Ungarn. Literarische Reisebesuche. Aus dem Tagebuche eines Magyaren. Übersetzt von C. M. B.* [Carl Maria von Benkert = Kertbeny Károly.] [Magyarország. Irodalmi látogatóúton. Egy magyar ember naplójából. Fordította C. M. B.]

* Wir theilen hier in deutscher Übersetzung etwelche Bruchstücke aus einem ungarisch geschriebenen Manuskripte mit, welches demnächst im Druck als dreibändiges Reisewerk erscheinen soll. Der Herr Verf. gab uns aber zur Publication dieser übersetzten Fragmente noch vor der des Originals nur bedingnißweise die Erlaubnis, wenn wir nämlich dabei an unsere deutsche Leser die Bitte stellen, daß, im Fall einer derselben den Autor kenne oder errathe, er nicht den Schleier eher lüfte, als es der Original-Verfasser selbst zu thun gesonnen ist. Er glaubte diese Bedingung stellen zu müssen, um jeder Anklage auszuweichen, als prunke er mit Persönlichkeiten, deren Vertrauen er etwa zu seinen Zwecken ausgebeutet habe. Vielmehr versichert uns der Verf. wärmstens, daß sein Trachten nur dahin ziele, seine heißgeliebten Landsleute mit den Wellenschlägen europäischer Geistesbestrebungen in die möglichste Berührung zu bringen. Hierzu schien ihm am tauglichsten der Versuch in Portrait-Croquis

1.

Petőfi Sándor.

Meine *Lust!* Hätt' ich ein Samenkorn,
 Sät' ich es über's Schneegefeld,
 Dann — entkeimend frei — als Rosenwald
 Umkränzt' sie mir das Wintersbild;
 Und würd' mein *Herz* gen blauen Himmel
 Schleudern ich,
 An Sonnen Statt erwärmen würd' die Welt
 Es sicherlich.

Petőfi Sándor.*

Kaum war ich in unserer jugendlichen Metropole angekommen, als ich schon eilte, meinen Petőfi aufzusuchen; ich durchschnitt schnellen Schritts die glänzenden, erleuchteten, wogenden Strassen von Budapest; — und wo anders konnte ich den Dichter des Ungarvolkes finden, als im Pillvax Kaffeehaus? Da saß er auf seinem alten Platz am langen Tisch der Journale, den türkischen Tschibuck küssend, gehüllt in mächtige Rauchwolken, den schwarzen Mokka, den heißen Punsch schlürfend. — Weltschmerzzerrissen auf dem Divan umherliegend, schweigend, orientalisch brütend, wortkarg wie alle Nachkommen Attila's, umgaben ihn seine und meine übrigen Freunde, der Lyriker Kerényi, der Romanschreiber Pálfi, der Lustspieldichter Degré, und noch eine Gruppe junger Genie's aus politischen und belletristischen Zeitschriften, mehrere Schauspieler und gar viele Studenten. Petőfi lebt wirklich wie der Held eines seiner lustigsten Lieder, der Junker Pinty [*Pinty úrfi*] — im Kaffeehaus Jahr aus und ein; da wird gedichtet, politisirt, disputirt und oratorische Übungen gehalten, und so besitzt er die prächtigste Wohnung der großen, luxussüchtigen Stadt: oder sind diese

fremde hervorragende Bekanntschaften seinen Landesbrüdern und umgekehrt, die bisher so wenig gekannten Größen des ungarischen Gesellschaftslebens den Ausländern, gegenseitig auf familiären Wege, vorzustellen. In dies schöne Bestreben eingehend, haben wir auch nur aus dem uns freundlich überlassenen Manuskripte solche Zeichnungen gewählt, deren Gegenstand uns Deutsche am meisten interessiren dürften, sogar abgesehen vom dem gewiß schon als Neuheit Interessanten, diese Persönlichkeiten von der Feder eines Ungarn beurtheilt zu finden.

Anm. des Übers.

[A fordító megjegyzése.]

* Gedichte von Petőfi (Wir brauchen hier wohl nicht daran zu erinnern, daß die Ungarn immer den Familiennamen vor den Taufnamen setzen. Sándor [spr. Schandor] ist unser Alexander). Deutsch von C. Dux. Wien, 1847. — Gedichte von Alexander Petőfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Alfred Brommer. Pest, 1847. — Ungarische Lieder von Petőfi Sándor, übersetzt von Kertbény. Hamburg, 1848. (Erscheinen demnächst.) — Karl Beck wird ebenfalls der neuen Ausgabe seiner eigenen Gedichte Übertragungen aus Petőfi anhängen. — Hungarian Verses, by Petőfi Sándor. English traduction by Richard Butler. With a biographic Sketch by Dr. Bowring. London, 1847.

Anm. d. Übers.

Marmorsäulen nicht majestätisch, diese Spiegel und Sammetwände mit den Bildnissen unserer großen Männer nicht königlich? Sein Schlafzimmer jedoch, Ihr feinen Herren, dürft Ihr nicht betreten, Ihr müßtet denn Eure glacéledernen Seelen von der Weihe des Genie's anhauchen lassen, sonst findet Ihr, was Ihr da sehet, unerträglich: denn diese Gemächer, in welche sich unser Dichter nach dem Tagesrausch, still, von der wahren Muse begrüßt, zurückzieht, sind gewöhnlich — eine Schlafstätte im Erdgeschosse eines Lotteriegewölbes oder sonst wo; voll Bücher, Tabakspfeifen, mit einem zerbrochenen Strohstuhl und vielem, nur zu vielem leeren[!] Raum; so lebt ein echter rechter Bursche als Sohn der jungen Zeit und Dichter aus dem Volke! Und Petöfi befindet sich dabei wohl, wie ein Goldfisch im Gartenbassin, denn er ist hier nur für Augenblicke in der künstlichen Construction der Hauptstadt, der er immer schleunigst zu entrinnen sucht, und dann bewundert er das Niederland, kehrt in die Hütte seiner geliebten Bauern ein, besucht die wilden Kerle der Universitäten und Lyceen verschiedener kleiner Städte, tanzt mit den drallen Dirnen vereinzelter Csárden den unbändigen kankan-rhythmischen Csárdás, wird rasend bei der Geige des Zigeuners und irrt poesiedurchsättigt auf dem Rücken des fliegenden Rosses im Mondenschein durch die unendlichen Pußten des Banáts; dann im Eichelforst von Bakony trauert er in schmerzhafter Lustigkeit mit den armen Räubergesellen, und hat er im Plattensee gebadet, den Himmel daselbst aufs blaue Auge geküßt, so trinkt er bald darauf das feurige Türkenblut in Eger und flucht patriotische Phantasieen auf den Gebirgsriesen des Karpath: „Les Hongrois!“ sagt Voltaire, „une nation fière et généreuse; l'appui de ses souverains, — le fléau de ses tyrans!“

Petöfi ist die goldblutige Krystallisation der schönsten Züge im ungarischen National-Charakter: Großmuth der Gesinnung, Gluth des Herzens, Elastizität des Geistes, Willenskraft der Idee und orientalischer Duft des Ausdrucks; diese Ambraperlen reihen sich an den rothen Faden seines dichterischen Genius. — Er ist keines von jenen mühselig entkeimenden Pindusbäumlein, von welchen die heutzutage erwachenden Nationalitätchen glauben, sie würden ihre Abstammung imperatorisch beim Reichstag der Zivilisation vertreten, hängt ihnen nur der Patriot das Täfelchen um: „unser Shakespeare“, „unser Goethe“ u. s. w.! Petöfi ist wirklich ein Talent von universeller Bedeutung, und er ist es, weil er eben nationell abgeschlossen, eine neue ursprüngliche Welt in sich entfaltet; weil er nicht als nachgemachter Hellene, Römling oder „göttlicher“ Deutscher in Ungarn herumläuft, vielmehr als echt entstammter, scharf gekanteter Magyare die schönsten Tinten seiner Nation individuell widerspiegelt. In seinen Dichtungen schmachten nicht mehr die Schäfer und Schäferinnen, die Doris, die Daphne's und Philidore, mit ihrem rosabebänderten Hirtenstab, — geschnitten nach den Schablonen des Deshoulières und des faden Pope — an den Ufern der blonden Tißa — vielmehr die Juháblegény der Pußta, auf den wilden Rossen der ungarischen Pampas daherfliegend, lieben und leben volksthümlich und naturwahr, — und in seinen Liedern entsteigt nicht mehr die Aphrodite den Sümpfen des Niederlands, sondern der Auerochs. — Die grünsaftige ursprüngliche Natur hat durch ihn die

hysterie-blasse, lilahektische Maniertheit den Sieg errungen, das *Volk* ist durch *ihn* in die Reihe der poetischen Bedeutung getreten, während der *Zeitgeist* und die *Opposition* dem ungarischen Volke, auch kurz zuvor *politische* Wichtigkeit errungen hatten. — — — — — Petöfi, durch seine Erscheinung endlich, fischte zugleich aus dem Strom der Vergessenheit die köstlichen Schatten eines Balassa, eines Orczy, Gvadányi, Csokonai, Vitkovics,* und machte ihre Seelen neu unsterblich. Freilich, Petöfi, vor fünfzig Jahren geboren, wäre verkünstelt worden, wie der talentvolle Sänger der „Dorotya“, oder verflüchtigt und untergeordnet, wie der große Kisfaludy Károly.** Heute aber, wo der starre Winterschlaf gewichen, und Alles saftig knospet, grünt und vor Lebensfülle selbst die Hülsen sprengt; heute, wo wir endlich eingesehen, daß wir in Europa den größten Schatz der Poesie in unserem eigenen Volk und seinen vielen Propheten besitzen, heute, sage ich, wird Petöfi sich frei und ganz entwickeln, eine Weltbedeutendheit für seine Nation, eine nationale Repräsentation in der zivilisierten Welt.

Es mögen jetzt kaum vier Jahre seyn, als ich in Budapest einen Winter verlebte und jenen Kreis von sich entwickelnden Größen oft besuchte, welche der junge talentvolle Dichter Bokady [!Bakody] in seinem Haus fast täglich vereinigte. Eines Abends saß ich wieder in jenem dicken Tabaksnebel der eleganten Junggesellenstube, durch welchen es kaum möglich war, den nächsten Nachbar zu erkennen, und blätterte in dem Haufen neuerschienener Bücher unserer Literatur, welche auf dem Tische vor mir lagen, als mir ein Band in die Hände gerieth, betitelt „Versek, icta [írta] Petöfi Sándor.“ Ich durchsah flüchtig diese Gedichte, — doch schnell war mein Auge auf den Blättern wie festgebannt. Sollten wir auch einen *ungarisch* schreibenden Lenau haben? Welch' tiefes, geistiges Auge blickt da hervor, Welch' kerniger Humor, Welch' rothglühender Ernst, welche Maienblüthenpoesie! — Freilich roh, sehr roh, aber um so ursprünglicher. Seit Berzsenyi dachte und schrieb noch *keiner* so durch und durch *ungarisch* wie dieser. . . . Petöfi heißt er? — „Kennen Sie ihn?“ fragte ich einen neben mir sitzenden jungen Mann, der mir wohl vorgestellt wurde, dessen Namen ich aber überhört hatte, und dessen charakteristische, edle Persönlichkeit mir erst jetzt auffiel. Dieser Unbekannte konnte kaum 23 Jahr alt seyn: ein markiertes, knochenscharfes, aber gesundes Antlitz, etwas bronzirt, krauses schwarzes Haar: das Ganze eine Avarenphysiognomie: die Statur klein — aber leicht und elastisch die Hüfte; die Hand niedlich, jedoch muskulös: die ganze Erscheinung mit jenem Schmelz der orientalischen

* Csokonai, welcher der Verfasser eines komischen Epos „Dorotya“ ist, so wie Balassa, Orczy, Gvadányi und Vitkovics sind alte humoristische Volksdichter, sehr populär noch heute und wirklich von originellem gesundem Werthe.

Anm. d. Übers.

** Kisfaludy Károly steht jedenfalls höher als sein Bruder, der lange einzig gepriesene Kisfaludy Sándor. Károly schrieb viele Dramen, Lustspiele, besonders gute Volkslieder und Novellen, er ist eine waldfrische, ursprüngliche Natur, wird aber ob seines Bruders falschen Ruhms noch immer nicht gewürdigt. Er starb jung und hinterließ zehn starke Bände gesammelter Werke.

Anm. d. Übers.

Racen übergossen, und originell durch die gewissenhaft altungarische Kleidung; — auf seiner kecken Mütze steckte eine volle üppige rothe Rose! — Ich wiederholte meine Frage etwas leiser, — er lachte langsam, — dann sagte er: „Dieser Dichterling ist der schlechte, lüderliche Sohn eines guten, ehrlichen Vaters, eines Fleischhauermeisters im Niederland, und Petöfi hat schon beim Handwerk, später als junger fahrender Schauspieler und dann als gemeiner Soldat nicht gut gethan; er wird auch auf der hiesigen Universität, wo er sich jetzt befindet, nicht viel lernen, darauf geb' ich Ihnen mein Wort!“ — Ich ward gereizt, ich schrie ihn an, sprach allerlei von Philistertum, sagte Etwas von tatarischer Indolenz meiner Brüder, die selbst ihre wahren Propheten nicht anerkennen wollen, und als mein Gegner immer vergnügter wurde, fragte ich ganz höhnlisch: „Nicht wahr, gestehen Sie's, Sie schreiben denn doch keine solchen Verse?“ — „Ich?, gerade ich, leider! schreibe sie; denn ich habe auch diese da geschrieben, ich *Petöfi Sándor!*“

Als der erste Band jener Gedichte erschien, bedauerte die gepuderte Kritik vornehm die Verirrung eines schönen Talentes, dem nur die Bescheidenheit und Manierlichkeit abging, um etwas zu werden; das Volk aber griff wie ein Blinder zu, fraß die poetische Kost unbewußt hinein und schwitzte aus allen Poren diesen Liederathem; aber nirgends erzählte man sich, daß jetzt ein neuer großer Dichter geboren sey, denn, obgleich in kurzer Zeit jeder Student, jeder Dorfbeamte und endlich jeder Schafhirt und Bauer diese Gedichte auswendig kannte und mit eigenen Gesangsweisen verzierte, so hielt doch niemand Petöfi für einen Poeten. Das war ja zu einfach, das konnte ja eben jeder Csikos selbst dichten: da war ja kein gelehrtes lateinisches Wort, keine superfeine Floskel oder Schnörkel, wie sie doch der weise Schulmeister anzubringen versteht, wodurch seine Ausdrücke um so künstlicher und werther sind, als sie nicht von jedem Dummkopf begriffen werden: mit einem Wort, am Ende glaubte das Volk, es habe selbst diese Lieder erfunden, so ursprünglich waren sie aus des Volkes Innerstem genommen. — Ja, auf *diese[r]* Bemerkung fußt Petöfi's Popularität. Ein großer Theil der großen Menge ungarischer Lyriker ist deshalb so schnell verschollen, weil das Volk erst hätte müssen zu deren individuellem, geschraubtem Ideengang emporsteigen, trotz unserer Sprache, welche die einzige volksthümliche aller Nationen ist*; hier aber stieg ein großer Dichter zum Volke herab, machte sich ihm anfangs gleich, so roh und flackernd, aber auch so gesund und brav wie das Volk, und somit konnte er es dann auch zu sich in seiner eigenen Entwicklung emporheben, wie es Petöfi bis heute wahrhaft glänzend getan. — Der schnell folgende zweite Band „Ujabb költemények“, enthaltend neuere Gedichte, war schon klarer, bewußter, somit dichtungsgedler; die Form war strenger, die Gedanken geschliffener; die Kritik

* Die ungarische Sprache, eine orientalische, nicht slawische, wohl aus dem medisch-persischen Sprachenstamm übriggeblieben, hat neben ihrem vollen geschwellten Rhythmus die wunderbare Ausnahme von allen bisher bekannten Sprachen, daß sie durchaus in keine Mundart, Patois, Jargon oder Lokal-Accent ausartete, vielmehr der geläutertste Schriftsteller sie so schreibt, wie sie der letzte Bauer, stets klar und schön, ausspricht.

gewann Vertrauen, der Name des Dichters Klang; das Volk aber verstand auch den feineren Erguß, weil es *zugleich* mit dem Poeten die Bildung durchmachte und sich im ebenbürtigen ersten Auftreten desselben an sein verstandenes Wort mitangeheftet hatte. Eine reine, keusche, darum erste Liebe gab dem Dichter die „Szerelem gyöngyei!“ (Liebesperlen) — und dieses Mädchens schneller märchenhafter Tod die „Cypruslombok“ (Zypressenblätter) in die Feder. Beide Bücher standen mit einem Ruck in den Reihen jener Erzeugnisse, denen selbst der Splitterrichter und literarhistorische Schulfuchs die wahre dichterische Begeisterung, den Anspruch auf höheren bewußten Wert zugeben muß, denn die Freude wie der Schmerz hatten die Dichterseele wunderbar geläutert, — und auch noch jetzt wurde der Sänger vom Volke verstanden, denn welches Volk verstände nicht die natürlichen Töne der Liebe und der Verzweiflung! — Vom ersteren Werke sagte einer unserer Kritiker so schön: „Dreimal heilig ist die Liebe eines Ungarweibes, die einen solchen Poeten erzeugt!“ Dann folgte wieder rasch: „János Vitéz“ (Der Held János) und „A helység kalapácsa“ (Der Dorfhammer), zwei gute salz- und zuckerhaltige Versuche im Grotesk-Humoristischen. — Die „Csillagtalan éjek“ (Sternenlose Nächte) sind endlich krystallgeschliffene Steine der Form, mit purpurnem Feuer des Gedankens, vollendet in *der* Bahn, auf welcher der Dichter hoffentlich fortschreitet, wengleich in anderartigen Gestaltungen, Seher seiner Nation zu seyn: — und auf dieser höheren Linie wird Petöfi noch vom Volke durch und durch verstanden, denn er hat es zu sich in jene Region emporgehoben, wo er dem Gebote der Kunst nichts mehr vergiebt, aber auch seine warme Pulsader nicht opfern muß; somit hat er am meisten mitgeholfen, unser Volk zu erwecken, es auf jene Stufe zu bringen, wo wir ihm die Vortheile unserer Bildung mittheilen können, ohne demselben die Gottesflamme der keuschen Ursprünglichkeit zu verwischen, sondern vielmehr um uns mit ihm zu verbrüdern und vereint zurückzukehren zu einer naturgemäßen familiären Entwicklung, benutzend die Lehren der alten Welt, deren verkrüppelte Laster und Schwächen aber nicht in unsere neue Welt der Zukunft mitnehmend.

Nun, fassen wir den literarhistorischen Charakter Petöfi's in eins, so müssen wir ihm, ohne patriotisches Fraubasentum, ohne falschen Enthusiasmus, ohne fieberwarme Eitelkeit nicht nur eine große Bedeutendheit in unserer modernen Entwicklung einräumen, sondern auch mit kalter fremder Kritik urtheilen, daß er einer jener wenigen Geister ist, die innerst im Nationalthum fußend, dennoch auch für die ganze Welt, somit der Universal-Literatur, die Goethe voraussah, ein gewichtiger Gewinnst ist. Für unser Vaterland aber wird er von noch ausgebreiteterem Segen, wenn man den Augenblick nicht verkennt, und durch ihn und mit ihm beginnt und fortfährt, unsere *ganze jüngste* Literatur auf das Volkstum zu basieren, sie *volkstümlich zu entwickeln*. Bedenket, Ungarn, dies haben bisher fast alle übrigen Nationen *versäumt!*

Unser Schriftenthum seit Berzsényi*, hat sich in vier Schulen, Parteien oder Klassen, scharf gesondert, nämlich in die nach antiken Mustern, also die römisch-griechische, in die französische — dann in die deutsche und endlich in die ungarische oder echt nationale; zur letzteren gehört Petőfi; er ist so zu sagen im poetischen Theile deren Stern, während ich zur erstgenannten Schule Ráday, B. Virág, Kazinczy, Dayka, Szemere P., selbst Kölcsey, zur zweiten gewiß in vielen Theilen Csokonai, jedenfalls Kisfaludy Sándor, in neuerer Zeit den Dramatiker Czakó und den Lustspieldichter Csato P. und Degré, zur dritten, der deutschen, Eötvös, Széchenyi, Lukács, Kerényi, Henszlman, Pulszky und andere, — zur vierten, der echt magyarischen jedoch, welche ohne alle fremde[n] Einflüsse, einheitlich sich nationell ungarische Denkweise, Wendung der Ideen, Anwendung der kernhaftesten, ursprünglichsten Sprache, mit einem Wort, durch in Saft und Kraft der ungarischen Erde entwachsenen Stengel und Blütenbüschel auszeichnet — zu dieser vierten, und in unseren Tagen endlich größten, tonangebenden, rechne ich von Berzsényi an: Csokonai, Gvadányi, Orczy, Vitkovits, Döbröntei, Kölcsey, Kisfaludy Károly, Vörösmarty, Katona, Gál, Erdélyi, Czuczor, Garay, Petőfi, Vachott Imre, dann Fáy, Kossuth, Stancsics, Jósika in allerlei Fächern.**

Freilich ist Vörösmarty*** höher, gewichtiger als Petőfi; er ist ja ein Dichterkönig von epischer Schwere, von ebenholzschwarzem Glanz, gleich einem Lukrez, Ossian, den Sängern der Edda, wie Uhland, Tegnér und Mickiewicz, blutrothfeurig wie V. Hugo in seinen Oden, der deutsche Grabbe, der englische Shelley in ihren Dramen und Puschkin; — Petőfi aber degegen wie Catull, Jakob Ayrer, Burns, Béranger, Heine, ewig jung wie der Sonnenstrahl, ewig frisch wie Quellenwasser, ewiger Humor wie Lachen und Weinen.

Im persönlichen Umgang ist Petőfi wie wir Alle orientalisch schweigsam, wortkarg, oder übermäßig donnernd mit Pathos; seine Bildung ist keine der Schule, aber die des Genies, er hat viel gelesen, viel geliebt und gelebt in schon jungen Jahren, aber noch mehr gelitten. Neuerer Zeit spricht er sehr gut deutsch und französisch und liest dann seine Lieblinge, besonders Béranger, Uhland, Karl Beck, Heine und Lenau. — Viele meinen, er schreibe zu viel: so hat er schon wieder

* Berzsényi, Dániel, wohl richtig mit Platen, Leopardi und Byron verglichen, besonders als National-Odendichter, wo er eine außerordentliche Keuschheit der Vaterlandsliebe, eine Glut der Gefühle, einen orientalischen Farbenreichtum des Gedankens in den reinsten antiken Formen niederlegte, ist für Ungarn schon deshalb der größte Dichter, weil nie vor und nach ihm noch einer die ungarische Sprache im nationellsten Ausdruck so handhabte wie er, ähnlich, gleichwie etwa im Deutschen, Lessing, Klopstock und Goethe.

Anm. d. Übers.

** Über diese genannten Dichter und Schriftsteller können wir dem Leser, dem ein näheres Eingehen in die ungarische Literatur angelegen ist, in deutscher Sprache bloß ein zwar altes, aber immer noch brauchbares Buch empfehlen: Toldy, Handbuch der ungarischen National-Poesie. 2 dicke Bände. Wien u. Pesth. 1817. [!]

Anm. d. Übers.

*** Vörösmarty Mihály, der Dichter berühmter National-Hymnen und der größte Epiker der Ungarn nebst Czuczor, wurde schon von dem englischen Reisenden John Paget V. Hugo, Tegnér und Mickiewicz gleichgestellt.

Anm. d. Übers.

einen Roman in Prosa „a hóhér kötele” (der Strick des Henkers) und ein Drama „Tigris és Hyaena” (Tiger und Hyäne) — welche beide ich aber nicht kenne, veröffentlicht. Also in 3 Jahren 9 Bände! Aber haben etwa Calderon, Lope de Vega, ja selbst Rückert, durch ihre Vielschreiberei sich und ihren Nationen geschadet?

[E cikket, amely Petőfinék és költészetének első igényesebb bemutatása volt külföldi folyóiratban, Kertbeny valójában nem fordította, hanem ő maga írta, s a „fordító” lapalji jegyzeteit is ő fűzte a saját szövegéhez. 1844—1846-ból való személyes pesti emlékeit elevenítette föl benne, s vegyítette egyéb forrásból vett vagy regényes-stilizált elemekkel. Először a haladó szellemű fiatal pesti értelmiség kávéházában, a Pillvaxban tanyázó, vitatkozó, szórakozó költő alakját idézi föl, s mind külső megjelenésére, mind belső adottságaira nézve úgy rajzolja meg, mint „a magyar nemzeti karakter legszebb vonásai”-nak képviselőjét. Elbeszéli, hogyan ismerkedett meg vele Bakody Tivadar lakásán: állítólag, még ismeretlenül, éppen őt magát kezdte faggatni az akkortájt megjelent *Versek* szerzőjéről, s különös válaszokat kapott, míg végre kiderült, hogy éppen Petőfivel kezdett párbeszédet. Hosszasan méltatja a költőnek a magyar néplelekben és népköltészetben gyökerező, korábbi eredményeket összegező és továbbfejlesztő, a magyar irodalom történetében új korszakot nyitó alkotó tevékenységét, melyet éppen eredeti magyarságánál fogva egyetemes jelentőségűnek minősít. — A teljes szöveg fordítását l.: Turóczi-Trostler József: „Petőfi belép a világirodalomba.” Németből ford. Berczik Árpád és Komor Ilona. Bp. 1974. 165—171. — Az első közlemény fénymásolatát l. 9. sz. mell.]

Febr. 6. Kiskövet, (Kolozsvár) 6. sz., 48.

Az Életképek jan. 23-i száma nyomán (l. EPN 381) hírt ad arról, hogy könyvkiadó egyesület alakult Pesten, s hogy ez kiadja Shakespeare műveit; a fordítást Vörösmarty és Petőfi végzi.

Febr. 9. [Színl.] Pest, 1848. Beimel ny. 42 x 34 cm. Nemzeti Színház, Pest, szerdán február 9-én 1848. Bérlet 249-dik szám. Harmincharmadszor: Sevillai borbély [stb.]

A második felvonásban előfordulandó új népdalok: 1 „Temetésre szól az ének” Petőfytől; zenéje Egressy Benjámintól; éneklő Hollósy Kornélia. 2. „Ereszkedik le a felhő” Petőfytől; zenéje Egressy Benjámintól; éneklő Wolf [Károly]. [A szereposztás szerint Hollósy Kornélia Rosinát, Wolf Károly Gróf Almavivát alakította.]

Febr. 11. Der Ungar, 34. sz., 271. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

So eben ist die zweite (Taschen) Ausgabe von Petőfis Gedichten erschienen, und kosten die zwei sehr nett ausgestatteten Bände 3 fl. CM.

[Az *Összes költemények* kétkötetes „zsebkiadásának” megjelenési híre.]

Febr. 16. Budapesti Híradó, 762. sz., 159. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti Hirharang c. r.

„Jókaytól »Vadon virágai« cím alatt két kötet beszély jelent meg, s Petőfy költeményei zsebkijadásban.”

Febr. 18. Budapesti Híradó, 764. sz., 167. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti Hirharang c. r.

Vörösmarty és Petőfy Shakespeare fordítására vállalkoztak, az irodalomterjesztő társulat költségén, melly e szerint szépen tanusítja, hogy hivatását érti, s nemcsak biztos anyagi haszon után törekszik, hanem leginkább irodalmunkat előmozdítani ohajtja. Nem sokára tehát jó fordításban birandjuk a nagy angol költőt.

Febr. 19. Magazin für die Literatur des Auslandes, (Berlin) 33. k., 22. sz., 85—86.

C. M. B. [Kertbeny Károly] „Aus dem Tagebuche eines Magyaren” c. naplójegyzetei 2., „Bár, Eötvös József” c. részében az írónál tett látogatásáról számol be, s Eötvös lakásáról szólva, Petőfit közbevetőleg említi:

Ich sah mich nach noch einmal in der Wohnung um, die wohl den vermittelnden Übergang vom Palaste des Grafen Szechenyi[!] zur Hütte Petőfi's — in literarökonomischer Bedeutung — bilden dürfte, blätterte ich in einigen Keepsakes, und so bemerkte ich kaum das Erscheinen des Barons. [. . .] Der Geist unseres Dichters [Eötvöst érti] . . . , der in seinen Reflexionen schlummert, ist so groß, daß er, wie jener eines Zrínyi, Bersenyi [!], Kölcsey, Katona, Vörösmarty und Petőfi, gewiß in der Literatur von England, Italien, Frankreich und Deutschland eben so den ersten Rang einnehmen würde, wie er in der ungarischen einnimmt.

[A szerző Eötvös József fogadószobájában várakozva arra gondol, hogy ez a lakás — „irodalomgazdaságtani értelemben” — átmenet gróf Széchenyi *palotája* és Petőfi *kunyhója* között. Eötvöst egy sorba állítva a magyar irodalom legjelesebbjeivel, Zrínyitől Petőfiig, olyan jelentős gondolkodónak mondja, aki a legműveltebb, nagy európai nemzetek irodalmában is az első helyek egyikét foglalná el.]

Febr. 19. Der Spiegel, 17. sz., 68. Lokalbemerker c. r., 5. szerzői jellel:

Auf den unlängst dahingeschiedenen Rózsavölgyi erschien in der letzten Nummer des „Életképek” ein schönes Gedicht von dem genialen Petőfi, dessen treue Übersezung wir in einer unserer nächsten Nummern unsern Lesern zu geben versprechen.

[A *Rózsavölgyi halálára* c., az *Életképek*ben megjelent költeményről; kilátásba helyezik a német fordítás közlését.]

Febr. 20. Életképek, 1. félév, 8. sz. 228.

Egressy Gábor „Indítvány a szellemhonosítás ügyében” c. cikkében javaslatot tesz Shakespeare műveinek lefordíttatására és kiadására, s ezzel kapcsolatban többek között ezt írja:

Én tehát azt indítványozom, hogy Shakespeare *Arany János, Petőfi és Vörösmarty* által honosíttassék, nemzeti költségen; az az: minthogy nevezett költőink e' honosítási munkával már foglalkoznak is, csupán saját ösztönükből, és . . . műkedvelésből: szereztessék meg tőlük e munka közköltségen.

Febr. 20. Pester Zeitung, 601. sz., 3252. Birnbaum, Gustav: Ung[arische] Bibliothek c. r.

A bevezető mondat Garay: „Árpádok” c. kötete 2. kiadásának ismeretében:

Die ungarische Poesie ist am nachdrücklichsten im Epos vertreten, dramatisch hat sie größtentheils nur nachgeahmt, und auch in der Lyrik, wenn man einige neuere Sammlungen von Volksliedern, und den Dichter Petőfi ausnimmt, hat sie nicht viel unterscheidende Merkmale der Originalität aufzuzeigen.

[A szerző szerint a magyar lírai költészet, néhány újabb népköltészeti gyűjteményen és Petőfi munkásságán kívül, alig mutathat föl valami eredetit.]

Febr. 20. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 717. sz., 113—114.

A lap e heti mottója a főcím alatt a *Kard és lánc* c. vers (1847) utolsó négy sora, néhány apró eltéréssel:

Várjunk várjunk egy kicsit,
Megtudjuk már nem sokára,
Melyik léssen úr e' földön,
Melyiké lesz a világ.

Petőfi.

Febr. 26. Temesvárer Wochenblatt, 9. sz., 71. Literarisches c. r.

Petőfi's sämtliche Gedichte sind in zweiter Auflage, und zwar im Taschenformat bei Emich erschienen.

[Az *Összes költemények* új, kétkötetes kiadásának megjelenéséről.]

Febr. 26. Temesvárer Wochenblatt, 9. sz., 71. Literarisches c. r.

Petőfi und Vörösmarty haben sich vereint, um Shakespeares sämtliche dramatischen Werke ins Ungarische zu übersetzen. Die Hoffnung über den guten Erfolg kann nur eine sein im ganzen Vaterlande. Petőfi und Vörösmarty — beide gleich große Dichter, beide Beherrscher der Sprache, beide begeisterte Verehrer Shakespeare's. Der Divatlap sagt sehr richtig, daß die Werke eines so großen

Dichters nur durch solch große Dichter getreu übersetzt werden können. Übrigens glauben wir, versteht es sich von selbst, daß die Übersetzung metrisch sein werde. Fräulein Emilie Lemouton hat ihre Übersetzung des großen Engländers nur bis zum fünften Hefte fortgeführt. Die Pränumeranten sind noch immer über die weiteren Aussichten nicht verständigt.

[Az ujdonságíró Petőfi és Vörösmarty Shakespeare-fordítási vállalkozásának a Pesti Divatlap jan. 16-i számában közölt és kommentált hírére — 1. EPN 380—381. — örömmel fogadja s helyeslő megjegyzéseket fűz hozzá. Említi, hogy Lemouton Emilia mindeddig csak öt füzet kiadásáig jutott fordítói munkájában; a további kilátásokról az előfizetőket nem tájékoztatták.]

Febr. 27. Budapesti Híradó, 772. sz., 200.

Hartleben és Altenburger pesti könyvvarusok — más kiadványok között — hirdetik Petőfi korábbi regényfordításait is: Bernard Károlytól „A koros hölgy”-et és G. P. R. Jamestől a „Robin Hood”-ot.

Febr. 27. Életképek, 1. félév 9. sz., 273—274.

Petőfi István: „Dalok.” (I. Hideg széllel elegy jeges eső esik..., II. Leszállott a szarka..., III. Rég nem láttam galambomat... kezd.) A szerző nevéhez fűzött lapalji jegyzettel: „Sándor öccse; mészáros.”

Márc. 2. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 53. sz., 216. Correspondenz-Nachrichten c. r.

Karl Ferencz „Cymbalklänge aus Ungarn” c. hírkoszorúja keretében:

* * * Petőfis poetische Werke werden in erneuter Ausgabe in Taschenformat bei dem Buchhändler Emich in Pesth erscheinen.

[Petőfi *Összes költeményeit* Emich kisebb formátumban újra kiadja.]

Márc. 2. Hazánk, (Győr) 181. sz., 722.

Szathmáry Pál „Családi képek a tekintetes magyar életből” c. folytatásos elbeszélésének ebben a részletében főhőse zavart lelkiállapotának jellemzésére Petőfi egyik dalának kezdetét idézi:

A szerelem, a szerelem,
A szerelem sötét verem.

Ki egyszer bele bukott, az se lát, se hall aztán [stb.]

Márc. 4. Magazin für die Literatur des Auslandes, (Berlin) 33. k., 28. sz., 112.

Vörösmarty Mihály und Petőfy Sándor. Diese beiden hervorragenden Vertreter der modernen ungarischen Literatur haben begonnen, William

Shakespeare's sämtliche Dramen ins Ungarische zu übersetzen, von welchem Unternehmen demnächst der erste Band ausgegeben wird. Rechnen wir besonders dazu, daß Vörösmarty die englische Sprache wie die seines eigenen Landes kennt, dabei Philologe und Dichter ist — sein Übersetzertalent auch schon durch Lear, Coriolan, Jul. Cäsar und Richard III. beurkundete — so ist zu erwarten, daß dieser ungarische Shakespeare der deutschen Schlegel—Tieckschen Ausgabe nahekommen werde. Übrigens ist Shakespeare in einzelnen Dramen schon früher dem ungarischen Publikum durch Kazinczy, Döbrentei, Toth und Szemere bekannt, und schon seit Jahren auf dem Repertoire des ungarischen Nationaltheaters; endlich wurde eben im vorigen Jahr (1847) eine Gesamtausgabe in 24 Bänden — übersetzt durch Fräulein Emilie Lemouton — beendet, und somit huldigt auch die ungarische Nation dem britischen Genius auf vielfache Weise.

[A névtelen újdonságíró nagy reményeket fűz „a modern magyar irodalom két kiemelkedő képviselője”, Vörösmarty és Petőfi nagyszabású Shakespeare-fordítási vállalkozásához, amelynek első kötete nemsokára megjelenik; kiemeli Vörösmarty alapos angol nyelvismeretét és kipróbált műfordítói tehetségét; végül rövid szemlét tart a korábbi magyar kísérletek fölött.]

Márc. 4. Wiener Zeitschrift, 46. sz., 184. Lesekabinet c. r., sz. n.

Carl Beck Monatsrosen c. vállalkozása (folyóíratszerűen havonta kiadandó költeményei) első, januári füzete ismertetésének végén:

Wir sind begierig auf die folgenden Hefte, deren nächstes, wie wir hören, eine Übersetzung von Petőfi's Liedern bringen soll.

[Kíváncsian várják Beck Petőfi-fordításainak megjelenését; erre állítólag a berlini Monatsrosen következő számában kerül sor.]

Márc. 8. Der Spiegel, 20. sz., 80.

Auf Rózsavölgyi's Tod.*

[Rózsavölgyi halálára]

Aus dem Ungarischen des A. Petőfi.

[Fordítás magyarból, Petőfi S. után]

Alter Geiger, sage an, was that ich dir,
Daß du Gram und Trauer stets erwerkst in mir?
Bange ward mir, ach! wenn deine Geig' erklang,
Nun, da sie verstummt ist, wird mir noch mehr bang,
Wird mir Armen noch mehr bang!

* Siehe „Életképek” Nr. 8. [L. Életképek, 8. sz.]

Ach! dem Ungar ist zu trauern nur vergönnt,
 Daß er ohne Trauer nicht mehr leben könnt';
 Daß es so ist, alter Freund, so werde wach,
 Nur dein Geigenspiel erpresse uns das Ach,
 Es erpresse uns das Ach!

Seht, der Ungar hat ein eigenes Geschik,
 Weder vorwärts sieht er gerne, noch zurück;
 Lang' vergaß er dessen, was vordem geschehn,
 Und die Zukunft? Wer wird auf die Zukunft sehn?
 Wer wird auf die Zukunft sehn?

Einmal nur ist Mensch der Ungar, wenn verklärt
 Herzdurchdringend Töne der Musik er hört;
 Thränenvoll wird da sein Aug', die Brust voll Leid, —
 Ach! er denkt an traurige Vergangenheit,
 Traurige Vergangenheit!

Laß sie fließen nur, die Thränen; denn du weinst
 Um die Helden, die zu Mohács fielen einst!
 Hätt' man einzeln sie begraben, stünden ja
 Alldort zwanzigtausend Grabessteine da,
 Zwanzigtausend stünden da!

Und sodann, wenn wir uns sattsam ausgeweint,
 Geht es los mit Leid und Seele gen den Feind!
 Und je mehr wir ihrer träfen muthentflammt,
 Fielen sie durch uns're Schwerter insgesammt,
 Fielen alle insgesammt!

Dann wird auch erwachen unser Selbstvertrau'n,
 Daß wir auf die eigne Stärke können bau'n,
 Daß des Ungarn Lebensbaum zu blüh'n beginnt, —
 Und bewundernd staunt ihn an das Menschenkind,
 Staunt ihn an das Menschenkind!

Alter Geiger, alter Freund, erwache denn!
 Daß bei deinen Weisen unser Herz entbrenn';
 Denn bei Gott! nur dir vor Allen war's bewußt,
 Wo das Herz dem Ungar poche in der Brust,
 Wo's ihm poche in der Brust!

Wie wir dich geliebt! und dennoch schiedest du!
 Fünfzig Jahre hörten wir dir gerne zu.
 Kehr' zurück, auf daß sich unser Herz erfreu',
 Und beginn' die fünfzig Jahre nun auf's Neu',
 O beginn sie auf's Neu'!

Also rief ich, bis er endlich auferstand,
 Doch gar bald in's tiefe Grab zurück entschwand, —
 Nur auf seine Wohnung zeigte stumm er hin;
 Und was sah ich? Geig' und Bettelstab darin!
 Geig' und Bettelstab darin!

Carl Hoffmann.

Márc. 9. Hazánk, (Győr) 184. sz., 733.

Szelestey László N... M....hoz c., 1848. jan. 30-áról keltezett költeményéhez ezt a mottót választotta: „Isten veled te elpártolt barát! Petőfi.” [A *Végszó* ***hoz c. költemény első sora.]

Márc. 9. Honderü, I. félév, 10. sz., 198. Heti szemle c. r.

Egy jótékony célú bécsi hangversenyéről szóló tudósításban említik, hogy a műsorban váratlanul „magyar hangok” csendültek föl:

Üresen áll már a kancsó
 Bort bele, bort bele,
 Ide hamar a javából
 Le vele, le vele!

— hangzott a négy énekes ajkairól, s az ... Egressy [Béni] által szerzett ária köztetszést aratott.

Márc. 11. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 61. sz., 247. Literarisches c. r.

Szó szerint átveszi a berlini Magazin für die Literatur des Auslandes márc. 4-i számának — gyűjtésünkben feljebb közölt — cikkét Vörösmarty és Petőfi Shakespeare-fordítási vállalkozásáról.

Márc. 11. Der Spiegel, 21. sz., 84. Lokalbemerker c. r.

Mint a bécsi Allgemeine Theaterzeitungnak ugyanezen a napon megjelent 61. száma (l. az előző adatot), a pesti lap is szó szerint újraközli a berlini Magazin für die Literatur des Auslandes márc. 4-i számának Vörösmarty és Petőfi Shakespeare-fordítási tervét méltató sorait.

Márc. 14. Der Ungar, 61. sz., 486. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die Kaschauer Illustrierte Zeitung: „Ábrázolt folyóirat” lieferte eine Illustration: „Rózsavölgyi am Sterbebette” darstellend, indem der greise, von Petőfy so schön besungene alte „Geiger” und Compositeur in einer Kammer, die einer schlesischen jammervollen Weberhütte auf ein Haar gleicht, von aller Welt verlassen hinsieht [. . .]

[A kassai Ábrázolt Folyóirat képet közölt a halálos ágyán fekvő Rózsavölgyi Márkról, amely a Petőfittől olyan szépen megénekelt „vén muzsikust”-t nyomorúságos kis szobájában, magárahagyott állapotában mutatja.]

Márc. 15. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 39 × 22 cm.

„Pest város közönsége nevében alolirottak szerencsések hivatalosan értesíteni a magyar nemzetet” kezdetű kiáltvány, amely „az országgyűléshez intézendő” Tizenkét Pont és a márc. 15-én délután tartott közgyűlés határozatainak szövegét közli, ill. a választmány (a Közcsendi Bizottmány) első intézkedéséről tájékoztatja a lakosságot. A kiáltványt aláíró 13 választmányi tag névsora:

Rottenbiller Leopold s. k.

választmányi elnök.

Klauzál Gábor s. k.

Nyáry Pál s. k.

Egressy, Sámuel s. k.

Irinyi József s. k.

Staffenberger István s. k.

Molnár György s. k.

Irányi Dániel s. k.

Vasváry Pál s. k.

Petőfi Sándor s. k.

Tóth Gáspár s. k.

Gyurkovics Máté s. k.

Kacsokovics Lajos s. k.

Márc. 15. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 36 × 25 cm.

„Im Namen der Pesther Stadtgemeinde, haben die Unterzeichneten das Vergnügen . . .” kezdetű közlemény az országgyűléshez felterjesztendő Tizenkét Pont és a márc. 15-én délutáni közgyűlési határozatok szövegével a Közcsendi Bizottmány első intézkedéseiről. A választmány 13 tagjának aláírásai között a tizedik: Alexander Petőfy m. p.

Márc. 15. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 31 × 22 cm.

„Hazafiak!” megszólítású, „Pest város közönsége alólirt napon . . .” kezdetű tudósítás a Közcsendi Bizottmánynak a nemzetőrség megszervezésével kapcsolatos határozatairól. Az aláírások között: „Petőfi Sándor s. k.”

Márc. 15. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 60 × 45 cm.

„Hazafiak!”, ill. „Patrioten!” megszólítású, magyar és német nyelvű közlemény a Közcsendi Bizottmánynak a nemzetőrség megszervezésével kapcsolatos határozatairól. A választmány tagjainak névsorában: „Petőfi Sándor s. k.”, ill. „Alexander Petőfi m. p.”

[Márc. 15.] [Röpl.] [Pest, 1848. Ny. n.] 2 l. 22,5 × 18,5 cm.

National-Lied.

[*Nemzeti dal*]

Auf für's Vaterland zum Kampf bereit!
 Ungarn! hört, jetzt oder nie ist's Zeit!
 Ob ihr frei sein wollt vom Kettenzwange?
 Das ist jetzt die Frag! wer wählt da lange?
 Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Freiheit hat bis jetzt uns nicht entflammt!
 Unsre Ahnen, ach! sie sind verdammt,
 Daß sie, die doch nicht gewesen Slaven,
 Doch in knecht'scher Erde müssen schlafen!
 Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Wie erbärmlich elend ist der Knecht,
 Der den Tod nicht waget für das Recht,
 Dem sein Leben theurer nicht wäre,
 Als des lieben Vaterlandes Ehre!
 Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Glänzender als Ketten ist das Schwert
 Welches unsern Arm mehr zielt und ehrt, —
 Und wir ließen uns in Ketten schlagen!
 Komm nur Schwert! wir wollen nur dich tragen.
 Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Dann klingt des Ungarn Name wieder schön,
 Wird zum alten Ruhme auferstehn!
 Kommt! vertilgen wir im Vaterlande
 Kämpfend die Jahrhundertalte Schande!
 Beim Gott der Ungarn wollen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Und wo unsere Gräber einstens sind,
 Wallt dann, hin der späten Nachwelt Kind
 Unter Dankbeten und Lobsingen

Werden unsere Namen da erklingen!
 Beim Gott der Ungarn wollen wir nun schwören:
 Die Sklavenkett' soll uns nicht mehr entehren!

Nach Petöfi S. von C. Hoffmann.

[Petöfi S. után Hoffman K.-tól]

[A röplap fénymásolatát l. 10. sz. mell.]

[Márc. 16?] [Any.] [Pest, 1848. Ny. n.] 4 l.

[Zerffi, I. G.:] „Der 15. März 1848.“ c. tudósítás a márc. 15-i eseményekről,
 a *Nemzeti dal* kinyomtatásának említésével (a Spiegel márc. 18-i számában
 megjelent szöveggel azonos, l. ott), továbbá Petöfi költeményének teljes német
 fordítása:

Nationalhymne der Magyaren.

[*Nemzeti dal*]

Nach A. Petöfi, von G. I. Zerffi

Frisch auf! Es ruft das Vaterland!
 Die Zeit is da, jezt haltet Stand!
 Ob Freiheit oder Sklavenjoch? —
 Das ist die Frage. — Wählet doch!
 Drum bei dem Gotte der Magyaren
 Schwören wir!
 Länger nimmermehr geknechtet
 Bleiben wir!

Wir waren Sklaven allesammt! —
 Und unsre Ahnen sind verdammt.
 Die frei gelebt, sind ruhelos
 Nun in der Sklavenerde Schooß.
 Drum bei dem Gotte u. s. w.

Als elend feig sei angeklagt,
 Der jezt nicht Blut und Leben wagt,
 Deß kläglich Sein ihm theurer wäre,
 Als seines Vaterlandes Ehre.
 Drum bei dem Gotte u. s. w.

Wohl mehr als Ketten glänzt das Schwert,
 Verleiht dem Arm erst wahren Werth
 Bis jezt noch trugen Fesseln wir,
 Nun, altes Schwert hervor mit dir!
 Drum bei dem Gotte u. s. w.

Und Ungar[n]s Namen wird so rein
 Und werth des alten Ruhmes sein;
 Wir waschen ab mit unserm Blut
 Die Schmach, die drauf so lang geruht!
 Drum bei dem Gott u. s. w.

An unsrer Gräber feuchten[!] Grün
 Wird einst die Schar der Enkel knie'n
 Und im Gebete heiß entbrennen,
 Fromm segnend unsre Namen nennen.
 Drum bei dem Gotte u. s. w.

Márc. 16. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 40 × 23 cm.

„A rend, és közcsend fentartása tekintetében . . .” kezdetű közlemény a Közcsendi Bizottmány kibővítéséről, Pest, 1848. márc. 16-i keltezéssel, Szepessy Ferenc polgármester aláírásával. Az új választmány tagnévsora:

Rottenbiller Lipót választmányi elnök, Klauzál Gábor, Nyáry Pál, Egressy Samu, Irinyi József, Staffenberger István, Molnár György, Irányi Dániel, Vasváry Pál, Petőfi Sándor, Tóth Gáspár, Gyurkovics Máté, Kacsokovics Lajos, Nádosy István, Gross Ferenc, Borsody Endre, Emmerling Károl, Burgmann Károl, Gieszrigl József, Beliczay Imre, Müller József, Vecsey Sándor, Aul József, Ilkey Sándor, Jókay Mór, Emődy Dániel, Csányi László, Kendelényi Károl, Székely Gábor, Bulyovszky Gyula, Oroszhegyi József, Sükey Károl, Sebő Antal, Vidacs János, Degre Alajos, Szegfy Mór, Magyar Mihály, Egressy Gábor, Kelety Zsigmond, Mocsári János, Justh Manó, Szamvald Gyula, Sauer Ignác, Bugát Pál, Csausz Márton, Balassa János, Halász Géza, Flór Ferenc, Polya József, Székács József, Peczelt Otto, Vörösmarty Mihály, Eötvös József, Kunevalder János, Török Pál, Szántófy Antal, Margó György, Mavromaty Józsafát, Hajnik Pál, Aigner Ferenc, Landerer Lajos, Kasselik Endre.

Márc. 16. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 39,5 × 23 cm.

„Das mit der Aufrechterhaltung der Ordnung und der allgemeinen Sicherheit” kezdetű közlemény a Közcsendi Bizottmány kibővítéséről. Pest, 1848. márc. 16-i keltezéssel, Szepessy polgármester aláírásával. Az előbbi közlemény német kiadása. Az új választmány tagnévsorában a tizedik: „Alexander Petőfi.”

Márc. 16. [Falr.] Pest, 1848. [Ny. n.] 46 × 39 cm.

Magyar és német nyelvű közlemény a Közcsendi Bizottmány kibővítéséről. (L. a két előző adatot.) Az új választmány névsorában a tizedik név: „Petőfi Sándor”, ill. „Alexander Petőfi”.

[Márc. 16?] [Röpl.] [Pest, 1848. Ny. n.] 2 l.

Nationallied von Petöfi. [*Nemzeti dal*]

Fürs Vaterland auf, Ungarn hie!
 Die Zeit ist da, jetzt oder nie!
 Ob wir Slaven, oder frei zumal?
 Das ist die Frag', ihr habt die Wahl!
 Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

Wir waren Slaven allesamt,
 Von unsrer Väter Fluch verdammt —
 Die frei gelebt am freien Heerd —
 Weil schwer sie drückt die Slavenerd'.
 Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

Wär' einer von so feigem Blut,
 Der nicht zu sterben jetzt hat Muth?
 Der nicht sein Leben setzte ein
 Um es dem Vaterland zu weih'n.
 Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

Heller als Ketten glänzt das Schwert,
 Das schöner wohl den Arm bewehrt;
 Und dennoch trugen wir der Ketten Qual,
 Ergreift den alten, lieben Stahl!
 Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

Nun glänzet bald das Ungarthum,
 Und schmückt sich mit dem alten Ruhm,
 Wir waschen weg die alte Schmach!
 Zu neuem Leben werdet wach!

Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

Wo unsre Grabesblume[n] blühn
 Da werden unsre Enkel knie'n,
 Sie bethen und ihr frommer Mund
 Thut unsre heil'gen Namen kund.
 Beim Gott der tapferen Magyaren
 Geschworen sei's,
 Wir schütteln ab die Slavenfessel
 Um jeden Preis!

[Ford. Dux Adolf]

Márc. 16. Jelenkor, 33. sz., 133. Budapesti napló c. r.

Petőfi Sándor buzdító versezete a nemzethez [*Nemzeti dal*] tegnap mintegy ezer ifju közvetlen felügyelése alatt kinyomatott, s roppant éljenzések közt az utcán álló tömeg közt szétosztatott. — E' *versezet* nyilván elővizsgálat nélkül *jelent* meg. — A nép mint hullám tolong utcákon és téreken, minden szem az országgyűlés lépését lesi ez izgalmas helyzetben.

Márc. 16. Magyar Gazda, 21. sz., 231—234.

A polgárórség (nemzetórség) létszámának emeléséről szóló középponti választmányi határozat közlése (kelt márc. 15-én, Pesten), a választmány tagjai sorában „Petőfi Sándor s. k.” aláírással.

Márc. 16. Pester Zeitung, 615. sz., 3336. Ungarn u. Siebenbürgen c. r. A „Pest, 15. März” keltezésű tudósítás részlete:

Um 10 Uhr vormittags vereinigten sich die Studierenden der Universität, denen sich Männer jeden Ranges und Standes anschlossen, um eine schon vorbereitete Proclamation zu berathen, die in 12 Puncten, zumeist auf Grundlage der reichstägigen Repräsentations-Vorschlags vom 3. März die Wünsche der Nation formulirt, zogen hierauf vor die Landerer und Heckenast'sche Buchdruckerei und verlangten die sofortige Drucklegung sowohl dieser Proclamation als auch eines von Petőfy Sándor verfassten Nationalliedes. [*Nemzeti dal*] Diesem Wunsche wurde willfahrt und nach Stunden wurden bereits die Abdrücke unter die vor dem Thore — trotz des anhaltenden Regens — harrende Menge vertheilt, die hierauf ruhig auseinander ging.

[Beszámoló a márc. 15-i délelőtti eseményekről: a Tizenkét Pont és a *Nemzeti dal* kinyomatásáról.]

Márc. 16. Pesti Hirlap, 1053. sz., 217. Fővárosi ujdonságok c. r.

A fővárosnak nem mindennapi színe van. A mozgalmi szellem, melly egész nyugoton főlemelé zászlaját, itt is nyilvánulni kezd. Azon késlekedés, mellyet a

főrendi tábla temporisatiója az alsó tábla teendőink iránti feliratának tárgyalása körül okozott, itt is petitióra adott alkalmat. Márt. 15-én reggeli 10-edfél óraker az egyetem három szakjabeli kartársaival egyesült, kikhez még számos, minden koru s rangu férfiak is csatlakoztak, s Landerer és Heckenast nyomdája előtt megállván, követelték a petitió 12 pontjának, ugy Petőfi Sándor egyik költeményének [*Nemzeti dal*] rögtöni kinyomtatását. — A nyomda tulajdonosai engedtek e kíváratnak. Az összegyűlt tömeg pedig, dacára a sűrűn hulló esőnek, példás türelemmel bevárta a censura nélkül kinyomott első magyar példányok elkészültét, mi megtörtént de. 11 1/2 óraker. — A nyomtatványok idegen ajku polgártársaink iránti tekintetből németül is elkészültek. — Örömmel jegyezzük fel, hogy a 12 1/2 óráig tartott csoportozatot legkisebb rendetlenség sem zavará meg.

Márc. 16. Pesti Hirlap, 1053. sz., 221.

A hirdetések között: „Barráné és Stein könyvkereskedésében Kolosvárt megjelent, és a két haza minden könyvárus[á]nál kapható: Unio. Zsebkönyv. 1848. Szerkeszté Urházy.” A szerzők betűrendes névsorában „Petőfy Sándor” névével.

Ism.: márc. 21., 5. sz., 241.

Márc. 16. Der Ungar, 63. sz., 504. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi, der in Familien-Angelegenheiten verweist war, ist wieder hier angekommen und setzt das große Übersetzungswerk fort. „Coriolan”, von dem die „Életképek” einige Proben geliefert, ist bereits vollendet. „Romeo und Julia” unter der Feder.

[Petőfi, aki családi ügyben vidéken járt, hazatért a fővárosba, és folytatja Shakespeare-fordítói munkáját. A *Coriolanusszal* elkészült, a *Romeo és Juliához* hozzáfogott. — Valószínűleg a lap eredeti értesülése.]

[**Márc. 17.**] [Any.] [Pozsony, 1848. Ny. n.] 8 l.

„Folyó 1848-ik évi martius 16-án esti 9 óraker . . .” kezdetű kiadvány a pozsonyi, ill. pesti forradalmi események dokumentumaival.

[3—6. l.:] a pesti Közcsendi Bizottmány márc. 15-i első kiáltványának újraközlése, az aláírások között: „Petőfi Sándor s. k.”

[6—8. l.:] Petőfi Sándor: *Nemzeti dal*. [Teljes szöveg.]

[**Márc. 17.**] [Any.] [Pozsony, 1848. Reißbach ny.] 8. l.

A pozsonyi, ill. pesti forradalmi események dokumentumait tartalmazó német nyelvű kiadvány (a fent leírt any. német kiadása) újra közli a pesti Közcsendi Bizottmány első kiadványának szövegét, az aláírások között „Alexander Petőfi” névével, továbbá a *Nemzeti dal* helybeli német átültetését:

[6—8. l.:]

National-Lied

von Alex[ander] Petöfi

improvisirt bearbeitet von [Joseph] Weyl.
[Weyl (József) rögtönzött feldolgozásában.]

Ungarn, deine Sonne blinket,
 Wache auf mein Vaterland!
 Deine Sklavenkette sinket,
 Heb' zum Schwur die freie Hand!:
 Wir schwören auf der Ungarn Gott,
 Wir schwören!
 Nicht ferner soll uns trügerisch Wort
 Bethören! —

Sklaven sind wir nur gewesen,
 Die von einst'gen[!] Heldenthum
 Uns'rer Väter nur gelesen;
 Nie trägt Sklavenboden Ruhm!
 Wir schwören! etc.

Unnütz heimathlos der Mann,
 Der nicht gern' für Freiheit stirbt,
 Der ein Leben schätzen kann
 Das ihm Ehre nie erwirbt!
 Wir schwören! etc.

Kann nicht Stahl von Fesseln retten
 Wenn er treu den Arm bewehrt?
 Und wir tragen dennoch Ketten?
 Komm hervor, du altes Schwert!
 Wir schwören! etc.

Ungarsohn wird seiner Ahnen
 Baldigst wieder würdig sein,
 Wäscht die tricoloren Fahnen
 Von der Schande Flecken rein! —
 Wir schwören! etc.

Dort wo wir am Grab der Ahnen
 Fromm gebetet und geweint,
 Soll der erste Schwur uns mahnen
 Wenn der rechte Tag erscheint,
 Dort schwören wir auf Ungarns Gott etc.

[**Márc. 17.**] [Z.] Bartay Endre: Nemzeti dal. Irta Petőfy Sándor. A szabadság hírnökeinek Bécsbőli megérkezésük ünepére[!]. Énekre és zongorára alkalmazva szerzé — — Posony, Mangold köny. 21,5 × 17 cm. 4 l.

[2—3. l.:] A *Nemzeti dal* megzenésített első versszaka.

[A címlap fénymásolatát l. 12. sz. mell.]

Márc. 17. Morgenröthe, 65. sz., 262. Außerordentlicher Zapfenstreich c. r. A „közbátorsági választmány” falragaszokon olvasható névsorát közölve a 13 név között Petőfiét is említi.

Márc. 17. Morgenröthe, 65. sz., 262. Außerordentlicher Zapfenstreich c. r. Rövid hírből említi, hogy (márc. 15-én) „Im Theater [...] Petőfi's neues Nationallied wurde gesungen”.

[A színházban Petőfi új *Nemzeti dalát* énekelték.]

Márc. 17. Pester Zeitung, 616. sz., 3339. Ungarn und Siebenbürgen c. r. „Pest, 16. März” keltezésű hír:

Endlich ernannte man zur Aufrechthaltung der Ordnung und Wahrung der Eigenthumsrechte eine Sicherheits-Deputation, bestehend aus folgenden Individuen: HH [Herren] Rottenpiller, Klauzál, Nyáry, Stadthauptmann Szekrényesy, Daniel Irányi, Vasváry, (unserem gesinnungsvollen) Mathias Gyurkovics, Georg Molnár, Stephan Staffenberger, Joseph Irinyi, Alex[ander] Petőfi, Katskovits, Egressy und Engel.

[Közlemény a márc. 15-én megalakult Közcsendi Bizottmányról, a tagok névsorával.]

Márc. 17. Pester Zeitung, 616. sz., 3340. Ungarn und Siebenbürgen c. r.

Közlök a pesti Közcsendi Bizottmány márc. 15-én kelt, a nemzetőrség megszervezésével kapcsolatos kiáltványának „Patrioten!” megszólítású német szövegét (l. feljebb, a márc. 15-i falragaszok között). Az aláírások sorában az „Alexander Petőfy” névvel.

Márc. 17. Preßburger Zeitung, 35. sz., 292—293.

Hírül adva, hogy a hajnali 2 órakor érkezett pesti hajó meghozta az ott megalakult közbátorsági választmány nyomtatott határozatait és névsorát (ezek ismertetése után) megjegyzik:

Zugleich erhielten wir das National Gedicht [*Nemzeti dal*] von Petőfy, voll Schwung und Feuer, ex Improviso ins Deutsche übersetzt, was nebst den übrigen Documenten bis Morgen hierorts im Reißbachischen Verlage erscheint.

[Megkaptuk Petőfi lendületes és tüzes *Nemzeti dalát*, melynek rögtönzött fordítását az itteni Reißbach-féle nyomda holnapig megjelenteti.]

Márc. 17. Társalkodó, 11. sz., 82.

Birányi (Schultz) August „Budapesti mozgalmak 1848. mart. 15—16” c. tudósításának keretében többek közt közli a Közcsendi Bizottmánynak a „polgári örsereg” (nemzetőrség) szervezésével kapcsolatos márc. 15-én hozott, 7 pontból álló határozatát, amelynek aláírói között — Rottenbiller elnök után kilencedikként — „Petőfy Sándor s. k.” áll.

Márc. 17. Der Ungar, 64. sz., 505.

Nationallied von Petőfi. Übersetzt von A. Dux. [Petőfi *Nemzeti dala* Dux A[dolf] fordításában.] A márc. 16-án röplapon kiadott fordítás szövege (ezt l. feljebb, az első megjelenés dátumával).

Márc. 17. Der Ungar, 64. sz., 507.

Diósy [Márton] „Der 15. März!” c. tudósításában írja annak említése után, hogy a „Mit kíván a magyar nemzet?” feliratú falragaszokat már reggel kiragasztották:

Diese Placate, so wie ein begeisterndes Gedicht: Nemzeti dal von unserm gefeierten Volksdichter Petőfi (die beide einige Stunden später auch in teutscher Sprache erschienen) waren *die ersten Früchte* der mit Gewißheit erwarteten Preßfreiheit und wurden im Museumhofe an Tausende vertheilt. Von da setzte sich die ungeheure Menge in Bewegung und zog mit vielen tricoloren Fahnen vor das Stadthaus.

[A „Tizenkét Pont”-ot tartalmazó falragasz és Petőfi *Nemzeti dala* voltak a sajtószabadság első gyümölcsei; ezek néhány órával később német nyelven is megjelentek, s a Múzeum előtt az összegyűltek ezreinek osztogatták szét őket.]

Márc. 17. Der Ungar, 64. sz., 511. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Közli a Közcsendi Bizottmány két márc. 15-i kiáltványának német szövegét, s végül, az aláíró választmányi tagok sorában, a költő neve is olvasható: „Alexander Petőfi m. p.”

Márc. 18. [Színl.] Pest, 1848. Beimel ny. 42 × 32 cm. Nemzeti Színház, Pest, szombaton, martius 18-án 1848.

Kisfaludy Károly „Kemény Simon” c. drámájának szereposztása után a „Szavalati, tánc- és zeneegyveleg” első szakaszának 2. száma:

Nemzeti dal, Petőfi Sándortól; szavalja Egressy G., éneklí az összes karszemélyzet Egressy Benjámín zeneszerzeménye szerint.

Márc. 18. Pester Zeitung, 617. sz., 3346. Pester und Ofner Tagesbericht c. r.

Zugleich mit der Petőfy'schen Nationalhymne wurde auch eine von Hoffmann improvisirte Übersetzung derselben in vielen tausend Exemplaren abgedruckt, wir theilen sie hier auf mehrseitiges Verlangen mit, werden jedoch

morgen auch eine zweite, nach unserm Gefühl gelungenere Nachdichtung von Zerffi bringen.

[Petőfi *Nemzeti dalával* együtt annak Hoffmann Károlytól rögtönzött német átültetését is sok ezer példányban kinyomtatták; ezt itt sokak kérésére közöljük, de holnapi számunkban közzétesszük Zerffinek szerintünk jobban sikerült fordítását is.]

Nationallied.

[*Nemzeti dal*]

[A Hoffmanntól készített fordítás szövege; szó szerint azonos azzal, amely márc. 15-én röplapon megjelent. L. feljebb.]

Márc. 18. Pester Zeitung, 617. sz., 3346. Pester und Ofner Tagesberichte c. r.

Die Hatvanergasse, wo in der Landerer'- und Heckenast'schen Buchdruckerei die zwölf Punkte und Petőfy's Nationalhymne censurfrei gedruckt wurde, ist zum bleibenden Andenken an dies Ereigniß szabad sajtó utca (Preßfreiheitsgasse) getauft worden.

[A Hatvani utcát, ahol a „Tizenkét Pont”-ot és Petőfi *Nemzeti dalát* cenzúra nélkül kinyomtatták, ennek az eseménynek az emlékére Szabadsajtó utcának nevezték el.]

Márc. 18. Pesti Hirlap, 2. sz., 229.

A „Pest, mart. 17-kén” c. beszámolóban:

Emich Gusztáv könyvkereskedése előtt Petőfi Sándor költőnk transparent képe életnagyságban, alatta egy sajtó képe s ezen felírás: „Szabadság, béke, egyetértés” igen sok nézőt vont egybe.

Márc. 18. Der Spiegel, 23. sz., 89.

„Der 15. März 1848.“ c. névtelen (Zerffitől írt) tudósítás részlete:

Am 15. März des Morgens 9 Uhr versammelten sich Juraten und Advokaten in Fillinger's Kaffehaus und begaben sich in die Universität, wo sie die Studenten aufforderten, ihnen zu folgen, um zur Drukerei des H. H. Landerer und Heckenast zu ziehen und daselbst die folgenden 12 Punkte: [. . .] u. eine National-Hymne (deren getreue Übersezung wir aus der Feder G. I. Zerffi's unten beischließen) ohne Zensur drucken zu lassen. Über 4000 Menschen sammelten sich unterdessen u. schrien den Rednern Beifall zu, die Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit (Egyenlőség, Szabadság és testvériség) predigten und den Druk des Gedichtes sowohl als auch der Plakate forderten. Der Druker gab nach [. . .]

[A márc. 15-én délelőtt történt események előadása keretében a *Nemzeti dal* kinyomtatásáról.]

Márc. 18. Der Spiegel, 23. sz., 92.

Nationalhymne der Magyaren. [*Nemzeti dal.*] Nach A. Petőfi von I. G. Zerffi. [A szöveg egyező a márc. 16-i röplapkiadásával, melyet feljebb közöltünk.]

Márc. 18. Der Ungar, 65. sz., 514.

Diósy [Márton] „Der 15. März!” c. tudósítása 2. részében (az esti nemzeti színházi előadásról szólva) írja:

Orchester und Chöre executirten mehre stürmisch verlangte patriotische Volksgesänge und Volkshymnen, und Hr. [Herr] Gabriel Egressy trug das an diesem Tage gedruckte und von uns gestern mitgetheilte Nemzeti dal von Petőfi vor, in dessen Refrain esküszünk! (wir schwören) die anwesenden Tausende mit Begeisterung einstimmten. Hr. [Herr] Benjamin Egressy hatte dieses Gedicht noch an demselben Tage in Musik gesetzt, wornach es auch sogleich vom Chore und Orchester vorgetragen wurde.

[Az est rögtönzött műsorában Egressy Gábor elszavalta Petőfinek aznap kinyomtatott s az Ungarban tegnap német fordításban közzétett *Nemzeti dalát*, melynek „esküszünk” refrénjét a jelenlévők ezrei lelkesen együtt mondták. Egressy Béni még aznap megzenésítette a költeményt, s azt a kórus és a zenekar elő is adta.]

Márc. 18. Der Ungar, 65. sz., 518. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

A Közcsendi Bizottmány márc. 16-i kibővítéséről szóló és az új névsort tartalmazó közleményben (aláírása: „Franz Szepessy m. p. Bürgermeister”) ott szerepel Petőfi neve is: „Alexander Petőfi”.

[**Márc. 18—19?**] [Any.] Öszes[!] gyűjteménye a fővárosban Mart. 14diktől 18dikáig 1848. kiadott hirdetéyményeknek. [Pest, 1848. Ny. n.] 8 l.

[1—3. l.:] *Nemzeti dal.* „Petőfi Sándor.” aláírással.

[3—4. l.:] „Hazafiak! Pestváros közönsége alolirtt napon hozott s más hirdetéyményben közzéteendi” stb. (a polgárország [nemzetország] létszámának növelésével kapcsolatos 7-pontos határozat) Pest, 1848. márc. 15-i keltezéssel, az aláírók névsorában: „Petőfi Sándor s. k.”

[4—5. l.:] A közcsendi bizottmány másik, márc. 15-i közleményének szövege: a 12 pont, a márc. 15-én délután hozott határozatok és intézkedések. Dátum, ill. Petőfi aláírása mint fent.

A további hirdetéymények már Petőfi aláírása nélkül (Rottenbiller, ill. Klauzál és Irányi Dániel aláírásával) jelentek meg.

Márc. 19. Budapesti Hiradó, 790. sz., 271. A ☉ jelű [Nagy Ignác] Budapesti Hirharang c. r.

Fővárosunk martius 15én nagy mozgalom színhelye volt. Reggel több ezer minden kóru s rangu ember jelent meg a hatvanutcai nyomda előtt, hol Petőfynek egy nemzeti dala, s orsz.gyűlési kérvények 12 pontban nyomattak és osztattak szét. [...]

[A délutáni események ismertetése után:]

[Este] a nemzeti színházban, hol épen „Bánk bán” adaték, egy páholyból a roppant számú közönségnek tudtul adaték az egész esemény, minden részleteivel, s a közönség kívánatára a szomorujáték félbenhagyatván, nemzeti dalok s zeneművek játszottak el, többi közt Petőfi említett nemzeti dala is „Talpra magyar, hi a haza” stb.

Márc. 19. Életképek, 12. sz., 355—357.

Bangó Pető „Töredékek széptani naplóból. (Folytatás.)” c. cikkében a „dal” műfajáról szólva Petőfit többször említi:

[355. l.:] Annak fejtegetése után, hogy a „köznép” anyagi és szellemi okok miatt alig olvassa a költők „népies irányu” műveit, továbbá, hogy „a költői népdalok nincsenek is egyszersmind zenére alkalmazva” stb., így folytatja: „Ezért van, hogy költői népdalaink közül, mind a mellett is, hogy azoknak legcélszerűbb közlőnyei a négygarasos naptárak szoktak lenni, egyedül Kisfaludy Károly s legújabbban Petőfi Sándor egy-két zenével ellátott dalai zengenek a nép ajkán.”

[356. l.:] A „költői népdalok” népies zenére alkalmazását, s általában az irodalmi termékeknek „a nép erszényéhez” mért minél olcsóbb kiadását sürgeti; „Ellenkező esetben Vörösmarty, Czuczor, Erdélyi s többek költői népdalai hang, tehát élet nélkül fognak a pompás velinen, mint gazdag sírban, csak egyikét irodalombaráttól ismertetve, fölébredés reménye nélkül szenderegni; Petőfi Sándor „János Vitéz”-e s Arany János aranyos „Toldi”-ja, a nélkül, hogy a nép azoknak szépségét ismerhetné s épen az ő lelkére számított hatásban gyönyörködhetnék, könyvárusaink raktárában sohajtozzák a boldog jövőt, mikorra a magyar nép anyagilag s szellemileg oda lesz érve, hogy a *több ízben leszállított utolsó áron* azokat magának megválthatja.”

[357. l.:] A „harmadik osztálybeli dalokról” — vagyis a költői dal műfajáról — szólva megjegyzi, hogy „A dalköltemény e fajának irodalmunkban kétségkívül legnagyobb mestere Petőfi Sándor. Az érett magas eszmék, merész hasonlatok, bevégezett s mindenütt helyen levő képek, mellyekkel e fajú jelesebb költeményei ékeskednek; a humor, melly azokat egy idő óta kristálytisztaságban folyja keresztül, tagadhatatlanul sajátos szépségei dalköltészetünknek. Az ő humorára, legyen az tréfás vagy keserű, valóban illik a humornak Weisse által adott amaz értelménye: »der Humor ist, wie die alten den Diogenes nannten, ein rasender Sokrates.«”

Márc. 19. Életképek, 12. sz., 378.

A folyóirat szerkesztőjétől, Jókaitól írt „Forradalom vér nélkül” c. névtelen tudósítás részlete (a márc. 15-én délelőtt az egyetemi ifjúság részvételével, „az egyetemi piac közepén” tartott népgyűlésről szólva):

[. . .] a nép szónokai közül Jókai harmadszor is nyílt piacon felolvasá a proclamatiót, s Petőfi elszavalá fentebbi dalát [a *Nemzeti dalt*], mellynek végeztével rögtön elhatározott, hogy a nép a proclamatió első pontját, a sajtószabadságot, saját önhatalmánál fogva teljesülésbe veendi, mit meg is tett,

innét tömegestül Landerer és Heckenast nyomdájára menvén, hová a rend és béke föntartása tekintetéből választmányi tagokul Petőfi, Vasvári, Vidács és Jókai küldetének be, a nyomdatulajdonost felszólítandók: hogy kívánja-e az el nem kerülhető kényszerítés be nem vártával a kikiáltott tizenkét pontú programmot s Petőfi felolvasott költeményét censura nélkül kinyomatni? A nyomdatulajdonos engedett s a kivánt iratok rögtön németre is lefordítva néhány pillanat mulva a gyors sajtó alól ezerével kerültek elő, mellynek példányai egész délig osztattak ki a szakadó eső dacára szüntelen gyülekező közönségnek. E közben többen kezdtek szónokolni a néphez. Szólt Irinyi József, Vasvári, Bulyovszki, Egressi Gábor, Irányi, Vidács, Jókai s többen németül is [. . .]

Márc. 19. Pester Zeitung, 618. sz., 3350. Pester und Ofner Tagesberichte c. r.

Zur bleibenden Erinnerung an die glorreichen Ereignisse, welche den 15. März 1848 zu dem denkwürdigsten Tage in der ungarischen Geschichte stempelten, wurde auf Petőfy's Motion beschlossen, den Rathhausplatz in Pest, wie es bereits mit der Hatvanergasse geschehen, umzutaufen und ihn fortan in Sprache und Schrift „Szabadság-tér“ das ist: „Freiheitsplatz“ zu nennen.

[A Pesti Hirlap márc. 18-i híre nyomán (l. EPN 390) arról, hogy a Városháza terét Petőfi javaslatára Szabadság-térnek nevezték el.]

Márc. 19. Pester Zeitung, 618. sz., 3351. Pester und Ofner Tagesbericht. c. r.

Nationalhymne der Magyaren [*Nemzeti dal*]. Nach Petőfi, von G. I. Zerffi. [A márc. 16-án röplapon, ill. a Spiegel márc. 18-i számában közölt fordítás szövege, egy apróbb módosítással, l. a jegyzetet.]

Márc. 19. Pesti Hirlap [sajtóhiba folytán márc. 18-i keltezésű szám!], 3. sz., 234.

Végezetre ígéretünk szerint közöljük a választmány [Központi Közcsendi Bizottmány] megszaporított tagjainak mostani névsorát:

Rottenbiller Lipót választmányi elnök, Klauzál Gábor, Nyáry Pál, Egressy Samu, Irinyi József, Staffenberger István, Molnár György, Irányi Dániel, Vasváry Pál, Petőfi Sándor, Tóth Gáspár, Gyurkovics Máté, Kacsokovics Lajos, Nádosy István, Gross Ferenc, Borsody Endre, Emmerling Károly, Burgmann Károly, Gieszriegl József, Beliczay Imre, Müller József, Vecsey Sándor, Aul József, Ilkey Sándor, Jókay Mór, Emödy Dániel, Csányi László, Kendelényi Károly, Székely Gábor, Bulyovszky Gyula, Oroszhegyi József, Sükey Károly, Sebő Antal, Vidacs János, Degre Alajos, Szegfy Mór, Magyar Mihály, Egressy Gábor, Kelety Zsigmond, Mocsári János, Justh Manó, Szamvald Gyula, Sauer Ignác, Bugát Pál, Csausz Márton, Balassa János, Halász Géza, Flór Ferenc, Pólya József, Székács József, Peczelt Ottó, Vörösmarty Mihály, Eötvös József, Kunevalder Ján., Török Pál, Szántófy Antal, Margó György, Mavromaty

Józsafát, Hajnik Pál, Aigner Ferenc, Landerer Lajos, Kasselik Endre. Pesten az 1848. évi márt. 16-án tartott közgyűlésből. — Szepesy Ferenc s. k., polgármester. — Ujabb tagokul ajánlottak: Pulszky Ferenc, Perczel Móric és Smidegg Kálmán.

Márc. 19. Pesti Hirlap [sajtóhiba folytán márc. 18-i keltezéssel!], 3. sz., 236. A hirdetések között:

Kilián s társánál a váci-utcában Parkfrieder-házban megjelent és kapható: ELLENŐR. Politicai Zsebkönyv, a pesti Ellenzéki kör megbízásából szerkeszté Bajza. Nagy 8-adrét 587 lap, ára füzve 3 frt 40 kr. p. p. — Tartalom: Előszó. A szerkesztőtől. Az ellenzék, különösen a magyar, Fáy Andrásról. Kelet népéhez, Garay Jánostól. Az esküdtszékekről, Szemere Bertalantól. Mi baj? Vörösmartytól. Az 1802-ki országgyűlés történeti vázolata, Tinódytól. Vallásügy, Szalay Lászlótól. Sajtótörvényről, Irinyi Józseftől. *Dalaim, Petőfi Sándortól.* Nehány eszme az egyesületi jog körül, Lukács Morictól. A honosításról, Szemere Bertalantól. Derűben és boruban, Vachott Sándortól. Országgazdászati tájékozás, Húnfalvi Páltól. Zrinyi Ilona, Garaytól. A magyar politicalai pártok értelmezése, Dergenyeitől [! Deregnyei: Kossuth Lajos álneve]. Forget not the field [Thomas Moore versének fordítása], Vörösmartytól. Az 1809. insurrectiót illető levelek, Kisfaludy [Sándor]tól. Ellendal a Davoriára, Erdélyitül. Magyarország pénzviszonyai, Benyiczkytól. *Palota és kunyhó, Petőfitől.* A halálbüntetésről, Szemerétől. Vegyes házasság, Vajdától. Nemzetiség és nyelv, Bajzától. *A m. . . . i sikon [A majtényi sikon], Petőfitől.* Az adó, Kossuthtól, Jóslat Vörösmartytól. Ellenzéki nyilatkozat.

Ism.: márc. 21, 5. sz., 241; márc. 22, 6. sz., 246.

Márc. 19. Preßburger Zeitung, 36. sz., 295—296.

Dux Adolf „Pest, den 15. März” c., 3 részletben beküldött tudósításának részletei:

[295. 1.:] [Az első, „Die Presse ist frei!” kezdetű közleményben:] Im Theater wurden Reden gehalten und vom Chore Nationallieder unter lautem Jubel eines bis zum Ersticken vollen Hauses gesungen, unter andern der Chor aus der Oper Hunyady Lábló: „Meghalt a cselszövő” (der Rockenspinner ist gestorben); auch das Lied [*Nemzeti dal*], welches Petőfy Vormittag gesprochen, war Abend von Egressy Béni schon componirt und wurde gleichfalls vom Chore vorgetragen [. . .]

[A 2., „Freiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit“ c. közleményben:] Die hiesige studirende Jugend mit mehren Notabilitäten der Literatur und Kunstwelt (Petőfy, Egressy Gábor) an der Spitze vereinigte sich, um eine im Geiste der Zeit verfaßte Proclamation an die gesammten Einwohner Ungarns zu erlassen. [. . .] Während dem Drucke des Programms versammelte sich ein großes Publicum vor dem Gebäude der genannten Buchdruckerei: Petőfy, Egressy, Irányi, Jókay und A[ndere] sprachen zu den auf der Straße versammelten; [. . .] der Geist der Einigkeit, der Wunsch nach Einigung zeigte sich so mächtig, daß Einer der „Polgártások” [!] (Mithürger) [Irányi] das Programm *deutsch* vorlas, denn „wir sind Ungarn durch den Boden, auf dem wir geboren;” Petőfy begeistert, und

begeisternd trug ein Gedicht [*Nemzeti dal*] vor, dessen Refrain: Ne legyünk többé rabok von sämtlichen Anwesenden immer nachgesprochen wurde.

[296. l.:] [A délután 5 órától keletkezett 3. közleményben:] Für Petőfi fürchtete ich, er werde bei seiner fetten Mitgift magere Poesie bekommen; aber Gott hilft, heute sprach er mit Begeisterung ein politisches Gedicht [*Nemzeti dal*], dessen Refrain war:

Magyar[!] Istenére esküszünk
Rabok többé nem leszünk

vor einer großen Menschenmenge welcher mitgesprochen wurde; er hat überhaupt viel Popularität, ließ sich heute öfter als Redner hören, und wurde jedesmal mit begierigen Haljuk angehört.

[Az első részletben a márc. 15-i esti eseményekkel kapcsolatban arról, hogy a Nemzeti Színházban egyebek közt az Egressy Bénitől megzenésített *Nemzeti dalt* is előadták; a másodikban a délelőtti történetekről s Petőfi „lelkesült és lelkesítő” szavaltáról; végül a költő népszerűségéről, szónoki fellépéseiről. — Ford.: Kiss J., PÉK 430—431.]

Márc. 20. Marcius Tizenötödike, 2. sz., 5. Pest, márc. 20. keletkezésű hirrovatban:

Posonyba, a pesti hírek, az első pillanatban csodálatos alakban jutottak fel. Már azt beszélték, hogy a Rákoson harminc ezren fegyverben állunk s Petőfi és Jókay elnöktele alatt a Respublica ki van kiáltva.

Márc. 20. Wiener Zeitung, 80. sz., 362. Ungarn c. r.

Átveszik a Pester Zeitung márc. 16-i számában megjelent „Pesth, 15. März” keletkezésű tudósítás szövegét, benne a gyűjtésünkben feljebb közölt, szó szerint azonos részlettel a „Tizenkét Pont” és a *Nemzeti dal* kinyomtatásáról.

[**Márc. 21?**] [Ri.] Ferencz, Karl [Korn Fülöp]: Flugblätter aus Österreich und Ungarn ... [Röplapok Ausztriából és Magyarországból ...] Preßburg, 1848. 3. und 4. Lieferung. [3. és 4. közlemény.]

[23—24. l.:] Közli a Közcsendi Bizottmány márc. 15-én kiadott „Patrioten!” megszólítású, német nyelvű kiáltványának szövegét (a falragasz leírását l. feljebb), az aláírások között „Alexander Petőfi” nevével.

Márc. 21. Agramer politische Zeitung (Zágráb), 28. sz., 143.

A Pest, 15. März keletkezésű tudósításban, az egyetem előtti gyűlés követeléseinek ismertetése után írják:

Die Wünsche der Nation formulirt, zog die Menge hierauf vor die Landerer und Heckenastsche Buchdruckerei und verlangte die sofortige Drucklegung sowol dieser Proclamation als eines von Alexander Petőfy verfaßten

Nationalliedes [*Nemzeti dal*]. Diesem Wunsche wurde willfahrt, und nach 2 Stunden wurden bereits die Abdrucke unter die vor dem Thore harrende Menge vertheilt.

[A „Tizenkét Pont” és a *Nemzeti dal* kinyomtatásának körülményeiről.]

Márc. 21. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 69. sz., 279—280. Neuigkeits-Courier c. r.

A pesti Spiegel c. lapból átvett „Der 15. März 1848 in Ofen und Pesth” [Márc. 15-e Budán és Pesten] c. riport végén közli a *Nemzeti dal* német fordítását, e cím alatt: „Nationalhymne der Magyaren. Nach A. Petőfi von I. G. Zerffi.” (A szöveg azonos a márc. 16? keltezésű aprónyomtatványról feljebb közölt szöveggel.)

Márc. 21. Budapesti Hiradó, 791. sz., 273. Magyarország és Erdély c. r. Sz. n.

Pesten azt beszélnek, valami poeták egyesültek azon drámának parodizálására, mit a parisi napszamosok febr. 23. és 24-én játszottak el. Kérdés: hol vannak a karok, mellyek a költők képzelődésének multságára egy éjszaka 30,000 barricade-ot emeljenek? hol vannak a Lamartine-ok, kik a felbőszített oroszánt lecsillapítják? az Armand Marrast-ok és a többiek, kiknek rendről és kormányzásról fogalmuk legyen 'sat.?[. . .]

Márc. 21. Hetilap, 23. sz., 355. Budapest c. r.

Petőfi indítványára, a mart. 15-ki örök hírvé események emlékeül a hatvani utca „szabad sajtó utca”, az egyetem tere „martius 15-én[!] tere”, a városház tere pedig „szabadság tere” nevet kapott.

[A Pesti Hirlap márc. 18-i híre nyomán; l. EPN 390.]

Márc. 21. Jelenkor, 35. sz. [139.]. „A martiusi napok Pesten” c. cikkben:

Emich Gusztáv könyvkereskedése szögletén a lelkes Petőfy Sándor képe életnagyságban világított ki, illy aláírással: Szabadság, béke, egyetértés.

Márc. 21. Pesti Hirlap 5. sz. 242.

Petőfi *Összes költeményei* „új népszerű kiadásának” márc. 18-i hirdetése (vö. EPN 390.) itt újra megjelent.

Márc. 21. Der Ungar, 68. sz., 540. Tags-Bülleten c. r.

Diósy [Márton] Sonntag, am 4. Tage der Preßfreiheit [Vasárnap, a sajtószabadság 4. napján] [márc. 19.] keltezésű tudósításában, a nemzetőrség márc. 18-i dísz-szemléjéről szólva, Nyáry Pál szónoklatának említése után így folytatja:

Hierauf las Kacs Kovics das nun der Marseillaise gleich populäre Nemzeti dal von Petőfi, und wieder stimmten sämtliche Anwesende in das mächtige „esküszünk!“ (wir schwören!) ein.

[Ezután Kacs Kovics Lajos felolvasta Petőfinek a Marseillaise-hoz hasonló népszerűségű *Nemzeti dalát*, melynek nagy hatású „esküszünk!“-jét az összes jelenlévők vele együtt hangoztatták. — Feltehetően a Nemzeti Ujság márc. 19-i híre nyomán; l. EPN 391.]

Márc. 21. Der Ungar, 68. sz., 541. Tags-Bülletin, Sonntag, am 4. Tage der Preßfreiheit [a sajtószabadság 4. napján, márc. 19.] c. r.

A pesti nemzetőrségről szólva többek között ezt írják:

Bei der ungarischen Infanterie sind bereits 500 neue Mitglieder eingeschrieben, von denen Samstag Vormittag bereits 200 im Hofraume der k. Tafel (Curialgebäude, am Franciskanerplatze) geschworen haben. Es sind einstweilen zwei neue Compagnien gebildet und folgende Officiere ernannt worden, und zwar zu Hauptleuten: die Herren Klauzál und Ad. Eckstein; zu Oberlieutenants die Herren Petőfi und Jurenak; zu Lieutenants die Herren Barabás und Macho; zu Feldwebeln die Herren Szepessy und Kirner.

[Arról, hogy egyelőre két új gyalogos nemzetőrszázad alakult; a tisztek közé Petőfit főhadnagyi ranggal vették fel.]

Márc. 22. Morgenröthe, ú. f. 2. sz., 7. Neuer Budapester Zapfenstreich c. r.

Am 18. war die Aufnahme der sich Meldenden in die neue Bürgergarde. An mehreren Orten der Stadt fand der Schwur und die Beeidigung statt [. . .]. Dann rückten sie von allen Seiten mit klingendem Spiel auf den Freiheitsplatz, wo Vicegespan von Nyáry eine kräftige mit lautem Éljen aufgenommene Anrede hielt und hierauf Herr Obernotär L. v. Kacs Kovics Petőfis Nationallied mit Feuer vortrug.

[Az új nemzetőrség márc. 18-i felavatási ünnepségéről, amelyen Kacs Kovics Lajos főjegyző előadta Petőfi *Nemzeti dalát*.]

Márc. 22. Der Ungar, 69. sz., 545.

Saphir, Sigmund: Zuruf! [Szózat]

Das Alte stürzt, es ändert sich die Zeit
Und neues Leben blüht aus den Ruinen.
Es hebt die Freiheit siegend ihre Fahne,
Drum haltet fest zusammen, fest und einig.
Kein Ort der Freiheit sei dem andern fremd;
Hochwachten stellet aus auf euren Bergen,
Daß sich der Bund zum Bunde rasch versammle,
Seid einig — einig — einig!

„Wilhelm Tell“

Wohl hörte ich des Vaterlandes Ruf,
 Doch war's das „*Schwert*“ nicht, das uns Freiheit schuf.
 Der *Geist* ward uns, das l[e]ichtbeschwingte *Wort*,
Geeinte Willenskraft zu sicher'm Hort.
 D'rum Brüder tretet her und schwört
 Den heil'gen Schwur:
 Was wir ersehnen, sei erstrebt
 In *Liebe* nur!

In *Liebe* nur; denn daß ich Ketten trug,
 Daß mir die Willkühr Schmerzenswunden schlug,
 Daran trägt *Lieb'* nicht Schuld, der Himmelsstrahl:
 Doch *Zwietracht* und der *Selbstsucht* giftger Stahl.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; was *sie* gebeut ist *recht*,
 Und *ohne sie* der *Muthigste* noch *Knecht*,
 Nur *Liebe* opfert *eigenen Vortheil* hin.
 Daß er der *Menschheit* werde zum Gewinn.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; ihr leuchtendes Panier
 Verleih' dem *neuen Bunde* Kraft und Zier,
 Nicht *Haß* und *Streit* soll *Freiheitsdünger* sein:
 Die reift und blüht in *Liebessonnenschein*.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; ja *dies* Palladium
 Ersetze uns den eitlen Heldenruhm.
 Daß Freiheit *dauernd* glänz' und licht und hehr,
 Dafür gibt *Lieb'* und *Eintracht* nur Gewähr.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; ihr warmer *Bruderkuß*
 Bringt uns des *Friedens* heil'gen Göttergruß.
 Die Freiheit kann durch *Stärke* nur gedeih'n:
 Doch ohne *Eintracht* könnt Ihr stark nicht sein.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; die Perle nur ist echt,
 Und *ohne sie* wankt *Gleichheit*, wankt das *Recht*.
Unduldsamkeit hat *Freiheit* bald verscheucht,
 Zum *Unterdrücker* wird der *Sieger* leicht.
 D'rum Brüder [...]

In Liebe nur; ist „*schwer auch Kettendruck,*“
 „*Das blanke Schwert ein schön'rer Armesschmuck,*“
 So war's das Schwert, das Freiheit oft erdrückt,
 Wenn wilder Trieb es aus der Scheid' gezückt.
 D'rum Brüder [...]

In *Liebe* nur; wenn einst das Aug' sich schließt,
 Des Dankes Zähr' auf unsre Gräber fließt,
 Und segnet uns, daß was die *Lieb'* gesät,
 Im Sonnenglanz für immerdar besteht.
 D'rum Brüder [...]

[**Márc. 23.**] [Z.] Egressi Béni — Szerdahelyi József: Nemzeti dal Petőfitől. Zenéje — és — -tól. Zongora kísérettel. Pest [É. n.] Wagner Josef. Ára 20 k. p. p. 4 sztl. lap. 32 × 24,5 cm.

[1. l.: Címlap, mottóul a *Nemzeti dal* refrénjével. A lapot a magyar korona cifra rajza díszíti és keretbe van foglalva.]

[2. l.: A dallam az 1. versszak szövegével.]

[3. l.: A 2—6. versszak szövege.]

[4. l.: Üres.]

Márc. 23. Életképek, 13. sz., borító, 3.

Nagybányáról, „márc. közepe táján” kelt levélben írja egy Bodonkúti nevű levelező, hogy május elsején sorshúzással egybekötött táncvigalmat rendeznek a helyben létesítendő „kisdedóvó intézet” javára, s megjegyzi: „Édes önt drága szerkesztő ur Petőfi s több barátjaival igen-igen szivesen látják.”

Márc. 23. Jelenkor, 36. sz., 144.

Pest megye márc. 21-i közgyűlése határozatainak keretében közlik az egész megye területén a nemzetőrség alakításával és rendezésével, valamint a „törvényes rend és csend fönntartására ügyeléssel” megbízott választmány névsorát, benne Petőfi nevével. (A határozat szövegét és a teljes névsort alább, a Pesti Hirlap márc. 24-i, 8. sz., 253. l. nyomán közöljük.)

Márc. 23. Morgenröthe, ú. f., 1. évf., 3. sz., 9—10. D. jellel [Dux Adolf fordító jele]:

Was machst du, und was nähst du heut. . . .

[Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?]

von Petőfi.

(Jänner 1848.)

Was machst Du, und was nähst Du heut,
 Und flickst Du mir mein schlechtes Kleid?
 Geh, laß mir den Fetzen auf dem Leib,
 Und näh' mir eine Fahne, Weib!

Ich ahne was, ohn' Unterlaß,
Und weiß doch selber noch nicht, was.
Genug, mir schwant es für und für,
Drum, Weib, näh' eine Fahne mir.

So kann es länger nicht mehr bleiben,
Was sein wird, muß sich bald entscheiden,
Entscheiden wird sich's in der Schlacht,
Drum, Weib, schnell eine Fahn' gemacht!

Umsonst man die Freiheit nicht erhält,
Man erhält sie nur um theures Geld,
Um theures Geld, um rothes Blut,
Drum näh' mir meine Fahne gut.

Zur Fahne, genäht von so schöner Hand,
Ist bald der Sieg in Lieb' entbrannt,
Er bleibt mir stets in sich'rer Näh',
Drum näh' mir eine Fahne, geh!

Márc. 23. Morgenröthe, 3. sz., 12., hirdetések.

A kézdivásárhelyi Frank János kereskedő Nyáry Pál- és Kossuthszivarokat, Széchenyi-, Batthyány-, Stancsics-nőiruhakelméket, Unio- és Petőfi-(férfiruha)szövetet hirdet. (Magyar és német nyelvű szöveg.)

Márc. 23. Der Siebenbürger Bote, (Hermannstadt) 24. sz., 95. Ungarn c. r.

Közlök a Pester Zeitung márc. 16-i számában megjelent „Pesth, 15. März” keltezésű tudósítást, benne a gyűjtésünkben feljebb közölt részlettel a „Tizenkét Pont” és a *Nemzeti dal* kinyomtatásáról.

Márc. 23. Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 24. sz., 131—132.

Közlök a Pester Zeitung márc. 16-i számában megjelent „Pesth, 15. März” keltezésű tudósítást, benne a gyűjtésünkben feljebb közölt részlettel a „Tizenkét Pont” és a *Nemzeti dal* kinyomtatásáról.

Márc. 23. Wegweiser und Anzeigeblatt (az Ungar melléklapja), 25. sz., 238. Anzeigen c. r.

Petőfi's „Nemzeti dal” in Musik gesetzt von Egressy B. und Szerdahelyi J. ist erschienen zu 20 kr. C. M. in der Kunst- und Musikalienhandlung bei Joseph Wagner am Servitenplatz.

Ism.: márc. 26-tól (26. sz., 258) ápr. 30-ig (36. sz., 355) többször.

[A pesti Wagner József zeneműkiadó és -kereskedő hirdeti a Szerdahelyi József—Egressy Béni megzenésítette *Nemzeti dal* kiadását. — A kotta leírását l. feljebb, az e napi adatok élén.]

Márc. 23. Wiener Zeitung, 83. sz., 384. Ungarn. Pesth c. r.

Pest, den 16. März [...] Die Hatvanergasse, wo in der Landerer und Heckenastschen Buchdruckerei die 12 Punkte und Petőfy's National-Hymne [*Nemzeti dal*] censurfrei gedruckt worden, ist zum bleibenden Andenken an dieß Ereigniß „Preßfreiheitsgasse“ getauft worden.

[A Hatvani utca „Szabadsajtó utcá”-vá történt átkereszteléséről, a Pester Zeitung márc. 18-i száma nyomán.]

Márc. 24. Erdélyi Híradó, (Kolozsvár) 337. sz., második ív, 192.

Cseh Lajos Pest, Mart. 16-kán keltezésű beszámolójában írja:

„Ma reggel ismét megteltek az utcák, a központosulás leginkább a városház terén van; az elegendő bizottság folytonos ülést tart. Tagjai: [felsorolás, amelyben Petőfi Sándor neve is szerepel].

Márc. 24. Mult és Jelen, (Kolozsvár) 24. sz., 143. Pesti oklevél c. r.

Közzéteszik a márc. 15-én Pesten alakult Közcsendi Bizottmányának a kivívott reformokról tudósító első kiáltványát; az aláírások között Petőfi Sándor nevével.

Márc. 24. Pester Zeitung, 623. sz., 3373. Pesth-Ofner Tagesbericht c. r.

Das Horvath-Haus, welches dadurch ein historisch denkwürdiges geworden, daß in der daselbst befindlichen Druckerei der HH[Herren] Landerer et Heckenast der erste censurfreie Druck aus der Presse hervorging, — die zwölf Punkte und Petőfys Nationalhymne — hat man sehr passend beantragt hinfort der Preßfreiheitshof zu nennen.

[A Horváth-háznak, ahol — a Landerer—Heckenast-féle nyomdában — az első cenzúramentes termékeket, a „Tizenkét Pont”-ot és Petőfi *Nemzeti dalát* kinyomtatták, találó módon a Szabadsajtó-udvar elnevezést ajánlják.]

Márc. 24. Pesti Hirlap, 8. sz., 252. Pest, márt. 23-án c. r.

Pestváros követei által az országgyűlésről leküldött sajtótörvény-javaslat *tegnap*, d.u. 3 órakor a város tanácsstermében tartott közgyűlésben rendkívüli ingerültséget idézett elő. A temérdek hallgatóság, melly még a szomszédos termeket, előcsarnokokat, sőt a felvezető lépcsőzeteket is elfoglalá, még felolvasás közben, tehát tárgyalás előtt zajosan kívánta azon javaslatnak a szabadság teréni megégetését. — Szólottak a tárgyhoz Irinyi, Pulszki, Petőfi, Irányi, Egressi G., Farkas János, Vasvári, Nyáry Pál és Klauzál. — A szónokok egy része egyenesen úgy tekinté e törvényjavaslatot, mint reactiót márt. 15-ke irányában. [Stb. A vitáról, Petőfi nevének említése nélkül.]

Márc. 24. Pesti Hirlap, 8. sz., 253. Törvényhatósági mozgalmak c. r.

Pest megye 1848. márc. 21-i közgyűlésének határozatából:

2) A nemzeti őrségnek felszólítás és szabad hozzájárulás útján az egész megyében azonnali felállítása rendeltetik. — 3) E nemzetőrségnek alakítása és rendezése, nemkülönben a törvényes rend és csend föntartására figyélssel Nyáry Pál rendes elnöklete és Patay József, Klauzál Gábor alelnöklete alatt, Ágoston J., Appel J., Bakos Ambrus, Balla Endre, Beniczky Ödön, Borsodi Endre, Csengery Antal, Csizmadia Mihály, Degre Alajos, Derra Anasztáz, Egressy Sámuel, Ensel Sándor, b. Eötvös József, Farkas János, Fejes János, Fényes Elek, Grósz őrnagy, Gyurkovics Máté, Hajnik Pál, Hajós Sándor, Halász Boldizsár, Jankovics György, Jókay Móric, Ilkey Sándor, Irinyi József, Kecse Péter, Kendelényi Károly, Kacskovics Lajos, b. Kemény Zsigmond, Koleda András, Kaszeli András, Kiss László, Nádas István, Nagy Lajos, Podmaniczky Armin, Pergel Ferenc, Petőfi Sándor, Rottenbiller Leopold, Tanárky Gedeon, Tóth Gáspár, Valero Antal, Valheim János, Vahot Imre, Vörösmarty Mihály honpolgárok azon hozzáadással bizatnak meg, hogy mennyiben a körülmények a tagok szaporítását igényelnék, azt önmagok eszközöljék.

Márc. 24. Der Siebenbürgische Volksfreund, (Hermannstadt) 12. sz., 101. „Pest, 15. März” c. tudósításában a Pester Zeitung márc. 16-i beszámolója nyomán előadja a *Nemzeti dal* kinyomtatásának körülményeit is.

Márc. 24. Wiener Zeitschrift, 60—61. sz., 244. Briefe aus Pesth c. r., sz. n. Petőfi's, des großen magyarischen Lirikers improvisirte National-Hymne [*Nemzeti dal*], zu der jetzt noch keine Melodie gefunden ist, wird in Chorus gesprochen [...]

[A nagy magyar költőtől, Petőfitől rögtönzött nemzeti himnuszt, amelyhez dallamot még nem írtak, kórusban szavalják.]

Márc. 25. Arader Kundschaftsblatt, 13. sz., 112. Unterschiedliches c. r. A pesti márc. 15-i beszámoló után:

Auch in Arad waren im Laufe voriger Woche (18. März) einige Bewegungen im ungarischen Theater, an welchem Abend nur National-Musikstücke gespielt, die vorerwähnten 12 Punkte und das von Alex. Petőfy verfaßte Nationallied vorgelesen wurde, wobei zahlreiche Éljen'srufe[!] ertönten. Seitdem tragen viele Lebensfrohe die Nationalcocarde.

[Arról, hogy az aradi magyar színházban márc. 18-án rendezett ünnepségen többek között felolvasták a „Tizenkét Pont”-ot és Petőfi *Nemzeti dalát*. — A hír magyar szövegét l. alább.]

Márc. 25. Aradi Hirdető, 13. sz., 66. Vegyület [= Vegyes] c. r.

A pesti események ismertetését követően írják:

Aradon is valának a mult hét folyamán (márcz. 18) némelly mozgalmak a nemzeti színházban, a mikor este csak nemzeti hangászatok zenéltettek, az előbb

említett 12 pont és Petőfi Sándor költötte nemzeti dal felolvastatott, minél számos éljenezések harsogtak. Azóta sok életének örvendő visel nemzeti tarajkát[!].

Márc. 25. Pannonia, (Preßburg) 33. sz., 129—131.

J. Wagner, „Kunst- und Musikalienhändler” [műtárgy- és zeneműkereskedő] Pest, den 16. März keltezésű beszámolójából:

Während die Schuljugend am 15. d. Vormittags in der Universität versammelt war, erschienen mehre junge Leute unter Anführung unsers so beliebten Volksdichters Petőfy, dieser pochte an den Thüren aller Classen und rief: auf! auf! das Vaterland ist in Gefahr! in einem Nu verließ die ganze Universitäts-Jugend die Vorlesungen. Der erste Andrang des zusamm[en]-gerotteten Volkes war in der Hatvanergasse, in der Nähe der Landererschen Buchdruckerei, woselbst die Preßfreiheit proclamirt und Landerer sogleich aufgefordert wurde die bekannten 12 Punkte, als das Verlangen der ungar[ischen] Nation deren Wahlspruch sofort *Gleichheit, Freiheit, Brüderlichkeit*, ferner ein von Petőfy verfaßtes nationales Gelegenheitsgedicht [*Nemzeti dal*] sogleich, d. h. ohne Zensur zu drucken und unter dem Publicum zu vertheilen; [. . . egy ízben, Almássy Móric beszédét ismertetve, magyarul idézi a tömeg „most vagy soha!” kiáltását, majd az esti Nemzeti Színház-beli eseményekről szólva így ír:] das Wichtigste aber war der Vortrag eines Nationalliedes, das erste Product der eroberten Preßfreiheit, dessen Refrain „*a magyarok istenére esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk*” jedesmal vom Publicum wiederholt wurde und so mit aufgehobenem Finger, wie vor dem Altare Gottes, im Theater das Volk ein Eid geschworen. [. . .]

[Tudósítás a Petőfi kezdeményezésére történt márc. 15-i eseményekről: az egyetemi ifjúság csatlakozásáról, a sajtószabadság kikiáltásáról és gyakorlati megvalósításáról; a *Nemzeti dal* esti előadásával kapcsolatban kiemeli, hogy a közönség is részt vett az esküben.]

Márc. 25. Der Spiegel, 25. sz., 104.

Sigm[und] Saphir „Zuruf” c. költeményének (Petőfi *Nemzeti dal*-ára írt ellenversének) átvétele az Ungar márc. 22-i számából (a szöveget l. feljebb, onnan közöltük).

Márc. 25. Temesvárer Wochenblatt, 13. sz., 104. Feuilleton c. r.

A pesti március 15-ét követő helyi forradalmi megmozdulásokról szóló tudósítás szerint márc. 20-án a színházban Körner „Zriny”-jét adták s közben Vörösmarty „Szózat”-a, Kölcsey „Himnusz”-a eléneklése mellett „Petőfy’s Nemzeti dal wurde deklamirt, dessen Refrain: *Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk* (Wir schwören es, daß wir keine Sklaven mehr sein werden) das ganze Publikum im Chor nachsprach.” [Petőfi *Nemzeti dal*ának előadása alkalmával a közönség a refrént kórusban együtt mondta.]

Márc. 25. Temesvárer Wochenblatt, 13. sz., 104. Vaterländisches c. r.

Auf Petőfi's Antrag führt die Hatvaner Gasse in Pest künftig den Namen „*Preßfreiheitsgasse*“ — der Platz vor der Universität „*Platz des 15. März*“ — der Platz vor dem Stadthause „*Freiheitsplatz*“.

[A márc. 15-i forradalmi események folytán Petőfi javaslatára történt pesti belvárosi névváltoztatásokról — Szabadsajtó utca, Márc. 15-e tér, Szabadság tér — a Pesti Hirlap márc. 18-i híre után; l. EPN 390.]

Márc. 26. Életképek, 14. sz., 405, 406, 408. Egressi Gábor „Martius 15-kén” c. cikkének részletei:

[405. l.:] Mialatt a sajtó oda benn [ti. Landerer és Heckenast nyomdájában] működék, Vasvári, Degré, Irányi, Jókai, Petőfi, egy izraelita-orvos és én beszéltünk a néphez.

[406. l.:] Három óra érkezett. Roppant nép tódult elő mindenfelől; — kis idő múlva hozatnak a program és Petőfi dalának nyomtatványai, s kiosztatnak; de tíz annyi sem lett volna elég, hanem kijelentett: hogy a nyomda folyvást működik.

Most a nép elindult a város háza felé, miután kikiáltás által képviselőket választott, melly a nép kívánatát a város tanácsa és választópolgársága előtt kijelentse. A küldöttség tagjai voltak: Petőfi, Jókai, Vasvári, Degré, Irinyi, Egressi Gábor.

[408. l.:] [A nemzeti színházban, este:] Megkérdetvén a nép: mit kíván, azt nyilvánítá: miszerint Hunyadi Lászlóból „Meghalt a cselszövő” szövegű énekrész, a Hymnus, Hattyudal, Szózat s más kedvenc darabok játszassanak; aztán Petőfi Nemzeti dala általam elszavaltassék, s végül kar által eldaloltassék: zenéjét Egressi Béni akkorra már elkészítvén. — Az eskü szavait, a szavalás közben ezerek keble viszhangzá. Ilyen volt az est képe.

Márc. 26. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 722. sz., 197—198.

A lap e heti mottója a fő cím alatt az *Érik a gabona* . . . (1843) 1—2. sora:

Érik a gabona,
Melegek a napok.
Petőfi.

Márc. 26. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 722. sz., 211. A Legújabb hírek c. r.

A független magyar minisztérium kinevezését kilátásba helyező királyi ígéret hírére márc. 24-én Kolozsvárt zajlott ünneplésekről, kivilágításról szóló tudósítás részlete:

A Petőfi „Esküjét” [*Nemzeti dal*] fiatal tüzzel, s férfias komolysággal szavalák el több izben, s az „*esküszünk*” szavaknál a jelenlevők mindannyiszor felemelt újjal kiálták „*esküszünk*”. Szavalák a mi Gyulai Palinknak lelkes

„erdélyi dalát” is, mely a mart. 21-ki diadalünnep fényes estéjén zendült meg először a fiatalság ajkain, s azóta az „esküvel” együtt már a legkisebb tanuló gyermek is tudja és szavalja.

Márc. 27. Pester Zeitung, 626. sz., 3388. Pester und Ofner Tagesbericht c. r.

A márc. 13-án Bécsben elesett szabadsághősök hozzátartozói javára az „Interimstheater”-ben (ti. az ideiglenes német színházban) márc. 25-én rendezett ünnepélyről szóló beszámoló részlete:

Das Programm war sehr interessant zusammengestellt. Petőfi's allbeliebte Nationalhymne bildete den Mittelpunkt; wurde, wie zu erwarten, begeistert aufgenommen, und mußte dreimal wiederholt werden.

[Az érdekesen összeállított műsor középpontjában Petőfi közkedvelt, nagy lelkesedéssel fogadott *Nemzeti dala* állt, amelyet háromszor kellett megismételni.]

Márc. 27. Preßburger Zeitung, 40. sz., 325.

„Pest am 22. März” c. hír, „Ein Augenzeuge” [Egy szemtanú] aláírással.

Nachmittag um 3 Uhr hat die mit der Pester Petition an den Reichstag abgeschickte Deputation hier im Rathhause über die Resultate ihrer Mission Bericht erstattet. Bei dieser Gelegenheit wurde vor Allem der Preßgesetzvorschlag verlesen und höchst ungünstig aufgenommen; von allen Seiten erscholl der Ruf: tüzre vele (aufs Feuer damit) mehre ausgezeichneten Individuen, als: Irinyi, Pulßky, Petőfy, Irányi, Klauzál, Vasváry und Nyáry haben sich zwar über dieses Gesetz mißbilligend ausgesprochen, aber auch die aufgeregten Gemüther zu besänftigen gesucht. Hr. von Pulßky hat dieses Gesetz besonders einer ausführlichen Kritik unterzogen, er fand die Caution zu hoch gestellt, die rückwirkende Kraft vom 20. d. M. [des Monats] ungerecht, die Strafen für Preßvergehen zu streng, das Recht der Local-Behörden jeden Augenblick Untersuchungen anstellen zu dürfen, verglich er mit einer spanischen Inquisition und stellte den Antrag, alsogleich eine Deputation an den E. H. Palatin, u[nd] den Minister Präsidenten mit der Bitte abzusenden, daß dieses Gesetz sogleich abgeändert und verbessert werde; gleichen Antrag stellte auch Petőfy jedoch mit dem Beisatze, daß der Gesetzvorschlag auf dem Rathhausplatze (jetzt Freiheitsplatz) öffentlich verbrannt werde. Nyárys geistvoller Vortrag aber verhinderte es, das dieser Vorschlag als Beschluß angenommen wurde. — Indeß die auf dem obenerwähnten Platze in einem Viereck aufgestellte bewaffnete Universitäts-Jugend; konnte durch den Beschluß der Versammelten nicht befriedigt werden, 3 brennende Fackeln wurden in die Mitte der aufgestellten Menge gebracht, und ein gedrucktes Exemplar des Preßgesetzvorschlages mußte als unschuldiges Opfer den Feuertod erleiden. Mittlerweile wurde im Rathssaale Pulszky's Antrag angenommen; ihn selbst hat man sogleich nach Preßburg abgesandt.

Die Aufregung ist hier groß und bedenklich.

[Beszámoló a márc. 22-én délután a városházán történekről, nevezetesen az országgyűlés sajtótörvény-tervezetének szenvedélyes vitájáról: Pulszky részletes bírálatnak vetette alá, és a nádorhoz, ill. a miniszterelnökhöz tiltakozó deputáció küldését javasolta; Petőfi a törvény nyilvános elégetését indítványozta; ettől ugyan Nyáry felszólalásának hatására elálltak, a Városháza terén várakozó forradalmi ifjúság azonban, nem értve egyet a döntéssel, elégette a tervezet egy nyomtatott példányát.]

Márc. 27. Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 25. sz., 146.

Közlök a márc. 15-én Pesten alakult Közcsendi Bizottmány aznapi kiáltványát a választmány megalakulásáról és ennek a nemzetörségre vonatkozó határozatairól, az aláírások közt „Alexander Petőfy” névvel.

Márc. 28[?] Kléh István: A pesti forradalom története 1848-ban. Adatul politikai életünk erkölcstörténetéhez. Pest, 1848. Beimel ny. 42 l.

[23. l.:] Marcius 15. A sajtószabadság első napja [c. fejezet]: Reggel 8 órakor az ifjúság szokott helyére [ti. a Fillinger-kávéházba] gyűlt, s néhány lelkesítő szónoklat után megindult a menet az egyetemépület felé. Jókai Mór, Petőfi Sándor és Vasvári Pál valának a menet vezetői. [. . . Az egyetem előtti téren összegyűlnek a hallgatók.] Itt elszavalá Petőfi „Esküjét” [*Nemzeti dal*] s az utósó rimek szavalásakor magasra emelék mindnyájan három újjokat és ismételék az esküt. [Jókai felszólítására a nyomdához mennek; sokan csatlakoznak a tömeghez, amely] itt megállapodott s követelte a petitio 12 pontjának s Petőfi Sándor elszavalt költeményének rögtöni kinyomatását. A nyomda tulajdonosok engedtek a kívátnak. — A szedés és nyomás ideje alatt lelkesítőleg szólottak a néphez: Bulyovszky Gyula, Degré Alajos, Jókai, Petőfi, Vasvári. Szólt még egy magyar érzelmű németajkú orvosnövendék is. Az eső ez alatt folyvást hullott. 11 1/2 órakor született a magyar sajtónak censora által meg nem fertöztetett ágyából az első törvényes testvérpár.

[24. l.:] [A 12 pont közlése.] A másik, Petőfi Sándor koszorús költőnk lelkes dala:

Nemzeti dal.

[teljes szöveg, 24—26. l.]

[26. l.:] Irinyi József szabad ég alatt mutatá be az ezernyi néptömegnek a testvérpárt, mely a hulló eső képében, a keresztségben részesült. [Aznapi délután] a rend fentartására a tanácsból, választott-polgárságból és *lakosokból* 14 tagú állandó bizottmány neveztetett, mint következik: Rottenbiller Lipót alpolgármester, Kacskovics Lajos főjegyző, Staffenberger István szöszóló, Molnár György szöszóló-segéd, Nyári Pál, Klauzál Gábor, Tóth Gáspár, Gyurkovics Máté, Irinyi József, Petőfi Sándor, Vasvári Pál, Irányi Dániel, Hengel Alajos, Egressy Sámuel.

[27—28. l.:] [Este a Nemzeti Színház „*Bánk bán*”-előadására betódul a tömeg.] Végre kérdést tön a rendezőség: kívánják-e a darabot folytattatni, vagy Petőfi költeményének elszavalását s népdalok énekeltetését akarják hallani. Az

utóbbi indítványt közfelkiáltás kíséré. És hallottuk az „Esküt” Egressy Gábortól ezrek ajkairól visszhangozva, hallottuk énekelve [...]

[32. l.:] *Marcus* 16. [c. fejezet]: [...] *Emich Gusztáv* könyvkereskedése előtt *Petőfi* arcképe állt életnagyságban, kivilágítva; alatta egy sajtó képe, e felirással: „Szabadság, béke, egyetértés!”

[38. l.:] *Marcus* 17. [c. fejezet]: [...] *Petőfi* indítványára a hatvaniutca *Szabadsajtó-utcának* —, a városház piac *Szabadságtérnek* s az egyetemutca *Marcus 15-ki utcának* kereszteltetett el. [...]

Márc. 28. *Jelenkor*, 38. sz., 156. *Baranyam[egye]* c. r.

r. l. írja Pécs, mart. 20-án keltezésű levelében:

Tegnapi tudósításomból kimaradt, hogy pécsi család származéka *Stancsics Mihály* is diszpolgárnak választatott és hogy még *Petőfy Sándor*, *b. Vesselényi Miklós*, *Perczel Móric*, *b. Eötvös József*, *Pulszky Ferenc*, *Vörösmarty Mihály*, *Bónis Sámuel*, *Pázmándy Dienes*, *g. Teleki László*, *Vay Dániel*, *Szemere Bertalan* s több hazafi szinte diszpolgárokka lettek, kiknek a polgárivevl meg fog küldetni.

Márc. 28. *Morgenröthe*, 7. sz., 27. *Deutsches Theater* c. r.

A bécsi áldozatok hozzátartozóinak javára márc. 25-én rendezett ünnepségről szóló beszámolóban:

Die höchste Extase erreichte aber die Begeisterung des Publikums, als unseres trefflichen *Petőfi's* in jedes Ungarherz eingeschriebene Nationalhymne vom ganzen Opernpersonale vorgetragen wurde. Ein Theil des Publikums stimmte mit ein in das weihevollte Lied, ernste Männer vergossen Thränen und auf jedem Gesicht glänzte das beseligende Bewußtsein der großen Errungenschaften.

[A legnagyobb közönségsikert az opera egész személyzetétől előadott *Nemzeti dal* aratta. — Ford.: *Kiss J.*, PÉK 473.]

Márc. 28. *Mult és Jelen*, (*Kolozsvár*) 25. sz., 146.

„Pesti események” cím alatt közlik a *Nemzeti dal* és ismertetik kinyomtatása körülményeit. (L. EPN 396, tévesen márc. 23-i dátummal beosztott adat!)

Márc. 28. *Der Ungar*, 74. sz., 587. *Tags-Bülletín* c. r.

Unter den vielen absurden Gerüchten, welche jetzt stündlich auftauchen, und insgesamt von einer gewissen reactionärsüchtigen Seite herzurühren scheinen, verdient auch folgende, wie so viele andere, kaum eine Beachtung. Wir setzen sie bloß des vom „*Divatlap*” hier angehängten Nachsatzes wegen hierher: „Es soll — faselt man — auf den Kopf *Petőfi's* und auf den *Vasváry's* ein Preis gesetzt worden sein” ... Wir wollen dieses so verstehen: die Regierung wird diesen ausgezeichneten Köpfen für die herrlichen Ideen, die sie besonders in der neuesten Zeit, begeistert von der großartigen Bewegung, zu Tage gefördert, würdige Preise aussetzen.

[A Pesti Divatlap márc. 26-i sz. gúnyos megjegyzésének átvétele a kósza hír szerint Petőfi és Vasvári fejére kitűzött díjról. Az eredeti szöveget l. EPN 398.]

Márc. 28. Der Ungar, 74. sz., 588. Theater c. r.

Sr. [Saphir Zsigmond] beszámol az ideiglenes német színházban márc. 25-én a bécsi forradalomban elesettek hozzátartozóinak javára rendezett ünnepélyről, s ennek zene- és dalszámokból álló műsoráról szólva többek között ezt írja:

Das Nationallied von Petőfi, von Egressy und Szerdahelyi in Musik gesetzt, und von dem *Opern-* und *Chorpersonale* ausgeführt, electricirte auch in diesen Räumen. Der begeisternde Inhalt, die charakteristische Musik und, mit aufrichtigem Lob müssen wir es hinzusetzen, der energische, wir möchten fast sagen, *enthusiastische* Vortrag rissen das Publicum zu stürmischem Applause hin, der die Wiederholung des unter neuem Jubel angestimmten Liedes zur Folge hatte.

[A megzenésített *Nemzeti dal* a színház egész opera- és kórusgyűjtése a közönség viharos tetszésnyilvánításától kísérve adta elő, és megismételte. — Ford.: Kiss J., PÉK 473.]

Márc. 28. Der Ungar, 74. sz., 591. Correspondenz c. r.

Ferdinand Kemény aláírású levélben: Szegedin, den 23. März 1848. Morgens 3 Uhr. Die ungarische Tricolore weht vom Thurme des Stadthauses, von den Dächern der Häuser, von den Masten der Schiffe herab. Alles schmückt sich mit der Nationalcocarde, blickt jubelnd einer freundlichen Zukunft entgegen, und singt Petőfi's Nationallied. [. . .]

[A márc. 23-án kelt szegedi tudósítás e részlete a forradalmi vívmányokat ünneplő, fellobogózott városról szól, amelynek falai között minduntalan Petőfi *Nemzeti dala* hangzik fel.]

Márc. 29. Morgenblatt für gebildete Leser, (Stuttgart und Tübingen) 42. évf., 76. sz., 303.

[Pröhle, Heinrich] „Aus dem Kaiserstaat“ [A császári államból] c. útijegyzeteinek Pestről szóló fejezetében megjegyzi:

Gern hätte ich den genialen ungarischen Dichter Petőfi kennen gelernt; allein er war gerade auf das Land gereist, um sich mit der Tochter eines Edelmanns zu verheirathen. Erst in einigen Tagen, so vermuthete man, wo die Edelleute schaaarenweise mit ihren Fahnen von den Dörfern kämen, um für den Landtag zu wählen, werde auch er, gleich den meisten ungarischen Dichtern ein eifriger Politiker, mit zurückkommen.

[A szerző szeretett volna a „zensiális” Petőfivel személyesen megismerkedni, de a költő éppen vidéken tartózkodott, hogy egy „nemes ember” lányát feleségül

vegye, s visszaérkezését csak későbbre várták, amikor a közelgő országgyűlés előkészületei a fővárosba vonzották a hozzá hasonló buzgó politikusokat.]

Márc. 29. Morgenröthe, 8. sz., 29—30.

A márc. 27-i pesti népgyűlésről szóló beszámolóban: Unser wachsame Komité ließ um 4 Uhr Nachmittags eine Aufforderung zur Versammlung vor dem Nationalmuseum, und schon um 5 Uhr war eine unermeßliche Menge der intelligentesten Einwohner vor der improvisirten Tribune, welche die Mauereinfassung der kolossalen Treppe bildet, versammelt. Irinyi, Perczel, Vasvári, Bulyovski[!], Petőfi, sämmtlich beliebte Komitémitglieder, waren die Redner. [. . .] Interessant sind die Eigenthümlichkeiten unserer Volkstribunen. [Vasvári és Perczel bemutatása után:] Der Dichter Petőfi ist die Leier unter den Volksmännern, sein blasses, mageres, leidendes Gesicht verräth den tiefen Schmerz über die Vergangenheit und die noch nicht wolkenlose Zukunft. [Ezután Bulyovszkyt mutatja be.] Die Reden wurden wiederholt von großem Beifall unterbrochen.

[Tudósítás a Közcsendi Bizottmány által márc. 27-én délután 4 órára a Múzeum előtti térre összehívott népgyűlésről, amelynek kedvelt, sűrű tetszészajjal félbeszakított szónokait sorra bemutatva a riporter megállapítja Petőfiről, hogy ő képviseli a költészetet a népszónokok között, „sápadt, sovány, szenvedő arca a múlt mély fájalmát és a még korántsem felhőtlen jövő miatti aggodalmat fejezi ki”.]

Márc. 29. Der Spiegel, 26. sz., 107. Lokal-Zeitung c. r.

Petőfy's „Nemzeti dal”, in Musik gesetzt von Benj[amin] Egressy und J[osef] Szerdahelyi, welche Komposition im ungarischen und im deutschen Theater mit so enormem Beifall aufgenommen wurde, ist in J. Wagners Kunsthandlung in Pesth à 20 kr. C. M. zu haben.

[Az Egressy Benjámín—Szerdahelyi József által megzenésített s a német színházban olyan nagy sikerrel előadott *Nemzeti dal* megjelenéséről.]

Márc. 29. Der Spiegel, 26. sz., 108. Lokal-Zeitung c. r.

Die in Gratz erscheinende „Stiria” druckte unsern Original-Artikel: „*der 15. März 1848*” (in Ofen und Pesth) aus Nr. 23 des Spiegel, sammt der in demselben Blatt enthaltenen Übersetzung der Petőfi'schen Nationalhymne von Zerffi *buchstäblich nach* und setzt darunter die Wiener Theaterzeitung als Quelle! So beginnt man die Preßfreiheit!

[Méltatlankodó széljegyzet a „sajtószabadság” sajátos értelmezéséről azzal kapcsolatban, hogy a „Stiria” nevű gráci lap a Spiegel 1848. márc. 15-i eredeti tudósítását Zerffi *Nemzeti dal*-fordításával együtt szó szerint átvette, s forrásaként a bécsi (Allgemeine) Theaterzeitungot jelölte meg.]

Márc. 29. Der Ungar, 75. sz., 599. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Ein Schneidergeselle (St. K.) hat sich dieser Tage auf dem Kirchhofe mittelst eines Pistolenschusses entleibt. Man fand bei dem unglücklichen einen Brief an seine Gläubiger, in welchem er sie um Vergebung bittet, daß er sie nicht befriedigen könne, und Petőfi's Nationallied. Also auch die begeisterten, mutheinflößenden Worte haben den verzweifelnden nicht trösten, nicht aufrichten können!

[Egy öngyilkos szabólegény zsebében hitelezőihöz intézett bocsánatkérő levelet és Petőfi *Nemzeti dala* röplapkiadásának egy példányát találták; „Tehát a lelkesítő, bátorító szavak sem önthettek lelket a csüggedőbe!”]

Márc. 29. Der Ungar, 75. sz., 600. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

In der lithographischen Anstalt des Hrn. Szerelmei wird ein großes allegorisches Bild zur Herausgabe vorbereitet, das jede Strophe von Petőfi's „Nemzeti dal” bildlich verkörpern soll.

[Szerelmei Miklós, az ismert grafikus és litográfus, egy nagy, Petőfi *Nemzeti dal*ának minden egyes strófáját megjelenítő allegorikus képsorozaton dolgozik. — A Pesti Divatlap márc. 26-i értesülése nyomán; l. EPN 398.]

Márc. 29. Wiener Zeitung, 89. sz., 412—413. Ungarn. Pesth c. r.

Az új sajtótörvényről szóló összefoglaló tudósításban a Preßburger Zeitung márc. 27-i számának — gyűjtésünkben feljebb közölt — cikke nyomán említik azt a márc. 22-én délután történt eseményt is, amelynek során Petőfi, más hozzászólókkal egyetértésben, ingerülten támadta a város közgyűlésén bemutatott új sajtótörvény-tervezetet.

Márc. 30. Der Ungar, 76. sz., 608. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die „Életképek” werden [. . .] unter der Mitredaction Petőfi's erscheinen.

[Petőfi — Jókai mellett — az Életképek társszerkesztője lesz.]

[**Márc. 31.**] [Any.] Metternich. [Szatirikus rajz, valószínűleg német nyelvű eredeti nyomán.] Budán [1848.] Egyetemi ny. 8 l. Sz. n.

A füzet címlapján a cím alatt a *Nemzeti dal* 2. versszaka („Rabok voltunk mostanáig . . .”) áll mottóként, „Petőfi” aláírással.

[**Márc. 31.**] [Ri.] Magyarország ujjászületése. Bp. [É.n.] Geibel. 30 l. Sz. n. [3. l.:] [A „Bevezetés” c. fejezetben a szerző a *Nemzeti dal* szavaival jellemzi az 1847/1848. évi országgyűlés összeülése utáni reménykedő hangulatot:] Most, vagy soha! lőn az általános jelszó.

[9. l.:] [A „Forradalom vér nélkül” c. fejezetben:] [. . .] ezen honboldogító kívánatok [ti. a „Tizenkét Pont”] több ezer példányban tüstént kinyomattak

Petőfink következő buzdító dalával együtt, melyet ihletett népköltőnk több ízben hő lelkesedéssel szavalt el a roppant számu hallgatóság előtt:

[9—11. l.:] *Nemzeti dal* [Teljes szöveg.]

[11. l.:] E buzdító dal végsorait ezer torok ismétlé, s ugyanannyi kar magosra emelkedék, szent esküre, hogy az emberiség legdicsőbb jogait hatályosan védni fogja. Midőn az első nyomtatott példányok a közönség közt szétosztattak, nem lehet állítani, hogy nedvesek voltak-é már a sajtótól, vagy az olvasók örömkönnyüi által áztattattak meg, mert leirhatlan azon lelkesülés, mellyel mindenki kebléhez, ajakihoz szoritá a hatalom legnagyobb tényezőjét, a szabad sajtó elsősülöttjét [stb.].

[12. l.:] [Közli a „csönd s közbátorság föntartására” a márc. 15-én délután 3-ra összehívott népgyűléstől megbízott választmány névsorát, benne Petőfi nevével; majd azoknak a névsorát, akikkel a választmány egy nappal később kibővült.]

[17. l.:] [„Szinházi ünnepély” c. fejezet:] Hallottuk [egyéb műsorszámok után] Petőfink lángra gyújtó nemzeti dalát, remekül szavalva Egressy Gábor, és énekelve a karszemélyzet által. E sorokat:

A magyar[!] istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

az egész közönség, ujjait magosra emelve, ünnepélyesen ismétlé, s a magyarok istene meg fogja ezen ünnepélyes esküt hallgatni [stb.].

[22. l.:] [Az „Örömnép” c. fejezetben:] Emich könyvboltja előtt Petőfy népköltőnk arcképe diszlett.

Márc. 31. Hetilap, 26. sz., 413. Vidéki hírek c. r.

I. r. jelű levelező Pécs, márc. 20-i dátummal többek között jelenti:

A pécsi család származéka Stancsics Mihály is diszpolgárnak választatott, és [. . .] még Petőfy Sándor, b. Vesselényi Miklós, Perczel Móric, b. Eötvös József, Pulszky Ferenc, Vörösmarty Mihály, Bónis Sámuel, Pázmándy Dienes, gr. Teleki László, Vay Dániel, Szemere Bertalan s több hazafi szinte diszpolgárokká lettek, kiknek a polgári levél meg fog küldetni.

Márc. 31. Pester Zeitung, 630. sz., 3406.

Az aradi színházban márc. 18-án rendezett ünnepi estről küldött beszámolóból:

Hierauf [ti. a műsorkezdő Rákóczi-induló után] wurde Petőfi's neustes Gedicht [*Nemzeti dal*] unter gleich stürmischem Beifall auf der Bühne declamirt.

[Ezt követően Petőfi „legújabb költeményét” hasonlóan viharos tetszésnyilvánítástól kísérve adták elő a színpadon.]

Márc. 31. Pesti Hirlap, 15. sz., 279. Pest, mártius 30-án c. r.

Magyar Mihály könyvárus [. . .] „A magyar forradalom napjai” című munkát adand ki e napokban, arcképekkel, melyek a mozgalom élén állott fiatal honfiakat, mint Petőfit, Jókait, Vasvárit, Bulyovszkit s többeket hiven találva adandják vissza. A szöveget többen írják, mindnyájan szemtanuk. Ára igen olcsó, s az arcképek külön is kaphatók lesznek.

Márc. 31. Der Ungar, 77. sz., 616. Peth-Ofner Neugigkeitsbote c. r.

Die Frauen mehrer Pesther Schriftsteller beabsichtigen die Nationalgarde mit eigenhändig gestickten Fahnen zu überraschen; unter Bannern von so lieben Händen wird es zweifach freudig sein für das Vaterland zu kämpfen. Vor zwei Monaten erschien ein Gedicht von unserem Petőfi mit dem Refrain: „Näh' mir die Fahne, mein Weibchen.” Die Poeten sind die Seher der Völker. . . Wir erinnern hier an Glasbrenner's Prophezeiungen für das Jahr 1848 („komischer Volkskalender”), die auf eine wirklich wunderbare Weise fast alle eingetroffen; wir erinnern ferner an ein vor etwa einem Jahre erschienenenes Gedicht von Barangér[!]: „le déluge” (die Sündfluth) betitelt, wo sich nach jeder Strophe die prophetischen Worte wiederholen: *Les pauvres rois s'en vont.*

[Néhány pesti író felesége hímzett zászlóval kívánja meglepni a nemzetőrséget. Petőfi két hónappal ezelőtt írt költeményének refrénje: „Varrd meg azt a zászlót feleségem!” [Mit csinálsz, mit varrogatsz ott?] teljesülni látszik. Az újságíró ez az eset egyrészt egy kalendárium beteljesült jövődöléseire emlékezteti, másrészt Béranger „Le déluge” [Az özönvíz] c. költeményét juttatja eszébe, amelynek refrénje ugyancsak prófétai szavakat tartalmazott. — A hír forrása részben az Életképek márc. 23-i száma volt; vö. EPN 394—395.]

[**Márc. második fele?**] [Any.] Freund, Leopold: An die Kämpen für die Freiheit. [A szabadság bajnokaihoz. — Vers.] Ofen [Buda], 1848. Bagó ny. 4 l.
A császárt, Kossuthot, Eötvöst és másokat ünneplő-éltető költemény utolsó előtti (10.) versszakában (4. l.) a két márciusi fiatalra is sor kerül:

Gespannt hat am Bogen die Sehne,
Mit Worten voll Kraft unser Nyári!
Darum ihr Vaterlandssöhne,
Weitschallend ein „Éljen!” erdröhne!
Hoch auch Petőfi und Vasvári!

[**Márc. második fele?**] [Any.] [Friedländer Náthán:] Ein Wort des Bürgers an die Bürger. [Vers.] Peth, 1848. Beimel ny. 4 l.

A „Seid gegrüßt verehrte Bürger . . .” kezdetű költemény a zsidók egyenjogúsításáért emel szót. Utolsó versszaka Petőfi *Nemzeti dala* négy sorának („A magyar név megint szép lesz. . .” stb.) német fordítása (Petőfit a lefordított versszakhoz kapcsolt lapalji jegyzetben meg is nevezi):

Der Ungarnahme[!] glänzt dann wieder
 Des alten, großen Ruhmes werth;
 Tapfer traten wir sie nieder,
 Die alte Schmach, die ihn entehrt.

[Márc. második fele?][Röpl.] Tlač otcow Mechitaristow. [H., é. n.][Wien?].
 22 × 13 cm. 1 lev.

[Botto, Ján:]

Pjeseň.

[Dal.]

Hore Slowák čuj otčinu!
 Tu prawí čas hor sa k činu!
 Či w tých putách pohňiň chceŕe?
 Či si wolnosť wiberjeŕe?
 „Pánu Bohu prisahám,
 Že sa prjaháť wjac ňedám!“

Wí otroci tisícletja,
 Kljatbi otcow na Wás leŕja,
 Že nad jích zbožními koŕtmi,
 Štrngá puto ňewolnosti! „Pánu Bohu a.t.d.“

Hej čo je to za čloweka,
 Keď mrjeť treba čo uťeká,
 Čo mu milssja bjedna hlawa,
 Ako wlasti, rodu sláwa! „Pánu a.t.d.“

Krajssje swedči ssuhajowi,
 Sabla k boku ak' okowi,
 Kto chce ňech si putá noší,
 Do rúk Braŕja ssable, kosi. „Pánu a.t.d.“

Nože teda wstaňme hore,
 Ako Kriwáň w rannej zore,
 Čo nám časi nakidali,
 To krú zmije, to hrom spáli. „Pánu a.t.d.“

Potom nasse ŕichje hrobi,
 Wencom wd'ační wnuk ozdobi,
 Wzdichnúc klakŕne na kolená:

„Daj im Bože osláweňja!!“
Pánu Bohu prisahám,
Že muoj národ ňenahám!!!

[A röplap fénymásolatát l. 11. sz. mell.]

[**Márc. második fele.**] [Röpl.] März, E[mil]: Mik történtek ujonnan ismét Bécsben? Mit kíván a nép? [stb.] [Pest, 1848.] Beimel ny. 40 × 23,5 cm. 2 l.

A „Hát Budapesten mi történt?“ c. fejezetben a márc. 15-i eseményekről szólva elmondja:

[. . .] a fiatalabb honfiak, már márc. 15-én cenzurára nem várván, nagy sereggel Landerer és Heckenast nyomdájába elmentek, s onnét el sem távoztak addig míg a főnebbi 12 pont ki nem nyomtatott, s a népség közt kiosztatott, a mikor Petőfy Sándor lelkes nemzeti dala is sajtó alól, s censura nélkül napfényre került.

[**Márc. vége.**] [Any.] [Friedländer, Náthán:] An die Könige. [*A királyokhoz.*] Frei bearbeitet nach Petőfi. [Szabadon P. után.]

1.

Höret Majestäten!
Auf dem Throne dort,
Was Euch so vonnöthen,
Ein getreues Wort.

Sagen will ich offen,
Was mein Herz gedacht;
Hat es Euch getroffen,
Seid nicht aufgebracht!

Mögen Galgen ragen,
Und Munkács obendrein;
Feige nur verzagen
Vor der Todespein.

Mögen Euch, für gold'ne Batzen,
Heuchler noch von Liebe schwatzen;
Ich gestehe unterthänig,
Liebe ist nicht für den König.

2.

Ach des Volkes Liebe
 Habt Ihr längst erstickt,
 Seine edlen Triebe
 Noch im Keim' geknickt;

Grausam ausgestoßen
 Habt Ihr dieses Kind;
 Seine Thränen flossen,
 Doch Ihr waret blind.

Eu're Königseide
 Führen, ganz zerfezt,
 Durch sein Eingeweide,
 Und es ward verletzt.

Mögen Euch, für [...]

3.

Ein Familienübel
 Thut dem Herzen weh'
 Doch man folgt die Bibel
 Und duldet lang die Eh'.

Auch den armen König
Duldet nur das Land,
 Liebt ihn aber wenig,
 Denn die Liebe schwand.

Das Stündlein ist gekommen. —
 Beichtet, Herr Regent!
 Oben wird vernommen,
 Was Ihr hier bekennt.

Mögen Euch, für [...]

4.

Soll ich alle Welten
 Reitzen gegen Euch,
 Daß sie weg Euch schelten,
 Aus dem Völkerreich?

Soll des Dichters Leier
Auf die Völker schrei'n,
 Daß, wie wilde Geier,
 Sie am Blut' sich freu'n?

Soll ein Ton erschallen,
 Schwer und tief und bang,
 Daß Euch Schauer befallen
 Vor dem Grabgesang?

Mögen Euch, für [...]

5.

Doch wozu das Läuten,
 Wo das Volk schon wacht?
 Laß't uns tapfer streiten,
 Wenn der Donner kracht.

Wozu Bäume schütt'len,
 Deren Frucht gereift,
 Und das Volk noch rütt'len,
 Das zum Schwerte greift?

Ist die Frucht gezeitigt,
 Fällt sie selbst vom Baum;
 Ist ein Volk beleidigt,
 Bricht es selbst den Zaun.

Mögen Euch, für [...]

[**Márc. vége.**] [Röpl.] [Sz. n.:] An die Könige. [*A királyokhoz.*] Ofen [Buda,
 1848.] Bagó ny. 20 × 13 cm. 2 l.

Was selten Euch geworden, geb' ich Euch
 Ihr Könige, ein frei und offen' Wort;
 Belohnung oder Strafe gilt mir gleich,
 Bedenkt den Sprecher wie es Euch beliebt.
 Trotz Eurem Munkács, Eurem lichten Galgen,
 Lebt keine Furcht in meinem freien Herzen.
 Wie sie auch lüg' die falsche Schmeichelei,
 Mit Liebe zu den Königen ist's jetzt vorbei!

Mitsammt der Wurzel ließt ihr aus sie jäten
 Die Liebe... ach die Wunderblum' des Herzens!
 Im Straßenkothe liegt sie nun zertreten
 Von dem Geführ' das Euren Treubruch trug;

Und das von Westen gegen Osten rollt'
 Um aller Welt ihn dröhnend zu verkünden.
 Wie sie auch [...]

Wie man die Uibel duldet, so auch Euch!
 Nothwend'ge Uibel nur seid ihr den Völkern.
 Man liebt Euch nicht . . . und dort im Himmelreich
 Hat man die Tage Eures Seyns gezählt.
 Vom Richter aller Welten sollt Ihr hören
 Den Richterspruch, der über Euch gesprochen . . .
 Wie sie auch [...]

Soll ich die Erde aus den Angeln heben,
 Und ihre Geister auf zum Kampfe rufen,
 Daß mit der Simsonskraft der Wuth sie geben
 Den Todesstoß der Königsherrlichkeit?
 Soll ich den Strang der Todtenglocke fassen,
 Um Ihren Herzen Schrecken einzuläuten? . . .
 Wie sie auch [...]

Es braucht der angestregten Kräfte nicht;
 Wozu um Früchte jene Bäume schütteln
 Die Niemand lohnen der sie jetzund bricht?
 Sind sie doch überreif und drum in Fäulniß.
 Und reif geworden, müssen Früchte fallen
 Von selbst zur Erde nieder, nach der Regel . . .
 Wie sie auch [...]

Petőfi Sándor

[**Márc. vége.**] [Ri.] Zerffi, G. I. [Ignác Gusztáv]: Der 15te März 1848 in Pest.
 Ein Blatt Volksgeschichte. [1848. márc. 15-e Pesten. Egy lap a nép történetéből.]
 Pest [1848.] Hartleben. 40 l.

[19. l.:] [A márc. 15-én reggel 9-kor a Fillinger-féle kávéházban kezdődött
 eseményekről szólva:]

Die Schaar der Freiheitdurstigen begab sich nach einer kräftigen Rede
 Petőfi's — in die Universität. — In alle Hörsäle der versammelten Studenten
 stürzten Agitatoren [...]

[20. l.:] Die ganze Masse zog vom Universitätsplatz aus vor Allem Hand *an
 die Presse* zu legen, um sie zur *ersten freien Bewegung* in Ungarn zu zwingen. Man
 schlug vor, die folgende Nationalhymne von dem beliebten Volksdichter Petőfi
 und eine Proklamation aus 12 Punkten bestehend drucken, und so die ersten
 Worte ohne Dazwischentreten irgend eines geistigen *Zöllners* durch die
 Vermittlung der Presse an das Volk gelangen zu lassen.

Die *National Hymne* ist ebenso einfach, als voll Kraft und Begeisterung. Jedes Wort des Liedes traf auf eine wunde Stelle in unserer Brust, und wir weinten und jauchzten vor Schmerz und Freude. Wir hielten uns innig umschlungen, und sprachen die herrlichen Worte des Dichters nach:

[20—22. l.:] National-Hymne der Magyaren. [*Nemzeti dal.*] [Zerffi fordításának teljes szövege.]

[22. l.:] Dies Lied war es, das uns alle belebte und ermuthigte, die angeborenen Rechte zu erzwingen — und dessen Druck man so wie den der weiter unten folgenden 12 Punkte immer stürmischer forderte. Der Drucker gab natürlich nach. Was hätte ihm ein Sichberufen auf einen gesetzlosen Usus auch genützt? Wenn *die Menge will*, muß der *Einzelne* weichen. Vor dem *Volke* muß sich jeder beugen. Das Volk fordert ja in seiner unverdorbenen Natürlichkeit stets nur *Gerechtes*, und geschieht ja einmal das Gegentheile, so ward das Volk durch frevelhafte Aufwiegler bethört, hintergangen, irreführt!

[33. l.:] [Az események elbeszélését folytató X. részben:]

Dies waren *das Lied* und die *12 Punkte*, die ohne Censur gedruckt wurden. Ruhig wie der majestätische, seiner Kraft bewußte Löwe, harrte das Volk auf der Straße vor den Thüren der Druckerei, bis die 12 Punkte und das Lied gesetzt und gedruckt wurden. . . . Endlich nach Verlauf von anderthalb Stunden erschienen mehrere Volksredner mit Petöfi's Lied, das von Egressy G. dem Schauspieler begeistert und begeisternd vorgetragen wurde, wobei das Volk in hehrer Entschlossenheit die Worte: „*Schwören wir!*“ mitrief. Hierauf wurden die Wünsche ungarisch und deutsch dem versammelten Volke vorgelesen. [. . .]

[Az idézett Petöfi-vonatkozások egykorú magyar fordítását — magától Zerffitől — l. alább.]

[**Márc. vége.**] [Ri.] Zerffi Gusztáv: Martius 15dike 1848 Pesten. Egy lap néptörténet. Pest [1848.] Hartleben. 38 l.

[18. l.:] [A márc. 15-i eseményekről szóló VIII. fejezetben:] [. . .] A szabadságszomjas sereg Petöfi egy lelkes beszéde után megindult [ti. a Fillinger-féle kávéházból] — az egyetembe.

[19. l.:] Az egyetemtérről az egész tömeg legelőször is a *sajtó* kézrekerítésére indult, hogy azt *első szabad működésre* kényszerítse hazánkban. Elhatározottatott, hogy a kedvelt népköltő Petöfi következő nemzeti dala, és egy 12 pontból álló proclamatio nyomassék ki, s ekkép bármely szellemi elnyomó közbelépése nélkül az első szavak juttassanak sajtó útján a néphez.

A *nemzeti dal* ép oly egyszerű mint tele erő és lelkesedéssel. A dal minden szava egy fájó sebet érint keblünkben és sirtünk és ujjongtunk fájdalom és öröm miatt. Szorosabban összecsatlakozánk és utánmondók a költő magasztos szavait.

[19—21. l.:] *Nemzeti dal.* [Teljes szöveg.]

[21. l.:] E dal volt az, mely mindnyájunkat lelkesített és fölbátorított kívüni velünk született jogainkat, s melynek, valamint az alább következő 12

pontnak kinyomatása zajosan követeltetett. A nyomdatulajdonos természetesen engedett [stb.].

[31—32. l. (X. rész):] Ez volt a *dal* és a *12 pont*, melyek censura nélkül nyomattak. Nyugodtan, saját mint erejének[!] öntudatával bíró oroszlán várt a nép az utcán, a nyomda ajtai előtt, míg a dal és 12 pontok szedettek és nyomattak. Végre másfél óra elteltével több népszónok megjelent Petőfi dalával, melyet Egressi G. színész lelkesülten s lelkesítve szavalt el, mi közben a nép magasztos elhatározottsággal kiáltá utána e szavakat: „*esküszünk!*”

Ápr. 1. Pester Zeitung, 631. sz., 3412. Hirdetésrovat.

Lantosy könyvkereskedő (Herrengasse) a boltjában kapható művek között először hirdeti az „An die Könige von Petőfi” [*A királyokhoz. Petőfitől.*] c. nyomtatványt. Ára: „5 kr. W.W.”

Ápr. 1. Der Ungar, 78. sz., 619. Tags-Bülletín c. r.

A márc. 31-i népgyűlésről szóló riportból:

Abends 5 Uhr abermals Volksversammlung am Museum-Platz. Eine solche Masse Menschen sah wohl Pest noch nie auf einem Platze vereinigt und dennoch eine lautlose Stille. Es war ein unbeschreiblich feierlicher Moment! Petőfi verlas eine von dem Central-Comité erlassene *Proclamation*, die Irányi dann in deutscher Sprache vortrug, „denn”, wie der Redner sagte, „alle Nationalitäten, ohne Rang- und Glaubensunterschied, umschlingt in diesen gewitterschwangern Stunden *ein* Band, das der Vaterlandsliebe, der Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit!” [Stb.]

[Soha nem látott tömeg gyűlt össze a Múzeum előtti téren. Petőfi egy a Közcsemedi Bizottmánytól kibocsátott kiáltványt olvasott fel, melyet aztán Irányi németül is előadott ...]

Ápr. 1. Der Ungar, 78. sz., 624.; jegyzet a mellékletéről.

Extrabeilage: das sprechend-ähnlich getroffene Porträt unseres gefeierten PETŐFI — des ungarischen Berengér[!]. Gestochen von Fuchsthaller.

[Kísérő sorok a „magyar Béranger” „megszólalásig hű” portréját tartalmazó rendkívüli képmelléklethez; ennek leírását l. alább.]

Ápr. 1. Der Ungar, 78. sz., Képmelléklet.

[Petőfi bajusszal, kecskeszakállal, zsinóros atillában. Mellkép. Saját kezű, egybeírt „PetőfiSándor” aláírás lenyomatával. Jobboldalt Fuchsthaller metsző neve olvasható.] Druck v. Tyroler. Beilage z. „Ungar” 1848. [Nyomtatta Tyroler, melléklet az Ungar 1848. évf.-ához.]

Ápr. 2. Hazánk, (Győr) 195. sz., 778.

Királyi Pál „Pest, martius 30-kán éjfélkor 1848” keltezésű tudósításának végén Szemere Bertalan és Klauzál Gábor felszólalását ismerteti, s ebben úgy

fogalmaz, hogy ha a király még a nádor közbenjárására sem teljesítené márc. 16-án adott szavát, „akkor — bár mi szép valami legyen az élet, de még is szebb a jog, szebb a szabadság, — lelépnek a néphez, s *élet ide — élet oda — most vagy soha*”. [A *Nemzeti dal*ból vett szavak.]

Ápr. 2. Honderü, 13. sz., 202. Nádaskay Lajos Heti szemle c. rovata.

A márc. 27-i pesti népgyűlés lefolyásáról szólva az ott elfogadott proklamáció szövegének közlése után megjegyzi:

E proclamatio legnagyobb lelkesedéssel fogadtatott. Ezután szónokoltak még Vasvári, Perczel, Petőfi választmányi tagok, lelkesen, talpraesetten, valódi népszónoklati modorban. A végmegállapodás a főnebbi felszólítás sajáttátételén kívül még az volt, hogy másnap reggel kilenc órakor fegyverek követeltessenek a városháznál. [...]

Ápr. 2. Honderü, 13. sz. A hátsó borítólapp külső oldalán egészoldalas hirdetés:

Uj népszerű kiadás[!] Petőfi munkáiból Emich Gusztáv magyar könyvkereskedésében Pesten uri, és kigyó-utca szegletén a kir. postahivatal átellenében, jelent meg és kapható minden könyvárusnál a két magyar hazában.

Petőfi Sándor összes költeményei. 2-dik kiadás két kötet csinos borítékba fűzve 3 fr. e. p.

Ápr. 2. Morgenröthe, 12. sz., 46. A Pest, 31. März keltezésű, D. jelű [Dux Adolf] riportban:

[...] Nach einer vorbereitenden Volksversammlung um 11 Uhr Vormittags, in welcher Nyári der einzige Sprecher war, fand Abends 5 Uhr eine andere statt, welche unter aller bisher statt gefundenen die zahlreichste war.

In dieser Volksversammlung las zuerst Petőfi eine Proklamation der Sicherheitskomité, in welcher allen Anderssprechenden und Andersgläubigen der Bruderkuß aufgedrückt wird. [...]

[A márc. 31-én délután 5 órára összehívott népgyűlésről, amelyen Petőfi felolvasta a Közcsendi Bizottmány proklamációját.]

Ápr. 2. Pester Zeitung, 623. [helyesen 632.] sz., 3414. A Pest, ápr. 1. keltezésű beszámolóban:

Die heutige Comitatsitzung gestaltete sich anfangs stürmisch. [...] Man hörte überaus starke Äußerungen. Die dreifarbigten Cocarden sollten rothen weichen. Nyári indeß beschwichtigte die Gemüther, und, ein zweiter Lamartine, besiegte die Macht seines Wortes das Roth durch die Allgewalt der Dreifarben. Das Resultat der Sitzung war: es einstweilen bei der Annahme der kön[iglichen] Concessionen bewenden zu lassen, und den Beschluß der Minister, die sich für Annahme der k[öniglichen] Propositionen oder vielmehr Modificationen erklärt, durch ihren Beitritt zu ratificiren. Petőfi, der während der drei Wochen einer

gewaltigen Aufregung, die das Unterste zum Obersten zu kehren drohte, eine ziemlich bedeutende Rolle gespielt, — erklärte für jetzt zwar das blutige Roth nicht als Abzeichen der Meinung gelten lassen zu wollen, — indeß weise er auf die Zukunft und bete zu dem Allmächtigen, daß man einer ähnlichen Fahne nie bedürfen, und auf dem Wege der Gesetzlichkeit und Ordnung, dem Vaterlande das erringen möge, was ihm Noth thut. — Die Versammlung löste sich beruhigter aber nicht ohne allen Zweifel und manche Äußerung dumpfer Besorgnisse auf.

[Tudósítás a Pest megyei választmány üléséről, amelyen a vörös kokárda viselésének kérdésében heves vita fejlődött ki. Végül a hatásosan érvelő Nyári mérsékeltbb álláspontja diadalmaskodott, s egyelőre elfogadták a királyi engedményeket. Petőfi felszólalásában azt az óhaját fejezte ki, bárcsak sose lenne szükség a vörös zászlóra s a nemzet törvényes úton vívhatná ki jogait.]

Ápr. 2. Pesti Hirlap, 17. sz., 287. Vidéki mozgalmak c. r.

A Békésmegye, mártius 23-án keltezésű cikk beszámolót közöl a Békéscsabán 21-én tartott népgyűlésről, s az utána rendezett közös vacsoráról; ez utóbbiról szólva így írnak:

Az öröm s lelkesedés minden arcra sugárzott, s csak azt sajnáltuk, hogy Petőfy „nemzeti dalát”, nem tudván rá alkalmas dallamot (melodiát), nem zengedeztethetjük, de ezen is segített Csaba városának lelkes elnöke [ti. az előbb megnevezett Omazta Zsigmond] mondván, mikép ő szerzett erre egy melodiát, ha úgy tetszik, fogadjuk el azt, mig Pestről megkapnók az eredetit; melly a dal tartalmát minden árnyéklaiban kifejezván, közlekedéssel fogadtatott, s az egész vendégsereg rögtön betanulta, s midőn e sorokat veendi, már alkalmasint több helységekben zengedez, s mellyre gyermekeinket az iskolákban kívánjuk megtaníttatni. A hideg bölcsnek, ki lenézőleg mosolygná lelkesedésünket, mi bölcseségét nem irigyeljük.

Ápr. 2. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 723. sz., 238. Ujságok c. r.

Petőfi indítványára a mart. 15-ki események emlékéül a hatvani-utca már „Szabad-sajtó utca” — az egyetem előtti tér „15-dik martius tere” s a városház tere: „szabadságtér” nevet visel.

Ápr. 3. Pesti Hirlap, 18. sz., 290. Pest, április 2-án c. r.

A népgyűlés, melly márt. 31-én a muzeum terén az e lapok 10-dik [helyesen: 16-ik, ápr. 1-i] számában megjelent proclamatió meghallása végett összegyűlt, számra s lelkesedésre nézve fölülmult minden eddigieket, keveset, s csak hozzávetőleg mondva — jelen volt mintegy 15,000 ember. Hölgyek is nagy számmal. — Nyáry Pál örömét fejezte ki azon, hogy a haza e komoly pillanatában szép számu egyéneit látja azon elemnek, melly a XIX-ik század óriási gyermekét, a magyar ipart ápolja. Petőfi olvasá fel a proclamatió magyar, Irányi pedig annak német szövegét. A nép lelkes felkiáltással kísérte mindkét felolvasást.

Ápr. 4. [Röpl.] Zerdahelyi Ede zongoraművész Győrött, 1848. ápr. 4-én tartott hangversenyének műsora, „A szabadság üdvözlétére!” felirattal.

A műsor 2. pontja: „*Dalaim*, költemény Petőfytől, szavalja Tóth ur.”

A műsor 6. pontja: „*Férfi légy [Ha férfi vagy, légy férfi!]*, költemény Petőfytől, szavalja Tóth ur.”

Ápr. 4. Hetilap, 27. sz., 425—426. Budapest c. r.

A márc. 31-én délután 5 órai népgyűlésről szóló tudósítás részlete:

Petőfi állott először a rostrumra — akarom mondani a lépcsőzet karfalának ormára — és elolvasá a választmány proclamatióját, melyben a felelős kormány történetét röviden előadván kimondja miszerint:

„Mi fog történni, nem tudjuk, de úgy kell intézkednünk, hogy a legrosszabb eset is készületlenül ne találjon. [Stb.]”

Ugyane proclamatiót olvasá el Irányi is német fordításban [...]

Ápr. 4. Marczius Tizenötödike, 17. sz., 70.

Nagy Gedeon Pozsony, ápr. 3-i keltezésű nyílt levelét ezzel zárja:

„Baráti jobbjomat édes szerkesztő. Üdvözlje ön nevemben Petőfit, Jokayt, Vasvárit.”

Ápr. 4. Nemzeti Ujság, 671. sz. [1083.]

Birányi Ákos az ápr. 1-én délelőtti megyeházi ülésről szóló, délután 2 órakor kelt tudósításában a márc. 31-i királyi leirat elfogadása mellett nyilatkozik. Szerinte Nyári Pál „e kétes percekben, a higgadt s messzire látó ész legildomosb okosságával a leirat elfogadását bizonyította be célravezetőnek.” Ezután mások — részben a leiratot elutasító — véleményét ismerteti, majd így folytatja:

Népköltőnk Petőfi, kinek keblében magasztos honszeretet él, szinte [=szintén] többet kívánt, és megmosván kezeit, a felelősséget reánk háritotta. Szívesen elvállaljuk. Még a vörös színt is, — a vér színét, melyet a nemzeti színek helyett sokan föltűztek [...], bölcs tanácsadó szavakra önkint letépték az illetők. [...].

Ápr. 4. Der Ungar, 80. sz. [633.]

Részlet Diósy [Márton] „Die beiden königlichen Reskripte” [A két királyi leirat] c., a március végi eseményekről szóló tudósításából:

Das große Wort war noch nicht allgemein ausgesprochen, die Besonne[ne]-ren baten um einen 24 stündigen Aufschub, um unwiderbringlich auszurufen: „most vagy soha!” [Nemzeti dal] Allein die übersprudelnde Jugend ließ es in der ewig denkwürdigen Nacht vom 30. März auf dem Freiheitsplatze in vielen Éljens wiederhallen. Dieser Ruf ertönte, wenn auch etwas gedämpft, in der Proclamation vom 31.: „Das Vaterland ist in Gefahr”, hieß es, „zu den Waffen!” Deutlicher trat dies in einem an demselben Tage ausgegebenen Placate hervor, in welchem unverblümt auf Abänderung der pragmatischen Sanction angetragen wurde, so

wie in dem electrischen Gedichte: „An die Könige“ [*A királyokhoz*], mit dem Refraine: „Nincs[!] több szeretett király!” Noch deutlicher tönte dies aus dem Munde Tausender, die aus ihrem Vorhaben kein Hehl machten, und endlich in dem vom Kriegsraath ausgegebenen Verhaltungsbefehl beim ersten Ertönen der Sturmglocke.

[A királyi szószegés hírének márc. 30-án esti megérkezését követő huszonnégy óra pattanásig feszült hangulatáról, a „Most vagy soha!” jelszavával végzett forradalmi előkészületekről; e törekvés nyilvánult meg egyebek mellett *A királyokhoz* c. költeményben, amelynek refrénje szerint „Nincsen több szeretett király!”]

Ápr. 5. Preßfreie Flugblätter, (Fünfkirchen) 1. sz., 4.

A pécsi Reichard-féle könyvkereskedés többek között *Petőfi összes költeményei* 2. kiadásának 2. kötetét hirdeti megvételtre 3 forintos áron.

Ápr. 5. Der Ungar, 81. sz., 644. Correspondenz c. r. Szabadelmű aláírású beszámolóban:

Arad, am 31. März. 1848. „Egyenlőség, szabadság, testvériség!” sind die schönen, begeisternden Worte, die nun die Brust eines jeden *edeldenkenden, biedern* Magyaren mit Freude und Stolz erfüllen; sie sind auch zu uns gedrungen, wenn sie auch nicht überall *durchgedrungen*. [...]

So lange die Nachrichten von den erfreulichen Ereignissen in Pesth nicht authentisch waren, äusserten sich die freudigen Bewegungen und Demonstrationen nur im Theater, wo am 18—20-ten, auf stürmisches Verlangen, Nationalweisen, Rákóczy und polnische Freiheitslieder vorgetragen, die 12 Punkte und Petőfi's „Nemzeti dal” von der Bühne herab laut verlesen wurden. Die wenigen Cocardetragenden werden noch mit Befremden angesehen. [...]

[Tudósítás a márciusi vívmányok aradi fogadtatásáról: a színházban már 18—20-án ünnepi műsorokat rendeztek, s többek között a „Tizenkét Pont”-ot és Petőfi *Nemzeti dalát* is felolvasták.]

[Ápr. 5. körül.] Der Leuchthurm. Wochenschrift zur Unterhaltung und Belehrung für das deutsche Volk, (Leipzig) 4. sz., 155—156.

Pesther Depeschen [Pesti táviratok] c. alatt, egy pesti könyvkereskedő levele nyomán, márc. 17-én kelt hírben közlik az „Im Namen der Pesther Stadtgemeinde, haben die Unterzeichneten das Vergnügen...” kezdetű, márc. 15-i pesti kiáltvány szövegét, az aláírások között Petőfiéval (Alexander Petőfy).

Ápr. 6. Erdélyi Hiradó, (Kolozsvár) 344. sz., 218.

Gálfi Mihály Udvarhelyszékről küldött márc. 28-i tudósításában említi, hogy a tanuló ifjúság este Pálffy János szállása előtt fáklyás-zenés ünneplést

tartott; ennek keretében „A főiskola énekkara a Petőfy esküjét [*Nemzeti dal*] ünnepélyesen elénekelte, s a nép utána esküdt”.

Ápr. 6. Jelenkor, 41. sz., 167—168.

Királyi Pál, nemzetőr „Pesti események folytatása” c. tudósításában:

[167. l.:] Délelőtti 11 órakor [márc. 31-én] tömérdek nép jelent meg a museum előtti téren, hol a proclamatio pontjai állapittatának meg s a nép békés viseletre intetett; e' népgyűlés délutáni 5 órakor folytatván, látogatóink száma öly nagy csomóra szaporodott, hogy a tágas tér be nem fogadható, hanem az országot szélességét ellepte. Petőfy S. felolvasá a következő *proclamatiót*: [A pestvárosi rendreügyelő bizottság, Pest, martius 31-én 1848 keltezésű, Hazafiak! A nemzet üdve mindenek fölött van . . . kezdetű kiáltványának teljes szövege.]

[168. l.:] [A második császári leirat ápr. 1-i délelőtti választmányi vitájáról szólva:] Petőfy Sándor hüvelybe rejté fegyverét, mert a fontolás győzött a lelkesedésen. — Igen! de a lelkesedést mellőzheti é a fontolás, hogy kívánt célhoz érjen, ez mindig nagy kérdés marad. — Mi is baráti vagyunk a fontolásnak, de éppen ezért percinkben nem akarunk annak diadalt a lelkesedés legyőzésével szerezni. [Stb.]

Ápr. 7. Oberungarische Illustrirte Zeitung, (Kaschau) 8.

Féloldalas kép: utcaseprésre kivitt, láncra vert rabok egy csoportja esküszik feltartott ujjakkal; a középső alak kezében Petőfi *Nemzeti dal*ának egy röpiratos példánya (a cím olvasható rajta). A kép aláírása: „Esküszünk, hogy rabok tovább nem leszünk.”

Ápr. 8. Budapesti Híradó, 807. sz., 337. Pozsony, apr. 8. keltezésű, Magyarország és Erdély c. r.

A szerkesztő közlésezi egy bizonyos Kovács Boldizsárnak Pesten, 1848. ápr. 5-én kelt, hozzá intézett levelét; a levélíró életveszélyesen megfenyegeti (az országgyűlés kedvéért Pozsonyban tartózkodó) Vida Károlyt lapja pecsovics szelleméért, a pesti forradalmat gyalázó cikkeiért, s egyebek között ezt írja: „Vivni akart önnel egy igen nemes költőnk, de annak lába saruját megoldani sem érdemes ön.” Ez feltehetően Petőfire utaló mondat.

Ápr. 8. Das junge Ungarn, 1. sz., 2. Pesth, März [helyesen: Apr.] 6. keltezésű hír:

Die Wiener Studenten, glorreichen Andenkens, haben nach einem achttägigen Aufenthalt heute Abschied von uns genommen. Im Museum war die Zusammenkunft, wo Petőfi von den allerjüngsten Wiener Ereignissen Erwähnung that und recht sehr bedauerte, daß unter solchen Umständen, der Dynastie keine Rosen blühen werden. Keine Gefahr, wenn Konzessionen geschehen, nur Konzessionen! wir bitten um unser gutes Recht!

[A Magyarországon tartózkodott bécsi forradalmi ifjúsági küldöttség ápr. 6-i elbúcsúztatásáról, s Petőfinek ez alkalommal elhangzott felszólalásáról, amelyben sajnálattal említette a legutóbbi bécsi fejleményeket.]

Ápr. 8. Morgenröthe, 17. sz., 65.

Pest, 6. April keltezésű riport a bécsi forradalmi ifjúság búcsúztatására összehívott népgyűlésről; arról szólva, hogy a forradalmi hullám márc. 31. óta szemmel láthatóan alábbhagyott, a tudósító megjegyzi:

Das fühlte Petőfi wohl, der bei dieser Gelegenheit bekannte, er habe nun nichts mehr zu sprechen, er habe nicht die Mission zu besänftigen, er sei gleich dem Winde, welcher die Wogen des Meeres aufpeitscht u. s. w.

[Ezt bizonyára Petőfi is érezte, aki ez alkalommal megvallotta, hogy nincs mit mondania: neki nem az a hivatása, hogy csendesítsen, ő olyan, mint a vihar, amely a tenger hullámait felkorbácsolja stb.]

Ápr. 8. Pester Zeitung, 638. sz., 3438.

Pest 7. April keltezésű riport a bécsi egyetemi ifjúsági küldöttséget búcsúztató, ápr. 6-i népgyűlésről: a meg nem nevezett tudósító — a bécsiek szónoka, ill. Degré, Rottenbiller, Irányi és Vasvári beszédének ismertetése után — így folytatja:

Rottenbiller wollte nun die Versammlung auflösen, allein allgemein erscholl noch der Ruf nach Petőfi. Der originelle Dichter, der in seiner äußern Erscheinung und seinem Vortrage wie in seinen poetischen Schöpfungen den nationalen magyarischen Typus wie kein zweiter an sich trägt, entschuldigte sich, daß er sich jetzt nicht berufen fühle, zu sprechen, seine Sache sei nicht Ordnung und Ruhe zu predigen, wie es der gegenwärtige Moment heischt; nicht die Wogen zu beschwichtigen, sondern den Sturm zu erregen sei ihm gegeben. Um jedoch nicht vergebens hier zu stehen, wolle er sein jüngstes Gedicht zum Besten geben, was auch unter stürmischem Beifall geschah. — Hierauf löste sich die Versammlung auf. [...]

[A tömeg a népgyűlés befejezése előtt még Petőfit kívánta hallani. A jellegzetes magyar típust képviselő költő azzal háritotta el a felszólalást, hogy az ő dolga nem a rend és nyugalom prédikálása, ahogyan ezt a pillanatnyi helyzet követeli: feladatának nem a habok lecsendesítését, hanem a vihar gerjesztését tekinti. Hogy mégse álljon itt hiába, el szeretné mondani legújabb költeményét. Ez viharos tetszéstől kísérve meg is történt; a gyűlés ezután oszlott fel.]

Ápr. 8. Der Spiegel, 29. sz., 116. Lokal-Zeitung c. r.

4. szerzői jellel, az ápr. 6-án a bécsi egyetemi küldöttség tiszteletére rendezett népgyűlésről írt beszámolóból:

Am Schlusse elektrisirte Petőfi mit einem herrlichen Gedicht die Versammlung, die sich ganz in Ordnung und größter Ruhe trennte.

[Petőfi végül egy pompás költeménnyel lelkesítette fel a népgyűlést, amely ezután a legnagyobb rendben oszlott el.]

Ápr. 9. Életképek, 16. sz., 474. Nemzeti színház és más mindenféle c. r.

A „Ma volt az egyetemi fiatalság lakomája a bécsiek tiszteletére” c. beszámoló írója — feltehetően a szerkesztő, Jókai Mór — megemlíti, hogy „Petőfi elmondá versét”.

Ápr. 11. Hetilap, 29. sz., címlap.

Gl[embay] K[ároly]: „Tegyünk a hazai építészetért is valamit” c. cikkében írja: „Ezt kívánja tőlünk sőt parancsolja a kor szelleme, a magyar építészet védangyala így kiált hozzánk: *Most vagy soha!*” [Nemzeti dal.]

Ápr. 11. Hetilap, 29. sz. 459. Az M. jelű Budapest c. r.

Mult csütörtökön a bécsi egyetemi küldöttek elbucszván tőlünk a muzeum terén, Petőfi egy versezetet olvasott föl, mellyben azt kérde vajjon mi lesz már abból a sok elcsapott királyból, nagy fejedelemből, kis fejedelemből stb. a kik alól az[!] trónust elrántották? A kérdést úgy oldá meg, hogy csak jöjjenek a vendégszerető magyarok közé, majd kapnak itt ingyen szállást és tartást (tán csak nem még egy pár csizmát és 25 botot — akarom mondani 25 forintot — évenként), kapnak címet is az elvesztegetett főséges helyébe, a dicső *táblabírói* címet. (Utoljára pedig a vármegye költségén temettetnek el, s a főbíró tart fölöttük predicációt.)

Ápr. 11. Der Ungar, 86. sz., 686. Correspondenz c. r.

A lap szegedi levelezője, Kemény Ferd[inand] ápr. 7-én kelt levelét a *Nemzeti dal*ból vett mottóval vezeti be:

Eküszünk!
Eküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Petőfi

[**Ápr. 13.?**] [Ri.] Birányi Ákos: Pesti forradalom. (Martius 15—19.) Hiteles adatok nyomán írta — —. Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 63 [1] l. („Az olvasóhoz” c. előszót a szerző márc. 21-éről keltezte.)

Petőfi forradalmi szereplésére vonatkozó részletek:

[A „Martius 15.” c. fejezetben:]

[15. l.:] [...] néhány választott szellemü szabadságbarát messzire kiható terveket forralt egyidő óta. Névszerint Petőfi s Jókai szállásán cseréltetett közelebb egyikét e célra vezető eszme. Forradalmi napjaink egyikén Vasvári Pál, a mozgalom egyik leglelesb vezére, a fiatalság gyűlhelyén (uriutcában, Fillinger kávéháza — most [16. l.:] szabadság csarnoka) tömérdek sokaság előtt többiközt

következőket beszéle el: mart. 15-kén reggel Jókai szobájában (mit egy ebédlő választ el Petőfi szállásától) nagybusan ültek s az európai mozgalmakról értekeztek Jókai, Petőfi, Vasvári s Bulyovszki Gyula (jeles szónoki tehetségű fiatal, egy másik vezére fiatalságunknak a forradalomban). Pillanatra csend állott be. Petőfi magasztos költői eszmékbe merült, Bulyovszkit sötét gondolatok lepék el, Jókait a jövőendő gondjai vették körül, Vasvári keblében remény éledezett. Rövid szünet mulva Jókai kérdé: hátha ágyuk durrogását halljuk, mit fogunk csinálni? — erre Vasvári, ki Petőfi törbotjával, mellynek tartalmáról azonban állítólag mitsem tudott, játszadozott, a tört hirtelen kirántva falnak hajítá s az Bécsnek irányában furódott a falba! Mindnyájan elbámulának, ugymond, e véletlen, mellyet szerencsejelnek tartván, elhatározták magokat a nehéz kezdetre. Petőfiné — a lelkes honleány, mint magasztos jelleméhez illett, már előbb buzdította férjét, s ők utnak indultak a forradalom piacára. Ezeket mondá Vasvári mart. 18kán este. Jelen percig nem tudakozhattam érintett barátimnál ez elbeszélés körülményes valóságáról, de mivel az olly fenséges, olly lélekemelő s e mellett olly könnyen hihető, szinte vonakodom meggyőződni annak valót-lanságáról. Még ha költöttnek is kellene hinnünk azt, milly kedvező véleményt ébreszt azonnal bennünk a négy ifju hős jelleme iránt!*

[18. l.:] [. . .] a népek sorsát istenek vezérlik, s ezeknek szelleme költők s látnokokba száll. Ezek által beszél az ég a néphez, és szavaikban csak az istentagadó kételkedik. Petőfi látnoki lelke, mikép magától hallám, két nap óta mintegy szellemi képekben ábrázoló a történeendőket elébe, s ezen magasztaltságban egy költeményt szült, mellyhez erőre, tisztaságra, hatásra nézve hasonlót még nem birunk. A költemény következő:

Nemzeti dal. [Teljes szöveg, 18—19. l.]

[20. l.:] „Ezen égi dallal keblében Petőfi, s a 12 pontu proclamatióval Jókai, mart. 15-kén reggel a szabadság csarnokában együtt megjelenván, előbb Jókai kiáltá ki a proclamatiót [. . .] Utána Petőfi lépett elő, s elragadó lelkesüléssel szavalá el nemzeti dalát. Az elhatározó pillanatot e szavak, e lelkesülés teremté elő. Minden kebel egyszerre tűzokádó-heggyé vált — a szolgaságérzet-nyomasztotta [21. l.:] öntudat méltó kitörésének Aetnájává, s nem volt egyed, ki a vers utósorait minden szakaszban fenhargon után nem mondta volna, miből százak mennydörgő, lelkesült esküvése származott. [. . .] Rámenvén [. . .] a néptömeg Landerer és Heckenast hatvani-utcai nyomdájára, miután a vezérek: Petőfi, Jókai, Vasvári s Vidács választmányi tagokul a nyomdatulajdonost felszólíták: kívánja-e önkint a programot s Petőfi költeményét censurátlanul kinyomatni s ettől igenlő választ nyertek, a nyomdát a nép védelme alá helyezték s önfelelősségök alatt szedették s kinyomatták mind a két iratot — a proclamatio tüstint németre fordittatván s akkint is sajtó alá bocsáttatván. [. . .] A

* Később: az elbeszélés igaznak állittatik. B. Á.

nyomdaépület előtt, Jókai, majd Vasvári beszédének elhangzása után, 22. l.:] közkívánatra Petőfi szavalá el ismét költeményét, mellynek elragadó hatása nemhogy csökkent ez által, sőt mindinkább növekedni látszék. Az egész hatvani-utca tele volt emberekkel, kik a versszakok eskü-refrainjét egekig ható robajjal utánzengék. A dicsőített fiatal népköltőben itt, ezernyi sokaság előtt, szabad ég alatt, bátor homlokával s eltökélt arckifejezésével, egy őskori látnokot képzelünk magunknak, ki rabigába vert honfiait, véreit láncainak összetörésére szólítja fel s ösztönzi, — s hozzáképeltük a halhatatlanság örökzöld borostyánját halántékira!

[A délutáni városházi közgyűlésről szólva, 25. l.:] Megjelenvén a választó polgárság és a tanács teljes személyzetben, előadtak a közkívánások s az, hogy a tanács is írja alá azokat.

Nyáry, Jókay s Petőfi előadásira legelőször Kacs Kovics városi főjegyző válaszolt, kijelentvén, mikép „a nép szava isten szava”.

[... este, a Nemzeti Színházban, a megszakított „Bánk bán”-előadás helyett rögtönzött műsor ismertetésében, 28. l.:] Később Egressy Gábor egyszerű magyar köntösben kardosan Petőfi nemzeti dalát szavalá el ritka lelkesüléssel, s annak eskütartalmu szavait a nép itt is fölemelt ujjakkal s öröm és magasztos lelkesüléstől áthatott arccal utána dörgé, morajló szózata hasonlítván a niagarai zuhatag kábitó hullámzajához.

[30—32. l.: A központi választmány márc. 15-én kelt, falragaszokon megjelent, a nagy nap vívmányairól tudósító közleményének szövege, a többi közt „Petőfi Sándor s. k.” aláírással.]

[A „Martius 16.” c. fejezetben:]

[A röpirat szerzőjének az Ellenzéki Kör épülete előtt a sajtószabadságot ünneplő tömeghez intézett beszéde után, 42. l.:] Meglátván Petőfit a kör ablakában a tömeg, szólásra hívá fel őt, de a népköltő sok beszédttől kimerítve s rekedt levén, háláját fejezé ki a közönség éljenceire s biztosítá azt, miszerint ott fogják találni őt mindig a szabadság zászlója alatt.

Emich Gusztáv könyvboltja fölött a kedvelt költő képe kivilágítva diszlett köv. felirattal: Szabadság, béke, egyetértés, — s noha találva nem igen volt, mégis mindenki szive tüstint megismerteté benne Petőfit.

[A „Martius 17.” c. fejezetben:]

[51. l.:] Midőn a forradalom a fenálló dolgok során keresztül viharozván, új tárgyakat léptet életbe s a régiket ledöntögeti, nemcsak szellemét önti át amazokba, hanem nevekkal is örökíti magát — nevekkal, mik emlékezetét késő nemzedékekre tartssák fen. Így tőn Petőfi Sándor, ki a választmányban indítványozá, hogy a városháztere ezentul „Szabadságttere”, az egyetem előtti tér „Mart. 15-ke tere” s a hatvani utca „Szabadsajtó-utca” nevet viseljen, melly javaslat azonnal el is fogadtatott, végrehajtatott s a régi nevek csak pusztá emlékezetben élnek azóta.

[A „Martius 18.” c. fejezetben:]

[56. l.:] Délutáni 6 órakor a nemzeti őrserég a Szabadság-téren egész testületében kiállván, Nyári Pál lelkes beszédben röviden a mart. 15-kei nap jelentőségét fejtegeté, s az őrseréget kötelességei pontos teljesítésére buzdítá. Utána Kacs Kovics Lajos Petőfi nemzeti dalát olvasá föl, s a nagy esküt ismét ezren hangoztaták.

[A „Függelék” s az egész füzet utolsó bekezdésében:]

[63. l.:] Átalakulásunk isten műve s egyesek annak csak eszközei voltak. Ezek közül Klauzál Gábor és Nyári Pál után, kik a pesti mozgalomban valódi hercules-munkát vittek véghez, legelső sorban küzdőkül említendő: Irinyi*, Irányi, Vasvári, Petőfi, Jókay, Bulyovszky, Tóth Gáspár a polgárságból, Egressi G. Neveiket átadjuk az utóknak.

Ápr. 13. Hazánk, (Győr) 199. sz., 796—797.

Kondor [álnév?]: *A magyar papsághoz!* Petőfi 'nemzeti dalára' utánczás.**

Talpra papság! hí a haza!
Rajtad a sor, most, vagy soha,
Korcsok lesztek, vagy magyarok?
Ez a kérdés — válaszatok.
A nemzetnek szent nevére
Kér a hon —
Kér a hon már simuljatok
Egykoron.

Mostanig korcsok voltak,
Letűntek az ó századok,
Egyenlőség napja ragyog,
És ti még is hátra vagytok.
A nemzetnek szent nevére [stb.]

* A 12 pontot az ellenzéki körben eredetileg ő szerkesztette. B. Á.

** Ezen korszerű költeményt következő levél kíséretében vettük: Tisztelt szerkesztő ur! Miután az europai események fejleményei hazánkra is egy szebb jövőnek fényét derítették, s nemzetünk a megrögzött bal itéleteket legyőzve az egyenlőség templomát kinyitá, a magyar papság mint a nemzet gyermekei tisztének ismerem, ezen egyenlőség elvéhez ragaszkodva, lerázni az elkülönzés bilincseit, s szükségesnek tartom a nemzethezi simulását; ennél fogva a Nemzeti ujság april 6-iki számában megjelent a 'magyar papsághoz' című cikk értelmében jónak láttam jelen dalt készíteni olly elhatározással, hogy azt kegyed magyar érzelmű lapjába felvenni a minél hamarábbi cél elérésére sziveskedjék, a mi leghőbb nemzeti kívánatunk.

Most mindenki közületek
 Milly szivet hord, mutassa-meg,
 Mert eddig a hosszú szoknya
 Sziveteket eltakarta.
 A nemzetnek szent nevére [stb.]

Férfinak hosszú szoknyánál
 Atilla, bajusz jobban áll,
 Ne majmoljátok a nőket,
 Férfit atilla, bajsz illet.
 A nemzetnek szent nevére [stb.]

A papi név azért szép lesz,
 Méltó régi szent tisztéhez,
 Mit rá kent a balitélet,
 Mossátok-le a bélyeget.
 A nemzetnek szent nevére [stb.]

Társkörben velünk *emberek*,
 Oltárnál *papok* legyetek;
 És ott az istent kérjétek
 Szabad hazánkat áldja-meg.
 A nemzetnek szent nevére [stb.]

Ápr. 13. Pesti Hirlap, 28. sz., 328. A hirdetések között:

Magyar Mihál pesti könyvkereskedő hirdeti Nyári Albert „A magyar forradalom napjai” c. 12 füzetre tervezett írásának 1. füzetét (Vasvári Pál arcképevel), majd azt ígéri, hogy „néhány nap múlva Bulyovszki, Jókai, Petőfi, Stancsics, Vidács s több kezdeményezők arcképeivel diszesített füzetek jelenend-nek meg.”

Ism.: ápr. 19., 34. sz., 350.

Ápr. 14. Hetilap 30. sz. 475. Vidéki hírek c. r.

Keménydy Fer[dinánd] ápr. 6-án kelt szegedi leveléből, az ápr. 4-én tartott népgyűlésről szólva:

[...] városunk térei és több utcái, korszerű elnevezést nyertek. — Így a városház előtti tér, hol az első népgyűlés tartatott: „Szabadság tér.” Van István tér, Batthyány tér, Kossuth utca, Klauzál, Deák, Eötvös, Szemere, Szentkirályi, Teleky, Táncsics, Vörösmarty, Petőfy és szabad sajtó utca, és Wesselényi sor [stb.]

Ápr. 14. Társalkodó, 15. sz., 115. Vidéki mozgalmaink c. r.

Egy D. jelű sárospataki beszámoló részlete:

Mart. 26kán délután a sűrű esőzés dacára is ünnepi menetet tartott az anya-iskolai felsőbb tudományokat hallgató ifjúság körül az utcákon, számos

nemzeti zászló alatt, s a jeles éneklő kar itt-ott kört állva harsogá Petőfi dalát [*Nemzeti dal*], édes élvezetére a közönségnek.

Ápr. 14. Der Ungar, 90. sz., 712. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Es ist aber alles nicht wahr! Dem „Nürnb. Corr.“ [Nürnberger Correspondent] wird aus Pesth geschrieben: „Aus der Republik ist vor der Hand nichts geworden. Unsere jungen Eiferer, an der Spitze der Dichter Petőfi, nicht zufrieden mit dem neuesten Rescript des Königs, datirt Wien den 31. März, weil sich derselbe darin Dinge vorbehielt, ohne die ein König ein nichtiges Schattenbild wäre, agitirten gestern ihre Anhänger derart, daß sie bereits eine rothe Fahne hervorholten, sich mit rothen Bändern schmückten und sonst Etwas thun wollten, was einer Proclamirung der Republik gleichkäme. Aber die besonneneren Wortführer und Leiter unserer Revolution erhielten die Oberhand, und die Jünglinge mit dem rothen Panier wurden zum Schweigen gebracht. [...]

[„Mindez azonban nem igaz!” c. alatt közlik a nürnbergi lapnak küldött pesti tudósítás egyik részletét; ennek írója elítéli a „túlbugzó fiatalokat, élükön Petőfivel”, akik a márc. 31-i királyi engedményekkel elégedetlenül, vörös zászlóval és vörös szalagokkal jelezték a köztársaság kikiáltására irányuló szándékukat. A „higgadtabbak” azonban fölülkerekedtek, s elhallgattatták a vöröszászlós ifjakat.]

[**Ápr. 15.]** [Z.] Nemzeti dal Petőfy Sándortól. Zongorától kísért énekhangra alkalmazá és a költőnek mély tisztelet jeléül ajánlá Feldinger Frigyes. A szerző tulajdona. Temesvárott [É. n.] Weigel József ny. Ára 15 kr. p. p. Haránt 22 × 14,5 cm. 2 lev.

[1. l.:] [Címlap.]

[2. l.:] *Nemzeti dal* [Az 1. versszak, hangjegyekkel.]

[3. l.:] [A 2—6. versszak szövege.]

[4. l.:] [Üres.]

Ápr. 15. Pesti Divatlap, 18. sz., 484.

P. A. írja Jász-Berény, ápr. 7. keltezésű beszámolójában:

Az utcán mindenütt Petőfi nemzeti dalát zengi a nép, melly szép dalra valami szerencsétlen flótás, nem szép nótát faragott.

Ápr. 15. Pesti Divatlap, 18. sz., borító, 2. Vidéki mozgalmak c. r.

A hód-mező-vásárhelyi, márc. 27-én kelt levél írója, Matók Béla többek közt előadja, hogy a helybeli, márc. 26-i ünnepség után este „egy menet vonult a nagy utcán végig, a királyt, szabadságot, majd a nádort, gr. Batthyányt, Kossuthot, Klauzált és Petőfit éltetve a riadó zenekarral”.

Ápr. 15. Pesti Divatlap, 18. sz., borító, 3.

Varga Zsigmond írja ápr. 5-i kecskeméti levelében, hogy a város lakói a forradalom hírére márc. 17-én felvonulást rendeztek:

Éltették a királyt, nádort s Kossuthot, szabadságunk megváltóit, Petőfit, a jó hazafit, s az örömnepok több fölKent bajnokait. Menetközben zenészeinkkel a mindig szép „Rákóczi-indulót”, a „Hymnust”, a lélekbe ható „Szózatot” s Petőfi buzdító dalát [*Nemzeti dal*] zengedezve, örömtől dagadó kebelvel haladánk.

Ápr. 15. Pesti Hirlap, 30. sz., 334. Pest, ápril 14-kén c. r.

Ápril 12-kén a városi s 13-án pedig a megyei választmány főkép azon kérdéssel foglalkozott, micsoda utakon lehetne a népnek megmagyarázni mind általában a pesti 12 pont értelmét, mind különösen azon jótékonyságok eredetét, mellyeket az utóbbi törvényhozás törvénybe igtatott. — És tartattak előadások mártius 15-dike fölött, hogy vége hossza nem volt. Pedig históriát írni közlelről nem lehet, s Petőfi Sándornak tökéletes igazsága volt, midőn azt mondá, hogy nekünk most nem annyira hátra, mint előre kell néznünk. A jövő teendőjét kifejezé Szentkirályi Móric, ki ez alkalommal az elnöki széket éljenkiáltások közt foglalá el [...]

Ápr. 15. Temesvarer Wochenblatt, 16. sz., 128. Feuilleton — Lokalkourier c. r.

Der hiesige talentvolle Literat Feldinger hat zu Petőfi's kraftvollem „nemzeti dal” eine Melodie komponirt, die sich durch leichte Faßlichkeit für das Gehör, ihr nationales Gepräge und psychologische Übereinstimmung mit dem Texte auszeichnet, und sonach sich einer großen Verbreitung erfreuen dürfte. Die Pester Musikheroen werden gewiß auch nicht ermangeln, dem populären Nationallied ihre Aufmerksamkeit zuzuwenden, und dann sagen wir: „győzzön a jobb.” Übrigens ist diese Komposition bereits bei Beichel und Fick, dann bei Polatsek zu haben.

[A helybeli Feldinger Frigyes zenét szerzett Petőfi *Nemzeti dalára*. Az újságíró dicséri a Temesvárott már kapható kompozíciót, és versenyre hívja fel a pesti muzikusokat.]

Ápr. 15. Der Ungarische Israelit c. folyóirat „Programm”-ja (önállóan és az 1. sz. 1—2. lapján) így kezdődik:

„*Jetzt oder nie!*” Diesen, am 15. März von vielen tausend Stimmen wiederholten begeisterten Zuruf des gefeierten Petőfi, können auch wir mit Recht an unsere ungarischen Glaubensgenossen richten. *Jetzt oder nie!* Die Stunde der Erlösung hat auch uns geschlagen. [...]

[„Most vagy soha!”: a *Nemzeti dal* e szavaival fordul hitsorsosaihoz a zsidók egyenjogúsításának propagálása céljából megindított lap szerkesztője; „A megváltás órája ütött számunkra is.”]

Ápr. 16. Életképek, 17. sz., 509.

„Mi hir Kis-Ázsiában?” c. cikkben olvasható:

Szegeden az utcák új keresztnevekkel ékítettének fel. Van István tér, Batthyáni tér, Kossuth, Deák, Petőfi, Ötvös, Szemere, Klauzál, Szentkirályi, Vörösmarti, Teleki, Veselényi utca. — Elbennünket a mi tehén, retek, kétszív, akácfa, kalap, csizma, aranykéz, ge, medve stb. utcáinkkal.

Ápr. 16. Der Ungar, 91. sz., 728. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

In den hiesigen Kunsthandlungen ist eine Composition des mit Recht so beliebten „Nemzeti dal“ von Petőfi erschienen, die wir als die glücklichste unter den bisher veröffentlichten bezeichnen können. Hr. [Herr] Dr. Gottfried Feldinger, als gemüthlicher Dichter unseren Lesern bekannt, hat den nationell melodischen Typus so trefflich wiedergegeben, daß diese Composition ganz gewiß die populärste werden und ins Volk dringen wird.

[Feldinger Frigyes Temesvárott megjelent s már a pesti zeneműkereskedésekben is kapható *Nemzeti dal*-megzenésítésének hirdetése, meleg elismerő szavak kíséretében.]

Ápr. 17. Der Schmetterling, 16. sz., 64. Hirdetésoldal.

Wagner József pesti zeneműkiadó hirdetése:

Neueste Musikalien [cím]. Nemzeti dal von Petőfi, in Musik gesetzt von Egressy und Szerdahelyi. 20 kr. [Stb., további zeneműkiadványok felsorolása.]

[„A legújabb zenei kiadványok” sorában első helyen hirdeti az Egressy Béni—Szerdahelyi József által megzenésített *Nemzeti dal*.]

Ápr. 18. Hetilap, 31. sz., 494. Vidéki hírek c. r.

Egy — gh M. — aláírású, sátoraljaújhelyi, ápr. 5-én kelt levél írója előadja, hogy a város márc. 28-án Kossuth Lajos tiszteletére „adott egy lakomát aláírás útján, — de ám válogattak az aláírókban, mint diák a vadkörében. — 26-án a nők is ilyen forma célból vig estélyt adtak, mellyben Karsa által Petőfi »nemzeti dalára« készített ária kitörő lelkesedéssel énekeltetett.”

Ápr. 18. Morgenröthe, 25. sz., 99. Budapester Zapfenstreich c. r.

Im „Hazánk” wird eine Parodie auf Petőfi's Nationallied mitgetheilt. Sie ist an die Geistlichkeit gerichtet und besingt die Emancipation — von der Kutte.

[A Hazánk Petőfi *Nemzeti dalára* írt paródiát közöl, amely a papságnak szól, és — a reverendától való felszabadulást énekli meg.]

Ápr. 18. Morgenröthe, 25. sz., 99. Budapester Zapfenstreich c. r.

Die Damen, welche die Fahne der National-Garde gefertigt und dieselbe Sonntag den 16. April übergeben haben, sind: Bajzáné, Bohusné, Csapó Pálné, Egressyné, Eötvös Józsefné, Garayné, Gorové Konstanze, Kovács Lajosné, Nagy Ignácné, Petőfiné, Szigligetiné, Vahot Imréné, Vörösmartiné, — also größtentheils Gattinnen von Schriftstellern.

[A magyar író-feleségektől felajánlott zászlót ápr. 16-án átadták a nemzetörségnek. Készítői között Petőfi feleségét is megnevezik. — A Pesti Divatlap ápr. 15-i híre nyomán; vö. EPN 408.]

Ápr. 18. Der Ungar, 92. sz., 735. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Die durch unsere patriotischen Damen angefertigte *Nationalgardenfahne* wurde am 16. d. den Betreffenden feierlichst überreicht. Das kostbare Banner ist von einer so wahrhaft prachtvollen Arbeit, daß man sich gar nichts Schöneres und Erhebenderes für diesen Zweck denken kann. Die aus schwerem gewürfeltem Sammt gearbeitete dreifarbige Fahne ist mit einer reichen Silberstickerei und Franzen verziert, worauf die Worte: *Freiheit, Gleichheit, Friede* in großer Schrift hervorragen, während in dem herabhängenden weißen Bande die Namen jener Patriotinnen eingestickt sind, die entweder unmittelbar durch ihre Handarbeit, oder durch Geschenke zu dem Zustandbringen des Ganzen beitrugen. Die eingezeichneten Damen folgen in dieser Reihe nacheinander: Mad. Bajza, Bohus, Csapó, Egressy, Eötvös, Garay, Gorove, Kovács, Nagy, Petőfi, Szigligeti, Vahot, Vörösmarty. Man sieht, zum größten Theil Frauen von Schriftstellern, die sich so warm einer schönen Sache annahmen.

[Beszámoló a magyar író-feleségektől felajánlott és elkészített díszes nemzetőrzászló ápr. 16-i átadásáról, a zászló részletes leírásával és az adományozók ráhímtt neveinek felsorolásával; köztük szerepel Petőfiné Szendrey Julia is.]

Ápr. 19. Marcius Tizenötödike, 30. sz., 122. Hirdetések c. r.

Magyar Mihál könyvtáros Nyári Albert: „A magyar forradalom napjai” c. munkája 1. füzetének megjelenése alkalmából röviden ismerteti az egész, 12 füzetre tervezett vállalkozást, s az arcképekről így ír:

Az arcképekből előlegesen csak Vasvárit, Bulyovszkyit [!], Jókait, Petőfit, Irányit, Vidáct, Táncsicst, Degrét ígérjük, de a többiek is olyanok lesznek, kik magukat mint a forradalom kezdeményezői hősiességség és tények által kitüntették.

Ism.: 31. sz., ápr. 20., 126; 32. sz., ápr. 21., 130; 33. sz., ápr. 22., 133; 34. sz., ápr. 24., 137; stb., az ápr. 27-i 37. sz.-ig.

Ápr. 21. Transsilvania, (Kronstadt) 32. sz., 127—128.

S. Saphir „Zuruf” c. költeményének — a *Nemzeti dalra* írt ellenversnek — teljes szövege az Ungar c. pesti folyóirat nyomán.

[**Ápr. 22.**] [Z.] Kálózdí János: Nemzeti dal Petőfitől. Zenére s énekre szerzé ——. Kiadta Vahot Imre. Pest, 1848. Walzel A. F. ny. Ára 30 [kr.] p. p. 4 sztl. lap. 33 × 26 cm.

[I. l.] [Címlap, a Nemzeti Múzeum előtti népgyűlést ábrázoló metszettel; a lépcsőemelvényen álló atillás, tollas-kalpagos, kardos férfi — a rajzoló szándéka szerint — feltehetően maga a kezét esküre emelő Petőfi.]

[2. 1.:] Petőfi Nemzeti dala. [Ének, zongorakísérettel, az 1. versszak szövegével.]

[3. 1.:] Ének. Vocal-négyes. [Az 1. versszak szövegével.]

[4. 1.:] Nemzeti dal Petőfitől. [A teljes szöveg.]

Ápr. 22. Charivari, (Leipzig) 305. sz., 4728. A „Pesth” keltezésű hírvonatban:

Michály[!] Vörösmarty und Sándor Petőfy, diese beiden hervorragenden Vertreter der modernen Literatur, haben begonnen, William Shakespeare's sämtliche Dramen ins Ungarische zu übersetzen. Bedenken wir, daß Vörösmarty die englische Sprache wie die seines Landes kennt, dabei Philologe und Dichter ist — sein Übersetztalent auch schon durch „Lear”, „Coriolan”, „Julius Cäsar” und „Richard IV.” beurkundete — so ist zu erwarten, daß dieser ungarische Shakespeare der deutschen Schlegel—Tieck'schen Ausgabe nahe kommen werde. Übrigens ist Shakespeare in einzelnen Dramen schon früher dem ungarischen Publicum durch Kazinczy, Döbrentei, Tot und Szemere bekannt [...]

[Vörösmarty és Petőfi Shakespeare-fordítói vállalkozásáról, a lipcsei Magazin für die Literatur des Auslandes c. folyóirat márc. 4-i híre nyomán; ezt l. feljebb.]

Ápr. 22. Pesti Divatlap, 19. sz., borító, 4.

Műmelléklet. Nemzeti dal, Petőfitől. Zenére s énekre szerzé Kálózdí János. Nyomt. Walzel. Kiadta Vahot Imre. A címlapon a muzeum terén tartatni szokott népgyűlés hű rajza látható. [...]

Ápr. 22. Temesvárer Wochenblatt, 17. sz., 136. Vaterländisches c. r.

Das beste Werk über die ungarische Revolution dürfte das des Albert Nyári sein, welches unter dem Titel: „A magyar forradalom napjai” in 12 Lieferungen erscheint, deren jede mit einem Porträt in Stahlstich geziert sein wird, darunter sind Vasváry, Jókay, Petőfi, Stancsics [stb].

[Magyar Mihály pesti könyvkereskedő 12 füzetre tervezett vállalkozásáról, az 1. füzet kiadása alkalmából megjelent, Petőfi arcképét is ígérő magyar nyelvű ajánlás nyomán; ezt l. feljebb, gyűjtésünkben, Marcius Tizenötödike, ápr. 19.]

Ápr. 22—24. Allgemeine Theaterzeitung, (Wien) 97—98. sz. 395.

Franz Reisinger „Aus Pesth am 1. April...” [Pestről, április 1-én...] kezdetű (tehát eléggé elkésve közölt) tudósításában a márc. 31-én délután 5 órai kezdettel tartott múzeumi népgyűléssel kapcsolatban ezt olvassuk:

Nach fünf Uhr erschien die Deputation (des „pragmatischen Comités”). Der Dichter Petőfy hielt eine geistreiche Rede, und suchte die Gemüter durch die Aussicht zu beruhigen, daß uns auf jeden Fall die errungene Freiheit gesichert werden müsse. Um auch den Deutschen die gebührende Achtung zu zollen ward

Petőfys Rede von einem jungen Volksfreunde, Namens Irányi, in deutscher Sprache vorgelesen. Der Jubel wollte kein Ende nehmen, — alle Spannung zwischen Deutschen und Ungarn ist nun aufgehoben. Die ungarische Nation hat sich auch hier voll Edelsinn an die Spitze der Intelligenz gestellt. Éljen a Magyar ország! Éljen a Magyar! Nun sprach der hochverehrte Vicegespan Nyary in derselben Absicht als Petőfy. [...]

[Petőfi mint a Közcseñdi Bizottmány küldöttségének tagja szellemes szónoklatban fejtegette, hogy a márciusi vívmányokat meg kell védeni, s ez sikerülni is fog. Beszédét Irányi német szövegezésben is felolvasta. A szünni nem akaró ujjongás jelezte, hogy a német és a magyar lakosság közti feszültség feloldódott. Nyáry alispán ezután a Petőfiéhez hasonló szellemű beszédet mondott.]

Ápr. 28. Hetilap 33. sz., 522. Budapest c. r.

A meg nem nevezett szerző a bécsi nemzetőrök küldöttségének tiszteletére rendezett ápr. 23-i népgyűlésről szólva megjegyzi, hogy a küldöttség egyik tagja „kicsinyli a mi forradalmunkat”. „Szerinte mindent a kormánynak köszönhetünk, melly adott: — mi nem vettünk el semmit erővel. Ellenben ők vérrel küzdöttek ki mindent” — majd így folytatja: „pedig épen megfordítva áll a dolog. Mi nem kunyoráltunk a censura eltörléséért, a sajtó fölszabadításáért, hanem tetteleg erővel kinyomtuk censura nélkül Petőfi nemzeti dalát és a 12 pontot” [...].

Ápr. 29. Anhang zum Temesvárer Wochenblatt, 18. sz., 126.

Bei Beichel et Fick und Ignaz Polátsek ist zu haben: Petőfi's *Nemzeti dal*, in Musik gesetzt von G. Feldinger. — 15. kr. CM.

[Feldinger Frigyes *Nemzeti dal*-megzenésítésének hirdetése.]

Ápr. 29. Arader Kundschaftsblatt, 18. sz., 152. Hirdetés.

Petőfy's Gedichte von Feldinger Frigyes aus Temeswar, auf Fortepiano in Noten gesetzt, sind zu haben in Arad in den Buchhandlungen der Herren Jos. Schmidt und Gebr. Bettelheim à 15 kr. Conv. Münze.

[Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítését hirdeti, tévesen „Petőfi költeményei” cím alatt, két aradi könyvkereskedő. Magyarul l. alább, az Aradi Hirdető e napi számából.]

Ápr. 29. Aradi Hirdető, 18. sz., 98. Hirdetés.

Petőfy költeményei Feldinger Frigyestől Temesvárott kótákban zongorára alkalmazva kaphatók Aradon Schmidt József és Bettelheim testv. urak könyvkereskedéseikben 15 prkj [pengő krajcárjával].

Ápr. 29. Hazánk, (Győr) 205. sz., 821.

Zsotér nevű levelező Szegedről, ápr. 23-án írt, a helyi zsidóellenes mozgalmakat elítélő soraihoz Petőfi [*Dicsőséges nagyurak* . . . c.] költeményéből választott mottót:

Legyünk szemei mindnyájan egy láncnak
Szüksége van mindnyájunkra hazánknak.

Ápr. 29. Der Spiegel, 35. sz., 140. Lokalbemerker c. rovat, 4. szerzői jellel.

Das berühmte Nemzeti-dal von unserm gefeierten Petőfi ist so eben von Hrn. Friedrich Feldinger in Temesvar für das Piano in Musik gesezt worden, welche Komposition sich durch Zartheit und Melodie auszeichnet. Zu haben à 15 kr. C. M. in Treichlinger's Kunsthandlung in Pesth.

[Treichlinger pesti műkereskedő hirdeti Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítését.]

Ápr. 30. Allgemeine Zeitung, (Augsburg) 121. sz., 1931.

„Aus Ungarn” c. alatt, Preßburg, 21. April keltezéssel, főként sajtóadatok alapján a magyarországi politikai irányzatokról szólva megjegyzik:

Der Dichter Petőfy ist der Sprecher der Republikaner. Eins seiner letzten als Flugblatt erschienenen Gedichte: „An die Könige” endigt mit dem Refrain: „Es gibt keinen *geliebten* König mehr!” und enthält Strophen wie: „Die Völker dulden Euch nur als nothwendigen Übel” u. s. w. Kurz ein kleiner Herwegh, den auch hier die unendliche Mehrzahl des Volkes mit Achselzucken betrachtet.

[A költő Petőfi a republikánusok szószólója. Röplapon kiadott költeményeinek egyike, *A királyokhoz* ezzel a refrénnel végződik: „Nincsen többé *szeretett* király!”, s olyan sorokat tartalmaz, mint „Csak túrnek már titeket a népek, . . . mint szükséges roszat” stb. Röviden: afféle kis Herwegh, akit a nép túlnyomó része itt is — ti. Magyarországon — vállrándítással intéz el.]

Ápr. 30. Debreczen-N[agy]várad Értésítő, 18. sz. [4.].

Viszhang

(Petőfi Sándor „Királyokhoz” című dalára.)

Azt adok, mit vajmi ritkán kaptál
Büszke költész! nyilt, őszinte szót;
Ha nem tetszik, sem mosolyghatsz rajta,
S nem büntetheted a szólalót:
Áll még Munkács, áll az akasztófa,
S te, ki hont lázítani akartál,
Nyerjed bár-melyiket is jutalmul,
Él közöttünk *szeretett király*.

Lázítás... ez átkozott növényt te
 Megromlott kebledbe ültetéd;
 Nagyra nőtt az bűn-eres szívedbe;
 És gyümölcsit már megérleled.
 Becstelen neved békes honunkban
 Meggyalázva ajkról ajkra száll,
 Bármint mondjon éretlen hazug szód,
 Él közöttünk *szeretett király*.

Nem tűri e királyáért élni
 S halni kész nép lázításidat,
 Gyülölt bűnödért kiérdemelted,
 Hogy megszámlálja napjaidat,
 Halld ez itéletszót békeduló!
 Mely istenszó-kép mindent bírál,
 S meggyőz e nép hű ragaszkodása,
 Hogy *szeretett a Magyar Király*.

Fölszólítom e' széles magyar hont,
 Téged polgári megvessenek,
 Lázításidért dalodba beszótt
 Átkaid fejedre teljenek;
 És kondítsák a halálharangot,
 Mert e' hon szent üdvében dulál,
 Esküvél hűséget a királynak,
 Megszegéd, s most megvetés talál.

Honfiak föl! most van erre szükség,
 Rázogassuk meg hatalmasan
 Azt a fát, melynek fanyar gyümölcse
 Mérget rejtve ártalmunkra van;
 Irtuk azt ki, s hamvait szeleknek
 Adjuk át e' hon határinál;
 Fönkiáltva: béke s csend övezten
 Éljen a hon s a magyar király!!

Ápr. 30. Pester Zeitung, 658. sz., 3520. Pest 29. April c. hírrovat.

Componist Fr[jedrich] Feldinger in Temesvár hat Petöfi's allbeliebtes
 „Nemzeti dal” in Musik und zwar für das Pianoforte gesetzt. Die Composition
 findet vielen Beifall.

[Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítésének ajánlása.]

Ápr. 30. Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 726. sz. [292.]

E. Gedő János Tisza-Inoka Jan. 24én 1848 keltezésű nyílt levelének részlete.

Én jelenleg a Tisza partján tervezem az örökké valóság útját; azt szeretném tudni, hogy innen vagy a Maros partjáról van-e közelebb a menyország [. . .], mert a hosszabbat [ti. a hosszabb utat] szeretném választani, mivel még őszintén megvallva Petőfivel: „Nem kellenék énnekem a menyország.” [A *Boldog éjjel* . . . egyik sora.]

[Márc.—ápr.?] [Any.] Schröter, Carl: Sänger und Königstochter. Gedicht. [Dalnok és királylány. Költemény.] Pesten, Landerer und Heckenast. 8 l.

[4. l.:] [Az allegorikus költeménnyel a szerző a márciusi forradalmat köszönti, s utal benne a *Nemzeti dal* első soraira is:]

Wer kennt nicht die schönen Worte: „Ungarn, auf! jetzt ist es Zeit!”
Die ein andrer kühner Sänger ihnen in den Mund gelegt,

„Ja die Zeit ist jetzt gekommen!” rufen Alle froh bewegt.

[Ki ne ismerné e szép szavakat: „Talpra magyar, itt az idő!” Melyeket egy másik merész dalnok adott az ajkukra (a magyaroknak.) „Igen, elérkezett az idő!” kiáltják mindnyájan boldog elfogódottsággal.]

[Márc.—ápr.?] [Z.] Till Ferdinánd: Nemzeti dal Petőfitől. Zenéjét szerzé és Eisenfels Sarolta Kisasszonynak tisztelettel ajánlja ——. [H., é., ny. n.] 4 sztl. lap. 33 × 25 cm.

[1. l.:] [Címlap.]

[2. l.:] [A dallam, zongorakísérettel, az 1. versszak szövegével; a lap alján a 2—6. versszak szövege.]

[3. l.:] [A dallam négyszólamú kórusra, az első versszak szövegével.]

[4. l.:] [Üres lap.]

[Máj. 1.] [Z.] Nemzeti dal Petőfitől, zenéjét szerzé Thern Károly. Pesten, Treichlinger J. tulajdona, ára 20 kr. p.p. [É. n.] Frank L. M. ny. 2 lev. 33,5 × 26 cm.

[1. l.:] [Címlap.]

[2—3. l.:] Nemzeti dal. Irta Petőfi. Zenéjét szerzé Thern Károly. [A kotta sorai közt az első, utána — a 3. lapon — a 2—6. versszak szövege.]

[4. l.:] [Üres.]

Máj. 1. Der Schmetterling, 18. sz., 72.

Treichlinger pesti zeneműkiadó hirdetése:

Nemzeti dal von Petőfi, komponirt von K. Thern, für Gesang und Pianoforte 20 kr.

Ism.: máj. 11., 19. sz., 76.

[Thern Károly *Nemzeti dal*-megzenésítése.]

Máj. 2. Közügyvéd, 1. sz., 8—9.

„A magyar nemzet és mart. 15ke” c., több folytatásból álló, aláírás nélküli beszámoló 1. közleményében írják a márc. 15-én délelőtti nyomdai epizóddal, a sajtószabadság kivívásával kapcsolatban:

„Igy lön az első testvér vagy ikerszülött a *12 pont* és Petőfy Sándor népköltőnk lelkesítő dala [*Nemzeti dal*], a szabad sajtó első gyümölcse hazánkban.” [A verset a 9. lapon „Petőfy Sándor dala” cím alatt teljes szövegében közlik.]

Máj. 2. Marcius Tizenötödike, 41. sz., 163. [helyesen: 165.]

Egy, a szerkesztőséghez beküldött, a horvát mozgalmakban rejlvő veszélyre figyelmeztető, „A haza veszélyben van!” kezdetű, aláírás nélküli cikk a *Nemzeti dal* első sorával végződik: „Azért: »talpra magyar, hi a haza!«”

Máj. 4. Die Opposition, 21. sz., 82. Pest, den 4-ten Mai c. hírvonat.

Wider Petőfi's Poem: „An die Könige” ist von Dan. Mező ein Gegengedicht in Debresin gedruckt worden. Eckelhafte Speichelleckerei und Albernheit reichen sich darin die Hand. Dies Gedicht ist sogleich hier nachgedruckt worden.

[Undorító talpnyalásnak és bárgyúságnak minősíti Mező Dániel Debrecenben kiadott „ellenversét”, amelyet Petőfi *A királyokhoz* c. költeményére írt; megjegyzi, hogy Mező versét Pesten mindjárt újranyomták.]

Máj. 4. Der Ungar, 106. sz., 847. Peth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Auf der 'jüngsten Nummer der „Életképek” ist neben dem frühern Redacteur Jókai Mór auch der Dichter Petőfi genannt. Von dem Letztern wird jede Woche ein Gedicht in diesem Blatte erscheinen.

[Újabban Jókai mellett Petőfi is az Életképek szerkesztője, s a lap hetenként egy versét közli. — Az Életképek ápr. 30-i számának adatai nyomán; l. EPN 414.]

Máj. 5. Közügyvéd, 2. sz., 12—13.

A márc. 15-i pesti forradalomról szóló beszámoló 2. közleményében újra, részletesebben előadják a *Nemzeti dal* kinyomtatásának történetét.

[...] mártius 15dik napjának de. 1/2 11 órájá[n...] a pesti nép *értelmesbbjei*, a hozzájuk csatlakozott pestbudai nép ezereivel e sajtót *szabaddá* tették, és a közlöttem *12 pontot*, valamint a *nemzeti dalt* — melyet semmi esetre sem lett volna szabad máskép [= különben] kinyomatni, bár látja minden okos ember, hogy a nemzet javára hasznosok — felelősségük alatt kinyomaták. — A míg a nyomtatás történt, bár hullott az esső: de a *nép*, mint szikla megállott a nyomda előtt és várta, míg a *12 pont* és a *nemzeti dal* kinyomva lön több ezer példányokban.

Már készen voltak. — Irinyi József ifju polgártársunk *pont 12 óraker* mutatá fel azokat a *szabad ég* alatt a nép sokaságnak, miközben a *hulló esső*

zápóra reája a keresztelő vizet öntötte, és a néptömeg *ezerei* dörgő *éjlen*-riadásokkal üdvözölték, mint a *világosság* és a *szabadság* mennyei malasztját. Az ezerével nyomtatott példányokra egész türelmetlenséggel várt a néptömeg: de a mint kikiáltva lőn: hogy a muzeum téren d.u. három órakor fognak a példányok szétszematni, az egész nép azonnal csendesen elszlott. — A többek közül beszédeket tartottak ez alkalommal a néphez: a fenemlitett Irinyi, Petőfi, Jókay Mór — mint az ifjuság vezetői — Bulyovszky, Egressy Gábor, Irányi, Vidács, a tolongó népet rendre s béketűrésre kérvén.

[13. l.:] A márc. 15-én délutáni városházi eseményekkel kapcsolatban többek között azt írják, hogy a városház termében, a forradalmi nép és a „tanács teljes személyzete” jelenlétében „A nép kívánatait tolmácsoló Nyáry Pál, Jókay Moric és Petőfi Sándor előadásaira legelőször Kacsokovics városi főjegyző válaszolt” [. . .]. A 12 pont aláírása és városi pecséttel megerősítése után a tanács, a rend fenntartására „a polgárság és a lakosok közül következő 14 tagból álló forradalmi állandó bizottmányt nevezett ki:” [a névsorban Petőfi Sándor nevével.]

[14. l.:] [A márc. 15-i falragasz szövege — a forradalmi vívmányokról, a választmány aláírt névsorában Petőfi nevével.]

Máj. 6. [Színl.] Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 42 × 34 cm.

Pest, szombaton, május 6-kán, 1848. Bérletszünet. A Párisban rekedt Havi és Szabó-féle „dalnoktársaság” megsegítésére rendezett „Nagy szavalati, dal-, zene- és táncgyveleg” második szakaszának 1. száma:

„Ereszkedik le a felhő”, népdal Petőfitől, zenéje Egressy Benjámintól; éneklő Lovasi Betti.

Máj. 7. Der Ungar, 109. sz., 867. Tags-Bülletín c. r.

Die „Augsburgerin” über das ungarische Ministerium [Az Augsburger Allgemeine Zeitung a magyar minisztériumról] c. alatt közlik a lap ápr. 30-i számában megjelent cikk részleteit, köztük azt a Petőfire vonatkozó passzust is, amelyet feljebb az eredeti nyomán már idéztünk.

Máj. 9. Ellenőr, (Kolozsvár) 3. sz., 12.

Egy fegyverkezésre felszólító, H. jelű cikk címe és első mondata: „Talpra magyar.” [Nemzeti dal.]

Máj. 9. Hazánk, (Győr) 209. sz., 836.

Vajkay Károly „Lenn és fenn” c. elbeszélése II. részének mottója Petőfi *Részség a hazáért* c. versének 1—2. sora (a szerző megnevezése nélkül):

Fiuk, az isten áldjon meg
Én is iszom, igyatok!

[Máj. 10?] [Kv.] Nagy Ignác: Szunyogok. [Karcolatok.] Pest, 1848. Geibel. XIV, 268 l.

[63—64. l.:] „Egy szellemdus fiatal kisasszony” és „egy lelkes fiatal urfi” beszélgetése a „Fürdői képecskék” c. karcolatok egyikében, Petőfi említésével. Először megjelent az Életképek 1847. ápr. 10-i számában (I. félév, 15. sz., 481); a szöveget e dátum alatt l. gyűjtésünkben feljebb.

Máj. 10. Marcius Tizenötödike, 48. sz., 188 [helyesen: 192.].

A radical kör f. hó 7-kén tartván tisztujtását a választás eredménye következő:

Elnök Teleki László, alelnökök Fényes Elek és Vörösmarti Mihál, igazgató Gózon Lajos, pénztárnok Ferenczi Lajos, könyvtárnok Bornik Mih[ál], ügyész Horváth Károl, jegyző Banóczy József.

Választmányi tagok: Balla Endre, Bajza József, Bajkai Endre, Beleznai István, Csanádi György, Csanádi Ferenc, Csányi László, Dalogh[!] György, Egressi Sámuel, Erdélyi János, Fábri Pál, Fáncsi Lajos, Farkas János, Fadgyas Pál, Garai János, Graefl József, Gerendai Ambrus, Gorové István, Halász Balás, Halászi József, Hrabovszki János, Hajnik Pál, Irányi Dániel, Irinyi József, Jókai Mór, Jámbor László, Jankovics György, Kauser Lipót, Királyi Pál, Laczkovics János, Mácsai Lukács, Mérei Miklós, Miske György, Molnár József, Nádor Ferenc, ifj. Nádossi István, Némethi János, Nyári Pál, Bajor Titus, Perczel Móric, Petőfi Sándor, Piperkovics Péter, Podmaniczki Frigyes, Rádai Gedeon, Radó János, Rákóczi János, Reök István, Rosenfeld József, Sántha Péter, Stuller Ferenc, Szalai Alajos, Szekrényessi József, Tatai Pál, Thanhoffer Pál, Török Pál, Tóth Gáspár, Túry István, Varga Ignác, Vörös Antal, Ziska Károly.

Kiadta: Banóczy József, jegyző.

Máj. 11. Marcius Tizenötödike, 49. sz., 195.

[Közlemény a Petőfitől meghirdetett népgyűlésről:]

Holnap reggel 9 órakor a Museum terén népgyűlés tartatik.

Tárgy:

Két indítvány. — A Lederert illető vizsgáló bizottság közé vetessék fel egy az ifjuság közül is. — Tetessenek hathatós intézkedések, hogy az ifjuság felfegyverzése mindenk előtt megtörténjék.

Máj. 12. Marcius Tizenötödike, 50. sz., 199.

Csernátoni [Lajos] írja máj. 12-i kelettel a reggel 9 órakor tartott múzeum-teri népgyűlésről szóló beszámolójában:

[A népgyűlésnek] Tárgya volt a szerdai vérengzés tetteseinek nyomozására kirendelt vegyes bizottmányt felszólítani, hogy kebelébe a fiatalság közül is vegyen fel némellyeket. Az ez iránti indítványt Petőfi tette meg, s a küldöttség kineveztetvén, a gyűlésnek vége lett.

Máj. 12. Die Opposition, 28. sz., 110.

Ein Placat wird angeschlagen mit dem Aufruf Petőfi's zur Volksversammlung (heute früh auf dem Museumplatz).

[Plakátokat tesznek ki: Petőfi népgyűlést hirdet ma reggelre a Múzeum-térre.]

Máj. 12. Die Opposition, 28. sz., 110—111. Sz. n.

9—9 1/2 Uhr Vormittag [12. Mai] fand die ausgeschriebene Volksversammlung vor dem Museum statt. Sie wurde zahlreich besucht. Petőfi trat auf die Terasse und redete das Volk an. Er stellte in einer kurzen energischen Rede folgende vier Anträge:

1. Daß der Landtag sofort einberufen werde.
2. Daß man in das über die Ofner Blutthat aufzustellende Gericht, auch Mitglieder unserer *Jugend* aufnehme. (Éljen!)
3. Daß dies Gericht ein *Criminalgericht* sei. (So haben wir es gestern auch vorgeschlagen.)
4. Daß die ungarischen Grenadiere, welche das Blut ihrer Landsleute vergossen haben, exemplarisch bestraft werden mögen.

Eine *Deputation* soll diese Forderungen dem Ministerium überbringen. — Zu dieser Deputation wurden gewählt: Petőfi, Pálffy, Degre[!], Táncsics, Dobsa, Glembay.

Zu Beisitzern in das genannte Gericht, sind ebenfalls Mehrere aus der Jugend gewählt worden.

Petőfi sprach sich *gebührend* über das Ministerium aus. —

Die Deputation begab sich stante pede nach Ofen.

Noch müssen wir bemerken, daß Rottenbiller [111:] und Irányi, welche gleichfalls zur Wahl vorgeschlagen wurden, durchgefallen sind.

[Tudósítás a reggel 9 órára összehívott népgyűlésről: sokan gyűltek össze. Petőfi lépett a lépcsőpárkányra és a máj. 10-i véres eseményekkel kapcsolatban négy pontból álló javaslatot terjesztett elő. Indítványára hattagú küldöttséget választottak, hogy az a népgyűlés követeléseit a minisztériummal közölje. Petőfi „illendően” kimondta a véleményét a minisztériumról. A küldöttség a gyűlés befejeztével azonnal elindult Budára. Tagjai közé az ugyancsak jelölt Rottenbiller és Irányi Dánielt nem választották meg.]

Máj. 12. Die Opposition, 28. sz., 111. Sz. n.

Die Deputation, welche zu den Ministern ging (Petőfi, Pálfi etc.) bringt von dort keine erfreulichen Nachrichten. Das Ministerium gab ausweichende Antworten. — Es habe bereits Alles eingeleitet. — An der Einberufung des Landtages werde ohnehin gearbeitet. Über die an dem Blutbade beteiligten Militairindividuen [. . .] werde ein *Militairgericht* urtheilen. Denn so verlangen es die bestehenden Gesetze. [. . .] (Die Gesetze mögen es verlangen; zu einem solchen Gericht haben wir indeß nicht das mindeste Vertrauen. Jetzt wissen wir, woran wir sind!! —)

[A népgyűléstől a minisztériumhoz küldött deputáció kedvezőtlen hírekkel tért vissza. A minisztérium a törvényes rendelkezésekre hivatkozva kitérő válaszokat

adott. Az ügyben *katonai* törvényszék fog eljárni. Az újságíró bizalmatlanságát fejezi ki e testülettel szemben.]

Máj. 13. Illustrierte Zeitung, (Leipzig) 10. k., 254. sz., 311.

Petőfi mellképe „Petőfi Sándor” aláírással. Ismeretlen mester fametszete. *Petőfi Összes költeményei* 1847. évi egykötetes kiadásának képmellékletéről készült másolat. Mellette, a lap jobb oldalán, Vasvári Pál arcképe „Vasvari Fehér” [!] aláírással.

[A képek fénymásolatát l. 13. sz. mell.]

Máj. 13. Illustrierte Zeitung, (Leipzig) 254. sz., 313—317.

Die Erhebung von Pesth [A pesti felkelés] c., képekkel illusztrált, névtelen riport a márc. 15-i eseményekről. Petőfivel kapcsolatban a következőket írják:

[313. l.:] Die studirende Jugend der Hauptstadt, geführt von mehren Berühmtheiten der Literatur und Kunst, als dem Dichter Petőfi, dem Journalisten Irinyi, dem Schauspieler Egressy, verfaßte ein vom Geist der Zeit eingefflüstertes Programm, Ersterer dichtete eines seiner glühendsten Freiheitslieder [*Nemzeti dal*] — später Nationalhymne genannt — und nun ging es im raschen Schritte in die Hatvanergasse vor die Landerer' und Hekenast'sche Buchdruckerei, um beides mit Umgehung der Censur drucken zu lassen. Die Eigenthümer der Druckerei fügten sich, hohe patriotische Freude im Herzen, dem scheinbar unliebsamen Zwange, und so wurde das Todesurtheil der Censur und Knechtschaft zu schreiben begonnen, d. h. jenes Programm und dieses Gedicht in die Presse gelegt. Während des Druckes hielten die genannten Männer Reden an das auf der Straße versammelte Volk, ließen zum Beweise allgemeiner Verbrüderung beide Geisteserzeugnisse verdeutschen, und ermuthigten die Zaghafteren durch Erzählung der damals freilich noch nicht verbürgten wiener[!] Nachrichten. Die Behörde war verständig genug, der Lawine keinen Hemmschuh anlegen zu wollen. Jenes Programm bestand aus zwölf Punkten [. . .] Petőfi's Gedicht wurde auf nachstehende Weise verdeutscht:

Auf für's Vaterland zum Kampf bereit! [Stb.]

[Hoffmann Károly *Nemzeti dal*-fordításának — l. feljebb a márc. 15-i röplapkiadást — újraközlése.]

Beide Eingebungen des Zeitgeistes wurden in mehrerern tausend Exemplaren gedruckt, an den Straßenecken angeschlagen und nach allen Richtungen hin verbreitet. So verging der ewig denkwürdige Vormittag.

[A *Nemzeti Színház* márc. 15-i esti előadásáról szólva ezt írják: . . .] die Vorstellung ward unterbrochen, auf allgemeines stürmisches Verlangen die Marseillaise und der Rakoczymarsch gespielt, und endlich Petőfi's Nationalhymne [*Nemzeti dal*] abgesungen, in deren Schlußvers das gesammte Publikum jubelnd einstimmte. So endete der denkwürdige 15. März.

[314. l.:] [. . .] als die nach Preßburg entsendete Abordnung zurückkehrte und auf dem Rathhause amtlichen Bericht über den Erfolg ihrer Sendung

erstattete, gab es üble Laune und böses Blut. Bei dieser Gelegenheit verbrannte die auf dem Freiheitsplatze versammelte Jugend bei Fackelbeleuchtung im Angesicht von hundert Zuschauern das vom Landtage erlassene provisorische Preßgesetz, das allerdings so beengend abgefaßt war, daß man lieber die Censoren zurückzuberufen, als es anzunehmen beschloß. Der wackere Pulszky eilte daher im Namen des Sicherheitsausschusses nach Preßburg, um Milderung dieses Erlasses zu vermitteln. Unter den Rednern während dieses Brandopfers zeichneten sich vorzüglich Petöfi, Vasváry und Irinyi aus. Erster ist als Lyrischer Dichter der Abgott der magyarischen Bevölkerung. Jeder seiner Verse trägt auch den ächt volksthümlichen Stempel, zudem ist die Glut seiner Empfindungen und die Kraft seiner Sprache höchst ausgezeichnet, kurz er zählt zu den ersten Dichtern seines Vaterlandes. [A tudósítást illusztráló rajzok közül az első — a lap 311. oldalán — a költő mellképe, I. feljebb.]

[A márc. 15-én délelőtti események ismertetése; Petöfi *Nemzeti dalának* előadása este a Nemzeti Színházban; a felhaborodással fogadott sajtótörvény-tervezet elégetése márc. 23-án; az elutasítás e formája mellett kardoskodó felszólalók közül elsősorban Petöfit emeli ki a tudósító, s mint a legjobb magyar költők egyikét méltatja.]

Máj. 13. Neue Politische Ofner-Pesther Zeitung, 6. sz., 30. Ofen-Pesth c. r. Gestern früh wurde auf dem Museumsplatze eine Volksversammlung gehalten, welche zum Zwecke hatte, die mit der Untersuchung des bekannten Excesses in Ofen beauftragte Commission aufzufordern, sie möge in ihre Mitte auch aus der Jugend einige Mitglieder aufnehmen. Die dießfallsige Motion, von Alexander Petöfy gestellt, ward von der Versammlung angenommen und in Folge dessen eine Deputation ernannt [. . .]

[A máj. 12-én délelőtti népgyűlésről, amely elfogadta Petöfinek azt az indítványát, hogy az ifjúság képviselőit is vegyék be a máj. 10-i véres eseményeket kivizsgáló bizottságba.]

Máj. 13. Der Spiegel, 39. sz., 156. Lokalbemerker c. r. 5. szerzői jellel. Se eben verlassen wir die von Petöfi zusammenberufene Volksversammlung, in der er die beiden Anträge stellte, man müsse das Ministerium antreiben, die Nationalversammlung um so eher zusammen zu berufen, und daß es die Jugend als Pflicht ansehen müsse, die Rache für die vorgestrige blutige Mezelei zu ihrer Sache zu machen. Von dem Museumsplatze aus begab sich der größte Theil des Volkes in die Ofner Festung, um da den Erfolg der Untersuchung, welche die ernannte Kommission begonnen habe, abzuwarten.

[Híradás a Petöfitől máj. 12-én reggelre összehívott, éppen véget ért népgyűlésről, ahonnan a résztvevők legnagyobb része, a küldöttséget követve, a budai várba özönlött.]

Máj. 13. Der Ungar, 114. sz., 908. Tags-Bülletin c. r.

Gestern Vormittags 9 Uhr war, wie wir bereits oben gemeldet, auf dem Museumsplatz eine sehr zahlreiche Volksversammlung. Es wurden zwei Motionen gestellt. Erstens soll in die zur Bestrafung des am 10. gegen das Volk verübten Attentates zusammengesetzte Commission auch ein Mitglied aus der Jugend aufgenommen werden. Ferner sollen die nachdrücklichsten Maßnahmen getroffen werden, daß die vollständige Bewaffnung der Jugend augenblicklich und vor allem Andern ins Werk gesetzt werde. Petöfi, der die Versammlung berief, stellte in flammenden Worten die Nothwendigkeit dar, daß eine exemplarische, strengahndende Vergeltung der Übelthäter, die sich an dem Heiligsten, an dem *Volke* zu vergehen wagten, eintreten müsse. Es wurden zwei Deputationen ernannt, die eine an das Ministerium, die andere nach Ofen zu Sr. k. k. Hoheit dem kön[iglichen] Statthalter. Auf Zuruf wurden der ersten Deputation Petöfi und Pálffy Albert (Red. des „Marczius tizenötödike“) einverleibt. — Am Schluß trat Kucsics vor, und begann eine donnernde Philippica gegen die Energielosigkeit der jetzigen Regierung, die gleich bei ihren[!] Antritte mit einer schreienden Gesetzlosigkeit begann, indem sie einen Theil der Landeskinder vom dem ihr zustehenden Nationalgardendienste ausschloß etc. Dieser Anfang hat in dem größten Theile der Versammlung auf ein sympathisches Echo gestoßen, und „halljuk! halljuk!“ ertönte es von allen Seiten. Da traten aber Vasváry und Petöfi vor, und ermahnten den Redner, den Gegenstand, als nicht hieher gehörig, auf eine andere Gelegenheit zu vertagen, indem die eigentliche Angelegenheit der heutigen Volksversammlung bereits erledigt sei, und der Berufer der Versammlung für das, was außer der ursprünglichen Veranlassung vorkommen könnte, keine Verantwortlichkeit auf sich laden kann. — Die Volksversammlung wurde hiermit aufgelöst.

[Tudósítás a máj. 12-én reggel 9-re Petöfi által összehívott népgyűlésről. A költő szavédélyes szavakkal követelte a vétkesek szigorú megbüntetését. Két küldöttséget neveztek ki, egyiket a minisztériumhoz, másikat a nádorhoz, Budára. Az elsőbe Petöfit és Pálffyt közfelkiáltással választották be. Végül Kucsics[?] kért szót, és kemény dörgedelmekkel bélyegezte meg a kormány erélytelenségét, valamint azt, hogy az állampolgárok egy részét a nemzetőri szolgálatból kizárta, stb. Helyesléssel fogadott szavait Vasváry és Petöfi szakította meg: felszólították, hogy az ide nem tartozó tárgyat halassa egy másik alkalomra: a népgyűlés azt a feladatot, amely miatt összehívták, már elvégezte.]

Máj. 13. Ungarns Morgenröthe, 46. sz., 182.

Sz. n. riport az Ungarn und Siebenbürgen c. rovat élén.

Pest, 13. Mai. Volksversammlung. Zufolge der blutigen Ereignisse in Ofen, hat Petöfi für gestern 9 Uhr eine Volksversammlung auf dem Museumplatze durch Plakat einberufen. Die zusammenströmende Menge (bei 3—4.000 Menschen) stimmte vollkommen mit dem Antrage Petöfi's überein, demzufolge zwei Deputationen, eine zu dem k. Statthalter, die andere zum Ministerium

gesandt wurde, um eine baldige Zusammenberufung des Landtags und die strengste Bestrafung sowohl Lederers als der Offiziere (Hauptmann Cserey, Lieutenants Lippe, Zedlitz, Kübeck, Balogh) welche bei dem Gemetzel theilhaftig waren, zu fordern. Auch wird die Anforderung gestellt, daß der Untersuchungskommission ein Mitglied der Jugend beigegeben werden möge.

Petőfi gebrauchte sehr bittere Äußerungen gegen das Ministerium, indem er Alles was im Lande Besorgniserregendes geschieht, der Unthätigkeit desselben zuschreibt. Auch machte er und zwar mit vollkommenem Rechte und unter dem stürmischen Beifall der ganzen Versammlung die schärfsten Ausfälle gegen Lederer und die benannten Offiziere, besonders gegen die Ungarn, welche bei dem Angriff gegen das wehrlose Volk das Militair kommandirten. [. . .]

[A máj. 12-i népgyűlés lefolyásáról, Petőfinek a mintegy 3000—4000 résztvevőtől elfogadott indítványáról. A költő keserű kifakadásokkal illette az erélytelenséggel vádolt minisztériumot, Lederer tábornokot, valamint az eseményekért felelős katonatisztek.]

Máj. 15. Die Opposition, 30. sz., 118.

Pesth, 15. Mai. Aus zuverlässlicher Quelle erfahre ich noch dies:

Vor einigen Tagen geht ein Mann (ich will nicht den Stand nennen) vor einer Bilderauslage vorbei, in welcher das Portrait unseres theuern Petőfi . . .

„Dieser muß noch aus dem Wege geräumt werden!“ sagt der Mann. [. . .]

[„Megbízható forrás” nyomán említi, hogy egy — meg nem nevezett — férfi Petőfinek egy kirakatban kiállított arcképe előtt azt a megjegyzést tette: „Ezt az embert még félre kell állítani az útból!”]

Máj. 16. Hazánk, (Győr) 212. sz., 850. Levelezések c. r.

M. B. írja máj. 12-én kelt pesti tudósításában:

[. . .] Lederer ellillant, — Petőfi pedig nagy népgyűlést tartott, mellyen én jelen nem lehettem; de nem is helyeselhetem az e féle gyűléskezdéseket, mellyeken az ember ugyan szép frázisokat hall, s szinpadi taglejtéseket lát: de eredményt — vajmi keveset!

Máj. 16. Jelenkor, 58. sz., 240.

A ≙ (mérleg) jegyű [Remellay Gusztáv] Irodalmi ujdonságok c. rovatban többek között ezt a művet ajánlják:

Coriolanus, Shakespeare után angolból Petőfi Sándor. Ára 1 ft. p.p. — A nagy britt költő e' műve ajánlatára elég a magyar közönség előtt a fordító neve.

Máj. 21. Jelenkor, 60. sz., 248.

A „Rovás” c. névtelen cikk szerzője, a különféle bajokat panaszló, a haza sorsa miatt aggódo cikkében így ír:

Sirversünket megírta polgártársunk Petőfi: „Élt egy nép a Tisza táján” sat. [A magyar nemzet: Járjatok be minden földet . . .] Ád helyet a sors nekünk is a világ régiségtárában — a földben.

Máj. 21. Pesti Hirlap, 62. sz., 463.

Vörösmarti [Vörösmarty Mihály]: „Az átalakulás napjai” c. cikke 2. közleményében a márc. 15-i eseményekről szólva írja:

A néptömeg az egyetem előtt, a muzeum terén, a színházban Petőfi versei szerint a legnagyobb lelkesedéssel esküdött a szabadsághoz. Ez volt az első szabad nyomtatvány.

Máj. 22. Oesterreichisch deutsche Zeitung, (Wien) 30. sz., 128—129.

Egy bizonyos S—g—l írja máj. 18-án kelt pesti levelében, hogy a forrófejű ifjúság izgatásai, szélsőséges republikanizmusa éppen a minisztérium malmára hajtja a vizet, mert a mérsékelt ellenzékét is hozzá közelíti. A kormány egyébként is országszerte a többség bizalmát élvezi. Az „ultrák” szemé előtt azonban a francia forradalmi példa lebeg:

Die phantasieriiche Jugend, die Poeten, Petőfi, Vasvári möchten gern Paris spielen, und als wahre Kinder vergessen sie, daß Ihnen die Franzosen dazu fehlen.

[A fantáziadús ifjúság, a költők, Petőfi, Vasvári, Párist akarnának játszani, s gyermeki naivításukban megfélekednek arról, hogy a franciák hiányoznak ehhez.]

Máj. 24. Budapesti Híradó, 844. sz., 494.

A „Székes-Fejérvár számos polgárainak felszólítása” c. nyilatkozat, a Marczius Tizenötödike 49. számának a Lederer-féle afférral kapcsolatos cikkére válaszolva a történetekért a „meggondolatlan pesti ifjúságot” teszi felelőssé, a „hivatalában megöszült” Lederer „70 éves érdemeit” emlegeti, majd így folytatja:

[...] az indulatos lap azt állítja, hogy Magyarországot már csak „egy nemzeti és ifju politika mentheti meg.” — Ugyan ugy-e? talán a lázító Petőfi et comp.? de uraim a ki még káplárnak sem volt jó, abból lenne ám még csak az igazi minister! — Magyarok istene! mentsd meg illy gyalázattól hazánkat, mert e lázadó semmivelbirók csak azért igyekezzenek a kormányhoz közelebb juthatni, hogy ők kondithassák meg a halál harangját a magyar nemzet vég percei felett! [Stb.]

Máj. 24. Budapesti Híradó, 844. sz., 494.

A Fővárosi levelek c. r. X. sz., aláírás nélküli közleménye Pest, május 17. keltezéssel a Marczius Tizenötödike c. lapot és a márciusi ifjakat támadja a Lederer-üggyel kapcsolatban, s többek között így ír:

És lönek utcai demonstratiók, népgyűlésekben megfontolatlan badar beszédek, mint például: a majus 11dikén[!] Petőfi által tartott beszéd [...]

Máj. 24. Marczius Tizenötödike, 60. sz., 242.

„Fehérvárról írják” c. alatt közlik egy meg nem nevezett levélírónak a székesfehérvári „pecsovics papok” korteskedéséről szóló beszámolóját, amelyben többek között ez olvasható:

A felső városbani káplán nyilvánosan szónokolt a reformáltak ellen. Szegény lelki beteg! azt sem látja, hogy olly időket élünk, midőn nem minden csaholónak vetnek koncot. Nincs uracskám! gradus ad maiora. Ti mindig alább fogtok szállani, mert Petőfiként, a rothadt gyümölcs lehull fájáról. [Célzás *A királyokhoz* utolsó versszakára.]

Máj. 25. Jelenkor, 62. sz., 258.

Vasvári Pál a máj. 23-i népgyűlésen tartott beszédét, amelyben a veszélyben lévő haza megsegítésére, adakozásra hívta fel igen nagyszámú hallgatóságát, a *Nemzeti dalból* vett idézetekkel fejezte be:

Akartok é rabszolgák lenni vagy szabadok? — Én a választást nyugodt kebellemel rátok bízom, mert ti velünk esküdtetek meg mártius 15kén, hogy „rabok többé nem leszünk!”

Máj. 25. Der Ungar, 124. sz., 990—991. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Classisch — wie die Ausländer Alles, was aus Ungarn kömmt, verhunzen! Das „Magazin der Literatur des Auslandes” theilt aus dem „literarischen Reisebuche” eines *Magyaren* folgendes mit: Vor 4 Jahren verlebte derselbe einen Winter in *Budach* (soll heißen Buda). Oft besuchte er den Cirkel, welchen der talentvolle Dichter *Bokady* (Bakody) um sich zu versammeln pflegt. In den umherliegenden neuen Erscheinungen der ungarischen Literatur blätternnd, stieß er auf ein Werk: „Versek icta Petőfi Sándor“ (lies: irta Petőfi Sándor). Mehr und mehr zogen die Dichtungen ihn an. [Stb., a cikk rövid tartalmi ismertetése.]

[A berlini Magazin für die Literatur des Auslandes 1848. febr. 5-i és 8-i számában megjelent emlékezés — Kertbeny Károly írása — ismertetése, a magyar nevek és idézetek torzulásainak kiemelésével. Az eredeti közlés szövegét l. feljebb, a megjelölt dátummal.]

Máj. 26. Erdélyi Hiradó, (Kolozsvár) 372. sz., 334.

A Kolozsvár, máj. 24. keltezésű, névtelen tudósítás szerzője arról írva, hogy márc. 21-e (a kolozsvári forradalom napja) és máj. 29-e (az uniót kimondó erdélyi országgyűlés napja) között az erdélyi események „szörnyü láncolata” vonult el, megjegyzi: „visszagondolva e terhes napokra, eszünkbe jut Petőfi verse: »Isten csodája, hogy még áll hazánk!«” [*Isten csodája*]

Máj. 26. Die Opposition, 40. sz., 163. Sz. n. Hír.

Unser Petőfi läßt bekanntlich seine Bibliothek, nebstdem viele Exemplare seiner Gedichte versteigern, um den Ertrag zur Verfügung des Ministeriums zu stellen. An dem Thor des Radical-Kör kann man seine eigenhändig geschriebene Aufforderung lesen.

[Petőfi elárverezteteti könyvtárát és költeményei különböző kiadásainak sok példányát, s a bevételt a minisztérium rendelkezésére bocsátja. Kézzel írt felhívása a Radical-Kör kapujára van kitéve.]

Máj. 26. Der Ungar, 125. sz., 999. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Was man unserer Jugend nicht Alles partout in die Schuhe schieben will! Hätten wir doch nicht geglaubt, daß sie solche enragirte Republikaner sind. Der „Öster. Teutschen Zeitung“ wird aus Pesth geschrieben: [Az ifjúság szélsőséges megnyilvánulásai a mérsékelt ellenzékét a kormány felé közelítik.] Die phantasie-reiche Jugend, die Poeten, Petőfi, Vasvári, möchten gern Paris spielen, und als wahre Kinder vergessen sie, daß ihnen die Franzosen dazu fehlen. [...]

[Mi mindent nem varrnának ifjúságunk nyakába! Nem hittük volna, hogy ilyen dühös republikánusok! — kiált fel ironikusan az Ungar hírvonatának írója —, majd az Österreichisch deutsche Zeitungnak küldött pesti levélből szó szerint a következőket idézi: „A fantáziadús ifjúság, a költők, Petőfi, Vasvári Párizst szeretnének játszani, és mint valóságos gyermekek, elfelejtik, hogy a franciák hiányoznak ehhez a játékhoz.”]

Máj. 27. Hazánk, (Győr) 217. sz., 868.

Y. jelű cikkíró, „Sopron, május elején” c., a konzervatív irányzat új erőre kapását panaszló tudósítását e szavakkal fejezi be: „Tegyetek bár mit, mi »esküszünk, hogy rabok többé nem leszünk!«” [*Nemzeti dal.*]

Máj. 28. [Színl.] Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 42 × 34 cm.

Nemzeti Színház, Pest, vásárnap, május 28-án 1848. Bérlet 46. szám. — A „Két pisztoly” c. darab szereposztása után:

[Az első felvonás után:] „*Nemzeti dal*” Petőfi Sándortól, zenéjét szerző Feldinger Frigyes, az öszves ének- és zenekarra alkalmazá Doppler Ferenc; előadja az öszves ének- és zenekar.

[A lap alján ez a hirdetésszöveg olvasható:] A ma előadandó *Nemzeti dal*, zongorakisérettel énekhangra alkalmazva, nyomtatásban megszerezhető Treichlinger és Wagner műárusoknál.

Máj. 28. Budapesti Hiradó, 848. sz., 510.

Egy Bécs, május 25. 1848. keltezésű levél címe: „Itt az idő, most vagy soha!” [*Nemzeti dal*]; aláírói, a „pázmánintézeti magyar társulatnak ez évi még itt levő 22 tagja” (magyar papnövendékek) e levél és a hazában lakó növendékpapokhoz intézett felhívás kíséretében 100 pengő forintot, „társulatuk pénztárának felét” küldik „a haza védelmére”.

Máj. 28. Életképek, 24. sz., 690. Charivari c. r.

Petőfi mult szerdán könyvtárát árverezteté el s a begyült összeget a hadfogadási költségek pénztárának ajándékozta.

Máj. 30. Der Spiegel, 44. sz., 176. Lokal-Zeitung c. r.

É — k jelzés (ti. az Életképekből átvett közlés):

Petőfi ließ vergangenen Mittwoch seine Bibliothek versteigern und vermachte die dafür eingekommene Summe der Werbungs-Kassa.

[Petőfi a könyvtárának elárverezéséből összegyűlt pénz a katonaaállítás költségeire adományozta. — Az Életképek máj. 28-i, fenti híre nyomán.]

Máj. 31. Ungarns Morgenröthe, 60. sz., 239. Budapester Zapfenstreich c. r.

Der Dichter Petőfi hat einen Theil seiner Bibliothek im „Radikalkör“ versteigern lassen. Die eingekommene Summe bestimmte Petőfi für die Bedürfnisse des Vaterlandes. Bei einigen Büchern ging die Licitation sehr lebhaft vor sich. So wurde Thier's „Histoire du Consulat“ für 13 fl. CM verkauft, da man dieses Werk im Buchhändlerwege um 6 fl. kaufen kann.

[Petőfi elárvereztette könyvtárának egy részét, és a begyűlt összeget felajánlotta „a haza szükségeire”. Említik az egyik könyv magasra felvert árát is. — A Nemzeti c. lap máj. 28-i közleményének átvétele; vö. EPN 425.]

[**Ápr.—máj.?**] [Kv.] Weyl, Josef: Lenzblüthen der Freiheit. Lirische Damenspende. [A szabadság tavaszi virágai. Lírai ajándék hölgyeknek.] Preßburg, 1848. 37—39:

National-Lied von Alex[ander] Petőfi, improvisirend bearbeitet. [Petőfi Sándor *Nemzeti dala*, rögtönzött feldolgozásban. — Weyl *Nemzeti dalfordításának szövege* — 1. feljebb, pozsonyi röpl., márc. 17. — két változtatással: az 1. vsz. 6. sorában „trüg'risch” („trügerisch” helyett); a 2. vsz. 1—4. sora teljesen új:]

Uns're Ahnenväter riefen,
Zürnend mahnt ihr bleicher Mund,
Daß sie schon zu lange schliefen
In der Slavenerde Grund;

[**Ápr.—máj?** — Röpl.] Wien [1848.] [H., é., ny. n.] 1 fol. 8°

An die Könige.
[A királyokhoz]

Aus dem Ungarischen des Petőfi. Übersetzt von J. P.
[Petőfi magyar szövege után. Fordította P. J.]

Was immer ihr zu hören pfliget,
Ein wahres Wort, ich sag' es euch!
Ob es zum Danke euch beweget,
Ob ihr mich straft, mir gilt es gleich.
Wohl Kerker droht und Hochgericht,

Doch Furcht kehnt meine Seele nicht.
 Euch schmeichelt nur ein niedrig Schranzenheer;
 Des Volkes Liebe hat kein König mehr.

Der Völker liebetreuer Glaube,
 Längst hat ihn euer Trug geknickt;
 Verwelkt liegt er im Straßenstaube,
 Von jenes Wagens Wucht zerdrückt,
 Der von gebrochenen Schwüren voll.
 Hin durch die Welt tönt sein Geroll!
 Euch schmeichelt nur usw.

Die Völker tragen euch, nur tragen,
 Wie man ein nöthig Übel trägt,
 Doch lieben nimmer! — Bald wird's tagen,
 Bald eu're letzte Stunde schlägt!
 Der Welten richtet, Welten schuf, —
 Bald hört ihr seinen Donnerruf!
 Euch schmeichelt nur usw.

Soll ich die Welt in Flammen setzen
 Mit meiner Rede wilden Gluth?
 Soll ich Millionen auf euch hetzen
 Mit hassestoller Samsonswuth?
 Soll ich die Todtenglocke zieh'n,
 Daß eu're Lebensgeister flieh'n?
 Euch schmeichelt nur usw.

Nicht will ich wach die Völker rütteln,
 Nicht Noth thut meiner Rede Wucht!
 Wozu den Baum erst heftig schütteln,
 Um seine angefaulte Frucht?
 Von selber fällt die faule Last,
 Ob unberührt auch bleibt der Ast.
 Euch schmeichelt nur usw.

[Máj. vége.] Honi Irodalmi Hirdető, 5. sz., 23.

„(Majusban megjelent könyvek)” c. alatt:

Petőfi Sándor, lapok, naplójából, első év [! helyesen: ív] 8r Pest 1848.

Landerer-Heckenast ny. (Emich G. biz.) 16 l. 10 kr.

Jún. 2. Pesti Hirlap, 72. sz., 505.

A „Folytatása a haza védelmére tett ajánlatoknak a *Radical körben*” c. közleményben olvasható egy hosszabb jegyzék keretében, hogy „Petőfi Sándor elárverezett könyvei árát, 68 ft 23 kr”-t ajándékozott a megjelölt célra.

Jún. 4. Radical Lap, 4. sz., 16. Hirlapi szemle c. r.

Az Életképek c. folyóiratáról szólva Polydorus [Mészáros Károly] írja:
Főérdeme ezen lapnak tiszta, határozott democraticus szelleme, melly melegen ápol minden társadalmi rendtökély, s emberiségünk igazai mellett szóló érdekeket. A szerkeztők Petőfi Sándor és Jókai Mór — mindketten a mártius 15ke lelkes hősei.

Jún. 4. Der Ungar, 132. sz., 1055. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

[...] Bei der jüngst stattgefundenen Vorstellung des Schauspieles [Szigligeti Ede:] „Két pisztoly“ im Nationaltheater wurde Petőfi's „Nemzeti dal“ in Musik gesetzt von unserm vieltalentirtem Landsmanne Gottfried Feldinger, unter stürmischem Applause vorgetragen und zur Wiederholung verlangt. Die eben so melodiöse als begeisternd anregende Composition ist in den Kunsthandlungen der Herren Wagner und Treichlinger zu haben und allen Musikfreunden aufs Wärmste zu empfehlen.

[Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítésének a Nemzeti Színház „Két pisztoly“-előadása alkalmával aratott nagy sikeréről; egyben a Wagner és a Treichlinger-féle zeneműkereskedésben kapható kiadvány ajánlása.]

Jún. 6. Ellenőr, (Kolozsvár) 19. sz., 76. Tárca c. r.

Petőfy S. könyvtárának feleslegét árverésre bocsátá. A begyült összeget a haza szükségeire ajánlotta. Segitsen mindenki, tehetsége szerint.

Jún. 6. Die Opposition, 49. sz., 295. Sz. n. Pesth, den 5. Juni c. r.

Wir geben unsere Candidaten-Liste:

Kossuth, Nyári, Eötvös, Mészáros, Perczel, Tóth Gáspár, Irinyi, Irányi, Petőfi, Oroszhegyi, Alb. Pálffy, Táncsics, Jókay, Vasváry.

[...]

Petőfi competirt auch in Kumanien.

[A lap szerkesztőségének ajánlásai a közelgő képviselőválasztásokra. A felső sorban megnevezettek — köztük Petőfit — pesti képviselőknek javasolják; a valamivel alább olvasható mondat pedig azt jelenti, hogy a költő a Kunságban is fellép.]

Jún. 6. Der Patriot, (Pesth) 5. sz., 22. Pesth den 6-ten Juni c. r.

Der Dichter Petőfi tritt als Wahlcandidat für Jazygien und Kumanien auf. Er wird hoffentlich nicht bloß Kandidat bleiben.

Er wird nicht nur fürs Volk sprechen; sondern aus ihm wird das Volk selber sprechen.

[Bejelentik és támogatják Petőfi kiskunsági fellépését a képviselőválasztáson: „Nemcsak a nép érdekében fog beszélni; — maga a nép hangja szól majd belőle!”]

Jún. 6. Pesti Hirlap, 75. sz., 518. Pest, jun. 3-án c. r.

Részlet „az új és régi lapok feletti szemlé”-ből:

Életképek nem jobb mint ez előtt, s ez a legnagyobb dicséret, mit róla mondhatunk. Két szerkesztője Jókai és Petőfi, a március 15-diki pesti mozgalom fővezetői. A lap minden belletristicai lapjaink között legérdekesebb. Különösen emelik az *Életképek* becsét Petőfinek versei, mellyek kizárólag itt jelennek meg.

Jún. 6. Der Ungar, 133. sz., 1059. Tags-Bülletin c. r.

Petőfi aspirirt auf eine Deputirten-Stelle beim nächsten Reichstage; er will das biedere gute und stolze Volk Klein-Cumaniens vertreten. Ein Versemacher kann kein Deputirter sein, werden einige Philister sagen; aber, wenn man einen Deputirten wünscht, der allein sein Vaterland so heiß liebt, wie alle anderen Ungarn zusammengenommen — dann wähle man ihn!

[Petőfi a Kiskunságban készül képviselőjelöltként fellépni. A lap a költő forró hazaszeretetére hivatkozva melegen támogatja szándékát.]

Jún. 6. Der Ungar, 133. sz., 1064. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

In der Journal-Revue des „Divatlap” lesen wir über die „Életképek” unter Anderem folgendes: Wir können es nicht billigen, daß zwei so freisinnige Demokraten wie Jókai und Petőfi ihre geistigen Fähigkeiten einem Manne, wie Landerer verpachteten, der, der eifrigste Apostel der gestürzten Metternich- und Ápponyischen Regierung, der Ruin von Kossuths journalistischem Wirken, und vor den Märztagen der Begründer der so übelgesinnten „Pesther Zeitung” war.

[A Pesti Divatlap melléklapja, a Nemzetőr bírálta Jókait és Petőfit, az *Életképek* szerkesztőit, hogy annak a Landerernek „adták bérbe szellemi tehetségüket”, aki a Metternich-rezsim leghűbb támasza volt stb., vö. EPN 428; ezt veszi át német fordításban az Ungar.]

Jún. 8. Radical Lap, 7. sz., 28. Sz. n. Irodalmi szövétnek c. r.

Coriolanus. Shakespeare után, angolból, Petőfy Sándor. Pest, 1848.

Ára 1 ft.

A világhírű költő ezen egyik legjelesb művének olvasását még akkor is jó lelkiismerettel ajánlanók minden művelt embernek, ha az nemzeti nyelvünkön kontár fordítással birna is. A költelmi szépségek s világigazságoknak azon árja, melly remekműben egybehalmozva van, bizonyára méltó kárpótlást nyújtandna akkor is, ha e mű a fordítás silánysága miatt, nélkülöznél is azon nyelvzsépségeket, mellyekkel eredetiben bir. Azonban a *Petőfi* neve, már maga egy alap arra, hogy a mű még inkább ajánltassék. A műnek fordítása nem remek ugyan, de nem is rossz. Petőfi folyékonsága végett történik ugyan[!], — de sokszor a periodusi szabatoság rovására, a figyelmet el nem kerülheti. Így például a 12-ik lapon: *Menenius*: tudtotokra adom, — aztán vezérét *hogy* fogadta, a helyett *hogyan*, mint, miként (152. l.). Illyesmik számtalan helyen fordulnak elő, a nélkül azonban, hogy az egész becsének ártanának.

Jún. 8. Der Schmetterling, 23. sz., 91. Lokalbemerker c. r.

Der geniale Petőfi wird im Bezirke der Kumanen als Wahlkandidat auftreten und wahrscheinlich gewählt werden. Ein Volksvertreter weilt gegenwärtig schon in unserer Mitte, es ist dies der in Gran gewählte tüchtige Volksredner Johann Besze.

[Petőfi a Kunságban lép fel, és feltehetően megválasztják képviselőnek. — Mindjárt ezután említik a már megválasztott „derék népszónokot”, Besze Jánost.]

Jún. 8. Der Ungar, 135. sz., 1078. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Közlik az ideiglenes német színházban a nemzetőrség felszerelése javára Joachim József fiatal hegedűművész felléptével rendezendő jún. 8-i műsoros est programját, amelynek egyik száma:

Petőfy's Nemzeti dal von dem wackern Regenschori Hrn. Bräuer in Musik gesetzt und von dem gesammten Chor- und Orchester-Personal vorgetragen.

[A Bräuer karmestertől megzenésített *Nemzeti dal* előadása az egész kórus és zenekar részvételével.]

Jún. 8. Ungarns Morgenröthe, 66. sz., 263. Budapester Zapfenstreich c. r.

A Pesti Divatlap mellékletének, a Nemzetörnek 1848. jún. 3-i megrovó megjegyzését idézi (Jókairól és Petőfiről mint a Landerer tulajdonában lévő Életképek szerkesztőiről, l. EPN 428), majd — a megjegyzésnek arra a mondatára célozva, amely szerint Landerer „a marciusi napok előtt olly gonosz szellemű Pesther Zeitung alapítója volt”, így folytatja: „So der »Divatlap«, und doch hören wir, daß jenem Journale auch die Benefizien aller ministeriellen Bekanntmachungen zugebracht sein sollen. — Leider! . . . wo Tauben sind, fliegen Tauben zu!” [Sőt, állítólag a kormányközlemények után járó javadalmazást is ennek a lapnak szánják. — Sajnos! akinek jól megy, ahhoz szegődik még a szerencse is!]

Jún. 8. Wegweiser und Anzeigeblatt (az Ungar melléklapja), 47. sz., 443.

Hirdetés.

Petőfi's Nemzeti dal, in Musik gesetzt (für Clavier und eine Singstimme) von dr. Gottfried Feldinger, ist in den Kunsthandlungen der Herren Wagner und Treichlinger zu haben. Preis 15 kr. CM.

Ism.: jún. 11., 48. sz., 453; jún. 15., 49. sz., 459.

[Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítésének hirdetése. Magyar szövege megjelent a Pesti Hirlap máj. 10-i számában; l. EPN 419.]

Jún. 9. Pesti Hirlap, 78. sz., 534. A hirdetések között:

Előfizetés az Életképek második félévi folyamára. Megjelennek e' lapok változatlanul az eddigi alakban Petőfi és Jókai szerkesztése alatt, és előfizethetni Budapesten házhordással 5 ft, postán küldve 6 frtjával pengőben [stb.].

Ism.: jún. 14., 81. sz., 548; jún. 20., 86. sz., 568.

Jún. 9. Radical Lap, 8. sz., 32. A Radical Lap tárcája c. r.
Petőfi Sándor: *Két ország ölelkezése* c. költeménye.

Jún. 10. Pesti Hirlap, 79. sz., 536.

Az egyik máramaros-szigeti tudósító levelének részlete:

„Városunkban . . . má rendkívüli esemény adta magát elő. Gallicziából a württembergi huszár-ezrednek 131 főből álló százada Lenkey János kapitány és Fiáth Pompejus főhadnagy vezérlete alatt május 31-én érkezett körünkbe. Ezen ezred már 21 év óta tanyázik lengyel földön. Debrecen vidékéről, a hajdu városokból sok derék magyar legényt vittek ki oda. A 2-ik század, Lenkeyé, kitünően jeles egyénekből áll. A mi marciusi napjaink folytában e vitézek valahogy a Pesti Hirlap számaihoz jutottak. Itt olvasták a dolgok jelen helyzetét. Olvasták, hogy a haza veszélyben van; olvasták Petőfinek „Most, vagy soha” [*Nemzeti dal*] lelkes buzdító verseit. — A honszeretet érzelme mélyen dobogott fel kebleikben, és elhatározták Lenkey százada közvitézei, hogy illy vész idején távol a hontól maradniok nem lehetvén, elhagyják állomásukat, és a kedves honba vissza fognak térni.” [Stb.: a hazaszökés körülményeiről és lefolyásáról.]

Jún. 10. Der Ungar, 137. sz., 1094. Theater c. r.

Sr. [Saphir, Sigmund] rövid színházi beszámolója egy műsoros estről:

„Interimstheater. Donnerstag den 2. [helyesen 8.] Juni. Benefice-Vorstellung, als Beitrag zur Bewaffnung der mobilen Nationalgarde.”

A műsor zenei része ismertetésének végén ez olvasható:

4) Nationalhymne der Magyaren [*Nemzeti dal*] von Petőfy, in Musik gesetzt von Herrn Capellmeister Bräuer, executirt von sämmtlichem Chorpersone. Eine tüchtige Composition, die nur eines *rascheren Rhythmus* bedürfte, um zündend zu wirken, da der Character der Dichtung mehr dithyrambischer als elegischer Natur ist.

[Az ideiglenes német színházban a nemzetőrség felszerelésének támogatására jún. 8-án rendezett műsoros est egyik számának, a Bräuer karmestertől megzenésített *Nemzeti dal*nak elismerő, de az előadást bíráló említése.]

Jún. 11. Kolozsvári Hiradó, 7. sz., 26.

A Kolozsvár, jun. 8. keltezésű hírből, a komáromi, ill. pesti fiatalok küldöttségét búcsúztatva megjegyzik:

Derék jó fiuk is valának ők mindnyájan. Petőfi csak róluk mondhatta a minap:

Oh ifiak, oh én barátim,
Ti megkötött szárnyu sasok,
Láng a fejem, jég a szívem, ha
Végig tekintek rajtatok.

[A *Megint beszélünk s csak beszélünk* c. vers részlete.]

De ők is bennünk nem barázdabillegetőket láthattak, s úgy nézhetek szembe, mint méltó társakkal. Közöttünk a különbség csak annyi, hogy egyikünk a sziklabérceket, másikunk pedig a végetlen rónákat lakja.

Jún. 11. Munkások Ujsága, 11. sz., 169.

A „Követválasztás” c. cikk 2., befejező részében Táncsics, arról szólva, hogy kiknek a megválasztását ajánlhatja olvasóinak, így ír:

Én magam sem igen ismerem az embereket, mert kis körben éltem, de mégis vannak néhányan, kiket tiszta lélekkel ajánlhatok, mert tudom, hogy a kik megválasztják, becsületet vallanak velök; ilyenek például: Madarász József és László; Horárik János; Cserky István; Petőfi Sándor, Jókay Mór, Vasvári Pál; Dobsa László; Dobrossy István.

Jún. 11. Pester Zeitung, 694. sz., 3679. [helyesen: 3677]. Heimisches und Fremdes c., * * * jelű r.

Petőfi der talentvolle Dichter, nach dem 15. März der Talentvollste, bewirbt sich um eine Deputirtenstelle in Kumanien! Wenn die Kumanier nichts dagegen einzuwenden haben, so ist es uns auch genehm! Es gibt Menschen, welche den Geist aller Welt classificiren, so zu sagen mit einer Etiquette wie eine Weinflasche versehen wollen! Sie reden immer von Specialität, ein Minister oder Staatsmann kann nichts anderes sein, vor Allem sage man ja nicht, daß man Minister und Poet sein kann, trotzdem daß die neuere Zeit uns so viele überlegene Geister gezeigt, die speciell in der Wissenschaft, in der Literatur, aber reich an Kunst und Poesie sind? Die nämliche Hand, welche ein *Lelia* und *la mare au diable* geschrieben, spielt auf dem Piano die schwersten Etuden und weiß eine ganze Welt von Harmonien zu wecken. Freilich hat sie in der Politik ohngeachtet vieler Mühe keine Lorbeeren errungen! — Lablache wurde von einem Manne verdunkelt, und dieser war kein Sänger, es war Orfila! Allerdings hatte auch ihn die schäbige Mähre „Politik” aus dem Sattel geworfen! — Auch Victor Hugo litt Schiffbruch in der Politik, — allein diese Ausnahmen werden durch viele andere Beispiele widerlegt. — Warum soll jedoch Petőfi nicht ein Staatsmann werden? warum soll er nicht die Wahltaufe, diese große Einweihung in das politische Leben bei einer Repräsentativ-Regierung empfangen? — Ist doch Richelieu, Friedrich der Große, Canning, Chateaubriand, Dichter gewesen, steht doch heute ein großer Dichter an der Spitze der französischen Republik, und in der That, der Mann versteht vortrefflich die Prosa repräsentativer Versammlungen! — Zwar haben wir bis jetzt noch nicht beobachtet, daß Petőfi über die großen Inspirationen seines Herzens, seiner ungeheuern poetischen Vaterlandsliebe (die wi[e] es irgendwo gestanden, allein gehaltvoller sein soll als die Vaterlandsliebe aller übrigen Ungarn) auch in der marklosen Prosa, diesem intellectuellen Regime einer Deputirtenkammer, in dem Geschäfts- und materiellen Styl bewandert ist, allein warum soll das künftige Parlament Ungarns nicht in seinem Schooße einen Dichter haben, der in Gefühlsfragen die ganze Fülle seiner Poesie entwickelt, und über die andern wie z. B. Urbarialablösung, Bank- und Hypothekwesen, Zolltarif und Volkswirtschaft

zuweilen Oden machen kann, die wegen der Lizenz welche man den Poeten gerne gestattet, sich leicht über die tiefere und wissenschaftlichere Anschauung hinwegsetzen können? Wir wünschen also gerne Glück zu dieser Wahl, wenn auch nur seine schönen vulkanischen Verse die Deputirtenqualifikation bilden!

[Az ismeretlen szerző melegen támogatja a (kis)kunsági országgyűlési képviselőségre pályázó Petőfit; arra a kérdésre, hogy összefér-e a művészet a politikával, a nemzetközi életből vett negatív és pozitív példák sorával válaszol; nincs meggyőződve arról, hogy a „rendkívüli hazaszeretetéről” ismert költő a képviselőházi viták „száraz prózájában” kellő jártassággal rendelkezik, de miért ne viselhetne el a leendő magyar parlament egy költőt is a kebelében — teszi fel a szónoki kérdést —, aki érzelmi ügyekben költészete egész hevével nyilvánít véleményt? „Tehát még abban az esetben is szerencsét kívánunk megválasztásához, ha erre csak vulkanikus szépségű versei kvalifikálják!”]

Jún. 15. Die Opposition, 57. sz., 225.

Rovaton kívül, a hírek között:

Jener Petőffy, der bei der mobilen Garde zum Lieutenant ernannt wurde, ist nicht Alexander unser genialer Dichter und unermüdeter Kämpfer für Recht und Freiheit.

Auf dem Schlachtfelde kann Petőffy durch manche Tapfere ersetzt werden, dort aber, wohin ihn das Zutrauen der Kumanier senden wird, in der Nationalversammlung, ist er unersetzlich.

Er muß als ein Vorkämpfer jener Partei da stehen, die von der unüberwindlichen Macht der Zeit ihren Grundsätzen in Bälde den Sieg erringen wird.

[Az egyik szabadcsapat hadnagyává kinevezett „Petőffy” nem azonos a költővel; őt a csatatéren mások is helyettesíthetik, de a nemzetgyűlésben pótolhatatlan lesz mint annak a pártnak az egyik előharcosa, amelyet a kor legyőzhetetlen ereje rövidesen győzelemre fog segíteni.]

Jún. 17. Budapesti Hiradó, 864. sz., 574.

A Fáy Gyula aláírású, „Zemplénből” c., a következő lapra is áterjedő egész hasábos cikk, amely támadás a Marcius Tizenötödike ellen, többek között így szól:

Ad vocem Sükey et barricadeur-ök — önök valóban igen derék torlaszcsinálók! Halljuk csak! — A május 10iki katonai vérengzés alkalmával a forradalmi csarnok előtt Petőfy indítványára, nyakra före, torlasz emeltetett, kihordattak a csarnokból minden dákok, és ezek a vastag tölgyfagerendákat képviselték, tekeasztalok, székek, fidibus tartó fapoharak, arcképek, és néhány elázott polgártárs, szóval minden ingóság, az utcára; a torlasz mellett, martiusi hősök foglalának helyet, — készek víni életrehalálra. Alig telhetett el azonban néhány perc, midőn a hely színéhez egy osztály dragonos csendes léptekkel közeledett; — és most uraim, — megkezdődik az iszonyu munka! — az imént

említett torlasz t. i. képzelhetlen gyorsasággal elszedetik, úgy hogy mikorra a csapat odaérkezik, annak csak hült helye marad.

Jún. 17. Temesvárer Wochenblatt, 25. sz., 199. Provinz-Kontrolle c. r.

Am 28. v. M. [= vorigen Monats] ward im Budapester Nationaltheater durch sämtliches Orchester- und. Singpersonale die Composition unseres Mitbürgers Gottfried Feldinger zu dem bekannten Nationallied Petöfi's „talpra magyar“ exekutirt, und fand allgemein verdienten Beifall.

[A máj. 28-i Nemzeti színházi ünnepi est keretében elhangzott — Feldinger Frigyesztől készített — *Nemzeti dal*-megzenésítés sikeréről.]

Jún. 18. Életképek, 27. sz., 787. Charivari c. r.

Petőfi Sándor a napokban Félégyházáról szülőföldjéről visszautaztában keresztül menvén Pest megyének dunavecsei kerületén, többek által a helységekben legnagyobb lelkesedéssel már úgy üdvözöltetett, mint e' kerületnek képviselője.

Leghőbb ohajtásaink egyike, hogy Petöfi a közelgő nemzeti gyűlésen bebizonyíthassa, és megmutassa, mi az a nép-képviselő — a szó szoros értelmében véve.

S csak örvendhet az a kerület, melly elmondhatja: Petöfi Sándor a képviselőnk. —

Jún. 19. Kolozsvári Hiradó, 11. sz., 43. Hirfűzér c. r.

A Lenkey János és huszárainak önkéntes hazatéréséről szóló beszámolóban említik:

Ezen ezred [ti. az un. württembergi huszárezred] már 21 év óta tanyázik lengyel földön. Debrecen vidékéről, a hajdu városokból sok derék magyar legényt vittek ki oda. A 2-ik század, Lenkeyé, kitűnőleg jeles egyénekből áll. A mi marciusi napjaink folytában e vitézek valahogy a Pesti Hirlap számaihoz jutottak. Itt olvasták a dolgok jelen helyzetét. Olvasták, hogy a haza veszélyben van; olvasták Petöfinek „Most vagy soha” lelkes buzdító verseit [*Nemzeti dal*] [. . . ezután határozták el, hogy hazatérnek].

[Jún. 20.] [Ri.] Nyári Albert: A magyar forradalom napjai. Pesten, 1848. Magyar Mihál. 2. füz., 33—64.

[37. l.:] Távozzunk kevéssé az útszákról, s térjünk be egy szobába, három személyt veszünk ott észre. — Két nő, egy fiatal s egy éltesebb, s egy komor ifju valának azok. Összekulcsolt kezekkel állt ott az utóbbi, szemeiben tűz égett, keblében nemes érzelmek. Szólt, — és minden szavai a nemes elhatározottságnak színezetét hordák magokon. Úgy látszék, mintha távozni akart volna messze utra, kedveseinek köréből talán örökre megvándó.

Csendes percek következének be, — a magában gondolkozásnak magasztos percei.

„Rögös pályát választál magadnak, félbe szakítá a hallgatagságot az ifjú nő, — a szabadságnak szava hí, távozzál! — Ez a dicsőségnek fényes pályája!”

„Ellenségei a tirannizmusnak, szólt elfojtott hangon az ifjú, — az elnyomott milliók romjain emelve egy szebb jövőt, a hazát emelik a nagyságnak legragyóbb polcára!”

„Távozzál, — mert hol a haza, az elnyomott milliók szava kívánja, mond lelkesülten a nő, ott életem társának az első sorában kell helyet foglalnia!”

Ó hon, szeretett hazám! miért nem teremtett a mindenható ég neked több illy hölgyeket, hogy Chartago vagy Lengyelhon képében, reájok ismerhetnék?!

„Áldott legyen az ügy, mellyért küzdendő leszel” fohászodá az élteőbb nő — s fellelkesülve az ifju a nőknek buzdító szavain, eltávozott. — Ki tudja még e percben, hogy valljon nem — örökre-e?

E' három érdekes személyben: Petőfi, neje, és az utóbbinak édes anyjára ismerünk.

Félhétre lehetett akkor, midőn a négy hazafit: Bulyovszki Gyula, Jókai Mór (az Életképek című divatlapnak szerkesztőjét), Petőfi Sándor és Vasvári Pált, mint e' jelen forradalomnak *kezdeményezőit*, együtt találjuk. Ha képzelhetsz magadnak jelenetet, mellyben a hazáját szerető szívnek viharai a zsarnokság ellen böszülve kitörnek, — e' jelen négyes jelenetre utalnak.

[38—39. l.:] [Ez előkészítő epizód — tanácskozás, tervezetés, az ellenzéki kör 12 pontjának megvitatása, módosítása, a Vasvári törös botjából véletlenül éppen Bécs felé kirepülő tör mint kedvező jel — után:] „Rajta barátim” mondá elhatározott hangon Petőfi — és lelkesültségükben magasztosulva, erősbülve rohannak a feltett pontokkal — a Filingerbe.

[39—40. l.:] [Jókai erőteljes „szózatot” intéz a kávéházban összegyültekhez; ezután:] Petőfi előlép, és a már előre sejtett magyar forradalomra készített koszorúzott „Nemzeti dalát” szavalá el. Ezen költemény sokkal nagyobb befolyással volt a marcius 15-diki eseményekre, hogy sem ezt egész kiterjedésében ne közölném: [A *Nemzeti dal* szövege, cím nélkül.]

„Esküszünk!” kiálták ennek bevégeztével az ifjak, s a forradalmi menet a „Fillingerből” megindult.

[41—43. l.:] [Az orvosi egyetemhez vonulnak, betódnak az előadóterembe; Vasvári szól az ifjakhoz, kihívja őket. Az udvaron:] Jókai a tizenkét pontot olvassa fel. Petőfi mindnyájokat megesketti.

[52. l.:] [A Landerer-Heckenast féle nyomdához megérkezve a nyomda lefoglalására képviselőket választ a tömeg:] s e négy: Jókai, Petőfi, Vasvári és Vidács valának. A tizenkét pont és Petőfi „nemzeti dalának” kinyomtatása határozatati el. A népnek képviselői a mihelybe lépnek. Ezek voltak Magyarországnak első népképviselői.

[63. l.:] [A nyomda előtt:] Midőn Petőfi, a magyar Bérangere[!] a népnek zajos kívánatára nemzeti dalát szavalá el, annak refrainjeit esküre emelt kezekkel mondák utána a népnek ezrei. Esküdtek, hogy ők rabok tovább nem lesznek — szabadok lőnek — de a lerázott rabszolgaság láncait másokra akarják reá kovácsolni [ti. a zsarnokok].

[Jún. 20—25.] Die Grenzboten, (Leipzig) I. félév, 2. k., 25. sz., 458.

H[einrich] Pröhle „Die Nationalitäten in Ungarn” [A magyarországi nemzetiségek] c. cikke 2. közleménye keretében (a 453. lapon előrevetett tartalmi kivonat „Der Poet Petőfi” címmel jelzi a cikknek ezt a részletét):

Wir werfen jetzt noch einen Blick auf die Literatur Ungarns. Mit der Erhebung, mit dem Siege der magyarischen Nationalität Hand in Hand geht das Auftreten eines Dichters, auf den die Ungarn wahrlich stolz sein können. Ich meine Petőfi. Petőfi war lange Zeit Soldat bei den ungarischen Regimentern in Italien, kehrte endlich in sein Vaterland zurück, nicht ohne durch den Aufenthalt in der Fremde die tieferen Anregungen erfahren zu haben, welche ihn die Originalität des Magyarenthums mit Bewußtsein erfassen ließ[en]. Mag er uns den Ritt des Schafhirten beschreiben, welcher von der Haide auf seinem Esel an das Sterbebette seines Weibes eilt und da er doch zu spät kommt, seinen Schmerz nur dadurch beweist, daß er dem Esel mit seiner langen Hirtenstange einen Schlag über den Kopf gibt [*Megy a juhász számaron . . .*]; oder er mag uns den Gutsherrn schildern, welcher von seinem Lager aus einem Diener zuruft: „Du Schlingel, öffne mir einmal die Thüre meines Hauses, damit ich sehen kann, ob draußen meine Leute, die Faulpelze, arbeiten!” [*Ebéd után*] — überall sehen wir das ungarische Leben mit seinen wilden unverschleierte Reizen vor uns. —

[A magyar irodalomra vetett „pillantás” tárgya Petőfi, aki korábban katona volt s külföldről mélyebb ösztönzéseket hozott magával, amelyek nyomán jobban tudatosodott benne a magyar nemzetiség eredetisége. Ezt a szerző Petőfi két költeménye példáján szemlélteti, amelyekből a magyar élet „vad, kendőzetlen szépségei” tárulnak elénk.]

Jún. 21. Budapesti Híradó, 867. sz., 587. A * * * jelű, Fővárosi hírek c., jún. 17-éről keltezett rovat.

Petőffy nem lett követ; — Szent Miklóson, mint mondják — a többség törvénytelenégeket követett el az ő pártja irányában. Jövő levelemben kimerítőleg irandok e tárgyról.

Jún. 21. Pester Zeitung, 701. sz., 3706. Landtagswahlen c. r.

Der talentvolle Dichter Petőfi wurde nicht zum Deputirten in Kumanien gewählt! Es zeigt allerdings eine gänzliche politische Bildungslosigkeit, daß die Kumanier keinen *Dichter* gewählt, indeß kann sich Petőfi sehr leicht darüber trösten, denn er kann sich wieder ausschließlich der Poesie widmen, zu was ihn die Natur und seine Kenntnisse bestimmten. Möge er daher seine Leidenschaft für die Politik beruhigen, und die edle reine Göttin Poesie wieder zu Ehren bringen, da diese ihn allein nur unsterblich machen kann. Shakespeare, Byron, Shelley, Goethe, Schiller u. s. w. sollen seine Deputirtenkammer bilden, allein der Mirabeau paßt nicht für ihn, weil dieser, trotz dem daß Petőfy in seinem letzten Artikel in den *Életképek* sich selbst in dessen Worte hineingefühlt, keine Instincte für poetische Politik besessen! Mirabeau hatte das Herz im Kopfe.

[Petőfi szabadszállási bukásának híret csodálkozva veszi ugyan tudomásul, de ennek kapcsán azt fejtegeti, hogy a költő könnyen megvigasztalódhat, hiszen a nem neki való politizálás helyett — bármennyire is próbálta magát legutóbbi cikkében Mirabeau stílusában kifejezni — végre kizárólag a költészetnek élhet.]

Jún. 21. Radical Lap, 17. sz., 66. Fővárosi hírek s mozgalmak c. r.

[Mérleg jele = Remellay Gusztáv:] A mai számunkban olvasható, milly gonoszul viselték magokat néhány kun urak s uracsok Petőfi irányában. — Hogy ha mind az, mit Petőfi ur mond, áll (s pedig hisszük, hogy áll), nem egy, de tizenkét Szluhát kellene a szabadszállásiakra, s kun.sz.-miklósiakra küldeni.

Vagy igaz, hisz birák s tanácsbeliek izgattak leginkább Petőfi ellen, s ezekre nézve nem lenne büntetés Szluha visszatérte.

[Alább, ugyanazzal a jellel:] Ad vocem képesség — néhány érdemes kun azt mondta Petőfiről, hisz meg sincs benne a képesség kövétté lehetni.

Heves egy részében a kétszínű ember mondatik képesnek, illy értelemben igaza volt kun uramnak, de más értelemben biz éppen kun uramék, kiknél a buza sok, de az intelligentia méreg kevés, elvetették a sujkot[!].

Jún. 22. Die Opposition, 63. sz., 257—258. Pesth c. r.

Petőfi szabadszállási nyílt levele, ezzel a lapalji, szerkesztői jegyzettel:

Wir entsprechen hiermit der Aufforderung Sándor Petőfi's und geben seine, in dem Márczius 15. erschienene Klage gegen die Szent-Miklóser und Szabadszálläser in ganzer Ausdehnung. [Eleget tesz Petőfi felhívásának és a Márczius Tizenötödikében megjelent nyilatkozatát teljes terjedelmében közli.]

Kun-Szent-Miklós d. 15. Juni. Es ist endlich die Zeit gekommen, wo das Volk zur Nation ward, wo dasselbe sich frei seine Vertreter wählt, und nicht mehr durch den Adel repräsentirt wird. Ich ergreife die Gelegenheit, um das Volk, welches ich bisher in der Literatur vertreten habe, auch auf dem Reichstage zu vertreten. Wer kennt besser seine Noth, als ich? Wer würde seine Rechte begeisterter vertheidigen als ich, dessen Gott, dessen Religion das Volk ist.

Ich erschien in meinem Geburtslande in Klein-Cumanien; ich erließ eine Proclamation an das Volk, und die Proclamation ward durch alle Wähler ohne Kaputröcke mit Begeisterung aufgenommen; man sagte allgemein, daß man mich zum Deputirten wählen werde. Ich kam auf einige Tage nach Pesth herauf, und als ich wieder heimkehrte, zirkulirten von mir solche Gerüchte, als wäre ich der größte Missethäter!!! Wer sprengte diese Gerüchte aus? Niemand anderer, als die Leute mit Kaputröcken. — Trotz diesem wollte mich das Szent-Miklöser Volk hören, und es kam eine Deputation von 200 aus dem Volke zu mir.

Ich begab mich mit ihnen auf das Rathhaus, und machte es dem Magistrate zu wissen, daß ich eine Volksversammlung halten werde. — Die Horde dieser Stachelschweine fuhr mich an, und wollte mein Auftreten verbiethen. — Ich aber gab nicht nach; endlich willigten sie unter der Bedingung ein, wenn ich die Verantwortung für jede Folge über mich nehme, und meine Rede ihnen vorläufig mittheile.

Die erste Bedingung habe ich angenommen, nicht aber die Zweite; weil ich erstens noch nicht einmal gewußt habe, was ich sprechen werde, und zweitens, weil wir die Censur am 15-ten März nicht darum aufgehoben haben, daß ich meine Rede, falls daß ich dieselbe im Voraus verfertigt hätte, dem Urtheile eines Kupak-Tanács unterbreiten soll. Der Ritter einer hoffnungsvollen Mohn-Blume, aus der Race der Kaputos, stellte die Frage an mich, über was ich sprechen werde. . . ? Von was sonst, als von der Deputirten-Wahl, und jenen Verläumdungen, die man während meiner Abwesenheit aussprengte. Er brauste schrecklich auf, und sagte, daß ich zwar von der Deputirten-Wahl sprechen könne, aber daß er mit aller Macht seines Richteramtes mir gebiethe, mich hinsichtlich der Verläumdungen zu rechtfertigen. O Musterbild aller Richter! er ließ gegen mich alle Niedrigkeiten aussprengen, ja er sprengte sie selbst mit aus, und jetzt geboth er mir, mich zu rechtfertigen. Und dies geschah am Rathhause, in der Kirche der Gerechtigkeit! Göttin der Justiz! Warum hältst du das Schwert in deiner nackten Hand, wenn du ihm, wenn auch nicht den Kopf, doch jedenfalls die Nase herunterschneidest?

Ich begab mich vor das Rathhaus, und sprach zu dem versammelten Volke von der Deputirten-Wahl, und schwieg von den Verläumdungen; keinesfalls aber zufolge des richterlichen Verbothes, sondern weil ich es aus den Gesichtern meiner Zuhörer herausgelesen habe, daß wenn ich nur meine Verläumder erwähne, sie in das Rathhaus hineinstürzen, und meine Verläumder gleich schlechten Banknoten zerreißen.

Noch damals, als ich auf dem Rathhause mit dem ehrenwerthen Magistrate parlamentirte, erklärte aus Ungefähr mein Säbel, woraus das Volk unten zu schreien angefangen hat: „*Es gibt Unglück, man thut Petöfy etwas zu Leide!*“ Sie stürzten herein, wurden aber besänftigt, als sie sahen, daß man mir nichts thun wolle. Als ich später sprach, hatten mehrere der mich Umgebenden ihre Messer in den Händen; sie glaubten, daß die Pharisäer, wie sie die Kaputosok nannten, mir etwas anthun wollten. — Sie waren entschlossen, Den, der mich antasten würde, niederzumetzeln. Zum Glück getrauten sie sich nicht zu mucksen. Die Volksversammlung ging ruhig von Statten, und das Volk der ganzen Stadt ist mir bis heute unerschütterlich treu geblieben.

Nachmittag ging ich nach Szabadszállás hinüber, und hörte dort von einem Magistratsrathe, daß das Volk beinahe ohne Ausnahme an meiner Seite sei.

Ich begab mich nach Szent-Miklos zurück, und hatte keinen Zweifel, daß ich gewählt werde.

Die herrlichen Kaputos haben ihre Verläumdungen wieder vermehrt, sie sagen, ich hätte meine Rede aus einer Zeitung herausgeschrieben; daß man mich nach Szabadszállás gar nicht hineingelassen habe, sondern daß ich vor dem Ende der Stadt zurück gejagt worden sei.

Vorgestern langte ein Brief an, mit dem Szabadszálläser Stadt-Spiegel, und der Unterschrift des Magistrat, der Stadt Szabadszállás. — Dieser Brief würde dem letzten Schweinhalter, dem ersten Jesuiten und Metternich zur Ehre dienen. — Der Inhalt dieses Briefes ist unter andern folgender: „Diese drohende Gefahr wurde durch die Untugend, des sich bei uns zum Deputirten aufdringen wollenden

fanatischen Aufwieglers Petöfy verursacht, er hat zwar auch bei uns einige Anhänger, die aber bethört sind, und nicht wissen, welche Vipper-Brut sie in ihren Busen schließen wollen; aber Dank dem Genius unserer Nation, sie sind bereits erleuchtet worden, und sehen es ein, daß durch ihre Vorurtheile sehr leicht die Nation, mit der größten Gefahr, ja mit dem Untergang bedroht werden könne. — Petöfy hatte auf die Frage eines unserer Mitbürger: Wann endlich der friedliche Zustand zurückkehren werde, die Antwort ertheilt, daß dies nur dann geschehen wird, wenn das Land an seine alten Herrn, *an die Slowacken übergeht*. Aus diesem ist ersichtlich, wie gefährvoll es sein würde, dieses mit einem niedrigen Charakter versehene Individuum als unseren Repräsentanten zu wählen, weil ein jeder Bürger es einsehen muß, daß er uns um welch immer niedrigen Preis verkaufen würde. — Diesem zufolge haben wir heute eine allgemeine Versammlung gehalten, und beschlossen: durch Sie geehrter Mitbürger dem Petöfy wissen zu machen, daß wenn ihm seine persönliche Sicherheit, *ja sein Leben lieb ist, er zur Deputirten-Wahl* nicht zu uns kommen soll, weil das Volk höchst gereizt ist, und wir für den Ausbruch der gerechten Wuth desselben nicht gut stehen können.

(Da der Aufsatz sehr lang ist, so müssen wir die Fortsetzung auf übermorgen verschieben.) [A folytatást, a cikk nagy terjedelme miatt, holnaputánra kell halasztanunk.]

Jún. 22. Radical Lap, 18. sz., 70. Fővárosi hírek és mozgalmak c. r. ≙ [mérleg jel: Remellay Gusztáv] hír.

A „Martius 15-ke” szerint K.-Sz.-Miklóson azzal gyanusították többek közt Petöfit, hogy *republicanus s tót királyt akar*.

Jún. 22. Radical Lap, 18. sz., 70. Fővárosi hírek s mozgalmak c. r. ≙ [mérleg jel: Remellay Gusztáv]:

A *szabadszállási* kerületi választók ama része, melly Petöfit ohajtja követül, az elkövetett törvénytelenések miatt *petitióval* járult a ministeriumhoz.

Jún. 22. Der Schmetterling, 25. sz., 99. Az 5. számjellel jegyzett, Lokalbemerker c. r.

Petöfi erzählt in einem getreuen Berichte den mißlungenen Erfolg, welchen sein Auftreten in Klein-Kumanien als Wahlkandidat hatte. Er selbst gesteht, daß er sich über seine Wahl gefreut haben würde, nicht aus Ruhmsucht oder Habgier, sondern weil er für das Glück und die Rechte des Volkes kämpfen könne. — Die Thatsachen, welche er erzählte, liefern einen traurigen Beleg zur Geschichte unseres Vaterlandes. Er mußte den Bewerbungen eines Priestersohnes Plaz machen, welcher durch die schändlichsten verleumderischen Umtriebe über ihn den Sieg davon trug. — Man bezeichnete ihn dem wahlfähigen Volke als Republikaner, als zudringlichen Proklamationsverfasser, als Feind des Ministeriums und des Königs, und da dies noch nichts nützte, gar als russischen Spion, der dem Panslavismus anhänge, endlich berauschte man nächtlicher Weise das Volk, und so wurde er durch die trunkene Masse gewalthätig gestürzt. Er mußte mit

Gefahr seines Lebens Szabadszállás, wo die Wahl vor sich ging, verlassen, u. sein Gegner wurde ohne Votation einstimmig zum Deputirten ausgerufen.

[Petőfi jún. 15-i kunszentmiklósi nyílt levelének kivonatos ismertetése.]

Jún. 22. Ungarns Morgenröthe, 78. sz., 308. Budapester Zapfenstreich c. r.

Der berühmte Republicaner und Dichter Herr Petőfi Sandor gesteht in einem 6 Spalten langen sehr prosaisch geschriebenen — von Kun Sz. Miklos (15. Juni) an Marczius 15-ke emittirten Schreiben ganz naiv: wie er bei der Deputirten-Wahl in Szabadszállás düpirt[!] und total durchgefallen sey. Aus dem ganzen erhellet das Factum, daß demagogische Umtriebe für jetzt noch von dem gesunden Menschenverstande unseres kernigen Volkes ganz gemächlich abprellen, und sich derartige Tageshelden in Ungarn nicht nur *unmöglich*, sondern auch *lächerlich* machen.

[Petőfi jún. 15-i kunszentmiklósi nyilatkozatát „igen prózainak és naivnak” minősíti, s arra a megállapításra jut, hogy a magyar nép „egészséges értelmét” nem tévesztheti meg a demagógia; a politika effajta mindennapi hősei nemcsak lehetetlenné, hanem nevetségessé is válnak.]

Jún. 24. Die Opposition, 64. sz. [261]—262.

Fortsetzung der Erzählung von Petőfy.

[Petőfi elbeszélésének folytatása.]

Kun Sz. Miklós.

Anfangs glaubte ich, der terroristische Brief sei nur um mich einzuschüchtern geschrieben; ich war jedenfalls entschlossen, wie immer das Volk gereizt sei, zu erscheinen; wenn es möglich ist. Die Verführten eines Besseren zu belehren, und zu beschwichtigen; jedenfalls aber, damit meine Freunde nicht sagen können, daß ich sie, die mir unerschütterlich anhängen, verlassen habe.

Vorgestern begab ich mich nach Szabadszállás hinüber, und logirte bei einem Bekannten ein; er und seine Familie waren bei meiner Ankunft höchst erschrocken. Sie sagten, ich soll augenblicklich umkehren, weil ich sonst erschlagen werde. — Vorgestern hatten die Kaputos bis Mitternacht — sagte er — das Volk haranguirt; der Geistliche, dessen Sohn Deputirter werden will, sagte er, wolle also gleich, sobald Sie erscheinen, Sturm läuten lassen. Fliehen Sie, wenn Ihnen Ihr Leben lieb ist.

Auf gleiche Weise sprach auch einer meiner Anverwandten, und ich wollte schon zurückkehren, nicht Meinetwegen, sondern wegen meiner Gattin, die an meiner Seite war. Ich sagte ihr: Wir wollen nach Hause gehen; sie aber sprach entschlossen: Wir werden nicht fliehen, wir werden, wir müssen hier bleiben! Sie mögen uns überfallen, sie mögen uns todt schlagen; wir bleiben, damit Niemand sagen könne, Du hättest Dich zurückgezogen.

So sprach meine Gattin. Ich willigte ein zu bleiben, und begab mich auf das Stadthaus, alwo man über mein unerwartetes Erscheinen bedeutend erschrock. Man glaubte nicht, daß ich kommen werde. — Der Obernotair, der einzige Kaputos in Szabadszállás, der mir gut ist, erzählte mir, daß der ehrenwerthe Magistrat ihn zwingen wollte, mich vor dem Volke ämtlich zu verläumdnen, was er als Ehrenmann natürlich nicht thun konnte. Einige Burschen im Kaputrock, die gegenwärtig waren, hatten sich damit entschuldigt, daß sie nur meinen Charakter, nie aber meine Grundsätze angefeindet haben. — Oh! ihr wißt ja nicht einmal, was Charakter und was Grundsätze seien!

Als ich mich in mein Quartier begab, grüßten mich viele Bauern am freundlichsten; ich glaubte daß Alles gut sei. Die Kaputos werden erschrocken sein, dachte ich, und das Volk hängt mir zu. Um 10 Uhr ward ich durch Musik und Lärm erweckt. — Man ließ den Sohn des Geistlichen als Deputirten leben; die Leute, bei denen ich eingekehrt war, sagten mir, daß der Geistliche der ganzen Bevölkerung Wein verabreichen lasse. Als meine Feinde sahen, daß sie weder durch Verläumdung noch durch Ränke das Volk mir zu entfremden im Stande seien, haben sie sich entschlossen, das arme Volk durch Wein und Brantwein seines Verstandes zu berauben, damit es sich gegen mich, und gegen sich selbst kehren möge. — Das Trinken und der wilde Lärm dauerte durch die ganze Nacht.

Morgens begab ich mich auf das Rathhaus, um die Fremden zu erwarten, und wenn Alle beisammen sein werden, mich hinsichtlich der Verläumdungen zu rechtfertigen. Als ich einige Minuten dort war, hörte ich das Wort „Unverschämter“ in meiner Nähe. — Ich blickte hin, um zu sehen wer dies gesagt habe. Ein ehrenwerthes Individuum, das in seiner Jugend sich von meinem Vater 40 Gulden ausgeborgt hatte. — Mein Vater hatte es nur später erfahren, daß der gute Vogel von seinem eigenen Vater ein Pferd und Pistolen gestohlen, und sich als Betyár in die Pußta begeben habe. Er war eine Zeit Betyár, dann hat man ihn gefangen, später ist er Richter von Szabadszállás geworden, und seit dieser Zeit bestiehlt er seine eigene Vaterstadt. Dieser Mensch, wenn man übrigens ihn einen Menschen nennen kann, sagte neben mir im höchsten Rausche das Wort, „der Unverschämte“. Als ich nach ihm blickte, lallte er: „Ja ja, unverschämt, wie konnten Sie so unverschämt sein, hieher zu kommen?“

Ich trat vor ihm hin.

„Herr wählen Sie besser Ihre Worte.“

„Nein, ich werde dieselben nicht wählen“, antwortete der Besoffene; „wie konnten Sie sich so unverschämt hieher drängen?“

Ich wies ihn noch einmal zu Recht. Da umgab mich die berauschte Masse, das Zeichen wurde gegeben, man stürzte von allen Seiten auf mich zu, und mehr als hundert Kehlen erhoben ein wildes Geschrei.

„Das ist der Vaterlandsverräther, der zum Galgen reife russische Spion, der das Vaterland verkaufen will, hängt ihn, schlagt ihn todt.“

„Mäßiget Euch, Mitbürger“ sprach ich, „laßt mich sprechen, damit ich im Stande sei, mich zu rechtfertigen.“

„Nein, wir lassen ihn nicht sprechen, wir schlagen ihn todt, — ertönte es unter wilden Flüchen und Schmähungen. — Da ward ich schon bis zum Thor zurückgedrängt, ich sah es ein, daß ich nicht sprechen könne, und fragte, wo der Richter sei.“

„Ich bin es, was wollen Sie von mir.“

„Herr Richter, Sie werden verantwortlich sein, wenn mir ein Leid geschieht!“

„Ja wenn es möglich ist. Kommen Sie also hinauf.“

Ich begab mich hinauf in den ersten Stock des Rathhauses, dort fand ich den Präses des Wahl-Aktes, einen ausgepeitschten Notair, der auf der Volksversammlung gesagt hat, daß wenn das Volk mich nicht todt schlägt, er mich todt schießen werde.

„Warum sind Sie hieher gekommen, sagte er, nachdem das Volk so sehr gegen Sie aufgereizt ist?“

„Und wer hatte es aufgereizt“ fragte ich ihn, „übrigens ist dies jetzt alleseins, der Richter und Sie sind für Alles verantwortlich.“ —

(Schluß folgt.)

[Vége következik.]

Jún. 24. Pesther Handlungszeitung, 21. évf., 23. sz., 91. Hirdetés-rovat.

In Treichlinger's Kunst- und Industrie-Comptoir [...] in Pesth ist zu haben: [...] Nemzeti dal, von Petőfi, komponirt von K. Thern, für Gesang und Pianoforte 20 kr.

[Treichlinger zenemű- és iparcikk-kereskedő Petőfi versének Thern Károly-féle megzenésítését hirdeti.]

Jún. 24. Der Ungar, 146. sz., 1170. Tags-Bülletin c. r.

Die Wähler des Szabadbálláser Bezirks (in Kl.-Kumanien), welche den so schmählich behandelten Dichter Petőfi zum Deputirten wünschen, haben in Betreff der gegen Petőfi begangenen Gesetzwidrigkeiten beim Ministerium eine Petition eingereicht.

[A szabadszállási kerület Petőfi-párti választópolgárai a költővel szemben elkövetett törvénytelenések miatt panaszos beadvánnyal fordultak a minisztériumhoz.]

Jún. 24. Der Ungar, 146. sz., 1171. Tags-Bülletin c. r.

Dem Vernehmen nach soll nun der Dunavecseer Bezirk Petőfi zum Deputirten wählen lassen. Wir können nur wiederholen, was wir schon einmal sagten, daß jener Bezirk sich glücklich schätzen kann, der Petőfi zu seinem Vertreter erhält.

[Azt mondják, hogy a dunavecsei kerület is szeretné Petőfit képviselőjéül. Boldognak mondhatja magát az a kerület, amely őt követéül nyerheti.]

Jún. 25. Die Opposition, 65. sz., 266.

Schluß der Erzählung Petöfy's
[Petöfi elbeszélésének befejező része.]

„Wenn Sie sich nicht alsogleich aus der Stadt entfernen,“ antwortete der ausgepeitschte Notair „so stehe ich für Ihr Leben nicht gut!“

„So bleibt mir also nicht Anderes übrig, — sagte ich — als mich zu entfernen; aber sorgen Sie, daß man nicht nur meine Person nicht antasten, sondern mich auch gar nicht insultiren soll. — Wahrlich herrlich, wie man bei Euch die Freiheit versteht.“

„Die Freiheit bei Euch besteht darin, daß es dem Präses der Deputation, dem ausgepeitschten Notair frei stehen soll, den, der ihm nicht gefällt, aus der Stadt zu jagen.“

Unterdessen erschien auch der alte Geistliche, der früher die ganze Nacht bei 40 Eimer Wein im Interesse seines Sohnes gepredigt hatte, und sagte mir, ich soll mich nicht fürchten, es wird mir nichts geschehen.

„Fürchten, sagte ich, wäre ich denn hierher gekommen, wenn ich Furcht kennen würde?“

Man begleitete mich hinunter, die berauschte Menge brüllte noch immer, es traten bewaffnete Nationalgarden hervor und umgaben mich; so ging ich zu Fuß bis zum Ende der Stadt, wo ich eingekehrt war. Der Wagen ist uns nachgefahren; es hat nur noch das gefehlt, daß man mir die Hände auf dem Rücken binde. —

Man packte meine Sachen auf. Ich ließ meine Frau auf den Wagen steigen, und der Wagen setzte sich in Bewegung.

„Wo führst du mich denn hin? — fragte ich nach einer Weile den Kutscher, — dieser Weg führt ja nicht nach Sz. Miklos.“

„Ja, mein Herr, dies ist aber ein Nebenweg. Man hat mir befohlen, Sie da zu führen.“

Ich konnte nicht begreifen, warum dies geschehen sei? Wir fuhren schon eine Strecke, als ich auf die Landstraße schauend, meine Fahne erblickte, und auch die Wägen von Sz. Miklos und Laczháza, auf welchen meine Leute fuhren. Es war also dahin intrigirt, daß wir uns nicht begegnen sollen. In einer schrecklichen Wuth kam ich zu Hause an; gleichfalls wüthend kamen gegen Mittag auch die Laczházer und Sz. Mikloser zurück; sie erzählten, was mit ihnen geschehen sei.

Als sie sich Szabadszállás näherten, hatte sie bei der Bösztrörer Csárda im Namen des Sohnes des Geistlichen ein Emissair empfangen. —

Der nicht für Petöfy ist, sprach dieser, möge her kommen, und trinken, der für ihn ist, möge nicht nach Szabadszállás gehen, weil er dort todt geschlagen wird.

Weder Furcht, noch sonstige Lockung konnte auch nur Einen von meinen Leuten wankend machen. Bei Szabadszállás angelangt, hat man sie mit dem

empfangen, daß sich Petőfy bereits entfernt habe, — nachdem er den Magistrat mit gefalteten Händen gebeten hatte, man soll ihn nur wegführen lassen, sie sollen die Fahne Petőfys nicht in die Stadt tragen, denn es ist sonst um ihr Leben geschehen. Mein Freund, bei dem ich einlogirt bin, begab sich auf das Rathhaus, um die wahre Lage der Sache zu erfahren. Als er meinen Namen nannte, so schrie man ihn an, er soll denselben nicht wiederholen, falls er nicht sterben will.

Es entstand schnell ein Lärm, daß am Ende der Stadt die Szent-Mikloser mit den Szabad-Szállásern in Collision gerathen seien; dieß war aber nicht wahr; meine Leute getrauten sich nicht hinein zu ziehen, weil die Szabadszálläser mit Flinten, Säbeln, Sensen und Heugabeln bewaffnet waren. — Später erschien eine Deputation vom Rathhause, und sagte meinen Leuten, daß sie schon hinein kommen können, — *weil man die Waffen bereits niedergelegt hat.* — Durch dieß haben sie also bewiesen, daß sie früher bewaffnet waren. Meine Leute, die nicht einmal Stöcke bei sich hatten, sagten ihnen, sie mögen die Waffen nur wieder ergreifen, wie sie dieselben niedergelegt haben; sie kehrten um, aber mit dem Entschlusse, mich, falls sie mich einholen, zurück zu führen, und wenn sie auch Alle sterben sollten. —

Zum Glück haben wir uns erst in Szent-Miklós zusammen getroffen; ich ermahnte sie zur Ruhe, und sagte, daß sie sich ruhig verhalten sollen, weil das Gesetz ihnen Genugthuung geben wird, geben muß.

In Szabadszállás ward der Sohn des Geistlichen einstimmig zum Deputirten gewählt; ein aufgeblasener Junge, der obendrein noch eine Creatur Szluhas ist.

So ging die Deputirten-Wahl von statten. Ich habe nicht ein Faktum verfälscht, ja nicht ein Wort. So wahr mir Gott helfe auf dieser und jener Welt.

Herr Petőfy wird es nicht für ungut nehmen, daß wir, nachdem wir einen unterbrochenen Artikel mittheilen, nach Anführung des Hauptsächlichen, dasjenige, was in seinem Artikel Nebensache ist, weglassen, und nur noch den schönen charakteristischen Schlußatz anführen.

[Elnézést kérnek Petőfitől, hogy több részletben közölt cikkéből, a lényeges dolgok elmondása után, a továbbiak nagy részét mellőzik, csak a szép és jellemző zárómondatot idézik még:]

Aber ich beschuldige trotz diesem nicht das Volk, sondern nur seine Verführer, und seine Bethörer, die einst vor Gott, und früher noch durch das Gesetz büßen werden. Das Volk ist mir heilig, um desto mehr heilig, weil es gleich dem Kinde schwach ist. Gelobt sei der Name des Volkes jetzt und in aller Ewigkeit.

[A cikk eredeti szövegének újraközlése: EPN 443—452, ill. VP 5. k., 98—105.]

Jún. 25. Die Opposition, 65. sz., 267. Pesth c. r.

Die Morgenröthe schimpft jetzt über Petőfy. Sehr traurig für Petőfi — daß sein Name in einem so nichtswürdigen Blatte genannt wird.

[A Morgenröthe Petőfit ócsárolja. Szomorú, hogy a költő nevét egy ilyen méltatlan lapban említik.]

Jún. 27. Ellenőr (Kolozsvár). [Egyéb adatok hiányoznak.]

A pesti lapok Petőfi Sándor tisztelt barátunknak egy cikkét közlik, melyben világos, hogy túl a Királyhágón is mily gyalázatos dolgokat követnek el a hazaárulók. . . . méltó bosszankodásában mi is osztakozunk, mi is sajnáljuk, hogy a szabadság 3-ik havában ily gyalázatos dolgokat követnek el, de megbocsát, ha cikkét, terjedelméért nem közölhetjük. [A cikk rövid tartalmi kivonata következik.]

Jún. 29. Die Opposition, 68. sz., 278.

Einige Handwerker, welche dieser Tage in der Morgenröthe den Schmähartikel über Petőfi lasen, riefen entrüstet aus: das ist schändlich, so ein elender Wicht, der nicht würdig ist, unserem genialen Patrioten Petőfi die Schuhriemen aufzulösen, wagt es denselben zu beschimpfen; in die Kloake mit diesem literarischen Kappelbuben! — G. Z.-i [Zerffi Gusztáv]

[„Néhány kézműves” felháborodott nyilatkozatát idézi, akik a Morgenröthe Petőfit gyalázó megjegyzését olvasva legszívesebben a szennyecatornába dobnák a lapot.]

Jún. 30. Marczius Tizenötödike, 92. sz., 368.

A mai Közlöny e következő választásokról értesít: [. . .] Jászkunságban. Pap Mór. Illési János. Gózon Imre. Nagy Károly (Petőfi ellenében.)

[Jún.?] [Kv.] Gyulai P[ál]—Mentovics F. [Mentovich Ferenc]—Szász K[ároly]: Nemzeti színek. [Versek.] Kolozsvár, 1848. Barráné és Stein. [4] 49 l. [27—28. l.:]

(Szász [Károly]:) Hontavas.

Oly tavasz van-e most, minő eddig volt?
— Ha felolvadt a tél jégből füzött lánca;
Hogyha még a hótól csillogó tetőkön
Ragyogott a napnak gyémántos zománca;

Ha a zöld bokornak lombfátylától fődve
A zenélő csermely kristály-habja indul,
S a szabad pacsirta énekét megkezdi
A kék láthatárnak könnyü felhőin tul?

Ugy van, oly tavasz van, mint egyébkor is volt;
Csakhogy a hegyeknek fehér homlokára
A tavaszi napnál ragyogóbb csillagnak,
Az ős-dicsőségnek süt reá sugára!

Ugy van, oly tavasz van, csakhogy most a csermelyt,
Melynek zöld lombtól van sátorozva partja,
— Hogy ki ne apadjon, áradó hullámmal
Egy boldog nemzetnek örömkönnye tartja.

Lenn a csendes völgyben dalra kelve indul
A megtért szabadság szellőjének szárnya,
Fölmegy a bércekre, és az ős-romoknak
Elhagyott falait még egyszer bejárja.

Ott a romok alatt szúnyadott egy madár,
Mely eddig keservét éjenként lesírta,
De az uj szellőtől dalra kelve ébred;
— Az PETŐFI SÁNDOR, a szabad pacsirta.

[Jún.?] [Ri.] [Szilágyi Sándor:] Forradalmi mozgalmak Bécs — Pest — Kolosvárt. (1848-ban.) Kolosvár, 1848. Tilts. 78 l.

[34—55. l.:] *Pesti forradalom. (Márc. 15-én.)* [41—42. l.:] [A Felinger (!)-kávéházban „több népszónok” buzdítja az összegyűlt tömeget, amely aztán „Petőfi vezetése alatt, ennek egy lelkes beszéde után, megindult az egyetembe [. . .] megszabadítani a slendrián rendszer járma alatt nyögő tanulókat”. [43. l.:] [A Landerer-Heckenast nyomdánál történekről szólva elmondja, hogy míg a „nyomda legényei” „dolgoztak, künn Petőfi és más népszónokok a sajtószabadság hasznait lelkes beszédekben magyarázták, az előbbi lelkes nemzeti dalát, a magyar marseillaisét közkívánat nyomán kétszer szavalta el. Ó mi szépek voltak e hangok — elmondva a megnyerendő szabadság küszöbén.

Csak hamar elkészült az első censuratlan példány »mit kíván a magyar nemzet« és a második a *nemzeti dal* volt.” [43—45. l.:] „*Nemzeti dal* [a teljes szöveg] Petőfi Sándor.” [aláírással]. [45. l.:] „És az ifjuság, melly e dalt ihletett szerzőjétől annyi lelkesedéssel hallá elszavaltatni, a perc nagyszerűségétől meglepetten, alig titkolhatta azoni örömét, hogy a mindig ujtó erő az uj kor reformjai kivitelét neki tartá fenn, lelkesülten szavallá utánna az esküsünk szót.

Két drága kincs birtokába jutott akkor pár perc eltelte előtt — a sajtó szabadság és egyesülés egy cél, egy terv fölé [felé]. S hol e kettő megvan: hol 10 ezer ember esküdt meg honát és egymást boruban nem hagyni el, nincs szolgaság, hol szolgaság nincs, szabad emberek laknak.” — [47—49., ill. 52. l.:] [a középponti választmány két első, 1848. márc. 15-én kelt hirdetményének szövege (a forradalom vívmányairól, ill. a nemzetország kibővítéséről), az aláírások között mindkét ízben Petőfi Sándor nevével.]

Júl. 1. Nép-elem, 1. sz., 3. Követválasztások c. közleményben.

Jász-Kunság. Pap Móric, Illési János, Gozón[!] Imre, Nagy Károly Petőfi ellenében.

Júl. 2. és 3. Reform, 2. félév, 2. sz., 7., ill. 3. sz., 14.

A két részből álló, névtelen (feltehetően Zerffi Gusztávtól írt), az új, fenyegető helyzetben a magyarságot fegyverbe hívó cikk címe a *Nemzeti dal*, kezdete: „Talpra magyar!” A 2. rész utolsó bekezdésében is, hangoztatva, hogy a magyar „igaz ügyét” nem győzheti meg „az átkozott hidegvérü önzés”, megismétli: „Nem; csak talpra magyar! Ereidben dicső őseidnek ősvére folyik” stb.

Júl. 4., 6. Kolozsvári Híradó, 20, 21. sz., 78—79, 82—83.

Petőfi „Kun-Szentmiklós, jun. 15. 1848” keltezésű *Nyilatkozatának* közlése 2 részletben.

Júl. 6. Marcius Tizenötödike, 97. sz., 388. Csernátoni [Lajos] cikke.

Oh te 226-ik számu ház a Lipót utzában[!], nagyok és borzasztók lehetnek a te büneid, lakóid közt sok incarnatus pecsovicsnak kellett lenni, s kronikad az oeüle des boeufes scandaljait nevelhetné: hogy illy hallatlanul kell lakolnod.

Oh kétszer boldogtalan 226-ik szám a Lipót utzában, milly nagy és végetlen lehet haragja feletted a villámos égnek, hogy illy poenitentiát mért rád. —

Oh háromszor sajnálatra méltó 226-ik számu ház a Lipót utzában — melly magadban rejted Szabadszállásnak az ő képmutatóját, ki 15 pengő forinton, háromnap hallgatásért fizetett diurnumon, képviseli a Pesti Hirlap hirdetései közt, hogy mennyire humanus, szelid és mivelt lélekkel birhatna, ha nem lenne olly faragatlan, goromba és műveletlen mint millyennek magát mutatja. —

Hát erre fizetik önt választói, hogy magát pénzökön tegyen nevetségessé és megvetetté?

Uram, Uram Nagi(y) Károly uram! az Isten nem ver bottal.

Alig hihetjük, hogy a jóságos isten eléggé istentelen lenne szegény Éva anyánkat — egy excessusért — önhöz hasonló utódban is sujtolni, s megvagyunk győződve, hogy ön származási fája a teremtés elsőbb napjaira ér fel, midőn a jehova teremtett ugyan sok mindenféle bogarat de — embert még nem.

Ön utoljára is a Plato embere; egy tollatlan, kétlábu meztelen teremtmény, ki — kék átillában jár.

Ugyan nemes Nagi Károly, hogy jutott önnek eszébe olly nemtelen kis cikket írni, s a mi több 15 sage tizenöt pengő forintot fizetni képviselői tekintetének önmaga általi bepiszkolására.

Bizony mondom, önnek jobb lett volna nem születni, mert így nem lett volna Szluha embere, nem fordított volna köpenyt közelebről, nem itatta és fanatizálta volna a népet, lett volna képviselő (mi notabene adhuc sub iudice est) s következőleg nem irt volna egy örökös meggyaláztatásba, azon felül háromnap

diurnumba kerülő cikket, mely küldői előtt gyönyörű kis mutatónyul szolgálhat víkszolatlan lelkének az ő gorombaságáról, ezen első képviselői kellékről.

Vagy tán a volt önnek célja, hogy a Marciusba jöjön; no hiszen ezt elérte. Bizonyos lehet felőle, hogy önről időről időre meg nem feledkezünk.

Még tán dicső verset és prosopopeat is fogunk önre írni, s általában gondunk leend politikai fáradozásait őrszemekkel kísérni.

Oh képmutató!

Júl. 6. Der Telegraph, 3. sz., 10. Ungarn c. r.

Petőfi begrüßt in der gestrigen Nummer des „P. Hirlap“ in einem begeisterten und begeisternden Gedichte die Volksvertreter; wir werden in einer der nächsten Nummern des „Spiegel“ dasselbe in getreuer Übersetzung mittheilen.

[Petőfi a Pesti Hirlap tegnapi számában „lelkesült és lelkesítő” költeménnyel fordul a nemzetgyűléshez; ennek hű német fordítását a Spiegel hamarosan közli.]

Júl. 7. Nemzeti, 49. sz., 192.

Petőfi Sándor: *A nemzetgyűlési követekhez.* [Figyelmezteti őket képviselőtársuk, a költő ellenében képviselővé választott Nagy Károly „példátlan gyávaságára”, amellyel a Petőfitől jogosan követelt elégtétel adás elől kitért. Keltezés: 1848. júl. 6. — Az előző nap kiadott röplap nyomán; l. EPN 474, tévesen júl. 7-i dátummal.]

Júl. 7. Nép-elem, 6. sz., 23.

Petőfi nemzetgyűlési követekhez intézett nyilatkozatának cím és dátum nélküli közlése.

Júl. 7. Die Opposition, 75. sz., 306.

Carl Nagy, Petőfys Competent zur Deputirten-Stelle veröffentlicht in der Rubrik der Annoncen des „Pesti Hirlap“ eine Widerlegung, die nichts widerlegt, und in einem wahrhaften Kutscherstyle geschrieben ist. (Schmachvoller Anfang eines Deputirten — zu solchen Waffen zu greifen.) Petőfy wird wissen, wie er dagegen auftreten soll.

[Elítéli és kigúnyolja Nagy Károlynak Petőfi ellenében írt „semmit sem cáfoló cáfolatát”. A költő tudni fogja, milyen lépést kell tennie.]

Júl. 7. Der Patriot, (Pest) 29. sz., 128. Landtags-Zeitung c. r.

Unterhaus-Sitzung. Pest, 7. Juli. Vor Beginn der Sitzung theilte Táncsics gedruckte Zettel unter die Anwesenden aus, worin Petőfi die Repräsentanten auffordert, seinen Rivalen in Jazygien und Kumanien, den Deputirten Karl Nagy nicht unter sich zu dulden; er habe diesen, der ihn bei seinen Landsleuten verläumdet, der gegen ihn im Insertionsblatte einen Schmähartikel hat einrücken lassen und der ihm die Deputirtenstelle gestohlen, *herausgefördert*; doch habe sich Nagy Károly feigerweise nicht gestellt.

Das ist derselbe Nagy Károly, der in Csernátónis Mimosen erwähnt wird. Die Deputirten werden, sagt Csernátóni, den Saalhütern gewisse Parolen zu flüstern müssen, nur Balogh, Bánhidy und *Nagy Károly* nicht, — denn diese sind gebrandmarkt. [...]

[A júl. 7-i országgyűlési tudósítás részlete. Az ülés megkezdése előtt Táncsics Mihály röplapon osztogatja Petőfinek a képviselőkhez intézett felhívását, hogy Nagy Károlyt ne tőrjék meg maguk között. Ugyanaz a Nagy Károly ez — jegyzi meg a riport írója —, akit Csernátóni említ a „Mimózák”-ban, mondván, hogy néhány képviselő, köztük Nagy Károly, jelszó nélkül is bejuthat majd a tanácskozások színhelyére, mert mint „megbélyegzett embert” jól ismerik.]

Júl. 8. Radical Lap, 30. sz., 117.

Polydorus [Mészáros Károly] írja az „Országgyűlési napló”-ban, „Pest, júl. 7-én” keltezéssel:

Épen, midőn indulni akarunk a teremből, halljuk, hogy Petőfi élethalálra hivta ki Nagy Károly kiskunsági követet, ki őt meggyalázta volt, midőn szinte mint követjelölt lépett föl Kun-Szentmiklóson. Valóban bolondság, egy életet s egész jövőt kockáztatni olly szunyog dongása miatt, ki önmagával is tehetetlen. Ha én Petőfi volnék[!], ignorálnám az egészet, minthogy az ollyszerű retorsioval csak Nagy Károlyt emeli, magát pedig lealacsonyítja. Valóban, benne megvalósodik Rousseau azon hite, mikép: *Le coeur a presque toujours plus de pouvoir sur l'esprit, que l'esprit n'en a sur le coeur*. [A szívnek majdnem mindig nagyobb hatalma van az ész fölött, mint az észnek a szív fölött.]

Júl. 8. Der Spiegel, 55. sz., 219—220. Lokalbemerker c. r.

*Pesth, am 4. Juli.**

[*Pest júl. 4.*]

Dort steht Ihr an der Schwelle jenes Saals,
Woraus der Nation Geschik einst kommt;
O bleibet stehen, tretet noch nicht ein,
Und hört zuerst noch auf mein mahnend Wort, —
Es spricht *ein* Mensch zu Euch für Millionen!

Wißt, jenes Land, das uns're Ahnen einst
Mit ihrem Herzblut und im Schweiß erobert,
Wißt, jenes Land ist nicht mehr, nur sein Name

* Folgende Worte richtet der geniale Petőfi in Nummer 99 des „P. Hirlap” an die Volksvertreter. [A zseniális Petőfi a Pesti Hirlap 99. számában az alábbi szavakat intézi a képviselőkhez.]

Irrt unter uns, wie ein vom Gottesaker
 Zur Geisterstund' erscheinend Nachtgespenst.
 Ach! jenes Land ist nicht mehr, seine Mauern
 Zernagt von der Vergangenheit Gewürme;
 Ein Sturmwind hat sein Dach herabgeweht
 Und die Bewohner sind jezt unter freiem Himmel,
 Gleich wie das Wild, der Vogel in den Lüften.
 Was uns're Ahnen einst vor tausend Jahren
 Gethan, das müßt *Ihr* eifrig jezt vollbringen:
 Dürft keine Kraft und keine Opfer scheuen,
 Und kostet es auch Euer Aller Leben,
 An Euch ist's nun ein Vaterland zu schaffen!
 Ein neues, schöner als das einst'ge war
 Ein dauernd'res müsset *Ihr* begründen,
 Ein neues Vaterland, wo man nicht findet
 Die Thürme stolzer Privilegien,
 Und dunkle Höhlen für das Nachtgevögel.
 Ein neues Land, in dessen fernste Eke
 Die Sonne dringe und die Luft,
 Auf daß ein jeder sehe und gesund sei.
 Ich sage nicht: Vom früheren Gebäude
 Sollt *Ihr* jedweden Stein zur Seite werfen,
 Doch jedes Stük beseht genau, das *Ihr*
 Zum Grunde nehmt, und ist wo eins zerbrökelt,
 Sollt unerbittlich *Ihr's* zur Seite werfen,
 Auch wenn es durch ein Angedenken heilig.
 Denn weh' dem Hause, das im Grunde schwach ist,
 Denn Euer Mühen wird dann nuzlos sein,
 Nur ein Moment — es stürzt das Haus darnieder —
 Ein schlechter Wirth, der immer neu erbaut —
 Denn einmal wird er doch zu Grunde gehen!

Hat Jeder Rechnung mit sich abgeschlossen,
 Zu welcher Arbeit er sich hier begab?
 Der Ruhm ist groß, den hier sich Jedermann
 Verschaffen kann, doch werdet *Ihr* wohl wissen,
 Nur schwere Arbeit wird durch Ruhm belohnt.
 Der, den nicht warme Vaterlandsliebe
 Und reiner Vorsatz hat hieher geführt,
 Den Eitelkeit und schnöder Eigennuz
 Hieher geloket — deß unheil'ger Fuß
 Betrete nimmer diese heil'ge Schwelle.
 Denn, so er eintritt, werden ihn fortan
 Nur Fluch und Schande immerdar begleiten

In seine Heimath und in's späte Grab.
 Ihr doch, aus deren Herzen Gözenbilder
 Noch nicht verdrängt den wahren, großen Gott,
 In deren Busen Vaterlandsliebe
 Wie eine heil'ge Kirchenlampe brennt,
 Geht denn hinein, beginnt Euer Werk,
 Es sei so groß und so vom Glük gesegnet,
 Daß vor Erstaunen, wenn man einst es seh'n wird,
 Das Aug der ganzen Welt d'ran haften bleibe,
 Und die Bewohner alle glücklich schäze
 Und die vergöttern, welche es erbauten!

C. Hoffmann.

Júl. 8. Der Ungar, 158. sz., 1326. Tags-Bülletin c. r.

A zalaegerszegi nemzetörség zászlóavatási ünnepségéről szóló tudósítás szerint a zászló himzett felirata „Talpra Magyar!” volt. [*Nemzeti dal.*]

Júl. 9. Budapesti Híradó, 883. sz., 630. Országgyűlési tudósítás c. r.

Másik [tárgy] volt [az alsóházban, júl. 8-án] a szabadszállási követ Nagy Károly és Petöfi Sándor követjelölt között fenforgó ismeretes per, minek végeligazítását a ház magának tartotta fenn, s felvilágosítása végett kebeléből titkos szavazás útján 3 vagy 1 tagnak kiküldése iránt folyt a vita [...] Miről holnap bővebben. [L. a lap júl. 12-i számában.]

Júl. 9. Kolozsvári Híradó, 23. sz. 91.

„Követválasztások” c. alatti felsorolásban:

Jász-kunság követei: Pap Móric, Kossuth s ő nem vállalván Illési János, Gózon Imre, Nagy Károly mint tudva van Petöfi ellenében; [...]

Júl. 9. Kossuth Hirlapja, 8. sz., 30. Országgyűlés c. r.

Julius 8-kai 4-ik ülés a képviselőknél. [...] Petöfi versenytársa Nagy Károly választatása iránt a ház vizsgálatot rendelt, mint szinte a ceglédi választás iránt is. Szabadszállásra 3, Ceglédre pedig 2 képviselő fog menni. (Jövő számunkban körülményesebben.)

Júl. 9. Kossuth Hirlapja, 8. sz., 32.

Petöfi *A nemzetgyűlési követekhez* c. felhívásának közlése.

Júl. 9. Neue Politische Ofner-Pester Zeitung, 32. sz., 163. Der Reichstag

c. r.

IV. Sitzung des Unterhauses, 8. Juli. (Vorläufiger Bericht.)

[...] Auch fand man sich durch verschiedene Petitionen und Berichte über die Unregelmäßigkeiten, welche bei den letzten Wahlen vorgefallen sind, veranlaßt Untersuchungen anzuordnen, zu deren Leitung Glieder des Hauses

gewählt wurden. So fand die Wahl von 3 Mitgliedern des Hauses statt, zur Untersuchung der Unbilden, die bei der letzten Wahl in Szabadszállás dem genialen Lieblingsdichter der Nation, Petőfy, angethan wurden [...]

[„Ideiglenes” híradás az alsóház júl. 8-i ülésén megvitatott igazolási ügyekről, többek között a szabadszállási választáson Petőfi sérelmére elkövetett szabálytalanságok miatt elrendelt vizsgálatról.]

Júl. 9. Pester Zeitung, 717. sz., [3775].

Ungarische Nationalversammlung. Unterhaus. Sitzung vom 8. Juli.

Die Gallerien sind dicht besetzt. Ein Diener trägt im Saale Zettel herum; denn Petőfi hatte eine kleine Polemik in einer nichts weniger als dichterischen Sprache gegen seinen Besieger Carl Nagy begonnen, die dieser mit einem gedruckten Kartel beantwortete. Es heißt hier im wahren Sinne: Ote toi, que je m'y met. Petőfi umkreuzt wie Banko's Geist den halben Bogenraum, wo sein Gegner sitzt, man sagt, er habe dem glücklichern Rivalen ein Pistolenduell vorgeschlagen, welches dieser mit einem Säbelgefecht amendirte. Es ist nur traurig, daß eine so große Feindschaft gedruckt wird, denn, irren wir nicht, ist diese „Förmlichkeit” schon überflüssig, wo man „Alles” gegenseitig mitgetheilt, ja noch mehr als nothwendig gewesen! — Sonderbar erscheint es uns, daß derlei Explikationen in dem Unterhaus herumgetragen werden dürfen, da deren Sinn erstens die Schicklichkeit, zweitens das Gesetz offenbar verletzen! Wir wollen in Petőfis Wahlangelegenheit keineswegs sein Recht bezweifeln, allein daß er die Sache mit zu viel Leidenschaft sich zu Gemüth genommen, scheint uns klar zu sein.

[...]

3/4 auf 1 Uhr. Die Sitzung nimmt die Tagesordnung wieder auf. Es wird eine Petition von 176 Wählern des Kun-Szent-Miklóser und Szabadbálláser Bezirkes (in Cumanien) gegen den dortigen Deputirten Carl Nagy vorgelesen, in welcher sie folgende Beschuldigungen verbringen: 1) hat die Gegenpartei ihren Wahlcandidaten Alex. Petőfi verläumdet und beschimpft, ihn als einen Communisten, Russenfreund u. s. w. bezeichnet; — 2) als er am Wahltage in Szabadbállás eintraf, ihn gezwungen, sich von dort sogleich wieder zu entfernen; — 3) seine Wahlpartei unter dem Vorwand, als sei ihr Wahlkandidat schon fortgegangen, nicht in den Wahlort eingelassen, 4) die Richter haben gedroht, wenn Petőfi gewählt würde, ihr Amt sogleich niederlegen zu wollen. — Wenn ihre gerechten Beschwerden nicht gehoben würden, so — schließen sie — würden sie sich dem Dienste der Nationalgarde entziehen. Das Gutachten der Commission lautet dahin, diesen Fall dem Hause zum Urtheile vorzulegen.

Nyári. Da die Petition dafür zeugt, daß die Sache nicht in der Ordnung vor sich ging, so stimmt er für eine Untersuchung (allgemeine Zustimmung). Nur aber sei die Frage, wer die Sache untersuchen solle. Ein Theil des Hauses will sie dem Ministerium übertragen, ein Anderer die Behörde damit betrauen. Gegen das Letzte wird eingewendet, daß die Behörde, d. h. der Richter ja selbst betheiligt sei,

und daher das Ministerium unmöglich unparteiisch sein könne. Da erhebt sich endlich Deák und warnt das Haus, sich nie eine Untersuchung aus der Hand schlüpfen zu lassen, denn es könnte Fälle geben, wo es sich um eine Kabinettsfrage handeln könne.

Man habe eingewendet, wenn man zu eben solchen Fragen Deputationen aussenden wolle, so würde das Haus bald leer sein. Man möge also nicht 3, sondern Einen aussenden. Dagegen erhob wieder Kazinczy die Einwendung, daß ein Einziger leicht der Verdächtigung ausgesetzt sei. Es siegte die Ansicht, daß 3 auszusenden wären und zu ihrer Wahl wurde sogleich mit geheimer Abstimmung geschritten. Zwei Secretäre zogen sich mit den Wahlzetteln in das Nebengemach zurück, um das Scrutin zu untersuchen.

[...]

Am Schlusse der Sitzung kündigt der Präsident an, daß das Scrutin für die Untersuchungs-Deputation in der Carl Nagy'schen Wahlangelegenheit für die Herren Sam. Bónis, Joh. Beße und Paul Abtalos ausgefallen. [...]

[Tudósítás az országgyűlés alsóházának júl. 8-i, Petőfi szabadszállási bukásával kapcsolatos verifikacionális (igazolási) vitájáról. Az újságíró az első bekezdésben említi, hogy egy hivatalsegéd cédulákat hord körül az ülésteremben: Petőfinek a nemzetgyűlési követekhez intézett felhívását; ezzel kapcsolatban elítéli a költő és „legyőzője” között kifejlődött vita hangnemét s általában Petőfinek „túlzott szenvedélyességgel” véghezvitt, nemcsak az illendőséget, hanem a törvényt is sértő eljárását.]

Júl. 9. Radical Lap, 31. sz., 121.

Polydorus [Mészáros Károly] írja a júl. 7-i „Országgyűlési napló”-ban, a délutáni ülésről szóló tudósítás keretében:

[...] a nyolcadik követigazoló osztály előterjesztése szerint Nagy Károly kiskunsági követ megválasztása vétetett föl azon pártnak petíciójával együtt, melly Petőfy Sándor mint competens kijelölésében megbukott. Ez ügyben felolvastatván az illető jegyzőkönyv, — a többség egyelőre Nagy Károly választását egészen törvényesnek nyilvánította, s már tovább is akará folytatni a tanácskozást, — midőn Nyári Pál fölemelkedik, s az ügyet vizsgálat alá kéri bocsájtatni. Kazinczy Gábor erre a vizsgálatot rögtön elrendelgetni kívánván, szó támadt arról is, hogy a tábla, azon helybeli hatóságra bizza-e a vizsgálatot, hol a választás történt, — vagy pedig, saját tagai közül válassza ki azokat? ... igen élénk vitára nyujtott alkalmat. Madarász L., Deák Ferenc és Kazinczy G. közbeszólásaikra elvégre, titkos szavazás útján Bónis Sámuel, Besze János s Asztalos Pál bizattak meg a vizsgálatra, kiknek kötelességükké tétetett a táblának körülményes jelentést adni a történekről.

Júl. 9. Reform, 8. sz., 39. Nemzetgyűlés c. r.

Jul. 7. reggeli 11 órakor a képviselők házában. Elnök és jegyzők mint tegnap. Az asztalokon Petőfitől következő tartalmu lap volt szétészorva: *A nemzetgyűlési követekhez* [stb., a röplap szövege].

Júl. 9. Der Telegraph, 5. sz., 20. Neuestes c. r.

Nationalversammlung im Unterhause, den 8. Vorm[ittag] 10 Uhr. Gegenstand: In der Untersuchung der durch die Verificational-Kommission beanstandeten Wahlen wird fortgesetzt: [...] die Sitzung beginnt wieder um 1 Uhr Nachm[ittags]. K. Nagy aus Kunság, der über Petőfi siegende Mitbewerber, wird beanstandet. Eine aus 3 Mitgliedern des Hauses bestehende Kommission wird zur Untersuchung dieser Wahl exmittirt.

[A júl. 8-i rövid országgyűlési beszámoló keretében a kis-kunsági képviselő, Nagy Károly, Petőfi győztes ellenfele megválasztása ügyében elrendelt vizsgálatról.]

Júl. 9. Der Ungar, 159. sz., 1347. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi hat den Deputirten von Kleinkumanien, Karl Nagy, den Vicegeneral-Pecsovics der Repräsentantenkammer herausgefordert, da er Petőfi in einem Artikel des P. H. [Pesti Hirlap] beschimpfte; der Herr Deputirte aber soll sich, eben nicht auf die schönste Weise, aus der Affaire gezogen haben.

[Petőfi a megválasztott kiskun képviselőt, Nagy Károlyt, ennek a Pesti Hirlapban közzétett gyalázkodó cikke miatt párbajra hívta ki, de ő — állítólag nem a legszebb módon — megtagadta az elégtételt.]

Júl. 10. Közlöny, 31. sz., 126.

„Nemzeti gyűlés. V. Ülés az alsóházban jul. 8.” c. tudósítás részlete:

(Az ülés folytatása du. [12] 3/4 óra [azaz 3/4 1], vége 2 3/4 óra. Tárgy: igazolás.)

Elnök: A kitűzött határidő eltelt, a gyűlést folytassuk.

Nagy Samu (a 8-dik osztály előadója): A 8-dik osztály elébe a szabadszállási képviselő ellen egy petitio terjesztetett, mellynek kivonata ez: Kunszentmiklósiak panaszojják: a) Petőfi Sándor követjelöltjüket az ellenfél rágalmazta; b) midőn Szabad-Szálláson megjelent, a felbőszült tömeg ellene rohant; c) midőn a panasztevő választók a választás helyén megjelentek, választásra nem bocsáttak, hanem a helybeli felfegyverzett választók által agyonütéssel fenyegettetvén, távozni kénytelenítetttek; d) a város tanácsa kijelentette, hogy ha Petőfire szavaznak, lemondanak hivatalaikról; e) a főbíró parancsára nem a kezes, hanem a szilaj ménes hajtván be e miatt sokan a választás helyére nem mehettek. Előadják végre: ha sérelmük nem orvosoltatik, a nemzeti őrseregéből kilépnek; kérik azért a választást megsemmisíttetni. Ha a ház kívánja — mond az előadó — fel fogom olvasni a folyamodást. (Halljuk a jegyzőkönyvet!) a jegyzőkönyv rendben van, jó lesz a folyamodást felolvasni.

Bónis Samu: Figyelmeztetem a házat, hogy ezen petitio ma adatott be, s így ennek már azon 9 tagból álló állandó bizottmányhoz kellett volna mennie.

Előadó: Felolvassa az osztály véleményét, a folyamodást és a választási jegyzőkönyvet.

Nyári Pál: Uraim! Egy folyamodás adatott be [stb. l. EPN 478—483].

Júl. 10. Nép-elem, 9. sz., Országgyűlés c. r.

Szabadszállási követ Nagy Károly ellen kérelmezés adatott be több okokból; legvelősb — hogy az ellen-követjelölt Petőfi Sándort [!, a -t rag sajtóhiba], fenyegetve, kényszerült a választási tért odahagyni, és választóit a fegyveres szabadszállási választók, ha bemenekül [! helyesen: bemennek] a városba, halállal fenyegeték: — a táblabírák mit sem akartak hallani — Nyári azonban elmondá, hogy a háznak illy választások meggátolása felett vizsgálandó kell — s elfogadák.

Hanem most jött az igazi bizottmányi ülés, — a baloldal, és többen a közép és jobbról is a ház által kívántak vizsgálandást, — emezek azonban Csikiként a hatóságra kívánták bizni, és midőn a bal ezen jót nevetett, felpattant ékszónoklatában, hogy kinevetést nem tür, pedig más nevetni, és más kinevetni. —

Madarász László figyel[mez]teté a házat, hogy itt a ház jogai — és nem egyes érdek tekintetéből kell intézkedni, és hatóságra bizni — mikor a hatóság többnyire fél [értsd: közvetlenül érdekelt fél] — nem lehet.

Deák Ferenc szinte elmondá, hogy vigyázzon a ház magára, nehogy illy jogot kezei közül kibocsásson, az igazolás a ház ügye, ha adatok kívántatnak — legjobb a ház általi megszerzés, ugyan a ház tagjai által.

Ezek után a ház általi megvizsgálás kimondatott, hanem még ezután sem áttallották a táblabírák ismét és ismét előhozni, hogy bizzuk a magos miniszteriumra. —

És — akarva, nem akarva untalan ismételnünk kell, hogy az országláratot [kormányt] nem azon párt környezi — a mellynek a jelen mozgalmak — szívérvéréseinek volnának kifolyásai: — ám hidjen nekünk csak ne csalatkozzék.

Mi szolgasági hajlamot látunk a környező pártban, s illy párt által támogattatni, nem kedves, — 3 egyén választaték most legalább fél órai zaggrábás [!?] után, hogy egy küldessék-e vagy három, neveik Bónis — Besze. [! Asztalost kifelejtí.]

Júl. 10. Der Patriot, 31. sz., 136. Landtags-Zeitung c. r.

Országgyűlési beszámolójában D. [Dux Adolf] visszatér Petőfi választási panaszára:

Unterhaus-Sitzung. Pest, den 10. Juli. [. . .] Von den vorgestern Nachmittags abgehaltenen Sitzung haben wir noch nachzutragen, daß eine von Petőfi eingereichte von seiner in Szabadszállás in der Minorität gebliebenen Parthei unterzeichnete Petition gelesen wurde, in deren Folge eine aus drei Mitgliedern des Hauses bestehende Commission zur Untersuchung des Sachverhaltes, mittelst geheimer Abstimmung gewählt wurde. Wenn diese Drei im Geiste des Hauses untersuchen werden, so hoffen wir die geringe Zahl der Radikalen, durch ihn um einen vermehrt zu sehen. Ich sage, im Geiste des Hauses, denn als die Sache zur Sprache kam, hörte ich von mehreren Seiten die schmeichelhaftesten Petőfi betreffenden Äußerungen. [. . .]

[Pótlólagos beszámoló a szabadszállási választással kapcsolatban elrendelt jún. 8-i alsóházi határozatról s az ellenőrzéssel megbízott választmány kiküldéséről. A referens reményét fejezi ki, hogy e vizsgálat eredményeként a radikális képviselők száma eggyel emelkedni fog.]

Júl. 11. Kossuth Hirlapja, 9. sz., 35. Országgyűlés c. r.
Júl. 8. 4-dik ülés a képviselőknél.

[...] Nagy Károly szabadszállási képviselő ellen benyújtott petitio olvastatott fel, mellyben Kun Sz. Miklósról 176 választó panasolja, hogy 1) Petőfi Sándor követjelöltjüket az ellenfél rágalmazta, hogy t.i. Petőfi lázító, orosz kém, kinek agyonütését vagy felakasztását a ministerium csak örömmel hallaná; 2) midőn Szálláson megjelent, a felbőszült tömeg ellene rohant; 3) midőn a panaszt tevő választók a választásra megjelentek, választásra nem bocsáttattak, hanem a helybeli felfegyverzett választók által agyonütéssel fenyegettetvén, távozni kényszerítették; 4) a város tanácsa kijelentette, hogy ha Petőfire szavaznak, lemondanak hivatalaikról; 5) a főbíró parancsára nem a kezes (igás), hanem a szilaj ménes hajtván be, e miatt sokan a választás helyére nem mehettek. Hozzá teszik, hogy ha sérelmök nem orvosoltatik, a nemzetőrségből kilépnek. [A vita lefolyását és a szavazás eredményét ezután körülbelül a Közlöny szövegéhez hasonlóan, de rövidebben ismerteti; vö. EPN 478—483.]

Júl. 11. [Sh. folytán júl. 9.!] Neue Politische Ofner-Pester Zeitung, 33. sz., 167. Der Reichstag c. r.

A „IV. Sitzung des Unterhauses” c. tudósítás keretében, sz. n.:

Nun kam eine Petition an die Reihe, in welcher dem Szabadszálläser Abgeordneten Carl Nagy gegenüber geklagt wird, a) daß die Partei desselben den Mitbewerber Alexander Petőfi verleumdet habe, b) daß die aufgehetzte Menge Petőfi angefallen habe; c) daß die Wähler des Klägers vom Wahlorte sich entfernen mußten, weil man ihnen mit Todtschlagen gedroht, d) daß der städtische Magistrat erklärte, abtreten zu wollen, wenn man für Petőfi stimmen würde etc. Nun entstand eine langwierige unerquickliche Debatte über die Aussendung einer Deputation zur Untersuchung der Thatsache; das Resultat davon war, daß man 3 Mitglieder des Hauses (Bonis, Besze und Asztalos) erwählte, welche sich nach Szabadszállás begeben werden.

[A Nagy Károly szabadszállási képviselővé választása miatt benyújtott panasz júl. 8-i országgyűlési vitájáról, és az úgy kivizsgálását elrendelő határozatról.]

Júl. 11. Pesti Hirlap, 104. sz., 640. Országgyűlés c. r.

[Részlet:]

Óra mulva (kb. 3/4 1-kor) az ülés folytattatván, a 8-dik osztály előadója jelenti, miként Nagy Károly szabadszállási követ választatása ellen Kunszentmiklós és Lacháza választói nagyszámu aláírással ellátott folyamodványt nyújtottak be; de miután a jegyzőkönyv már tárgyaláson keresztülment: az osztály nem tartá magát feljogosítva annak tárgyalására, hanem a ház elé terjeszti.

Több tag kívánatára felolvastatott a folyamodás.

A folyamodvány aláírói mindazon méltatlanságokat elpanaszolják, melyeket Petőfi lapok útján közzétett. De még többeket is.

Hogy Nagy Károly pártja folyvást itatott, — hogy Petőfit, mint hazaárulót, muszka-spionst stb. rágalmazták, becstelenítették, fenyegették, — kit ha agyonvernek, ezt a minisztérium jó neven veszi (kitörő indignáció.)

Hogy midőn Petőfi magát az ellene koholt rágalmak ellenében igazolni akarta: a felbőszült tömeg éltét veszéllyel fenyegeté.

Hogy a választás helyéről eltávolították; még pedig hogy választóival ne találkozzék — nem az országuton, hanem mellékes dülő-utakon.

Hogy midőn panaszlók megjelentek, jelöltjük már nem volt a választás helyén; sőt oda magok sem bocsáttattak; a felfegyverzett másik pártbeliek által agyonveréssel fenyegettetvén.

Ezenkívül még saját előljáróik is lemondással fenyegették a folyamodókat, ha Petőfire szavaznak; s a főbíró, hogy választásra be ne mehessenek, nem a kezes, hanem a szilaj ménest hajtata haza.

A folyamodók azzal végzik, hogy ha sérelmök orvosolva nem lesz, ők kivonandják magokat a nemzetőrségi kötelesség alól. Egyébiránt újabb választás helyeül nem a botrány színhelyét Szabadszállást, hanem Sz.-Miklóst kívánják kijelöltetni.

Felolvastatott a jegyzőkönyv is. Ez szokott hivatalos feszeességében úgy látszik egy szót sem akar tudni Petőfiről.

Nyári: Ha e folyamodvány tartalma igaz: akkor tisztán áll, hogy a választási szabadság nem volt biztosítva. Annyival inkább kötelessége a háznak elrendelni a vizsgálatot: mivel szavazati jegyzőkönyv nem lévén, az iránt sincs megnyugtatta a ház: valljon a folyamodók közül szavazott-e valaki.

Szeles Lajos pestmegyei képviselő Nagy Károly nevében jelenti, hogy ez maga is kívánja a vizsgálatot, s a ház megrendeli.

Besze azon kérdést tevő, ki fogja a vizsgálatot végrehajtani, a hatóság, vagy a minisztérium? (a felkiáltás: a ház küld ki).

Bónis megjegyvezvén, hogy a vizsgálat költségeit az okozó fél viseli, — a vizsgálatot a ház szabályai elkészülteig kívánja halasztatni. *Kazinczi* G. előtt azonban az erkölcsi individuálitás olly szent, hogy a hol ennek helyreállításáról van szó, halasztáshoz nem járulhat. Egyébiránt compromissionális bíróságot indítványoz.

Több felől *Besze* és *Ivánka* neve hangzik.

Csiki Sándor és *Hunfalvi* képviselők a hatóságra akarják bizni a vizsgálatot, s törvényeink szellemével nem egyeztetethetik meg, hogy a tábla saját tagjai közül küldjön. Mire *Madarász* L. kérdi: hát a parlamentáris kormány törvényeink szelleméből folyt-e. A kérdés az: valljon a ház magának tartja-e fenn e jogot, vagy más hatalomra ruházta? — Vagy tán azon bíróra bizza, ki ellen panasz van? Kéri a házat, hogy önjogaink fentartására mielőbb rendelje el a vizsgálatot. (Éljen.)

Deák Ferenc: Figyelmeztetem a házat, hogy ez első illynemű eset, melly maga után következéseket vonhat. Figyelmeztetem a házat, hogy néha a verifikáció olly kérdéseket foglal magában, mellyek ministeri, cabineti kérdések. Ovakodni kell, hogy a ház ki ne szalassza kezeiből a hatalmat. A ministerium sok esetben lehet *rész*; a ház ellenben mindig *egész*, ez a főhatalom. Kivánom tehát, hogy a ház maga vizsgálja meg. A háznak adatokra van szüksége. De kit bizzon meg? a jurisdicció? De ez maga sok esetben fél [érdekelt fél]. S ha a jászkun hatóságot bizná meg a ház, ekkor csak a ministérium által intézkednék. Küldjön tehát maga kebléből, még pedig nem biráskodásról, hanem vizsgálatról levén szó: elég lesz egy tagot küldeni.

Egy tag mellett szóltak: *Trefort* Ágoston pestvárosi és *Kazinczi G.* zempléni képviselők; ellenben *Asztalos Pál* és *Besze János* 3-at sürgettek. Felállás utján az elnök 3 tag mellett mondá ki a többséget.

Hasonló vizsgálat rendeltetett *Varga Sándor* ceglédi képviselő választása tárgyában 412 folyamodó által ellene emelt panaszokra nézve. S most az előbbi hármasok rátértek, hogy jobb egy tag küldése mellett maradni. Sokan még az előbbit is 1-re akarták visszavinni. Sok beszéd után ismét *Deák F.* dönté el a kérdést. — „Lehetnek — ugymond — egyes esetek, midőn bizonyos kifejtett körülmények a határozat megváltoztatását javalják.” De ezzel igen kényesen kell bánni, s csak fontos okok miatt. Szó jobb szerette volna Szabadszállásra is csak egy tagot küldeni; azonban jövőre tőle függ (helyes).

S szavazattöbbséggel ki lőnek küldve Szabadszállásra: *Bónis Sámuel*, *Besze János* és *Asztalos Pál* — Ceglédre pedig mint utánok legtöbb szavazatot nyert képviselő: *Patai József*.

Júl. 11. Der Ungar, 160. sz. 1353—1354. Ungarische Nationalversammlung c. r.

[A júl. 8-i ülésről szóló tudósításban:]

Die Sitzung wird auf eine Stunde vertagt. Um 1 Uhr beginnt sie wieder. Die 8. Commission erstattet Bericht und erklärt, daß gegen die Wahl des Deputirten Nagy Károly (in der Kunság) dessen Mitbewerber Petöfy war, Einwendungen erhoben worden sind. Auf Antrag Nyáry's wird eine *Untersuchung* beantragt und vom Hause angenommen. Betreff der Körperschaft, die die Untersuchung zu leiten habe, und der auszusendenden Mitglieder entspinnt sich eine längere, *heftige* Debatte, bei der der Justizminister das Wort ergriff, und mit der Erklärung, daß er hier nicht als Minister, sondern als Volksvertreter spreche, darauf hinweist, daß in dieser Beziehung weder der Regierung, noch der betreffenden Wahlkörperschaft das Untersuchungsrecht zustehe, weil sie in diesem Falle als Partei und Richter zugleich erscheinen könnte; daß folglich die Untersuchung von der *Nationalversammlung selbst* ausgehen müsse; wäre es auch nur darum zu thun, daß wir für die Folge in unseren Rechten nicht beeinträchtigt würden. Dies wird angenommen und eine aus drei Mitgliedern des Hauses bestehende Commission an Ort und Stelle zur Untersuchung exmittirt. Als solche

wurden gewählt die Herren Bonis, Beße und Abtalo, worauf die Sitzung um 3 Uhr vertagt wurde.

[Tudósítás a Nagy Károly kiskunsági képviselő igazolása kérdésében lefolyt vitáról és a választás körülményeinek ellenőrzése céljából kiküldött bizottság megválasztásáról.]

Júl. 12. Budapesti Híradó, 885. sz., 656. Országgyűlési tudósítás c. r.

[IV. ülés az alsóházban, júl. 8.:]

[...] a bizottmány véleménye nyomán felvétellett a kunszentmiklósiaknak egy petitiója, Petőfi Sándor követjelöltjüket illetőleg, ki Nagy Károly által a követjelöltségtől elűtetett a szabadszállási vál. kerületben, — továbbá Varga Sándor ceglédi képviselő választása iránt a bizottmányi vélemény. Mindkét választás iránt vizsgálat rendeltetett. Szabadszállásra három tagja menend az alsóháznak, kik (Bónis Samu, Besze János, Asztalos Pál) először választattak meg; Ceglédre pedig az ezek után megválasztott negyedik alsóházi tag, Patay József.

Júl. 13. Der Ungar, 162. sz., 1395. Pesth-Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Petőfi hat, wie wir schon berichteten, den Kumanier Deputirten Carl Nagy zum Duell gefordert, und sich seine Freunde Jókai (Red. d. Életképek) und Pálfi (Red. d. „Marczius”) zu Secundanten erbeten. Diese forderten nun Herrn N. auf, ihrem Freunde auf dem Kampfplatze Genugthuung zu geben. Er antwortete: mit einem Menschen, den er für ehrlos erklärte, werde er sich nicht eher schlagen, als bis dieser bewiesen, daß er nicht ehrlos sei. Doch eben diese Ehrlos-Erklärung war es ja, welche das Duell hervorrief; alle Vorstellungen halfen nichts, und der heldenmüthige Herr Nagy drohte sogar dem Polizeichef Perczel zu melden, daß ihm Petőfi nach dem Leben trachte. Tags darauf sagte jedoch Hr. L. Szeles Hr. Pálfi, Nagy wolle das Duell annehmen, aber nur auf Degen; Pálfi gab dies nicht zu, da Petőfi als Beleidigter die Waffen zu bestimmen und der Geforderte dieselben nur verstärken, nicht aber verringern könne. — Darauf ging Hr. Szeles nicht ein und verzichtet unter diesen Umständen auch auf sein Secundantenamt. So steht die Sache bis heute! Das Publicum mag nun beurtheilen wer der ehrlose Theil ist!

[Beszámoló Petőfi és választási ellenfele, Nagy Károly, párbaj-ügyéről; Jókai Mórnak és Pálfi Albertnek a Marczius Tizenötödike júl. 8-i számában közzétett nyilatkozata nyomán; vö. EPN 476—477.]

Júl. 14. Ellenőr, (Kolozsvár) 41. sz., 160. Országgyűlés c. r.

Jul 8-kán [...] D. u. 1 órakor az ülés folytatattván [...] Nagy Károly szabadszállási[!] — Petőfi verseny társa — s Varga S. ceglédi képviselők megválasztásokra vizsgálat rendeltetett.

Júl. 14. Das Junge Ungarn, Új folyam, 7. sz., 28. Budapest c. r.

A nagyszombati nagyhordónak a budai Duna-parton történt közszemlére tévése alkalmából tréfásan megjegyzik:

So ein Faß voll Wein hätte bei der Wahl der Deputirten hingereicht, um Petőfy's Annahme durchzusetzen.

[Ekkora hordónyi bor elegendő lett volna Petőfi képviselővé választásához.]

Júl. 15. Agramer Zeitung, (Zagrab) 78. sz., 365.

„Ungarische Nationalversammlung. Unterhaus” c. tudósítás a jún. 8-i ülés 3/4 1-kor kezdődött igazolási ügyéről. A kunszentmiklósi és kiskunlacházi választók Nagy Károly elleni panaszának ismertetése után mindjárt a 3-tagú vizsgálóbizottság kiküldésére irányuló határozatot közli, a vita említése nélkül.

Júl. 15. Marcius Tizenötödike, 105. sz., 420.

„Több eperjesi nemzetőr” aláírású eperjesi levélben elbeszélik, hogy amikor a helybeli nemzetőrség egy része kivonult a Galiciából hazatért, Württemberg-ezredbeli magyar huszárok üdvözlésére, az eperjesiek parancsnoka, Zaborszky János nemzetőrségi őrnagy, *német nyelvű* beszédet mondott; ezzel kapcsolatban az alábbi versrészletet idézik:

„Ki lelkesedésünk tündérhona
A magasból lepottyana.”

[Petőfi: *Irtóztató csalódás* c. verse 19—20. sorának hibás szövege.]

Júl. 15. Die Opposition, 82. sz., 331.

Egy S. jelű, „Szegedin, 5. Juli 1848.” keltezésű hír szerint Szegeden július 4-én önkéntes csapat utazott át hajón a délvidéki tábor felé, és „Unter den freiwilligen Schar, die hier durch ins Lager mittels Dampfer ging, war Petőfi,* der durch seine lieblichen Lieder das ganze Boot in gutem Humor hielt.”

* So schreibt der Arader Patriot. — Was sagt unser Petőfi dazu, der sich hier ganz wohl befindet und täglich den Landtag besucht? D. Red.

[Az önkéntes seregben volt Petőfi is, aki kedves dalaival jó hangulatot idézett elő az egész hajón. A jegyzet szerint az Aradon megjelenő Der Patriot c. lap írja ezt. De vajon mit szól hozzá „a mi Petőfink”, aki itt Pesten igen jól érzi magát, s naponta látogatja az országgyűlés üléseit?]

Júl. 16. Kolozsvári Hiradó, 27. sz., 106. Nemzeti gyűlés c. r.

A júl. 8-i országgyűlési tanácskozásról szólva Petőfi választóinak panaszával kapcsolatban csak ennyit ír:

Kettőre [ti. két választásra] nézve a ház vizsgálatot rendelve, saját tagjaiból küldött ki. Egyik a híres szabadszállási választás, amelyet Petőfi ellenében Nagy Károly szerzett meg.

Júl. 17. Kossuth Hirlapja, 15. sz., 66.

Hartleben K. A. könyvárus („Pesten, váci utca 437. sz. alatt”) hét kötet „jeles eredeti magyar regény”-t kínál eladásra „tetemesül leszállított áron”,

köztük: „A hóhér kötele. Irta Petőfi Sándor. 8-rét színes borítékban 1 ft 20 kr.” — „Ki mind a 7 kötetet egyszerre veszi meg, a szokott 8 ft 20 kr helyett 3 fton kapja meg.” [A többi kötetek Pálffy Albert, Jókai Mór, Garay János művei.]

Júl. 19. Figyelmező, 1. sz., 1.

„Visszapillantás az országgyűlés eddigi folyamára” c. cikkben, a választási igazolásokat ismertetve többek között ezt írják:

A következő négy választási ítélet a vizsgálatról, melyre a ház maga kebeléből küldött tagokat, függesztetett fel [= tétetett függővé], hanem addig az érdekeltek szavazattal bírnak; u. m.

1-ör Nagy Károly szabadszállási k. [= követ]. Esete a hirlapokból ismeretes. A nagy költőnek(?) Petőfi Sándornak nem adtak a szabadszállásiak szabadszállást, hanem ingyen forsponton elszállították, még pedig nem is a rendes uton, K.—Sz.—Miklósra. Kunszentmiklósi és dorozsmai választók által adattak be a petíciók. A dolog olly fontosnak találtatott, hogy 3 képviselő választaték a vizsgálat megtételére, névszerint Bónis Samu, Besze János, Asztalos Pál.

[...]

Júl. 20. Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 58. sz. 346.

A pesti országgyűlési tudósítás részletei:

In der Sitzung am 8. Juli wurden Zettel herumgetragen; Petőfi hatte eine kleine Polemik in einer nichts weniger als dichterischen Sprache gegen Carl Nagy, der ihn bei der Wahl besiegt hatte, begonnen. — Es ist sonderbar, daß solche Explicationen in dem Unterhaus herumgetragen werden dürfen. Petőfi forderte seinen Gegner auf Pistolen, und dieser nahm das Duell auf Säbel an. [Lejbebb:] Hierauf wird [...] eine Petition von 176 Wählern des Kun-Szent-Miklóser und Szabadszálläser Bezirks (in Cumanien) gegen den dortigen Deputirten Carl Nagy vorgelesen [stb.: a vádak felsorolása, a vita rövid ismertetése, végül a határozat közlése: Bónis, Besze, Asztalos a megválasztott vizsgáló bizottság tagjai].

[A Pester Zeitung júl. 9-i számában megjelent országgyűlési tudósítás nyomán írt összefoglalás néhány, Petőfit említő részlete.]

Júl. 22. [Színl.] Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 42 × 33 cm.

Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 95. szám. „A sevillai borbély” 34. előadása alkalmából „A második felvonásban előfordulandó népdalok: 1. „Télen nyáron pusztán az én lakásom”, Petőfitől [helyesen: Tompa Mihálytól], zenéje Egressi Benjámintól; éneкли Hollósi Kornélia. 2. „Ereszkedik le a felhő” Petőfitől, zenéje Egressi Benjámintól; éneкли Wolf [Károly].

Júl. 30. Munkások Ujsága, 18. sz., 284.

„Követválasztás” c. alatt Tóth István írja Putnokról, jún. 26-án kelt levele befejező részében:

Végül Petőfi Sándor polgártársamrul is olvastam a Pesti hirlapban egy remek történetet. Szabad-szállási polgárok, mit gondoltok, nem féltek az Istentől, kik hazafi testvéretekkel illy kegyetlenséget tettetek!? bizony inkább büszkék lehettetek volna arra, hogy körötökbül illy jeles egyén, ki az irodalom mezején már is babérkoszorut szerzett magának, s mint hires költő jelent meg e láthatár térképén. Jaj de a bolond itatás sohasem szült jót. Egy olly egyénnek föllépni, kirül a világ mit sem tud, csak annyit, hogy Szluha tanítványa!, egy Petőfi ellen, ki a népért a 15-ki martiusi forradalomban életét is kész lett volna feláldozni. Oh nép, oh nép, vigyázz, mert nem tudod mit cselekeszel[!], s az illyen tettekért bizony kísértetbe jutsz.

Júl. 30. Der Ungar, 177. sz., 1632. Correspondenz c. r.

„Hazafi” aláírású, Aradról, júl. 23-i dátummal küldött levél részlete:

Von Unterhaltungen, Theater u. dgl. ist hier gar keine Rede. Der deutschen Schauspieler-Gesellschaft in der Arena geht es sehr schlecht, und selbst mit dem improvisirten Stücke: „Die Schlacht bei Werschetz”, wo sogar (eher als in natura) Petőfi Sándor die Schlacht mitmachte, war Nichts zu machen. Wir suchen lieber die Schlacht auf dem Kampfplatze, als auf den Brettern.

[Az aradi német színtársulat még „A verseci csata” c. rögtönzött darabbal sem tud javítani nehéz helyzetén, holott ebben a csatában — előbb, mint a valóságban — maga Petőfi Sándor is részt vesz.]

[Júl. ?] [Any.] Az őrsereg indulása. [Versgyűjtemény.] [Debrecen?] 1848. Sztankó János. 12 sztl. lap [ponyvafüzet, primitív rajzú címlappal].

[10. l.:] A. J. [Arany János] „Egy életünk egy halálunk” c. versének mottója:

„Muzsika szól, verbuválnak
Csapj fel, öcsém, katonának”

[Petőfi *Katona-élet* c. versének refrénje.]

[Júl. ?] [Any.] Radó Imre (H. Szoboszló): Újvidék szomorúsága. 1848. június 28. [Ponyva-versezet.] Szarvas [1848.] Réthy ny. 8 sztl. lap.

Az újvidéki vérengzést panaszló, a nemzetiségi és más forradalom-ellenes mozgalmakat elítélő versnek Petőfi szabadszállási bukásáról szóló részlete:

[7—8. l.:]

[. . .] nem becsülik a jó embereket,
De meg is mosdatom én magam kenteket
[.]
Mint a Kis-Kunságba követnek választák
Egy papnak a fiját Pestre felszállíták;
Borral leitatták a sok ranyha[!] népet

Ki is választának egy tudatlan képet,
 A nagy hegedűt hát felküldték húr nélkül
 Ezért az orcátok tudom hogy megkékül.
 Petőfit kit elébb jól megdicsérének
 Bor közbe azután majd agyon verének:
 Igy hát a bölcs elmét a sok oktanak
 Ithon[!] hagyták, de azt ők bánják meg magok;
 Megért eszű ember kell a dietára
 A ki rá vigyázzon az ország dolgára
 Hellyes itéletet mindenkor tehessen
 Maga hazájának hasznára lehessen
 Illyenekhez lehet osztán reménységünk
 Ha illyek nem lesznek akkor lesz majd végünk
 [stb.]

[Júl. ?] [Napt.] Bucsánszky Alajos kis képes naptára 1849-ik évre. Első évi
 folyam 40 képpel. Budapest, é. n.

A lapszámozatlan füzetke két Petőfi-verset tartalmaz: *A faluban utca-
 hosszát* . . . (a vásárok jegyzéke előtt) és *A magyar nép* címűt (ez a füzet hátsó
 borítólapján olvasható).

[Júl. ?] [Napt.] Alois Bucsánszky's Kleiner Bilder Kalender für das
 Gemein-Jahr 1849. 1. évf. Pesth—Ofen [1848.]

Lapszámozatlan kiadvány. A januári naptár utáni lapon *A magyar nép* c.
 vers fordítása:

Ungarns Volk.

Ungerlands Volk ist frei, frei ist es schon wieder,
 Dem gefesselt waren alle seine Glieder,
 Das trug mit gekrümmte[!] Schultern das Sklavenjoch,
 Worunter es nicht als Mensch, sondern als Thier kroch.

Ungerlands Volk ist frei; es kann sich schon regen,
 Den Kopf frei erheben, die Hände bewegen.
 Und was ihm als Joch lag vormals auf dem Rücken,
 Es kann das Eisen als Schwerdt in die Hand drücken.

Ungerlands Volk ist frei. Wiener! ihr mußt passen!
 Ihr werdet dieses Volk nicht mehr tanzen lassen,
 Nicht mehr als Blutigel sein Blut saugen; denn Gott
 Hat schon Eure Schelmheit belohnt mit Bankerott.

Hier auf den mit Ungarnblut getauften Erden
 Hier wollt' ein Wiener, ein Kroat der Herr werden?
 Ungarnblut erwarb ja dieses prächtige Land,
 Und seit tausend Jahren beschützt es unsre Hand.

Hier darf niemand herschen[!], bloß Ungerlands Kinder,
 Der uns hier erdrücken will, der ist ein Blinder,
 Den werden wir bis zum Grabe unterdrücken,
 Und ihm unsern Sporn ins Herz hau'n durch den Rücken.

Habt Acht Ungarn! habt Acht! wachet bei Tag und Nacht!
 Wer weiß, wann greift uns an der Feinde Waffenmacht?!
 Wenn er kommt, soll er uns in Bereitschaft sehen, —
 Selbst ein Halbtodter muß vom Bett aufstehen.

Vaterland und *Freiheit*, diese zwei Wörter sind
 Die ersten, die von der Amme lerne das Kind;
 Der Mann, der in der Schlacht endiget sein Leben,
 Soll mit diesen Worten den Geist aufgeben!

Alex. Petöffy

[Júl. ?] [Ri.] Simon [István]: Dandár. Szarvas, Réthy L. 40 l.

[16. l.:] Az irodalom helyzetéről szólva megemlíti, hogy Vörösmarty felhagyott a költészettel, s a Pesti Hirlapban „rettenetes fikarcot, kiksziert csinált”, s mindjárt ezután Petöfire tér át, aki szerinte „a víz enyvbül nem bir kihatni”. — [29. l.:] „Petöfi siránkozik a Pesti Hirlapban. Nem siránkozással győzünk. Hol az érv, az ész-érv!! Petöfi úgy bánik a Szabadszállási Mungopark [!] néppel mint a pesti édes kegyedekkel!”

Aug. 1. Die Opposition, 96. sz., 387.

Egy D. jelű, „Essegg [Eszék], den 28. Juli” keltezésű levél írója így kezdi beszámolóját:

Bürger Redakteur! Schicken Sie mir unsern Petöfi nach Veröce, damit er den Ban Jellachich lehre, auf die großartigste, populärste Weise das Volk zu harangieren; ich habe den Ban nicht für so brutal und roh gehalten, ich habe ihm mehr savoir vivre zugetraut; denn am Innsprucker Tisch muß man sich ordentlich benehmen! —

[Kéri a szerkesztőt, küldjék le Petöfit Veröcére: ő taníthatná meg Jellasicsot, hogyan kell a népet hatásosan fellelkesíteni; a bán stílusa túlságosan goromba és nyers ehhez.]

Aug. 2. Nép-elem. Radical Lap, 28. sz., 112. Megyei mozgalmak c. r.

Egy „Ozz.” jelű borsodi levél szerzője, a délvidéki hadszíntérre készülő, mintegy 50 főből álló miskolci önkéntes csapat tagja, azokról a borsodiakról szólva, akik vonakodnak fegyvert fogni, Petöfi *Nemzeti dalának* e sorait idézi:

Sehonnai bitang ember, — ki most ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete, — mint a haza becsülete!

Aug. 11. Die Opposition, 105. sz., 423.

Petőfy's treffliches Gedicht „Der Schwur” [*Nemzeti dal*] ist durch Ignác Lengyel in's Französische übersetzt worden, u[nd] z[war] sehr gut.

[Lengyel Ignác a *Nemzeti dal* nagyon jó francia nyelvű fordítását készítette el.]

Aug. 13. Életképek, 7. sz., 222—223.

Egressy [Egressy] Gábor Ó-Becse, aug. 2. 1848. keltezésű levele, amely valójában levélformájú haditudósítás, Petőfihez szól (megszólítása „Barátom Sándor!” s a levél végén is keresztnevéen nevezi; egyéb személyes vonatkozása azonban nincs).

Aug. 13. Der Ungar, 189. sz., 1828. Pesth—Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Hr. Lengyel, dessen Unterrichtsmethode in der französischen Sprache sich auf das rühmlichste bewährt, hat dieser Tage eine Flugschrift herausgegeben, in welcher unter anderen in französischer Sprache geschriebenen Aufsätzen das Nationallied Petőfy's („marseillaise hongroise” nennt es der Übersetzer) in das Französische übertragen ist. Möge sich jeder Literatur- und Sprachenfreund selbst überzeugen, wie der Übersetzer in den Geist beider Sprachen gedrungen ist. Er empfiehlt sich in unserem „Wegweiser” als Sprachmeister und auch wir unseerseits können ihn als solchen empfehlen.

[Lengyel úr, a kitűnő francia nyelvemester, a napokban kiadott egy röpiratot, amelyben egyebek mellett Petőfi *Nemzeti dal*ának francia fordítása is megtalálható mint „marseillaise hongroise”. Ez igazolhatja, hogy a fordító mennyire ismerős mindkét nyelv szellemével. „Wegweiser”-ünkben hirdeti magát mint nyelvtoktatót, s mint ilyet mi is a közönség figyelmébe ajánljuk.]

Aug. 13. és 20. Nemzetőr, 7. sz., 112; 8. sz., 128.

Az „Országgyűlési Emlék” c. almanach megjelenési hírének ismétlése, a kötetben közölt Petőfi-versek említésével (vö. Nemzetőr, aug. 6., 6. sz.; l. EPN 486).

Aug. 17. [Falr.] Pest 1848. Trattner—Károlyi ny. 41 × 25 cm.

A pesti városi tanács 1848. aug. 17-i közgyűlésének határozatából kiadott „Hirdetmény”:

Az eskütszéki bírák hiányzó számának pótlásául az eskütszéki bírák kijelölésével megbízott választmány által kijelölt 10 egyén közül a közgyűlés előtt eszközölt sorshuzás útján [...] A II. osztálybeliekhez [...] Vrchovszky Mihály [helyébe] Petőfi Sándor, költő [...] soroztattak be; miről a közönség ezennel értesítetik. [Aláírás:] Rottenbiller Leopold s. k. polgármester.

Aug. 17. Marcius Tizenötödike, 133. sz., 535.

Egy aug. 15-én Miskolcon kelt levél írója, Szinvai, elpanaszolja, hogy a minisztérium, amelynek a helybeli népgyűlésen bizalmat szavaztak, egymást cáfoló rendeleteket küld a helyi nemzetőrség létszámáról és harcba küldéséről, sőt legújabb rendelete szerint „már egy nemzetőr se kívántatik” stb., végül az utolsó bekezdésben így fakad ki:

Petőfi néhány napok előtt ezt mondá e lapokban „ne adja isten, de mahólnap ott leszünk, hol azt mondjuk, Petőfinek igaza volt.” Mi pedig nagy örömünkre megértük azon időt, mellyet Petőfi elérni jósolt, s még boldogoknak mondhatjuk magunkat, mert a veszélyhez képest késő, de a hon megmentésében még elég jókor ébredtünk fel bizalomszavazó álmunkból.

Aug. 17. Pesti Hirlap, 136. sz., 770.

A hirdetések között a Vahot Imrétől szerkesztett és kiadott „Országgyűlési Emlék” c. almanach hirdetése, Petőfinek mint a „szépirodalmi rész” egyik szerzőjének nevével.

Aug. 25. Der Ungar, 198. sz., 1972. Pesth—Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Viele wollen bemerkt haben, daß diejenigen Freiheitshelden, die zu der Zeit, als Petőfy und Vasváry begeisterungssprühende Reden hielten, am ungestümsten ihre donnergewaltigen Eljens ertönen ließen, jetzt die saumseligsten und schläfrigsten im Nationalgardendienste sind. Woher diese moralische Abspannung? Oder ist es blos eine physische?

[Gúnyos megjegyzés azokra a „szabadsághősökre”, akik Petőfi és Vasvári lelkesítő szónoklatait annak idején dörgő „eljen!”-ekkel fogadták, s nemzetőri szolgálatukat most csak immel-ámmal látják el.]

Aug. 27. Életképek, 2. félév, 9. sz., 271—272.

Petőfi *Vörösmartyhoz* c. verse, csillag alatt ezzel a lapalji jegyzettel:

Én, ha verset írok, nem írom a magam multságára, hanem írom azért, hogy kiadjam, hogy mások gyönyörködjenek benne vagy okuljanak rajta. (Elérem-e céloimat, vagy nem? az nem tartozik ide.) Sokan voltak, kik e' költeményem kiadását ellenezték. Nem tehetek róla. Én érzem a legnagyobb fájdalmat, hogy erre kényszerülve vagyok, mert, én szerettem, én tiszteltem legjobban Vörösmartit mind azok között, kik őt valaha szerették és tisztelték, de elveimet még sokkal jobban szeretem és tiszteltem, mint őt. Szívem sajog és vérzik, de kérlelhetetlen maradnék, ha elvérzeném is bele. Brutus talán sírva szúrta le jótevőjét, apját, Caesart, de leszúrta. Hogy Vörösmartit elitélem, nagy áldozat, mellyet szívem tesz elveimért, de bármily nagy ez áldozat, kész vagyok és mindenkor kész leszek sokkal nagyobbakat is tenni értetek, szentséges elveim!

Petőfi Sándor.

Aug. 30. Nép-elem. Radical Lap, 51. sz., 204.

A *Vörösmartyhoz* c. verset a csillag alatti lapalji jegyzettel együtt közlik az Életképek nyomán. (L. feljebb, aug. 27.)

Aug. 31. Neue Politische Ofner—Pesther Zeitung, 62. sz., 282. Der Reichstag c. r.

Carl Nagy (der bekannte Gegner Petőfi's) recitirt förmlich seine memorirte Rede und gewinnt allen Anwesenden ein Lächeln ab, wünscht auch die Aufhebung der Palatinal-Steuer von Seite der Kumanen. (Angenommen.)

[Nagy Károly, Petőfi ismert vetélytársa, a kiskun kerületek ún. „nádori tiszti díjának” eltörlését javasolja; a jelenlévők gúnymosolyától kísérve valósággal szavalja előre betanult beszédét.]

[**Aug.?**] [Z.] Egressy Bénjámín: Ablak alatt. Eredeti dalok zongorára kísérettel. Zenéjét szerzé, és Méltóságos Gróf ZICHY LÁSZLÓNÉ született Gróf Széchényi Mária ő Nagyságának tisztelettel ajánlja —. Pest (1848.) Treichlinger J. 4 sztl. lap 32 × 24,5 cm. No. (3.) Ára 30 x. p. p. (krajcár pengő pénzben)

[1. l.:] [Címlap.]

[2. l.:] Tompa Mihály: Télen, nyáron pusztán az én lakásom. [Egressitől megzenésített dal.] Éneklé a nemzeti szinpadon Hollósi Kornélia.

[3. l.:] „Ereszkedik le a felhő.” Népdal Petőfitől, zenéjét szerzé zongorára Egressi Béni (éneklé a nemzeti szinpadon Farkas Károly.) [A kottasorok között a vers 3 strófájának szövegével. Az utolsó sorok ismétlődnek. Igen hibásan szedett szöveg.]

[A Tompa- és Petőfi-megzenésítés alatt Treichlinger kiadó lemezszáma:] J. T. 168.

[4. l.:] [Üres.]

Szept. 7. Kossuth Hirlapja, 59. sz., 272. Hirdetések c. r.

Emich Gusztáv nemzeti könyvkereskedésében Pesten, uri- és kigyóutca szögletén kapható: Coriolanus. Shakespeare után angolból Petőfi Sándor. Csinos borítékba füzve 1 ft ez. p. [ezüst pénzben]

Ism.: szept. 8., 60. sz., 276; szept. 17., 68. sz., 312; szept. 22., 72. sz., 330.

Szept. 8. Nép-elem. Radical Lap, 59. sz., 236.

Vasvári Pál az Egyenlőségi Társulat szept. 3-i gyűlésén elhangzott beszédében (az itt közölt kivonat szerint) a nemzet válságos helyzetéről szólva többek között ezeket mondta:

Nekünk visszalépni nem lehet. Minket a sors minden testvér néptől megfosztott. Mi sehova nem menekülhetünk, nekünk „itt élni, halni kell”. Csak az a kérdés, a mi martiusban volt: „rabok legyünk-e vagy szabadok?” [Nemzeti dal.]

Szept. 8. Der Telegraph, 39. sz., 154—155.

Das schmeckt ein wenig nach Zensur! In einer der letzten Sitzungen des Gleichheitsklub's erklärte Petőfi, daß sein Freund G. Egressi im Sinne habe, eine Flugschrift drucken zu lassen. Tags darauf ging ein Individuum in alle Buchdruckereien und forderte die Factoren auf, diese Flugschrift nicht eher zu drucken, bevor sie nicht P. Hajnik, der provisorische Polizei-Chef, gelesen hätte!!

[Petőfinek azzal az Egyenlőségi Társulat egyik ülésén elhangzott bejelentésével kapcsolatban, hogy barátja, Egressi Gábor egy röpirat kiadására készül, az újdonságíró a rossz emlékü cenzúra feleledésére gyanakszik. (E kérdésről részletesebben számol be az Ungar ugyanezen a napon közölt hírében, l. alább.)]

Szept. 8. Der Ungar, 210. sz., 3063. Pesth—Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Wir können über den vorgestern nur flüchtig erwähnten Vorfall, der, wie wir sagten, gewaltig nach den Censur-Zeiten riecht, etwas Näheres berichten. Petőfi hat nämlich in einer Sitzung des „Gleichheits-Clubs“ öffentlich gemeldet, er werde eine Flugschrift Egressy's, dieselbe, die wir kürzlich in deutscher Sprache mittheilten, drucken lassen. Tags darauf wanderte ein gewisses Individuum von einer Buchdruckerei zur andern, und warnte die Factoren, jene Flugschrift nicht eher drucken zu lassen, als bis der Polizeichef P. Hajnik dieselbe im Manuscripte durchgesehen. War diese Aufforderung nur ein, freilich sehr derber Privatscherz jenes Individuums, so haben wir nicht viel danach zu fragen; geschah dieselbe aber im Auftrage der Polizei, dann — — — Doch wir hoffen, daß der „Gleichheits-Club“ hierüber die nöthigen Erkundigungen einziehen, und die wahre Sachlage veröffentlichen wird. Wir hätten dann auch ein Wörtchen darein zu reden!

[Bővebben a már érintett esetről; a cikk írója az egykori cenzúrendszer feleledésétől tart: Petőfinek az Egyenlőségi Társulatban tett bejelentése után, amely szerint barátja, Egressy Gábor röpirat kiadását tervezi, valaki végigjárta a nyomdákat, s figyelmeztette a művezetőket, hogy erre csak Hajnik Pál ideiglenes rendőrfőnök hozzájárulása után kerülhet sor. Valakinek izetlen tréfája lenne ez vagy netalán rendőrségi akció? Várjuk, hogy az Egyenlőségi Társulat tisztázza az ügyet!]

Szept. 10. Életképek, 11. sz., 329.

A Dobsa Lajos „Márczius tizenötödike“ c. vígjátékából közölt mutatvány II. jelenetében „Fiatalok“ a *Nemzeti dal* 1. versszakát éneklik.

Szept. 10. Nép-elem. Radical Lap, 61. sz., 242.

Az „Egyenlőségi társulat ülése sept. 8-án“ c. közlemény szerint „állandó bizottmány“-t kell választani, „a mely folytonosan együtt levén, magát a kormánnyal is érintkezésbe tegye; minden előfordulható esetekre éber figyelemmel legyen, és mihelyt szükséges, a társulatot összehívja“; uo. közlik a megválasztott állandó bizottság tagjainak névsorát: „Perczel Mór, Madarász

László, Madarász József, Vasvári, Petőfi, Horarik, Zerfi, Bangya, Andorfi, Pap, Jókai, Mészáros, Tancsics, Pálfi, Csernaton, Mérei, Chovnicz, Heller, Nádosi, Tót Gáspár, Aul, Gajzágó, Kállai, Perczel Vince, Agoston József, Haczl, Balog János, Fényes Elek, Kovacsics, Jageman, Keleti, Nyiri, Magos Ernő, Sárközi József, Pukolai, Nyári, Diósi, Herczeg, Egresi Gábor, Rát Péter, Jakóbson.”

Szept. 10. Die Opposition, 131. sz., 517—518.

Bürger! Die sich über das Vaterland zusammenthürmenden Verhängnisse haben die Gleichheits-Gesellschaft bewogen, aus ihrem Schooße ein permanentes Comité zu ernennen, dessen Aufgabe sei, wie Ihr es Einzelne thut, über die Ereignisse zu wachen. Mit jener patriotischen Begeisterung, die in des Vaterlandes gegenwärtigen Augenblicken kein wahrer Bürger entbehren kann, fordert das Comité jeden Bürger auf, alles was er weiß, was auf das Vaterland von Einfluß sein könnte, dem Comité so schnell als möglich mitzuteilen.

Die Mitglieder des Comités sind:

Andorffi Károly, Ágoston József, Bangya János, Diósi Márton, Gajzágó Salamon, Haczl Márton, Herczeg Victor, Heller Jakab, Horrarik [!], Kállai Ödön, Kovacsics Öszinte, Keleti Zsigmond, Madarász László, Madarász József, Mérei Mór, Magos Ernő, Mészáros Károly, Nyiri Józsa, Perczel Mór, Perczel Vince, Pap Zsigmond, Petőfi Sándor, Pálfi Albert, Ráth Péter, Sárközy József, Tancsics Mihály, Zerffi Gusztáv, Jagemann Károly, Jókai Mór, Vasvári Pál.

Zu Comité-Mitgliedern wurden noch die folgenden Bürger ernannt, die jedoch als Mitglieder der Gleichheitsgesellschaft nicht eingeschrieben sind: Aul József, Chownitz Julian, Csernátóni Lajos, Egressi Gábor, Fényes Elek, Nyári Pál, Pukolai Dániel, Tóth Gáspár, Ábrányi Emil. Diesen Bürgern steht es frei, sich dem Comité beizugesellen, sobald sie sich in das Protokoll der Mitglieder der Gleichheitsgesellschaft eintragen lassen.

Aus der Generalsitzung der Gleichheitsgesellschaft.

Budapest, den. 8. September 1848.

Madarász László
Repräsentant

Zerffi Gusztáv
Vortrager

Das permanente Comité hat sein Bureau: goldene Handgasse im Nako'schen Hause.

[Az Egyenlőségi Társulat, 1848. szept. 8-i közgyűlésének határozata alapján, felszólítja a polgárokat, hogy a haza sorsát érintő fontos értesüléseiket haladéktalanul közöljék a Társulat újonnan alakult választmányával, amely az Aranykéz utcai Nákó-házban állandó ügyeletet tart. A 30-tagú választmány névsorában ott van Petőfi neve is. A felhívás további kilenc személyt is megnevez, akik csatlakozhatnak ehhez „az eseményeken örökdő” választmányhoz, mihelyt bejegyeztetik magukat az Egyenlőségi Társulat tagjai közé.]

Szept. 10. Der Ungar, 211. [tévesen 210!] sz. 3073.

A „Const”. aláírású „Reize den Ungar nicht!” [Ne bántsd a magyart!] c. cikk mottója: a *Nemzeti dal* néhány sorának német fordítása (a 4. és 5. versszakból:)

Her das Schwert, es wird uns retten!

Rein von Schmutz und rein von Schande
Waschen wir Pannoniens Lande!

Petőfi

Szept. 19. Nép-elem. Radical Lap, 67. sz., 270.

Az első lapon közölt, Jellasics betörésével kapcsolatos felhívásról megjegyzik, hogy ezt „Táncsics Mihál és Tót Móric tagtársaink adák be”, majd bejelentik:

Szerdai lapunkban [szept. 20.] Petőfi barátunk felhívását adandjuk.

[Szept. 20?] [Falr.] Petőfi Sándor Im Namen des Gleichheitsclubbs. Ein Manifest and die Bewohner Ungarns. [Az Egyenlőségi Társulat nevében. Kiáltvány Magyarország lakóihoz.] [Pest, 1848.] Rudolf Eisenfels ny. (Hochstraße Nr. 139.) 53 × 44 cm.

Schmerz und Kampflust spricht aus uns; unsere Worte sind, wie der Wind, der in das Läuten der Sturmglocke dreinpeift.

Feuer, Feuer ist! . . . Nicht ein Dorf, nicht eine Stadt, sondern das ganze Land brennt; laßt uns die Nation aufstürmen, Auf, ihr Männer! Steht ihr jetzt nicht auf, so werdet ihr liegen so lange die Welt steht.

Ungarn! Vor Tausend Jahren machte sich ein Volksstamm in Asien auf den Weg, mit dem Vorhaben, das schönste und fruchtbarste Land auf dem Erdenrunde aufzusuchen, und es für die Nachkommen zu erobern; lange, lange wanderte jener Volksstamm, bis er das Land gefunden; endlich fand er es, und eroberte es. Aber wie eroberte es? Vier bis fünf Jahre ward ununterbrochen gekämpft, fünf lange Jahre fielen Menschen und floß Blut wie ein Spreuregen.

Ungarn! So verschafften unsere Vorfahren diese schöne Gegend für uns, denn die aus Asien gekommenen Helden waren unsere Vorfahren.

Sieben Jahrhunderte hindurch lebte die ungarische Nation frei in diesem Vaterlande, zwischen Glück und Unglück in Freuden und Leiden war sie immer frei.

Endlich forderte sie den Lothringer Herzog auf, daß er die ung. Krone annehme, daß er König von Ungarn werde. Und hier beginnt unser Elend, das dreihundert Jahre hindurch gedauert, bis zum Frühlinge dieses Jahres. Die ung. Nation sprach zu dem römischen Kaiser: „Wir haben bisher nach unserem Gefallen gewählt unsere Könige, aber wir sind es jetzt müde, denn bei der Wahl jedes neuen Königs geschahen solche Reibungen, die das Vaterland geschwächt. Wir übergeben dir, römischer Kaiser! dir und deinen Nachkommen die ung. Krone, mit dem Bedingnisse, daß du unsere Gesetze, unsere Rechte und unsere

Freiheit nicht nur selbst nicht verletzet, sondern vielmehr zu schützen verpflichtet seist."

Hierauf antwortete der römische Kaiser: „Ich nehme die Krone an, und werde Erhalter und Vertheidiger sein der ungarischen Nation, der Rechte, Gesetze und Freiheiten derselben. «Dieses versprach der römische Kaiser, er hat es nicht nur allein versprochen, sondern mit einem Schwur bekräftigt, und so schwuren alle seine Nachfolger, doch die sie umgebende Camarilla brach den Schwur. Diese Camarilla hatte nicht den Muth frei und auf einmal auszusprechen: „Ungarisches Volk, deine Freiheit hat ein Ende, du bist ein Sklave, ein Sklave Östreichs;“ sondern brachte es in 3 Jahrhunderten durch Kniffe, durch Schliche, und durch allerlei teuflische Werkzeuge dahin, daß sie alle unsere Rechte verdrehet, und unsere uralten Gesetze und Freiheit beraubt.

Gott hat in seiner großen Welt kein solch an Händen und Füßen gebundenes Volk mehr, als wir in letzterer Zeit waren. Wer eines blutigen Todes sterben wollte, brauchte nicht anderes zu sprechen als das Wort Freiheit. So endigten auf dem Blutgerüste die rühmlichsten Patrioten Zrinyi, Frangepan, Nádasdy, Martinovits und andere mehr, die römischen Kaiser versprachen uns, schwuren uns unsere Väter zu sein, und was waren sie uns?

Unser Geld scharrtten sie in ihre Tasche, unsere Söhne nahmen sie zu österreichischen Soldaten, unsere eigenen Söhne und Brüder bewachten mit gezücktem Schwerte unsere Kerker, und diese Kerker wurden für unser Geld, für unsern Blutschweiß, durch Oesterreich gebaut. Wer hat also eine so starke Seele, nicht zornentbrannt die Faust zu ballen über dieses höllische Verfahren?

Da erschien das Jahr 1848, er erschien wie ein ominöser Stern, Völkerrache andeutend. Auf dem französischen Thron saß ein verworfener schlechter König, das französische Volk schrie auf, und der Thron stürzte zusammen, der König floh, und auf seinem Haupte ruhet anstatt einer Krone der Fluch einer Nation. Das Beispiel Frankreichs befolgten alle Völker Europas; sie schrieen auf und ergriffen die Waffen für die Freiheit. Auch wir Ungarn erhoben uns und pflanzten auf das zertretene Banner der Freiheit. In Preßburg Kossuth, in Pesth die Jugend; wie ein Donnerwetter widerhallte das Wort der ungarischen Nation in Wien: „Wir wollen frei sein, wollen unsere geraubte uralte Freiheit entweder in Gutem zurückverschaffen, oder im blutigen Kampfe sie wieder erringen.“

Die Wiener deutsche Regierung wagte nicht unsern gerechten Forderungen zu widersprechen, und sprach: „Wohl geliebte ung. Nation, sei frei, nimm zurück deine alten Rechte, die ich dir nach und nach geraubt, nimm sie und sei glücklich!“ Wir unglückliche leichtgläubige, Jedem vertrauende Menschen nahmen diese Schönen Worte für baare Münze, und legten uns nieder, als jener, der seine Scheine[!] schon in Ordnung gebracht, jetzt aber erwachen wird, nachdem die Camarilla sich wieder gesammelt, und uns zuruft: „Was ich euch im März gegeben, ich nehme es zurück, ihr werdet mir dienen, wie ihr mir bisher gedient, werdet mir eure Söhne zu Soldaten geben, und außerdem, da ich viel schuldig bin, mir meine Schulden zahlen helfen, ihr werdet zahlen *zweihundert Millionen Münze.*“ Ungarisches Volk, wenn du noch einen Gott und eine Seele

hast, was antwortest du hierauf? Rufen nicht Millionen und Millionen Männer: Es giebt diese Macht in der Welt nicht, die uns unsere Freiheit wieder nehmen könnte, der allmächtige Gott kann uns unser Leben, aber nicht unsere Freiheit nehmen! Oder zweifelt ihr an unsern Worten? glaubt ihr nicht, daß alles das, was wir euch sagen, wahr sei? Dann sagt uns, was sucht mit seiner Horde auf ungarischem Boden der croatische Ban, den der König seines Amtes einmal schon entsetzt, den aber die Camarilla mit Hintansetzung unserer Rechte wieder eingesetzt hat? Sagt an, was sucht Jelachich auf ungarischem Boden? denn er ist schon innerhalb der ung. Grenze, dringt immer tiefer ins Land, und macht sich die Hoffnung, daß er noch dieses Jahr einen Landtag hier in Pesth halten wird. Ungarn, nicht die Ausführung dieses Vorhabens, sondern nur das Aussprechen dieses Wortes ist schon eine solche dreiste Unverschämtheit, die man dem Jelachich in seiner Kehle mit seinem Blute ersticken machen sollte.

Wenn nur Jelachich unsere Freiheit nehmen wollte! er will alle Ungarn von der Erde vertilgen, aus dem ungarischen Vaterlande ein croatisches Reich bilden.

Aber bei dem ungarischen Gotte schwöre ich, daraus wird nichts, und ständen ihm auch alle Teufel der Hölle zu Gebote. Wir vertrauen auf deine Tapferkeit, ungarisches Volk, und hoffen, es sei leichter einen Stern vom Himmel herabzureißen, als dich von der Erde zu vertilgen. Auf also, Ungarn, zu den Waffen! Auf! Jedermann, in dessen Adern noch ein Tropfen desjenigen Blutes fließt, mit welchem unsre Vorfahren dieses Land erkämpft.

Wir haben auf dieser Welt keine verwandte Nation, von der wir Hülfe erbitten könnten, und die uns Hülfe geben könnte, wir stehen allein, wie ein einzelner Baum, können uns auf Niemand stützen, als auf Gott und uns selbst, aber diese beide reichen hin, daß wir für ewige Zeiten retten das Leben und die Ehre der ungarischen Nation.

Petőfi Sándor.

[Az eredeti magyar szöveget l. EPN 505—509.]

Szept. 21. Kolozsvári Híradó, 65. sz., 263.

A székelyekhez intézett, „Kolozsvár, sept. 20” keltezésű felhívás befejezése:

Kinek most, Petőfiként „drágább rongy élete, mint a haza becsülete”
[*Nemzeti dal*] — az nem méltó szabadságra, nem méltó életre.

Szept. 23. Der Ungar, 222. sz., 3255. Pesth—Ofner Neuigkeitsbote c. r.

Viele unserer jungen Leute sind gesonnen, im Falle sie das Loos trifft, sich zum Militärdienst bequemen zu müssen, sich blos bei der Artillerie engagiren zu lassen. Es versammeln sich überdies im Neugebäude sehr viele junge Leute, denen der vielverdiente Hauptmann Mack fleißig Unterricht erteilt. Unter diesen sahen wir mit Vergnügen die beiden Patrioten Petőfy und Vasváry, welche ihren Mitbrüdern beweisen wollen, daß man nicht nur mit der Zunge und der Feder, sondern auch mit der That für Freiheit und Vaterland in die Schranken treten soll.

[Sok fiatal ember foglalkozik azzal a gondolattal, hogy ha katonai szolgálatra kell jelentkeznie, a tüzérséghez kéri magát. Az érdekes Mack százados oktatásán az Újépületben e célból összeseregülő fiatalok közt örömmel láttuk Petőfit és Vasvárit is, akik bizonyítani kívánják, hogy a hazát nemcsak szóval és író tollal, hanem tettekkel is szolgálni kell.]

Szept. 24. Munkások Ujsága, 33. sz., 409—411.

Petőfi Sándor „Az egyenlőségi Társulat Magyarország lakosaihoz, testvéreihez, rokoninkhoz szives üdvözlöt!” c. kiáltványa (újraközlés a Népelem szept. 20-i száma nyomán. Vö. EPN 505—509).

Szept. 25. [Falr.] [Pest] 1848. R. Eisenfels ny. 54 × 42 cm.

„Kossuth auf dem Lande, das Volk gegen Jelachich zu entflammen! [Kossuth vidéken van, hogy a népet Jellasics ellen feltűzelje!]” feliratú, szept. 25-éről keltezett plakáton, Kossuthnak toborzó körútjára vonatkozó képviselőházi bejelentését ismertette, kiemelten közlik:

Auch Petőfi Sándor und Vasvári Pál sind gestern in Begleitung vieler anderer Emissäre von hier abgegangen, welche sämmtlich in den verschiedensten Richtungen das Land durchkreuzen und das Volk über die traurige Lage des Vaterlandes aufklären werden.

[Petőfi és Vasvári tegnap elindult Pestről, hogy — más küldöttekkel együtt — az ország népét a haza szorongatott helyzetéről tájékoztassa.]

[**Szept. ?**] [Any.] Országgyűlési határozat a katonaság kiállítása iránt. 1848. [Ponyvakiadvány, Debrecen, 1848.] Telegdi Lajosnál. 8 l.

Radó Imre (H. Szoboszló) címadó versezete után, 6—8. l.: P. S. [Petőfi Sándor]: *Lenkei százada* c. verse.

Okt. 4. Nemzeti, 124. sz., 492.

A „Sincerus” aláírású, szept. 28-án kelt debreceni levél részlete:

A napokban Petőfi itt utazott keresztül.

Tavasszal agyonütötték, Hajdu-Böszörményben plane megnyúzták volna „királyokhoz” címzett verseért.

S most?

Az idő eltörölte a szívek cultusát.

Hogy érzed most magadat Mező Dani?

Ülj hamuba gatyakötésig...

Pour expier.

Okt. 6. [Színl.] Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 42 × 34 cm. Nemzeti Színház, Pest, pénteken, october 6-kán 1848. Bérlet 162. szám.

A „Sevillai borbély” előadása során „A második felvonásban előforduló népdalok: I. »Télen-nyáron pusztán az én lakásom« Tompától, zenéje Egressi Benjámintól; énekli Hollósi Kornélia. II. »Ereszkedik le a felhő« Petőfitől, zenéje Egressi Benjámintól; énekli Farkas Károly.”

Okt. 10. Munkások Ujsága, 4. sz. [! szept. 29-én újra kezdték a számozást], 20. A „közli Honti” aláírású Honti Kronika (1848. augusztus elejétől sept. 22-ig) c. r.

Egy ipolysági, pecsovics beállítottágú szolgabíróról szólva megemlítik: [. . .] ökeme[!] az a pecsovics nagy hős, ki egy tisztelt jó hazafi, de szegény barátunkat nemzeti éneke készítéseért (mit ha a kend lapjába [ti. Táncsicséba] férne, közölnék is) és a Petőfi verseinek a nép közti terjesztéseért s más egyéb népfelvilágosításokért elfogatással, tömlőccel fenyegette.

Okt. 12. Ellenőr, (Kolozsvár) 92. sz., 364. Tárca c. r.

Csongrádból tudósítanak, hogy régebben szokásban volt a király életéért vasárnapokon imádkozni, mostanság midőn erre kerül a sor, a nép távozik a templomból. „Nincsen többé szeretett király!” [*A királyokhoz*] mondá egy valaki és szinte rosztul járt, pedig aligha nem volt igaza.

Okt. 14. Marczius Tizenötödike, 182. sz., 730.

Cserző Bence írja okt. 10-e keltezéssel a „Parndorf alatti tábor”-ból küldött tudósításában:

[. . .] Zászlótartónk a még ifju vérű Petőfi, versent gyalogol velünk. [Petőfi édesapját értve, aki a forradalom évében felvette költő fia nevét.]

Okt. 15. Budapesti Divatlap, 15. sz., 239. Fővárosi tárogató c. r.

Petőfi Sándor beállván a honvédek közé, kapitánynak neveztetett ki.

[**Okt. 15. után.**] [Any.] *Élet vagy halál!* Petőfitől. [H., é., ny. n.] 19 × 13 cm. A vers teljes szövege, sok hibával, a nyomtatvány 1—3. lapján. A 4. l. üres.

[**Okt. 15. után.**] [Any.] A népnek. Ajándékul néhány barátja. Székesfejérváron [É. n.] özv. Számmer Pálné ny. 4 l.

[3—4. l.:] *Élet vagy Halál.* (Sept. 30-án). [Petőfi költeményének teljes szövege „Petőfi Sándor.” aláírással; a 2. l. szerint „Után nyomtatott”.]

Okt. 16. Közlöny, 128. sz., 637.

Mészáros Lázár hadügyminiszter Budapest, october 15-én 1848 keltezésű, 5471/n. ör. sz. „A honvédsereghez kinevezetnek” kezdetű hivatalos közleményében:

A honvéd 28-ik zászlóaljhoz *századosul*:

Petőfy Sándor nemzetőrségi százados.

[A közlemény végén:]

Mindezen kinevezések s előléptetések rang s illetményre nézve folyó october hó 1-ső napjától számitandók.

Okt. 18. Nemzeti, 136. sz., 540.

Mészáros Lázár hadügyminiszter Budapest, 1848. okt. 15-én kelt, Petőfi századosi kinevezését is tartalmazó hivatalos közleményének átvétele a Közlöny okt. 16-i számából. [L. az előző adatot.]

Nov. 24. Kossuth Hirlapja, 126. sz., 552. Fővárosi ujdonságok c. r.

Az első jegyzet, amelynek az aláírása Szathmári K., így kezdődik:

„Megint panasz, és újra csak panasz” [*Legenda*] — vagyis prosában szólva, ismét a sáncokról akarunk beszélni.

Nov. 30. Der Ungar, 52. sz., 448—449. Inland c. r.

Egy Waitzenből (Vácról) küldött levél írója panaszolja:

In Waitzen wollten die Bürger [...] den Landwehrtruppen kein Quartier geben [...] diesen üppig schönen Blüthen am Baume unseres Nationallebens, die ihr heiliges, jugendliches, warmes Leben in die Wagschaale unserer Befreiung freudig hinwarfen, die den großen Schwur: Wir wollen länger keine Sklaven sein (rabok többé nem leszünk) [*Nemzeti dal*], mit ihrem glühendfrischen Blute zu besiegeln entschlossen sind. [...]

[A levélíró elítéli az önző és kényelmes váci polgárokat, akik vonakodtak szállást adni az életüket — a *Nemzeti dal* nagy esküjéhez híven — örömmel kockára tevő honvédeknek.]

Dec. 16. Nemzeti, 187. sz., 738.

„Pest, dec. 14-én” dátummal a képviselőház délutáni üléséről szóló tudósítás az alábbi részletet tartalmazza:

Ezután az elnök Petőfi Sándornak egy levelét olvasá fel, mellyben a képviselőháznak egy igen talpraesett harcdalt [*Csatadal*] küld kinyomatás végett. Petőfi ezt azon nézetből tevő, minélfogva egy jó vers igen sok lelkesedést és erőt ébreszt a hadseregben. Bizonyítja ezt azon historiai tény, miszerint egy francia tábornok azt írta a conventnek, hogy vagy seregeket küldjön neki segélyül, vagy pedig a „marseillaise”-t.

A vers a ház előtt felolvastatván, a honvédelmi bizottmányhoz átküldetni határoztatott, hogy az kinyomatása iránt intézkedjék.

Dec. 16. Neue Politische Ofner-Pesther Zeitung, 123. sz., 498. Der Reichstag c. r.

A dec. 14-i alsóházi ülésről szóló beszámolóban Pázmándynak, a képviselőház elnökének bejelentését ismertetik:

Von Petőfi Sándor wurde ein Gedicht eingesendet, welches, wenn es aufmunternd genug ist, unter dem Heere vertheilt werde. Der Dichter will

wenigstens geistigen Antheil an dem Kampfe nehmen. Petőfi erwähnt in seinem Schreiben: Ein französischer General verlangte 40,000 Soldaten, und wenn der Convent diese nicht schaffen könne, wünsche er in *so viel* Abdrücken die Marseillaise zur Aufmunterung. Pázmándy liest das Gedicht [*Csatadal*], welches den Refrain hat: *Előre* (Vorwärts) und sich des Beifalls erfreute. — Es wird dem Vertheidigungs-Ausschusse zugewiesen.

[Petőfi küldött egy költeményt a honvédsereg lelkesítésére; legalább e módon kíván részt venni a harcban. Kísérő soraiban egy francia tábornok példáját említi, aki vagy 40 000 katonát, vagy a „marseillaise” ugyanannyi példányát kérte a konventtől. A felolvasott költemény, az „Előre!” refrénnel, tetszést aratott, s intézkedés végett átküldték a Honvédelmi Bizottmányhoz.]

Dec. 16. Der Ungar, 66. sz., 572. Nationalversammlung c. r.

A dec. 14-én délután 4-órai ülésről szóló tudósítás részlete:

Der Präses zeigt dem Hause an, daß der Dichter Petőfi dem Hause ein Gedicht [*Csatadal*] eingeschickt. Er selbst verliest es. In der Einleitung fordert der Dichter das Haus auf, wenn das Gedicht gefallen sollte, es in vielen Exemplaren abdrucken und unter das Volk vertheilen zu lassen; der Dichter weist auf einen französischen Heersführer hin, der nach Hause geschrieben, man möge ihm Hülfsstruppen oder wenigstens einige Strofen aus der Marsilleis[!] senden. — Das Gedicht gefiel, und wird auf Antrag des Präses dem Landesvertheidigungskomité übergeben, das damit nach Gutdünken verfüge.

[L. az előző, dec. 16-i sajtóadatokat.]

Dec. 16. Der Wahre Ungar, (Pest) 65. sz., 454. Ungarische Nationalversammlung c. r.

A dec. 14-i, du. 4 órakor megkezdett ülésről szóló beszámolóban:

Pázmándy: Petőfi Sándor hat ein Gedicht eingeschendet, welches — wenn es für genug aufmunternd gefunden — den verschiedenen Heeres-Abteilungen zugeschickt werden sollte. Der Dichter will wenigstens geistigen Antheil an dem Kampfe nehmen. Ein französischer General — so erwähnt Petőfi in seinem Schreiben — verlangte 40,000 Soldaten, und wenn der Convent diese nicht schaffen könne, wünsche er in *so viel* Abdrücken die Marseillaise zur Aufmunterung.

Pázmándy liest das Gedicht, welches den Refrain hat: *Előre*, (Vorwärts) [*Csatadal*] und sich des allgemeinen Beifalls erfreute.

Es wird dem Vertheidigungsausschusse zugewiesen.

[L. az előző, dec. 16-i sajtóadatokat.]

Dec. 17. Die Opposition, 214. sz., 854. Dr. Fr. aláírású cikk a Pesth c. rovatban.

Was Blumen unsern Garten sind, sind Künste unserm Leben; doch können sie uns mehr sein — fruchtbringende Keime edler Thaten, der Unsterblichkeit werth. — Was vermöchte so erhebend und begeisternd auf Geist und Herz einzuwirken, als Musik, Dicht- und Redekunst. In diesen Augenblicken, in denen *jeder wahre* Mensch für die Gerechtigkeit unserer Sache, für die Selbständigkeit unseres verrathenen Vaterlandes begeistert ist, haben auch die schönen Künste keine heiligere Aufgabe, als auch durch ihren Zauber diese hohe Begeisterung für unsere Freiheit zu beleben und dieselbe in ihrem segensvollen Schwunge zu erhalten. Von dieser Wahrheit durchdrungen, fand sich auch unser vaterländischer Béranger Petöfi bewogen ein begeisterndes Kriegslied mit dem Refrain „*Előre*“ [Csatadal] dem Vaterlande zu weihen, dem die verdiente Auszeichnung zu Theil ward, daß es in der Nationalversammlung vorgelesen und zur Verbreitung dem unermüdlich thätigen Landesvertheidigungs-Comité übersandt wurde. Möge eine charakteristische, seelenvolle Musik erwähntes Schlachtlid recht bald zu einem ermuthigenden Lieblingsliede unserer edlen Krieger machen. Auch bei unsern Theater-Repertoirs sollte dieser Gesichtspunkt nicht unbeachtet bleiben und dem Publikum zeitgemäße, zum Freiheitskampfe ermuthigende Schauspiele vorgeführt werden, was z. B. bei Szigligeti's letztem Werke vorzüglich hervorleuchtet.

[A művészetek nemcsak gyönyörködtetnek, hanem nemes tettekre is ösztönözhetnek bennünket. Ma, az elárult haza jelen állapotában, nem lehet szentebb feladatuk, mint az, hogy a szabadságért lelkesítsenek. Felismerte ezt a mi magyar Béranger-ünk, Petöfi is, és tüzes csatadalt szentelt a hazának — a refrénje „*Előre!*” —, amelyet a képviselőházban felolvastak és terjesztés végett a Honvédelmi Bizottmánynak átküldtek. Hozzá illő karakterisztikus dallammal derék katonáink kedvenc, bátorító harci dala lehetne. A színházi repertoár összeállításánál is érvényesíteni kellene ezt a szempontot, s olyan harcra indító darabokat kellene játszani, mint például Szigligeti legutóbbi műve.]

Dec. 22. Charivari, (Leipzig) 359. sz., 5351.

Részlet Adolph Grünhold „Revue der ungarischen Journale” [A magyar lapok szemléje] c. cikkéből:

[11. l.:] „A Hazánk” (das Vaterland). Dieses Blatt wurde früher in deutscher Sprache redigirt und hat sich erst seit einigen Jahren in ein magyarisches umgewandelt. Es bringt auch Modenachrichten und Theaterrecensionen, sowie treffliche Gedichte von Petöffy und Vörösmarty.

[A szerző a győri Hazánkat bemutató sorokban megjegyzi, hogy korábban német nyelvű lap volt, s hogy Petöfi és Vörösmarty „kitűnő költeményei” jelennek meg benne.]

Dec. 23. Der Wahre Ungar, 71. sz., 497. Fliegende Blätter c. r.

Schlachtenlied. [Csatadal]

Aus dem Ungarischen des Al. Petöfi.

Trompeten und Trommeln wirbeln zum Streit,
Es stehen die Truppen zum Kampf bereit, —
Vorwärts!

Es klirren die Schwerter, die Kugel pfeift,
Was den Ungar mit hehrer Begeisterung ergreift —
Vorwärts!

Laßt hoch in die Lüfte die Fahnen weh'n,
Allüberall soll man sie flattern seh'n!
Vorwärts!

Sie sollen es lesen, geschrieben ist's dort:
Freiheit! das hohe, herrliche Wort!
Vorwärts!

Wer ein Ungar ist, und wer ein Held,
Sich dem Feinde muthig entgegenstellt;
Vorwärts!

Und ist er ein Ungar, so ist er auch Held,
Was er will, dem Himmel wohlgefällt.
Vorwärts!

Die Erd' unter mir ist blutigroth,
Mein Kamerad liegt neben mir todt —
Vorwärts!

Und ich? ich werd' wohl nicht schlechter sein!
Drum muthig in's Kampfgewühl hinein!
Vorwärts!

Und wenn wir verlieren auch Hand und Fuß,
Und Jeder der Unsrigen fallen muß,
Vorwärts!

Drum muthig ihr Brüder und haltet Stand,
Eh' fallen wir, als das *Vaterland!*
Vorwärts!

C. H. [Carl Hoffmann]

Dec. 24. Életképek, 26. sz., 832.

Futó János „országos honv. tüzer” Belezna, dec. 7. 1848. keltezésű, a déli hadszíntérről küldött tudósításában a szemben álló seregről szólva többek között ezt írja:

Ne féljete! lesz idő, mellyben e hitvány népet önbűne torolja meg azon méltánytalan gaz merényükért, mellyel igazságos jogainkat tapodni léptek föl. Vagy, mint a lelkes költő mondja:

Ha megérik a gyümölcs: fájáról
Magától, a földre hull alá.

[A királyokhoz.]

Dec. 31. Életképek, 27. sz., 851—853.

Roboz [István]: „Még egy örült.” [Vers.] [A cím Petőfinek *Az örült c.* költeményére utal.]

[1848.] [Kv.] Gräbe, Johann Georg Theodor: Geschichte der Poesie Europas und der bedeutendsten außereuropäischen Länder [...] bis auf die neueste Zeit. [Európa és a legjelentősebb Európán kívüli országok költészetének története... a legújabb időkg.] Dresden—Leipzig, 1848. 1090 [2] l. (Handbuch der allgemeinen Literaturgeschichte aller bekannten Völker der Welt... III/1. Geschichte der Poesie. [A világ összes ismert népei általános irodalomtörténetének kézikönyve... III/1. A költészet története.]

[1065. l.:] Az „Ungarische Poesie” c. fejezetben, a „legújabb magyar költészet”-ről szólva Gvadányi, Orczy L., Kisfaludy K., Kölcsey, Bartay (Sonettist = szonettíró), Bajza, Szenvey, Vörösmarty, Katona J., Gaal J., Erdélyi, Czuczor, Garay, Vachott Imre említése (a jelentősebbek igen tömör — Vörösmarty esetében is csak 4-soros — méltatása) után így folytatja: „... und der populärste Lyriker der Jetztzeit in Ungarn, Alexander (Sándor) Petőfi⁶⁹, dessen Lieder, Liebesperlen [*Szerelem gyöngyei* ciklus], Cypressenblätter [*Cypruslombok Etelke sírjáról*], Sternenlose Nächte [*Csillagtalan éjek*] etc. ihm für immer bei seiner Nation die Unsterblichkeit gesichert haben, weil er von allen seinen Genossen auf dem ungarischen Parnaß es allein am besten verstanden hat, sich zu dem Volke in seiner Anschauungs-, Denk- und Gefühlsweise herabzulassen, dasselbe also gewissermaßen aus sich heraus zu bilden, während alle seine Vorgänger bisher dasselbe genöthigt hatten, sich zu ihrem individuellen Ideengang emporzuheben, was aber nicht immer anging.” [Ezután, mint egy ún. „német iskola” képviselőit, még Eötvöst, Széchenyit, Lukács (Móric)-ot, Kerényi Frigyes, Henszlmann és Pulszkyt említi csak felsorolásszerűen.]

⁶⁹ [Jegyzet a kötet 1071. lapján] János vitéz. Budan 1845. 12. Cyprus lombok Etelke sírjából[!]. ib. 1845. 16 Szerlem gyöngyei. ib. 1845. 8. A hóhér kötele. ib. 1846. 8. Felhők. ib. 1846. 12. Gedichte, Deutsch v. Dux. Wien, 1847. 12. Gedichte, Deutsch von Brauer. Pesth, 1847. 8. Ung. Lieder, Deutsch von Kertbeny. Hamburg, 1848. S. Magaz. f. d. Lit. d. Ausl. 1848. nr. 16—17.

[1067. l.:] [A magyar dráma történetének vázlatában:] Petőfi ist in seinem Drama, Tiger und Hyäne [*Tigris és hiéna*] hyperromantisch geworden.

[Az első részletben a szerző Kertbeny nyomán, annak a lapalji jegyzet végén idézett cikkére hivatkozva, Petőfi dalait és néhány versciklusát (köztük a csak tervezett, de meg nem valósult *Csillagtalán éjeket* is) említve mutatja be Petőfi költészetét: ezek — állítja — halhatatlanságot biztosítottak neki nemzeténél, mert társai közül a legjobban volt képes népe szemléletéhez, gondolat- és érzésvilágához alkalmazkodni, míg elődei a népet — több-kevesebb sikerrel — a maguk egyéni eszmevilágához próbálták fölemelni. — A második részlet a költő egyetlen eredeti drámáját „hiperromantikus” jelzővel illeti.]

[1848.] [Zsk.] Játékszíni emlény, melyet a színművészet barátinak tisztelettel ajánl Fehérváry K[ontra] Antal sugó. Kecskemét, 1848. Szilády Károly ny. 24 l.

A 17-21. lapon közölt „Dalfüzér” I—VI. sz. darabja közül az I. sz., „Üressen áll már a kancsó, bort bele . . .” kezdetű darab Petőfi kétes hitelű verse; a III. és VI. sz. pedig a *Rég veri már a magyart a teremtő . . .*, ill. a *Hull a levél a virágról . . .* c. hiteles Petőfi-vers teljes szövege, cím nélkül.

[Nov.—dec.?] [Kv.] Tavasi Lajos: Nevelési emléklapok. Szerk. és kiadja —. 6. füz. Pest, 1848. Trattner—Károlyi ny. 120 l.

[118—119. l.:] „Több tanító” aláírású felhívás „A főtanodai tanulókhöz és szüleikhez”, a honvédseregbe való jelentkezésre; keltezés nélkül. A *Nemzeti dal* e részletével kezdik:

„Talpra Magyar! hi a haza:
Itt az idő: most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés: válasszatok!”

— s így folytatják:

„Azon fegyverfogható tanulókhöz szólunk, kik tavasszal eme dalt zengték” stb.; a felhívás végül így fejeződik be:

„Szülék! eresszétek serdültebb tanuló fiaitokat a szabadság bajnokai közé. Atyák! küldjétek a késedelmes fiut, ha önkényt nem rohan. S ha az atya kis lelkü, úgy piritsatok rá — ti anyák — azzal, hogy lengyel nők módjára ti fegyverzitek föl az ifjakat, és ti mondatjátok el velök égre emelt ujjakkal a nemzet ezen esküjét:

»A magyarok istenére, esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok soha [!] nem leszünk!«”

[Dec. második fele.] [Jkv.] 1848-ik év július 2-ikán Pesten egybegyűlt nemzeti képviselők háza üléseinek jegyzőkönyve. Pest, 1848. [Ny. n.] 160, 6 l. [7. l.:] A „jul. 8-án tartott IV. ülés” jegyzőkönyvében:

„Ülés folytatása 1 órakor. 22) Nagy Károly kiskún-szabadszállási kerületben választott képviselő ellen beadott folyamodásban törvényellenes izgatás és a folyamodóknak a szavazásból erőszakkal lett kizárása panaszoltatván,

A ház, Nagy Károly képviselőnek nevében előterjesztett kérelem folytán is vizsgálatot rendelt, annak végrehajtására önkebeléből három tagból álló bizottmányt, u. m. Nyári Pált, Asztalos Pált és Besze Jánost, titkos szavazás útján választván.”

[1848 vége?] [Kv.] Vilney, Anton: Ungarische Volkslieder in einer Auswahl, gesammelt von —. (Erste Folge.) [Válogatott magyar népdalok, gyűjtötte —. I. sorozat.] Leipzig, 1848. Verlagsbureau (Arnold Ruge). 102 l.

A kötet az alábbi Petőfi-fordításokat tartalmazza (közülük hármát a költő megnevezése nélkül):

A Liebeslieder [Szerelmi dalok] ciklusban:

[33—34. l., 26. sz.:] Hab' in die Küche mich gewandt [*Befordúltam a konyhára . . .*] [A szerző neve nélkül.]

A Steppenlieder [Pusztai dalok] c. ciklusban:

[37—38. l., 27. sz.:] Mein Engel, Hortobagyer Schenkin, flinke! [*Hortobágyi kocsmárosné . . .*] Petőfi.

[39—40. l., 28. sz.:] Gestohlnes Roß [*Lopott ló.*] Petőfi.

[43. l., 30. sz.:] Schnell ist der Vogel, schnell der Sturm . . . [*Gyors a madár, gyors a szélvész . . .*] Petőfi.

[45. l., 32. sz.:] Ein Kind der Steppe, wohn' ich auf der Steppe. [*Pusztán születtem . . .*] [A szerző neve nélkül.]

A Räuberlieder [Betyárdalok] c. ciklusban:

[54—55. l., 37. sz.:] Der volle Mond im Himmelsmeere schwimmt . . . [*Fürdik a holdvilág . . .*] [A szerző neve nélkül.]

[56—57. l., 38. sz.:] Wer bin ich, he? ich mag's nicht nennen . . . [*Ki vagyok én? nem mondom meg . . .*] Petőfi.

[66. l., 41. sz.:] Den Spitzbub[!] zieh'n sie auf die Bank. [*A nemes.*] Petőfi.

A Trinklieder [Bordalok] c. ciklusban:

[70. l., 43. sz.:] Wer keine Geliebte hat, trinke Wein. [*Igyunk!*] Petőfi.

A Schwänke und diverse Lieder [Tréfás és vegyes dalok] c. ciklusban:

[89. l., 48. sz.:] Der Schäfer auf dem Esel sitzt. [*Megy a juhász . . .*] Petőfi.

[90—91. l., 49. sz.:] Mein junger Freund, gebt Acht auf Euch. [*Furcsa történet.*] Petőfi.

[96—97. l., 53. sz.:] Meister Paul, der klügelte sich also vor. [*Pál mester.*] Petőfi.

[98—99. l., 54. sz.:] Hei Debrezen. [*Egy telem Debrecenben.*] Petőfi.

[100—102. l., 55. sz.:] Csokonai. [*Csokonai.*] Petőfi.

1849

Jan. 14. Alföldi Hirlap, (Debrecen) 4. sz., 1.

ÚJ ESZTENDŐ NAPJÁN

Megérte ezt az évet is,
Megérte a magyar haza,
A vészes égen elborult,
De nem esett le csillaga.
Meg van vagdalva, vérzik a kezünk,
De még azért elbirjuk fegyverünk,
S a merre vág,
Ott hagyja fájó mély nyomát.

Ott hagyja fájó mély nyomát,
Haramja-csorda, képeden,
Hogy majd az ítéletnapon
E bélyeg vádolód legyen,
Vádolód az ur isten színe előtt,
És gyújtsa rettentő haragra őt
Te ellened,
Ki ránk veszett fogad fened.

De mit az ítélet nekünk!
Ha lesz is az, sokára lesz,
És a mi több és a mi fő,
Az isten könyörületes,
Még majd kegyelmet adna nekik ő...
Ne várakozzunk! e vérengző
Kutyák felett,
Tartsunk magunk ítéletet.

Tartsunk olly véritéletet,
 Hogy elborzadjon e világ,
 Mindaddig szórjuk rájok a
 Szörnyű halálos nyavalyát,
 A míg hírmondónak marad csak egy,
 Ki majd otthon reszketve mondja meg,
 Hogy jaj neki,
 Ki a magyart nem tiszteli!

Nekünk az isten most kevés,
 Mert ő nem eléggé kemény,
 Hozzád imádkozom, pokol,
 Az uj esztendő ünnepén:
 Öntsd sziveinkbe minden dühödöt,
 Hogy ne ismerjünk könyörületet,
 Mig e gazok
 Közül a földön egy mozog!

Petőfi Sándor.

Jan. 21. Munkások Ujsága, (Debrecen) 1. sz., 2—3.

Tót Móric „Pál fordulása” c. cikkében írja:

Magát és vagyonát, meg véreit védelmezi a nemzetőr, ne legyen hát gyáva,
 mert azt mondja Petőfi:

Sehonnai bitang ember,
 Ki most ha kell, halni nem mer;
 Kinek drágább rongy élete,
 Mint a haza becsülete.

[Nemzeti dal.]

[Jan. 24.] [Színl.] Pest. 1849. Lukács és Tsa ny. Nemzeti Színház, Pest, szerdán, január 24-kén 1849. Bérlet. (?) szám.

A „Sevillai borbély” előadása során „A második felvonásban előfordulandó népdalok: I. »Télen-nyáron pusztán az én lakásom«, zenéje Egressy Benjámintól; énekli Hollósi Kornélia. II. »Ereszkedik le a felhő ...« zenéje Egressy Benjámintól; énekli Farkas Károly.”

Jan. 26. Pannonia, (Preßburg) 7. sz., 25.

Wandlung. [Változás. Nem úgy van, a mint volt . . .]
 Von Petőfi Sándor, aus dem Ungarischen übersetzt durch Kertbeny.

Nicht so ist's, wie es war. Auf dieser Erde Raum
 Ist das Geschaffne ringsum ja beständig kaum.
 Mein Einst, und dies mein Jetzt, sind doch Geschwister beid'
 Und kennen sich am Ende nicht, so stehn sie weit.

Auf flacher Hand trug ich dereinst mein Herz gar frei,
 Gefüllt mit Freundschaft und mit wandelloser Treu!
 Es war nicht noth, daß man's von mir verlangen mußt':
 Ich selber plagte sie damit in Jugendlust.

Jetzt, wenn man zu mir selbst verlangen kömmt mein Herz,
 Geb ich's nicht hin, ob es im Ernst, ob es im Scherz;
 Ich lüge solches, kommen sie zu mir darum:
 Ich hab' kein Herz, — seht euch nach einem weiter um!

Einst als die erste Liebe mich ergriff glühwarm,
 War es platon'sche, ohne Fuß und Arm;
 So heilig glaubte ich, daß jedes Mädchen treu,
 Und so des Himmelreiches reinsten Engel sei.

Ich glaubte dies! jetzt aber weiß ich, nicht mehr blind,
 Daß Mädchen eher Teufel als wie Engel sind;
 Und weine nicht, wenn ich gerade einer nicht gefall',
 Ich finde andere dafür noch überall.

Die Heimathsliebe früher meine Sonne war,
 Die mir erwärmt die Seele strahlenklar;
 Was ist sie jetzt? — ein Mond! dess' fahles weißes Licht
 Mein Herz beängstigt, bis es in Sehnsucht bricht.

Ein Lehm bin ich gewesen, weich, nachgebend, traun!
 Mit Fingern konnte man umformen mich nach Laun';
 Ein Marmor bin ich jetzt! wer auf mich schießt, zurück
 Prallt dann die Kugel, daß sie fährt in sein Genick.

Den weißen Wein, ein blondes Weib und hellen Tag
 Hab' ich geliebt, als ich noch in der Täuschung lag;
 Den rothen Wein, ein braunes Weib und dunkle Nacht
 Lieb jetzto ich, und diesen sei mein Hoch gebracht.

[A közlés fénymásolatát l. 14. sz. mell.]

[Jan.?] [Falr.] — Német és lengyel nyelvű személyleírások. H., é., ny. n. Kb. 85 × 70 cm.

A plakáton látható hat személyleírás közül az első — a bal felső sarokban — Petőfié.

*Persons-Beschreibung
des
Alexander Petöfi*

*Opisanie osoby
Alexandra Petöfi*

Alter, 36 Jahre.
Geburtsort, Siebenbürgen
Stand, verheirathet.
Religion, reformirt.
Sprache, deutsch, ungarisch und wal-
lachisch.
Beschäftigung oder Charakter, früher
Dichter.
Körperbau, klein, mager.
Gesicht, mager.
Gesichtsfarbe, brünett.
Stirn, hohe.
Haare, schwarz, emporstrebend.
Augen, schwarz.
Augenbraunen, schwarz.
Nase, breit.
Mund, proportionirt.
Zähne, gut.
Kinn, etwas spitz.
Bart, Schnurbart.

Wiek, 36 lat.
Miejsce urodzenia, Siedmiogród.
Stan, żonaty.
Religija, protestancka.
Języki, niemiecki, węgierski i wołoski.
Zatrudnienie lub charakter, przedtém
Poeta.
Skład ciała i wzrost, chuderlawy,
mały.
Twarz, chuderlawą.
Cera, smagława.
Czoło, wysokie.
Włosy, czarne, najeżone.
Oczy, czarne.
Brwi, czarne.
Nos, szerokie.
Usta, proporcjonalne.
Zęby, zdrowe.
Broda, w kości nieco spiczasta, za-
puszczona i wąsy.

Besondere Kennzeichen:

Pflegt mit entblößtem Hals zu gehen.

Osobne znaki:

Zwykł chodzić z otwartą szyją.

Bekleidung:

Nach der deutschen Mode.

Urbanie:

Podług mody niemieckiej.

[A nyomtatvány fénymásolatát l. 15. sz. mell.]

[Jan.?] [Röpl.] Persons-Beschreibung des Alexander Petöfi. [Petöfi Sándor személyleírása.] [H., é., ny. n.] 1 lev.

Alter	36 Jahre
Geburtsort	Siebenbürgen
Stand	verehligt
Religion	reformirt
Sprache	deutsch, ungarisch und walachisch
Beschäftigung und Charakter	früher Dichter
Körperbau	klein mager
Gesicht	mager
Gesichtsfarbe	brünett
Stirn	hohe
Haare	schwarz emporstehend
Augen	schwarz
Augenbraunen	schwarz
Nase	breit
Mund	proportionirt
Zähne	gut
Kinn	etwas spitz
Bart	Schnurbart.

Besondere Kennzeichen

pflegt mit entblößten[!] Hals zu gehen.

Bekleidung

nach der deutschen Mode.

[Magyar fordítását l. VP 5. k., 259—260.]

[Jan.?] [Röpl.] *Semnele* (Alexandre Petöfi).

A költő személyi adatait tartalmazó, román nyelvű, cirillbetűs körözlevél. Feltehetően a már régóta ismert német nyelvű körözés román fordítása. [Gyenge minőségű fénymásolatát l. Élet és Irodalom, 1959. 42. sz., okt. 16.: 7. A romániai Craiovában lévő eredetiről, amelyet Jebeleanu, Eugen román költő, Petöfi-fordító fedezett fel. A személyleírást a brassói Gazeta Transilvaniei 1849. febr. 28-i száma is közölte, l. ott.]

Febr. 3. Figyelmező, 12. sz., 48.

Tatár Béla „Magyarok! mi a democratia?” c. cikksorozatának befejező részében „a haza veszedelméért” „Kossuth et consortes”-t teszi felelőssé, s így fakad ki:

„Hiába, csak így van az, a hol *deákok, irkafirka ujságirók, kicsapott lengyelek és franciák* és holmi semmivel bíró ügyvédek a vezetők. Istenem! Mi legyen olly országból, hol egy Petöfi és Táncsics a vezető, vagy egy Nyári! Nem is érdemes a comisz emberekről többet szólni.

[Néhány sorral lejjebb:]

Alávaló, semmivel sem bíró éhes prókátorok, taknyos deákok, külföldi kicsapott commissariusok, rosz lelkü ujságirók, egynehány ostoba, hiusággal teljes, szeles gavallér — ezek voltak a vezetők! No de be is füttyöltek az országnak.

Már most a jóllét futs, a gazdaság futs, Erdély futs, a bánság futs, a tenger futs, Horvátország futs és az adósság a nyakunkon! Ez a Kossuth, Nyári, Petőfi, Táncsics, Madarász, Bezerédj, Pálfi, Ujházi és mások munkájának gyümölcse.

Febr. 10. Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 12. sz., 48.

„Personsbeschreibung des Alexander Petőfi” [Petőfi Sándor személyleírása] c. alatt közli a költő ellen kiadott körözőlevél német nyelvű szövegét. (Ugyanebben a számban számos más személy körözőlevelét is közlik, sorrendben: Bem, Szemere B., Perczel M., Batthyány Kázmér, Lukács Sándor, Pulszky, Görgey, Vasváry, Petőfi, Táncsics, Tausenau.)

Febr. 17. Honvéd, (Kolozsvár) 45. sz. 180. Pesti hírek c. r.

A febr. 3-án kelt, „Gábor” aláírású beszámoló részlete:

Midőn hire terjedt, hogy Perczel győz, s előőrei Irsán, sőt hogy már csak két órányira vannak tőlünk, Pest — a budai várbástyákról ásitózó kisebb nagyobb ágyuk dacára — megváltozott, ujjászületett, az utcákon egész éjjel e felkiáltások voltak hallhatók: „Éljen Kossuth”, „Éljen a szabadság”, énekelték Petőfy „Talpra magyar”-ját [*Nemzeti dal*] és más szabadság-dalokat.

Febr. 17. Komáromi Értesítő, 143.

Egy „Rényi” aláírású „Álmaim” c. verset közölnek, amelynek 1. sora azonos Petőfi *Álmaim* c., 1845 végén keletkezett költeményének kezdetével („Irtóztatók koronként álmaim . . .”), s az egész vers Petőfi 1845/46 fordulóján írt, a *Felhők* é. ciklus ihletkörébe tartozó darabjainak hatását tükrözi.

Febr. 21. Alföldi Hirlap, (Debrecen) 15. sz., 60. Belföld c. r.

Petőfi Debrecenben, 1849. febr. 15-én kelt tábori levelét közli Bem tábornok febr. 4—7. közötti manővereiről — a Közlöny febr. 17-i számából (vö. EPN 521—523) —, a költő bevezető, magánügyeire utaló, ill. az eseményeket röviden kommentáló sorainak mellőzésével.

Febr. 21. Marczius Tizenötödike, (Debrecen) 7. sz., 26.

Csernátóni írja Debrecen, febr. 21. keltezésű hírrovatának második részében:

Petőfi Sándornak valami *nyakravaló* historiája volt, melynek első része a Közlönyben, második pedig ezen lapok tegnapi számában játszott el.

Én részemről kijelentem, hogy az egész, mind két részről nagyon rosszul felfogottnak tartom; s pedig a hadügyminister részéről azért, mert egy — már lelki állapotja ábrándosságánál — különös véralkatu költő *caprice*-ának hallgatag elnézése által, sem a katonai fegyelmet, sem pedig a hazát nem veszélyeztette volna; a Petőfi részéről pedig azért, mert tőle inkább mint valakitől, meglehete várni, hogy — a diadal kivivására annyira szükséges — katonai fegyelem szabályok megtartásában példával menjen elől, de másfelől, a hadsereg irányában

is — mely bizony széles e világon mindenütt retiradeokkal tanulja kivívni a győzelmet — több gyöngédséget vártunk volna.

Ez véleményem a *nyakravaló* historiára kijelentvén egyszersmind, hogy a tegnapi vers beléegyezésem nélkül jött ki, mert én azt, a Közlönyben kijött levéllel együtt — a leggyengédebben nevezve is — illetlen modorunk tartom.

Febr. 24. Figyelmező, 30. sz., 117—118.

Tatár Béla „Ne könyveket, plakátokat, külföldi lapokat és emissarius kalandorokat és democratákat hallgassunk, — hanem nézzünk a tapasztalásra!” c. vezércikkében több, Petőfit említő részlet olvasható:

[117. l.:] Már nem szégyen gyalázat-e az, hogy Magyarország, e méltóságos fényes nemzet, melly Napoleon idejében is megmaradott, melly 800 esztendő óta védelmezte Európát a barbarismus ellen, — mondom ezen nagy nemzet, mellyet 800 év nem tudott elrontani, mellyet egy Heiszter és Karaffa nem tudott megsemmisíteni, most elindult vesztibe egy Petőfi, Pálfi, Madarász, Kossuth és egy szellemi ép úgy mint anyagi goromba szalontai mangolicának Táncsicsnak szavaira?

[117. l.:] [Pest és Pozsony közt a gőzhajón egy orosz utassal beszélgetett 1848 őszén, s az orosz szavaiból idéz:] „... nálunk egy despota parancsol, Miklós! De önöknél első despota en chef Kossuth, azután a honvédelmi bizottmány despoták par excellence, azután jön a despoták légiója, als: Madarász, Pálfi, Barsi, Szatmári, Petőfi, Bezerédi, Ujházi, Beőthi, Vasvári, Nyári, Pulszky és a comiszok legiója!...”

[118. l.:] Pokolba! pokolba! minden martius 15-diki historiával! mit a magyar nép eleinte jónak hitt egy Táncsics, Pálfi, Nyári és Petőfi szavára, az már most tapasztalásból tudja, hogy csupa méreg és epe. Azért hagyjunk föl minden democratiával és legyünk a robotot és dézmát kivéve egészen a martius 15-ke előtti állásban.

Febr. 28. Gazeta Transilvaniei, (Brassó).

Rövid közlemény, tartalmazza a körözött Petőfi román nyelvű személyleírását „Personala descriere a lui Alexander Petőfi” címmel. Ez nyilvánvalóan Petőfi német nyelvű körözőlevelének román fordítása volt.

Márc. 1. Esti Lapok, (Debrecen) 7. sz. [3.]. Bárdi Bükk [Kolmár József] Debreceni csizió c. rovatában.

Marc. 27. Bem táborában 7 kapitány és 3 káplár fölakasztja magát, a nyakravaló-viselés miatt.

Márc. 3. Debreczeni Lapok, 3. sz., 12.

Guz Bende [Irányi Dániel] a Tárca c. rovatban Jókai Mór, az Esti Lapok szerkesztője, ill. a Marcius Tizenötödike közti heves vitára reflektálva megjegyzi:

Jókai Mór igen nemes nagyszerűséggel nyilatkozik lapjában, hogy miért nem felel ő a Marciusban személyessége iránt elkövetett piszkolódásokra: mert multjából senki sem mutathat egy foltot is a melly szégyenére válnék.

Az igaz, hogy Jókai multja vajmi kisszerű, azonban ha nem kell is őt emlékeztetnünk a mult évben Petőfi Sándor irányában elkövetett foltalan magaviseletére, kötelesek vagyunk a szerkesztővel tudatni, hogy lapjainak irányát . . . mi reactionarius szelleműeknek esmerjük [!..]

Márc. 9. Honvéd, (Kolozsvár) 62. sz., 246.

Egy M. M. aláírású, Torda, februarius 26-kán keltezésű levélnek, amely egy hősi halált halt bécsi legionista temetéséről szól, ez a mottója:

Temetésre szól az ének
Temetőbe kit kísérnek?
Petőfi.

Márc. 10. Komáromi Értesítő, 216.

„Marcius 15-dike után.” c. alatt közli Petőfinek Mészáros Lázárt támadó versét, a tábornokra utaló részletek mellőzésével, így:

„Nyakravaló.

Nyakravaló nélkül akarod megvédeni [!] hazádat?
Oh te számár te, minő ostoba gondolat ez!
Hönszeretet, bátorság, s más mind kófic; az a fő
A katonában, hogy nyakravalója legyen

.....
.....

Nyakravalótalánok, takarodjatok a csatatérről,
Éljen . . . s éljen a nyakravaló.

Petőfi Sándor.”

Közvetlenül a versközlés alatt az alábbi gúnyos közlemény:

„A tüzérség főparancsnoksága *ezer nyakravalót* (cravattes) készíttetni szándékozik. A ki ezeknek készítését magára vállalni kész, sziveskedjék minél előbb a tüzérségi irodájában vállalkozását bejelenteni.

Ez iroda van a várban, a tisztii pavillon 1ső emelet 18 számalattii[!] teremben.

Mack.”

Márc. 13. Komáromi Értesítő, 223—224. „Csatázásaink kivonatban a »Közlöny« hivatalos rovata után” c. r.

Bemnek Devai visszavonulásáról pedig Petőfi így ír: Februar 1-jén kijött az ellenség Szebenből [stb.; módosításokkal, kihagyásokkal közli Petőfi Debrecenben, 1849. febr. 15-én kelt, a Közlöny febr. 17-i számában kiadott nyílt levelét].

Márc. 22. [Any.] Pest, 1849. Lukács és tsa ny. 1 lev. (30 × 22 cm.) 1. lapján: *Petőfiné*, szül: *Hersz[!]* *Mária*, — távollévő fiai: *István* és *Sándor*; szeretett menyé, szül. *Szendrey Julia* és kisded unokája: *Géza* nevében is — szomorodott szívvel jelenti: szeretett férje s illetőleg felejtethetlen atyjuk

PETŐFI ISTVÁN

élete 58-dik évében, rövid betegség után f. évi Martius 21-én történt gyászos halálát.

A megboldogultnak hült tetemei f. évi Martius 23-án pénteken délután 3 órakor fognak belváros-zöldkertutczai lakáról a József külvárosi sirkertbe, örök nyugalomra szállíttatni: mellynek az ágost. evang. hitvallás szertartása szerinti gyász ünnepélyére s kíséretére ismerősei, baráti ezennel meghívatnak.

Kelt Pesten Martius 22-én 1849.

Ápr. 8. [Röpl.] Az erdélyi magyar hadsereg fővezérsége. RENDELET. Főhadi szállás Szászsebes, Április 8-án 1849.

A „Bem, altábornagy” aláírású nyomtatvány a rajta olvasható egykorú kézíratos javítások, betoldások, szedői utasítások tanúsága szerint a röplap korrektúrapéldánya volt. Bevezető szövege:

A képviselőház azon küldöttsége, mely által nekem Debrecenből az első rendű érdemjel megküldetett, felhatalmazott arra, miszerint a vezényletem alatt levő hadseregben azon vitézeket, kik magokat a csatatéren kitüntették, érdemjellel jutalmazzam, s megengedjem, hogy azt a Hadügyministeriumtól adandó oklevél megérkeztéig is hordozhassák. Örömmel érzem magam felhíva, azon tiszteket és honvédeket, kiknek jó vezényletök és harciasságok által kitüntetett hazafi-érdemök előtttem ösmeretes, megnevezni, és őket 3-mad rendű érdemjellel díszesíteni — nem lévén kezemnél más rendű érdemjel. Neveik következők:

[A „Századosok” között — negyedmagával — van megnevezve:] Petőfi Sándor.

Ápr. 8. Közlöny, (Debrecen) 74. sz. 270.

Petőfiné [Petőfi Sándorné]: „Testvéri szózat Magyarország hölgyeihez.”

[Terjedelmes — mintegy másfél hasábos — felhívás az áldozathozatalra, a harcoló haza, a hadsereg, a katonák minden lehetséges módon való megsegítésére.]

Ápr. 13. Esti Lapok, (Debrecen) 43. sz., [2.]

J. M. [Jókai Mór] „Megint Táncsics” c. cikkét így kezdi:

Kendre nézve nevezetes nap a mart. 15-ke, az napon szabadítá ki kendet börtönéből a pesti nép, kit a kend tömlőce ajtajáig Petőfi és én vezeténk. [...]

Ápr. 21. Marczius Tizenötödike, (Debrecen) 59. sz., 226. Csernátoni „Mákvirágok” c. rovatában egy képviselőt gúnyol ki, aki megriad arra a hírre, hogy az ápr. 14-i „Függetlenségi Nyilatkozat”-ot alá kell írnia, s így szól a debreceni ref. nagytemplom bejáratánál: „De már akkor isten ugyse elmegyek.

Elmegyek, az lesz belőle,
És úgy tön a miként beszéle.

Szabadságot vett és elutazott.”

[Az idézett két sorban Petőfi *Pál mester* c. versének refrénjét alkalmazza az esetre.]

Ápr. 24, 26, 27, 28. Szabadság, egyenlőség, testvériség, (Pest) 1., 2., 3. és 4. sz. A lap címe alatti jelige Petőfi *Nemzeti dal*ának refrénje:

„A magyarok istenére esküszünk, esküszünk,
Hogy rabok tovább nem leszünk!

Ápr. 26. Marczius Tizenötödike, (Pest) 6. sz., 24. A Pest, april 26-án c., Tövis aláírású hírrovatban:

Ez örömmünepet [ti. a főváros fölszabadításának öröme ápr. 24-én rendezett ünnepet] a bilincseiből szinte fölszabadult nemzeti színházban ének- és szavallati egyveleg fejezé be, „Szabad hangok” cím alatt, melly a Thaliánk templomából egy időre száműzött Rákoczy indulóval nyitattott meg. A harcias szellemre ébresztő zenemű rendkívüli lelkesedéssel fogadtatott vala, mint a többi darabok is, mellyek az igazgatóság által igen helyesen és alkalomszerűen voltak összeválogatva, kivévn az Europa csendes! című dall Petőfítől, melly épen a mostani időre nem alkalmazható, melly egyébkint Fánsci által jelesen szavaltott. [Stb.]

Ápr. 27. Der Siebenbürger Bote, (Hermannstadt) 46. sz., 177. A. K. [K., A.], „Lugos, am 22. April” keltezésű haditudósításában — a honvédsereget mindenütt lelkesen ünneplő és megvendéglő, hazafias érzelmű magyar nőkről szólva — megemlíti:

Der Aufruf der Frau des Dichters Petőfi, welcher sich als Hauptmann in unsern Reihen befindet, und der im Közlöny abgedruckt war, verdient die allgemeinste Berücksichtigung.

[Petőfi feleségének a Közlönyben kiadott felhívását méltatva megemlíti, hogy a költő mint százados jelen van a Lugoson tartózkodó honvédseregben.]

[Márc.—ápr.?] [Kv.] Pröhle, Heinrich: Aus dem Kaiserstaat. [A császári államból.] Wien, 1849. Gerold. XVI, 260 [4] l.

A szerző — az Osztrák Birodalomban tett útjai során — 1847 nyarán — kora őszén Pestre is ellátogat. Könyve I. részének 13. fejezetében számol be itteni tapasztalatairól (89—95), s közben, a 94. lapon, sajnálkozva említi, hogy Petőfivel, „a zseniális magyar költővel” nem ismerkedhetett meg stb. E részlet szövegét már feljebb megismerhettük a Morgenblatt für gebildete Leser c., Stuttgartban, ill. Tübingenben kiadott folyóirat 1848. márc. 29-i számából, amelyben úti jegyzeteinek egyes részeit előre közzétette.

[**Ápr. vége.**] [Röpl.] Petőfi Sándor: *Európa csendes.* [Az *Európa csendes, újra csendes* . . . c. vers teljes szövege, a cím alatt ezzel a megjegyzéssel:] 1849-ki ápril 24-ke ünnepén szavaltatott a nemzeti színházban. [Pest, 1849.] Lukács és Társa ny. 1 lev. 22 × 14 cm.

Máj. 3. Marcius Tizenötödike, (Pest) 12. sz., 45.

D. H. „Pest, ápril 30-kán” keltezésű felhívásában többek között ezt írja: Költőnk mondja: „*Nincsen többé szeretett király,*” [A királyokhoz] s jól mondja. [Alább megismétli:] „Nincs többé szeretett király, mert a népnek szavát nem akarta érteni” [stb.].

Máj. 4. Pester Zeitung, 969. sz., 5583.

— In Nr. 89 des „Közlöny” steht ein interessanter Brief Petőfi's aus Száßsebes vom 11. April datirt, der besonders einige herzerhebende Bemerkungen über unsern angebeteten Helden, den Feldmarschall-Lieutenant Bem enthält: Nachdem ich — schreibt unser Nationaldichter — von meiner mehrwöchentlichen Krankheit genesen war, kehrte ich zu Anfang dieses Monats zu jener Armee zurück, von der ein Glied zu sein ich stolz bin, denn — Bem ist ihr Anführer; der anzugehören, meine Glückseligkeit ausmacht, denn Bem ist mir ein Freund, ein Vater. Das Schicksal hat es so gewollt, daß ich an so vielen Mühen, Gefahren und Unglücksfällen der Armee Theil nehme, bei ihrem Siege aber nicht zugegen sei. Es rollte nicht der Donner der Kanonen, es sausten und toseten keine Waffen, als ich in Hermannstadt ankam, es war still und ruhig — der Feind, sowohl Oesterreicher wie Russe, war schon damals in die Wallachei geflohen. In Hermannstadt fand ich Bem; ich begab mich zu ihm wie ein einfacher gemeiner Soldat, ohne Ansprüche und Wünsche; er aber verlieh mir neuerdings die Hauptmannscharge, und machte mich zu seinem Adjutanten. Das Erste nahm ich gleichgültig an, das Zweite aber mit Entzücken. Tags darauf brachen wir gegen Gyula-Fejérvár auf, welches wir am selben Tage ungefähr 3 Stunden lang bombardirten und sich zu ergeben aufforderten; aus der Festung wurde mit 24pfündern geantwortet. Nachdem der General, indem er da vor der Festung so viel Truppen zurückgelassen hatte, als zu deren vollständiger Cernirung nothwendig war, kam er hieher nach Száßsebes, und seitdem sind wir fortwährend hier. Morgen oder übermorgen brechen wir nach Ungarn auf. — Dieser Tage befanden sich hier die vom Kriegsminister und der Nationalversammlung abgesandten Deputirten, die Bem den Verdienstorden erster Classe überbrachten. Die Uebergabe geschah nur in einem Zimmer, in

Gegenwart von ein Paar Officieren, weil im Orte keine Truppen lagen, und der Feldherr überhaupt derlei überflüssige Ceremonien nicht liebt. Nichtsdestoweniger hatte die feierliche Scene in dem kleinen Zimmer einigen pedantischen táblabiró-artigen Anstrich, nun war aber jener Moment wirklich erhebend und großartig, wo der greise Oberstlieut[enant] Németh herantrat und unserm Generalen mit folgenden Worten den Verdienstorden überreichte: Ich bin kein Redner, und wäre ich auch einer, könnte ich jetzt doch nicht sprechen; gestatten Sie mir, daß ich Ihre rechte Hand küssen darf, jene Hand, die für mein Vaterland blutete. Und weinend küßte er die verwundete Hand des Feldherrn, wir Alle, die gegenwärtig waren, weinten ebenfalls — doch, so etwas muß man nicht lesen, man muß es hören und sehen. — Gestern hat Bem einige Verdienst-Medaillen an die Ausgezeichneteren seines Heeres abgesendet. Der Schreiber dieser Zeilen hat das Glück, unter diese zu gehören. Somit bin ich auch am Ende belohnt, jedoch über mein Verdienst, aber nicht bloß durch die Medaille, sondern durch die Art, wie sie mir von Bem überreicht wurde. Mag es Schwäche sein, oder was immer, so kann ich mich doch nicht enthalten, diesen Auftritt zu beschreiben. Mit eigener Hand, mit der linken, denn die rechte ist noch immer aufgebunden, heftete mir der General unter den Worten die Medaille auf die Brust: „Ich hefte sie Ihnen mit der linken Hand auf, mit der Hand ober meinem Herzen;“ sodann umarmte er mich, und hielt mich lange warm umschlungen! — Die Welt weiß doch, ich bin kein sehr bescheidener Mensch, aber bei Gott, so viel habe ich nicht verdient. Mit einer Rührung, bei deren Erinnerung noch jetzt mein Herz erzittert, erwiderte ich: „Mein General! Ich verdanke Ihnen mehr, als meinem Vater; mein Vater hat mir nur das Leben gegeben, Sie aber gaben mir meine Ehre.“

[Petőfi 1849. ápr. 11-éről keltezett, Szászsebesről küldött tábori tudósításának német fordítása a Közlöny ápr. 26-i száma nyomán, néhány szavas bevezetéssel, amely szerint a levél elsősorban azért érdemel figyelmet, mert a nemzet „bálványozott hőséről”, Bem altábornagyról tartalmaz „lélekemelő” észrevételeket. Az eredeti magyar szöveget l. EPN 529—530. ill. VP 5. k., 135—136.]

Máj. 9. Blätter für literarische Unterhaltung, (Leipzig) 111. sz., 443—444.

Fiedler, E[duard] „Vilney. Ung. Volkslieder . . . I. Folge” [Vilney, Magyar népdalok . . . 1. sorozat] c. recenziójában ismételt említ Petőfitől való — népdalként lefordított — költeményeket; így annak bemutatására, hogy a magyar népdalok néha drámai karakterűek, a következők:

[443. 1.:] In der vorliegenden Sammlung sind allerdings einige Stücke die vorzugsweise diesen Charakter tragen, so „Gestohlenes Roß” [*Lopott ló*] (Nr. 28), Fejér LaBlo (Nr. 39) und ein paar andere.

[444. 1.:] Die ernstesten Volkslieder sind der Zahl nach der geringere Theil in der obigen Sammlung, aber unserer Meinung nach nicht dem Werthe nach. „Des Räubers Klagelied” [*Fürdik a holdvilág . . .*] (Nr. 37) ist vortrefflich, und wir können uns nicht enthalten dasselbe hier mitzuthemen: [a „komoly” darabok

kisebb számban vannak képviselve, de ezek nem kevésbé értékesek; ennek igazolására közöljük e pompás dalt:]

Der volle Mond im Himmelsmeere schwimmt, [stb., a teljes fordítás szövege].

[Az ismertetés végén, az utolsó előtti mondat]: Elf Lieder gehören dem in Deutschland schon aus Übersetzungen bekannten Volksdichter Petőfi an. [Tizenegy dal a fordításokból már ismert népköltőé, Petőfié.]

Máj. 14. Marcius Tizenötödike, (Pest) 21. sz., 84.

Kisbéri László Kun-Szent-Miklósról küldött, máj. 3-án kelt levelében így kezdi Virág Gedeonnak, a városból való sebesült honvédtisztnek a bemutatását:

Petőfi, Lenkeinek és századának kötött cserfakoszorút, én pedig Virág kapitánynak kötök és ajánlom rövid sorokban. [. . .]

Máj. 26. Szegedi Hirlap, 8. sz., 16.

Sugó Jonathán [feltehetően álnév] „Mákvirágok” c. írását így kezdi: „Megint panasz, és ismét csak panasz!” [Petőfi *Legenda* c. versének szállóigévé vált kezdősora ezúttal azt az ingerült megjegyzést vezeti be, hogy ha a nagygazdák juhait szabadon legelhetnek az „álladalmi réten”, akkor a szegény emberek állatait miért nem engedik oda!]

Jún. 1. Sárosi Gyula: Ponyvára került arany trombita. [Debrecen, 1849.] 2. Az „Uj szabadság” c. „Második lehelet” [= fejezet]-ben:

Iryni, Petőfi, Sükei, Vasvári,
Kiknek élén állott Klauzál és Nyári.
Jókai, Irányi, Fényes Elek, Degre,
Kik már a türelmet akasztották szegre.
Egyesülvén Pesten a felbuzdult néppel
Az új szabadságért vívtak bátor képpel.

Jún. 9. Marcius Tizenötödike, 44. sz., 174.

Egy névtelen glosszaíró egy bizonyos, meg nem nevezett grófról, aki jelenleg „vigan mulatozik a rebellisekkel” [tehát a forradalmi táborban van], a következőket mondja el:

Jól találta magát az ellenséggel is. Még vannak, kik emlékezni fognak, hogy e gróf a színházban jó fenszóval mondá:

Ah, az én kedves barátomat Schlicket látom a páholyban, ah ez charmant egy fiu, ő legjobb pajtásom, fel kell mennem hozzá.

És úgy tett, miként beszéle, s most pedig úgy tesz, mint mi felebb irtuk. [Az utolsó mondat első fele Petőfi *Pál mester* c. versének refrénjéből alakult szólás.]

Jún. 9. Marcius Tizenötödike, (Pest) 44. sz. 176.

Egy Pesten, június 8-án kelt levél szerzője, Keleti Zsiga, azzal a kósza hírral kapcsolatban, hogy Ferenc József magyar királlyá akarja magát koronáztatni, s

Pozsonyba hivatja „a fő- s nagyméltóságu, a nagyságos, tekintetes, nemes, nemzetes és vitézlő urakat”, hogy erről tanácskozzék velük, hosszasan elmélkedik a magyar nemzet királyairól, majd e szavakkal zárja levelét:

Mi a pozsonyi komédiát illeti, nem bánja senki, ha egy batkát sem érő fajankót drága pénzen vásárlott bársonyszékre lecsücsültetnek, majd eljönnek vitéz seregeink és

„Bele lőnek bársonyába,
Hogy csak úgy porzik kinjába.”
Keleti Zsiga.

[Az idézet az *Itt a nyilam, mibe lőjjem?* c. versből való, némi módosítással; az azt megelőző szövegben pedig *A királyok ellen* c. vers részletei ismerhetők föl.]

Jún. 12. [Színl.] Pest, 1849. Lukács és Tsa ny. 42 × 34 cm. Nemzeti Színház, Pest. Bérlet 38. szám.

A „Sevillai borbély” előadásán „A második felvonásban előfordulandó népdalok: I. »Télen-nyáron pusztán az én lakásom« [Tompá Mihály verse], zenéje Egressi Benjámintól; énekli Hollósi Kornélia. II. »Ereszkedik le a felhő...« [Petőfi verse], zenéje Egressi Benjámintól; énekli Farkas Károly.”

Jún. 12. Esti Lapok, (Pest) 8. sz., 32. Hirdetések c. r.

Közlök a Nemzeti Színház e napi „Sevillai borbély”-előadásának színlapját, amelynek a szereposztás alatti megjegyzése szerint „A 2-ik felvonásban előfordulandó népdalok” közt a második: »Ereszkedik le a felhő«, zenéje Egressi Benjámintól; énekli Farkas Károly.”

Jún. 12. Marczius Tizenötödike, (Pest) 46. sz., 184. Hirdetések c. r.

A Nemzeti Színház jún. 12-i „Sevillai borbély”-előadásának hirdetésében, a szereposztás után megjegyzik: „A második felvonásban előfordulandó népdalok: [. . .] II. »Ereszkedik le a felhő« zenéje Egressi Benjámintól; énekli Farkas Károly.”

Jún. 22. Marczius Tizenötödike, (Pest) 55. sz., 220. Hirdetések c. r.:

Megjelent s Pesten Emich Gusztáv, Debrecenben Telegdi könyvárusoknál kapható: A HONVÉD, költemény; írta Petőfi Sándor. Ára 3 kr. váltóban.

Jún. 24. Republica, 7. sz., 28.

A honvéd c. vers röplapkiadásának hirdetése az EPN-ben (535) jelzettnél előbb, már az e napi számban megjelent.

Ism.: jún. 27., 9. sz., 36; jún. 28., 10. sz., 40; jún. 29., 11. sz., 44; júl. 1., 13. sz., 52; júl. 6., 15. sz., 58; júl. 7., 16. sz., 62; júl. 8., 17. sz., 66; júl. 9., 18. sz., 70.

Jún. 30. Komáromi Értesítő, 68. sz., 474.

A „Komárom, jun. 28. 1849.” c., „Igaz mondó Jancsi” aláírású cikk mottója a *Legenda* c. vers kezdete:

Megint panasz, de már megint panasz?
És a kire száll — mindig csak . . . az?
Petőfi.

[A cikk nem papokról szól, hanem a komáromi vártüzérség bizonyos, egykori császári tisztjeit támadja, akik a magyar közlegénységgel kíméletlenül bánnak.]

Júl. 11. A Komáromi Értesítő helyett e napon meginduló Komáromi Lapok (szerk. Friebeisz István) címe alá Petőfitől választanak jeligét, amely azután a folyóirat egész fennállása alatt (az okt. 1-i, 68. sz.-ig bezárólag) megmarad:

Ne csak istenben bizzunk mint bizánk,
Emberségünkől álljon fel[!] hazánk.
Petőfi.

Júl. 19. Szegedi Hirlap, 26. sz., 74.

Egy rövid haditudósítás kezdete:

A szerencsétlen havasi csata catastrophjai mind most kerülnek napfényre.

Egy század honvédség elfogatott, Petőfi terhes sebet kapott, s Bethlen Miklós is elesett.

A kis Bethlen bajnokilag küzdve hősi halállal mult ki. [Stb.]

[**Júl.**] Gedichte von Alexander Petőfy. Nebst einem Anhang Lieder anderer ungarischer Dichter. Aus dem Ungarischen übertragen durch Kertbeny [Károly]. [Petőfi Sándor költeményei. Függelékben más magyar költők dalaival. Magyarból ford. Kertbeny.] Frankfurt am Main, Literarische Anstalt (I. Rütten.) 1849. 8° XVIII [2] 466 [2] 1.

[III. l.:] [Ajánlás:] Heinrich Heine, der große, ewig junge Dichter Deutschlands empfangt diese Übertragung eines fremden Genius als tiefe und warme Huldigung im Namen der ungarischen Nation.

[Heinrich Heine, Németország nagy és örökifjú költője, fogadja egy idegen génusznak ezt a fordítását mint a magyar nemzet mély és forró hódolatát.]

[IV. l.:] Petőfy Sándornak.

Fogad[d] tőlem, kit lelkemből szeretek, szellemed tükrözését, neked bár nem ösmeretlen, de még is idegen nyelvben; engedje a Mindenható, hogy e könyv téged életben mint győztöst[!], és egy oly órában találjon, melyben nagylelkű Nemzetünk szabaddá lett, és Téged, mint szabad Fiát magasztalhasson.

A sors talán úgy akarandja, hogy Téged kedves Cimborám, és szeretett, imádott Hazám soha viszon[!] nem látom; akkor, ha e munkám, mellyel nevednek,

és hiednek a külföldön pályát törni kívántam Kezedbe veszed, olykor, olykor emlékezz meg rólam szegényrül, elhagyatotról, és megvetetről, ki oly nyomorúlt, hogy Hazájáért mit sem tehet, mint pennáját forró szive vérében mártani, és a pir és tehetetlenség keserü könnyeit sirni.

Isten áldjon Téged, és imádott hazám.

Iráam az ős Német Városban Nürnbergben, Pünkösöd hó [máj.] 26án 1849.

[V. l.:] Inhalt, [Tartalomjegyzék.]

[VII. l.:] Einleitung. [Bevezetés.]

Petőfy Sándor (Alexander Petőfy) ist geboren den 1. Januar 1823 zu DunaVecse, wo sein Vater wahrscheinlich noch als Fleischermeister lebt. Als blutjunger Bursche trat er unter das Militair, man sagt in Italien, und zwar als gemeiner Soldat. Seinen zweiten Lebensabschnitt begann er als Schauspieler bei einer herumziehenden Truppe. Bereits als Soldat und Komödiant hat er sich als Dichter gezeigt, das erste Bändchen seiner Gedichte erschien aber erst 1846, und ein Jahr darauf waren schon zehn Werke von ihm gedruckt. Da ich nur aus dem größten Theil *dieser* Werke meine Auswahl getroffen, und seine späteren eben so zahlreichen weder kenne noch benützte, so will ich deren Titel hier aufzählen:

Lyrik:

Versek, irta Petőfy (Gedichte von Petőfy) 1846.

Ujabb Költemények (Neue Dichtungen) 1846.

Szerelem gyöngyei (Liebesperlen) 1846.

Cyprus lombosok[!] (Zypressenblätter) 1846.

Komisches Epos:

János Vitéz (der Held Johann) 1846.

A helység Kalapácsa[!] (der Doorfhammer) 1846.

Rapsodien:

Csilagtalán [!] éjek (Sternenlose Nächte) 1847.

Felhök (die Wolken) 1847.

Drama:

Tygrizs és Hyána[!] (Tiger und Hyäne) 1847.

Roman:

A hóhér kötele (des Henkers Strick) 1847.

Man gestatte mir hier einige Bemerkungen über des Dichters Erscheinung in der Gesammtliteratur seines Volkes, über seinen Werth und seine Wirkung in Ungarn.

Ungarn besaß von jeher, und besonders am Ende des achtzehnten und im Anfang unseres Jahrhunderts eine Unzahl von Epikern, Lyrikern, Odendichtern und weiß Gott, was Alles; Voltaire — Ramler — Pope — Metastasio'sche Lerchen

der Civilisation! Mit Ausnahme von fünf Dichtern aber, gehören die übrigen alle der Chiffonière ihrer Zeit; blasse Nachahmer der Deutschen, welche die Franzosen nachahmten, der Franzosen, welche die Italiener, und der Italiener, welche die alten mit klingender Zunge, aber hölzernem Verstande imitirten. Sie sind vergessen! Aber wer diese Zeit und ihre Leute näher kennen lernt, muß oft betrübt sehen, daß so viele herrliche Talente am Rococogelüste zu Grunde gingen. Da ist ja gleich der prachtvolle Csokonai, der eine Menge Anakreontika, und ein sehr künstliches komisches Epos im Style des Piron oder Casti geschrieben, und der nur nebenbei bei einem Glase Wein ein paar gesunde, ehrliche, aufrichtige Lieder für's Volk trillerte, und siehe da, nach fünfzig Jahren liest und kennt keine Seele eigentlich mehr den Modedichter Csokonai, dagegen kann man seine paar Volkslieder aus dem Munde des Bauern jederzeit und an jedem Orte hören, und fragt man, wer das geschrieben? so hört man die Antwort: der Debrecziner.

Also fünf Dichter beginnen den Reigen des Jahrhunderts: Daniel Bersenyi[!], Franz Kölcsey, Karl Kisfaludy, Gregor Czuczor und Michael Vörösmarty. Diese waren und sind ächte Dichter, ächte Ungarn, weder deutsche noch französische, noch italienische oder lateinisirende Übersetzer. Freilich die ungarische Literaturgeschichte nennt als Vater, Anführer, Morgenstern und Morgenröthler einen gewissen Alexander Kisfaludy, den älteren Bruder Karls und die Literaturgeschichte hat Recht als solche. Ich sage aber, das ist ein langweiliger Petrarkabegeisteter, und wem, wie mir, der Italiener schon den Magen verdorben hat, der frage gar nicht mehr nach Himfy, der in einem Sonnet am Wasser sitzt, und uns erzählt, wie er aus einer großen Meerschaumpfeife rauchend, über seine Treulose weint, und auf einmal denkt: wäre ich jetzt die Sappho, so stürzte ich mich gäh ins Wasser. Die Sappho mit einem Wiener-Meerschaumkopf im Munde!

Der „Anhang“ zu diesem Buche mag es dem deutschen Leser beweisen, daß schon seit fünfzig Jahren für das eigentliche Lied etwas gethan wurde, aber das sind Abfälle, Knochen, Brodkrusten von der Tafel des reichen Herrn: Kunstpoesie. [Stb., arról, hogy a magyaroknak mindeddig nem volt népköltőjük; továbbá a magyar nyelv eredetéről és egységes, dialektusokra még nem szakadt váltáról. . .] und nun wieder zu unserm Petőfy!

Als Ungarn schon eine moderne reiche Literatur, eine politische Gegenwart und Schriftsteller in allen Fächern, wie Wesselényi, Széchényi, Kossuth, Eötvös, Szemere, Josika, Vörösmarty, Czuczor, u. s. w. hatte, als endlich alles „grünzte und maiete“, da mußte es naturgemäß auch einen Volksdichter wachsen lassen. Der Genius des Landes hat eine große Dichterblume getrieben: Petőfy Sándor.

Als der erste Band seiner Verse erschien, bedauerte die „gebildete Kritik“ vornehm die Verwirrung eines ziemlich guten Talentes, dem nur die Bescheidenheit und Manierlichkeit abging, um „Etwas“ zu werden; sie ignorirte bald einen Menschen, der nicht mehr Adel in sich habe, als nur Lieder für die Bauern, Soldaten, Bedienten, Marchandemodemädchen, Studenten und Csismenmacher zu dichten. Dieses „Volk“ aber griff wie ein Blinder zu, unbewußt angezogen von

der Loreley dieser Poesie, und schon ein halbes Jahr darauf fand ich selbst, auf einer Rückreise, diese Gedichte eben so an der blonden Theiß, als an der blauen Donau, am Balaton, wie selbst an der Waag in Jedermanns Mund, gesungen auf eigene, schnell dazu erfundene Melodien sowohl an den Hirtenfeuern der Pußta, wie beim Tanze in den Csárdén; jedoch nirgends erzählte man sich, daß jetzt ein neuer großer Dichter geboren sei, denn Niemand hielt eigentlich Petöfy für einen Poeten. Das war ja zu einfach, das konnte ja eben jeder Csikos selbst dichten; da war ja kein gelehrtes lateinisches Wort, keine superfeine Floskel oder Schnörkel, wie sie doch der weise Schulmeister anzubringen versteht, wodurch seine Ausdrücke um so künstlicher und kostbarer sind, als sie nicht von jedem Dummkopf begriffen werden; mit einem Wort, am Ende glaubte das Volk, es habe diese Lieder *selbst* erfunden, so ursprünglich waren sie aus des Volkes Innerstem genommen. Der größte Theil der früheren ungarischen Lyriker ist, wie gesagt, deßhalb so schnell verschollen, weil das Volk erst hätte müssen zu deren individuellem, geschraubtem Ideengang *emporsteigen*, hier aber stieg ein großer Dichter zum Volke *herab*, stellte sich ihm Anfangs gleich, so roh und flackernd, aber auch so gesund und brav, wie das Volk, und somit konnte er es dann auch zu sich, in seiner eigenen Entwicklung, emporheben. Der schnell folgende zweite Band war schon klarer, bewußter, die Form strenger, die Gedanken geschliffener, die Kritik gewann Vertrauen, der Name des Dichters Klang; das Volk aber verstand auch den feineren Erguß, weil es *zugleich* mit dem Poeten die Bildung durchmachte, und sich im ebenbürtigen ersten Auftreten desselben an sein verstandenes Wort mit angeheftet hatte. Eine reine, keusche, weil erste Liebe brachte die „Liebesperlen“, und seiner Geliebten plötzlicher Tod die „Cypresenblätter.“ Die Liebe wie der Schmerz hatten die Dichterseele wunderbar geläutert, — und auch noch jetzt wurde der Sänger vom Volke verstanden, denn welches Volk verstünde nicht die natürlichen Töne der Liebe und des Schmerzes! Vom ersteren Werke sagte einer unserer Kritiker so schön: „Dreimal heilig ist die Liebe eines Ungarweibes, die einen solchen Poeten erzeugt.“

Die übrigen Werke verfolgten und vollendeten seine Macht auf das Volk, und sich selbst erzwang er mit ihnen einen dauernden Ruf in der Kritik, mit der er übrigens nie auf einem freundlichen Fuß lebte, wie seine eigenen Antikritiken in Reimen und ohne Reim zeigen.

Petöfy wurde den 17. Oct. 1847. Gerichtstafelbeisitzer im Neograder Comitat, wie ich seiner Zeit im „Pesti Hirlap“ las, darauf heiratete er seine zweite Liebe, der er Gedichte, welche ich unter dem Titel „Abschluß“ gegeben, widmete; im denkwürdigen März 1848 schloß er sich gleich glühend der Bewegung an, hielt Volksversammlungen in Budapest, dichtete eine Unzahl politischer Gedichte, die wie seine früheren in den Zeitschriften „Életképek“, „Pesti Divatlap“ und „Pesti Hirlap“ u. s. w. erschienen, die ich aber meiner weiten Entfernung von der Heimath wegen noch nicht erhalten konnte, und kämpft nun gewiß auch für die gerechte Sache und für die Freiheit in den Reihen der „Rebellen“.

Petöfy, sechsundzwanzig Jahre alt, ist eine interessante Persönlichkeit: ein markirtes, knochenscharfes, aber gesundes Antlitz, etwas bronzirt, krauses,

kurzes schwarzes Haar, das Ganze eine Avarenphysiognomie; die Statur nicht groß, aber leicht und elastisch die Hüfte, die Hand niedlich, doch muskulös; die ganze Erscheinung mit jenem Schmelz der orientalischen Race übergossen. Mein guter Sándor! ich sehe dich noch lebhaft vor mir, als ich eines Tages mit Karl Beck an einer Straßenecke stand, und ich dich dem deutschen Dichter zeigte, wie du auf uns heran kamst, im Attila, der Schnürhose, und schwarzen kurzen Chismen[!], auf der keck zur Seite geschobenen Lammfellmütze eine blühende üppige Rose! Gott segne Dich, lieber Bursche, Gott segne Dich! —

Petöfy spricht *neuerer* Zeit sehr gut deutsch, englisch und französisch, und übersetzte schon von Heine, Beranger, Shelley, und ich glaube auch von Uhland, Karl Beck und Lenau, die er wenigstens innig liebt.

Darf ich hier noch dem Urtheile des Lesers durch meine eigne Ansicht über den Werth und die ethische und literaturhistorische Stellung Petöfy's vorgreifen, so scheint mir Petöfy die Cristallisation der besten Züge im ungarischen National-Charakter zu sein: Großmuth der Gesinnung, Gluth des Herzens, Elastizität des Geistes, Willenskraft der Idee, und oft orientalischer Duft des Ausdrucks; er ist voll Humor wie die Jugend, und doch könnte man sagen, sein Humor ist ein durch und durch ungarischer; ebenso hat er das Schwermüthige, oft tief Melancholische der Zigeunermusik; und er ist durch und durch Patriot, begeistert für die Fragen seiner Nation, für den Fortschritt der Menschheit, nie intolerant, vorurtheilsvoll oder gehässig; endlich erkennt man aus ein paar Liedern mit 1846 unterschrieben, daß er ein Seher der Geschichte, oder besser ein Hellsehender in seiner Heimath und seiner Zeit gewesen. Wenigstens ist er keines jener mühselig entkeimenden Pindusbäumlein, von welchen die heutzutage erwachenden und „erfundenen“ Nationalitätchen glauben, sie Würden des Bäumleins Abstammung imperatorisch beim Reichstag der Civilisation vertreten, wenn ihnen nur der Patriot das Täfelchen: „unser Shakespeare!“ — „unser Goethe!“ u. s. w. anhängt! Petöfy ist ein Talent von universeller Bedeutung, weil er eben nationell abgeschlossen, eine neue ursprüngliche Welt in sich entfaltet, weil er nicht als nachgemachter Hellene, Römling u. s. w. in Ungarn herumläuft, vielmehr als echt entstammter, scharfgekanteter Magyare die schönsten Tinten seiner Nation individuell widerspiegelt. In seinen Dichtungen schmachten nicht mehr die Schäfer und Schäferinnen, die Doris, die Daphne's und Philidore mit ihrem rohen bebänderten Hirtenstab, geschnitten aus den Schablonen der Deshoulières und des faden Pope; — an den Ufern der lehmigen Tissa vielmehr die Juháblegény der Pußta, auf den wilden Rossen der ungarischen Pampas daherfliegend, lieben und leben volksthümlich und naturwahr; in seinen Liedern entsteigt nicht mehr die Aphrodite den Sümpfen des Niederland's, sondern der Auerochs. Die grünsaftige ursprüngliche Natur hat durch ihn über die histerischblasse, lilahektische Manierirtheit den Sieg errungen; das *Volk* ist durch ihn in Ungarn in die Reihe der *poetischen* Bedeutung getreten, während der Zeitgeist und die Opposition der ungarischen Nation auch zu gleicher Zeit *politische* Wichtigkeit errungen haben. Welche neue und dauerhafte Basis Petöfy aber der ungarischen Lyrik gegeben, wird man erst in späteren Jahren einsehen, — wenn meine unglückliche Heimath

noch eine lyrische Zukunft hat, und nicht etwa vom Schicksal verdammt ist, ihre ganze künftige Poesie auf epische Trauergesänge zu beschränken!

Was Petöfy seiner eigenen Nation aber ist, wird der Ausländer, dem seine Gedichte hier vorgelegt werden, viel weniger fragen; eher stellt er sich die Frage, welch poetischer Gewinnst dieser Dichter für die Harmonie der Weltpoesie sein dürfte, welche die deutsche Literatur durch Repräsentanten aus allen Zonen so wunderbar zusammengesetzt hat, und da lassen sich viele Vergleiche finden. Petöfy irgend mit Anakreon zu parallelisiren ist zu wohlfeil, zu abgeschmackt; lieber will ich ihn mit Catull, dann oft mit Theokrit vergleichen. Jagt man aber nach Ähnlichkeiten, so wird man noch mehr finden, so hat er eine beinahe Hafische Ruhe und Fröhlichkeit im materiellen Genusse, oft ist er so hell wie Jakob Ayrer, und sieht er Robert Burns sonst nicht gleich, so ist er doch gewiß in der Wirkung auf sein Volk dem Schotten ähnlich; nur mit Béranger findet man keine äußere Parallele, und doch ist eine vorhanden, wie bald jeder Leser fühlen wird. Und zeigt nicht das „Schenkenbuch“ zur Genüge, daß Petöfy sogar für das ungarische Philisterthum ein nürnbergischer Grübel ist? Und schwer ist es zu sagen, wer mehr die „Haidelerche“ genannt soll werden, Petöfy oder Steen Blicher? Und wenig fehlt, so wird man in Ungarn bald das Bildniß unseres Dichters gleich wie in Schweden das Bellmanns als Wirthshauschild gebrauchen: wo der süßeste Trunk, die lustigsten Lieder! Wie Giovanni Prati ist auch der Ungar von der besten Milch des Volksliedes seiner Heimath großgesäugt, und trotz dem: Due fontane, che di diverso effetto hanno liquore. Petöfy gleicht endlich in gewissen Zügen noch zwei großen Dichtern, einestheils Lenau, nur ist der Ungar durchsättigt nationell, der unglückliche Niembsch aber durchaus selbstherrschend individuell, und darin liegt beider Unähnlichkeit. Aber bei beiden muß ein Übersetzer seine ganze Mühe anwenden, um vor allem den so oft epigrammatischen Schluß nicht lahm wieder zu geben. Beide bewirken so oft mit den einfachsten Mitteln die eindrucklichsten Schlüsse, was den, in der Formbeherrschung so gewaltigeren Lenau auch zur Adoptirung des Sonnets trieb. Petöfy gleicht aber eben auch Heine. Beide ruhen auf der breitesten Basis des Volksliedes, und vielmal ist man versucht, Heine'sche Einwirkung vorauszusetzen, wüßte man nicht, daß Petöfy zu „ungebildet“, wie man es zu nennen beliebt, war und von der Literatur des Auslandes zu ausgeschlossen lebte, als der Poet in ihm aus dem Keim zur Blüthe trieb. Daß aber jenes Weinen so nah neben dem Lachen auch bei dem Ungar ist, und dennoch nie so grell wie bei Heine wird, liegt wiederum darin, daß Petöfy nur den Eingebungen und Richtungen seiner Nationalität folgt und unterliegt, während Heine auf seinem erhöhten Standpunkt, als Glied eines kosmopolitischen Volkes, die Schmerzen und Wehen der ganzen Welt fühlt, und somit ist Heine europäisch und Petöfy nur ungarisch; darum ist auch Heine einer der größten Weltichter geworden, Petöfy aber blos — *Petöfy!* Der Ungar singt nur von den Leiden des Bauers, von den Konflikten im Leben des Räubers, des Juháb, Gondáb und Csikos, er höhnt nur den verknöcherten Theil des heimischen Adels, er bleibt überall auf nationeller Anschauung und Vergleichung, er kennt und singt nicht, wie Heine, *Weltschmerzen*, er singt nicht von der Noth des

slesischen Webers, noch von dem stillen Grimme des Juden, noch von baskischen Vampyren oder der hohlen Pracht der Götter Griechenlands, er ist Ungar durch und durch und zieht uns mit sich in die kräftige, wohlthuende Atmosphäre eines kerngesunden, urpoetischen, rassenhaften Volkes, das offenbar von der Vorsehung zu einer weltgeschichtlichen Stellung berufen ist und dessen jetzige Poesie die Morgenröthe eines strahlend hellen Tages bedeutet; denn wahr ist das Wort eines Freundes, den ich mit Petöfy bekannt machte: „ein Volk, daß[!] einen solchen Dichter besitzt, *kann nicht untergehen!*“

Gott segne alle die Freiheit wollenden Völker, damit bald allgemein der Menschheit ein guter Dichter größerer Gewinnst dünket, als ein Windischgrätz. Und führen wir darum leidenschaftlich Krieg, denn Krieg ist ja die Sehnsucht nach Frieden, und Frieden das einzig erreichenswerthe Ziel des Krieges, und schon Jean Paul sagt: „Die Dummheit beginnt, womit die Weisheit schließt: mit Frieden; dazwischen liegt der Krieg.“ —

Meine Übersetzung Petöfy's betreffend, so darf ich wohl als Ungar, der erst in spätern Jahren deutsch lernte, auf einige Nachsicht hoffen; ich schmeichle mir sogar, daß die oft ungefeilte Form meiner Übersetzung den wahren, ursprünglichen, nationalen Kern des Originals besser und ungeschminkt durchblicken läßt. Endlich weder Gemächlichkeit, noch Mangel an den Originalen, sondern einzig weil ich überall gern das Bessere und von Andern schon Bessergemachte nicht durch eigene Versuche verderben will, habe ich aus den Vorarbeiten mehrerer Freunde und Landsleute unter den hier gegebenen 378 Liedern, 26 Übersetzungen fremder Federn aufgenommen; nämlich die Gedichte Seite 4, 36, 39, 42, 78, 83, 87, 92, 105, 145, 147, 149, 172, 259, 270, 316 sind von J. Dux, und das Lied Seite 328 von L. Kompert übersetzt; die Lieder Seite 377, 385, 412 und 415 sind aus den „Ungarischen Volksliedern“ von Greguss'; Seite 396, 402, 403, 410 aus der „Pannonia“ von G. Steinacker, Seite 378 aus den „Magyarischen Gedichten“ von Graf Mailáth, entnommen.

Lieber Leser, nimm freundlich diese seit Jahren gepflegte erste Übersetzung, als Anfang hoffentlich noch mancher nachfolgenden, zur Ehre meiner Nation, die vielleicht zum Vergnügen begonnenen Arbeiten. Solltest du dich aber wundern, daß ein Ungar in dieser Zeit, bei einem solchen Werke, kein markirtes Vorwort schrieb, so warte mein nachfolgendes Buch ab, bei dem ich vorhabe, mit Marquis de Custine zu sagen: „meine Werke sind meine Memoiren.“ Gott mit uns!

Nürnberg, im Mai 1849.

K.

[Kertbeny]

[Kertbeny a bevezetést néhány életrajzi adattal, ill. Petöfi önállóan megjelent műveinek bibliográfiájával kezdi; számos tévedését jegyzeteinkben igazítjuk helyre. Ezután a költőnek a magyar és európai irodalomban elfoglalt helyéről, művei értékéről és hatásáról szóló fejtegetések következnek. A 18. századi, ill. 19. század eleji magyar költők közül mindössze ötöt emel ki mint „valódi”

tehetségeket; nem számítva középük sem Csokonait, akit véleménye szerint a „rokokó-divat” tett tönkre, sem Kisfaludy Sándort mint Petrarca „unalmas rajongóját”. Ez az öt: Berzsenyi, Kölcsey, Kisfaludy Károly, Czuczor és Vörösmarty azonban csupa *műköltő*, márpedig a kornak elsősorban *népköltőre* volt szüksége, s ezzé vált Petőfi Sándor. Első kötetét még csak elnéző bírálattal illette a „tudós kritika”, később meg már nem akart róla tudomást venni. Népi olvasói azonban: parasztok, katonák, cselédek és más hasonlóak kapva-kaptak dalain, s országszerte visszhangozták frissen rájuk alkalmazott népi dallamokkal, pásztortüzeknél és csárdai multságokban. Nem is tekintették költőnek, hiszen bármelyik csikós kitalálhatott olyan dalokat, sőt ezeket lassanként a nép a magáénak kezdte érezni. A nép költője, a korábbi hazai gyakorlattal ellentétben, ezúttal leereszkedett a néphez, s megnyerve bizalmát, továbbfejlesztve ízlését, felemelte azt magához. Így elérte, hogy népi közönsége *Szerelem gyöngyei* és *Cipruslombok* c. szerelmi ciklusait is tetszéssel fogadta. Ezután következő művei betetőzték ezt a folyamatot; sőt a költő az irodalmi kritika ítélőszéke előtt is tartós hírnevet harcolt ki magának. — 1847 októberében Nógrád megye táblabírájává választották. Ekkor nősült meg, majd 1848 emlékezetes márciusában izzó hévvel csatlakozott a mozgalomhoz, népgyűléseket hívott össze Budapesten, sok politikai költeményt írt, amelyek azonban a nagy távolság miatt még nem juthattak el Nyugatra; bizonyára jelenleg is az igaz ügyért, a szabadságért harcol a „rebellesek” soraiban. — Kertbeny ezután leírja a költő külső megjelenését, öltözködését, felidézve két évvel előbb egy pesti utcasarkon látott alakját, „Te kedves fiu, isten áldjon!” felkiáltással. Méltatja német, angol és francia nyelvtudását és több külföldi költőt magyarul tolmácsoló műfordításait, majd nemzeti-emberi-művészi alkatát mutatja be: Petőfi a magyar nemzeti jellem legjobb vonásait egyesíti — állapítja meg —: a nagylelkűséget, forró érzelmet, a szellem rugalmasságát, a szilárd akaratot, s nemegyszer a kifejezőmód keleties pompáját; hol sajátosan ízes magyar humorát csillogtatja, hol a cigányzene bánatos hangulata vagy éppen mély búskomorsága ejti rabul; szívvel-lélekkel hazafi, de nem türelmetlen: az egész emberiség haladásáért lelkesedik, sőt néhány 1846. évi versének tanúsága szerint a történelem messzetekintő vátesze. Nem erőszakkal kikiáltott zseni, hanem univerzális jelentőségű tehetség, éppen azáltal, hogy — mint valódi magyar — a nemzeti karakter legszebb színárnyalatait tükrözi. Költeményeiben nem epedeznek a Daphnisok, Dorisok és más sablonos figurák; a magyar pusztá eredeti, természetes népi alakjai, vad lovakon száguldó pásttorlegényei kelnek életre bennük; az életerő diadalmaskodik a sápadt modorosságon. Petőfi révén a nép fontos szerephez jutott a magyar költészetben, ugyanakkor, amikor a nemzet az ellenzéki politika folytán politikai tényezővé nőtt. Hogy milyen új és szilárd alapot teremtett Petőfi a magyar költészet további fejlődése számára, azt az elkövetkező évek fogják a maga valójában megmutatni. De műve nemcsak a magyar nemzet nagy nyeresége, hanem jelentős hozzájárulás a világköltészetnek ahhoz a harmóniájához is, amelyet a német irodalom olyan csodálatos módon teremtett meg. Ha Petőfit nagy költőelődeivel összevetjük, számos hasonlóságot fedezhetünk föl, nem utolsósorban Béranger-vel, Lenauval,

sőt Heinével is. Ez utóbbi azonban az egész világ fájalmát érzi, s így elsősorban európai költő, Petőfi meg csak magyar, de mindenestül az, és költészete egy olyan egészséges, tősgyökeres nép életének erőteljes, jótékony levegőjét árasztja, amely világtörténelmi szerepre hivatott; „egy nép, melynek ilyen költője van, nem pusztulhat el” — idézi Kertbeny Petőfi egyik kritikusanak mondását. Végül az olvasó elnézését kéri fordításainak fogyatékoságáért; ezeknek ő maga is tudatában van, annyira, hogy a már meglévő jó átültetéseket nem akarván a saját gyöngébb teljesítményeivel „elrontani”, a kötet 378 darabja közé 26 mások által fordított művet is átvett.]

[XIX. l.: **Gedichte von Alexander Petőfy.** [P. S. költeményei.]

[XX. l.:]

Breathes there the man with soul so dead,
Who never to himself hath said:
This is my own, my native land?
Who so heart hath ne'er within him burn'd
As home his footsteps he hath turn'd
From wandering on a foreign strand?
If such there breathe, go mark him well
For him no minstrel raptures swell.

Walter Scott

„Love of country.”

[Hazaszeretet]

Son più che fratelli,
Quei che unisce lo stesso pensiero. —
Niccolini
„Arnaldo da Brescia.”

Ich zog durch's weite Ungarland
Mein Herz fand seine Freude,
Als Berg und Baum und Busch verschwand
Auf einer stillen Haide.

Nikolaus Lenau

„Mischka.”

[Téves cím; az idézett strófa Lenau „Die Heideschenke“ (A pusztai csárda) c. költeményének kezdete.]

[1. 1.:] I. Lieder. [Dalok]

- [3. 1.:] Im Dorfe die Gasse entlang ... [*A faluban utcahosszat ...*]
 [4. 1.:] Der Schnee ist glatt, der Schlitten läuft. [*Síkos a hó, szalad a szán ...*]
 [5. 1.:] Braut, o Braut, Du allerschönste Braut. [*Kis menyecske, szép kis menyecske ...*]
 [6. 1.:] Ich geh' von dieser Stell' nicht fort ... [*Nem megyek én innen sehova ...*]
 [7. 1.:] Sieh'! die Wolke [*Ereszkedik le a felhő*]
 [8. 1.:] Sah dem braunen Bräutchen [*Barna menyecskének*]
 [9. 1.:] Zum Begräbniß hör' ich singen [*Temetésre szól az ének*]
 [10. 1.:] Jetzt fange ich erst an [*Most kezdem én csak még ismerni ...*]
 [11. 1.:] Bin verliebt [*Szerelmes vagyok én, Megmondjam-e kibe? ...*]
 [12. 1.:] Ich bin wieder sehr verliebt [*Szerelmes vagyok én, Vagy tán tűzbe estem? ...*]
 [13. 1.:] Mein Herz ist schwer gebeuget [*Nehéz, nehéz a szívem ...*]
 [14. 1.:] Lange Zeit wohl zog man [*Rég elhúzták az esteli harangot ...*]
 [15. 1.:] Fliegt die Wolke [*Száll a felhő ...*]
 [16. 1.:] Grün an Blättern, weiß [*Zöld leveles, fehér ...*]
 [17. 1.:] Hinein trat still ich in die Küche [*Befordultam a konyhára ...*]
 [18. 1.:] Es zittert der Strauch, weil [*Reszket a bokor, mert ...*]
 [19. 1.:] Auf der Pußta bin geboren ich [*Pusztán születtem ...*]
 [20. 1.:] Hejh! Du Räuberschaft [*A zsványság vége*]
 Lange schlägt der Schöpfer schon [*Rég veri már a magyart a teremtő ...*]
 [22. 1.:] Du, den Frühling liebtest [*Te a tavaszt szereted ...*]
 [23. 1.:] So groß wie diese Welt da ist [*Ez a világ a milyen nagy ...*]
 [24. 1.:] Fahl ist meines Pferdes Farbe ... [*Paripámnak az ő színe fakó ...*]
 [25. 1.:] Ausschwemmte der Strom sich [*Kicsapott a folyó ...*]
 [26. 1.:] Es reift das Getreide [*Érik a gabona ...*]
 Meines Herzens süße Herrlichkeit [*Te szívemnek szép gyönyörűsége ...*]
 [27. 1.:] Was nützt es, wenn die Egge [*Mi haszna, hogy a csoroszlya ...*]
 [28. 1.:] Ich schaue nicht, was sollt ich schauen auch? [*Nem nézek én, minek néznék? az égre ...*]
 [29. 1.:] Von dem Baume fällt die Blüthe [*Hull a levél a virágról ...*]
 [30. 1.:] Würd' dich holen, wenn heraus sie gäben Dich [*Elvénélek én, csak adnának ...*]
 [31. 1.:] Was ist höher, als der hohe Gellértsberg? [*Mi nagyobb a nagy Szentgellérthegynél ...*]
 [32. 1.:] So könnte ich weinen! [*Elfojtott könnyek*]
 Was fließt dort durch die Wiese [*Mi foly ott a mezőn ...*]
 [33. 1.:] Was bist du gegen mich so kalt [*Matildhoz*]
 [34. 1.:] Mich hat wohl Gott drum nicht verflucht [*Nem ver meg engem az isten ...*]

- [35. l.:] Hejh! giebt mir also ferner nichts mehr Fröhlichkeit ... [*Hejh nekem hát vigasztalást mi sem ad ...*]
- [36. l.:] Gott strafe Alles nach Treugebühr! [*Lánggal égő teremtette ...*]
- [37. l.:] Ich sag es Euch [*Mondom, ne ingerkedjete velem ...*]
- [38. l.:] Es röthet sich der Spindelbaum [*Piroslik a kecskerágó ...*]
- [39. l.:] Büngözsdí Bandi, hejh [*Hejh Büngözsdí Bandi ...*]
- [40. l.:] Lilióm[!] Peti war einmal [*Liliom Peti*]
- [41. l.:] Es sind im großen Niederland [*Van a nagy alföldön csárda sok ...*]
Nun ich weiß nicht mehr [*De már nem tudom, mit csináljak ...*]
- [42. l.:] Schnell ist der Vogel [*Gyors a madár, gyors a szélvész ...*]
- [43. l.:] Steil und holprig ist der Kellerhals da [*Merdek a pincegádor ...*]
- [44. l.:] Es röthet am Baume sich schon das Blatt [*Piroslik már a fákon a levél ...*]
- [45. l.:] Haj, wer ich bin, das sag ich nicht [*Ki vagyok én? nem mondom meg ...*]
- [46. l.:] Hortobágyer Wirthin [*Hortobágyi kocsmárosné ...*]
- [47. l.:] Im Niederland ist Kecskemét [*Hírös város az aaföldön Kecskemét ...*]
- [49. l.:] Bin ein Soldat [*Katona vagyok én, kiszolgált katona ...*]
- [50. l.:] Träume ich wohl gar [*Álmodom-e? ...*] Von Waisenmädchenhaar den Strauß [*Árványhaj a süvegem bokrétája ...*]
- [51. l.:] Juháßbursche [*Alku*]
Heller Stern [*Fényes csillag ...*]
- [52. l.:] Welche Wonne! bin zusammen [*Boldog éjjel ...*]
- [53. l.:] Fort zog ich vom Mädchen [*Elváltam a lánykától ...*]
- [54. l.:] Es regnet, regnet [*Esik, esik, esik ...*]
- [55. l.:] O Liebe, Liebe [*Szerelem, szerelem ...*]
- [56. l.:] Mein Liebster ist ein schmucker Bub [*A szeretöm nyalka gyerek ...*]
- [58. l.:] Es hebt sich der Mond [*Szerelem vándorai*]
- [59. l.:] Am Kreuzweg steh ich [*Keresztúton állok ...*]
- [60. l.:] Wohl sagen möcht ich [*Elmondánám ...*]
- [61. l.:] Lange treibt die Weichsel [*Ezrivel terem a fán a meggy ...*]
- [62. l.:] Laß legen den Zügel dir an [*Gyere, lovam ...*]
- [63. l.:] **II. Schenkenbuch.** [Csárdakönyv]
- [65. l.:] Ökonomische Betrachtung. [*Gazdálkodási nézeteim*]
- [67. l.:] Wasser trink ich. [*Vizet iszom ...*]
- [69. l.:] Bei einer Schlachtschüssel. [*Disznótorban*]
- [71. l.:] Winterlied. [*Téli világ*]
- [73. l.:] Abschied von Kun-Szentmiklos. [*Bucsú Kunszentmiklóstól*]
- [76. l.:] Jugend. [*Ifjuság*]
- [78. l.:] Zeche. [*Dínomdánom*]
- [80. l.:] Zutrank. [*Felköszöntés*]

- [82. l.:] Trinken wir! [*Igyunk!*]
 [83. l.:] Was hat mich betroffen? [*Mi lelt?*]
 [84. l.:] Mein Gebet. [*Imádságom*]
 [86. l.:] Liebe und Wein. [*Szerelem és bor*]
 [87. l.:] Nach einer Zeche. [*Dárdó után*]
 [88. l.:] Unter Trinkern. [*Ivás közben*]
 [92. l.:] An den Wein. [*A borhoz*]
 [93. l.:] Was denkt der Weise. [*Mit szól a bölcs?*]
 [95. l.:] Der Rausch für's Vaterland. [*Részegség a hazáért*]
 [96. l.:] Wenn. [*Ha*]
 [97. l.:] Das Nähermädchen. [*A varróleány*]
 [99. l.:] Der gute alte Wirth. [*A jó öreg kocsmáros*]
 [101. l.:] Merkwürdige Geschichte. [*Furcsa történet*]
 [103. l.:] Csokonai. [*Csokonai*]
 [105. l.:] Das gestohlene Pferd. [*Lopott ló*]
 [107. l.:] Das Ochsen-Viergespann. [*A négy ökrös szekér*]
 [109. l.:] Ein Winter in Debresin. [*Egy telek Debrecenben*]
 [111. l.:] Mondscheingeschichte. [*Holdvilágos éj*]
 [113. l.:] Meister Ambrus. [*Ambrus gazda*]
 [115. l.:] Carmen lugubre. [*Carmen lugubre*]
 [116. l.:] Der Vagabund. [*A csavargó*]
 [117. l.:] Meister Pál. [*Pál mester*]
 [119. l.:] Der alte Herr. [*Az öreg ur*]
 [120. l.:] Der Tintenfaß. [*A tintás üveg*]
 [122. l.:] Meister Hase. [*Orbán*]
 [123. l.:] Herr von Pinty. [*Pinty urfi*]
 [125. l.:] Nach Tische. [*Ebéd után*]
 [127. l.:] Der Edelmann. [*A nemes*]
 [128. l.:] Der ungarische Edelmann. [*A magyar nemes*]
 [130. l.:] Schlag für Schlag. [*Szeget szeggel*]
 [133. l.:] Erste Liebe. [*Első szerelmem*]
 [135. l.:] Einsamkeit. [*Magány*]
 [137. l.:] Die glücklichen Pesther. [*A boldog pestiek*]
 [139. l.:] Pesth, zur Zeit des Schaafmarktes. [*Pest*]
 [140. l.:] Studentenlaufbahn. [*Deák pályám*]
 [141. l.:] Wolfsfabel. [*Farkaskaland*]
 [142. l.:] Der Sonne Eheleben. [*A nap házaselete*]
 [143. l.:] **III. Liebesperlen.** [*Szerelem gyöngyei*]
 [145. l.:] An Etelka. [*Etelkéhez*]
 [146. l.:] Fort, zur Seit [*Félre mostan, hagyjatok magamra . . .*]
 [147. l.:] Mein Herz, gefangnes Vögelein. [*Szívem, te árva rabmadár . . .*]
 [148. l.:] Ihr Augen [*Szemek, mindenható szemek . . .*]

- [149. l.:] Mein Herz ist nicht wie die Nachtigall. [*Az én szerelmem nem a csalogány ...*]
- [150. l.:] O meine Phantasie [*Az én képzeletem nem ...*]
- [151. l.:] Wo ist eine Wüste, wie [*Hol van olly nagy pusztaság ...*]
- [152. l.:] Theuerer Herr Doktor! [*Drága orvos úr ...*]
- [153. l.:] Sobald ich Dich ersehen [*Mihelyest megláttalak ...*]
- [154. l.:] Nacht ists ... [*Éj van ...*]
- [155. l.:] Bei Menschen allein [*Azt hívé, hogy ...*]
- [156. l.:] Der Liebe Fahne [*Szerelemnek lobogója ...*]
- [157. l.:] Seit ich in die Liebe bin gefallen [*A mióta szerelembe estem ...*]
- [158. l.:] Mädchen, als ich ging ... [*Lyányka, mikor ...*]
- [159. l.:] Urtheile nicht nach dem Begegnen [*Meg ne ítélj ...*]
- [160. l.:] Niemals war der wohl verliebet [*Sohasem volt az szerelmes ...*]
- [161. l.:] Will ein Baum sein [*Fa leszek, ha ...*]
- [162. l.:] Es wächst mein Lieben immerfort [*Nő szerelmem ...*]
- [163. l.:] Gesteh es, daß ich [*Megvallom, hogy ...*]
- [164. l.:] Sonntag war es [*Vasárnap volt ...*]
- [165. l.:] Jener Strauß [*A bokkrétát, melyet. ...*]
- [166. l.:] Beil ihr war ich [*Nála voltam ...*]
- [167. l.:] Viel vom Kriege träumte mir [*Háboruval álmodám ...*]
- [168. l.:] Wenn zu mir Gott [*Ha az isten ...*]
- [170. l.:] Ich erblick' im Traum [*Álmaimban gyakran ...*]
- [171. l.:] Wenn du so aus deinem Fenster [*Ablakodból hogyha ...*]
- [172. l.:] Mädchen schöner Auen holde Tochter. [*Szép vidéknek szépséges leánya ...*]
- [174. l.:] Es waren Viele Ruhmes werther [*Voltak sokkal jelesebbek ...*]
- [175. l.:] Ein kleines niedres Dach [*Alacsony kis ház ...*]
- [177. l.:] Abgeschieden von der Welt [*A világtól elvonulva ...*]
- [178. l.:] Meines Lebens einzig Sehnen [*Életem most ...*]
- [179. l.:] Auf abgemähter gelber Gegend ... [*A letarlott ...*]
- [180. l.:] Früh am Herbstesmorgen [*Őszi reggel járok ...*]
- [181. l.:] Geendet hat [*Elnémult a fergeteg ...*]
- [182. l.:] Mein Lieben glich dem wilden Meer. [*Szerelmem zúgó tenger ...*]
- [183. l.:] Herab von meinem Haupte nun [*Félre mostan, félre a fejemről ...*]
- [185. l.:] Wär ich ein Felsen [*Volnék bár ...*]
- [186. l.:] Was hätt ich nicht [*Mit nem tettem volna érted ...*]
- [187. l.:] **IV. Cypressenblätter am Grabe Etelka's.** [*Cipruslombok Etelka sírján*]
- [189. l.:] Mittag läutet man vom Thurm zumal. [*A toronyban deket harangoznak ...*]
- [190. l.:] Es spielt mit unsrer alten Erde [*Játszik öreg földünk ...*]
- [191. l.:] Ich sah zwei lange, lange Tage [*Láttam két hosszú nap ...*]

- [193. l.:] Auch so ist es gut . . . [*Így is jó.*]
Hätt' ich im Leben nicht bereits geliebt. [*Ha életében . . .*]
- [194. l.:] Wohin gingst du? [*Hová levél? . . .*]
- [195. l.:] Der Schnee [*A hó, a holt föld téli szemfedője . . .*]
- [196. l.:] Zwölfe schlug die Glocke nun. [*Tizenkettőt ütött az óra . . .*]
- [197. l.:] Welch zauberweher Klang? [*Mi bűvösbájós hang . . .*]
- [198. l.:] O Mutter, o Mutter mein. [*Anyám, anyám . . .*]
- [199. l.:] So wart' ich von nun an wohl [*Hiába várlak hát . . .*]
- [200. l.:] Von dem Himmel. [*Le az égről hull a csillag . . .*]
Ich stand jüngst neben ihrem Grabe. [*Álltam sírhalma mellett . . .*]
- [201. l.:] Zeigen sich noch blau die fernen Berge. [*Kéket mutatnak még . . .*]
- [202. l.:] Komm Frühling, o komm! [*Jőj, tavasz jőj! . . .*]
- [203. l.:] Was wär daran wohl [*Mi volna különös azon . . .*]
- [204. l.:] Wo bist du, o mein alter Muth. [*Hol vagy, te régi kedvem?*]
- [205. l.:] Was siehst du in mein Zimmerlein? [*Miért tekintesz be szobámba?*]
- [206. l.:] Natur, auch du willst mich verhöhnen. [*Természet! még te is gúnyolódol?*]
- [207. l.:] Du warst meines Daseins [*Te voltál egyetlen virágom . . .*]
- [208. l.:] Hoch oben dort ein Stern erstrahlet. [*Amott fönny egy csillag ragyog . . .*]
- [209. l.:] Nun will ich es sagen [*Elmondom, mit eddig . . .*]
- [211. l.:] Ich störe wohl nicht deine Ruhe [*Nem háborítom-e nyugalmaid . . .*]
Schließet doch endlich diesen Sarg. [*Zárjátok be már azt a koporsót . . .*]
- [212. l.:] Ach wie trüb klingt dieser Glockenton. [*Jaj, be bús ez a harangszó!*]
- [213. l.:] Wenn du mich wach nicht mehr besuchst. [*Ha ébren meg nem látogatsz . . .*]
- [215. l.:] Ich bin bei dir [*Én vagyok itt . . .*]
- [217. l.:] Wohl neuerdings möchte ich lieben [*Szerelemvágy*]
- [219. l.:] **V. Sternenlose Nächte.** [Csillagtalán éjek]
- [221. l.:] Der Ruhm. [*Hír*]
- [222. l.:] Wie lustig ist die Welt! [*Rabság*]
- [223. l.:] Ich liebe so, wie noch kein Mensch. [*Szeretek én . . .*]
- [224. l.:] Und singst du immer noch. [*Csalogányok és pacsirták*]
- [226. l.:] Hier steh ich in der Mitte [*Itt állok a rónaközépen . . .*]
- [227. l.:] Es fliegen unsere Hoffnungen. [*Szállnak reményink . . .*]
Das Herzeleid? [*A bánat, egy nagy oceán*]
- [228. l.:] Ich weine nicht [*Nem sirok én . . .*]
Ich möchte lassen [*Szeretném itt hagyni . . .*]
- [229. l.:] Herrliche Nacht! [*Fönséges éj!*]
O Jugendsinn [*Te ifjuság . . .*]
- [230. l.:] Vergänglichkeit. [*Mulandóság*]
Was ist der Ruhm? [*Mi a dicsőség? . . .*]

- [231. 1.:] Die ihr aus niederm Erdenstaube. [*Kik a föld alacsony porából...*]
 Weißhalb sind uns unsichtbar. [*Miért hogy láthatatlanok ...*]
- [232. 1.:] Der Traum. [*Az álom ...*]
- [233. 1.:] Als auf Erden [*Midőn a földön ...*]
- [234. 1.:] Trag gleicher Art [*Viseléd egyformán ...*]
 Der Kälte wegen [*Hideg ellen a tél ...*]
- [235. 1.:] Was wird wohl aus der Welt? [*Mivé lesz a föld? ...*]
 Nicht wir allein nur [*Nem csak mi vénülünk ...*]
- [236. 1.:] Und mein Verstand [*Elmém ezen sokat gondolkodik ...*]
 Der Mensch, wohin [*Az ember ugyan hova lesz? ...*]
- [237. 1.:] Wenn die im Grabe [*Ha a sírban megszáradt ...*]
 Man sagt, daß Jeder [*Mondják, hogy mindenikünk ...*]
- [238. 1.:] Ich kenne viele Menschen. [*Sok embert ismerek ...*]
- [239. 1.:] Verflucht sei jene Erde. [*Átok és áldás*]
- [240. 1.:] Es wandert fort der Vogel. [*Elvándorol a madár ...*]
- [241. 1.:] Hinter mir des Einst [*Mögöttem a múlt ...*]
 Ich hatte Freunde. [*Voltak barátim ...*]
- [242. 1.:] Ihr seid mir Freunde. [*Barátim vagytok ...*]
 Hier meine Kerze [*Gyertyám homályosan lobog ...*]
- [243. 1.:] **VI. Vermischte Gedichte.** [Vegyes költemények]
- [245. 1.:] Im Walde. [*Vadonban*]
- [246. 1.:] Ich. [*Én*]
- [247. 1.:] Meine Lieder. [*A dal*]
- [248. 1.:] An die Nachahmer. [*Az utánozókhöz*]
 Meines Vaters Handwerk. [*Apám mestersége s az enyém*]
- [249. 1.:] Ich und Andre. [*A természet vadvirága*]
- [250. 1.:] Meine Gedichte. [*Verseim*]
- [251. 1.:] Meine schlechten Verse. [*Rosz verseimről*]
- [252. 1.:] Dichterlohn. [*Hozzá*]
- [253. 1.:] Erkennet mich! [*Ismerjete meg!*]
- [254. 1.:] Dichter und Rebe. [*A költő s a szőlővessző*]
- [255. 1.:] Wandlung. [*Változás. Nem úgy van, amint volt ...*]
- [257. 1.:] Ich verließ nun diese Stadt [*Elhagytam én a várost ...*]
- [258. 1.:] Theaterkritik. [*Színbírálat*]
 Meine erste Rolle. [*Első szerepem*]
- [259. 1.:] An Egressy Gábor. Brieffragment. [*Az Egressy Gáborhoz c. vers
 részletének fordítása*]
- [260. 1.:] Des Heideberges Krone. [*A sivatag koronája*]
- [263. 1.:] Was ist blau? [*Mi kék? az ég ...*]
- [264. 1.:] Mein einziger Freund. [*A Szobámban c. vers részlete*]
- [265. 1.:] Auf dem Wasser. [*Vizen*]
- [266. 1.:] Zwei Genossen. [*Két testvér*]

- [268. l.:] Im Dorfe. [*Falun*]
 [270. l.:] Aufgebener Plan. [*Füstbe ment terv*]
 [271. l.:] An meine Eltern. [*Szülőimhez*]
 [273. l.:] Ein Abend zu Hause. [*Egy estém otthon*]
 [276. l.:] Knittelverse. [*Legenda*]
 [279. l.:] Der Wahnsinnige. [*Az őrült*]
 [283. l.:] An meine Mutter. [*Jövendölés*]
 [285. l.:] An Tompa Mihály. [*Tompa Mihályhoz*]
 [287. l.:] Vergessen. [*Erdőben*]
 [289. l.:] Blick. [*Mint felhők a nyári égen ...*]
 [290. l.:] Du bist, du des Niederlands ... [*A csárda romjai c. vers részlete.*]
 [Vö. még alább 297. l.-nál]
 [291. l.:] Auf der Heveser Haide. [*A hevesi rónán*]
 [293. l.:] Ich und die Sonne. [*Én és a nap*]
 [294. l.:] An die Sonne. [*A naphoz*]
 [295. l.:] Der Abend. [*Est*]
 [297. l.:] Die Ruine der Pußta. [*A csárda romjai. Részlet; vö. még feljebb, a 290. l.-nál*]
 [299. l.:] Trauer. [*Minden virágnak ...*]
 [301. l.:] Warum bin ich auf der Welt ... [*Mért vagyok én még a világon ...*]
 [303. l.:] Am Kamin. [*Borús, ködös őszi idő ...*]
 [304. l.:] Winters Ende. [*Tél végén*]
 [305. l.:] An Freund Vilmos. [*K. . . . Vilmos barátomhoz*]
 [307. l.:] An Vilma. [*P. . . . y Vilma kisasszonyhoz*]
 [309. l.:] An eine Haarlocke. [*Egy hajfűrthöz*]
 [310. l.:] An treulose Freunde. [*A hűtelen barátokhoz*]
 [311. l.:] Meine Braut. [*Az én mátkám*]
 [312. l.:] An Zsuzsika. [*Zsuzsikához. Ne hozd, ne hozd*]
 [313. l.:] In der Nacht. [*Éjjel.*]
 [314. l.:] Kampfeslust. [*Sors, nyiss nekem tért ...*]
 [315. l.:] Der Sklavenheimat Sohn. [*Rabházának fia*]
 [316. l.:] An manche Magyaren im Ausland. [*A külföld magyarjaihoz*]
 [317. l.:] Laute und Säbel. [*Lant és kard*]
 [318. l.:] An mein Volk. (1846.) [*Erdélyben*]
 [321. l.:] An das Magyarenvolk. [*A magyar nemzet. Járjatok be minden földet ...*]
 [323. l.:] Das Volk. [*A nép*]
 [324. l.:] Zwei Wanderer. [*Két vándor*]
 [325. l.:] Ungaruhn. [*A hazáról c. vers részlete*]
 [326. l.:] An die Heimath. [*Honfidal*]
 [327. l.:] Ungarn! [*Magyarország*]
 [328. l.:] Männerlied. [*Ha férfi vagy, légy férfi ...*]
 [330. l.:] Was ist meine Brust? . . . [*Mi vagy keblem? ...*]
 [331. l.:] Tausch. [*L. . . . né*]
 [332. l.:] Auf Vajda Péters Tod. [*Vajda Péter halálára*]

- [334. l.:] Die Geschichte dreier Herzen. [*Három szív története*]
 [337. l.:] Das liebende Meer. [*A szerelmes tenger*]
 [341. l.:] Kampf. [*Költő lenni vagy nem lenni*]
 [343. l.:] Zieht ein Juhász auf dem Esel. [*Megy a juhász számaron ...*]
 [344. l.:] Den Betyár liebte die Schaffnerin. [*A csaplárné a betyárt szerette ...*]
 [345. l.:] Hoch im blauen Himmelsmeere. [*Fürdik a holdvilág ...*]

[347. l.:] **VII. Schwärmer.** [Ábrándok]

- [349. l.:] Die Liebe, die Freiheit. [*Szabadság, szerelem!*]
 Mein Tod. [*Halálom*]
 [350. l.:] Fragment. [*Az Egri hangok c. vers részlete*]
 Leben und Tod. [*Élet, halál! Boldog, kinek feje ...*]
 [351. l.:] Frage und Antwort. [*Hogy van, hogy azt a sok gazembert ...*]
 Während einer Augenkrankheit. [*Szemfájásomkor*]
 [352. l.:] An mein Weinglas. [*Poharamhoz*]
 Zeit. [Részlet a *Gyalázatos világ c. versből*]
 [353. l.:] Schwarzes Brod. [*Fekete kenyér*]
 [354. l.:] Fresco-Ritornell. [*Fresco-ritornell*]
 An das Glück. [*A sorshoz*]
 [355. l.:] Wolke und Stern. [*Felhő és csillag*]
 Fragment. [A *Világgyűlölet c. vers részlete*]
 [356. l.:] Der lustige Friedhof. [*Melly'k a legvígabb temető?*]
 Spiegel der Jugend. [*Hajamnak egy fürtjét levágom ...*]
 [357. l.:] Die Mädchenherzen. [*Mosolygatok rám ...*]
 Die Hand. [*Míntha a nagy, nehéz ...*]
 [358. l.:] Der Regenbogen. [*Amott a távol kék ködében ...*]
 An einen Dichter. [*A. B. emlékkönyvébe*]
 [359. l.:] An C. N. [! Sajtóhiba?] [*E. R. kisasszony emlékkönyvébe*]
 An Rozsa. [! Elírás?] [*K. J. kisasszony emlékkönyvébe*]
 [360. l.:] Was gibt es wohl Schönres [*Mi szebb, mint ...*]
 An Fräulein A [*S. Zs. kisasszony emlékkönyvébe*]

[361. l.:] **VIII. Abschluß.** [Befejezés]

- [363. l.:] Erster Abschied. [Részlet a *Nem csoda, ha újra élek ... c. versből*]
 [364. l.:] Waren draus im Garten [*Kinn a kertben voltunk ...*]
 [365. l.:] Wenn ich manchem Wort [*Ha szavaid megfontolom ...*]
 [366. l.:] Wenn auch die Ketten fallen. [*Mikor a lánc lehull ...*]
 [367. l.:] Nebelvoller [*Kellemetlen őszi reggel ...*]
 [369. l.:] Rings die Blumen [*Busúlnak a virágok ...*]
 [370. l.:] So lichtblau. [*Világoskék a csillagos éjszaka ...*]

[371. l.:] Träum' von blutigrothen Tagen. [*Véres napokról álmodom . . .*]

[372. l.:] Die Welt versteht mich nicht. [*Nem ért engem a világ*]

[373. l.:] Bester Wunsch. [*Egy gondolat bánt engemet . . .*]

[375—456. l.:] **IX. Anhang. Ausgewählte Lieder mehrerer anderer ungarischen Dichter.** [Függelék. Néhány más magyar költő válogatott dalai.]

[457. l.:] Erklärung ungarischer Namen und Wörter. [Magyar nevek és szavak magyarázata.]

[462. l.:] Nachtrag. [Az előbbi szómagyarázatok kiegészítése.]

[467. l.:] Druckfehler. [Sajtóhibák.]

Aug. 10. Honvéd, (Kolozsvár) 194. sz., 765.

A „Csiktusnádi csata aug. 1-én” c. tudósítás kezdete:

Hirül vivén Petőfi, Moldovában szerencsés sükerrel működő Bem altábornagy urnak, hogy a Besztercze felől bétörő muszkatábor M.[aros]-Vásárhelyet is elfoglalta, sietve Háromszékre jött, és az ottani erőt megindította M.Vásárhely felé. [Stb.]

Aug. 11. Szabadság, (Kolozsvár) 10. sz., 39.

A „Honvéd” következő részleteket ád Gál ezredesnek tegnapi s tegnapi előtti lapunkban közlött tábori utjáról: „A Moldvában sikerrel működő Bemet Petőfi Sándor értesítvén, hogy a besztercei muszkák M[aros]-Vásárhelyt elfoglalták, Háromszékre sietett, s az ottani erőt ellenök inditá” [stb.]

Aug. 31. Komáromi Lapok, 45. sz., 175.

Egy „Janka” aláírású, aug. 29-én kelt, a lap szerkesztőjéhez intézett pesti levél részlete:

Legelőször is azokról néhány hitelességgel birni látszó szót, kikkel ön lelki barátsággal volt. — Petőfi, Vasváry nincs többé. A Temesvár alatti ütközetben estek el. [Stb.]

Szept. 7. Komáromi Lapok, 48. sz., 191—192.

Moreau, Hegesipp: *Egy emlék a kórházban.* [Ford.] Petőfi Sándor. [Petőfi 16 soros jegyzetével, amelyben Moreau-t, ill. a versben megénekelt Gilbert költőt bemutatja.]

Szept. 14. Komáromi Lapok, 54. sz., 212.

Bulcsu: „Petőfi sírján.” [Vers.] Ezzel a mottóval:

„Ott haljak el én

A harc mezején,

Ott folyon az ifjui vér ki szivemből.[!]

Petőfi.”

A címhez csillag alatt ezt a jegyzetet fűzték: „Bár csak alaptalan hir lenne a hős és nagy költő halála! — B.” A mottóhoz pedig ezt, két csillag alatt: „A tábor sátrai közt csak szelleme van velünk, és nem munkái a nagy költőnek. — Ezért ha eredetiben nem ezen szavakkal lenne kifejezve a költő kívánata, mentsen ki en körülményem. — B.” [A vers szövege:]

Mi öli el lantom reszkető zenéjét? —
 Ágyú-moraj . . . és fájdalom. —
 Megszakadt hur illik szétzúzott lelkemhez, —
 Ölj meg — — ölj meg dalom!

Legyen beléd öntve borongó szellemem,
 Nagy költőt sirat meg könytől apadt szemem. —
 Haldokló honának lett ő szemfedele
 Mit ő ugy imádott — meghal e hon vele. —

Minő nagy temetés! . . . Az én örült lelkem
 Alvó fáklya . . . ellobban . . . és
 Nem gyujtja meg senki . . . Mi szükség is reá? —
 Eloltaná a szenvedés. —

Milliók könnye oh mit el ne oltana?! . . .
 Költőket nem szülhet rabláncra vert haza.
 Boldog vagy *Petőfi* honunk szemfedele!
 Kihülhet már minden magyarnak kebele.

Földön a dicsőség martyr-koszorúja, —
 S e hervadt koszoru
 Fonnyadt leveliből babér- s borostyánnak
 Sirodra ráborul.

A harcok fijának s költőnknek sirhalma
 Körül zeng a vihar s milliók fájdalma. —
 Haldokló honának lett ő szemfedele, —
 Meggyilkolt hazája sirba halhat vele. —

Utáltad kórodat lassu halál ölén, —
 — Mikint a nagy beteg —
 És kardot ragadtál — a gyáva toll helyett,
 Így, — így haltál te meg!! —

Minket nem talált a zsarnok mérges nyila! —
 Élő a halottnál mostohább sors fija.
 Te dicső hazának lettél szemfedele, —
 Zászlónkat széttépi a zsarnokság szele.

Oh miket nem értünk! — Vakulj meg két szemem,
Nézni a jövőbe! —
Mint elvetett fattyu — akképen fetrengünk
A talált bölcsőbe'. —

A nemes sziveknek mind kifolyott vére,
S ki halni nem tudott, bitófa a bére. —
Te a szabadságnak lettél szemfedele
S nekünk a kinpohár csordultig megtele.

Dicső ezred-évnek elfutó csillaga!
S hazám! — Isten veled!!
A ti sirotokban a világszabadság
Foglal alvó-helyet.

Ide bucsút járnai fogjatok keresztet
Kikre a zsarnokkar rabláncot veretett.
A világ üdvének lett ő szemfedele, —
S mi jegyzi meg sirját? . . . Egy tört dárda nyele.

Szept. 15. Komáromi Lapok, 55. sz., 216.

Petőfihez.

Hol van a lant? mellynek hallatára
Ezrek keble örült és vigadt. —
Hol van a lant? melly ha búsan zenge
Ezrek keble sírásra fakadt.
Hol van a sok érzetek forrása, —
Kebled!? — hol vagy *költők koronája?*

Van-e átok? melly a nagy világot
Be borongja, és azt elvigye,
Hogy a *harcnak* örült mámorában
Írántad sem érzékeny szive,
És ordítva boszuért kiáltson
S *érted* bosszút álljon a világon.

Nagy Isten te! irgalmak istene
E halált miként is türhetéd
Hogy hatalmad óriás nyilával
A bösz ellent össze nem veréd,
Szent végzésed éppen az talán? hogy
—*Nép ember*-halál vált szabadságot.

És ha így van; elég lesz ez bérnek
 Minden népszabadságért ugy-e?
 Vagy ha többet akar még felséged,
 Ugy hát mondj halált ki mindünkre,
 Mert hol ennyi *szent vér* elfolyott már!
 Ott jutalmat, a nép, érdemmel, vár.

Nép-fiu s a nép kedveltje! hozzád
 Vagy *Leelkedhez* intézem szavam,
 Mert *Barátja* voltál életemnek
 És *Barátja* lész tul a siron.
 Egy jó *ütközet*, s ott hős halál kell!
 S egyesülend lelkem nagy lelkeddel.

Szép volt életed! — szép volt halálod,
Hős halállal végzéd életedet.
 Szent a nap, mellyen halálra keltél,
 Szent a hant, a melly téged temet
 És bár mostan vad zsoldosnép járja,
 Ott virágzand a *szabadság fája*.

Hencz.

Szept. 18. Komáromi Lapok, 57. sz., 224. Petőfi Sándor: *Ne feledd a tért.*
 (Moore Tamás után angolból.) [A vers teljes szövege.]

[Szept. ?] [Any.] „Signalements compromitterter Personen” [Politikailag kompromittált egyének személyleírásai] c. [h., é., ny. n.] nyomtatvány, 4 l. A körözött személyek betűrendes névsorában:

Petőfy Alexander, Dichter, 30 J. a., in Siebenbürgen unbekannt wo gebor.[en] reform. Religion. verheirathet, von kleiner hagerer Statur, er hat ein brünet[tes]. Gesicht, schwarze emporstehende Haare, gewölbte Stirn, schwarze Augenbr.[auen] detto Augen, breite Nase, prop.[ortionirten] Mund, gute Zähne, etwas spitz Kinn, und dunkl.[en] Schnurbart, spricht deutsch, ungarisch und wallachisch, und pflegt stets mit bloßem Halse zu gehen.

[Petőfy Sándor költő, 30 éves; szül. Erdélyben, közelebbi adat ismeretlen; református; házas; kis, sovány termetű; arca barnás; haja fekete, felfelé fésült; domború homlok; fekete szemöldök és szem; széles orr; arányos száj; jó fogak; kissé hegyes áll és sötét bajusz; beszél németül, magyarul és románul; inggallérját mindig kihajtva viseli.]

Okt. 4. Europa. Chronik der gebildeten Welt, (Leipzig) 2. félév, 40. sz., 600. Zur Literatur c. r.
 (Ungarische Poesie; Petőfy Sandor.)

Kertbeny nennt sich der Übersetzer eines starken Bandes *ungarischer Gedichte*. (Frankfurt a/M. literar. Anst. 466 S.) Es wird gut thun uns mit der Poesie der Ungarn zu beschäftigen, da ihr Nationalschicksal wieder mit Östreich verknüpft ist. — Ungarns Sprache, sagt Kertbeny in seinem Vorwort, ist eine der dankbarsten, die irgend eine Nation hat; rein orientalisches, nicht slawisch, zum mongolischen Sprachstamm gehörend, hat sie neben ihrer prächtigen Accentcoloratur noch die wunderbare Ausnahme von allen bisher bekannten Sprachen, daß sie durchaus in keine Mundart ausartet, in kein Patois, keinen Jargon; vielmehr der geläutertste Schriftsteller sie so schreibt, der beste Schauspieler sie so deklamirt und der vollendetste Redner sie so betont, wie sie der letzte Bauer stets klar und schön ausspricht. — Ungarn hätte in letzterer Zeit schon längst lyrische Dichter, aber es waren mehr künstliche, als natürliche Erzeugnisse. Jetzt erst, sagt Kertbeny, hat das Land in Alexander Petöfy einen Volksdichter aufzuweisen. Petöfy Sandor (spr. Schaandor) ist 1823 geboren; sein Vater war Fleischer. Als blutjunger Bursche trat er in's Militär; dann war er Schauspieler bei einer herumziehenden Truppe. 1846 erschienen seine ersten Gedichte; ein Jahr darauf zehn andere seiner Werke, darunter ein Drama: „Jäger[!] und Hyäne“ [*Tigris és hiéna*], und ein Roman: „Des Henkers Strick“ [*A hóhér kötele*]. Seine Lieder liefen längst im Volke um, ehe man vom Dichter Petöfy etwas wußte; er stand im letzten Kampfe auf Seiten seiner Brüder. — Sein Übersetzer findet in den übrigens wenig glücklich verdeutschten Versen seines Landsmannes die besten Züge des ungarischen Nationalcharakters: Großmuth der Gesinnung, Gluth des Herzens, Elastizität des Geistes, Willenskraft der Idee, orientalisches Duft des Ausdrucks, auch das Schwermütige, das tief Melancholische der Zigeunermusik. Es ist nicht zu verwundern, daß der prahlerische Ungar seinen Dichter überschätzt, wenn er ihn unserem Lenau und Heine an die Seite stellt. Die Persönlichkeit desselben schildert er in folgender Weise: ein markirtes, knochenscharfes, aber gesundes Antlitz, etwas bronciert, krauses, kurzes, schwarzes Haar, das Ganze eine Avarenphysiognomie; die Statur nicht groß, aber leicht und elastisch die Hüfte, die Hand niedlich, doch muskulös; die ganze Erscheinung mit dem Schmelz der orientalischen Race übergossen. „Mein guter Sandor, sagt Kertbeny, ich sehe Dich noch lebhaft vor mir, als ich eines Tages mit Karl Beck an einer Straßenecke stand und ich Dich dem deutschen Dichter zeigte, wie Du auf uns herankamst, im Attila, in der Schnürhose und schwarzen kurzen Chismen, auf der keck zur Seite geschobenen Lammfellmütze eine blühende üppige Rose. Gott segne Dich, lieber Bursche, Gott segne Dich!“ — Sein Lobredner versichert uns, der Dichter verstehe auch gut Deutsch, und habe Gedichte von Heine, Uhland, Lenau und Beck übersetzt. — Petöfy's Name steht jetzt auf der Liste der Proscribirten.

[Kertbeny feljebb, 1849. [júl.] dátummal leírt Petöfi-fordításkötetének ismertetése. A szerző nem nevezi meg magát. A kötet bevezetése nyomán a „mongol nyelvcsaládhoz” tartozó magyar nyelvről azt írja, hogy „pompás hangzaskoloraturája” mellett másik nagy előnye egységes volta: nincsenek tájszólásai, nincs zsargonja. Magyarországnak régóta van irodalma, vannak jeles költői, de

közöttük Petőfi az első, aki valódi népköltőnek tekinthető. A szerző Kertbeny előszava alapján a költő életrajzi adatait ismerteti s néhány művét említi, átvéve a fordító sok tévedését és elírását. Petőfi népszerű dalai — írja — megelőzték személyes hírnevét. A szabadságharcban népe oldalára állt. A szerző Kertbenyt idézve jellemzi Petőfi költészetét, majd megjegyzi, hogy a fordító — akit egyébként ebben a minőségében is elmarasztal — az elfogult túlzás hibájába esik, amikor a magyar költőt Lenauval és Heinével helyezi egy sorba. Az ismertetés — ugyancsak Kertbeny nyomán — a költő külső bemutatásával zárul, amelyhez a szerző még annyit tesz hozzá, hogy Petőfi neve rákerült a hatóságilag körözött személyek listájára.]

Nov. 10. Magazin für die Literatur des Auslandes, (Berlin) 135. sz., 537. Ungarn c. r.

Freiholz, F. J.: Alexander Petőfy.

Zu den edelsten Opfern, die der letzte Verzweiflungskrieg der Magyaren gefordert, gehört auch der ungarische Minstrel Alexander Petőfy. Mit der Harfe auf dem Rücken und dem Schwert an der Seite, ist er in den Kampf gezogen, um sein Blut für das einzusetzen, was er als recht und heilig erkannt: für den Ruhm und die Freiheit seines unglücklichen Vaterlandes. Ich habe jüngst gelesen, daß er untergegangen sey, wie so viele Andere. — Wenn er früher oft begeistert niedergesunken seyn mag mit dem Rufe: „Elljen a bor“, diesmal ist er gefallen mit dem Rufe: „Elljen a haza“, wahrscheinlich eben so begeistert, wie sonst, aber von und für eine bessere Sache. Petőfy war, um ihn kurz zu schildern, ein junger Ungar. Feurig und leicht erregbar, ließ er sich von jedem glänzenden Eindruck hinreißen. Er war Fanatiker in der Liebe zum Wein, zu den Frauen und zum Vaterland. Zu leichtsinnig, um sich auf tiefer gehende Prüfungen seines Verstandes einzulassen, folgte er nur dem Drange seines Herzens, und wenn es auch wahr seyn mag, daß alle Leben erweckende und Segen bringende Gedanken vom Herzen kommen, so ist es eben so wahr, daß der Mensch, der sich nur der Leitung des Herzens überläßt, in alle Fehler und Irrthümer fällt, durch die er von Stufe zu Stufe seiner Menschenwürde verlustig wird. — Petőfy ist nicht so tief gesunken, aber ohne das Dazwischenkommen der neuen ungarischen Schilderhebung wäre er vielleicht doch untergegangen im Sumpfe poetischer Lüderlichkeit.

Viele Kritiker stellen ihn neben Goethe, Hafis und Heine, andere nennen ihn den ungarischen Lenau. Ich glaube, daß dem Dichter mit diesen Vergleichen mehr geschadet als genützt wird. Bis zu solchen Ruhmessternen ist es weit, und Sternschnuppen sind noch keine Sterne. — Er mag viel Ähnlichkeiten mit diesen dichterischen Größen haben, aber wenn er singt: „Ich bin ein Vagabund“ [*A csavargó*], so ist er darum noch kein Genie, denn, wenn dem so wäre, dann stände es gut um unseren deutschen Parnaß, wo eine Menge Bänkelsänger dasselbe Lied anstimmt. Man kann viel südliche Farbengluth haben, ohne ein Hafis zu seyn, und die reizendsten Liebeslieder singen, ohne dabey Heine gleichzukommen. Heine's Lüderlichkeit ist noch genial, bei seinen Nachbetern wird sie ekelhaft. Eben so übertrieben ist der Vergleich mit Lenau, dem Petőfy

nicht gleichkömmt, und wenn er auch noch einmal so viele Flaschen Weltschmerz verpuffte, als bereits geschehen ist. Ihn den ersten ungarischen Dichter zu nennen, ist gleichfalls zu viel, denn, Gott sey Dank, es hat dieses reiche Land noch manchen reichbegabten Sänger aufzuweisen. Ich nenne z. B. nur *Kisfaludi* [Sandor], dessen Himsy [Himfy!] Szerelmei; Budan, 1801, eben so reizend natürliche und anmuthige Liebeslieder enthält, wie die des Petofy kaum sind, und der dabei nicht in so ubermuthige Ungezogenheiten verfällt, wie jener.

Nichtsdestoweniger ist aber Alexander Petofy doch *einer* der ersten Dichter Ungarns. Seine Lieder sind feurig wie der Wein seines Landes, und stolz und kräftig wie die Laute seiner Muttersprache ist ihr Geist. Er gehörte dem jungen Ungarn an, aber nicht dem geschniegelten und gebiegelten, das gekräuselte Haare trug und seine Havanna-Zigarren rauchte, er zählte zu den anderen, echteren Jung-Ungarn im Attila, mit einer Pfeife vaterländischen Tabacks im Munde. — Er war fruchtbar, vielleicht nur zu fruchtbar für die wenigen Jahre seines schriftstellerischen Wirkens (er wurde im Jahre 1823 geboren). Seine bedeutendsten Werke sind: „Liebesperlen“ [*Szerellem gyöngyei*] und „Wolken“ [*Felhok*] (Gedichte), „der Strick des Henkers“ [*A hoher kötele*] (Roman), „Tiger und Hyäne“ [*Tigris es hiéna*] (Drama). Von seinen Märchen gefiel mir besonders eines in Erfindung und Ausführung. Es schildert eine Bauernhutte, vor der ein Stutzer (betyar) und ein Wolf lauern. Der Stutzer will das Weib des Bauern verführen, und der Wolf will in den Schafstall einbrechen: da die Pläne beider nicht gelingen, so frit der Wolf zur Stillung seines Hungers den Stutzer auf.

Deutsche Übersetzungen seiner Gedichte sind mir zwei bekannt. Eine ist, so viel ich mich erinnere, von Dux[Dux!] und erschien in Wien, die andere ist von Kertbein[! Kertbeny Karoly] und erschien in Frankfurt a. M. Dux übersetzte für uns Deutsche lesbarer als Kertbein, aber er bemühte sich alle Nachlässigkeiten des Dichters, als alle Glanzseiten desselben zu übertragen. — Kertbein ist allzu sehr eingenommen für die Vorzüge Petofy's und übersetzt so sklavisch und ängstlich, er klammert sich so fest an das Original an, daß man unmöglich den Dichter wiedererkennen kann, der sich in den kühnsten Bewegungen durch nichts hemmen ließ. Ich weiß wohl, daß selten ein Dichter so schwer zu übersetzen ist, wie Petofy, wenn man ihn so übersetzen will, wie es sich gehört, mit seinen Tugenden und Fehlern. Ich habe dies selbst empfunden beim Versuch, einige seiner Lieder zu übersetzen. Nachstehend folgen sie, womöglich in derselben nachlässigen Sprache, in der sie geschrieben wurden, jedenfalls aber als Proben zu Beurtheilung des Dichters. Das erste giebt nebstdem noch einen flüchtigen Überblick seiner Lebensschicksale.

Im Zimmer.
 [Szobámban]

Was regnet's heut', was blickt der Himmel
 So traurig zu mir herein;
 Schön wird es heute nimmer werden,
 Spazierengeh'n unmöglich seyn.

Was fang' ich an vor Langeweile?
 Ich hab' noch keine Frau im Haus:
 Denn hätt' ich die, dann ging' wohl schwerlich
 Ein schöner Zeitvertreib mir aus.

Drum stopfe ich mir eine Pfeife
 Und schau' hinaus in Sturm und Wind,
 Schwimm' auf dem Schiffelein der Gedanken
 In Zeiten, die entflohen sind.

Ich hab' mich wacker durchgeschlagen,
 Viel Kummer und viel Freud' erlebt,
 Doch Alles hab' ich mir zu danken,
 Was ich erlitten und erstrebt.

Am schlimmsten bin ich stets gefahren,
 Hört' ich den Rath des Leichtsinns an;
 Ich kaute noch in späten Tagen
 Die bittere Frucht mit stumpfem Zahn.

Mein einziger und größter Fehler
 War stets der lust'ge, leichte Sinn.
 Doch denke ich, der werde später
 Mit meinem Jugendfeuer flieh'n.

Ein Freund blieb mir stets treu verbunden,
 Er war mir treu in Freud' und Leid.
 In Stürmen und in Ungewittern,
 Er blieb bei mir zu jeder Zeit.

Er wich mir nimmer von der Seite,
 Entzog mir nimmer seine Hand,
 Als ich, verstoßen und verlassen,
 Umherirrt' ohne Vaterland.

Er blieb bei mir, als ich verzehrte
 Gehorsamst das Soldatenbrod
 Und um sechs Kreuzer Tageslöhnung
 Erlitt viel Plage und viel Noth.

Er blieb bei mir, als auf den Brettern
 Ich aß das Komödiantenbrod;
 Und war's auch manchmal sehr verpfeffert,
 Aß ich mich doch nicht d'ran zu Tod.

Die Dichtkunst ging mir stets zur Seite,
 Sie blieb bei mir, was ich auch that;
 Ich dichtete in Lust und Leiden,
 Als Komödiant und als Soldat.

Wird man wohl meiner noch gedenken,
 Wenn mich der Tod im Arme hält?
 Und werden meine Lieder leben
 Als Sterne in der Dichterwelt?

Doch heiter steigt am Rákoschfelde
 Ein Regenbogen jetzt herauf!
 Hinaus darum! — Halt' nur kein Gläub' ger
 Mich heute auf der Straße auf!

Erinnerung

[*Reszket a bokor, mert . . .*]

Leise bebt der Rosenstrauch,
 Weil ein Vogel sich d'rauf setzte;
 Leise bebt das Herz mir auch,
 Weil Erinner'ung es benetzte.

Dein gedacht' ich, holde Maid,
 Dein, Du allerliebste Kleine;
 Du, auf Erden weit und breit,
 Bist der größte aller Edelsteine.

[A szerző annak hírére fog tollat, hogy Petőfi hősi halált halt a magyarság legutóbbi kétségbeesett harcában: korábbi gyakori „Éljen a bor!” kiáltása helyett most „Éljen a haza!” jelszóval — egy jobb ügyért — életét áldozta. Mint tüzes és szenvedélyes magyar ifjú mindig inkább a szívére, mint a józan ész tanácsára hallgatott; az olyan ember pedig, aki így tesz, gyakran követ el hibákat és

tévedéseket. — Sokan a legnagyobb költőkkel: Goethével, Hafizzal, Heinével vélték egyenrangúnak, amivel azonban a cikkíró szerint inkább ártottak, mintsem használtak neki. Attól, hogy valaki „csavargónak” mondja magát, még nem válik zsenivé. Petőfit az említettek egyikéhez sem szabad mérni, sőt a magyar költők között sem a legnagyobb, de kétségkívül *egyike* az elsőknek. Dalai tüzesek, mint hazájának bora, szelleme büszke és erőteljes, mint anyanyelvének hangjai. A Fial Magyarországnak valódi képviselői közé tartozott. Rövid pályafutásához képest igen termékeny alkotó volt (itt Petőfi nyomtatásban megjelent munkáinak meglehetősen hiányos felsorolása következik). — A két kiadott német fordításkötet: Dux, ill. Kertbeny munkája közül a német anyanyelvűek számára az előbbi az olvashatóbb, bár Petőfit inkább árnyoldaláról mutatja be. Kertbeny viszont, jóllehet nagyon is elfogult Petőfi iránt, annyira szolgálai és görcsösen ragaszkodik az eredetihez, hogy éppen ezáltal válik méltatlanná a szabad szellemű, korlátokat nem ismerő költőhöz. A cikkíró maga is próbálkozott Petőfi tolmácsolásával; szemelvényként kettőt bemutat kísérletei közül. — A nekrológ nagy részének fordítását I. Turóczi-Trostler József „Petőfi világirodalmi jelentőségéhez” c. tanulmányában. „Magyar irodalom — Világirodalom”. Bp. 1961. 2. k., 563—565. — A közlés fénymásolatát l. 16. sz. mell.]

JEGYZETEK

TÁJÉKOZTATÓ

Kötetünk több mint két évtizedes gyűjtő- és feldolgozó munka eredményeit teszi a Petőfi-kutatás számára hozzáférhetővé. Kezdeti célunk az 1840-es évek hazai német sajtóadalékainak feltárása volt. Ennek egy részét e kötet sajtó alá rendezője három nagyobb tanulmányban értékesítette: „Petőfi az egykorú hazai német nyelvű sajtóban, 1844—1846.” Tanulmányok Petőfiről. Szerk. Pándi Pál—Tóth Dezső. Bp. 1962. 91—193; „Petőfi in der deutschsprachigen Presse Ungarns vor der Märzrevolution.” Studien zur Geschichte der deutsch-ungarischen literarischen Beziehungen. Berlin, 1969. 275—297; „A *Nemzeti dal* egykorú fordítói és fordításai.” Petőfi és kora. [Tanulmánykötet.] Szerk. Lukácsy Sándor—Varga János. Bp. 1970. 411—483. A gyűjtött adatok többsége azonban mindeddig nem válhatott a kutatómunka forrásanyagává, pedig az 1973. évi Petőfi-jubileumhoz kapcsolódó gazdag és változatos irodalom s a költő iránti érdeklődés ennek nyomában kibontakozó újabb hulláma jól érzékeltette azt az igényt, hogy még kiaknázatlan források felkutatásával és kiadásával a tudományos munka bázisát tovább kell szélesíteni. Az évforduló alkalmat adott Endrődi Sándor becses kézikönyve, a Petőfi-kutatások nélkülözhetetlen segédeszközének tekintett adatgyűjtemény („Petőfi napjai a magyar irodalomban, 1842—1849.” Petőfi-Könyvtár 29—30. Bp. 1911. 543 [2] l. 11 mell.) hasonmás-kiadásának megjelentetésére. Ezt a szolgálatot a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tette a Petőfi-kutatóknak, azzal a ráadással, hogy a kiadványhoz helyesbítéseket és mutatókat tartalmazó függeléklet csatolt, s ezzel a kötet használhatóságát nagymértékben fokozta. (Bp. 1972. A függelék 56 l. terjedelmű.) E sikeres vállalkozás újra ráterelte a figyelmet Endrődi századeleji gyűjtőmunkájának már korábban is emlegetett s az évtizedek folyamán mindinkább kiütköző fogyatkozásaira: egyrészt arra, hogy az idegen nyelvű anyagot — a hazai német sajtóadalékokat is beleértve — elvszerűen kirekesztette, másrészt, hogy számos magyar nyelvű lapot is csak felületesen nézett át; sőt, a néha feltűnő hiányok tanúsága szerint sokat ki is felejtett vagy nem volt számára hozzáférhető. Különösen az ún. első akadémiai kritikai kiadás („Petőfi Sándor Összes művei”. I—7. k. Bp. 1951—1964.) sajtó alá rendezése, továbbá az 1950-es évek óta nagymértékben megélnélt életrajzi kutatások során szerzett tapasztalatok győztek meg bennünket arról, hogy az Endrődi-féle kötetből kimaradt magyar és egyéb nyelvű nyomtatott adalékokat mielőbb ki kell adni, mert mind az új, javított és bővített kritikai kiadás, mind a tudományos Petőfi-életrajz munkálatai számára nélkülözhetetlen forrásanyagot jelentenek, és kötetbe rendezve igen hasznos segédeszközül szolgálnak majd. E célból már az 1970-es évek elején elkezdtük a rendszeres gyűjtőmunkát: végignéztük a számításba vehető magyar periodika-anyagot (tekintet nélkül arra, hogy Endrődi feldolgozta-e vagy nem), folytattuk a hazai német sajtóadalékok gyűjtését, s minden alkalmat felhasználtunk, hogy gyűjtésünket egykorú *külföldi* források Petőfi-vonatkozású anyagával is bővítsük. „Sajtóadalék”-on természetesen nemcsak lapokat, folyóiratokat értünk, hanem minden-nemű nyomtatott forrást: aprónyomatványoktól, rölapoktól kezdve a plakátokon és röpiratokon át a különféle önálló kiadványokig (Endrődi e tekintetben is előtűnk járt, bár gyűjtése e vonatkozásban még esetlegesebb). Gyűjtőmunkánk során felhasználtuk a Petőfi-irodalomban évtizedek óta felhalmozódott kutatói tapasztalatokat, utalásokat, bibliográfiai adatokat, Endrődi könyvének a kutatói példányokba bejegyzett s rendelkezésünkre bocsátott kiegészítéseit stb.

E tevékenységünknek sajnálatos korlátokat szabott az a körülmény, hogy az egykorú, Petőfi-adalékokat ígérő forrásokhoz korántsem férhettünk minden esetben hozzá: legteljesebb gyűjteményünkben, az Országos Széchényi Könyvtár anyagában is (amelyre elsősorban támaszkodtunk) fájdalmas hiányok mutatkoznak, s ezek más' nagykönyvtáraink állományából sem voltak mindig pótolhatók. Különösen áll ez a mai határainkon kívül s főképpen a külföldön megjelent nyomtatványokra. Ez utóbbiak közül a szempontunkból legfontosabbakat, ti. a német nyelvű irodalmi folyóiratokat, amennyiben hazai gyűjteményekben nem voltak fellelhetők, tanulmányútjaink során Berlin (NDK), Lipcse és Bécs nemzeti, ill. egyetemi könyvtáraiban néztük át. (A feldolgozott-átlapozott periodikákról l. külön betűrendes jegyzékünket alább, a 352—357. lapon.) Az egykorú naptárakra (kalendáriumokra) és a nem periodikus jellegű nyomtatványokra nézve ugyancsak az OSzK különgyűjteményei (Aprónyomtatvány-tár, Zeneműtár, Színháztörténeti Tár stb.) szolgáltak fő forrásainkul, de végignéztük a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a Petőfi Irodalmi Múzeum aprónyomtatvány-anyagát, az Országos Levéltár 1848/49-es plakát- és röplapgyűjteményét, a bécsi Österreichische Nationalbibliothek kisnyomtatványtárát stb. is. Több irányban nyomoztunk olyan önálló kiadványok (almanachok, tankönyvek, antológiák stb.) után, amelyekben egykorú Petőfi-vonatkozások felbukkanására számíthattunk.

Bár meg vagyunk győződve arról, hogy az adatgyűjtés lehetőségeit (földrajzi, nyelvi vagy egyéb gyakorlati nehézségek miatt) távolról sem meríthettük ki, gyűjtésünk így is kb. az Endrődiével azonos terjedelmű, s értékét tekintve sem jelentéktelenebb: igen sok olyan, Petőfi alkotói, irodalomszervezői, közéleti és politikai tevékenységére, élete folyására, a személyéről és költészetéről lezajlott polemikákra, hazai népszerűsége és külföldi híre fokozatos terjedésére, költeményeinek idegen nyelvű tolmácsolására s ezek külföldi fogadtatására stb. vonatkozó adatot tartalmaz, olyan tényeket és összefüggéseket tár fel, amelyek alkalmasak arra, hogy az irodalomtörténeti, filológiai, biográfiai kutatást megtermékenyítsék, az említett vállalkozásokat hatékonyan segítsék, s általában a költő körüli vizsgálódásoknak új ösztönzést adjanak.

Gyűjtésünkbe felvettünk minden olyan egykorú — Endrődi kötetéből hiányzó vagy ott hiányosan, esetleg hibásan közölt — nyomtatott adalékot, amelyben a költőt megnevezik vagy valamely művét cím szerint említik, s azokat is, amelyek konkrét megnevezés, ill. megjelölés nélkül, de világosan vagy bizonyíthatóan rá vagy valamelyik művére vonatkoznak. A szövegből, ha nem teljes egészében a költőről (a költő művéről) szól, annyit közlünk, amennyi a szóban forgó Petőfi-vonatkozás maradéktalan megértéséhez szükséges. Közöljük mindazokat a rövidebb-hosszabb névfelsorolásokat is, amelyekben a költőt is megnevezik (tehát nemcsak az ő nevét emeljük ki), mert kivált a biográfiai kutatások szempontjából nem közömbös, hogy milyen volt a részvételével létrejött különféle csoportosulások személyi összetétele, kikkel és milyen megítéléssel említették együtt stb.

Mivel a gyűjtést Endrődi munkája kiegészítésének tekintjük, az anyag elrendezésében is az ő eljárását követtük: évről évre haladva, a lehető szigorú időrendben közöljük a különféle forrásokból származó magyar, német és egyéb nyelvű adalékokat: a pontosan nem datálható anyagot a gondos mérlegeléssel meghatározott keletkezési időszak végére osztottuk be. Az azonos keletkezésű adatok sorrendjében az önállóan megjelent nyomtatványok megelőzik a periodikákból vett szövegeket. A különféle kiadványtípusokat a következő rövidítésekkel jelöljük: [Any.]: aprónyomtatvány; [Falr.]: falragasz (plakát); [Kv.]: könyv (tankönyv, verseskötet stb.); [Napt.]: naptár (kalendárium); [Ri.]: röpirat; [Röpl.]: röplap; [Színl.]: színlap; [Z.]: zenemű (kottás kiadvány); [Zsk.]: zsebkönyv. Ezek sorrendjét a rövidítések betűrendje szabja meg; utánuk következnek a periodika-adatok (névelők figyelembe vétele nélkül) hírlap-, ill. folyóiratcímei szerint. (Az azonos dátummegjelöléseket a jegyzetekben nem ismétljük, hanem a már egyszer feltüntetett dátumot — jellel helyettesítjük.)

A gyűjtés jelentékeny részét (terjedelmét tekintve legalább a felét) kitevő idegen nyelvű szövegekkel kapcsolatban meg kell említenünk, hogy a Fontes-sorozat eddigi gyakorlata megkövetelné ezek teljes magyar nyelvű fordítását, amit ezúttal terjedelmi korlátok miatt nem követhettünk. Ezért azt a megoldást választottuk, hogy a szóban forgó szövegeket tömör magyar nyelvű összefoglalásukkal kísérrjük, s ezt az eredeti szöveg után szögletes zárójelben közöljük. Ugyanitt utalunk az esetleges, másutt hozzáférhető teljes magyar fordításra, ill. ha maga a szóban forgó magyar nyelvű adat egy korábbi magyar szövegen alapul vagy éppen annak pontos átültetése, erre — a bibliográfiai adatok kíséretében — felhívjuk a figyelmet.

Szövegközlési alapelvünk az eredeti szöveg betűhű visszaszája volt, de a nyilvánvaló sajtóhibákat kijavítottuk; a magyar szövegekben a *cz-t c-re* egyszerűsítettük; a ma nem használatos aposztrófot (pl. az *a'* névelő mellől vagy mint birtokosjelet stb.) mellőztük. A Petőfi korában még általános gótbetűs szedést a német nyelvű szövegekben a ma szokásos módon írtuk át; a β jelet mindenütt megtartottuk; e szövegek helyesírási archaizmusait mindvégig érintetlenül hagytuk. — Petőfi műveinek idegen nyelvre fordított címei mellett szögletes zárójelben közöljük az eredeti címet; így járunk el akkor is, ha hiányzik a cím vagy nem azonos a hiteles (végleges) címmel.

A források könyvészeti leírásában a bibliográfiai adatokat — nyelvre való tekintet nélkül — mindig magyarul adjuk meg, beleértve a periodikák hónap-elnevezéseit is. A Petőfi korában még gyakori régies hónap elnevezéseket a mai helyesírással írjuk. (Hónapnév-táblázatunkat l. 360.) A folyóiratok, ill. hírlapok címe után a megjelenési hely adatát akkor tesszük ki, ha nem Pesten (Budapesten) kiadott periodikáról van szó, ill. ha ez az adat magából a címből nem állapítható meg. A híranyag esetében a könnyebb tájékozódás érdekében lehetőleg megadjuk a szóban forgó hírvonat címét is. A német nyelvű rovatcímeket magyar nyelvű jelentésükkel együtt betűrendes jegyzékben közöljük (l. 358—359.)

A főszerzőkben általában csak technikai rövidítéseket alkalmazunk, de Endrődi említett munkájával és a „Tanulmányok Petőfiről” c. kötettel (EPN, TanPet) e tekintetben kivételt kellett tennünk, mert az idegen nyelvű szövegek magyar összefoglalásaiban sűrűn utalunk rájuk.

Ez a szöveggyűjtemény túllép Endrődi vállalkozásán abban a vonatkozásban, hogy a szövegekhez magyarító jegyzetek csatlakoznak. Ezekben a legszükségesebbnek látszó eligazításra szorítottunk: megadjuk a ritkább vagy éppen egyedi források lelőhelyét, utalunk az esetleges korábbi közlésre, az adathoz kapcsolódó irodalomra; szükség esetén indokoljuk az adat felvételét, foglalkozunk a hitelesség kérdésével, valamint — és ez teszi ki jegyzeteink zömét — a Fontes hagyományainak megfelelően magyarázatokot fűzünk a szövegekhez. Jegyzeteinkben e kötetrészes szövegadataira, ill. előbbi vagy későbbi jegyzetekre így utalunk: „l. feljebb (alább) szövé., ill. jegyz.,” plusz dátum és forrás. A jegyzetekben gyakran alkalmazott forrás-, intézmény- és technikai rövidítésekre nézve l. kötetünk egyesített rövidítésjegyzékét (361—365.).

Munkánkhoz különböző személyektől (kollégáktól, könyvtárosoktól, bibliográfusoktól stb.), továbbá különféle intézményektől sok segítséget kaptunk. Nem sorolhatjuk fel mindnyájukat, mert túl hosszú lenne a névsor. Mégis kiemeljük azt a segítséget, amellyel Fried István, Martinkó András, Szigethy Gábor, Urbán Aladár, továbbá a Petőfi Irodalmi Múzeum vezetősége, a Múzeum Könyvtárának munkatársai és Csoma Mária, az Eötvös-Könyvtár munkatársa járult hozzá adatgyűjtésünk eredményességéhez, e munka rendkívüli nehézségeinek elhárításához, s a kézirat utolsó „fehér foltjainak” eltüntetéséhez. Mindnyájuknak, s a név szerint nem említett közreműködőknek is, ezúton köszönjük meg segítségét.

A Petőfi Adattár I—II. kötetének belső szerkesztője, Balázsovits Erzsébet a kiadvány megjelenését, melyhez kivételes szakmai hozzáértéssel és a tőle évtizedek óta megszokott gondos, következetes munkával járult hozzá, őszinte fájdalomunkra már nem érhetne meg. Hálánk, köszönetünk kifejezésével emlékének kívánunk adózni.

Kiss József

A FELDOLGOZOTT FORRÁSOK JEGYZÉKE

(A gyűjteménynevek rövidítései: *Budapest: EK:* Egyetemi Könyvtár; *FSzEK:* Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár; *MTAK:* A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára; *OgyK:* Országgyűlési Könyvtár; *OSzK:* Országos Széchényi Könyvtár; *PIM:* a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára; *Berlin (NDK): StB:* Staatsbibliothek, *UB:* Universitäts-Bibliothek; *Leipzig: UB:* Universitäts-Bibliothek; *Wien (Ausztria): ÖNB:* Österreichische National Bibliothek, *UB:* Universitäts-Bibliothek.)

- Ábrázolt Folyóirat, (Kassa) 1848. 1—12. sz. (jan. 1.—márc. 18.) Utóbb: Képesújság, ill. Mulattató Képesújság. *OSzK.*
- Academiai Értesítő, (Budapest) 1847—1848. (7—8. évf.) *MTAK, OSzK.*
- Agramer Politische Zeitung, (Zagrab) 1848. 23. évf. 1—32. sz. (jan.—márc.) Utóbb: Agramer Zeitung. — Melléklapja: Luna. *OSzK* (mikrofilmen).
- Agramer Zeitung, (Zagrab) 1848. évf. a 33. sz.-tól (ápr.—dec.) Előbb: Agramer Politische Zeitung. *OSzK* (mikrofilmen).
- Alföldi Hirlap, (Debrecen) 1848. 1—53. sz. (júl. 2.—dec. 31.), 1849. 1—74. sz. (jan. 3.—aug. 2.) *FSzEK, OSzK.*
- Allgemeine Literatur-Zeitung, (Jena—[Halle]—Leipzig) 1844—1849. *Berlin (NDK): StB, Leipzig: UB.*
- Allgemeine Österreichische Zeitung, (Wien) 1848. Előbb: Österreichischer Beobachter, ill. Österreichische Zeitung. *Wien: ÖNB.*
- Allgemeine Theaterzeitung, Originalblatt für Kunst, Literatur, Musik, Mode und gesellschaftliches Leben, (Wien) 1846—1848. *OSzK, Wien: ÖNB.*
- Allgemeine Zeitung, (Augsburg) 1847—1848. *OSzK, Berlin (NDK): UB, Wien: ÖNB.*
- Anhang zum Temesvári Wochenblatt, (Temesvár) 1848, ill. 1849. 1—14. sz. (jan.—ápr.) A Temesvári Wochenblatt melléklapja. *OSzK.*
- Arad. Politikai s irodalmi Közlöny, (Arad) 1848. 10. évf. 12—53. sz. (márc. 25.—dec. 30.), 1849. 11. évf. 1—26. sz. (jan. 6.—jún. 30.) *OSzK* (igen hiányos).
- Arader Kundschaftsblatt, (Arad) 1848. 13—53. sz. (márc. 25.—dec. vége), 1849. 1—26. sz. (jan.—jún.) Magyar kiadása: Aradi Hirdető. *OSzK* (mikrofilmen).
- Aradi Hirdető, (Arad) 1848. 13—53. sz. (márc. 25.—dec. vége), 1849. 1—26. sz. (jan.—jún.) Az Arader Kundschaftsblatt magyar kiadása. *OSzK* (hiányos).
- Athenaeum, (Pest) 1842—1843. Számos példányban.
- Das Ausland, (Stuttgart—Tübingen) 1845—1849. (18—22. évf.) *OSzK* (hiányos), *Leipzig: UB.*
- Beiblatt zum Temesvári Wochenblatt, (Temesvár) 1849. 1—13. sz. (jan. 6.—márc. 31.) A Temesvári Wochenblatt melléklapja. *OSzK.*
- Beiwagen zum Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 1843—1845. A Siebenbürger Wochenblatt melléklapja. *OSzK.*
- Berichte von[!] Rathhaus, (Pest): kétnyelvű lap, I. Pestvárosi tudósítások.
- Bibliographiai Értesítő, (Pest) 1840—1842. Utóbb: Honi Irodalmi Hirdető. *OSzK.*

- [Blätter] Blaetter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde, (Kronstadt) 1847. 1—52. sz. (jan. 4.—dec. 27.), 1848. 1—46. sz. (jan. 3.—nov. 20.) *OSzK*.
- Blätter für literarische Unterhaltung, (Leipzig) 1846—1849. *EK* (1846—1848), *Berlin (NDK): UB, Leipzig: UB*.
- Bohemia (Prag) 1848. (21. évf.) *Wien: ÖNB*.
- Brassói Lap, (Brassó) 1849. 3—12. sz. (ápr. 23.—máj. 24.) *OSzK*.
- Budapesti Divatlap, (Budapest) 1848. 1—25. sz. (júl. 5.—dec. 24.) Előbb: Pesti Divatlap. Melléklapja: Nemzetör. *EK, OSzK*.
- Budapesti Híradó, 1844. (2. félév)—1847, ill. 1848. 723—886. sz. (jan. 1.—júl. 15.) Előbb: Világ. — Utóbb: Figyelmező. *MTAK, OgyK, OSzK*.
- Česká Wčela, (Praga) 1844, 1846, 1847. (11, 13, 14. k.) *Wien: ÖNB*.
- Charivari, (Leipzig) 1845—1849. (4—8. évf.) *Berlin (NDK): UB, Leipzig: UB*.
- Charivari (Dongó), (Pest) 1848. 1—25. sz. (jún. 15.—szept. 21.) *OSzK*.
- Debreczeni Lapok, (Debrecen) 1849. 1—9. sz. (febr. 27.—ápr. 4.) *OSzK*.
- Debreczen-nagyváradai Értesítő, (Debrecen) 1845, 1848—1849. *OSzK*. (igen hiányos; 1849-ből csak egyetlen szám).
- Deutsche Allgemeine Zeitung, (Leipzig) 1848. márc.—jún. *Leipzig: UB, Wien: ÖNB*.
- Deutsche Vierteljahrsschrift, (Stuttgart—Tübingen) 1846—1848. *Berlin: UB*.
- Egyházi Literaturai Lap, (Budapest) 1847—1848. (5. évf., 1—2. k.) 1847. júl. 4—1848. jún. 25. Fő-lap: Religio és Nevelés. *OSzK*.
- Életképek, (Pest) 1844—1848. — Melléklap: Irodalmi Őr. (Számos példányban).
- Ellenőr, (Kolozsvár) 1848. 1—111. sz. (máj. 2.—nov. 14.) *OSzK*.
- Erdélyi Híradó, (Kolozsvár) 1846—1847., ill. 1848. 314—374. sz. (jan. 4.—máj. 30.) Utóbb: Kolozsvári Híradó. *OSzK*, ill. *FSzEK* (az 1847—1848. évf. nagyon hiányos).
- Esti Lapok, (Debrecen—Pest—Debrecen) 1849. 1—83. sz. (febr. 22.—máj. 31.) Az 54—56., ápr. 26—28-i számok Pesti Lapok címmel. *FSzEK, OSzK*.
- Esti Lapok, (Pest) 1849. 1—7. sz. (ápr. 30—máj. 6.), majd újra kezdődő számozással: 1—26. sz. (jún. 4.—júl. 7.) L. még: Esti Lapok (Debrecen). *EK, OSzK*.
- Europa. Chronik der gebildeten Welt, (Leipzig) 1846—1849. Előbb: Das neue Europa. *EK* (1848—1849), *OSzK* (csak 1846), *Leipzig: UB*.
- Der Evangelische Christ, (Pest) 1848. 1—30. sz. (márc. 25.—okt. 15.) *OSzK*.
- Figyelmező, (Pest) 1848. 2. félév, 1849. Előbb: Budapesti Híradó. *OSzK*.
- Forradalom, (Debrecen, Pest) 1849. 1—8. „ív” (ápr.—jún. 30.) Az utolsó két ív Pesten jelent meg. (Táncsis Mihály újságpótló röpirata.) *OSzK* (1—6. ív), *FSzEK* (7—8. ív).
- Der Freimüthige, (Wien) 1848. 1. félév. *Wien: UB; OSzK* (hiányos).
- Futár, (Budapest) 1849. 1. sz. (júl. 1.) Több nem jelent meg. *Szeged: Városi Somogyi Könyvtár*
- Fünfkirchner Zeitung. (Fünfkirchen [Pécs]) 1848. *OSzK* (csak a 30—34., 36—37. sz., júl. 13.—júl. 29. között).
- Die Gegenwart, (Wien) 1846—1849. *Wien: ÖNB; OSzK* (1846), *EK* (1848—1849).
- Gemeinnützige Blätter für Belehrung und Unterhaltung, (Ofen) 1843—1844. Ú. f. 1848. 1. félév. *EK* (1848), *OSzK* (1843—44).
- Grätzer Zeitung, (Grätz) 1848. 1. félév. *Wien: ÖNB*.
- Die Grenzboten, (Leipzig) 1845—1849. (4—8. évf.) *EK, OSzK; Berlin (NDK): StB, Leipzig: UB*.
- Hadi Lap, (Csik-Szereda) 1849. 1—5. sz. (pünköst 1. napja—jún. 18.) *OSzK*.
- Hazánk, (Győr) 1847. 1. fé., ill. 2. fé. 1—18. sz. (júl. 1.—aug. 10.) (számos példányban).
- Hetilap, (Pest) 1845—1847, 1848. 1—33. sz. (jan. 4.—ápr. 28.) (számos példányban).
- Hírnök, (Pozsony) 1844, ill. 1845. 1—51/52. sz. (jan. 3.—jún. 27.) Melléklapja: Századunk. *OSzK*.

- Hon és Külföld, (Kolozsvár) 1844—1847. (4—7. évf.), ill. 1848. (8. évf.) 1—29. sz. (jan. 2.—ápr. 11.) A Mult és Jelen melléklapja. *EK, FSzEK, MTAK, OSzK.*
- Honderü, (Buda) 1843—1847. (1—5. évf.), ill. 1848. (6. évf.) 1—13. sz. (jan. 8.—ápr. 2.) (számos példányban).
- Honi Irodalmi Hirdető, (Pest) 1843—1848. (1—6. évf.) Előbb: Bibliographiai Értesítő. *OSzK.*
- Honleányok Könyve, (Pest) 1847. 1—3. füz. *OSzK, PIM.*
- Honvéd, (Kolozsvár) 1848—1849. 1—196. sz. (1848. dec. 28.—1849. aug. 13.) — A jún. 25-i 153. sz.-től kezdve végig magyar-német nyelvű. *FSzEK* (hiányos), *OSzK.*
- Der Humorist, (Wien) 1848. *OSzK; Wien: ÖNB.*
- Hungaria, (Preßburg) 1848. 1.—25. sz. (júl. 4.—aug. 31.) Társlapja: Preßburger Deutsche Zeitung. *OSzK.*
- Illustrirte Zeitung, (Leipzig) 1847., ill. 1848. 1. félév. *EK, OSzK; Leipzig: UB.*
- Irodalmi Őr, (Pest) 1845. 1—8., 10. sz., (9. sz. nem jelent meg!) (júl. 12.—dec. 20.), 1846. I. 10.—17. sz. (jan. 10.—jún. 27.), II. 1—5. sz. (aug. 1.—dec. 19.) Az Életképek melléklapja. *OSzK, PIM* stb. (számos példányban).
- Jelen, (Kolozsvár) 1848. A Múlt és Jelen 1848. 30—37. száma (ápr. 14.—máj. 9.) e cím alatt jelent meg. *OSzK.*
- Jelenkor, (Pest) 1843—1847, ill. 1848. 1—76. sz. (jan. 2.—jún. 29.) Melléklapja: Társalkodó (számos példányban).
- Jövő, (Pest) 1848. 1—25. sz. (dec. 1.—dec. 30.) *EK, FSzEK, OSzK.*
- Das junge Ungarn, (Pest) 1848. 1—32. sz. (ápr. 8.—jún. 4.) Ú. f. 1—12. sz. (júl. 7.—júl. 20.). Az utolsó, júl. 20-i, 12. sz. címe: Der Zwanzigste (20-ste) Juli. *EK* (hiányos), ill. *OSzK.*
- Katholikus Néplap, (Budapest) 1848. 1—26. sz. (júl. 6.—dec. 28.), 1849. 1—22. sz. (febr. 1.—máj. 31.) *OSzK.*
- Képesujság (Kassa) 1848. 13—27. sz. (márc. 25.—júl. 1.) Előbb: Ábrázolt Folyóirat. Utóbb: Mulattató Képesujság, *EK, OSzK.*
- Kis-Követ, (Kolozsvár) 1846—1847. *Kolozsvár: EK; OSzK* (csak 1846. évf.).
- Kolozsvári Híradó, (Kolozsvár) 1848. 1—94. sz. (jún. 1.—nov. 10.) Előbb: Erdélyi Híradó. *OSzK.*
- Komáromi Értesítő, (Komárom) 1849. jan. 9.—márc. 14., majd: 1—72. sz. (márc. 15.—júl. 5.). Utóbb: Komáromi Lapok. *OSzK, PIM.*
- Komáromi Lapok, (Komárom) 1849. 1—68. sz. (júl.?—okt. 1.) Előbb: Komáromi Értesítő. *OSzK, PIM.*
- Kossuth Hírlapja, (Pest) 1848. 1—157. sz. (júl. 1.—dec. 31.) (számos példányban).
- Közlöny, (Budapest—Debrecen—Szeged—Arad) 1848. 1—203. sz. (jún. 8.—dec. 31.) ill. 1849. 1—165. sz. (jan. 14.—aug. 11.) (számos példányban).
- Köztársasági Lapok, (Pest) 1848. 1—12. sz. (okt. 11.—nov.) *OSzK.*
- Közgyűvéd, (Pest) 1848. 1—6. sz. (máj. 2.—máj. 19.) *OSzK.*
- Kronstädter Zeitung, (Kronstadt) 1849. 1—24. sz. (márc. 26.—jún. 11.) Előbb: Siebenbürger Wochenblatt. *OSzK.*
- Kwěty. Národní zábavník pro Čechy, Moravany, Slowáky a Slezany, (Praga) 1844—1847. (11—14. évf.) *Wien: ÖNB.*
- Legujabb a Városháznál. (Neuestes am Rathhaus), (Pest) (1848.) Magyar-német nyelvű. *OSzK* (egyetlen szám 1848. dec. második feléből).
- Leipziger Repertorium der deutschen und ausländischen Literatur, (Leipzig) 1846—1849. (4—7. évf., 13—28. k.) *Berlin: UB, Leipzig: UB.*
- Der Leuchtturm, (Leipzig) 1848—1849. (3—4. évf.) Melléklapja: Die Laterne. *Berlin (NDK): StB, Leipzig: UB.*
- Literarische Zeitung, (Berlin) 1845—1849. (12—15. évf., ill. 16. 1. félév.) *EK* (csak 1845.); *Berlin (NDK): StB, UB.*

Literaturblatt, (Stuttgart—Tübingen) 1846—1849. A Morgenblatt für gebildete Leser melléklapja. *EK; Leipzig: UB, Berlin: UB.*

Literatur-Blatt, (Pest) 1844. 1. sz. A „Der Ungar” rendkívüli melléklete. *FSzEK.*

Luna, (Zagrab) 1846—1848. Az Agramer Politische Zeitung melléklapja. *EK, OSzK* (az 1848. évf. igen hiányos).

Magazin für die Literatur des Auslandes, (Berlin) 1844—1849. (25—36. k.) *EK; Berlin (NDK): StB.*

Magyar Gazda, (Pest) 1846—1848. (6—8. évf.) *EK, OSzK.*

Magyar Őr, (Pest) 1849. *OSzK* (igen hiányos).

Magyar Szépirodalmi Szemle, (Pest) 1847. jan. 3.—dec. 28. *EK, OSzK, PIM.*

Magyarföld és népei eredeti képekben, (Pest) 1846—1847. 1—6. sz. 1848. Ú. f. („Második szállítvány”) 1. sz. — Keltezetlen számok. *OSzK, FSzEK, EK.*

Marczius Tizenötödike, (Debrecen) 1849. 1—92. sz. (febr. 14.—máj. 31.) *OSzK.*

Marczius Tizenötödike, (Pest) 1848, ill. 1849. 1—67. sz. (jan. 2.—júl. 6.) *OSzK, FSzEK, PIM* (hiányos).

Merkur, (Pest) 1843—1844. (1843. okt. 1.—1844. vége), 1847. Ú. f. 1. évf. 1—3. sz. *EK* (1843—1844), *FSzEK, OSzK* (csak az Ú. f. 1. sz.).

Miskolczi Értesítő, (Miskolc) 1847—1848. (6—7. évf.) *OSzK* (hiányos).

Monatsrosen, (Berlin) 1848. 1—2. sz. Karl Beck folyóirata. *Berlin (NDK): StB.*

Morgenblatt für gebildete Leser, (Stuttgart—Tübingen) 1846—1849. (40—42. évf., ill. 43. évf., 1. félév). Melléklapja: *Literaturblatt. EK; Berlin (NDK): UB, Leipzig: UB.*

Morgenröthe, (Pest) 1848, ill. Ú. f. 1848. (jan.—ápr.) Utóbb: Ungarns Morgenröthe. *OSzK; EK* (hiányos).

Mulattató Képesujság, (Kassa) 1848. 28—46. sz. (aug. 5.—dec. 9.) Előbb: Ábrázolt Folyóirat, ill. Képesujság. *EK, OSzK.*

Múlt és Jelen, (Kolozsvár) 1844—1847. (4—7. évf.), ill. 1848. (8. évf.) 1—37. sz. (jan. 2.—máj. 9.). Az ápr. 14.—máj. 9. között megjelent 30—37. sz. a „Jelen” címet viselte. *EK, OSzK.*

Munkások Ujsága, (Buda) 1848. 1. k. 1—33. sz. (ápr. 2.—szept. 24.), 2. k. 1—26. sz. (szept. 29.—dec. 29.), 1849. (Debrecen) 1—3. sz. (jan. 21.—?) *OSzK; EK* (csak 1848.).

Nemzeti, (Budapest) 1848. 1—199. sz. (máj. 2.—dec. 31.) Előbb: Nemzeti Ujság. *OSzK.*

Nemzeti Társalkodó, (Kolozsvár) 1844. Az Erdélyi Híradó melléklapja. *EK, OSzK.*

Nemzeti Ujság, (Budapest) 1843—1847. (38—42. évf.), ill. 1848. (43. évf.) 618—687. sz. (jan. 2.—ápr. 30.) Utóbb: Nemzeti. *EK, OSzK, PIM* stb.

Nemzetőr, (Pest) 1848. 1—25. sz. (júl. 5.—dec. 21.) A Budapesti Divatlap melléklapja. *EK, OSzK.*

Nép barátja, (Bp., ill. Debrecen) 1848. 1—30. sz. (jún. 4.—dec. 24.), 1849. 1—24. sz. (jan. 16.—jún. 30.) *OSzK.*

Népbarát, (Győr) 1848. (egyetlen, keltezés nélküli szám.) *OSzK.*

Nép-elem, (Pest) 1848. 1—14. sz. (júl. 1.—júl. 16.) Utóbb: Nép-elem. Radical Lap. *EK, OSzK.*

Nép-elem. Radical Lap, (Pest) 15—73. sz. (júl. 18.—szept. 27.) Előbb: Nép-elem. *EK, FSzEK, OSzK.*

Neue politische Ofner-Pesther Zeitung, (Pesth) 1848. (1. évf. máj. 1.—dec. 31.) *OSzK* (hiányos).

Neue Rheinische Zeitung, (Köln) 1848. ápr. 1.—máj. 19. *Leipzig: UB.*

Oberungarische Illustrirte Zeitung, (Kaschau) 1848. 1—13. sz. (ápr. 7.—jún. 30.) *OSzK.*

Oesterreichisch l. Österreichisch.

Die Opposition, (Pesth) 1848. 1—225. sz. (ápr. 10.—dec. 31.), 1849. 226—284. sz. (ápr. 29.—júl. 8.) *FSzEK* (csak 1848. júl.—okt.), *OSzK* (hiányos); *Wien: ÖNB* (hiányos).

Die Opposition (Wien) 1848. 1—5. sz. (okt. 1.—okt. 6.) *OSzK* (mikrofilmen); *Wien: ÖNB.*

Ost-Deutsche Post, (Wien) 1848. (okt.—dec.), 1849. *OSzK* (1848), *EK* (1849); *Wien: ÖNB.*

Öreg ABC vén emberek számára, (Győr) 1848. 1—4. sz. (márc.—ápr.) *OSzK.*

[Österreichisch] Oesterreichisch deutsche Zeitung, (Wien) 1848. 1. félév. A Preßburger Zeitung társalapja. *OSzK* (hiányos).

[Österreichische] Oesterreichische Blätter für Literatur und Kunst, (Wien) 1844—1848. 1. félév (2—5. évf.) *OSzK* (1847-ig); *Berlin (NDK): StB, Leipzig: UB, Wien: ÖNB.*

- Österreichische Zeitung, (Wien) 1848. Előbb: Österreichischer Beobachter. Utóbb: Allgemeine Österreichische Zeitung. *Wien: ÖNB.*
- Österreichischer Beobachter (Wien) 1848. 61—90. sz. (márc. 1.—márc. 30.) Utóbb: Österreichische Zeitung, ill. Allgemeine Österreichische Zeitung. *Wien: ÖNB.*
- Pannonia, (Preßburg) 1844—1848. 1. félév, ill. 1849. 1—9. sz. A Preßburger Zeitung szépirodalmi melléklapja. *OSzK.*
- Der Patriot, (Arad) 1848. 1—15. sz. (júl.—okt.) *OSzK* (hiányos).
- Der Patriot, (Pest) 1848. (jún. 1.—aug. 31.) *OSzK.*
- Pecsovics, (Kassa) 1848. 1. sz. *OSzK.*
- Pester . . . 1. még: Pesther.
- Pester Courier, (Pest) Ú. f. 1. évf. 1848. 1—70. sz. (máj. 4.—dec. 31.), 2. évf. 1849. 1—64. sz. (febr. 6.—ápr. 21.) *EK, FSzEK és OSzK* (csak 1849.)
- Pester Mephisto, (Pest) 1847. 1—6. sz. *FSzEK, OSzK.*
- Pester Zeitung, (Pest) 1845. ápr. 1.—1849. (1—5. évf.) *OSzK, PIM* stb.
- Pesther . . . 1. még Pester.
- Pesther Handlungszeitung, (Ofen) 1848. (21. évf.) 1—22. sz. A Der Spiegel melléklapja. *OSzK.*
- Pesther Tageblatt, (Pesth) 1843—1845. márc. 29. *OSzK.*
- Pesti Divatlap, (Pest) 1844—1847., ill. 1848. 1. félév. Előbb: Regélő Pesti Divatlap. Utóbb: Budapesti Divatlap (számos példányban).
- Pesti Hirlap, (Pest) 1844—1849. júl. 8-ig (számos példányban).
- Pesti Lapok: az Esti Lapok (Debrecen—Pest—Debrecen) címe 1849. ápr. 26—28-án (1. ott).
- Pestvárosi tudósítások — Berichte von Rathhaus, (kétnyelvű lap) (Pest) 1848. *OSzK* (csak az 1. sz.).
- Der Pilger, (Karlstadt) 1844—1847. *EK, OSzK.*
- Preßburger Deutsche Zeitung, (Preßburg) 1848. Társalapja: Hungaria. *OSzK.*
- Preßburger Zeitung, (Preßburg) 1848—1849. *OSzK, PIM* stb.
- Preßfreie Flugblätter, (Fünfkirchen) 1848. *Pécs: Egyetemi Könyvtár, OSzK* (csak a 2. sz.).
- Protestáns Egyházi és Iskolai Lap, (Budapest) 1848. 1. félév, 1—26. sz. *EK, OSzK, Ráday-Könyvtár*
- Radical Lap, (Pest) 1848. 1—37. sz. (jún. 1.—júl. 15.) Utóbb: Nép-elem. Radical Lap. *FSzEK, OSzK.*
- Reform, (Pest) 1848. 1—31. sz. (ápr. 16.—aug. 6.) Aug. 8.-tól beolvadt a Nép-elem. Radical Lap-ba. *EK, OSzK.*
- Regélő Pesti Divatlap, (Pest) 1843—1844. 1. félév. Utóbb: Pesti Divatlap. *FSzEK, OSzK, PIM* stb.
- Religio és Nevelés, (Budapest) 1847—1849. ápr. 22-ig. (4—6. évf.) *OSzK.*
- Republica, (Budapest) 1849. 1—18. sz. (jún. 17.—júl. 9.) *OSzK, FSzEK.*
- Der Salon. Mittheilungen aus den Kreisen der Literatur, Kunst und des Lebens, (Wien) 1847. *Berlin: UB, Wien: ÖNB.*
- (Der) Satellit, (Kronstadt) 1847—1848. Címe: Satellit (1847), Der Satellit (1848). A brassói Kronstädter Zeitung melléklapja. *OSzK.*
- Der Schmetterling, (Ofen) 1844—1848. jún. 29-ig. A Der Spiegel melléklapja. *OSzK, FSzEK.*
- Der Siebenbürger Bote, (Hermannstadt) 1848. márc.—máj. *OSzK.*
- Siebenbürger Volksfreund, (Hermannstadt) 1848—1849. Előbb: Der Siebenbürgische Volksfreund. *OSzK* (igen hiányos).
- Siebenbürger Wochenblatt, (Kronstadt) 1847—1849. márc. 22-ig. Utóbb: Kronstädter Zeitung. *OSzK, OgyK.*
- Der Siebenbürgische Volksfreund, (Hermannstadt) 1844—1848. Utóbb: Siebenbürger Volksfreund. Melléklapja: Beilage zu . . . Nr. des Siebenbürgischen Volksfreundes. *OSzK* (hiányos; 1847. évfolyama nincs), *FSzEK* (csak 1848. évf.).
- Sonntagsblätter, (Wien) 1845—1848. (4—7. évf.) *Wien: ÖNB.*
- Der Spiegel, (Ofen) 1844—1848., ill. 1849. ápr. 22-éig. (17—22. évf.) Melléklapjai: Pesther Handlungszeitung, Der Schmetterling. *EK, OSzK, FSzEK.*

- Szabadság, (Kolozsvár) 1849. 1—12. sz. (aug. 1.—14.) *OSzK*.
- Szabadság, egyenlőség, testvériség, (Pest) 1849. 1—4. sz. (ápr. 24—28.) *FSzEK, OSzK*; ill. *EK* (csak az 1. sz.).
- Századunk, (Pozsony) 1844, 1845. 1. félév. A Hírnök melléklapja. *EK, OSzK*.
- Szegedi Hírlap, (Szeged) 1849. 1—35. sz. (máj. 2.—júl. 30.) *OSzK* (hiányos), Szeged: *Városi Somogyi Könyvtár* (hiányos).
- Székely Hirmondó, (Kézdivásárhely) 1849. 1—4. sz. (jún. 7.—17.) *OSzK*.
- Társalkodó, (Pest) 1844—1848. jún. 23-ig. A Jelenkor melléklapja. *EK, MTAK, OSzK*.
- Der Telegraph, (Pest-Ofen) 1848. 1—[?] sz. (júl. 2.—szept. 29.) *OSzK*.
- Temesvárer Wochenblatt, (Temesvár) 1848. 1—53. sz. (jan. 1.—dec. 30.) Melléklapjai: Anhang zum Temesvárer Wochenblatt, ill. Beiblatt zum Temesvárer Wochenblatt. *OSzK*.
- Természetbarát, (Kolozsvár) 1846—1847, ill. 1848. 1—26. sz. (jan. 1.—jún. 29.) *EK* (1846—1847), *OSzK* (1846, 1848).
- Theaterzeitung, (Wien) I. Allgemeine Theaterzeitung. . .
- Tisza-Vidéki Ujság, (Szeged) 1849. *OSzK* (hiányos), Szeged: *Városi Somogyi Könyvtár* (hiányos).
- Der Ungar, (Pesth) 1844—1847; ill. 1848. jan.—szept. és Ú. F. okt.—dec. Melléklapjai: Wegweiser und Anzeigebblatt, ill. Literatur-Blatt. *FSzEK, OSzK, PIM*.
- Der ungarische Israelit, (Pest) 1848. 1—35. sz. (ápr. 15.—szept. 26.) *OSzK*.
- Ungarn und Deutschland, (Wien) 1848. 1—47. sz. (júl. 5.—aug. 30.) *OSzK* (mikrofilmen); *Wien: ÖNB*.
- Ungarns Morgenröthe, (Pest) 1848. (máj. 2.—júl. vége). Előbb: Morgenröthe. *OSzK; EK* (hiányos).
- Vasárnapi Ujság, (Kolozsvár) 1844—1847; ill. 1848. 1. félév. *EK* (1844—1847), *OSzK*.
- Das Vaterland, (Raab) 1844—1846. Utóbb: Hazánk. *OSzK, PIM* stb.
- Vereinigte Ofner-Pesther Zeitung, (Ofen) 1844; 1845. 1. félév, 1—52. sz. (jan. 2.—jún. 29.) *EK, OSzK*.
- Vierteljahrsschrift aus und für Ungarn, (Leipzig) 1843—1844. *EK, OSzK; Leipzig: UB*.
- Der Vierzehnte April, (Pest) 1849. 1—33. sz. (jún. 1. — júl. 7.) *OSzK* (hiányos).
- Világ, (Pest) 1843—1844. *EK, OSzK* stb.
- Der Volksfreund, (Pest) 1848. 1—18. sz. (jún. 8.—okt. 6.) A Nép barátja német nyelvű testvérlapja. *OSzK*.
- Die Volkstribüne, (Pest) 1848. máj. 7.—júl. 13. A Pester Zeitung melléklapja. *OSzK, PIM*.
- Völkerbund. Sociales Blatt mit besonderem Hinblick auf Ungarn, (Wien) 1848. *OSzK, Wien: ÖNB*.
- Der Wahre Ungar, (Pest) 1848. 1—77. sz. (okt. 3.—dec. 31.) *OSzK*.
- Wegweiser und Anzeigebblatt im Gebiete der Literatur, Kunst, usw., (Pesth) 1844—1848. A Der Ungar melléklapja. *OSzK, PIM, FSzEK*.
- Wiener Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode, (Wien) 1844—1848. (29—33. évf.) *OSzK, Berlin (NDK): UB, Wien: ÖNB*.
- Wiener Zeitung, (Wien) 1848. 1. félév. *EK, OSzK; Wien: ÖNB*.
- Der Wiener Zuschauer, (Wien) 1848—1849. *EK* (csak 1848), *OSzK* (hiányos); *Leipzig: UB, Wien: ÖNB*.
- Der Zeitgeist, (Pest) 1848. *OSzK* (hiányos).
- Der Zwanzigste Juli, (Pest) 1848. 12. sz. (júl. 20.) Előbb: Das junge Ungarn. *OSzK*.

AZ IDEGEN NYELVŰ SAJTÓBAN ELŐFORDULÓ ROVATOK, CIKKSOROZATOK CÍMEI ÉS MAGYAR NYELVŰ FORDÍTÁSUK

Album für Literatur	Irodalmi Album
Allerhand was passirt	Mindenféle, ami történt
Anzeigen	Hirdetések
Aus der literarischen Welt	Az irodalom világából
Aus der Theater- und Musikwelt	A színház és zene világából
Außerordentlicher Zapfenstreich	Rendkívüli takarodó
Basar für Kunst und Literatur	Művészeti és irodalmi bazar
Berichte	Tudósítások
Berichte aus Ungarn und den Nebenländern	Tudósítások Magyarországból és a társorszá- gokból
Briefe aus Pesth	Levelek Pestről
Briefwechsel und Tagebuch	Levelek és naplójegyzetek
Budapester Zapfenstreich	Budapesti takarodó
Buntes Bouquet	Tarka csokor
Bücherschau	Könyvszemle
Correspondenz	Levelek (vidékről)
Correspondenz-Nachrichten	Levélhírek
Der Reichstag	Országgyűlés (hírvovat)
Deutsches Theater	Német Színház
Dopisy	Levelek
Feuilleton	Tárca
Feuilleton — Lokalkourier	Tárcarovat — Helyi hírnök
Fliegende Blätter	Röplapok
Heimisches und Fremdes	Hazai és külföldi hírek
Inland	Belföld(i hírek)
Kleine Stadtpost	Városi kisposta
Kritische Streiflichter	Kritikai fénycsóvák
Kunst und Literatur	Művészet és irodalom
Landtagswahlen	Országgyűlési választások (hírvovat)
Landtags-Zeitung	Országgyűlési hírek
Leskabinet	Olvasófülke
Literarische Anzeigen	Könyvkiadási jelentések
Literarische Nachrichten	Irodalmi hírek
Literarische Revue	Irodalmi szemle
Literarische Wespen	Irodalmi darazsak
Literarischer Salon	Irodalmi szalon
Literarisches	Irodalmi hírek
Literatur und Kunst in Ungarn	Irodalom és művészet Magyarországon
Literatur- und Kunstblatt	Irodalmi és művészeti oldal

- Literaturblatt, Lirík
 Lokalbemerker
 Lokalblatt
 Lokal-Zeitung
 Nachrichten aus Provinzstädten
 Neuer Budapester Zapfenstreich
 Neues aus Pesth
 Neuestes
 Neuigkeits-Courier
 Notizen
 Pester und Ofner Courier
 Pester und Ofner Tagesbericht(e)
 Pesther Depeschen
 Pesth-Ofner Neuigkeitsbote
 Pesth-Ofner Notizen
 Pest-Ofner Tagesberichte
 Pillen und Bonbons
 Preß-Zeitung
 Provinz-Kaleidoskop
 Provinz-Kontrolle
 Raaber Briefe
 Salon für Theater, Kunst und Literatur
 Streifzüge
 Streifzüge in der ungarischen Journalwelt
 Tags-Bülletin
 Theater
 Theaterchronik
 Ung(arische) Bibliothek
 Ungarische Klepperpost
 Ungarische Literatur und Kunst
 Ungarische Nationalversammlung
 Ungarische Verhältnisse
 Ungarn
 Ungarn und Siebenbürgen
 Unterschiedliches
 Vaterländliche Chronik
 Vaterländische Literatur
 Vaterländische Literatur und Journalistik
 Vaterländisches
 Žihadlo
- Irodalmi oldal: Lírai költészet
 Helyi figyelő
 Helyi hírek
 Helyi hírek
 Hírek vidéki városokból
 Új budapesti takarodó
 Pesti újdonságok
 Legújabb hírek
 Újdonság-hírnök
 Jegyzetek
 Pesti és budai hírnök
 Pesti és budai napijelentés(ek)
 Táviratok Pestről
 Pest-budai hírnök
 Pest-budai jegyzetek
 Pest-budai napi jelentések
 Pilulák és bonbonok
 Könyvkiadási hírek
 Vidéki kaleidoszkóp
 Vidéki őrzárát
 Győri levelek
 Színházi, művészeti és irodalmi szalon
 (Irodalmi) portyázások
 Portyázások a magyar sajtóban
 Napi hírek
 Színház(i) hírek)
 Színházi krónika
 Magyar könyvészet (könyvkiadási hírek)
 Magyar lovasposta
 Magyar irodalom és művészet
 Magyar országgyűlés (hírek)
 Magyar viszonyok
 Magyarország
 Magyarország és Erdély
 Különfélék
 Hazai krónika
 Hazai irodalom
 Hazai irodalom és sajtó
 Hazai hírek
 Fullánk

A HÓNAPOK ELNEVEZÉSEI

(1850 előtti folyóiratainkban még gyakoriak a maitól eltérő, alább felsorolt hónapnevek. Mi a kötetünkben szereplő folyóirat-, ill. hírlapadatok könyvészeti leírásaiban egységesen a ma szokásos megjelöléseket használtuk.)

	Évszakok szerinti elnevezések	Csillagképek szerinti elnevezések	Régi magyar elnevezések
Jan.	Télhó	Vízöntő hava	Boldogasszony hava
Febr.	Télutó	Halak hava	Böjt-elő hava
Márc.	Tavaszelő	Kos hava	Böjt-más hava
Ápr.	Tavaszhó	Bika hava	Szent György hava
Máj.	Tavaszutó	Ikrek hava	Pünkösd hava
Jún.	Nyárelő	Rák hava	Szent Iván hava
Júl.	Nyárhó	Oroszlán hava	Szent Jakab hava
Aug.	Nyárutó	Szűz hava	Kisasszony hava
Szept.	Őszelő	Mérleg hava	Szent Mihály hava
Okt.	Őszhó	Skorpió hava	Mindszent hava
Nov.	Őszutó	Nyilas hava	Szent András hava
Dec.	Télelő	Bak hava	Karácsony hava

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

(Folyóiratok, lapok, forráskiadványok, kézikönyvek, gyűjtemények. A Budapesten kiadott periodikus kiadványok megjelenési helyét nem tüntetjük fel; elhagyjuk a megjelenési helyet akkor is, ha az a címből megállapítható.)

ÁbrF	Ábrázolt Folyóirat (Kassa)
ALitt	Acta Litteraria
ÁL	I. Gulyás: ÁL
AgrZ	Agramer Zeitung (Zagrab)
AlfHirl	Alföldi Hirlap (Debrecen)
AllgLitZ	Allgemeine Literatur-Zeitung (Jena—Halle—Leipzig)
AllgThZ	Allgemeine Theater-Zeitung (Wien)
AllgZ	Allgemeine Zeitung (Augsburg)
Anhang z. TWb	Anhang zum Temesvárer Wochenblatt
Ath	Athenaeum
BILitUnterh	Blätter für Literarische Unterhaltung (Leipzig)
Bodolay	Bodolay Géza: Irodalmi diáktársaságok 1785—1848. Bp. 1963. 809 (3) l.
BpDI	Budapesti Divatlap
BpHa	Budapesti Híradó
BpSz	Budapesti Szemle
CB	I. Jókai: CB
DebrL	Debreczeni Lapok
Dienes: PSz	Dienes András: Petőfi a szabadságharcban. Bp. 1958. 643 l. 42 t.
DREGy—Kt.	A Duntántúli Református Egyházkerület Gyűjteményei — Könyvtár. (Pápa)
Élk	Életrajzok
EPhK	Egyetemes Philologiai Közlöny
EPN	Endrődi Sándor: Petőfi napjai a magyar irodalomban. 1842—1849. Bp. 1911. (16) 543 (1) l. 11 mell. (PKt 29—30.) — Hasonmáskiadása: Bp. 1972. (LIV l. terjedelmű „Függelék”-kel: Utószó, helyreigazítások, mutatók.)
ErdHa	Erdélyi Híradó (Kolozsvár)
ErdLev	Erdélyi János levelezése. Sajtó alá rend.: T. Erdélyi Ilona. 1—2. k. Bp. 1960, 1962. (A magyar irodalomtörténetírás forrásai. 2., 3. k.)
Esti L	Esti Lapok (Debrecen, Pest)
ET	Erdélyi Tár (kéziratgyűjtemény, magántulajdonban)
Fekete: PSz	Fekete Sándor: Petőfi, a segédszerkesztő. Bp. 1958. 97 l. (ItFüz 20.)
Fekete: PVsz	Fekete Sándor: Petőfi a vándorszínész. Bp. 1969. (ItFüz 64.)
Figyelme	Figyelmező

FK	Filológiai Közlöny
ForrSzhLev	V. Waldapfel Eszter: A forradalom és szabadságharc levelestára. (1848—1849.) 1—4. k. Bp. 1950, 1955, 1965.
FPÉ	Ferenczi Zoltán: Petőfi életrajza. 1—3. k. Bp. 1896.
FSzEK	Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (Bp.)
Gulyás: ÁL	Gulyás Pál: Magyar írói álnév lexikon. Bp. 1956. 706 l.
Grenzb	Die Grenzboten (Leipzig)
GyPLEv	Gyulai Pál levelezése 1843-tól 1867-ig. Sajtó alá rend.: Somogyi Sándor. Bp. 1961. (A magyar irodalomtörténetírás forrásai. 4. k.)
Hajdu-Alg: NSzM	Hajdu-Algernon László: A Nemzeti Színház teljes műsora időrendben 1837—1941. (Bekötött kefelevonatok.)
Hatv ²	Hatvany Lajos: Így élt Petőfi. Sajtó alá rend.: Kiss József. 2. jav. kiad. 1—2. k. Bp. 1967.
Haz	Hazánk (Győr)
HIH	Honi Irodalmi Hirdető
Hirn	Hirnök (Pozsony)
HI	Hetilap
Hond	Honderü
Honv	Honvéd (Kolozsvár)
HP	Petőfi Sándor Összes művei. Sajtó alá rend.: Havas Adolf. 1—6. k. Bp. 1892—1896.
IllusztrZ	Illustrirte Zeitung (Leipzig)
IrŐr	Irodalmi Őr (az Életképek kritikai melléklapja)
Isoz	Isoz Kálmán: Petőfi dalok. (Zenei bibliográfia.) Bp. 1931. 109 (2) l. (Magyar zeneművek könyvészete.)
It	Irodalomtörténet
ITFüz	Irodalomtörténeti Füzetek (kiadványsorozat)
ItK	Irodalomtörténeti Közlemények
Jk	Jelenkor
Jókai: CB	Jókai Mór Összes művei. Cikkek és beszédek. Kritikai kiadás. 1—3. k. (1847—1849.) Sajtó alá rend.: Szekeres László. Bp. 1965, 1967, 1980.
Jókai Lev	Jókai Mór Összes művei. Levelezése. Kritikai kiadás. 1. k.: 1833—1859. Sajtó alá rend.: Kulcsár Adorján. Bp. 1971. 2. k.: 1860—1875. Sajtó alá rend.: Oltványi Ambrus. Bp. 1975.
JU	Das junge Ungarn. Ein Flugblatt.
Kéry: MSzhT	Kéry Gyula: A magyar szabadságharc története napi-krónikákban. Bp. 1899. 772 l.
KH	Kossuth Hirlapja
Kiss D.	Kiss Dezső: Petőfi Sándortól származó, rá vonatkozó ... kéziratok a magyar levéltárakban. Levéltári Szemle 1972. 3. sz. 65—111.
Kiss J., ItK 1973.	Kiss József: Petőfi verseinek egykorú fordításai. ItK 1973. 1. sz. 34—49.
Kiss J., MKsz 1973.	Kiss József: A <i>Versek</i> 2. füzetének kiadástörténete. MKsz 1973. 1. sz., 4—18.
Kiss J., PéK	Kiss József: A <i>Nemzeti dal</i> egykorú fordítói és fordításai. PéK 411—483.
Kiss J., TanPet	Kiss József: Petőfi az egykorú hazai német nyelvű sajtóban. 1844—1846. TanPet 91—193.
KolozsvHa	Kolozsvári Hiradó
KomÉrt	Komáromi Értesítő
KomL	Komáromi Lapok
KTÉ	A Kisfaludy Társaság Évlapjai
Lit.bl.	Literaturblatt (Stuttgart—Tübingen)

LitBl	Literatur-Blatt (a Der Ungar rendkívüli melléklete)
LitZ	Literarische Zeitung (Berlin)
MagLitAusl	Magazin für die Literatur des Auslandes (Berlin)
MDSzJ	Mikes Lajos—Dernői-Kocsis László: Szendrey Júlia. Bp. 1930. 400 l. 32 t.
MIVI	I. Turóczi-Trostler József
MKsz	Magyar Könyvszemle
MNy	Magyar Nyelv
Morg	Morgenröthe
MorgGebLes	Morgenblatt für gebildete Leser (Stuttgart—Tübingen)
MSzépírSz	Magyar Szépirodalmi Szemle
MSzinmLex	Magyar Színművészeti Lexikon. Szerk. Schöpflin Aladár. 1—4. k. (Bp. É. n.)
MSzZskB	A Magyarországon megjelent színházi zsebkönyvek bibliográfiája. Összeállította Hankiss Elemér—Berczely A. Károlyné. Bp. 1961. 481 (3) l.
MT	Marczius Tizenötödike (Pest, Debrecen)
MTA I. OK	A Magyar Tudományos Akadémia I. Osztályának Közleményei
MTAK	A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára (Bp.)
MunkUjs	Munkások Ujsága
NemzU	Nemzeti Ujság
Ne—RadL	Nép-elem—Radical Lap
NPolOPZ	Neue Politische Ofner-Pesther Zeitung
OberungIllZ	Oberungarische Illustrierte Zeitung (Kaschau)
OL	Országos Levéltár (Bp.)
Opp	Die Opposition
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár (Bp.)
OSzK—SzhT	Az OSzK Színháztörténeti Tára
OSzK—Zt	Az OSzK Zeneműtára
ÖK1	Petőfi összes költeményei. Pest, 1847. (6) 537 (7) l. 1 t.
ÖK2, ÖK3	Petőfi Sándor összes költeményei 1842—1846. 2. kiad. 1—2. k. Pest, 1848. (A kiadás különböző szedésű változatairól — ÖK2a, ÖK2b, ÖK3 — l. PKrK 1. k., 123.)
Pándi	Pándi Pál: Petőfi. (A költő útja 1844 végéig.) Bp. 1961., 2. kiad. 1962.
Pann	Pannonia (Preßburg)
Patr	Der Patriot (Pest)
Patr, Arad	Der Patriot (Arad)
PDI	Pesti Divatlap
PéK	Petőfi és kora. (Tanulmányok.) Szerk.: Lukácsy Sándor—Varga János. Bp. 1970. 707 l.
Pester HandelsZ	Pester Handelszeitung (a „Der Spiegel“ melléklapja)
PetMuz	Petőfi Múzeum (folyóirat) (Kolozsvár)
Petrik 1712—1860.	Petrik Géza: Magyarország bibliográfiája 1712—1860. 1—4. k. Bp. 1889—1892.
PHirl	Pesti Hirlap
PIM	Petőfi Irodalmi Múzeum (Bp.)
PIMÉvk	A Petőfi Irodalmi Múzeum Évkönyve (Bp. 1959—)
PKrK	Petőfi Sándor Összes költeményei. Kritikai kiadás. Sajtó alá rend.: Kiss József és Martinkó András, 1. k. (1838—1843.) Bp. 1973; 2. k. (1844. jan.—aug.) Sajtó alá rend.: Kiss József, Ratzky Rita és Szabó G. Zoltán. Bp. 1983.
PMozaik	Petőfi-mozaik. [Tanulmányok.] Szerk. Paál Rózsa—Weber Antal. Bp. (1974.) 233 (3) l.

PÖM 1976.	Petőfi összes művei. 1. k. Petőfi Sándor Összes versei. 2. k. Petőfi Sándor prózai művei. Bp. 1976. 1333 (1), 966 l.
PrZ	Preßburger Zeitung
PSSz	1. Fekete Sándor: PSSz
PSzót	Petőfi-szótár. Szerk. J. Soltész Katalin—Szabó Dénes—Wacha Imre, Gáldi László irányításával. 1., 2. k. Bp. 1973, 1978.
PTb	Pesther Tageblatt
PTüze	Petőfi tüze. Tanulmányok Petőfi Sándorról. Szerk.: Tamás Anna és Wéber Antal. Bp. 1972. 577 (3) l.
PVsz	1. Fekete: PVsz
PZ	Pester Zeitung
RadL	Radical Lap
Resp	Republica
RPDI	Regelő Pesti Divatlap
SbgBote	Der Siebenbürger Bote (Hermannstadt)
SbgWb	Siebenbürger Wochenblatt (Kronstadt)
Schm	Der Schmetterling
Sonntagsbl	Sonntagsblätter (Wien)
SoprSz	Soproni Szemle
Sp	Der Spiegel
SzegHirl	Szegedi Hirlap
Szemző	Szemző Piroska: Petőfi Sándor képviselőjelöltségének egykorú hazai sajtója. Bp. 1942. 12 l.
SzhT	1. OSzK—SzhT
Szinnyei	Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. 1—14. k. Bp. 1891—1914.
TanPet	Tanulmányok Petőfiről. Szerk. Pándi Pál—Tóth Dezső. Bp. 1962. 509 (3) l. (Irodalomtörténeti Könyvtár 9.)
Társ	Társalkodó
Telegr	Der Telegraph
TompaLev	Tompa Mihály levelezése. Sajtó alá rend.: Bisztray Gyula. 1—2. k. Bp. 1964. (A magyar irodalomtörténetírás forrásai. 6—7. k.)
Turóczi-Trostler: MIVI	Turóczi—Trostler József: Magyar irodalom—világirodalom. (Tanulmányok.) 1—2. k. Bp. 1961.
TWb	Temesvárer Wochenblatt
Ung	Der Ungar
UngIsr	Der Ungarische Israelit
UngMorg	Ungarns Morgenröthe
V1	Petőfi Sándor: Versek. 1842—1844. Budán, 1844. 192 l.
V2	Petőfi Sándor: Versek. 1844—1845. Pest, 1845. 188 (4) l.
Vaterl	Vaterland (Raab)
Versek 1.	1. V1
Versek 2.	1. V2
Vil	Világ
ViLex	Világirodalmi Lexikon. Főszerkesztő: Király István. Felelős szerkesztő: Szerdahelyi István. Bp. 1970—
VP	Petőfi Sándor Összes művei. Kritikai kiadás. Sajtó alá rend.: Varjas Béla, [ill. az 5. kötettől kezdve:] V[arjas Béláné] Nyilassy Vilma—Kiss József, ill. rajtuk kívül a 7. kötetet még: Törő Györgyi. 1—7. k. Bp. 1951—1964.
VU	Vasárnapi Ujság
Wegweiser...	Wegweiser und Anzeigeblatt (a „Der Ungar” melléklapja)
Wiener Zsch	Wiener Zeitschrift

WUng
ZLex

Der wahre Ungar
Szabolcsi Bence—Tóth Aladár: Zenei Lexikon. Átdolg. új. kiad.
Főszerk.: Dr. Bartha Dénes. 1—3. k. Bp. 1965.

Egyéb rövidítések

Any.	aprónyomtatvány
c. r.	című rovat(ban)
évf.	évfolyam
Falr.	falragasz
Ford.	fordította, fordítás
f. p. p.	forint pengő pénzben (ezüst forint)
füz.	füzet
h.	hasáb
Ism.	ismertetés, ismertette, ill. (hirdetések esetében) ismétlés, ismételt közlés
Jegyz. (jegyz.)	jegyzet(ek) kötetünkben
Jkv.	Jegyzőkönyv
k.	kötet
klny.	különlenyomat
Kv.	könyv (mint kiadványtípus megjelölése)
l.	lap
lev.	levél
Lh. (lh.)	lelőhely
mell.	melléklet
n.	nélkül
Napt.	naptár
ny.	nyomda
P	Petőfi
r.	rovat
Ri.	röpirat
Röpl.	röplap
sh.	sajtóhiba
Sz. n. (sz. n.)	a szerző neve vagy írói jele nélkül
Szerk. ért.	szerkesztői értesítés
Színl.	színlap
Szöv. (szöv.)	szövegrész (kötetünkben)
sztl.	számozatlan (lap)
Ú. f. (ú. f.)	új folyam
Úk. (úk.)	újraközlés, újra közölte
Z.	zenemű, zenei (kottás) kiadvány
Zsk.	zsebkönyv

JEGYZETEK A SZÖVEGEKHEZ

1842

[Júl. 15—31.] (Napt.) A P-versközléseket tartalmazó naptár egyetlen fennmaradt példányára Miklós Dezső bukkant rá Pápán, a Dunántúli Ref. Egyházkerület Könyvtárának feldolgozatlan anyagában. Bibliográfiai leírását, kiadása körülményeinek ismertetését, a benne közölt P-versek szövegével és szövegtörténeti bemutatásával l. Kiss József—Miklós Dezső: „Petőfi-versek a Népművelés című pápai naptárban.” *ITK* 1970. 76—83, ill. *PKrK* 1. k., 279, 346—349.

[Szept. ?] (Any.) Lh.: DREGy—Kt. A pápai Főiskolai nyomdában készült kisnyomtatvány a később rendszeressé váló évvégi iskolai értesítők előzménye volt; feltehetően mindjárt az 1842. aug. 18—23. között lezajlott vizsgák után adták ki; ezért kelteztük az év szeptemberére. P a 6 gimnáziumi osztály után következő ún. bölcsészeti kurzus első (logikai) évfolyamának érdem szerinti sorozatában a 23. helyen szerepel (42 közül). NB. P valójában (1841 tavasza óta) dunavecsei lakos volt. L. 1. sz. mell.

Nov. 10. (Színl.) Pápán, a Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtárának feldolgozatlan anyagából az 1960-as évek folyamán egy olyan, jórészt ismeretlen, az 1840-es években nyomtatott színlapcsomó került elő, amelynek néhány, Székes-Fejérvárott, 1842. nov. 10.—dec. 13. között kiadott darabján P „Rónay”, ill. „Borostyán” színészneve olvasható. A gyűjtemény leírását, P szerepeinek bemutatását, a két színésznevű magyarázatát l. Kiss József—Miklós Dezső: „A »második inas«-tól a »könyváros«-ig. Petőfi szerepei a székesfehérvári színpadon.” *PIMÉvk* Bp. 1969—1970. 8. k., 119—133. A nov. 10-i színlap fénymásolatát l. uo. 123. Erről az előadásról, a „két inas” szerepéről l. még az *Első szerepem* c. vers jegyzetét az új kritikai kiadásban: *PKrK* 1. k., 379—384. Csak ennek a legkorábbi színlapnak közöljük a teljes szereposztását; a továbbiak leírásában csak P szerepét emeljük ki. (A társulat színi zsebkönyvének ismertetését, a személyzet teljes névsorával, l. a szövegek között 1843. [jan. ?] dátummal.)

Nov. 13. (Színl.) Az egyetlen ismert példány lh.: DREGy—Kt. (Pápa), l. a fenti jegyzet. — A színlap szövegéből kitűnik, hogy e napon, nov. 13-án, a nov. 11-i előadást ismételték (feltehetően ugyanabban a szereposztásban), de ennek a színlapja tudunkkal nem maradt fenn. — *Borostyáni*: az i feltehetően sajtóhiba folytán került a név végére, P színészneve ebben az alakban csak itt fordul elő.

Nov. 29. (Színl.) Az egyetlen ismert példányt a DREGy—Kt. (Pápa) őrzi, l. fent, a nov. 10-i adat jegyzetét.

Nov. 30. (Színl.) Vö. az előző jegyzettel. — Az előadás folyamán a legtöbb társulati tag — köztük P is — többszörös szereposztásban lépett fel. P szerepét minden „szakasz”-ban az utolsó helyen jelölik meg.

Dec. 1. (Színl.) Az egyetlen ismert példány lh.: DREGy—Kt. (Pápa), l. fent, a nov. 10-i adat jegyzetét.

Dec. 8. (Színl.) Mint az előző jegyzetben.

Dec. 11. (Színl.) Mint az előző jegyzetben.

Dec. 13. (Színl.) Mint az előző jegyzetben. — Fénymásolatát l. *PIMÉvk* 8. k. 1969—1970. 128. — A darab szerzője a német Holtei (Karl, 1798—1880) író, színész volt; e színműről mint P *Az utolsó alamizsna* c. költeményének forrásáról l. *PKrK* 1. k., 432—433.

Dec. 17. (Színl.) Az egyetlen ismert példány lh.: DREGy—Kt. (Pápa). L. feljebb, a nov. 10-i adat jegyzetét. L. 2. sz. mell.

[Jan.?] (Zsk.) A zsebkönyv egyetlen ismert példánya Rexa Dezső birtokában volt, de hagyatékában nem maradt fenn. 5—6. lapjának fénymásolatát Rexa közölte a VU 1913. 45. sz., 897. lapján, s az egész zsebkönyvről másolatot készített „Petőfi színészpályájához” c. cikkéhez, melyet közlésre szánt (vagy talán ki is adott, de nem tudjuk, hol). A cikk kéziratát l. OSzK Kézirattár, Quart. Hung. 3875. sz. 131—142; anyagát felhasználta az ItK 1913. évf. 1—7. lapján közölt „Petőfi első székesfehérvári felléptéhez” c. tanulmányában. A fenti kéziratban ehhez is fűz utólagos kiigazító, ill. kiegészítő megjegyzéseket. A névsort, a Rexától lemasolt műsorral együtt újra közölte Fekete Sándor: PVsz 39, 48—49. — A társulat műsorát a szerkesztő az 1842. nov. 20-i előadással zárja; ebből következtettünk a zsebkönyv 1843 eleji (januári) megjelenésére; elképzelhető azonban az is, hogy — 1843-as évjelzése ellenére — már 1842 végén kikerült a sajtó alól. — P székesfehérvári fellépéseiről, a társulatról, a Borostyán (Sándor) színésznevről Fekete idézett művén kívül l. Kiss József—Miklós Dezső: „A »második inas«-tól a »könyváros«-ig.” PIMÉvk 1969—1970. 8. k., 119—133.

Febr. 4. (Vil) Az Ath itt említett füzetében P-nek *A Dunán* c. verse jelent meg (l. EPN 3).

[Ápr. vége?] (Zsk.) Eredeti példányát l. Szeged, Városi Somogyi Könyvtár. (Vö. MSZszkB 535. sz., 185.) Fénymásolata: OSzK SzhT. A névsort és az előadások műsorát közölte Fekete: PVsz 71—73. A műsor ápr. 2-ával zárul (a társulat ezután még körülbelül egy hónapig játszott Kecskeméten); a megjelenés idejére ebből következtettünk.

Nov. 15. (Ath) P-nek Bernard Károly (Charles de Bernard) francia író „La femme de quarante ans” (A negyvenéves hölgy) c. regénye nyomán készült első regényfordítását, *A koros hölgy* címen l. VP 6. k., 3—69 (jegyz. 458—464); Gáldi László itt említett tanulmánya, melyben meggyőzően bizonyította, hogy a fordítás német szöveg közvetítésével készült, azóta nyomtatásban is megjelent: MNy 1956. 456—465; a PSzót szerkesztési munkálatai során pedig a P forrásául szolgált német kiadásra is fény derült: „Der gordische Knoten von Charles de Bernhard. Aus dem Französischen von François Robert und St. Friedrich. Zweiter Band. Breslau, Verlags-Comptoir. 1840. Die Frau von vierzig Jahren. Übertragen von St. Friedrich.” (Vö. J. Soltész Katalin: „Petőfi regényfordításairól.” ItK 1971. 314—315, ill. PSzót l. k. 46.)

Dec. 31. (PHirl) Az adatot említi EPN is (6. l.), de a hirdetés szövegét nem közli.

Jan. 15. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. Betűhív másolata: Magyar Salon, 1886. okt. VI. k., 1. sz., 90. Utóbb zavart okozott, hogy ezt a színlapot s P e debreceni fellépését a P-irodalomban tévesen 1843. okt. 7-ére datálták (FPÉ l. k., 326, Hatv² l. k., 496); a korrekciót — Martinkó András közlése nyomán — Fekete Sándor végezte el: PVsz 138—139.

Febr. 3. (NemzU) Nem tudjuk, ki lehetett ez a (feltehetően György keresztnévű) rovatszerkesztő. Az Élk szóban forgó 2. füzetében a *Népdalok I—III.* ciklus keretében *A virágnak megtiltani nem lehet . . . , A szerelem, a szerelem . . . és Kis furulyám szomorúfűz ága . . .* c. versek jelentek meg (l. EPN 7).

Febr. 4. (Jk) G. P. R. James „Robin Hood” c. regényét P 1843-ban fordította magyarra. Ezt eredetileg három kötetben akarták kiadni („Külföldi Regénytár.” XXII—XXIV. k., vö. gyűjtésünkben a Jk 1844. márc. 10-i és máj. 26-i hírével is), végül azonban a sorozat XXII—XXIII. kötetszámát kapta (l. VP 6. k., 469). A fordítás kritikai kiadását l. VP 6. k., 70—389 (jegyz. 464—475). A P-szövegkutatás e kötet megjelenése óta kétségbe vonta, hogy a költő az annak jegyzeteiben feltételezett stuttgarti német kiadás („Die Tage des Waldlebens“, 1843) alapján dolgozott volna (l. J. Soltész Katalin: „Petőfi regényfordításairól.” ItK 1971. 314—316), de a fordítói munka bizonyítható forrását (kétségtől elválasztva) nem sikerült felfedezni.

Márc. 10. (Jk) P *Robin Hood* c. regényfordításáról l. feljebb, a Jk febr. 4-i híréhez fűzött jegyzetet.

Márc. 13. (Vil) L. az előző jegyzetet.

Márc. 30. (NemzU) Petőfi első verseskötete (VI) kiadásának körülményeiről, a (Nemzeti) „Kör”, Vörösmarty és Tóth Gáspár közreműködésének részletes bemutatásával I. Kiss József: „A Versek (1842—1844) kiadásának története” c. tanulmányát (PKrK 2. k., 108—130).

Ápr. 10. (NemzU) Ugyanez a felhívás egy nappal később megjelent a RPDl-ban és a PHirl-ban is (l. EPN 8; a névsor közlése nélkül). — *Márk*: Barthos János novellista álneve (l. Szinnyei I. k., 644). — *Vidor Emil*: Kerényi Frigyes, P barátja és költőtársa használta ezt az álnevet.

Ápr. 27. (Pann) A Nemzeti Körtől támogatott költő Petőfi volt, l. gyűjtésünkben a NemzU márc. 30-i közleményét s ahhoz fűzött fenti jegyzetünket.

Máj. 26. (Jk) P-nek G. P. R. James angol író „Robin Hood” c. regényéből készített fordításáról l. a Jk febr. 4-i híréhez fűzött fenti jegyzetünket, amelyből az is kitűnik, hogy a regényfordítás végül, a szöveg forgó hírellel ellentétben, a „Külföldi Regénytár” c. sorozat XXII—XXIII. köteteként jelent meg.

— (RPDI) Az előfizetési felhívás közléseire EPN is utal (9), de csak úgy, hogy abban P nevét is említik. Ez a szöveg, a jún. 6-i aláírásokkal, utóbb röplap formájában is megjelent, s a Jk jún. 20-i számának melléklete volt (l. gyűjtésünkben a [jún. 15. körül] keltezésű adatot, ill. annak alábbi jegyzetét). A RPDl helyébe lépő PDI megindításának előzményeire, Erdélyi és Vahot viszonyának alakulására és P segédszerkesztői alkalmazására nézve l. az új Petőfi kritikai kiadás jegyzeteit (PKrK 2. k., 131—134).

Jún. 1. (Vil) P *Robin Hood*-fordításáról és ennek kiadásáról l. a Jk 1844. febr. 4-i adatához kapcsolódó fenti jegyzetet.

Jún. 10. (Ung) Úk. és a P-re vonatkozó részlet fordítása: TanPet 104—105. (NB. ennek utolsó mondata félreértésen alapul: P ugyanis nem maga szavalt verseit; ez időben még Dunavacsén tartózkodott; valójában valaki más szavalt a költő megjelenésre váró kötetének anyagából.)

Jún. 11. (Hirn) P *Robin Hood*-fordítására és ennek kiadására nézve l. feljebb, a Jk 1844. febr. 4-i adatához fűzött jegyzetet.

Jún. 12. (Sp) M[ax] Falk: a később Falk Miksa néven ismertté vált íróról és publicistáról, aki tudomásunk szerint itt említette először P-t, l. alább, a Sp 1844. nov. 23-i számában megjelent recenziójához fűzött jegyzetünket.

[Jún. 15. körül] (Röpl.) A röplapot a 2. l. alján olvasható megjegyzés szerint a PDI ún. „próbalapja”-val együtt a Jk jún. 20-i számához mellékeltek, tehát az ezt megelőző napokban készült. A ritka nyomtatvány egy példányát l.: PIM Any. 65.18.

Júl. 9. (Česká Wčela) A levélíró (akiről közelebbit nem tudunk) fél mondatban utal arra, hogy P költeményeinek a „Kör” által támogatott kiadásáról a Kwěty c. folyóiratban már hírt adtak („o němž jeme we Kwětech zminili”); ennek eredeti szövegéhez nem tudunk hozzáférni. Nosák pesti levelére először Sárkány Oszkár hívta fel a figyelmet „Magyar kulturális hatások Csehországban, 1790—1848.” c. könyvében (Bp. 1938. 55); szerinte ez volt Petőfi legkorábbi említése a cseh irodalomban.

Júl. [15—20. között.] (PDI) A P-től írt színbírálathoz Fekete Sándor fedezte fel és tette közzé először a költő írásként (PSsz 17—21, ill. 79); mint megállapította, alighanem már az első kritikai kiadás szerkesztője, Havas Adolf is ráakadt erre a színbírálatra, hiszen a többi — ő — jelű közzé is tette, de ez valami módon elkallódhatott a HP iratai közül. Újraközlését l. még VP 7. k., 634 (jegyz. 649—650).

[Júl. végén.] (PDI) E színbírálathoz szövegét nem közöljük, mert már Havas Adolf kiadta őket (HP 6. k., 7, tévesen „május végén” keltezéssel). Endrődi (az EPN-ben) mégis megfélekedezett róluk. Új közlésüket l. VP 5. k., 8. (jegyz. 194—195).

Aug. 10. (Any.) Lh.: PIM Any. 76.411.

[Aug. első fele?] (Any., Gyűjtőív.) A VI (P első verseskötete) előfizetőséggyűjtő íve. Két fennmaradt példányról van tudomásunk: l. a Sárospataki Főiskola Könyvtára tulajdonában: P ott őrzött *Nála voltam* . . . c., a *Szerellem gyöngyei* c. ciklusba tartozó, 1845. évi költeményének saját kezű kézírata ugyanis a VI egyik felhasználatlan gyűjtőívének üres hátlapján maradt fenn. Maga a nyomtatvány kitöltetlen, de a még 1844-ből származó saját kezű aláírások rajta vannak. Ennek a példánynak pontos szövegét közöljük itt a MTAK Mikrofilmtára B 1555/IX. sz. felvételéről. (Vö. még Dienes András: „Hét falun, hét városon át Petőfi útján.” Bp. 1960. 20—21; Békés István: „Petőfi

nyomában." Bp. 1959. 141.) 2. Vasberényi Géza P-kutató (Dunavecse) tulajdonában; ezt annak idején „A NagyBeckereki [!] Casino társulat”-nak küldték meg, s rajta öt megrendelő aláírása olvasható, Vörösmartyék sk. aláírásai előtt pedig még ott van az „alválasztmányi tagok” megjelölés is (minderről s a VI kiadásának körülményeiről l.: P Tüze 34—35). A megjelenés dátumát hozzávetőlegesen, a PDI aug. 2. heti, ill. a Hírn aug. 16-i híre alapján határoztuk meg (ezeket l. gyűjtésünkben is). — *borz utca*: a mai Nyáry Pál utca az V. kerületben.

Aug. 16. (Hírn) A PDI aug. 2. heti hírének (EPN 10—11) átvétele. *aláírási ivet*: ennek leírását l. gyűjtésünkben feljebb, 1844. aug. első fele dátummal.

[Szept. 25. körül.] (Zsk.) Endrődi a zsebkönyvben megjelent öt vers közül ezt az egyet kifejejtette (vö. EPN 20), a kötet megjelenését pedig tévesen datálta 1844. okt. 17-re: az Élk már szept. 25-én, a BpHa 29-én hírt adott róla. A melléklet fénymásolatát l. PKrK 2. k., 4. sz. — A mottó Szigligeti Edének „A nagyidai cigányok” c. népszínművéből való: az I. felvonás 3. jelenetében énekelt dalbetét részlete. A darabot 1842—1845. között játszották a Nemzeti Színházban (szöveggönyvét l. OSzK—SzhT N. Sz. N. 54. sz. alatt; vö. Bayer József: „A magyar drámairodalom története.” Bp. 1897. II. k., 459), s feltehető, hogy a darab egyik vidéki előadásán, 1843. márc. 13-án, a kecskeméti szintársulat tagjaként maga P is fellépett (vö. Fekete: PVsz 78).

Szept. 29. (PTb) *A helység kalapácsa* a PDI okt. 27-i számának hírből ítélve 1844. okt. 25-e körül hagyta el a sajtót (l. EPN 22—23).

Okt. 10. (BpHa) E közleménynek valamivel bővebb szövege jelent meg a Hond okt. 12-i számában (l. EPN 19). — *szombaton*: okt. 12-én.

— (Társ, Irodalom c. r.) A nyomtatott gyűjtőív szövegét l. gyűjtésünkben „1844 [aug. első fele?]” keltezéssel.

Okt. 11. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT.

Okt. 12. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT, PIM Any. 73. 243. — Fénymásolatát EPN a IV. sz. mellékleten közölte, de ez rossz minőségű, részben olvashatatlan; ezért adjuk itt a szöveget újra.

Okt. 13. (BpHa) Az „Aradi vészlapok”-ban megjelent *Népdalok I. II.*: a *Mi foly ott a mezőn ... és a Virít a kikirics ...* c. vers; *Hiú terv*: a *Füstbe ment terv* korábbi címe; *Dal a szivarról*: a *Szerlem- és pipadal* korábbi változatának címe.

Okt. 14. (LitBl) Az ismertetés feltehető szerzőjéről, Szarvady Frigyes újságíróról (1822—1888) l. TanPet 106—107. — A metszetet illetően tévedett: nem a rajz készült a vers nyomán, hanem a *Vándor élet* [végleges címe szerint *Vándorélet*] c. verset írta P „Barabás rajzához” (l. PKrK 2. k. 231—233.)

— (Ung) Szarvady Frigyesről és a megjegyzés háttéréről l. TanPet 105—106.

Okt. 18. (PTb) Az ismertetésről részletesebben l. TanPet 107.

Okt. 22. (Ung) *A pokol titkai* c. költemény elveszett vagy talán el sem készült; csak a címét ismerjük a sajtóból (vö. FPÉ 2. k., 86, PDI 1844. okt. 20., l. EPN 22).

Okt. 29. (BpHa) Ez a hirdetés megjelent a PHírl okt. 31-i számában is (l. EPN 23).

[Okt. végén] (Any.) Lh.: OSzK Hung. 1. 3402. sz.

Nov. 2. (Pann) Lauka Gusztáv (1818—1902) P baráti köréhez tartozó író, verselő.

[Nov. 10. körül.] (Kv.) („Dalfüzérke.” l.) Az újraközlésről l. PKrK 1. k., 279. A „Dalfüzérke” c. sorozat I. füzérének megjelenését a Társ 1844. nov. 14-én adta hírül (91. sz., 366).

Nov. 23. (Sp) Az ismertetés szerzője, Max Falk (Falk Miksa, 1828—1908), a később híressé vált publicista, szerkesztő, politikus, valószínűtlenül fiatalon, 15 éves korában kezdte újságírói működését. A Sp-ben 1843 óta magyar költemények német nyelvű műfordításait és magyar művek ismertetéseit tette közzé, így esett a választása a VI-re, majd *A helység kalapácsára* is (erről írt bírálatát l. gyűjtésünkben 1844. dec. 11-i dátummal). Róla és P-recenzióiról részletesebben l. TanPet 107—113; Pándi 418, 446—447.

Dec. 1. (PDI) A felhívásokat EPN (30, 31, 34) az utolsó kettő kivételével említi, de csak P nevét emeli ki. A költőnek itt ígért arcképe a PDI 1845. júl. 3-i számának mellékleteként jelen meg (l. EPN 95).

Dec. 4. (Ung) A Petőfi—Benőfi vitáról l. VP 5. k., 10, 196, ill. TanPet 117—118.

Dec. 5. (Jk) Vö. a PDI dec. 1-i adatához fűzött fenti jegyzettel.

Dec. 10. (Hírn) L. uo.

Dec. 11. (Sp) Falk Miksáról és P-recenzióiról l. fenti jegyzetünket a Sp nov. 23-i cikkéhez.

[Dec.?] („Dalfüzérke.” 2.) A sorozat 1. „füzér”-e 1844. „nov. 10. körül” került ki a sajtó alól (l. erről a feljebb közölt jegyzetet); mivel a 2. füzér címlapján is 1844-es évszám van, ennek decemberi megjelenésére kellett következtetnünk; lehetséges azonban, hogy ez, az 1844-es évszám ellenére, 1845 elejére csúszott át. — Arról, hogy P verse valamilyen dallam szárnyán terjedhetett el s vált mintegy népdallá alig két esztendővel első közlése után, l. PKrK 1. k., 372—373.

1845

Jan. 3. (Ung) A kritika értékelését l. Kiss J., TanPet 114—117. — *hősköltevény 3 énekben*: téves adat; *A helység kalapácsa* négy énekből áll. — *Genőfi (nicht Petőfi)*: az álnév, melyről nem tudjuk, hogy ki rejtőzött mögéje, gúnyos célzás P-nek Benőfi (Brujmann) Somával költői nevük hasonlósága miatt folytatott hírlapi vitájára (l. feljebb, az 1844. dec. 4. dátum alatti jegyzetet).

Jan. 16. (Pann) A támadás előzményeiről és körülményeiről l. EPN 118. A glossza szerzője feltehetőleg Zerffi Gusztáv volt. — *Dardanus*: Pompéry János írói álneve (l. ÁL 117).

— (PDI) *P Védegyleti dala* a PDI 1844. dec. 29-i számában jelent meg (l. EPN 39). A költő ezt a versét gyűjteményes kötetéből kihagyta.

Jan. 17. (NemzU) A „Nemzeti Színházi Zsebkönyv” 1845-re kiadott kötetében (Pest, 1844) Petőfitől közölt „néhány kedves verszet”: *Színészdal, Levél egy színész barátomhoz, A tentás üveg* (vö. EPN 44).

Jan. 18. (Élk) Az idézett sort Pákh (egyetlen apró eltéréssel) *P Javulási szándék* c. verséből idézi; ez a PDI 1844. aug. 2. heti számában jelent meg először, s bekerült a *Versek* I. kötetébe is.

Jan. 30. (PDI) EPN (44) csak a folyóiratban megjelent kísérő szöveget közli, magát a műmellékletet nem írja le. (Ez ritkaság: csak a MTAK egyik PDI-példányában akadunk rá.)

Jan. 31. (Hirn) Az *Ida* c., kétes hitelű P-versről l. PKrK 1. k., 490—496; a Homonnai álnévről uo. 308—309.

[**Jan. vége**] (Zsk.) A zsebkönyvnek ezek a P-vonatkozásai Endrődi leírásából (EPN 44) kimaradtak; a megjelenés dátumát tőle vettük át. (L. még a szövegrészben az 1844. okt. 12-i színlap leírását, ill. Fekete: PVsz 167—177, „Az utolsó fellépés” c. fejezetet.)

Febr. 11. (Vaterl) A hír háttéréről l. TanPet 122—123.

Febr. 23. (PDI) Lehet, hogy ez a szerkesztői jegyzet magától P-től való, aki 1845 I. negyedében még a lap segédszerkesztője s a versrovat gondozója volt. Az adat újraközlését l. VP 7. k., 512. (jegyz. 570), Fekete Sándor kutatási eredményei nyomán, aki a PDI e szerkesztői üzenetei egy részének szerzőségét először tulajdonította a költőnek (Fekete: PSsz 25—33). — Az idézett vers *P Megy a juhász . . .* c. versének paródiája, a jegyzet emiatt minősíti ironikusan „eredeti”-nek. Az alcím magyarázata az, hogy P verse a PDI 1844. aug. 3. heti számában *Néprománc* címmel jelent meg (l. EPN 12).

[**Febr.**] (Z.) (Szénfy: „Hét eredeti népdal.”) A ritka kiadvány egy példányát l. OSzK — Zt. Z 47. 814/Koll. I. A két P-megzenésítés mint különnyomat a PDI 1845. jan. 30-i, 9. számának műmelléklete volt (l. feljebb). Ugyanennek a folyóiratszámnak a mellékletre vonatkozó megjegyzése szerint (l. EPN 44) a füzet megjelenése „rövid időn” (belül) várható, ezért kelteztük februárral.

Márc. 4. (Vaterl) A kilátásba helyezett ismertetés nem jelent meg a lapban.

Márc. 11. (Ung) Úgy látszik, P már 1845 kora tavaszán foglalkozott a párizsi út gondolatával (bár erről — tudtunkkal — az Ungaron kívül egyik hazai lap sem tett említést). Ápr. 1-én azonban felső-magyarországi útra indult. A nyugat-európai utazás terve két esztendő múlva sokkal határozottabb formában merült fel, de a költő küszöbön álló házassága miatt akkor sem valósulhatott meg. (Vö. TanPet 123, ill. VP 7. k., 351.)

Márc. 15. (Pann) A bírálatról l. TanPet 121. A pesti levelek szerzőjéről, L. Regnez-ről (álnév?) semmit sem tudunk. — *Musäus*, Johann Karl August (1735—1787) német prózaíró, legnevezetesebb művei német népmese-feldolgozások (1782—1786).

Márc. 20. (PDI) Ezt az adatot EPN tévesen 1845. ápr. 20-i dátummal közli (79—80.). *Sz. Lajos*: Szeberényi Lajos (1820—1875) P selmeci diáktársa és barátja, kivel 1844—1845 fordulóján táján összekülönbözött. Szeberényi a pozsonyi Hirnök 1845. febr. 25-i és 28-i számában *P Versek 1842—1844* c. kötetének bírálata ürügyén durva támadást intézett a költő ellen. Az itt közölt szerkesztői

jegyzet az ezt követő ingerült szóváltások sorába tartozik, feltehetően Vahot Imre tollából. — *Tavaszi*: 1845 elején Pápan megjelent zsebkönyv, melyben a Református Főiskola Képző-Társasága tagjainak jutalmat vagy dícsértet nyert művei között — a költő hozzájárulása nélkül — Petőfi néhány diákkori versét is kiadták. (A szerk. jegyzet háttéréről l. még VP 5. k., 197—198.)

Márc. 28. (NemzU) A kiadó véleményét a szerző Vahot „Előbeszéd”-éből idézi, amely a köteten kívül a PDI márc. 2-i számában közölt „Mutatvány” keretében is megjelent (l. EPN 57—58).

Ápr. 10. (Vaterl) P 1844 nyarán írt *Bucsú a színészettől* c. versének utolsó strófájában azt a reményét fogalmazta meg, hogy egyszer majd újra „elzárta mennyországába”, a színpadra léphet. Feltehetőleg ez a költemény és P Pestről való elutazása, ill. megválása a PDI szerkesztőségétől lehetett a forrása annak a kőszá hírek, hogy megint színészként próbál szerencsét; hozzájárulhatott ehhez a feltevéshez *A csavargó* c. vers is, amely a költő távozásáról hírt adó PDI-számban, márc. 30-án látott napvilágot (EPN 67), s így végződik: „Mint voltam eddig, újra | Csavargó leszek én.” Hogy konkrét lépéseket is tett volna ebben az irányban, arra — az Egressy jutalomjátékában „baráti szivességgént” vállalt, 1844. okt. 12-i nemzeti színházi fellépésen kívül (l. feljebb a színlap szövegét) — nincs adatunk. (Vö. még TanPet 124—125, ill. PKrK 2. k., 333, a *Bucsú a színészettől* c. vers jegyzetével.)

Ápr. 18. (PZ) — *Csokonay redivivus*: az új életre kelt Csokonai. — „*Vitéz János*”: a levélíró a „vitéz”-t tulajdonnévnek nézte.

Ápr. 22. (Pann) A legelső, folyóiratban megjelent, P-versfordítás. A D. jel feloldásáról, Dux Adolf (1822—1881) író, újságíró, műfordítóról, a fordítás körülményeiről, nagy sikeréről l. TanPet 129—131.

Máj. 8. (PDI) Legutóbb és a legnagyobb apparátussal Fekete Sándor támogatta azt a feltevést, hogy a Nyesy Demeter aláírású cikkeket (ezt és a későbbi, máj. 22-it) P írta és küldte Eperjesről a PDI szerkesztőségébe („Petőfi mint Nyesy Demeter, táblabíró”, ITK 1958. 2. sz. 208—214; vö. még Fekete: PSsz 80—83: a két levél mint P-szöveg újraközlése). A levelek bekerültek a kritikai kiadás utolsó kötetének „Pótlás”-anyagába is, de erős fenntartásokkal (l. VP 7. k., 650—654), melyekre Fekete „Mezítláb a szentegyházban” c. tanulmánykötetében válaszolt („Ugyanarról, tizenhárom évvel később”. Bp. 1972. 97—117). Részletesen foglalkozott a kérdéssel Martinkó András is, és határozottan elvetette a „Nyesy Demeter, táblabíró = Petőfi Sándor” feltevést (Martinkó András: „Költő, mű és környezet. Kérdőjelek a Petőfi-irodalomban.” Bp. 1973. 107—167.)

Máj. 22. (PDI) Nyesy Demeter második írása Eperjesről. A P szerkesztőségével kapcsolatos érvekről és ellenérvekről l. előző, máj. 8. alatti jegyzetünk utalásait.

Máj. 24. (Élk) P Vahot Imréhez intézett *Nyílt levelében* (PDI 1845. jún. 19., 375—376) ezekre a csipkelődésekre célozva jegyezte meg: „az Életképekben még valami moly is rágódik rajtam” (vö. VP 5. k., 15, 200—201). — Az idézett mottó *P Mi kék az ég!* c. versének egy — a kihagyások folytán gúnyos értelmet nyert — részlete (a vers a PDI máj. 15-i számában jelent meg); a „megfáklyászenészett” költő: P, akiről a PDI ápr. 24-i száma adta híriül, hogy Eperjesen „fáklyás zenével tiszteltetik” (vö. EPN 83); a „sült bolond” kifejezés — l. a szövegben feljebb is — a *Mi kék az ég!* c. versben fordul elő; — *százankénti előlegezés*: feltehetőleg célzás arra, hogy Vahot a *János vitézt* száz forintért vette meg P-től. — *farmatring*: a lószerszám szíjazatának egyik részét nevezték így, de ezúttal a (katonaságnál büntetésként) szíjjal végrehajtott, meghatározott számú ütést érti az újságíró. — *ballada a csacsírló*: a *Megy a juhász számaron*. . . — *küpreszlag*: gúnyos utalás a *Cipruslombok* c. ciklusra.

Máj. 29. (Jk) — *Teichengräber ur*: Teichengräber [később, 1846-tól Tavasi] Lajos (1814—1877) tanár, pedagógiai író. — *nem mindenben esztétikai művei*: a PDI-ban jún. 5-én megjelent beszámoló szerint (l. a főszövegben) P *Megy a juhász számaron*. . . , *Egy estém otthonn*, *Ebéd után* és *Kedves vendégek* c. versei hangzottak el (s talán még más, cím szerint nem említettek is); a fentiek közül a Jk újdonságírója valószínűleg a két utóbbit találta „kevésbé választékos izléssel” kiszemelt szavazati darabnak.

— (PZ) Nyesy Demeter: P feltételezett álneve, l. erről és a szóban forgó „eperjesi levél”-ről feljebb a máj. 8-i adat jegyzetét.

Jún. 5. (PDI) — *szónokköltészeti osztály*: az annak idején hat évfolyamból álló gimnázium két felső (V—VI.) osztálya volt az ún. retorikai-poétikai vagy szónoklati-költészeti osztály. — *magyar nyelvtársalom*: tí. a magyar nyelv művelésére alakult (iskolai) képzőtársaság. — A második vers helyes címe: *Egy estém otthonn*.

Jún. 22. (BpHa) P Vahot Imréhez intézett „Nyílt levele” a PDI jún. 19-i számában „Petőfi Sándor, máj. 29-e óta Gömörmegye táblabírája” aláírással jelent meg (l. EPN 93); nyilván ez volt a BpHa rá vonatkozó hírének forrása. E választás körülményeiről egyébként maga a költő számolt be a legrészletesebben, *Uti jegyzetei* keretében (vö. VP 5. k., 30. ill. 205). — *megismerést*: értsd: elismerést.

Jún. 26. (BpHa) A költő arcképe csakugyan a PDI 1845. 2. fél évfolyam első számának (1845. 14. sz., júl. 3.) melléklete gyanánt jelent meg (l. EPN 95).

— (Vaterl) *zum Assessor des Gömörer Comitats*: e választás körülményeire nézve l. feljebb, jegyz., jún. 22. (BpHa). — *die „Pannonia” vor kurzem in deutscher Übersetzung*: l. feljebb, a szövegek között, a *Megy a juhász számon* ... német fordítását (Pann 1845. ápr. 22.).

Júl. 2. (Ung) A szóban forgó dráma a *Zöld Marci* című népszínmű volt, amelynek szövegét nem ismerjük; a kéziratot a költő a drámbíráló választmány elutasító határozata után feltehetően megsemmisítette. (Vö. TanPet 127—129, EPN 103, VP 4. k., 391.)

Júl. 12. (Élk) Endrődi az Élk e szemlerovatának két P-vonatkozású részletét közli (l. EPN 98—99), a szóban forgó versbírálat azonban elkerülte a figyelmét.

Júl. 15. (Schm) E versről l. TanPet 126—127. — „Vitéz”: Csokonai Vitéz Mihály. — *Vidor* (teljesebb formában Vidor Emil): Kerényi Frigyes írói neve; P 1845 áprilisában, felső-magyarországi útján, Kerényi vendége volt.

— (Ung) *A Zöld Marci* c. elveszett drámáról l. feljebb: jegyz. júl. 2. (Ung)

Júl. 19. (ÖsterrBl) Wenzel Gusztáv (1812—1891) történész, jogtudós, akadémikus; e cikk írása idején pesti egyetemi tanár. — Tanulmányához szemelvényeket is adott: Vörösmarty, Eötvös, Erdélyi, Kunoss, Garay, Sujánszky 1-1 versét közölte párhuzamos magyar-német szöveggel; P-vers nincs köztük.

Júl. 20. (Sonntagsbl) Dux Adolf e közlése azért nevezetes, mert tudtunkkal ez az első eset, hogy P-vers külföldön fordításban napvilágot lát. Dux Adolfról és e három P-fordítása megjelenésének körülményeiről l. TanPet 129—131. E szövegeket már Ferenczi Zoltán is közölte: PetMuz 1893. 4. sz., 78—89. A folyóiratnak Magyarországon nincs meg ez az évfolyama; mi a bécsi Nemzeti Könyvtár (Österreichische Nationalbibliothek) példányát használtuk. L. 3. sz. mell.

Júl. 26. (Élk) Tudtunkkal a hír legkorábbi közlése. *A Zöld Marci* c. elveszett drámáról l. feljebb: jegyz. júl. 2. (Ung)

Júl. 29. (Hond) Nádaskay Lajos (1816—1860) hírlapíró, szerkesztő „Young” álnévét Gulyás (ÁL 483) oldja fel. — A gúnyos utalás alapja P-nek Vahot Imréhez intézett nyílt levele volt, melyet így írt alá: „Petőfi Sándor, május 29-e óta Gömörmegye táblabírája”, l. a BpHa jún. 22-i közleményének fenti jegyzetét. — *tavaszhó*: május.

Júl. 31. (Pann) Az Élk szóban forgó 3. száma az 1845. júl. 19-i volt; ennek 83—86. lapján jelent meg az *Uti jegyzetek* 3. közleménye (l. EPN 100).

— (Pann) (Dux-ford.) Erről a Magyarországon időrendben másodikként megjelent P-versfordításról l. TanPet 131.

Aug. 5. (Pann) A cikk megjelenési körülményeiről, jelentőségéről, a D. szerzői jelről l. TanPet 135—136. *So eben lesen wir einen Bericht* stb.: Bankós Károlynak Kunszentmiklósról küldött „Petőfi megaszteltetése” c. riportjára céloz (PDI júl. 31, l. EPN 104—105) — *ein bekannter ungarischer Literat*: ez a meglehetősen homályos utalás valószínűleg Petrichevich Horváth Lázárra, a Hond szerkesztőjére vonatkozik, aki pár nappal Dux írásának megjelenése előtt a *Zöld Marci* elutasításán gúnyolódó, kárörvendő, P-t kioktató cikket jelentetett meg lapjában. (Jún. 29., l. EPN 103—104.)

Aug. 7. (Pann) *Literaturwächter*: az Irodalmi Őr (az Élk kritikái melléklapja) címének szó szerinti fordítása. — *Der Literaturwächter scheint auch Literatenwächter zu sein!*: Az Irodalmi Őr — úgy látszik — egyúttal „író-őr” is; — ez a gúnyos megjegyzés arra mutat, hogy a Pann inkább P javára ítélte meg az affért (vö. TanPet 138).

— (PDI) A ritka mellékletre a MTAK 304. 280 sz. példányában találtunk rá. — A P-vers e korai megzenésítésére nézve l. PKrK 1. k., 372—373.

Aug. 12. (Hond) Az „Uj levél Emiliához” III. darabjának más P-vonatkozásait Endrődi közzétette, ez azonban elkerülte a figyelmét (vö. EPN 109). — *a petőfiféle zsiros lakomák történeti vázlatai*: P az Élk-ben 1845. júl. 5—aug. 2. között több részletben kiadott *Uti jegyzetek*ben gyakran említ azokat a „roppant lakomákat”, amelyekre jártában-keltében meghívták, s erre céloz itt P. Horváth Lázár.

— (Pann) (Literatur und Kunst c. r.) A terv csak terv maradt: a dráma nem jelent meg. Kézirata nem maradt fenn. (Vö. feljebb az Ung júl. 2-i híréhez fűzött jegyzetünkkel.)

— (Pann) (Streifzüge c. r.) Dux bírálatának háttéréről l. EPN 136—138.

Aug. 14. (Ung) A dráma kiadására nem került sor; kézirata elveszett; l. fent, a Pann aug. 12-i Literatur und Kunst c. rovatának híréhez fűzött jegyzetet.

Aug. 26. (Hond) P. Horváth Lázár, a Hond szerkesztője, a lap aug. 12-i számában megjelent „Uj levél Emiliához” c. írását több személy, köztük „a dominus V. I.” [Vahot Imre, a PDI szerkesztője], „a dominus P. . . fi” [Petőfi], „meg bizonyos komáromi R. . . T. . . István” elleni kirohanással fejezte be, „tetőtül talpig gonosz fráterek”-nek nevezve őket (l. EPN 109). Ugyanennek a számnak a szerkesztői rovatában közölték a szóban forgó üzenetet, mely szerint a Hond-vel rokonszenvező olvasók ugyancsak küldtek be az említettekhez intézett válaszokat a lap védelmében. Hogy a valóságban voltak-e ilyenek, vagy csak a szerkesztő képzletében léteztek, ma már nem lehet eldönteni. — *in specie*: különösen, kiváltképpen. — A komáromi R. T. Istvánról nem tudunk közelebbit.

Szept. 7. (BpHa) Ugyanez a közlemény más lapokban is megjelent: PHirl szept. 9. (l. EPN 136), ill. PDI szept. 11. és Hond szept. 16. (a két utóbbit l. gyűjtésünkben alább).

Szept. 11. (PDI) E jegyzék többi közléséről l. az előző jegyzetet.

Szept. 16. (Hond) E hír többi közléséről l. fent, a szept. 7-i BpHa-adat jegyzetét.

Szept. 26. (BpHa) A hirdetés tudomásunk szerint legelőször a PHirl szept. 23-i számában jelent meg (l. EPN 138). A szóban forgó P-arckép eredetileg a PDI 1845. júl. 3-i számának melléklete volt (l. EPN 95).

Szept. 27. (Pann) A cikkről, a K. T. szerzői jel feloldásáról l. TanPet 139. Trausnittról egyébként semmit sem tudunk, csak egy cikkét ismerjük, melyet Pestről a pozsonyi Pannoniának küldött (megj. 1846. jún. 20., 23.; l. gyűjtésünkben is). — *zwei gelungene Kritiken*: a két „sikerült” bírálaton l. a Császár nevével aláírt, két részben megjelent P-recenziót (IrŐr 1845. aug. 16., szept. 6.; úk.: EPN 111—120, 127—136), 2. az aláíratlan Vörösmarty-kritika uo. aug. 2-án megkezdett s 1846-ra is áttekintendő, hosszú választának első három, a lírai témést tárgyaló közleményét (aug. 2., 16., szept. 6.) érti; ez utóbbit azonban nem Császár, hanem Erdélyi János írta (l. tanulmányainak „Pályák és pálmák” c. gyűjteményében is, Bp. 1886).

Okt. 12. (Ung) A hír háttéréről l. TanPet 145.

Okt. 21. (Hond) E közlemény szerint a drámapályázat díját éppen az a mű nyerte el, amelynek szerzője, Kovács Pál (1808—1886), az ismert író és publicista, 1847—1848-ban a győri Hazánk szerkesztője, P-jeligét választott (vö. feljebb, az 1845. szept. 7-i, 11-i és 16-i adattal).

Okt. 28. (Pann) A ciklus megjelenését EPN (144) okt. 20—23-ára teszi.

Nov. 1. (Ung) L. az előző jegyzetet. Az ígért „részletes ismertetés” elmaradt.

Nov. 3. (Schm) Az ekkor még feltűnően fiatal Hoffmann Károly költő és újságíróról (1829—1882), aki főként P-versek egykorú átültetésével tette emlékezetessé a nevét, l. alább nevezetes *Nemzeti dal*-fordításához fűzött jegyzetünket (1848. márc. 15., Röpl.).

[**Nov. elején**] A „Magyarkák” c. kötet megjelenésének dátumára nézve l. a PHirl 1845. nov. 21-i számának Irodalmi értesítő c. rovatát a „legközelebb” kiadott röpiratról; itt I. J. [Irinyi József] tollából már a kötet részletes bírálatát olvashatjuk (338—339). A kötet szerzőiről l. Gulyás: ÁL 684. — P eperjesi fáklyászenés ünnepléséről a PDI 1845. ápr. 24-i száma közölt hírt (l. EPN 83).

Nov. 9. (PZ) Az ígért részletesebb recenzió nem jelent meg a lapban.

Nov. 11. (Pann) Greguss verse a PDI 1845. nov. 6-i számában jelent meg (l. EPN 154—155). A megjegyzés háttéréről l. TanPet 140.

Nov. 14. (Ung) A hír nyilvánvalóan P-re vonatkozott, átvevői — mint alább láthatjuk — meg is nevezték. Forrása valamilyen, a költő kamaszkori katonai múltjára való, félreértett utalás lehetett. Az Ung nov. 18-án cáfolatot tett közzé (l. alább), a hír azonban megállíthatatlanul tovább terjedt: Bécsen át Lipcséig, Nürnbergig stb. eljutott, s különféle kommentárokkal látott napvilágot (l. alább az 1845. jan. elejéig terjedő adalékokat).

Nov. 15. (Sp) A hír eredetéről l. az előző jegyzetet.

Nov. 16. (Jk) A *Versek, 1844—1845.* (V2) 1845. nov. 10-én jelent meg: a PHirl már 11-én hirdette (l. EPN 156).

Nov. 18. (Hond) Ezt a téves hírt először az Ung nov. 14-i száma közölte, de a költő megnevezése nélkül. (L. ott; keletkezéséről az adat jegyzetében írunk.)

— (Pann) A kötet nov. 10-én jelent meg (l. feljebb, jegyz. nov. 16., Jk).

— (Ung) Az álhírt maga az Ung indította el nov. 14-én (l. ott; vö. a jegyzettel is).

Nov. 20. (PDI) Mint láthattuk, a hírt valójában az Ung „kürtölte ki” nov. 14-én, de név nélkül, „a legjelesebb magyar lírikusok egyikéről” szólva; P-t egy nappal később a Sp-ben nevezték meg először. (Közben az Ung, 18-án, már cáfolatot is tett közzé.) Vö. feljebb, a nov. 14-i Ung-adat jegyzetével.

Nov. 22. (Élk) Szeverin (Dobrossy István, l. FPÉ 2. k., 206, ill. Gulyás: ÁL 419) szóban forgó cikke a PDI nov. 13-i számában jelent meg (l. EPN 156—158).

Nov. 28. (Mult és Jelen) Nem tudjuk, ki volt a cikksorozat Sz. E. jelű szerzője. — *bizonyos felszólítást körötetett*: Vahot „Magyarföld és népei . . .” c. képes „folyóirat”-áról van szó, amelynek egyetlen évfolyama jelent meg (1846. 1—6. sz.). — *Petőfi . . . kézenforgó arcképe*: ez az arckép azonos volt azzal, amelyet mellékletül adtak a PDI 1845. 2. félévi 1. számához; l. feljebb, a BpHa 1845. jún. 26-i adatának jegyzetét.

Dec. 9. (Pann) A szóban forgó részlet eredeti szövegét l. feljebb, nov. 28-i dátummal. Vahot „periodikus vállalkozására” nézve l. az előző jegyzetet.

Dec. 13. (Luna) A kősa hír forrása és cáfolata az Ung 1845. nov. 14-i, ill. 18-i számában jelent meg, l. feljebb, (Vö. ezek fenti jegyzeteivel is.)

Dec. 14. (Sonntagsbl) P katonának állása álhíréről l. a feljebb közölt adatokat az Ung nov. 14-i híretől kezdve. Dux Adolf itt említett fordításait l. feljebb, 1845. júl. 20. dátummal. Gróf Batthyány Kázmér ajándékaról, eredeti dokumentumok alapján, Gerő József írt az ItK 1932. évf.-ában (313—315).

Dec. 18. (PZ) Az egyik bécsi sajtóforrás feltehetőleg éppen a Sonntagsblätter volt, amelynek e hírral kapcsolatos megjegyzését feljebb közöltük (l. ennek jegyzetét is). — *dem Schicksal eines andern Camoens* stb.: célzás a 16. századi nagy portugál nemzeti költő, Luiz de Camões szerencsétlen sorsára. — *procul negotiis* (távol a közügyektől): célzás arra, hogy P vidéken tartózkodik (az 1845/1846 fordulója körüli hetekben, nov. végétől febr. elejéig szüleinél, Szalkszentmártonban időzött).

Dec. 25. (PDI) K. A.: Kecskeméthy Aurél (1824—1877, ügyvéd, hírlapíró) monogramja; ezt abból tudjuk, hogy P 1846 januárjában kelt, hozzá intézett soraiban céloz erre a „bécsi levél”-re: „Én meg azért apprehendálok, hogy a második bécsi levelet már nem hozzám címezted;” (l. VP 7. k., 35, ill. 304—305).

[1845 második fele]: A lófuttatás nyertes lovasa Petrovics István, a költő öccse volt. (Csak később vette fel a Petőfi nevet.) L. feljebb a PDI 1845. máj. 29-i számában Vahot Imre tudósításának erről szóló részletét. Az emlékpénzt István kapta meg, aki — több adat szerint — bátyjának ajándékozta. Az adatot Illyés Bálint közölte újra „Petőfi és választói 1848-ban” c. cikkében: Forrás (Kecskemét) 1986. 1. sz. 92—95.

1846

Jan. 1. (Z.) (Műmell.) A ritka melléklet megvan a MTAK 304.280 sz. példányában.

— (PDI, borító, 4, Szerk. ért.) Nem tudjuk, ki volt ez a H. jelű dallamszerző; s az sem ismeretes, melyik P-dalt zenésítette meg: a folyóirat további számaiban nem találtunk rá utalást.

— (PDI, borító, 4, a melléklet leírásában) *Petőfi egyik szép dalára*: ti. a *Rabházának fia* . . . címűre, l. a melléklet leírását, a főszöveg első jan. 1-i adatában.

[Jan. eleje.] (Česká Wčela) Az eredeti közléshez nem jutottunk hozzá, ezért a pontos dátumot nem ismerjük. — A cseh nyelvű adat forrása nyilvánvalóan valamelyik hazai német vagy magyar lap volt: tudunkkal először az Ung közölte a költő katonának állásáról szóló hírt (l. gyűjtésünkben 1845. nov. 14-i dátummal), amely a gyors cáfolat (Ung nov. 18.) ellenére széles körben elterjedt, sőt — mint ebben az esetben is — a külföldi sajtóban is fel-felbukkant. Ez esetben új elem, hogy az újra katonává vált P a kaszárnyában versel tovább; a kősa hírbe tehát a költő egykori katonaeletének adatai vegyülnek. Sárkány Oszkár meg is jegyzi: „A kis hírből nem világlik ki, hogy vajjon közölje tisztában

van-e a költő életrajzi adatainak egymásutánjával?” (L. még az Ung említett 1845. nov. 14-i közlésének fenti jegyzetét.)

[—] (Grenzb) Nem tudjuk, ki rejtőzött az „Ein Deutschungar” (magyarországi német) megjelölés mögött. — A cikk alapját, ürügyét képező álír, ti. hogy P újra katona lett, először 1845. nov. 14-én látott napvilágot az Ung-ban, majd a cáfolatok ellenére számos hazai és külföldi lapban (l. feljebb, az első adathoz fűzött jegyzetet). — *wie dies . . . dem Epiker Vörösmarty von Seiten des Grafen Bathyanys!* [!] *wiederfuhr*”: ti. gróf Batthyány Kázmér 1845 novemberében két telexkel ajándékozta meg Vörösmartyt, amelyeknek bizonytalan jövedelmét 1846 augusztusában életjáradékra változtatta (l. Gerő József cikkét, ItK 1932. 313—315). — A P-re vonatkozó részletet magyar fordításban közli és méltatja Fenyő István, „A lipcei Grenzboten és a reformkori Magyarország” c. tanulmányában (F. I.: „Két évtized.” Bp. 1968. 232—233).

Jan. 8. (PHirl) Az a P-verseket is tartalmazó zenei kiadvány, amelynek közeli megjelenését itt jelentik, 1846. márc. 20. körül került ki a sajtó alól, leírását l. gyűjtésünkben e dátummal.

Jan. 10. (Élk) Pákh elbeszélésére nézve l. Adattárunk II. k.-ében a 35. sz. levelet (Jókai Mór Pákhhoz, 1846. jan. 26.) és hozzá fűzött jegyzetünket. — *a nem régiben Csokonayhoz tért magyar Béranger*: értsd: (a jövőben játszódó történet szerint) nemrég elhunyt Petőfi. A költőt 1845 tavasznyara óta a magyar és a német nyelvű sajtóban egyaránt gyakran hasonlítják Béranger-hoz, s ez évben már előfordul a „magyar Béranger” kifejezés is vele kapcsolatban (vö. Kiss J., TanPet 125—126), a Hond meg 1845. júl. 8-án gúnyosan „az Életképek Bérangerjá”-nak nevezi (l. EPN 98). — *karpáti vándorlásai*ban: nyilván P. 1845. ápr.—jún. havi felső-magyarországi útjára céloz.

— (Pann) Ez a darab Dux Adolfnak néhány hónappal később Bécsben napvilágot látott P-fordításkötetéből kimaradt (vö. TanPet 180). A kötet leírását, tartalmát l. gyűjtésünkben alább, 1846. [szept. elejé] dátummal.

Jan. 11. (Any.) Ennek az adatnak a szövegét „Az Ernst-Múzeum leíró lajstroma” c. kiadvány (Bp. 1922.) nyomán közöljük (33. l., 140. tételszám alatt); a nyomtatvány eredetijére seholy sem akadtunk rá.

— (BpHa) A hírnek tudtunkkal ez a legkorábbi közlése; a PHirl-é (l. EPN 165) egy héttel későbbi. A drámabíráló bizottság szóban forgó ülése jan. 7-én volt (l. ItK 1939. 12).

Jan. 15. (Jk) L. a hír első közlésének (BpHa jan. 11.) fenti jegyzetét.

— (PDI, „A szinpadai újdonságok . . .”) L. a hír-első közlésének (BpHa jan. 11.) fenti jegyzetét.

— (PDI, „Zene”) L. a hír korábbi közléséhez (PHirl jan. 8.) fűzött fenti jegyzetet.

Jan. 27. (Ung) Feldmann Lipót (1803—1882) prózaíró- és műfordítóról és szóban forgó átültetéséről l. TanPet 175—176.

Jan. 29. (PHirl) A kolozsvári Pestalozzi-ünnepegről szóló sajtóbeszámoló (ErdHa jan. 16., 109. sz., 35. Kiskövet, jan. 16., 3. sz., 21) erre az esti lakomára nem térnek ki; ezért Petőfi szóban forgó megköszöntéséről nem tudunk többet: azt sem, hogy ki volt a szónok.

Febr. 19. (Charivari) Az a hír, amelyet tudtunkkal itthon először a BpHa 1846. jan. 11-én közölt (l. gyűjtésünkben), feltehetőleg a magyarországi német sajtó közvetítésével jutott el — néhány hét múlva — a lipcei lapba, amely újdonságrovatában rendszeresen beszámolt a magyar kulturális élet érdekesebb eseményeiről.

[**Febr. 20. körül.**] („Magyarföld és népei . . .”) l. A füzet megjelenéséről a BpHa 1846. febr. 24-én ad hírt (342. sz. 127). A HIH a márciusban megjelent kiadványok közt említi (1846. 3. sz., 12). — Ennek az első füzetnek német kiadása is volt, amelyet azonban seholy sem találtunk. Adatait a HIH 1846. júniusi száma (6. sz., 24) a következőképpen adja meg: „Vahot, Emerich: Ungarn und seine Völker in Original-Abbildungen. Geographisch-, ethnographisch-, statistische und historische Zeitschrift, übersetzt von Dr. Emerich Henszlmann. 1-tes Heft mit 3 Kupfern, quer 4. Gedr. bei Jos. Beimel.” [Ford. dr. Henszlmann Imre. 1. füz. 3 rézmetszettel. Haránt 4-rét. Beimel ny.] 19 l. velinen, fűzve 50 kr. — *János vitéz*: Vahot az 1845 márciusában megjelent első kiadásnak még raktárán lévő példányait hirdeti; később, 1846-os évszámmal, új, „olesőbb” címlapkiadást bocsátott ki (vö. EPN 63). — *Nemzeti Képcsarnok*: P-nek itt hirdetett arcképe azonos azzal, amely a PDI 1845. júl. 3-i számának melléklete gyanánt jelent meg (l. EPN 95, ill. 97).

Febr. 26. (BpHa) — *Petőfi . . . kész regénnyel jött Pestre* stb.: *A hóhér köteléről* van szó, melyet a költő 1846. jan. 16—febr. 25. közötti szalkszentmártoni tartózkodása idején, szüleinél írt (vö. VP 4. k., 395).

Febr. 28. (Élk) — *Szathmáry Károly*: úgy látszik, a később P.Szathmáry Károly néven ismertté vált termékeny regényíró (1831—1891) fiatalkori írásáról van szó (egy „beszély”-e is megjelent a folyóiratnak ebben a kötetében, l. Petrik 1712—1860. I/2. k., 504); bár Szinyei (13. k., 456) még úgy tudta róla, hogy első műve 1851-ben látott nyomtatásban napvilágot. — Az idézett sorok eredeti szövege: „Mert Erzsók asszony nem is issza a bort, Csak úgy önti magába.” (*A helység kalapácsa* 215—216. sora, l. VP 1. k., 125.) NB. a szerző a kimaradt idézőjeleket utóbb, a folyóirat márc. 7-i számában „Javitás” cím alatt pótolta, s akkor Petőfit is megnevezte (l. EPN 167).

Márc. 1. (BpHa) Kiegészítés a lap febr. 26-i híréhez (l. feljebb), melyben a regény címét még nem említették.

— (PHirl) *A helység kalapácsa* 1844. évi kiadásának raktáron maradt példányairól van szó.

Márc. 10. (ErdHa) A regény *elkészüléséről* a pesti magyar és német nyelvű sajtóban megjelent híreket kommentáló megjegyzés (vö. gyűjtésünk febr. végi—márc. eleji adataival, ill. EPN 166—167); maga a kész kötet csak június elején került ki a sajtó alól (l. EPN 190).

Márc. 11. (Színl.) Egy példányát l. OSzK—SzhT. — *Dreyschock* Sándor (Alexander) híres zongoraművész, tanár és zeneszerző (1818—1869), l. ZLex 1. k. 509. — *Füredy* (Füredi) Mihály (1816—1869) az 1840—1850-es évek ünnepelt opera- és népszínműneke; 1845-től kezdve a Nemzeti Színház tagja volt. — A színlap idézett műsorszámait megcáfolják Iszo Kálmán állítását, mely szerint ekkor P három dala hangzott volna el Szénfy megzenésítésében, köztük *A szerelem, a szerelem . . . c.* is (vö. Iszo 10, ill. PKrK 1. k. 439, 464). Arról, hogy az ekkor előadott *Rég veri már a magyart a teremő . . .* kottáját Szénfy egyidejűleg nyomtatásban is megjelentette volna, nem tudunk; Iszo (64—65) csak későbbi kiadásokat említ.

Márc. 12. (PDI) Nem tudjuk, Petőfinek melyik „ellenségére” célzott a meg nem nevezett verselő.

— (PHirl) *Dreyschock . . . hangversenye*: márc. 11-én volt, l. gyűjtésünkben az e napon kiadott színlapot, a művészről pedig az ahhoz fűzött fenti jegyzetet. — *Rákóczy*nak: ti. a Rákóczi-indulónak, amely Liszt Ferenc pesti hangversenyeinek (1838, 1840) műsorán szerepelt, s ezután igen kedvelt zenekari darabbá vált. — *ad captandam nostram benevolentiam*: rokonszenvünk megnyerése végett. — *Elssler Fanny* (Franciska, 1810—1884): Európa-szerte ismert, ünnepelt osztrák táncosnő. — *Styrienne*: stájer tánc. — *Lind, Jenni* (1820—1887) nagynevű svéd énekesnő; Pésten 1853-ban vendégszerepelt. — *Sobri-nóta*: Szigligeti Ede „Két pisztoly” c. népszínműve révén elterjedt dal: a darab hőse, Sobri énekl. — *Pompás mulatság lenne; képzelem*: P *Kedves vendégek* c. 1844. évi versének egyik sora. (Ezt az adatot Endrődi — EPN 167. — hiányosan közli.)

Márc. 14. (Irőr) Ez a névtelen közlemény a későbbi Tizek Társasága mozgalmának első, feltehetően szándékosan kiszivárogtatott híre volt; az önálló folyóirat megindítását tervező fiatal írók az itt megfogalmazott felhívásra válaszolva 1846. ápr. 8-án kelt nyilatkozatot tettek közzé (Jk, ill. PHirl ápr. 12., Irőr ápr. 18., l. a főszövegben). A márc. 14-én megnevezett nyolc író névsora előbb Bérczy Károllyal, majd — ápr. 8-a után — Kerényi Frigyessel egészült ki.

Márc. 17. (BpHa) A Tizek Társasága mozgalmának első hírével kapcsolatban l. az előző jegyzetet.

Márc. 19. (Jk) *Pár lap emlité*: l. a feljebb idézett adatokat.

[**Márc. 20. körül.**] (Z.) (Szénfy G.) A megjelenés hozzátvetőleges idejére nézve l. PHirl 1846. márc. 22. (l. a főszövegben), ill. PDI márc. 26. (EPN 180.)

Márc. 21. (Élk) Dreyschock szóban forgó hangversenyéről színlapot adtak ki, ennek leírását l. gyűjtésünkben. Ennek keretében — a színlap tanúsága szerint — két megzenésített műnépdal hangzott el: az egyiknek a szövege Szakál Lajos „Marci betyár” c. néprománca, a másik pedig P *Rég veri már a magyart a teremő . . . c.* dala volt. Iszo feltevése tehát, mely szerint Füredy Szénfy „Parlagi rózsák” c. kiadványának három P-dalát adta volna elő, téves (l. feljebb a márc. 11-i színlaphoz fűzött jegyzetünket).

Márc. 22. (PHirl) Szénfy füzetének leírását l. a főszövegben feljebb, 1846. [márc. 20. körül] dátummal.

Márc. 26. (Pann) Az újdonságíró félreérti az IrŐr márc. 14-i hírét (l. feljebb a főszövegben): az ott megnevezett írók (a későbbi Tizek Társasága), köztük P, csak az év második felétől kezdve kívánták megvalósítani célkitűzésüket; tehát P-nek a PDI márc. 19-i számában közzétett mutatványai (vö. EPN 180), amelyekre az újságíró céloz, ezzel nem álltak ellentétben.

Márc. 29. (Ung) Szénfy füzetének leírását l. a főszövegben 1846. [márc. 20. körül] keltezéssel.

[Márc.] (Pap I.: „Elemi költészet-tan”) Pap Ignác (1800—?) orvosdoktor, a veszprémi káptalan orvosa, költő, író. Könyve a HÍH szerint (1846. 3. sz., 12) március folyamán jelent meg: — *feszült iparral*: iparkodással, buzgalommal. — *Röptike*: a szerző eredeti szóalkotása a „ritornell” magyar elnevezéséül. (Az egész tankönyvben saját leleményű költészeti terminológiát alkalmaz.)

Ápr. 3. (Kiskövet) A hírben említett mutatvány a PDI márc. 26-i számában jelent meg (l. EPN 180).

Ápr. 4. (Pann) Az ismertetés szerzője Neustadt Adolf (szül. 1812), a PrZ szerkesztője volt; róla és a cikkről l. TanPet 181—183. Maga a fordításkötet csak hónapokkal később jelent meg; leírását, tartalomjegyzékét l. a főszövegben 1846. [szept. eleje.] dátummal.

— (Ung) A *Tigris és hiéna* visszavételének körülményeiről l. P *Legyen az ember drámairól* c. nyilatkozatát (VP 5. k., 36; jegyz. 205—206), ill. Kiss J., TanPet 148—149.

[Ápr. eleje.] (Grenzb) A cikk előzményére nézve l. 1846. jan. eleje keltezésű, fenti jegyzetünket. A szerző nevét nem ismerjük. Cikkét magyar fordításban idézi Fenyő István „A lipcei Grenzbotten és a reformkori Magyarország” c. tanulmányában, l. F. I.: „Két évtized.” Bp. 1968. 234—235.

Ápr. 7. (Ung) *Zuleima*: helyesen „Zuelma”; Kocsi Horváth Zsigmond 4 felvonásos drámája volt a *Tigris és hiéna* visszavétele után az első „újdonság” (bemutató) a Nemzeti Színházban: ápr. 13-án játszották, egyetlen egyszer. (Vö. Hajdu-Alg: NSzZ, „Művek.” 69.)

Ápr. 9. (Jk) E kombinációkkal vö. P-nek ugyanezen a napon a PDI 15. sz. borítólapján megjelent *Legyen az ember drámairól* c. nyilatkozatát (l. feljebb az Ung ápr. 4-i hírének jegyzetét). A Jk e cikket közli az EPN is, de tévedésből az 1847. évi adatok között (270).

— (Pann 163) Tudunkkal ez az utolsó darab, melyet Dux 1846. szept. elején kiadott fordításkötetéből (leírását l. gyűjtésünkben) a sajtóban közzétett; talán azért, hogy cáfolja Neustadt Adolf előzetes ismertetésének (l. a főszövegben 1846. ápr. 4. keltezéssel) azt a megállapítását, mely szerint Petőfi nem ír politikai költeményeket (vö. TanPet 183).

Ápr. 11. (Ung) Ami az újdonságíró első értesülését illeti: tény, hogy az ekkortájt Pesten tartózkodó Karl Beck német költő (róla l. Martinkó András tanulmányát, PMozaiak 160—174) ismételtlen találkozott P-vel, aki az ő kérésére készítette el ismert német nyelvű önéletrajzi vázlatát. Beck P-fordításainak kiadását a jelek szerint a berlini forradalom kitörése akadályozta meg; csak kettőt ismerünk belőlük. (Vö. TanPet 176—177, ill. Kiss József: „Petőfi verseinek egykorú fordításai.” ItK 1973. 1. sz., 38—39.) — A másik bejelentés téves: Dux fordításai ugyanis csak hónapokkal később, 1846. szept. elején jelentek meg Pozsonyban; az újdonságírót feltehetőleg a *tervezett* kötetből kiadott mutatvány tévesztette meg, vö. gyűjtésünkben a Pann ápr. 9-i közlését.

Ápr. 12. (Jk) Ez a közlemény a Tizek Társasága címen ismertté vált írói szervezkedés első, a résztvevők aláírásával napvilágot látott dokumentuma. A kilenc aláíróhoz rövidesen Kerényi Frigyes is csatlakozott (L. pl. PHirl 1846. ápr. 23, 662. sz., 271). — *Az Életképek 13dik számában*: l. feljebb, a főszövegben, az Élk melléklapja, az IrŐr 1846. márc. 14-i számát. — *közös erővel . . . megindítandó irodalmi vállalat*: ezt a „tizek” *Pesti Füzetek* címmel tervezték, s az első számba szánt munkák beküldésének határidejéül 1846. jún. 20-át tűzték ki (l. PHirl i. h.). A folyóirat megindításához nem kaptak engedélyt, s a társulat az év novemberében feloszlott (l. alább, gyűjtésünk 1846. nov. 21-i adatát és az ahhoz fűzött jegyzeteket). Vö. még FPÉ 2. k., 254—284 („A tizek társasága” c. fejezet).

Ápr. 16. (Charivari) Valószínű, hogy a lipcei lap híre a *Felhők* c. kötetre vonatkozik, melynek kiadásra kész állapotáról az Ung már márc. 18-án hírt adott (l. gyűjtésünkben is); a kiadvány azonban csak később, ápr. 23-án került ki a sajtó alól (l. EPN 186). — *A hőhér kötelével* kapcsolatos értesülés egykorú forrását nem ismerjük. Lehet, hogy félreértésen alapult (a regény jún. elején megjelent, l. EPN 190); Jókai azonban később („Tarka élet.” Pest, 1855. 2. k., 26—29) részletesen írt arról, hogy a cenzor, a jóindulatú Reseta János rá akarta beszélni a költőt, sőt kölcsönt is ajánlott fel neki, hogy saját érdekében álljon el kiadási szándékától. (Zilahy Károly Petőfi-életrajza nyomán Ferenczi is elbeszéli ezt, l. FPÉ 2. k., 229—230.) Talán erről jutott el valami a Charivari ismeretlen pesti levelezője fülébe.

— (PHirl) Az *Egri hangok* idézett 3—4. sorának hiteles szövege: „Rajta nincsen itt csodálni, | Télen ez már így megyen.” (Az, amin nincs csodálkozni való, Petőfi költeményében a „Földön hó, felhő az égen”).

— (Ung) A PDI 1846. márc. 19-én közölt mutatója nyomán készült és közzétett műfordítások (vö. EPN 180). A sorszámok a mutatója számai, egy feltűnő hibával, amely feltehetően nyomdahiba: az utójára, 2. sorszám alatt közölt darab ugyanis nem más, mint az előző *Oda nézzetek!* kezdetű versnek a mutatója szövegében egy sor ponttal elválasztott második része (a 2-es számnak voltaképpen ezt kellett volna jelölnie); ez a „négy” darab tehát valójában három. — A fordítóról, Kornfeld Viktor Móricról és fordításairól l. TanPet 150. A versek végleges címűl P később, az ÖK-kiadásokban, a kezdősört vagy annak első szavait tette meg: *Szeretdöje-e vajon . . . , Hány csepp van az oceánban . . . és Oda nézzetek!*

Ápr. 17. (Česká Wčela) — H. B.: Karel Havlíček Borovský (1821—1856), jelentős haladó demokrata cseh író, publicista, a Česká Wčela (Včela) szerkesztője. Az adatot tudunkkal először Sárkány Oszkár közölte („Magyar kulturális hatások Csehországban 1790—1848.” Bp. 1938. 46); „*A hóhér kötele* megjelenésének hírére (Havlíček) fűz a regény címéhez vitriolos megjegyzést” — kommentálta Sárkány az idézett adatot.

Ápr. 23. (Ung) A Sonntagsblätternek az eredeti közleményt tartalmazó számához nem jutottunk hozzá.

Ápr. 24. (PZ) A lap a PHirl ápr. 23-i híre (662. sz., 271) kapcsán számol be a „Tizek” mozgalmáról; abban jelentették be Kerényi csatlakozását s az írói társulat tervezett vállalkozásának címét. L. még a Jk ápr. 12-i számában megjelent nyilatkozathoz fűzött fenti jegyzetünket.

Ápr. 26. (Sonntagsbl) Annak a fordításkötetnek a leírását, amelynek elején Duxnak a magyar irodalomról írt tanulmánya is megjelent, l. gyűjtésünkben 1846. [szpet. elej] dátummal.

[Márc.—ápr.] („Magyarföld és népei . . .” 2.) Az idézett részlet *Az alföld* 3—8. és 11. versszaka, a strófák elkülönítése nélkül. — Vahot vállalkozásának 2. füzeté a HHH szerint (1846. 4. sz., 15) áprilisban került ki a sajtó alól.

Máj. 2. (Ung) A *Csillagatlan éjek* címmel tervezett füzet kiadásától P végül is elállt. A ciklus feltehető összetételéről, a terv megvalósulásának valószínű okairól l. FPÉ 2. k., 251—253.

Máj. 5. (AllgThZ) — *Schinderhannes* (eredeti nevén Johann Bückler) hóhérgényből lett rettegett rablóvezér a XVIII. század végén Németországban; Mainzban végezték ki 1803-ban. („Meyers Konversations-Lexikon.” 5. Ausg.)

— (Pann 207) A *-nh-* jel nyilván Einhorn Ignácé (később Horn Ede néven ismertté vált újságíró és politikus, 1825—1875), a PrZ és Pann ekkori munkatársáé (vö. TanPet 162). — *und erscheint bald sein Roman: A hóhér kötele* 1846. jún. 4-én jelent meg (l. EPN 190). — *Pesti Füzetek*: a Tizek Társasága a tervezett folyóiratot hatósági engedély hiányában nem indíthatta meg (l. feljebb a Jk ápr. 12-i közleményéhez fűzött jegyzetet) — *in jener Erklärung im Divatlap*: a PDI ápr. 9-i számában megjelent „Legyen az ember drámairól!” c. nyilatkozat (EPN 185). — *der gegenwärtig in unsern Mauern weilende Beck*: Karl Beck német költő tervezett Petőfi-fordításairól l. feljebb az Ung 1846. ápr. 11-i híréhez fűzött jegyzetünket. — *Hr. Benkert kündigt* stb.: Benkert: Kertbeny Károly eredeti neve, az általa említett Bronnerről semmit sem tudunk; állítólagos P-fordításai nem láttak napvilágot (vö. TanPet 178). — *Kain*: ti. Kaján Ábel, Pák Albert írói neve.

Máj. 6. (Sp) Zerffi Ignác Gusztáv újságíró, műfordító, szerkesztő (1820—1892), l. Kiss J., PéK 434—459, ill. Frank Tibor: Egy emigráns alakváltásai. Zerffi Gusztáv pályaképe. Bp. 1985. Az általa szerkesztett rovatban közzétett műfordítások tőle valók: egykorú sajtóközlemények szerint (l. gyűjtésünkben a Sp máj. 9-i és a Pann máj. 12-i cikkét) az egész ciklust lefordította. A teljes fordításkötet kiadásának terve azonban — feltehetőleg P hozzájárulása híján (vö. TanPet 153—160) — megvalósult, s csak elszórtan jelent meg néhány az átültetett darabok közül (l. még gyűjtésünkben Pann 1846. máj. 12., Schm máj. 18., Sp júl. 8.).

Máj. 7. (Pann) A * † * jelről mint Zerffi Ignác Gusztáv szerzői jeleről l. TanPet 151, 154; PéK 436, 441. Az itt ígért ismertetés máj. 12-én jelent meg, ugyancsak az ő tollából (l. a főszovegben).

Máj. 9. (Sp) A lapnak ezt a Preß-Zeitung c. rovatát Max Falk (Falk Miksa) szerkesztette, valószínű tehát, hogy ezt a kis — névtelen — ajánlást is ő írta Zerffi, a folyóirat munkatársa kérésére (l. TanPet 154, ill. 109). A fordításkötet azonban — feltehetőleg Zerffi és Petőfi összetűzése miatt — nem jelent meg (l. TanPet 157—158).

Máj. 12. (Pann) A fordításkötet tervének megvalósítására nem került sor; Zerffi — elszórt folyóiratközlések formájában — csak néhányat tett közzé átültetéseiből (vö. feljebb a Sp máj. 6-i közléséhez fűzött jegyzetünkkel). Zerffi * † * szerzői jeléről a Pann máj. 7-i cikkével kapcsolatban szóltunk.

— (Ung) A BpHa 1846. máj. 10-i száma adott hírt először arról, hogy Jókai „jelenleg ‚Szomoru napok‘ című regényen dolgozik” (384. sz., 317).

Máj. 13. (Any.) A ritka nyomtatvány itt leírt példányának lelőhelye: PIM Aprónyomtatványok 76. 411. sz. — A pápai Képzőtársulat e rendezvényéről l. Bodolay 297.

Máj. 17. (PZ) A Petőfit Császár Ferencsel — az előbbi rovására — összehasonlító cikk háttéréről l. TanPet 167—169. Hogy ki rejtőzött az A. szerzői jel mögé, nem tudtuk megállapítani. — *Jener Kritiker, der jüngst in den Életképek* stb.: az Élk kritikai melléklapja, az IrŐr 12. jelű bírálójára céloz (Erdélyi Ilona szerint Erdélyi János volt az, l. It 1972. 367—382), aki az 1846. márc. 14-i számban Petőfi újabban megjelent kötetét méltatva egyebek közt megállapította: „Előbbi bírálójának vádjait s aggodalmait nem cáfolhatá meg Petőfi fényesebben, mint verseinek újabb kötete, s különösen a Szerelemgyöngyök kiadása által.” (L. EPN 168.)

Máj. 18. (Schm) Zerffi *Felhök*-fordításairól l. feljebb, a Sp máj. 6-i közleményéhez fűzött jegyzetet.

Máj. 21. (PHirl) P *Magány* c. versében, mint a poénból kiderül, hitelezőire célozva írja a 3. versszakban:

*Nem volt biztos sem napom, sem éjem;
Vad hiúz-szemek
Támadásra, elfogásra készen
Egyre lestenek.*

Máj. 23. (Pann) Zerffi * † * szerzői jeléről l. a Pann máj. 7-i adatához fűzött fenti jegyzetet. A cikk háttéréről, P-ellenes tendenciájáról l. TanPet 165—166. Visszhangja is volt: Frankenburg az IrŐr jún. 27-i számában közölt „Visszapillantás” c. írásában helyeslően utalt Zerffi pesti levelére, amit a Pann júl. 7-én elégtétellel vett tudomásul (77. sz., 306, Journalistisches c. r., vö. TanPet 167.).

Máj. 24. (Sonntagsbl) Dux Petőfi-fordításkötetének leírását, tartalomjegyzékét l. alább, a főszövegben, 1846. [szept. eleje] keltezéssel.

[**Máj. 25. körül.**] („Magyarföld és népei . . .” 3. sz.) A kiadvány e számának megjelenési idejére nézve l. a Jk máj. 28-i híret (42. sz., 251). A 3. füzetet a HIH is a májusban megjelent kiadványok közt említi (1846. 5. sz., 19).

Jún. 20, 23. (Pann) A cikk háttéréről l. TanPet 174. Szerzőjéről, Karl Trausnitzról nevén kívül semmit sem tudunk.

Jún. 27. (Élk) Szathmáry Károlyról l. feljebb az 1846. febr. 28-i adat jegyzetét. — Az idézet a *Költő lenni vagy nem lenni* c. 1845. évi vers 4. versszakából való.

— (Pann) Birnbaum Gusztáv (1829—1891 után) író, publicista, szerkesztő. Ez idő tájt a PZ színikritikai rovatát is szerkesztette (Színnyei I. k., 1079—1080; TanPet 163—164.). — *Eugen Sue's „Bohwanie”*: Sue ilyen című művéről a bibliográfiai kézikönyvek nem tudnak; talán egyik elbeszélését vagy valamelyik népszerű regényének hőseit érti itt az újságíró. — *des edlen Frankfurter's*: Goethére céloz.

Júl. 8. (Sp) — Frankl, Ludwig August (1810—1894) osztrák költő, szerkesztő, az 1842-ben megindult bécsi Sonntagsblätter megalapítója. Mint említettük, az ő lapjában látott napvilágot 1845 nyarán Dux Adolf három P-fordítása, tudomásunk szerint a külföldön német tolmácsolásban közölt első P-versek (l. a főszövegben az 1845. júl. 20-i adatot). Szóban forgó költeménye, a „Don Juan d'Austria” ez időben jelent meg: a PZ aug. 20-án közölt róla ismertetést (291. sz., 1555, Literarischer Salon c. r.). — Zerffi *Felhök*-fordításairól, közlésükről l. feljebb, a Sp 1846. máj. 6-i adatához fűzött jegyzetünket.

Júl. 9. (BpHa) A Δ jelű újdonságíró kilétét, aki a ⊙ jelű Nagy Ignác távollétében a hírovat szerkesztését Budapesti Napló c. alatt 1846 nyarán (jún. 4-től szept. 5-ig) átvette, nem ismerjük. — E közlemény háttérére, a Tizek Társasága mozgalmára nézve l. a főszövegben az IrŐr 1846. márc. 14-i közleményét és a szövetkezett íróknak a Jk, ill. a PHirl ápr. 12-i számában közzétett nyilatkozatát,

valamint az ezekhez tartozó fenti jegyzeteket. Az ezúttal említett „egyik divatlap” a PDI volt, melynek szerkesztője lapja 2. félévi első számában a hosszabb ideje nála heverő kéziratok közül kiadta a „Tizek” öt tagjának munkáját, hogy az írói sztrájkért a maga durva módján elégtételt vegyen, s hogy a közönséget a Társaság tényleges szándékait illetően megzavarja. (Ennélfogva aligha véletlen, hogy P versei közül éppen a *Változást* szemelte ki erre a célra.) P dühében felrohant hozzá, a kéziratok — átvitt értelmű — ellopásával vádolta, s párbajjal akarta a sérelmet megtorolni; Vahot azonban nem volt hajlandó kiállni. (Vö. P 1847. márc. 31-i levelével, melyben Arany Jánosnak erről az esetről beszámolt, VP 7. k., 54—55.) Obernyik tiltakozó nyilatkozatot küldött a lap szerkesztőjének, melyet Vahot a saját válasza kíséretében a PDI júl. 11-i számának hátsó borítólapján tett közzé. Ebben elismerte, hogy a szóban forgó közlések a szerzők tudtán kívül történtek, tehát „ők egymás közötti szerződéseket, adott szavokat legkevésbé sem szegték meg”. (L. EPN 191, ill. FPÉ 2. k., 262—265.) A sajtót azonban Vahotnak — rövid időre — sikerült megtévesztenie, mint éppen a BpHa e közleménye is mutatja. — A költőnek Emich kiadóval kötött megállapodásáról először a PDI júl. 4-i száma adott hírt (l. EPN 191). Az 5000 pft vételár sajtóhiba volt (500 pft helyett), amit a lap júl. 12-i számában helyre is igazítottak (l. alább a főszövegben).

— — (Pann 310) Az a hír, hogy P újra színészként próbál szerencsét, tudunkkal először a győri Vaterl 1845. ápr. 10-i számában bukkant fel, feltehetőleg félreértésből (l. e dátum alatt a főszöveget, ill. a rá vonatkozó fenti jegyzetet).

Júl. 10. (Ung) A lap, más szavakkal, ugyanazt a kérdést fogalmazza meg, mint a BpHa júl. 9-i hírrovatának szerkesztője. A kérdés hátterét, Vahot durva „tréfáját” ennek jegyzetében ismertettük.

Júl. 12. (BpHa) A júl. 9-i cikk — l. feljebb, a főszövegben — sajtóhibájának helyreigazítása.

Júl. 16. (Jk) A már több lapban megjelent hír közlése és tréfás kommentálása. — *Mór barátja* stb.: Jókai Mór első regényére, a „Hétköznapi”-ra utal, melyről éppen a BpHa 1846. júl. 12-i száma közölte a hírt, hogy „sajtó alatt” van (419. sz., 26).

Júl. 17. (Ung) A BpHa júl. 16-án (421. sz., 34, Budapesti napló c. r.) cáfolta júl. 9-i cikkének azt a feltevését, mintha a Tizek Tízességére elállt volna a márciusban elhatározott írói sztrájkotól (ennek bejelentését l. gyűjtésünkben: IrŐr 1846. márc. 14., ill. Jk 1846. ápr. 12. dátummal): „Szerződésök . . . még most is áll s munkálkodásuk gyümölcseivel külön füzetekben nemsokára világ elé lépendnek.” (Arról, hogy a vállalkozás végül is kudarcot vallott, l. feljebb a Jk 1846. ápr. 12-i közleményének jegyzetét.) A hír érdekessége, hogy a „Junges Deutschland” mintájára „Junges Ungarn”-nak: Fiatal Magyarországnak nevezi ezt az írói csoportosulást. P egy jó év múlva az akkor már Jókaytól szerkesztett Életképekről szólva írja Aranynak, hogy a „fiatal Magyarország” képviselőit szeretné a folyóirat köré tömöríteni, s azokat számítja oda, „kik valódiilag szabadelvűek, nem-szűkkeblűek, merészek” stb. (l. VP 7. k., 86—87).

Júl. 18. (AllgThZ) — *die hier und in Preßburg angekündigten deutschen Übersetzungen der letztern*: ez a már előre jelzett pesti kiadvány talán Császár 1846-ban megjelent „beszélyei”-nek német fordítása volt; ez azonban, tudunkkal, nem valósult meg; a másik utalás Dux Adolf P-fordításkötetére vonatkozik, amely néhány héttel később Pozsonyban csakugyan kikerült a sajtó alól (leírását l. gyűjtésünkben 1846. [szept. eleje] keltezéssel). — Az Ung júl. 24-én gúnyosan fölemlegette a nevekben előforduló sajtóhibákat; az AllgThZ ezért 30-i számában rosszindulattal vádolta (l. gyűjtésünkben).

— — (Pann) A cikk feltehetően a BpHa júl. 9-i hírére alapul (l. gyűjtésünkben), melyet ugyanez a lap 16-án helyesbített (vö. az Ung júl. 17-i közleményének fenti jegyzetével). Birnbaum Gusztávról a Pann 1846. jún. 27-i cikkének jegyzetében írtunk.

Júl. 24. (Ung) Az AllgThZ júl. 30-án idegesen reagált erre a glosszára (l. gyűjtésünkben).

Júl. 25. (PDI) Remellay Gusztáv (1819—1866) nagy termékenységű író, újságíró; 1847-ben a győri Hazánkba írt bécsi leveleket (l. EPN 243, 313). — Gyűjtésünk 1846. aug. 14-i adata szerint a bécsi Gegenwartban is jelent meg cikke.

Aug. 5. (Any.) A ritka kiadvány egy példányát l. PIM Any. 76. 411. sz.-ban. A címlapon ez az egykorú címzés olvasható: „t. Horváth Lázárné Asszonyságnak.”

Aug. 14. (Gegenwart) Remellayról l. feljebb, jegyz. 1846. júl. 25., PDI.

Aug. 15. (Ung) A lap értesülése helyes volt: Geibel csakugyan megtagadta hozzájárulását, mert még sok kiadatlan példány hevert a raktárában; sőt ezeket, az ÖK1 megjelenése után „pótlékként” hirdette P költeményeikhez (l. erről alább, jegyz. 1847. jún. 5., Ung).

Aug. 29. (PDI) Az aug. 5-i, Pápan kiadott meghívó szerint (leírását l. a főszövegben) a „Dalünnepen” egy harmadik P-költeményt is előadtak (*Ivás közben*).

[**Aug. vége**] (Jókai M.: „Hétköznapiok.”) A PHirl aug. 28-án (734. sz., 140), a BpHa szept. 1-én (448. sz., 142) adta hírül a regény megjelenését. (Vö. még a kritikái kiadás jegyzetével: J. M.: „Hétköznapiok.” Sajtó alá rendezte Szekeres László. Bp. 1962. 324—325.)

[**Szept. eleje.**] (Dux A. fordításkötete.) A kötet keletkezéstörténetét l. TanPet 178—184. — *mein geschätzter Landsmann*: ti. maga Petőfi (Dux is magyarországi születésű volt). — *in einem Briefe*: Petőfinek ez a levele nem maradt fenn, csak Duxnak azokat a sorait ismerjük, amelyeket a fordítás ügyében 1845. nov. 26-án a kettőjük közt közvetítő Kertbeny Károlyhoz intézett, s amelyben egyebek mellett szó esik Petőfinek arról az ígéretéről, hogy maga is ír majd Duxnak (a német nyelvű levél szövegét l. „Petőfi-adattár” II. k., Levelek 33. sz.; vö. még TanPet 179—180). — A fordításkötet bevezető tanulmányát Dux előre közzétette a bécsi Sonntagsbl 1846. ápr. 26-i számában (l. a szövegészben).

— [Z.] (Kirch J.) Több adat bizonyítja, hogy az erdélyi országgyűlés megnyitására igyekvő P 1846 szept. elején Obernyik Károly társaságában érkezett Szatmár megyébe, ahol — Szendrey Júlia kedvéért — hosszabb ideig maradt (l. VP 7. k., 392); a Júlia ismeretségi köréhez tartozó Kirch János (1810 vagy 1811—1863, ekkoriban nagykárolyi zenetanár és komponista) ezt a „Csárdás”-t erre az alkalomra írta s adta ki szeptember első napjaiban. Az OSzK Kézirattárában őrzött példányra (Fond VII. 78. sz., Petőfi István hagyatékából) Szendrey Júlia saját kezűleg ezt írta: „Julia 846. Sept. 8-án.”

Szept. 15. (Pann) *nach dem eigenen Urtheile des ungarischen Dichters*: Dux fordításkötete előszavában tesz említést arról, hogy átültetéseit maga Petőfi is dicsérte; de a költőnek ez a levele nem maradt fenn (l. feljebb, a szeptember elején megjelent fordításkötethez írt jegyzetünket).

Szept. 21. (Wiener Zsch) — *Ludwig August Frankl*-ről, a bécsi Sonntagsbl szerkesztőjéről, akinek Dux a fordításkötetet ajánlotta, l. feljebb, az 1846. júl. 8-i adathoz fűzött jegyzetet. — *in Frankl's Sonntagsblättern abgedruckt*: Dux az „Ungarns Literatur” c. bevezető tanulmányt a Sonntagsbl ápr. 26-i, 17. számában (Beilage, 401—406) előre kiadta. (Vö. PetMuz 1893. 4. sz. [júl.], 90.)

Szept. 22. (PZ) A Heine-idézet, amellyel a cikk szerzője P hazai költői rangját kívánja érzékeltetni, a „Heimkehr” (Hazatérés) c. ciklus 15. darabjából („Wenn ich an deinem Hause . . .”) való.

Okt. 1. (Pann) Birnbaum Gusztávról l. feljebb, a Pann 1846. jún. 27-i adatának jegyzetét.

Okt. 6. (Hond) — *háromláb*: háromlábú szék, jósszék. — *mellyet a lángeszű Petőfi . . . a mézszáros mesterséggel hasonlított egybe* stb.: utalás P *Apám mestersége s az anyám* c. versére, amelyben többek között így ír: „Te a taglómal embert ütsz, | Tollammal én embert ütök”.

Okt. 8. (PHirl) Zerffi szóban forgó, Heinrich Laube német íróhoz címzett irodalmi leveleinek közlését a Hond 1846. szept. 22-i számában kezdte meg, s hetenként 1846. dec. 15-ig folytatta. Pákh ebben az írásában a sorozat első három darabjára reflektált. — *ezen didaskalia-író*: Zerffi ugyanis 1846 második felében „Didaskaliák” c. zsinbíráló-sorozatot indított, amelynek durvaságaival főként a fiatal haladó írónemzedék körében sok ellenséget szerzett. (Erről és P elleni sajtóhadjárataról l. Kiss J., PéK 438—440.)

Okt. 10. (PDI) Petőfi — Degré Alajos emlékezése szerint — ehelyett a kedvezmény helyett, amelyet a PHirl okt. 18-i száma is (763. sz., 262) sértőnek talált, kölcsönért fordult Pulszkyhoz, de az, körülményeire hivatkozva, megtagadta kérését (vö. VP 7. k., 321).

Okt. 12. (Schm) Az M. F. szerzői jel csak Falk Miksáé, a Sp, ill. melléklapja, a Schm munkatársáé lehet (röla l. TanPet 109—110). Két, P-ről szóló cikkét feljebb közöltük (1844. nov. 23., dec. 11.), l. az előbbinek jegyzetét.

Okt. 24. (Europa) Az August Lewaldtól szerkesztett „Das neue Europa. Chronik der gebildeten Welt” c. karlsruhei folyóirat az 1846. 2. félévi 14. füzetétől (okt. 3.) kezdve Lipcsében, F. Gustav Kühne (1806—1888), a „Jungdeutschland” mozgalom köréhez tartozó haladó író szerkesztésében, „Europa” (stb.) címmel jelent meg.

Okt. 31. (PDI) Egy korábbi, ettől eltérő összeállítást kínált Vahot a „Magyarföld és népei . . .” c. kiadvány 1. füzetében (l. gyűjtésünkben 1846. [febr. 20. körül.] dátummal; 2. adat). P arcképe azzal volt azonos, amelyet a PDI 1846. júl. 3-i számához adtak mellékletként (l. EPN 95, ill. 97).

[**Okt. második fele.**] (KTÉ) Bangó Péter értekezése az 1844. febr.-ban meghirdetett pályázatra valamikor az 1844. év folyamán készült, mert a jutalmat 1845 elején ítélték oda. A közölt

részletben említett, meg nem nevezett „fiatal költő”-ben világosan P-re ismerhetünk: azon a címen, hogy nem fejezte be tanulmányait, 1844-től kezdve több hasonló bírálat, ill. támadás érte. A KTÉ 1843—1845. évről szóló kiadványának 2. része (a VI. kötet) feltehetően 1846. okt. második felében került ki a sajtó alól: erre lehet következtetni a BpHa 1846. nov. 1-i megjelenési híreből (483. sz., 291, Hirharang c. r.). A HfH is az októberben megjelent kiadványok közt említi (10. sz., 38).

Nov. 1. (PHf) *A Legenda* c. vers — a cenzúra miatt — csak jóval P halála után jelent meg nyomtatásban (először 1873-ban), de szövege már 1844—1845-től kezdve kéziratos másolatok útján országszerte terjedt. Népszerűségére jellemző, hogy kezdőszóra úgyszólván szállóigévé, a sajtóban is fel-bukkanó szólássá vált. Az itteni adat azonos annak a hiteles szövegnek a kezdősorával, amely a költő sokáig lappangott leveléből csak 1964-ben vált ismertté. (L. VP 7. k., 32—33; jegyz. 299.) A későbbi előfordulásokat l. gyűjtésünkben 1848. nov. 24., 1849. máj. 26. és jún. 30. dátummal.

Nov. 14. (Élk 624.) A mottó az *Etelkéhez* c. vers első két sora, de a második sor „liget” szava az eredetiben: „sziget”.

— (Élk 640.) Nem tudjuk, melyik volt az a „német lap”, amelyből ezt a hírt merítették; nov. 17-én a *Hond* is közölte, de forrására való utalás nélkül. Kelmenfy László (családi nevén Hazucha Ferenc) regénye egyébként 1847-ben, *Dux* fordításában, meg is jelent („Der Zerfallene”, Pressburg, 2 kötet, l. Szinnyi 5. k., 1404).

[**Nov. 15. körül.**] („Magyarföld és népei . . .” 5.) Az 5. sz. megjelenésének idejére a *Jk* nov. 15-i (91. sz., 545) és a *BpHa* nov. 22-i (495. sz., 340) számának híreből következtettünk.

Nov. 21. (Élk) E közlemény a Tizek Társasága néven ismert írói szervezkedés záródokumentumait tartalmazza. A mozgalom elindításáról, célkitűzéseiről l. gyűjtésünkben feljebb, az *Irőr* 1846. márc. 14-i, ill. a *Jk* ápr. 12-i adatát és jegyzetüket. A jegyzőkönyvi határozat szövegének ez a részlete: „tetteles része alakulásunk céljának nem nyilvánítható akadályok miatt teljesülésbe nem mehetvén” arra utal, hogy a „Tizek” a „Pesti füzetek” címmel tervezett vállalkozásuk kiadására nem kaptak engedélyt a Helytartó Tanácstól (l. FPÉ 2. k., 265—266). — *a jelen voltak és a beküldött nyilatkozatok közmegegyeztével*: P nov. 20-a körül érkezett vissza Pestre kelet-magyarországi útvjáról, tehát nem vett részt a gyűlésen, de — e jegyzőkönyvi utalás értelmében — írásban ő is kinyilvánította hozzájárulását a társulat feloszlásához. Ennek szövege nem maradt fenn.

— (PDI) Vö. az előbbi közleménnyel és jegyzetével. — *a Honderüt és Merkurt kivéve*: nem tudjuk, honnan merítette Vahot ezt az értesülését.

Nov. 28. (Vaterl) (kritika) Nem tudjuk, hogy ki rejtözik a „By. Mndl.” szerzői jel mögött. — *einem Roman von Kenerfy*: *Dux* regényfordításáról l. az Élk 1846. nov. 14-i sz. 640. lapjáról közölt hírt s ahhoz kapcsolódó fenti jegyzetünket.

— (Vaterl) (Lokalblatt c. r.) *auf einer Erholungsreise*: P és Lisznyai nem kikapcsolódás végett utazott Győrbe, hanem az 1847 elején a Vaterl helyett megindítandó *Hazánk* c. szépirodalmi lap szerkesztőjével, Kovács Pállal folytatandó tanácskozás céljából: P arra törekedett, hogy a vidéki folyóiratot Kovács szerkesztése alatt a Fialat Magyarországnak az Élk mellett második orgánumává tegye. A találkozon a jelek szerint Frankenburg Adolf, az Élk szerkesztője és más írók is részt vettek. (Vö. még gyűjtésünkben az 1846. dec. 27-i adattal, ill. Martinkó András: „Petőfi útja a győri Hazánkhoz” c. tanulmányával, Pék 81—142.)

Nov. 29. (Sonntagsbl) Az ígért ismertetést nem találtuk meg.

[**Nov. végén.**] Erdélyi: „Népdalok és mondák . . .” 2. k.) Az 1847. évjelzésű 2. kötet megjelenésének dátumára az Élk 1846. nov. 28-i számának hátsó borítólapján közölt hírből lehet következtetni, mely szerint a kötet „megjelent s kapható leszen Magyar Mihály által minden hiteles könyvárusnál” stb. EPN (227) a kötet egyik P-vonatkozású adatát 1846. dec. 6-i dátummal említi. A HfH az 1846 decemberben megjelent kiadványok közt tartja számon (1846. 12. sz., 46).

Dec. 16. (LitZ) Az ismertetés szerzője ismeretlen.

— (Sp) A dráma nyomtatott szövege 1847 január elején, Emich Gusztáv kiadásában jelent meg (l. EPN 237). A hírből említett színreviteli bonyodalmakra nézve l. gyűjtésünkben feljebb az *Ung* 1846. ápr. 4-i hírért és a hozzáfűzött jegyzetért.

Dec. 17. (Charivari) A hírt, „egy német lap” nyomán, az Élk nov. 14-i száma közölte, l. feljebb, a főszevegben.

Dec. 19. (Irőr) A regény bibliográfiái adatait (a jelige szövegével együtt) l. feljebb, 1846. aug. vége keltezéssel.

Dec. 27. (Ung) L. a Vaterl fenti, 1846. nov. 28-i adatát és jegyzetét.

[**Dec.**] (Tatay: „Gramm. és polg. tanulók . . .”) A kiadvány, 1847-es évszámmal ugyan, már 1846. dec. folyamán kikerült a sajtó alól; vö. *HIH* 1846. 12. sz., 47. — A szövegben önkényesen adott (nem Petőfitől származó) címek után feltüntettük az eredetieket is.

1847

Jan. 1. (Merkur) A folyóiratnak mindössze négy száma jelent meg, de csak ehhez az elsőhöz tudunk hozzáférni. Ezt mutatványként már mintegy két héttel előbb kiadták, s az *EPN* ezért 1846. dec. 19-i dátummal említette (234); szövegét azonban mellőzte. — *Kövessy Kálmánra* mint Császár Ferenc álnévére nézve l. *Gulyás: ÁL* 263.

Jan. 3. (Ung) — *Herr Zerffi muß ihm diesen mauvais gout schon verzeihen!*: gúnyos célzás Zerffi P-ellenes cikksorozatára („Egy magyar lyricus. Irodalmi levelek Dr. Laube Henrikhez.” *Hond* 1846. szept. 22.—dec. 15., 12—24. sz., 11 közl.; l. *EPN* 193—234). — *mouvais gout* (helyesen „goût”): romlott ízlés.

Jan. 4. (Ung) A kötet megjelenésének előzetes híret a *Sp* közölte, l. szövb. és jegyz. 1846. dec. 16. A Nemzeti Színházban 1846 tavaszán a darab előadására készültek, de a költő visszavette; ennek körülményeiről l. feljebb az *Ung* 1846. ápr. 4-i híret és a hozzáfűzött jegyzetet. — *kein Suspendu mehr geben konnte*: nem tudták (a darabot) béreltszünetben adni.

Jan. 5. (Česká wčela) Tudomásunk szerint a legkorábbi cseh P-fordítás-közlések. Említi őket Fügedi Erik az *Irodalmi Szemle* (Bratislava) 1969. évf. 411—414. lapján közölt cikkében, a cseh, szlovák, ill. magyar kölcsönös fordításokról szólva. Ő veti fel azt is, hogy az S. feltehetőleg Sabina, Karel (1813—1877) cseh író, forradalmár jele volt. (Vö. Szalatnai Rezső: „A cseh irodalom története.” *Bp.* 1964. 106.) L. 5. sz. mell.

Jan. 10. (Ung) A győri Vaterlandnak magyar nyelvű folyóirattá változására nézve l. Martinkó András: „Petőfi útja a győri Hazánkhoz.” *PÉK* 81—142. — *ein Gedicht von Petőfy*: ti. a *Csalogányok és pacsirták* (vö. *EPN* 238).

Jan. 19. (Hond) A *Hond* Ökörsem c. rovatának szerkesztője Zerffi Gusztáv volt (l. *PéK* 440.). A *Csalogányok és pacsirták* c. vers a győri Hazánk 1847. évi 1. számában jelent meg (jan. 2-án, l. *EPN* 238). — *ki legyen az a várvavárt Dulcamara?*: Provokatív szónoki kérdés, hiszen P a költeményben megadta a választ: „Én tégedet köszöntelek, | Te a beteg | Emberiségnek orvosa, jövendő!” — *Dulcamara*: Donizetti „Szerelmi bájital” (L’elisir d’amore) c. vígoperájának (1832) „csodadoktora”.

Febr. 2. (Hl) Az *Összes költemények* első kiadásáról van szó (ÖK1), amely 1847. márc. 15-én került ki a sajtó alól (*EPN* 258).

Febr. 9. (Pann) L. az előző jegyzetet.

Febr. 14. (Sonntagsbl) Engländer, Sigmund (1828—1902) osztrák író, szerkesztő, a *Sonntagsbl* munkatársa. — *mit einem größeren sozialen Epos*: feltehetően Dux regényfordítási munkáját érti (Kelmanfy László „Meghasonlott kedély” c. művét ültette át német nyelvre), amelyről a sajtó is hírt adott (l. feljebb, 1846. nov. 14., *Élk* 640). — *Stelzhamer, Franz* (1802—1874) parasztköltő, aki tájszólásban írta és az 1840-es évek elejétől kezdve Ausztriában, Bajorországban vándorolva előszóban adta elő verseit. — *dem Redakteur dieser Blätter*: ti. Dux a kötetet Ludwig August Franklnak, a *Sonntagsbl* szerkesztőjének ajánlotta. (Róla l. feljebb, a *Sp* 1846. júl. 8-i adatával kapcsolatos jegyzetünket.)

Febr. 18. (BpHa) Az adatot említi *EPN* (246) is, de a szerző jele nélkül és hiányosan. Zerffi szerzői jeléről l. *TanPet* 151, 153—154, ill. *PéK* 436.

Febr. 27. (Élk) A cikk szerzője P *III. Richárd király* c. színbirálatával vitázik, amely a folyóirat febr. 20-i számában jelent meg (a szöveg újraközlését l. *VP* 5. k., 40—41; vö. a jegyzettel is: 206—208). Az „Ü.” szerzői jel Szinyei szerint (9. k., 594) Nagy Ignácé volt. — *statarialiter*: ellentmondást nem tűrően. — *bangó*: bamba, féleszű (személy). — *Garrick* (David, 1716—1779) a legnagyobb angol színészek egyike, a Shakespeare-darabok nagy szerepeiben is sikereket aratott. — *Macready* (William Charles, 1793—1873) híres angol színész, színigazgató.

— (Haz) Az a dalszöveg, amelynek első versszakát Remellay idézi, a VP 1. k., 21. ill. 381. szerint P verse. Ez azonban még megerősítésre szorul (vö. PKrK 1. k., 118—119). Bizonytalan a „Bordal” keletkezési ideje is. Egyetlen P-korabeli közléséről tudunk, az 1847. évi nagyváradi „Játékszíni Emlény” 20—21. lapján, ez a színházi zsebkönyv azonban legkorábban 1847 márciusában, de inkább áprilisában jelent meg (l. gyűjtésünkben az 1847. márc.—ápr. keltezésű zsk.-adatot és alábbi jegyzetét), tehát a megzenésítő Egressy Béninek valamely más forrás állt a rendelkezésére; talán egy olyan, korábbi, színi zsebkönyv, amelynek egyetlen egy példánya sem maradt fenn (ezeknek szerkesztői igen gyakran vették át más hasonló kiadványok szépirodalmi anyagát).

Febr. 28. (BpHa) Zerffi itt bejelentett bírálata „Tigris és hiéna” cím alatt a BpHa márc. 11-i számában jelent meg (l. EPN 251—257). Zerffi szerzői jelére nézve l. feljebb, a Pann 1846. máj. 7-i adatához fűzött jegyzetet. — *tantiémek*: (az előadott szindarabok után járó) szerzői honoráriumok (jogdíjak).

— (Kiskövet) A ritka folyóiratnak ehhez az évfolyamához nem tudunk hozzájutni, ezért hiányzik a tárca címe és a szóban forgó részlet pontos és teljes szövege. Hogy ki rejtözik a „Nefejejs” írói név mögött, nem tudjuk.

[Febr. vége—márc. eleje?] („Magyarföld és népei . . .” 1846/6.) A 6. számú füzetnek ezen a borítólapján vagy mellékletén, amely az EK folyóirattára P 50.044 sz. teljesebb példányának végére van bekötve, Vahot közleménye a vállalkozás „ügyei- s jövőjéről” 1847. február végén” kelt. A füzet eszerint febr.—márc. fordulóján jelenhetett meg. A *János vitéz* itt hirdetett kiadása valóban sokkal olcsóbb volt, mint az első: azt Vahot a „Magyarföld és népei . . .” 1846/1. számában (l. feljebb, 1846. [febr. 20. körül.] dátummal) még 40 pkr-os áron hirdette. Az árleszállítás magyarázata feltehetően az, hogy várható volt az ÖKI közeli megjelenése, s ez a *János vitéz* is tartalmazta.

Márc. 7. (Any.) A ritka nyomtatvány egyik (sérült) példányát l. PIM Any. 76.411 sz. alatt.

Márc. 9. (Hond 186—187) — *gr. Majláth János német nyelvszabású köntösben volt kénytelen* stb.: a „magyar Petrarca”-ként emlegetett Kisfaludy Sándor „Himfy szerelmei”-nek válogatott német nyelvű kiadására céloz, amely Mailáth János fordításában jelent meg „Himfy's auserlesene Liebeslieder” címmel (Pesth, 1829., ill. 2. kiad., 1831).

Márc. 16. (Haz) *Gróf Zichy Ottó* (1815—1880) mint a győri fiatalok ellenzéki mozgalmának vezetőjéről l. Martinkó András tanulmányát: „Petőfi útja a győri Hazánkhoz.” Pék 117—120. — *gyáva győri ütközetnek*: az utolsó magyar nemesi felkelés az 1809. jún. 14-i győri csatával ért véget: a hónap elején Magyarországra benyomult francia csapatok szétszórták a rosszul vezetett és korszerűtlen felszerelésű magyar sereget.

Márc. 20. (Pann) Az Eckhardt—Zerffi ügy hátteréről l. még Kiss J., Pék 443; egyébként P 1847. máj. 14-én kelt II. *Úti levelében* világosan erre céloz („Hazucha kétség kívül azt álmodta, hogy valami Zerffy nevű bécsi suszterpúb megajándékozta egy hajszállal Lessing parókájából”). L. VP 5. k., 46).

Márc. 28. (PZ) A hazai német sajtó meglehetősen elkésett e közléssel: P összegyűjtött költeményeinek ez az első kiadása már márc. 15-én kikerült a sajtó alól (l. EPN 258).

Márc. 31. (Sp) Ségálas, Anais Ménard francia írónő (szül. 1814) „*Enfantines, poésies à ma fille*” [Gyerekségek. Versek leányomhoz] c. versciklusa (1844) annak idején nagy feltűnést keltett. Petőfi állítólag ezt akarta átültetni, de tervéből semmi sem valósult meg (l. PetMuz 1889. máj. 1., 3. sz., 130).

Ápr. 10. (Élk) Ez a karcolat később megjelent Nagy Ignác „Szúnyogok” c. kötetében is (l. alább, 1848. [máj. 10.] dátummal). — *Clauren*, Heinrich, eredeti nevén Heun, Carl (1771—1854) édeskés, szentimentális elbeszélések termékeny, egykor igen népszerű szerzője.

Ápr. 13. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. Az előadott dal szövege feltehetőleg P *A virágnak megtiltani nem lehet* . . . c. verse volt (l. alább ugyanennek az előadásnak ápr. 27-i ismétlését). A PHirl ápr. 15-i számának híréből csak annyit tudunk meg, hogy „Hollósy Cornélia . . . a második felvonásban Petőfinek egy népdalát éneklé el Egressy B. szerzeménye szerint” (l. EPN 272).

Ápr. 15. (Haz) Bizonyítottnak tekinthető, hogy ezt az érzelgős szerelmes verset, melynek „Eulália!!!” a refrénje, Petőfi írta tréfából, s barátja, Pálffy Albert neve alatt küldte meg a Hazánkknak. A P-kiadások az 1960-as évek óta a költő kétes hitelű versei közt tartják számon: VP 7. k., 633; jegyz. 648—649; „P. S. összes versei.” Petőfi Sándor művei. 1. k. Bp. 1976. (Magyar Remekírók.) 1200—

1201. stb. — a P szerzősége melletti végső bizonyítékra a jelen kiadvány hívja föl a figyelmet, l. gyűjtésünkben a Haz 1847. máj. 13-i közleményét.

— (Jk) Az 1847. márc. 15-én megjelent ÖK1 sikeréről van szó; ezt a kiadást az újdonságíró azért nevezi „második”-nak, mert nagyobb részt már kötetben megjelent (a V1-, V2-ben és a ciklusokat tartalmazó kisebb füzetekben kiadott) költeményeket tartalmazott. Volt azonban benne 67 új darab is (vö. EPN 259). A már itt kilátásba helyezett „újabb kiadás” (a két kötetes ÖK2) első változata 1848. febr. 1-én került ki a sajtó alól (l. EPN 382).

Ápr. 16. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT. Az elhangzott dal feltehetően *A virágnak megtiltani nem lehet* ... volt (l. alább ugyanennek az előadásnak ápr. 27-i ismétlését).

— (Ung) Az ÖK1 egyetlen számottevő hazai német nyelvű méltatása; korábban Dux Adolfot sejtették a D. jel mögött (l. „Studien zur Geschichte der deutsch-ungarischen literarischen Beziehungen.” Berlin, 1969. 295—296, ahol egyébként ezt a P-irodalomban korábban ismeretlen, érdekes egykorú kritikát részletesen bemutattuk), de több egyéb adat mellett a lap 1848. jan. 8-i számának 48. lapján olvasható glosszából kézzelfoghatóan kitűnik, hogy a D. jelű írások szerzője ekkortájt Diósy Márton, a lap munkatársa volt. — „*Freiheit und Liebe sind mein Verlangen*” stb.: az ÖK1 *Szabadság, szerelem* ... kezdetű mottójának legkorábbi német fordítása prózában. Vörösmarty elismerő véleményét a kritika szerzője a *János vitéz*-kiadás „Előbeszéd”-éből (Vahot Imre írásából) veszi: „ezen mű bármely irodalomnak diszére válnék” (l. EPN 58). — *Hrn. Tyroler*: T. József pesti rész- és acélmetsző mester az ÖK1 élén megjelent Petőfi-arcképnek nem készítője, hanem Barabás Miklós tusrajza nyomán metszője volt (l. VP 7. k., 393).

Ápr. 23. (Ung) *Petőfis Poesien*: az 1847. márc. 15-én megjelent ÖK1-ről van szó, melynek 3000 példánya néhány hónap alatt elkelt, s Emich már 1847 őszén új, kisebb alakú, kétkötetes kiadás előkészületeit kezdte meg. (L. FPÉ 3. k., 53—54, ill. e kötetben az Ung 1847. okt. 1-i adatát s ahhoz fűzött alábbi jegyzetünket.)

Ápr. 27. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT. Ennek a színlapnak a szövegéből következtethetünk arra, hogy Hollósy Kornélia az ápr. 13-i és 16-i előadáson is ezt a P-dalt adta elő a 2. felvonásbeli „énekleckén”. A másikat, melyet Wolf (Farkas) Károly énekelt, úgy látszik, ezen az ápr. 27-i előadáson iktatták először a műsorba. P-nek két *Szerelmes vagyok én* ... című és kezdetű költeménye van, mindkettő 1846 őszéről: az egyik „Vagy tán tűzbe estem?”, a másik „Megmondjam-e kibe?” szövegű 2. sorral folytatódik; a P-megzenésítések bibliográfiájából megállapítható, hogy Egressy Béni az *utóbbihoz* írt dallamot, amely 1851-től kezdve többször is megjelent (l. Isoz 70).

Ápr. 30. (Charivari) A. Ségalas asszonyról l. feljebb, jegyz. márc. 31.

— (Ung) *De Gerando*, Auguste (Ágost, 1819—1849) magyarbarát francia földbirtokos, író, több magyar vonatkozású mű szerzője (vö. Rubin Péter: Francia barátunk, A. de G. Bp. 1982.) Ez a gesztusa feltehetően összefügg az ÖK1 megjelenésével; ez iránti elismerését fejezhette ki a szóban forgó ajándék. Hogy P viszonzotta-e ezt, nem tudjuk; kapcsolatuknak e sajtóhíren kívül tudtunkkal semmilyen dokumentuma vagy egyéb nyoma nem maradt fenn. (Egyik levelét, amelyben a *Nemzeti dal* esküformuláját idézte, l. „Petőfi-adattár.” II. k., „Levelek” 131. sz., 1848. ápr. 13., l. ennek jegyzetét is.)

[**Márc.—ápr.?**] (Zsk.) („Játékszini Emlény.”) Lh.: OSzK—SzhT, PIM. A kiadvány részletesebb leírását, tartalmát l. MSzZskB, Zsebkönyvek, 763. sz. Eszerint a nagyváradi „Játékszini Emlény” e köteté az 1846. nov. 7-től 1847. febr. 28-ig játszott műsort tartalmazza, megjelenése tehát márciusnál korábbra nem tehető, de valószínűbb, hogy csak április folyamán került ki a sajtó alól. Ez idő szerint egyik verset sem tekinthetjük bizonyosan P-ének, kivált a „Kiért őrítsem a pohárt ...” kezdetű darabbal kapcsolatban merültek fel jogosnak tűnő kételyek (l. PKrK 1. k., 118—119), az „Üresen áll már a kancsó ...” kezdősorú „Bordal”-nak pedig a szóban forgó az egyetlen ismert egykorú közlése (erről l. feljebb, a győri Haz 1847. febr. 27-i adatának jegyzetét).

[**Ápr.**] (Kv., Tatay I.: „Elemi fi- és lánytanulók ...”) A kiadvány a HIH 1847. 4. sz., 19. szerint áprilisban került ki a sajtó alól. — *Tavaszi*: a szóban forgó *Mi két az ég!* c. vers ugyanis legelőször P kis, két darabból álló *Tavaszi* ciklusa I. sz. darabjaként jelent meg a PDI 1845. máj. 15-i számában (l. EPN 85).

Máj. 7. (BpHa) Zerffinek erről a szerzői jeleről l. feljebb, jegyz. 1847. febr. 18. (BpHa)

— (NemzU) Ebből az adatból is nyilvánvaló, hogy az illusztráció készült utóbb, s nem a költemény szolgált a „meglehetősen kezdetleges rajz magyarázatául”, mint Endrődi véli (EPN 280).

— (Wiener Zsch) Adalbert Stifter (1805—1868) osztrák író elbeszélései „Studien” c. alatt 1844-től kezdve — egyre bővülő változatokban — számos kiadást értek meg: a második, 4 kötetben, 1847—1848 folyamán került ki a pesti Heckenastnál a sajtó alól. (L. Petrik 1712—1860. 3. k., 444.)

Máj. 13. (Any.) Az egykorú nyomtatvány fénymásolatát l. Soproni Szemle, 1974. 2. sz., 103 (Pröhle Jenő: „Petőfi költészete és szelleme a soproni evangélikus liceumban a kiegyezésig” c. cikke keretében), a P-adatokattól közöltük. A „Csont a kóbor színész” c. paródiát azért számítjuk ezek közé, mert feltehető, hogy P egyik színészkalandjáról szól, tehát Csont: maga a költő (l. alább, szöveg és jegyz. [máj. 18.]). A paródia szövegét nyilván Tatay Istvántól, a soproni lyceum Magyar Társaságának tanárelnökeitől kapta meg a szavaló; a vers első közlése ugyanis éppen az ő nevéhez fűződik (l. alább, uo.). — *K—n Á—l* azaz Kaján Ábel: Pákh Albert író, P barátja álneve. — A soproni Magyar Társaság e rendezvényéről Pröhle cikkén kívül l. még Bodolay 104—105.

— (Haz) Ez a P-irodalomban mindeddig ismeretlen adat az utolsó láncszem annak bizonyítására, hogy a mindeddig kétes hitelűnek tartott *Eulaliához* c. vers P-nek — Pálffy Albert rovására elkövetett — tréfája volt. (L. feljebb, szöveg és jegyz. ápr. 15.) Pálffy — a lap tartalomjegyzékének tanúsága szerint — nem küldte el a Hazának a kilátásba helyezett „csinos beszélykét”.

[Máj. 18.] (Kv.) (Tatay I.: „Költészeti és szónoklati remek.”) A dátumot EPN-ből vettük át (302), de ott a leírás hiányos; ezúttal a kötet összes P-vonatkozásaira utalunk.

[—] (Kv.) (Tatay I.: „Költészeti és szónoklati remek.” „Csont.”) Arról, hogy Pákh Albert Garay „Kont”-jára írott paródiájában feltehetően P léta színészkalandját verselte meg, l. Fekete Sándor: PVsz 151—157, ill. Kiss József: „A helység kalapácsa.” MTA I. OK 31. k. (1979), 3—4. sz., 402. — A „K. Á.” = Kaján Ábel azonosságra nézve l. még gyűjtésünkben feljebb a soproni Magyar Társaság máj. 13-i örömmünnepeinek műsorát, amelyen a *K—n Á—l* szerző-megjelölés olvasható. A Társaság tanárelnöke Tatay István, a szóban forgó antológia szerkesztője volt. (L. még fenti jegyzetünket a máj. 13-i Any.-hoz.) — *Abday* Sándor (1800—1882) színész, színigazgató, a magyar vándorszínjátszás egyik érdemes úttörője.

Máj. 22. (Élk) Az ünnepély nyomtatott műsorának Petőfi-vonatkozásait l. gyűjtésünkben feljebb: máj. 13. [Any.] A felvétel „Torma” Gulyás: ÁL 443. szerint Atádi Vilmos volt; valószínűbb azonban Bodolay (323) feltevése: ti. hogy Vas Gereben rejtőzött e név mögé. (L. erről részletesebben Pröhle Jenő cikkének lapalji jegyzetét: Soprsz 1974. 2. sz., 101.)

Máj. 24. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT.— Hajdu-Alg: NSzZM szerint is a „Szökött katoná”-t adták 1847. máj. 24.-én.

[Máj.] (Kv.) (Lukács Pál: „Kis kert.”) P 1845. ápr.—máj. havi eperjesi tartózkodása idején személyes kapcsolatba került Lukács Pállal (1801—1873), kisgyermekek részére írt verseskönyvek már akkor országszerte ismert szerzőjével, aki ott nevelősködött (l. Hatv² 1. k., 721); együtt voltak akkor is, amikor kisebb baráti társaságban az Eperjes közelében fekvő sárosi várhoz kirándultak (uo. 722). A szöveg bizonyos tárgyi vonatkozásaiból, a „kebled viharát” kifejezésből s a verskörnyezetből (Kerényihez, Tompához, a P-vel ugyancsak összeismerkedett Novelly Józsefhez stb. intézett versek) ítélve feltehető, hogy Lukácsnak ez a költeménye P-hez szolt: ő a *Cipruslombokban* megénekelt Csapó Etelkát akkor gyakran emlegette, s az „álbarátok” említése is P-t sejteti: a költő felvidéki útján sokszor beszélhetett ilyen természetű tapasztalatairól; *Uti jegyzetei* elején is hangsúlyozza: „tempi passati, mikor én valakinek barátja voltam . . . tudni való azért, mert nem hiszem, hogy nekem barátom legyen” stb. (VP 5. k., 17.) — A kötet a HHH adata szerint (1847. 5. sz., 23) 1847 májusában jelent meg.

[—?] (Kv.) (Tavassy: „Nevelési emléklapok.” 3—4. füz.) A füzet a HHH 1847. 5. sz., 23. szerint május folyamán jelent meg; Tavassy bevezető ajánlásának keltezése május 1. A megjelenés dátumát ezek nyomán határoztuk meg.

Jún. 2. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT.

Jún. 3. (Ung) — *Hiador*: Jámbor Pál (1821—1897) írói álneve. A Hond már 1847. febr. 9-én mint „europai műveltségű költér”-t P rovására dicsérte (l. EPN 243), de az Ung csipős megjegyzésére a Hond munkatársának, Zerffi Gusztávnak a BpHa máj. 14-i számában * † * jel alatt megjelent tárcája adott okot, amelyben hosszasan hasonlított Hiadort P-hez, s végül az előbbi minősítette „valódi költő”-nek, az utóbbinak meg nyersen tudtára adta, hogy „a szolga ne tolakodjék az ur elé, a csárdák fia a szőnyegfedte salonokba” (EPN 298—301) — in den „*Életképek*” *aufgenommenen Antikritik*: ti. egy bizonyos „Tüskey Emma” (nem tudjuk, kinek az álneve volt) az Élk ápr. 3-i

számában (14. sz., 444—447) bírálta Hiador „Emléklapok egy főrangu hölgyhez” c. kötetét; az ő recenziójának „becsületét sértő” megállapításaira reflektált Hiador „Válasz”-ában (Élk 16. sz., ápr. 17., 518—521). — A Hiador—Szigligeti-féle plágiumvitára nézve, melyben az előbbi mint vádlót főként Zerffi képviselte, l. alábbi jegyzetünket (jún. 6., Ung).

Jún. 5. (Ung) *A helység kalapácsát* Geibel Károly pesti könyvkereskedő vette meg s adta ki 1844-ben. P ezt a művét is fel akarta venni az ÖK1-be (bizonyítja ezt Emich Gusztávval kötött „Szerződés”-e. l. VP 7. k., 638), de Geibel nem volt hajlandó lemondani a tulajdonjogról (l. uo. 655), sőt a kötet nagy sikere láttán megpróbálta a raktárában maradt példányokat ennek „pótléka”-ként eladni (hirdetését l. EPN 292, 293, PHirl 1847. máj. 9., BpHa máj. 11.) Ezt az eljárást a Jk máj. 20-i számában Jókai (☐ jegy alatt) nyilván P felhatalmazásával határozottan megbélyegezte, kijelentve, hogy „nem pótlék ez Petőfi költeményeihez, hanem szántszándékosan kihagyott műve a költőnek, melyet önmaga kitagadott és félrevelt” stb. (L. EPN 306, ill. Jókai: CB 1. k., 159—160, 692.) Mint feljebb láttuk, ez nem felelt meg a valóságnak, de kétségkívül jogos visszavágás volt a költő részéről.

Jún. 6. (Ung) Hiadorról l. feljebb, jegyz. jún. 3. (Ung). Annak idején nagy port felvert plágiumvitájában Zerffi Gusztáv volt a szószólója, aki külön röpiratban támadta meg Szigligetit („Mátyás fia mint Corvin és Törvénytelen vér.” Budán, 1847.). A polémiából az utóbbi került ki győztesen (l. Vértesy Jenő: „A magyar romantikus dráma.” Bp. 1913. 284—285; Jókai: CB 1. k., Bp. 1965. 821; PéK 441).

Jún. 10. (Ung) — *Bowring, Sir John* (1792—1872) angol államférfi, író, műfordító, magyar népdalfordításai „Poetry of the Magyars . . .” c. antológiájában jelentek meg (London, 1830). P költeményeinek tolmácsolásához, Kertbeny ösztönzésére, már 1847-ben hozzáfogott ugyan (két átültetése még ebben az évben meg is jelent egy londoni lapban, l. gyűjtésünkben a júl. 10-i és okt. 9-i adatot a Howitt's Journalból, ill. a hozzájuk tartozó jegyzetet), de ezt a munkát 1849—1859 közötti távolkeleti diplomáciai szolgálata miatt csak az 1860-as évek elején folytatta; sokat emlegetett nagy fordításkötete („Translations from Alexander Petőfi, the Magyar Poet”) 1866-ban jelent meg Londonban. (L. Varannai Aurél: „John Bowring és a magyar irodalom.” Bp. 1967. 203. l., ItFüz 60.) — Hogy Bowringnak — e hír értelmében — akkortájt tervezett Vörösmarty-fordításaiból elkészült-e valami, nem tudjuk. — *Moore*, helyesen Moore, Thomas (1779—1852) angol romantikus költő, az elvesztett ír szabadság dalnoka, Byron barátja és életírója. — *Didascalien*: célzás Zerffi Gusztávnak a Hond 1846. második félév-folyamában „didaskaliák” címmel megjelent gáncsoskodó színbírálat-sorozatára. L. 6. sz. mell.

Jún. 13. (Ung) Arról, hogy a D. feltehetően Diósy Márton szerzői jele, l. feljebb, jegyz. ápr. 16. Az itt érintett plágiumvitára nézve l. a jún. 6-i adat jegyzetét. A cikk szerzője „bácskai Byron”-on, „törökbecsei hattyú”-n a Zerffitől magasztalt Hiadort, Jámbor Pált érti, aki ekkor mint katolikus káplán a Bácskában élt.

Jún. 20. (Ung) A NemzU jún. 18-án (506. sz., 383) támadta az Ungart jún. 6-i, a Hiador—Szigligeti plágiumvitához kapcsolódó glosszájáért (l. feljebb, a szövegek között). — *la dame de quarante ans* (helyesen „La femme de . . .”): a francia regényt Petőfi 1843-ban fordította magyarra; a kötet „A koros hölgy” címmel jelent meg (vö. VP 6. k., 458).

Jún. 23. (Élk) Vahot: „Irodalmi levelek Tompa Mihályhoz” c. nyílt levél-sorozatának I. sz. darabja 1847. jún. 13-án jelent meg a PDI-ben; ebben P-t is említette, ill. célozgatott rá (vö. EPN 311). Válaszában Jókai, bár P-t csak az itt közölt részletben nevezi meg, egyebek mellett ezekre a rejtett utalásokra is reflektált. A cikk teljes szövegét l. újabban a Jókai kritikai kiadásban is (CB 1. k. 191). — Vahot nemcsak mellékletül adta a (részben Jókaitól is felsorolt) arcképeket a PDI-hoz, hanem „Nemzeti képesarnok”, „Képgyűjtemény” stb. címmel különféle sorozatokat állított össze belőlük, amelyeket aztán még éveken át jó pénzért árult (l. jegyz. 1847. nov. 3., Ung).

Jún. 29. (Ung) Arról, hogy a D. szerzői jel feltehetően Diósy Mártoné, l. feljebb, jegyz. 1847. ápr. 16. — *Mutter, Amme und Kind*: mint a cikk teljes szövegéből világosan kitűnik, e cím a Hond szerkesztőjét, P. Horváth Lázárt s egyik legbuzgóbb munkatársát, Zerffi Gusztávot, ill. magát a lapot jelenti.

Júl. 10. (Howitt's Journal) Ezt a tudomásunk szerint legelső angol nyelvű P-fordítást (az okt. 9-én közzétett másodikkal együtt) Iványi-Grünwald Béla említette először a londoni Irodalmi Ujság 1958. okt. 15-i számában (5. l.), Czigány Lóránt pedig — Iványi-Grünwald cikkére hivatkozva — részletesebben foglalkozott a két átültetéssel (Cz. L.: „A magyar irodalom fogadtatása a

viktoriánus Angliában, 1830—1914.” Bp. 1976. ItFüz 89. sz., 84—85, ill. 148). Felhasználta ezeket az adatokat már Varannai Aurél is „John Bowring és a magyar irodalom” c. könyvében (Bp. 1967. ItFüz 60. sz., 131), amelyből megtudjuk, hogy Kertbeny Károly, nyugat-európai utazgatásai során, 1847. máj. 23-án Londonba érkezett, s elsőként Bowringot kereste fel mint a magyar irodalom ismert „nagy barátját”; P-verseket olvasott fel neki magyarul és (többnyire saját fordításában) németül; ezek olyan hatással voltak a lelkes Bowringra, hogy „lázás izgalommal” mindjárt hozzáfogott angol nyelvű tolmácsolásukhoz. E munka egykorú gyümölcse az *Árvalányhaj a süvegem bokrétája* . . . , ill. a *Jövendölés* fordítása (az utóbbit l. alább, 1847. okt. 9. dátummal ugyanebből a lapból), további — feltehetően javarészt az 1850—1860-as években keletkezett — eredményeit pedig Bowring 1866-ban Londonban kiadott nagy, 240 lap terjedelmű fordításkötete tartalmazza (erről l. feljebb a jún. 10-i Ung-adat jegyzetét). A két korai fordítás szövege 1847 óta tudomásunk szerint sehol sem jelent meg; mi közvetlenül az oxfordi Bodleian Libraryból kaptuk a közlésünk alapjául szolgáló xeroxmásolatokat. (E helyütt is hálásan köszönjük az ott dolgozó Mrs Kati Evans gyors és készséges segítségét.) L. 6. sz. mell.

Júl. 25. (Élk) A zsebkönyv, amely P öt költeményét tartalmazta, éppen e hír közlésének napján, júl. 25-én jelent meg (l. EPN 318: a kötet leírása, a P-versek címeivel).

Aug. 12. (ErdHa) — *Szerdahelyi Nelli* (Prielle Kornélia, 1826—1906): színésznő, akivel P 1846 őszén, hirtelen fellobbanásában, házasságot akart kötni; 1847-ben feleségül ment *Szerdahelyi Kálmán*hoz (1829—1872), a híres Szerdahelyi Józsefnek ugyancsak színész fiához. Szerdahelyiné, mint a Mult és Jelen következő híréből kitűnik, a „nehány jeles népdal” között P-dalokat is énekelt (l. az alábbi jegyzetet). — *több verseni kihívást*: több ízben visszahívást.

— (Mult és Jelen) Szerdahelyi Nelliről, ill. Kálmánról l. az előző jegyzetet. — *új népdalok Petőfi verseire Egresi Bénitől*: nem tudjuk eldönteni, mit jelent az „uj” jelző; lehet, hogy azt a két megzenésítést, amely az egykorú színlapok tanúsága szerint a pesti Nemzeti Színház „Sevillai borbély”-előadása keretében 1847. ápr. 27-én, ill. jún. 2-án hangzott el: *A virágnak megtiltani nem lehet* . . . és a *Szerelmes vagyok én* . . . (Megmondjam-e kibe?) című verseket, vagy az ugyancsak Egressytől megzenésített *Ez a világ a millyen nagy* . . . és a *Kis furulyám szomorúfűz ága* . . . c. darabokat; az utóbbiakat tartalmazó kottafüzet ugyanis, mint feltételezzük, 1847-ben (ez esetben tehát még az év első felében) jelent meg. (L. szövé. és jegyz. az 1847. év-végi adatok között).

Aug. 22. (Élk) E hír, amelyet EPN a Függelékben közöl (539), megerősíti P zempléni táblabírává választásának 1847. aug. 5-i dátumát (vö. az alábbi jegyzettel).

Aug. 25. (Ung) A hír forrása nyilván az Élk aug. 22-i számának gyűjtésünkben is közölt adata volt (l. az előző jegyzet); maga a tisztújítás aug. 3-án ment végebe; korábban tévesen feltételeztük, hogy P és Ney Ferenc (1814—1889) író, költő táblabírákká választására is ekkor került sor (vö. VP 7. k., 390), ez valójában két nappal később, aug. 5-én történt.

Szept. 9. (ErdHa) Az „Unio” c. zsebkönyv, amely P-nek öt költeményét tartalmazta (közülük a *Tűz és a Rongyos vitézek* első közlés volt), EPN (318) szerint 1847. júl. 25-én jelent meg Kolozsvárt. Leírását, a P-versek közlésének körülményeit l. VP 7. k., 312—314.

Szept. 19. (Élk) Az eset elbeszélője Jókai Mór volt (ő írta a Mi hír Budán? c. rovatot; az adat újraközlését l. Jókai: CB 1. k., 312—317, a szóban forgó sor: 317; vö. még a jegyzettel uo. 777—778), ő idézett a *Járnak, kelnek sokan zöld erdőben* . . . c. korai P-versből. A pontos szöveg: „De veszik ők mind ezt csekélyebbnek” (l. PKrK 1. k., 59).

Okt. 1. (Ung) A „Die achtbare Hand” aláírás mögé rejtőző író a jelek szerint első kézből vette az ÖK 1 3000-es példányszámára vonatkozó értesülését, mert korábbi sajtóadatra nem akadtunk, később viszont két lap is átveszi és kommentálja a hírt, feltehetően éppen az Ung nyomán (l. EPN 348).

Okt. 5. (Hond) A szerző feltehetően azzal az Országh Antallal azonos, aki Szinnyi lexikona szerint (9. k., 1407—1409) 1818 körül született és 1878-ban halt meg; elsősorban fényképész és tollrajzkészítő volt, de fordítói és publicisztikai tevékenységet is folytatott; az 1850-es években a Divatcsarnokba írt cikkeket.

Okt. 9. (Howitt's Journal) John Bowringnak, a magyar irodalom egykori nagy angol barátjának és tolmácsolójának 1847-ben készült és közzétett, ill. későbbi P-átültetéseiről l. a júl. 10-én megjelent „I bound my nosegay . . .” (*Árvalányhaj a süvegem bokrétája* . . .) kezdetű fordításhoz fűzött fenti jegyzetünket. L. 6. sz. mell.

Okt. 10. (ErdHa) Greguss Ákos (Ágost) „Futár” c. röpirata 1847 augusztusában jelent meg Szarvason; ennek 2. fejezete az ÖK1 ellen intézett durva pamflet volt (szövegét l. EPN 322—336), a „Villanykák” pedig ugyancsak 1847-ben, Lipcsében kiadott epigrammagyűjtemény (l. Szinyei 3. k., 1437—1438).

Okt. 14. (PDI) Szász Károly (1829—1905) „Hegedüs” álnevére nézve l. alább, a nov. 20-i jegyzet (Haz). — A Kolozsvárt kiadott „Unio” c. zsebkönyvről s a benne megjelent P-versekről l. az ErdHa szept. 9-i adatának fenti jegyzetét.

Okt. 23. (Lit.bl) A névtelen cikk szerzője feltehetően a folyóirat szerkesztője: Wolfgang Menzel (1798—1873), a fiatal-korában haladó gondolkodású, de 1830 után nacionalista és reakciós német író, kritikus. Róla és erről a neki tulajdonítható (vagy tőle sugalmazott) recenzióról l. Turóczi-Trostler József írását (MIVI 2. k., 558—560). L. 7. sz. mell.

Okt. 24. (BILitUnterh) Wolfssohn, Wilhelm (1820—1865) oroszországi (ogyesszai) származású német publicista, kritikus. E P-recenziójának részletes bemutatását és méltatását l. Turóczi-Trostler: MIVI 2. k., 560—562. — *seinen ... schon früher in den „Sonntagsblättern“ erschienenen Aufsatz:* ti. az „Ungarns Literatur” c. bevezető tanulmány már a Sonntagsbl 1846. ápr. 29-i számában megjelent, l. feljebb, jegyz. 1846. szept. 21. (WienerZsch). — *um die Küche schlich der Stutzer her und hin: a Farkaskaland úrfija a kunyhó előtt „sompolyog”;* Dux tehát félreértés folytán fordította „Küche”-nek (konyha). L. 8. sz. mell.

Okt. 28. (PHirl) P Nógrád megyei táblabíróvá választása a beszámolóból megállapíthatóan a megyegyűlés 3. napján, okt. 19-én történt.

Okt. 29. (Ung) A költőt összesen három vármegye választotta táblabírájává: először, 1845. ápr. 29-én, Gömör (l. feljebb, jegyz., 1845. jún. 22. BpHa); azután 1847. aug. 5-én Zemplén (l. jegyz., aug. 25., Ung), végül a szóban forgó Nógrád; ez az utóbbi választás a PHirl okt. 28-i számában közölt beszámolóból megállapíthatóan okt. 19-én történt (l. az adat fenti jegyzetét). Vö. még VP 7. k., 390.

Nov. 3. (PDI) Vahot 1845. júl. 3-a óta, amikor P arcképét adta mellékletül a laphoz, több olyan, változó összeállítású „arcképalbum”-ot kínált a közönségnek, amelyben Petőfi portréja is szerepelt (ezt megelőzően: 1846. [febr. 20. körül], aug. 8., okt. 31.).

Nov. 8. (Schm) Azt a nyílt levelet, amelyre a 7. jelű újdonságíró reflektál, feltehetően Zerffi Gusztáv tette közé a Hond-ben, gúnyos lapalji jegyzetek kíséretében. Hatvány feltevése szerint maga a levél is Zerffi hamisítványa volt; Vadnay Károly azonban egyik emlékezésében előadja, hogy ötdömágával írta miskolci tanuló korában: rá akartak ijeszteni vele a költő ellen hadjáratot folytató lap szerkesztőjére. (Vö. Hatv² 2. k., 119—120, ill. Vadnai Károly: „Elmúlt idők.” Bp. 1886. 28—30.)

Nov. 9. (Hond) P hasonló című és kezdősorú, ugyancsak öt 8-soros strófából álló és refrénes költeménye két héttel előbb, az Élk okt. 24-i számában jelent meg (l. EPN 353). Nyilvánvaló tehát, hogy *ellenversről* van szó (ezt Endrődi uo., P versével kapcsolatban, cím szerint említi is, de a szöveget nem közli): a szerző (a később Tatár Péter néven, nagyarányú ponyvairodalmi tevékenységéről ismertté vált író, költő, 1818—1878) P-nek válaszol: „A szent jogok ős istené”-re hivatkozva elutasítja a „szabadság” fogalmának új, forradalmi értelmezését; bár utalásai sok esetben homályosak („igaz propheták”, „Egy igaz isten”, „Egy önző csoport” stb.). — *honfi-rény:* honfi-erény. — *ortüz:* orv-tüz, orvul előidézett tűz.

Nov. 14. (Élk 639.) Feltehetően Jókai Mórtól írt gúnyos glossza a Hond nov. 2-i számában közzétett, szerkesztői jegyzetekkel kísért, fenyegető levélre. (L. a Jókai kritikai kiadásban is: Jókai: CB I. k., 372.) Szerkesztői koholmánynak tartja, holott miskolci diákok írták, ha nem is hatvanketten (l. feljebb, jegyz., nov. 8., Schm). — *a B. P. Hiradó e' puffot [értsd: blöff] szentül elhiszi:* a BpHa nov. 7-én adott hírt a Hond-ben megjelent levélről, s megütközését fejezte ki (vö. EPN 363).

— (Élk 640.) Ez a hír Martinkó András fejtegetései szerint („Költő, mű és környezet. Kérdőjelek a Petőfi-irodalomban.” Bp. 1973. 196—197) a *Bolond Istókra*, nem pedig *A táblabíró* c., befejezetlenül maradt „vig hősköltemény”-re vonatkozik. Ez utóbbi feltevés hagyományos volt a P-irodalomban, talán azért, mert a költő két héttel később ebből tett közé mutatványt az Élk-ben. (L. EPN 366.) — A Mi hir Budán? c. rovatot maga a szerkesztő, Jókai Mór gondozta, aki ekkor tudvalegőleg együtt lakott a Petőfi-házaspárral, tehát a költő terveiről, munkáiról közvetlenül szerezte értesüléseit.

— (MSzépírSz) Az „Unio” c. zsebkönyvről és a benne megjelent Petőfi-versekről l. feljebb, az ErdHa szept. 9-i hírének jegyzetét.

— (NemzU) A PDI nov. 11-én közölte az itt cáfolt hírt (l. EPN 364), amelyet a BpHa nov. 19-i és az Ung nov. 24-i száma is átvett (l. uo. 366, ill. gyűjtésünkben). Cáfolatát a NemzU nov. 28-án kicifrázva megismételte (l. e kötetben is). A helyreigazítás jogosságát végül, dec. 9-én, a PDI is elismerte (l. EPN 370).

Nov. 16. (Ung) Feltehetően a *Bolond Istók* c. költeményről van szó, l. feljebb, jegyz., nov. 14., Élk 640.

Nov. 17. (Ung) A P védelmében írt levelet — gúnyos lapalji jegyzetekkel — a Hond nov. 2-i számában tették közzé (l. erről és a levél hitelességének kérdéséről feljebb írt jegyzetünket, nov. 8., Schm).

Nov. 20. (Haz) Az adatot említi EPN is (366), de a szöveget nem közli; arról sem tud, hogy „Hegedüs” Szász Károly (1829—1905) álneve; ez az azonosság nemcsak Gyulai Pálnak egyik, Szász Károlyhoz intézett leveléből tűnik ki (l. „Petőfi-adattár.” II. k., „Levelek” 99. sz.), hanem e költemény bizonyos tárgyi vonatkozásából is (l. alább a magyarázatokat). — *Petőfiné naplója*: P felesége 1846—1847-ben írt kézírásos feljegyzéseinek több részlete megjelent az Élk, ill. a Hazánk hasábjain (l. VP 5. k., 249); Szász K. költeménye ezek közül arra vonatkozik, amely a Hazánk 1847. okt. 30-i számában „Naplótöredékek (Erdőd, 1846—1847)” címmel látott napvilágot (l. EPN 355). — *Fanni lelke*: Kármán József „Fanni hagyományai” c. regényének hősnőjére utal. — *Van még egy harmadik testvéretek*: Szász K. itt unokanővére: Szász Polyxena (1832—1853) írónőre céloz, kit 1853-ban feleségül vett. (A fiatalasszony hamarosan meghalt, s verseit férje adta ki „Iduna hagyományai” címmel (Pest, 1853). Vö. még „Petőfi-adattár.” II. k., a Szász K. naplójából közölt részletek („Naplók,” 8. sz.) jegyzetével.

Nov. 21. (Élk) A Mi hír Budán? c. rovatot — mint feljebb említettük (l. jegyz., nov. 14., Élk 634) — Jókai, az Élk szerkesztője gondozta (a szóban forgó szöveget l. a Jókai kritikai kiadásban is: CB I. k., 387), aki ezt az esetet, mely nyilvánvalóan Petőfivel történt, magától a költőtől mint lakótársától, ill. a folyóirat munkatársától hallhatta. P-t egyébként is elég volt csak neve kezdőbetűjével emlegetni, azonnal ráismertek mint a legolvasottabb, legnépszerűbb poétára, s az esetnek Jókaitól kicirkalmazott előadása mögül is ki lehet hallani az ő bosszús-gúnyos kifakadását. — *cadentiákkal*: rímekkel. — *acrostichonnal*: ti. olyan sor- vagy strófafelező betűkkel, amelyekből valamely név vagy egyéb értelmes szöveg kerekedik ki. — *Gáspár nap*: dec. 28.

Nov. 24. (Ung) A hír korábbi közléseiről és cáfolatáról l. feljebb, jegyz., nov. 14. (NemzU).

Nov. 26. (NemzU) Nem tudjuk, mi volt e hír forrása, s hogy mi lett volna ez a „maradandó becsü emlék”.

Nov. 28. (NemzU) Az előzményekről l. feljebb, jegyz., nov. 14. (NemzU)

Dec. 5. (Élk) „*a kaszás csillag*” (az Orion csillagkép magyar népi elnevezése): nem tudjuk, ki lehetett ez a nagykarolyi levelező; az Élk 1847. nov. 7-i szám borítólapján jelent meg első írása, ezt Jókai dicsérte, s továbbiak írására biztatta a szerzőt. Költő lehetett, mert magát „harmad- vagy negyedrendű bolygócsillag”-nak nevezi. — *Kölcseynek Tempéjének műsa-leányát*: Tempe az Olümposz mellett húzódó, természeti szépségéről híres völgy volt az ókorban; a levél írója Szatmár vármegyét, a Szamos vidékét érti alatta, ahol Kölcsey 1815-től haláláig élt és alkotott, s ahol — az erdődi kastélyban — Szendrey Júlia nevelkedett. — *az ő szép Naplója*: Julia naplójának arról az 1847. évi részletéről van szó, amely az Élk nov. 7-i számában jelent meg (l. EPN 362). — *hervadatlan nefejejts-koszorút fűztünk*: e sorokból kivehetően a levélíró és Júlia korábbi ismeretségi körének más tagjai üdvözlő verseket intéztek a „Napló” szerzőjéhez, s e nyílt levélhez csatolva elküldték az Élk szerkesztőjének közlés végett. Jókai szerkesztői üzenete a dec. 19-i, 25. sz., 802. lapján feltehetőleg ezekre (is) vonatkozott: „Mind azon versek, melyek ez ideig Petőfinéhez irattak, nem ütök meg a kívánt mértéket.”

— (MSzépírsz) „*Borod sötét . . .*” stb.: Vörösmarty „Rosz bor” c., 1844-ben írt versének egyik sora. — *kecskerágó*: l. P *Piroslik a kecskerágó . . .* c. versét. — *ugy jóllaktam hogy még*: P *Ebéd után* c. versének kezdősora.

Dec. 8. (Ung) P-né „Ábránd” c. írása (naplójának újabb részlete) az Élk dec. 5-i számában jelent meg; az ígért fordítást az Ung dec. 16—17-i számában tették közzé (l. alább ehhez írt jegyzetünket).

Dec. 12. (Élk) A Zerffitől Hiador nevében indított plágiumperről l. feljebb, jegyz., 1847. jún. 6. — *Egyike e két szép urnak*: ti. Zerffi Gusztáv, aki feltehetőleg 1846 májusában próbált a *Felhők*

ciklus németre fordítása kapcsán a fenti módon közeledni P-hez, majd, amikor a költő elutasította, nagyszabású támadóhadjáratot indított ellene a Hond-ben. (Vö. Pék 436—437). A Mi hir Budán? c. rovatot Jókai gondozta, aki mint a költő lakótársa közvetlenül tőle értesülhetett az esetről.

Dec. 16. (PZ) Einhorn Ignác (a későbbi Horn Ede, 1825—1875, író és politikus) azért lehetett az E. jelű cikk szerzője, mert 1845-től kezdve munkatársa volt a PZ-nak (l. Szinyei 4. k., 1089, Horn E. címszó), s P költői működését már előbb is figyelemmel kísérte (l. TanPet 162). Hiadorról (Jámbor Pál) l. feljebb, jegyz., 1847. jún. 3. — *Schwanengesänge*: Hiador „Hattyudalok” c. verseskötete (Pest, 1843). — Hiador „plágiumpere”: l. feljebb, jegyz., 1847. jún. 6.

Dec. 16—17. (Ung) Szendrey Júlia naplója szóban forgó részletének eredetije „Ábránd” címmel az Élk 1847. dec. 5-i 23. számában jelent meg (l. EPN 367). Hogy a fordító D. jele minden valószínűség szerint Diósy Márton nevének kezdőbetűje, arról l. feljebb, az Ung 1847. ápr. 16-i adatához fűzött jegyzetünket. — *deren unlängst veröffentlichtes Tagebuch*: ezt a korábban kiadott naplórészletet l. „Petőfiné Naplója 1847” cím alatt az Élk 1847. nov. 7-i számában (vö. EPN 362).

Dec. 19. (PHirl) A költő két nagyobb prózafordítása évekkel előbb, 1843-ban, ill. 1844-ben jelent meg először a „Külföldi Regénytár” c. sorozatban (l. feljebb, szöv. és jegyz., 1843. nov. 15., Ath, ill. 1844. febr. 4., Jk). A kiadók a még raktáron maradt készletet hirdetik, de *A koros hölgyet* ezúttal Cervantesnek (Lukács Mórictól spanyol eredetiből fordított) „A bőkezű szerető” c. elbeszéléssel egy kötetbe fűzve adták ki. (Ez korábban a sorozat 12., s *A koros hölgy* a 16. kötete volt, l. Petrik 1712—1860. 3. k., 192—193.) Megjegyzendő: a hirdetés szövege megtévesztő, mert a másik fordító nevét nem tüntették fel. EPN (375) nem szövegűhen közli az adatot.

[Dec.] (Kv.) (Gáspár—Kovácsi) Ez az olvasókönyv 1848-as évszámmal, de még az előző év végén jelent meg, tehát decemberben kerülhetett ki a sajtó alól. — Megjegyezzük, hogy a tartalomjegyzék megfelelő helyén P-t is megnevezik mint a tőle közölt vers szerzőjét.

[1847 folyamán] (Zsk.) (Pápa) A megjelenés dátumát nem tudjuk pontosabban meghatározni. Lh.: OSzK—SzhT. Részletesebb leírását l. MSzZskB, Zsebkönyvek, 0787. sz. A zsebkönyvben közölt P-versek címei önkényesek, nem a költőtől valók.

[—] (Zsk.) (Székes-Fejérvár) A megjelenés pontosabb dátumát nem tudjuk meghatározni. Lh.: OSzK—SzhT. Részletesebb leírását l. MSzZskB, Zsebkönyvek, 1019. sz. — A P-versekre nézve l. az előző jegyzetet.

[1847?] (Z.) (Egressy B.: „Ez a világ ...”) Lh.: OSzK—Zt, Mus.pr. 5333. — Hollósy Kornéliát (1827—1890), akinek Egressy Béni e dalokat ajánlotta, 1846. aug. 24-én szerződtek a Nemzeti Színházhoz (l. MSzínLex 2. k., 261); 1847 áprilisában lépett fel először Rossini „Sevillai borbély” c. operájának Rosinájá szerepében, s az „éneklecke” dalbetéteként Egressy Bénitől megzenésített P-dalt adott elő. Nyilvánvaló jele volt ez a márc. 15-én megjelent *Összes költemények* kedvező fogadtatásának, s talán éppen a költő növekvő népszerűsége magyarázza azt a sikert is, amelyet a „Sevillai borbély” az új szereposztásban és az új dalbetéttel aratott: április folyamán háromszor játszották (13-án, 16-án és 27-én), s jún. 2-án újabb előadásra került sor (l. gyűjtésünkben a színlapok leírását). Feltehető, hogy Egressy e sikerekért ajándékozta meg a művésznőt e kiadvánnyal, amely két P-dal megzenésítését tartalmazta. Ezen az alapon tesszük fel, hogy ez az (évezlész nélküli) kotta 1847-ből való. E P-dalok tudomásunk szerint nem hangzottak el az említett operaelőadás keretében: a Hollósy Kornéliától 1847 áprilisában és június elején énekelt (említett) dalbetét feltehetően kezdettől fogva „A virágnak megtiltani nem lehet ...” volt (l. az ápr. 17-i adat jegyzetét), később meg a „Temetésre szól az ének ...” (l. Színl., 1848. febr. 9.); partnere Wolf (Farkas) Károly is más P-dalokat adott elő (l. még Színl. 1848. júl. 22., okt. 6.). — Nem zárhatjuk ki azonban azt a lehetőséget sem, hogy ezek a megzenésítések 1847 előtt, a „Sevillai borbély”-előadásoktól függetlenül keletkeztek és jelentek meg.

1848

Jan. 1. (Haz) Pap Gábor (1827—1895; 1841—1842-ben Pápan P iskolatársa; ref. lelkész; 1874-től püspök) 1847 őszétől kezdve két éven át Bécsben tartózkodott, s a Hazánkon kívül az Élk-nek is küldött cikkeket az osztrák kulturális életről, majd a bécsi forradalmakról (Szinyei 5. k., 281—284). — *Vogl, Johann Nepomuk* (1802—1866) osztrák költő, „Klänge und Bilder aus Ungarn”

[Magyarországi dallamok és képek] c. kötetének harmadik, bővített kiadása Bécsben, 1848-as évszámmal, 1847 végén került ki a sajtó alól.

Jan. 9. (Élk) Nem tudjuk, hogy ki rejtőzött a Rhadamanthus álnév mögé. A szóban forgó versek szövegét, Jókai gúnyos bevezető soraival, l. a Jókai kritikai kiadásban: CB 1. k., 543—546. — *Hugó Károly* (családi nevén Bernstein Fülöp; 1806 körül—1877) főként német és francia nyelven alkotó magyar drámaíró, akinek igazi színpadi siker sosem jutott osztályrészül.

Jan. 16. (VasUjs) Az idézet 1. sora helyesen: „Hejh, csak oly gyors lenne honja”.

Jan. 18. (ErdHa) P *Összes költeményeinek* 2., kétkötetes kiadása (az ÖK2 legkorábbi változata) 1848. január végén jelent meg (l. alább, jegyz., 1848. jan., H1H).

— — (Haz) Vajda verséről mint a „Petőfi-féle lírikusi magatartáshoz” való idomulás példájáról l. Barta János cikkét: ItK 1958. 351. Keletkezési körülményeit a kritikai kiadás ismerteti („Vajda János Összes művei.” I. k., „Kisebb költemények.” 1844—1860. Bp. 1969. 351).

Jan. 20. (Morg) A magyar származású német költőről, Beck Károlyról (1817—1879) és tervezett P-fordításairól l. Martinkó András: „Petőfi és Beck Károly.” PMozaik 160—174, ill. Kiss J., ItK 1973. 1. sz., 38—39; ez utóbbi helyen szó van arról is, hogy a „Monatsrosen” 1848. évi első két füzeté csak Beck eredeti költeményeit tartalmazta, a 3. füzet pedig, amelybe fordításait szánta (vö. gyűjtésünkben a WienerZsch 1848. márc. 4-i hírével), a berlini forradalmi események miatt már nem látott napvilágot: Beck folyóirata a két füzet megjelenése után megszűnt.

Jan. 23. (Élk) Nem tudjuk, ki rejtőzött a Rhadamanthus álnév mögé. Kétségtelen, hogy az „országosan elismert és becsült, legnépszerűbb” magyar költőn P-t érti. Az Akadémia és a költő közötti hűvös viszonyt jól értesülten és az ő nézőpontjából ítéli meg. Jókai emlékezése szerint P-nek többször felajánlották a Tudós Társaság (és a Kisfaludy Társaság) tagságát, de egyiket sem fogadta el (vö. VP 7. k., 405). — Ezt az adatot EPN (381) tévesen a NemzU jan. 23-i számára utalva (de az Élk füzet- és lapszámával) közli.

Jan. 26. (Sp) (Shakespeare-fordítás híre.) — *ein Frauenzimmer*: Adorján Boldizsárné, aki néhány évvel előbb még mint „Lemouton Emilia kisasszony” fogott hozzá Shakespeare összes drámáinak prózában való lefordításához, de csak ötlet készült el; ezeket 1845-ben kiadta. (L. alább, jegyz., febr. 26., a TWb második híréhez.)

Jan. 29. (Morg) E híradás értelmében az „Ellenőr” c. „politikai zsebkönyv” már 1848. január utolsó napjaiban kikerült a sajtó alól. Endrődi még febr. 5-re datálta a megjelenését (l. EPN 383; uo. l. a kötet leírását, a benne megjelent P-költemények felsorolásával; a részletes tartalomjegyzéket gyűjtésünkben a PHirl-ban közzétett hirdetés nyomán 1848. márc. 19-i dátummal közöljük).

Jan. 30. (Élk) A szavalatról szóló mondatot l. még EPN 382, de tévesen a NemzU híreként. Megjegyzendő, hogy *A nép nevében* c. vers nem jelent meg P életében, a szavalo tehát a költő kéziratát vagy az arról készült másolatot használta. — *Makay*: egy másik egykorú közlemény szerint (l. EPN 383) „Makay I. ügyvéd”.

[**Jan.**] (H1H) Az 1848. évi *Összes költemények* még raktáron lévő példányai és az 1848. évi, frissen megjelent kétkötetes zsebkiadás (az ÖK1, ill. az ÖK2a) hirdetése. A H1H adata azt mutatja, hogy ez utóbbi már a január végi napokban kikerült a sajtó alól. EPN (382) febr. 1-re datálja.

Febr. 5. (ÁbrF) A Fővárosi posta c. r. legutolsó, Vörösmarty és P Shakespeare-fordítási vállalkozásáról szóló híret Endrődi már közölte (l. EPN 383), de ez az adat elkerülte a figyelmét.

— — (Sp) *binnen einem Jahre die dritte Auflage*: P *Összes költeményeinek* ez a kétkötetes kiadása annyiban volt harmadiknak tekinthető, hogy az előző, az 1847. évi ÖK1 is nagyjából már kötetben kiadott költeményeket tartalmazott (l. feljebb, jegyz., 1847. ápr. 15. Jk): az „egy éven belül” megjelölés azonban még ebben az esetben sem áll.

Febr. 5., 8. (MagLitAusl) Újra közli és értékeli Turóczi-Trostler József „Petőfis Eintritt in die Weltliteratur” c. tanulmánya 2. részének keretében (ALitt 1961. IV. k., 34—40). Ennek magyar fordítására utaltunk a közlést követő összefoglalás végén. Ugyanezeket az emlékeit dolgozta fel később Kertbeny „Silhouetten und Reliquien” c. munkája 2. kötetének (Wien—Prag, 1863) P-fejezetében (50—55), ill. „Petőfi és budapesti barátai, 1844—1846” c. tanulmányában is (A Petőfi-Társaság Lapja 1877. évf. 1—3. sz.). — *A mottó* P *Egri hangok* c. költeménye 3. versszakának fordítása (Kertbenytől). — Kertbenynek a második lapalji jegyzetben foglalt bibliográfiai adatai jórészt hibásak: C. (helyesen A[dolf]) Dux fordításkötete nem 1847-ben, hanem 1846-ban jelent meg; Alfred Brommerről és P-fordításairól semmit sem tudunk (korábban Bronner alakban említik, l. szövb. és

jegyz., 1846. máj. 5. Pann 207), bizonyos, hogy Pesten sem akkor, sem később nem jelent meg ez a kötet, s nincs nyoma a német filológiai forrásokban sem; Kertbeny vállalkozása az itt tervezett hamburgi 1848. évi kiadás helyett egy évvel később Frankfurt am Main-ban valósult meg (leírását l. gyűjtésünkben 1849. júliusi keltezéssel); Beck sosem adta ki összegyűjtött P-fordításait (l. feljebb, jegyz., 1848. jan. 20., Morg); az angol fordításkötet adatai is légbőlkapottak (Kertbeny az akkor még csak tervezett kötetet már mint kiadottat tünteti föl): Richard Butler nevű P-fordítóról egyáltalán nincs is tudomásunk, de talán arról az Ede Dundas Butlerről van, már itt szó (vagy valamelyik felmenőjéről?) aki 1881-ben adott ki Londonban egy kötet P-fordítást; John Bowring pedig, aki itt mint életrajzi bevezetés szerzője szerepel, Kertbeny ösztönzésére még 1847-ben maga fogott hozzá P költeményeinek fordításához, de átültetései csak 1866-ban álltak össze köteté (l. feljebb, az Ung 1847. jún. 10-i adatahoz kapcsolódó jegyzetünket). — „*Les Hongrois!*“ *sagt Voltaire* stb.: „A magyarok — mondja Voltaire — büszke és nagylelkű nép; uralkodóinak támasza, zsarnokainak ostroma!” — *auf der hiesigen Universität, wo er sich befindet*: téves adat; P sosem volt a pesti egyetem hallgatója. — *Der junge talentvolle Dichter Bokady*: helyesen Bakody Tivadar (1825—1911) akkor orvostanhallgató, később a hasonszenvi gyógyászat tanára, német nyelven verselt, 1846-ben „Traumbilder” c. kötetét jelent meg Pesten. — *Szezelem gyöngyei, Cipruslombok*: Kertbeny téved: a *Cipruslombok* jelent meg előbb, ezt szentelte a költő Csapó Etelka emlékének; a másik ciklust a később megismert Mednyánszky Bertának ajánlotta. — A *Csillagatlan éjek* P-nek tervezett, de meg nem valósult ciklusa volt, Kertbeny méltatása feltehetőleg a *Felhők* ciklusnak szól: ez ugyanis éppen akkortájt jelent meg, amikor az új versfüzér tervéről szóló hír (vö. feljebb, jegyz., 1846. máj. 2.) L. 9. sz. mell.

Febr. 6. (Kiskövet) A folyóiratnak ehhez az évfolyamához a kutatás idején nem tudtunk hozzáférni (tudomásunk szerint csak Kolozsvárt van példánya), ezért nem adhatjuk a pontos szöveget.

Febr. 9. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzHt.

Febr. 11. (Ung) — *So eben*: az Ungar „friss” értesülése meglehetősen elkésett, hiszen — mint láttuk — az ÖK2a már január utolsó napjaiban megjelent (vö. feljebb, jegyz., 1848. jan., HIH).

Febr. 18. (BpHa) A lap feltűnően nagy késéssel veszi át a Shakespeare-fordítási vállalkozásnak a magyar és német sajtóban már egy hónappal korábban napvilágot látott híret (l. szövv., ill. jegyz., 1848. jan. 19., Morg; jan. 26., Sp; jan. 27., Ung stb.).

Febr. 19. (MagLitAusl) C. M. B. = Kertbeny Károlyról mint e naplójegyzetek írójáról l. a korábbi közleményt és jegyzetét: 1848. febr. 5., 8. — Az idézett mondatban Kertbeny P-nek *Palota és kunyhó* c. költeményére céloz. — *Keepsakes*: emlékkönyvek.

— (Sp) A Hoffmann Károlytól készített fordítás a lap márc. 8-i számában jelent meg, l. gyűjtésünkben is.

Febr. 20. (PZ) Birnbaum Gusztáv budapesti születésű újságíró, egy időben a pozsonyi Pannónia munkatársa, később a PZ színikritikai rovatának szerkesztője (Szinnyei). (Közelebbi életrajzi adatok nem állnak rendelkezésünkre; vö. még TanPet 163—164, 171—174). Valószínű, hogy ő irt a márc. 15-e utáni hazai német sajtóban „Körtvélyesi” néven (Birnbaum = körtefa).

— (VasUjs) A *Kard és lánc* c. verset az Élk 1848. jan. 2-án megjelent l. sz. közölte.

Febr. 26. (TWb, a Literarisches c. r. második adata.) *Fräulein Emilie Lemouton*: Lemouton Emilia ekkor már Adorján Boldizsárné volt (1827—1869; l. Szinnyei l. k., 71—72). Mint fiatal lány fogott hozzá Shakespeare drámáinak prózában való lefordításához. Előfizetési felhívása szerint az összes darabok átültetését tervezte 38 füzetben, de csak az 1—5. füzet jelent meg (Pest, 1845). A vállalkozás ezzel meg is szűnt, egyrészt anyagi okból, másrészt azért, mert a kiadott fordítások igen kedvezőtlen bírálatban részesültek, s a próza fordítás ekkor már nem elégítette ki az igényeket. (L. Bayer József: „Shakespeare drámái hazánkban.” Bp. 1909. l. k., 51—54.)

Márc. 2. (AllgThZ) Alaposan elkésett „előzetes” hír az ÖK2a-ról, amely már egy hónappal előbb meg is jelent. Nem valószínű, hogy ez a hír már az ÖK2b előrejelzése lett volna, hiszen erről a magyarországi sajtóban egyáltalán nem esik szó később sem. — *Ferencz*, Karl: Korn Fülöp (Philipp Korn) újságíró, pozsonyi antikvárius, írói álneve (l. PéK 418).

Márc. 4. (MagLitAusl) *von welchem Unternehmen demnächst der erste Band* stb.: a tervezett magyar összkiadás első és egyetlen megjelent kötete P Coriolanus-fordítását tartalmazta, amely EPN (419) szerint 1848. máj. 10-én hagyta el a sajtót. — *eine Gesamtausgabe in 24 Bänden* stb.: vaskos tévedés, mert Lemouton Emilia vállalkozása öt füzet kiadása után félbeszakadt (1845-ben, l. feljebb,

jegyz., 1848. febr. 26., TWb), — az 1847-ben befejezett „24-kötetes összkiadás” csak az újságíró képezetében létezett!

— (Wiener Zsch) A fordításokat tartalmazó 3. füzet a berlini forradalom kitörése miatt már nem jelenhetett meg (l. feljebb, jegyz., jan. 20.).

Márc. 8. (Sp) Az Élk febr. 20-i számában megjelent *Rózsavölgyi halálára* c. költemény fordítása; ennek keletkezéséről l. Kiss J., ItK 1973. 41—42. A fordító Hoffmann Károlyról feljebb, az 1845. nov. 3-i adat (Schm), ill. alább az 1848. márc. 15-i röplap jegyzetében írunk.

Márc. 9. (Hond) Azt a bordalt, amelynek kezdetét a szóban forgó tudósítás idézi, a P-kutatás a költő kétes hitelű versei közt tartja számon (l. pl. „Petőfi Sándor Összes versei.” Bp. 1976. 1200. ill. 1268, PKrK 1. k., 118—119. stb.)

Márc. 14. (Ung) A szóban forgó rajz az ÁbrF márc. 4-i., 10. számában jelent meg (73. l.). Nincs rajta semmi jele annak, hogy (ismeretlen) készítőjét P *Rózsavölgyi halálára* c. verse inspirálta volna. Az Ung híre a „Geiger” (hegedűs) kifejezéssel a Sp márc. 8-i számában megjelent fordításra utal, amely így kezdődik: „Alter Geiger, sage an ...” stb. (l. a szövegek között).

[**Márc. 15.**] (Röpl.) (Hoffmann K. *Nemzeti dal*-fordítása.) Lh.: PIM Any. 61.59. — Hoffmann Károly (1829?—1882) újságíró és költő, aki a *Nemzeti Dal* újságzólván rögtönözve fordította németre. Róla és a fordításról, amely már 15-én a déli órákban megjelent, l. Pék 413—417, ill. TanPet 142. L. 10. sz. mell.

[**Márc. 16?**] (Any.) (Német nyelvű, Zerffi fordítása.) Lh.: OSzK — Any.-tár 1848. 8-adrét, márc. 15., 928. sz. — Valószínűleg előre kiadott klny. a Sp márc. 18-i számának szedéséből (a Sp 15-ét követően e napon jelent meg először). Maga a tudósítás szövege is a fordító Zerffi írása (l. alább, a Sp márc. 18-i adatához fűzött jegyzetet). A *Nemzeti dal* e fordításának keletkezési és közlési körülményeiről l. Pék 455—459.

[—] (Falr.) („A rend és közsénd ...” kezdetű.) Lh.: OL R 32. (Vö. Kiss D. 79; 34. sz.)

[—] (Falr.) („Das mit der Aufrechterhaltung ...” kezdetű.) Lh.: FSzEK Budapest-gyűjtemény: B 939/2/1848. 3. 16.

[—] (Falr.) (Magyar és német nyelvű közlemény.) Lh.: OSzK—Any.-tár.

[—?] (Röpl.) [Dux A.] (*Nemzeti dal*-fordítása.) Lh.: OL R 32. (vö. Kiss D. 70.; 2b sz.), FSzEK B 831/1/1848. stb. A röplapon a fordító neve nincs feltüntetve, de az Ung márc. 17-i száma ugyanezt a szöveget már Dux neve alatt közli (l. gyűjtésünket). Duxról, a fordítás keletkezési körülményeiről, egykorú közléseiről l. Kiss J., Pék 425—434; itt található a márc. 16-i keltezés indoklása is (vö. még alább jegyz. márc. 19., PrZ).

— (PHirl 217.) — a *főrendi tábla temporisatiója*: halogató taktikája, időhúzása.

— (PHirl 221.) Az „1848-ra” szóló „Unio Zsebkönyv” már 1847 júliusában megjelent Kolozsvárt; gyűjtésünk adata szerint az ErdHa 1847. szept. 9-én hirdette (l. a jegyzetet is); tehát ezúttal a még raktáron lévő példányokat kínálták az olvasóközönségnek.

— (Ung) *Familienangelegenheiten*: P feltehetőleg beteg öccsét, Petőfi Istvánt látogatta meg március első felében (l. erről VP 7. k., 429). A „Romeo és Júlia” lefordításához Petőfi valóban hozzáfogott, de csak néhány lapnyi részlettel készült el (l. VP 4. k., 381—387).

[**Márc. 17.**] (Any.) (Pozsony, magyar nyelvű.) Lh.: OL R 32.; I. cs. 136. sz. (vö. Kiss D. 79; 35. sz.), FSzEK Budapest-gyűjtemény. H 323/1/1848. III. 16.; stb. Egyes források márc. 16-áról kelteznek, holott a 17-én „hajnali 2 órakor tartott” pozsonyi választmányi határozatot is említi.

[—] (Any.) (Pozsony, német nyelvű.) Lh.: Bratislava (Pozsony), Városi Levéltár. Plakát-és röplapgyűjtemény, 1848. — *Weyl József* (Joseph Weyl, 1821—1895) újságíró, költő, műfordító, 1847—1848-ban a pozsonyi Pannonia munkatársa (róla és *Nemzeti dal*-fordításáról l. Kiss J., Pék 461—468).

[—] (Z.) (Bartay E.: *Nemzeti dal*.) Lh.: PIM A. ny. 78. 14. A megjelenés dátumát az alcím alapján határoztuk meg. (Vö. még EPN 541.) L. 12. sz. mell.

— (Morg) (Hírrovat, 2. adat.) *Im Theater*: A Nemzeti Színházról van szó, ahol márc. 15-én este a „Bánk bán”-előadást megszakítva ünnepi műsort rögtönöztek.

— (PZ) A Közcsend Bizottmány itt megadott névsorát azért közöljük, mert eltér a hitelestől (l. feljebb, a márc. 15-i első falragasz aláírásait). Egyrészt 13 helyett 14 névből áll; Szekrényesi Endre főkapitány nem volt a választmány tagja; másrészt egy bizonyos Engel (Hengel Alajos) szerepel

— tévesen — a kihagyott Tóth Gáspár helyett. (A „pontatlan névsorok”-ra nézve l. Spira György: „A nagy nap” c. tanulmányát, PéK 336.)

— (PrZ) *bis Morgen*: a *Nemzeti dal*-nak Weyl Józseftől készített német fordítása még 17-én megjelent, l. feljebb, az aprónyomatványok között.

— (Ung 505.) E közlésből tudjuk, hogy a 16-án, az átültető megnevezése nélkül, röplapon kiadott *Nemzeti dal*-fordítás szerzője Dux Adolf volt.

Márc. 18. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzHt. — A *Nemzeti dal*-nak Egressi Béni és Szerdahelyi József által megenyésített kiadását l. alább, 1848. márc. 23-i dátummal.

— (PHirl 229.) Emich Gusztáv (1814—1869) könyvkiadó, -kereskedő és nyomdász P legtöbb művének kiadója vagy bizományos volt a költő életében (l. Kiss J., MKsz 1979. 44.); üzlete a Kígyó és az Úri (a későbbi Petőfi Sándor) utca sarkán állt. Látványosan feldíszített kirakatával nemcsak hazafias érzületét kívánta igazolni: ez egyúttal reklámul is szolgált P költeményei kétkötetes „zsebkiadása” kínálatához; ezt a kiadványt a PHirl-nak ugyanebben a számában úgy hirdette, mint amely „épen most jelent meg” (l. EPN 390), holott már január utolsó napjaiban kikerült a sajtó alól (vö. fenti, 1848. [jan.] keltezésű jegyzetünket a HIH adatához). — *Petőfi... transparent képe*: valamilyen átlátszó anyagra festett és belülről, a kirakatból megvilágított kép. — *egy sajtó képe*: ti. egy nyomdai sajtógépé.

— (Sp, tudósítás.) A szöveg Zerffi Gusztáv Ignác forradalmi brosúrája német változatának egyik részletével egyezik, l. a szövegek közt 1848. [márc. vége] dátummal. A Sp-ben közzétett beszámoló korábban röplapon is megjelent (l. gyűjtésünkben, márc. 16., német nyelvű, Any.)

— (Ung 518.) A kibővített, 62 tagú testület teljes névsorát a PHirl márc. 19. sz., 234. nyomán l. gyűjtésünkben.

[**Márc. 18—19.?**] (Any.) („Összes gyűjteménye . . .” c.) Lh.: FSzEK B 323/1/1848. III. 14—18. Az itt közzétett szövegek első kiadásáról l. feljebb, a márc. 15-i falragaszok leírását.

Márc. 19. (Élk 355—357.) EPN a „Pótlás”-ban (541—542) csak röviden összefoglalja, de nem szó szerint közli a cikknek P-re vonatkozó részleteit. — *Bangó Pető* (Péter, 1824—1853): író, ügyvéd, esztétikai tanulmányok szerzője, 1844—1848 között az Élk munkatársa; P-vel személyes kapcsolatban volt. — *Weisse*, Christian Hermann (1801—1866) német filozófus, esztéta, 1846-tól Lipcsében a filozófia tanára. — *éremény* (nyelvújítási szó): értelmezés. — A német idézet magyar fordítása: „A humor őrzőngő Szókratész, ahogy a régiek Diogenész nevezték.”

— (Élk 378.) A tudósítás több P-vonatkozású részletét közli EPN (391); az itt közölt azonban kimaradt. Jókai szerzőségéről l. Jókai: CB 2. k., 548—549.

— (PZ 3351.) Zerffi fordításának szövegét a korábbi közlésekkel (l. a szövegek között, márc. 16., röpl.; ill. márc. 18. Sp 92.) egybevetve megállapíthatjuk, hogy az 5. versszak 2. sorának „Und werth des alten Ruhmes sein,” szövegét ezúttal „Und werth des Ruhms der Väter Sein!”-re változtatták; egyébként csak nyomdai eredetű apróbb eltérések fordulnak elő. (Vö. Kiss J., PéK 456—457.)

— (PHirl 236.) A hirdetést EPN (390) a sh. miatt tévesen a márc. 18-i adatok sorában említi s az ismétlésekről nem tud. Tekintettel arra, hogy a hirdetés szövegében csak P és Kossuth nevét, ill. művét említették ki, ezúttal a teljes tartalomjegyzéket közöljük. — A kiadvány 1848 január végén jelent meg (l. feljebb, a Morg j. jan. 29-i híre és a hozzáfűzött jegyzetet.)

— (PrZ 295—296.) Dux a tudósítással együtt küldött kísérőlevelében, amelyet a szerkesztő ugyancsak közölt, megjegyzi: „Bei dem Vorfalle war ich Augenzeuge.” (Az esemény szemtanúja voltam.) Dux Adolf (1822—1881) újságíró, publicista, Petőfi-fordítóról, szóban forgó tudósításáról és feltehetően még márc. 15-én elkészült *Nemzeti dal*-fordításáról l. TanPet 129—131, ill. Kiss J., PéK 425—434, ahol az idézett részletek magyar fordítása is olvasható.

Márc. 20. (MT) P e kőszá hír egyik változatához fűzött megjegyzéseket forradalmi naplója 1848. márc. 24-éről keltezett részében (l. VP 5. k., 84—85): „A tekintetes karok és rendek . . . azt a hírt kapták, hogy Petőfi Sándor a Rákoson tanyáz” stb. (Vö. még: Ferenczi Zoltán: „Petőfi a márciusi napokban.” *PetMuz* 1890. 6. sz., nov.-dec., 325.)

[**Márc. 21.?**] (Ri.) („Flugblätter . . .”) Karl Ferencz álnéven Korn Fülöp (Philipp Korn) pozsonyi antikvárius (később honvédtiszt és emigráns) irt a Pann-ba (a PrZ melléklapjába) (vö. Kiss J., PéK 418). E kiadványa tudomásunk szerint öt részletben (Lieferung) jelent meg (l. Szinyei 3. k., 394). Lh.: OSzK Austr. 1346/c.

— (BpHa) A lap szerkesztője a márc. 18-i, 789. sz.-tól kezdve a konzervatív Vida Károly volt (a korábbi Szenvey József helyébe lépett), aki Pozsonyból országgyűlési beszámolókat, híreket küldött a Pesten megjelenő lapba. Valószínű, hogy ezt a gúnyos jegyzetet ő maga fogalmazta, s alátámasztásul mindjárt utánabiggyesztette Kossuthnak a pesti forradalom küldötteihez intézett szavait: „Én azon meggyőződésemet nyilatkoztatom ki, hogy Budapestet az ország szívének igen, de urának soha el nem ismerem” stb. A költő a glosszáért Vidát mint a lap felelős szerkesztőjét párbajra akarta kihívni. (L. alább, a BpHa ápr. 8-i számában közzétett nyílt levélhez fűzött jegyzetünket, ill. Urbán Aladárnak ott idézett cikkét.) — *Marrast*, Armand (1801—1852) francia publicista és politikus; 1848 második felében az ún. „tisztá republikánus” párt vezetője.

— (Jk) Emich díszes kirakatával kapcsolatban l. a PHirl ugyanerről szóló márc. 18-i hírenek fenti jegyzetét.

— (Ung 540.) Kacskovics Lajos (1806—1892) 1843-tól Pest város főjegyzője, a márc. 15-én alakult Közcsendi Bizottmány tagja, később az első magyar népképviselési országgyűlés tagja.

— (Ung 541.) P-t 1848. okt. 15-én korábbi „nemzetőrségi századosi rangja” elismerésével nevezték ki a honvédsereghez (l. alább a szövegek közt a Közlöny okt. 16-i adatát). A szóban forgó, más forrásból nem ismert adat szerint márc. 18-án már nemzetőr-főhadnagy volt; arról azonban, hogy később nemzetőr-századosá lépett volna elő, nincs tudomásunk. (Vö. még Urbán Aladár „Petőfi Sándor honvéd százados” c. tanulmányával, U. A.: „A nagy év sodrában.” Bp. 1981. 371—373, ill. 396—397.)

Márc. 22. (Morg) Kacskovicsról l. fenti, az Ung márc. 21-i (540) híréhez fűzött jegyzetünket.

— (Ung 545.) Saphir, Sigmund (Zsigmond, 1801?—1866), M. G. Saphir ismert bécsi humorista, költő, lapszerkesztő okokaöccse, magyarországi német újságíró, szerkesztő; e verse megjelenése idején az Ung munkatársa. E „Zuruf” (Szózat) című költeménye ellenvers P *Nemzeti dalára*. (Saphirról és e költői válaszáról l. Kiss J., PéK 476—482.)

[**Márc. 23.**] (Z.) (Egressy—Szerdahelyi.) A kiadványt Wagner zeneműkiadó és -kereskedő az Ungar „Wegweiser und Anzeigebblatt” c. melléklapjában márc. 23-tól kezdve hirdette (l. gyűjtésünket), megjelenési idejét ennek nyomán határoztuk meg. A ritka nyomtatvány egy példányát az OSzK—Zt őrzi (jelzete: Mus. pr. 9156).

— (Morg 9—10.) Duxról mint a Morg ekkori munkatársáról és ettől kezdve újra gyakran használt D. jeléről l. Kiss J., PéK 427—428. A vers eredeti szövege először a MT 1848. márc 19-i számában jelent meg (l. EPN 391).

Márc. 24. (ErdHa) — *Cseh* (később Csernátony) Lajos (1823—1901) újságíró, szerkesztő. 1851-ben, távollétében, halálra ítélték. 1867-ig emigrációban élt. — *elegyes bizottság*: a forradalmi ifjúság és a városi polgárság képviselőiből márc. 15-én alakult Közcsendi Bizottmány.

— (PHirl 253.) E határozattal az a Pest *megyei* választmány alakult meg, amely a Pest városi Közcsendi Bizottmánnyal együtt a kormány Pestre érkezéséig, ápr. közepéig működött.

— (Wiener Zsch) A lap pesti levelezője feltehetően félreértette a sajtóközleményeket, amelyekben sűrűn emlegették, hogy a közönség a *Nemzeti dal* elszavalása alkalmával mindig az előadóval együtt „kórusban” mondta a refrént. Dallamot egyébként Egressy Béni már márc. 15-én szerzett P költeményéhez, l. pl. gyűjtésünkben a márc. 18-i nemzeti színházi színlap leírását.

Márc. 25. (Aradi Hirdető.) A hírt a lap német kiadásának (Arader Kundschaftsblatt) feljebb közölt szövege nyomán fordították magyarra. — *tarajka*: kokárda.

Márc. 26. (Élk) EPN (397—398) hiányosan közli Egressy cikkének P-vonatkozású részleteit. Itt a kiegészítéseket adjuk. — *Hattyudal*: az ártatlanul börtönbe vetett és kivégzett Hunyadi László búcsúja Erkel Ferenc 1844-ben bemutatott operájának 3. felvonásában.

— (VasUjs 197—198.) P korai szerelmi népdalának kezdete itt, öt évvel később — 1848 március végén! — világos politikai jelentést hordoz.

— (Uo. 211.) L. EPN-ben is (399), de az utolsó mondat nélkül.

Márc. 27. (PZ) Az Egressy Béni—Szerdahelyi József által megzenésített költeményt adták elő, feltehetőleg Zerffi Ignác Gusztáv fordításában; vö. Kiss J., PéK 473. A kotta leírását l. gyűjtésünkben a márc. 23-i adatok élén.

— (PrZ) Az aláírás szerint „szemtanú” szerző kilétét nem ismerjük.

[**Márc. 28.?**] (Kv.) (Kléh) EPN csak említi a füzetet (400), a P-vonatkozások szövegszerű közlése nélkül. A megjelenés idejét márc. 30-ra teszi, de valószínűbb a fenti keltezés; vö. Nyári Albert:

„A magyar forradalom napjai” c. brosúrája (l. alább, a [jun. 20?] alatt közölt jegyzetet) 1. füz. [32.] lapjával, ahol Kléh kiadványa a márc. 25—28. között kiadott nyomtatványok sorában szerepel. — *Hengel Alajos*: neve tévesen került a márc. 15-én alakult Közcseédi Bizottmány névsorába, amely valójában 13 tagból állt (l. a PZ márc. 17-i hírének fenti jegyzetét).

— — (Morg) A beszámoló szerzője feltehetően Dux Adolf volt, mert ezt a rovatot ő gondozta, s több esetben ki is tette a D. jelet (Kiss J., PÉK 427). A darabot Egressy Béni—Szerdahelyi József megzenésítésében és valószínűleg Zerffi I. Gusztáv német fordításában adták elő; l. a PZ márc. 27-i híréhez fűzött fenti jegyzetet.

— — (Ung 588.) Saphir mint az Ung egyik színireferense (vö. Kiss J., PÉK 476) a színirovatban gyakran használja a Sr jelet. L. még a PZ, ill. a Morg beszámolóját (márc. 27., 28).

— — (Ung 591.) Kemény az Ung szegedi levelezője volt; vö. Kiss J., PÉK 472.

Márc. 29. (Morgenbl/GebLes) Pröhle, Heinrich (1822—1895) német író, újságíró 1847 folyamán nagyobb utat tett az Osztrák Birodalomban; Magyarországon is hosszabb időt töltött, főleg nemzetiségi vidékeken. Úti jegyzeteit, ugyancsak „Aus dem Kaiserstaat” címmel, kötetben is kiadta; ebben a szóban forgó részlet is újra megjelent (l. alább, gyűjtésünk 1849. [márc.—apr.?] keltezésű adatát). Ez a feljegyzés, tartalmából ítélve, P szatmári tartózkodása idején, 1847 nyarán—kora őszen keletkezhetett. Pröhle útirajzainak egy másik, P-vonatkozású részletét, mely a lipcei Grenzboten c. folyóiratban jelent meg, de az említett kötetből — nyilván politikai okokból — kimaradt, l. gyűjtésünkben 1848. jún. [20—25.] dátummal. — *mit der Tochter eines Edelmanns*: Szendrey Ignác, Júlia apja nem volt nemesember. — *ein eifriger Politiker*: kétségtelen, hogy P-t ekkor már nagyon érdekelte a politika, de aktív cselekvő-szervező szerepet még nem játszott. Eredetileg azért utazott el Pestről, hogy részt vegyen az erdélyi országgyűlésen, de egyrészt ennek elnapolása, másrészt a Júliával való megismerkedés eltérítette korábbi úticéljától (l. VP 7. k., 314). Pröhle hallhatott valamit ezekből a költő körül szállongó hírekől, de úgy látszik, félremagyarázta őket: a *pozsonyi* országgyűlés előkészületeire céloz.

— — (Sp 107.) A kiadvány feltehetően márc. 23-án jelent meg; leírását l. ott.

— — (Sp 108.) A glosszáiró nem tudott arról, hogy a Sp márc. 18-i számában közölt tudósítást — a *Nemzeti dal*-fordítással együtt — előbb a bécsi AllgThZ vette át (márc. 21., l. feljebb, a szövegek között), tehát csakugyan onnan került a „*Stiria*”-ba. (Ez utóbbinak szóban forgó számához nem tudunk hozzájutni.)

— — (Ung) Feltehetően Szerelmey Miklós (1803—1875) festő, litográfus e vállalkozásának eredménye volt a „Magyar hazánk dicső napja” c., 1848-ban készült, nagyszabású (597 × 423 mm méretű) litográfia, amely az 1848. márc. 15-i „politikai fordulatot monumentális allegória formájában mutatta be”; „a bőségszarut és koszorút tartó Fortuna két oldalán a márciusi ifjak a Nemzeti dal szövegével teleírt trikolórokat lengetnek”; „a sírjából kikelő aggastyán” a *Nemzeti dal* szövegét illusztrálja, s „vele átellenben — a sajtószabadság allegóriájaként — egy »Cenzura« feliratú lapra taposó ifjú szétört bilincseket emel a magasba.” (L. „Művészet Magyarországon 1830—1870.” Katalógus I—II. k. Szerk. Szabó Júlia—Széphelyi F. György. Bp. 1981. I. k., 70—71. ill. II. k., 316; Széphelyi F. György tanulmányából, ill. képleírásából idéztünk.)

Márc. 30. (Ung) Petőfi neve az ÉlK apr. 30-i számában tűnik föl először mint társszerkesztő; vö. EPN 414.

[Márc. 31.] (Any.) („Metternich”) A kiadványt Geibel pesti könyvkiadó márc. 31-én és apr. 1-én hirdeti a PZ-ban (3408, ill. 3412). A külföldre szökött kancellárt „minden gazemberek legnagyobbika”-ként bemutató gúnyirat szerzőjét nem ismerjük. Lh.:FSzEK Budapest gyűjtemény., H 923/1. (1848.)

[—] (Ri.) („Magyarország újjászületése”) EPN említi (400.), de a szöveget nem közli. A röpirat szerzője ismeretlen. A kiadványt Geibel Károly pesti könyvkereskedő — a löcsei S. Wolfgang nevében is — a PZ márc. 31- és apr. 1-i számában hirdette (3408, 3412. l.).

— — (PHirl) Az itt bejelentett vállalkozásból mindössze két füzetnyi jelent meg (a tervezett 12 helyett); ezeket Nyári Albert írta. Petőfiről a jún. 20-án kiadott 2. füzetben van szó (l. e dátumnál), de egyikhez sem az ő arcképét mellékeltek.

— — (Ung) Az ÉlK-nek az Ung forrásául szolgáló híret feltehetően Jókai, a lap szerkesztője fogalmazta (l. Jókai: CB 2. k., 27). A kész zászló ünnepélyes átadására apr. 16-án került sor. Mint az

ezzel kapcsolatos hírekből kitűnik, maga P-né is a „készítő és ajándékozó” írófeleségek egyike volt: l. a PDI ápr. 15-i (EPN 408), ill. gyűjtésünkben alább, a Morg és az Ung ápr. 18-i híret.

[Márc. második fele?] (Any.) (Freund L. verse.) A költemény, tartalmából ítélve, közvetlenül a márc. 15-i forradalom utáni napokban készülhetett, de közelebbi megjelenési idejére nincs adatunk. A szerző személyi adatai ismeretlenek. Lh.: FSZEK B 831/1/1848.

[—?] (Any.) (Friedländer verse.) A szerző neve magának Friedländernek egy évtizedekkel később írt leveléből derült ki; ebből tudjuk azt is, hogy magyarul nem értő barátai számára lefordított a P *Nemzeti dalát* (ebből idézi a fent közölt négy sort), s ő készítette a *A királyokhoz* c. költeménynek egyik, a hónap végén névtelenül kiadott német nyelvű átültetését (l. a „Höret Majestäten . . .” kezdetű any.-t, ill. a hozzáfűzött jegyzetet 1848 márc. vége dátummal.)

[—?] (Röpl., Botto, J.) A *Nemzeti dal* szlovák nyelvű átdolgozása; pontosabban: szellemében hű, tartalmában „szlovákosított”, a magyarországi szlovákokhoz szóló változata, P megnevezése nélkül. Eredeti kézírata (a Matica Slovenská Levéltárában, Martin-Túrócszentmárton, 23 B 26. sz. alatt) lényegében a röplapkiadásával egyező szövegű, inkább csak szörendi eltérések fordulnak elő, a címe azonban más: „K Slovákom!” (A szlovákokhoz). P ezen sincs megnevezve; a kézirat keletkezési ideje bizonytalan. Teljesen ismeretlenek a röplapkiadás létrejöttének körülményei is. A szöveg első nyomtatott közlésének korábban azt a már lényegesen módosított változatot tartották, amely a „Domová Pokladnica” [Házi kincsesár] című szlovák naptár 1851. évfolyamában (249—250.) jelent meg „Prisaha Slováka” [Szlovák eskü] címen (vö. a „Bije zvon slobody” [A szabadság harangszava] c. K. Rozenbaum szerkesztésében megjelent antológia jegyzetét. Martin, 1949. 174—176.). A szóban forgó röplapkiadásról az irodalomban eddig nem tettek említést. Szövegét a PIM A. ny. 74.160. sz. példányáról közöljük (első lapjának fénymásolatát l. Békés 368.). A nyomda megnevezéséből (Tlač otcow Mechitaristow — A mechitarista atyák nyomdája) ítélve a katolikus mechitarista rend bécsi könyvnyomdájából került ki, amely 1810 óta állt fenn, és szláv nyelvű műveket is jelentős számban nyomtatott. (Vö. Kalemkiar, Gregor: „Eine Skizze der literarisch-typographischen Thätigkeit der Mechitaristen-Congregation in Wien . . .” Wien, 1898. 99 l.) A megjelenés dátumát hozzávetőlegesen állapítottuk meg. Vö. még Steier Lajos: „A tót nemzetiségi kérdés 1848—49-ben” c. munkája (Bp. 1937.) l. k. 45—46. l., ahol a szöveg is olvasható, de az eltér a röplap — és a vele lényegében azonos eredeti kézirat — szövegétől (feltehetően későbbi változat); forrását nem jelöli meg. — Botto, Ján (1829—1881) szlovák költő; középiskolai tanulmányait Löcsén végezte, majd — a forradalom évében — Pesten földmérő tanfolyamra iratkozott be. (L. Sziklay László: „A szlovák irodalom története.” Bp. 1962. 365—366.) — A röplap fénymásolatát l. 11. sz. mell.

[—?] (Röpl.) (März, E.) März Emil újságíró, szerkesztő; ő adta ki Pesten a forradalom évében a Grosse Versammlung der Spatzen c. satirikus politikai lapot (1848 májusától novemberéig 60 száma jelent meg). März közelebbi életrajzi adatait nem ismerjük. Lh.: OL R 32. 2. csomó 130. sz. (2 pld.)

[Márc. vége.] (Any.) („An die Könige.” „Höret Majestäten . . .” kezdetű ford.) A meg nem nevezett fordító, mint évtizedekkel később kiderült, Friedländer Náthán, fiatal pesti zsidó diák volt 1848-ban (vö. Kiss J., PéK 468—470.). Ez a nyomtatvány az eredeti röplap kiadását (valószínűleg márc. 28. vagy 29.) követő egy-két napon belül jelenhetett meg, mert a költemény a királyi engedmények hírenek Pestre érkezése (márc. 31. estéje) után már elvesztette közvetlen időszerezőségét. A két egykorú német fordítás valamelyikét, árából ítélve feltehetően ezt, Lantossy pesti könyvkereskedő a PZ ápr. 1-i számában hirdeti (l. alább az ehhez fűzött jegyzetet). A ritka nyomtatvány egy példánya az OSzK 237.823. sz. kötetében található. (Vö. még Csernátóni Gyula: „A királyokhoz c. költemény egykorú német átdolgozása” c. cikkével, PetMuz 1889. 4. sz., júl.—aug., 215—222. h.)

[—] (Röpl.) („An die Könige.” „Was selten Euch geworden . . .” kezdetű.) A fordító ismeretlen. A megjelenés dátumának indoklására nézve l. az előző jegyzetet. A röplap egy példányát l. FSZEK B 831/1/1848. 3. 28.

[—] (Ri.) (Zerffi: „Der 15te März . . .”) Zerffi Ignác Gusztáv forradalmi röpiratának német kiadása feltehetően a magyarral egyidejűleg jelent meg, de összevetésükből arra következtethetünk, hogy a német fogalmazás volt az eredeti, s ebből fordította le Zerffi a magyar változat szövegét. Ezért is adjuk ezt az utóbbit a második helyen. A német kiadást Hartleben pesti könyvkereskedő márc. 30-án és 31-én hirdeti a PZ-ban (3402, 3408). A magyar nyelvű füzetről l. az alábbi jegyzetet. — A kiadvány keletkezéséről és a *Nemzeti dal*nak ebben is közzétett Zerffi-féle fordításáról l. Kiss J., PéK 455—459.

[—] (Ri.) (Zerffi: „Mart. 15dike 1848 Pesten . . .”) A füzet megjelenésének körülményeire nézve l. az előző jegyzetet. A magyar változatot a PHirl márc. 30-i számában hirdették (14. sz., 276); de Nyári Albert forradalomtörténeti brosrájának 2. füzeté (vö. alább, [jún. 20.] ill. jegyz.) szerint legkésőbb márc. 28-án kikerült a sajtó alól.

Ápr. 1. (PZ) Az 5 krajcáros árból ítélve, a hirdetés feltehetően a költemény Friedländer-féle fordításának kiadására vonatkozott, amely nagyobb terjedelmű volt a másiknál (l. leírásukat a szövegben, márc. végi dátummal).

— (Ung 619.) A népgyűlésen felolvasott kiáltvány a Közsendi Bizottmány új, erélyes, fenyegető hangú tiltakozása volt az udvar szőszegése, a felelős független magyar kormány jogkörének lényeges korlátozását célzó, márc. 28-án kelt két királyi leirat ellen, amelyeknek tartalma Pesten 30-án késő este vált ismeretessé. Szövegét a sajtó ápr. 1-én tette közzé (magyarul PHirl 16. sz., 281, németül PZ 631. sz., 3411).

— (Ung, képmelléklet.) A szóban forgó melléklet kísérőszövegét l. feljebb, Ung 624. Az arcképet Fuchsthaller Alajos pesti réz- és acélmetsző (1815 körül—1863) az ÖKI (Barabás Miklós tusrajza alapján acélba metszett) arcképmelléklete után készítette vonalhu másolatban (l. Várkonyi Nándor: „Az üstökös csóvája. Pécs, 1957. 34; a kép leírása uo. 236; fénymásolata a kötet 6. sz. melléklete).

Ápr. 2. (Hond 202.) Az itt említett proklamáció, amelyet „a pestvárosi állandó választmány” (Közsendi Bizottmány) márc. 27-i ülésén fogadtak el s a délutáni népgyűlés elé terjesztettek, a PHirl márc. 28-i számában jelent meg (12. sz. 265; ua. németül: PZ márc. 28., 627. sz., 3391).

— (Hond, borítólap.) Emich az ÖK2 1848. január végén megjelent első változatát hirdeti. Ezt a szöveget közzétette már a PHirl márc. 18-i számában (l. EPN 390), joggal számítva arra, hogy a forradalmi fellépése révén igen népszerűvé vált költő műveiből sokat eladhat (l. feljebb, jegyz., márc. 18, PHirl 229).

— (Morg) Dux D. szerzői jeleről l. feljebb, a Morg márc. 28-i számából közölt részlethez fűzött jegyzetet. A márc. 31-i népgyűlésről és a P-től felolvasott kiáltványról l. feljebb, jegyz., ápr. 1. Ung 619.

— (PHirl) Sem Omazta (Omasztha?) Zsigmondról, sem az általa szerzett dallamról nincs egyéb adatunk.

Ápr. 3. (PHirl) A márc. 31-i népgyűlésről és a P-től felolvasott kiáltványról l. feljebb, jegyz., ápr. 1. Ung 619.

Ápr. 4. (Any.) (Győr) Lh: OL, Htt. könyvvizsg. oszt. 1848—4—53.; ill. R 32. (vö. Kiss D., III., 49. sz., 82.) — *Zerdahelyi Ede* (1820 körül—1880 után): zongoraművész, aki politikai szerepléséért 1849—1850-ben osztrák börtönökben raboskodott (ZLex 3. k., 703).

— (Hl) A kiáltvány magyar és német szövegét l. az Ung ápr. 1-i adatának (619. l.) fenti jegyzetében megjelölt helyen. — *rostrum*: szónoki emelvény.

— (MT) A Nagy Gedeon nevű pozsonyi levélíróról semmi közelebbit nem tudunk.

Ápr. 5. (Preßfreie Flugblätter) A folyóirat általunk ismert egyetlen száma a Pécsi Egyetemi Könyvtár tulajdonában van. (Rölapok, kéziratok Y.I.15. sz.) Tudomásunk szerint több szám nem is jelent meg.

Ápr. 6. (ErdHa) EPN (404) a tudósításnak ezt a részletét mellőzi.

— (Jk) A 168. lap adatát EPN is közli (404), de rövidebben és a körülmények ismertetése nélkül. — A P-től felolvasott proklamáció magyar és német szövegét l. az Ung ápr. 1-i adatának (619. l.) jegyzetében megjelölt helyeken. — *az országot szélességét*: ti. a Nemzeti Múzeum épülete előtt húzódó utcát, amelynek akkor „Ország ut” volt a neve.

Ápr. 7. (OberungIIIz) A rajzoló szándéka feltehetően a *Nemzeti dal* „eskü”-jének komoly allegorikus ábrázolása volt, amely azonban megvalósult formájában gúnyrajznak hat.

Ápr. 8. (BpHa) Urbán Aladár nagyon valószínűnek tűnő feltevése (l. „Petőfi-mozaik 1848-ból” c. cikkét: It 1983. 4.sz., 941—943), hogy P lehetett az a költő, aki párbajban akarta megtorolni Vidának a BpHa márc. 21-i számában közölt, a pesti forradalmat gúnyos lekicsinyléssel említő, a párizsi események „kiparodizálásának” nevező sorait (l. gyűjtésünkben). Nyitott kérdés: ki volt — a nyilván álnevet használó — levélíró; talán éppen Vida, aki e durva hangú írással akart volna magának és lapjának híveket toborozni?

— — (JU) P felszólalásáról a legrészletesebben a PZ e napi száma tudósít (l. alább ennek jegyzetét is). — *nach einem achttagigen Aufenthalt*: téves értesülés: a bécsi egyetemi ifjúság küldöttei ápr. 4-én érkeztek a magyar fővárosba, s 7-én távoztak, l. PZ ápr. 6., 636. sz., 3430; Jk ápr. 9., 43. sz., 175.

— — (PZ) A tudósítás e részlete a leginkább Bulyovszky Gyula beszámolójával egyezik: NemzU ápr. 9., l. EPN 405—406. (NB. ez utóbbi hibásan ápr. 5-ére keltezi a valójában 6-án lezajlott népgyűlést!); de abban a P-től elszavalt vers címe is ki van írva: *Készülj, hazám!*

— — (Sp) Az előadott költeményt illetően l. az előző jegyzetet.

Ápr. 9. (Élk) A Jókai kritikai kiadás a sz.n. rovat teljes szövegét tartalmazza (CB 2. k., 65—75). A szóban forgó lakomá, amelyet az egyetemi ifjúság rendezett a bécsi vendégek tiszteletére, ápr. 5-én délután 2 órakor kezdődött (l. Királyi Pál beszámolóját: Jk ápr. 9., 43. sz., 175; ill. PZ ápr. 7., 637. sz., 3433). Az a vers, amelyet P ekkor elszavalt, talán a *Készülj, hazám!* volt, amelyet a következő napi, ápr. 6-án délutáni népgyűlés végeztével is előadott (l. feljebb, a PZ ápr. 8-i tudósításához fűzött jegyzetet).

Ápr. 11. (Hl 459.) — *Mult csütörtökön*: ápr. 6-án, a bécsi ifjúsági küldöttség búcsúztatásának napján. — *Petőfi egy versezetet olvasott föl*: a *Készülj, hazám!* címűt: a tudósító a továbbiakban ennek kivonatos ismertetését adja, saját — helyeslő — közbeszűrt kommentárjaival. (Vö. még a PZ ápr. 8-i számában közölt tudósítás fenti jegyzetével.)

[**Ápr. 13.?**] (Ri.) — *Birányi* (eredeti nevén Schultz) István (1816—1855) újságíró, szerkesztő. Márc. 15. után több forradalmi iratot adott ki; a szóban forgót EPN is említi (400), de szövegszerűen semmit sem közöl belőle. Megjelenési idejét a hirdetések alapján határoztuk meg (l. PHirl ápr. 13.; 28. sz., 328; MT ápr. 14.; 102).

— — (Haz) Említi EPN is (407—408), de a lapalji jegyzet mellőzi, a versnek pedig csak az első versszakát közli. A magát „Kondor” névvel jegyző szerzőről semmi közelebbit nem tudunk. — *a Nemzeti újság ápril 6-iki számában megjelent . . . cikk*: Szerencspataki János „Fölszólítás a magyar papsághoz” c. írása, amelyben a szerző, aki maga is lelkész, azt javasolja, hogy a papok az új idők szellemében külsőségekben is közeledjenek polgártársaikhoz: az egyházi szertartáson kívül viseljenek egyszerű fekete atillát, s térjenek vissza a magyaros bajusz- és szakállviselőhez.

— — (PHirl) A vállalkozás megindítását Magyar Mihály könyvkiadó a PHirl márc. 31-i sz.-ában jelentette be (l. ehhez kapcsolódó fenti jegyzetünket). A fűzet sorozat kiadása nagyon elhúzódtott: az 1. sz. ápr. 13-án, a 2. jún. 20. körül került ki a sajtó alól, a harmadikat pedig az osztrák hatóságok 1849 elején, Pest megszállása után, a nyomdában foglalták le (l. a P-vonatkozásokat tartalmazó, 1848. jún. 20-ra keltezett, 2. sz. fűzet alábbi jegyzetét).

Ápr. 14. (Társ) EPN (407) téves dátummal közli.

— — (Ung) A Nürnberger Correspondent c. laphoz nem tudtunk hozzájutni, s így semmi adatunk nincs arra, hogy a tudósítást ki küldte.

[**Ápr. 15.**] (Z.) (Feldinger: „Nemzeti dal.”) A kiadványt Temesvárott e nap hirdették először, Pesten pedig 16-án (l. alább TWb 16. sz., 128, Ung 91. sz., 728). Lh.: PIM A.ny. 78.13., OSzK Zt mus. 8489 (2 pld.).

— — (PDI borító, 2. és 3.) Az EPN (542) mindkét hírt a „Pótlás”-ban és pontatlanul közli.

— — (TWb) A kiadvány leírását l. feljebb, ugyanezzel a dátummal (vö. a jegyzettel is).

— — (UngIsr) A folyóirat „Programm”-ját l. az OSzK H 4820. sz. UngIsr-példánya elejére bekötve. Ugyanez a szöveg jelent meg a folyóirat e napi l. számában is. A lap szerkesztője Einhorn Ignác, a később Horn Ede néven ismertté vált hírlapíró és politikus volt (l. feljebb, jegyz., 1847. dec. 16., PZ).

Ápr. 16. (Élk) Ezt a szegedi hírt az EPN (408) tévesen a NemzU-ra utalva, az Élk szám- és lapszámadatával közli.

— — (Ung) Vö. a TWb ápr. 15-i ajánlásával és hozzá fűzött jegyzetünkkel.

Ápr. 17. (Schm) A *Nemzeti dal*-nak ez a megzenésítése 1848. márc. 23-án jelent meg Wagner kiadásában; a fűzet leírását l. gyűjtésünkben e dátummal.

Ápr. 18. (Hl) — *Karsa által . . . készített ária*: Karsa (Karossa) Endre (1819—1870), ekkoriban Zemplén megyei tisztii alügyész szerzeményéről van szó, aki életrajzi adatai szerint dalszerző volt, „a Talpra magyar szövegére indulót irt, s ennek hangjai mellett vonult be 1848-ban a zempléni önkéntes nemzetőr-zászlóalj Budára” (Szinycsei 5. k., 1121). A dallamot megőrizte „a Finkei

József-féle 1844—1851 között lejegyzett, 1879. sz. sárospataki melodiárium”, sőt állítólag megjelent nyomtatásban is „még 48-ban, de megjelenési helye ismeretlen” (l. Sonkoly István „Megzenésített Petőfi-versek” c. tanulmányát, *Studia Litteraria*, Debrecen, 1973. XI. k., 43). E kiadványnak mi sehol nem találtuk nyomát.

— — (Morg) (*A Nemzeti dal*-paródiáról.) Ezt „A magyar papsághoz” c. paródiát l. a szövegrészben, 1848. ápr. 13-i dátummal (Hazánk).

— — (Morg) (Magyar író-felesek ajándéka.) A sajtóban már a zászló készítése közben jelentek meg közlemények az író-felesek közös vállalkozásáról; l. feljebb, az Ung márc. 31-i számának híret és ahhoz fűzött-jegyzetünket.

— — (Ung) Az író-felesek vállalkozásáról l. az előző jegyzetet.

Ápr. 19. (MT) Az 1. füzetnek nincs P-vonatkozása; a márc. 15-i eseményeket elbeszélő 2. füzet jún. 20-a táján jelent meg. A sorozat kiadása ezzel meg is szakadt, nem került sor az itt ígért, Petőfit ábrázoló képmelléklet kiadására sem (l. alább, a [jun. 20.] keltezésű jegyzetet).

Ápr. 21. (Transsilvania) A „Zuruf” az Ung 1848. márc. 22-i számában jelent meg először. Szövegét l. e dátum alatt a szövegek között.

[Ápr. 22.] (Z.) (Kálózdí J.: „Nemzeti dal.”) Lh.: OSzK Zt: ZR 150; a másik, Z 44329. számú példány érdekessége, hogy erről az árjelzés hiányzik. A PDI 1848. ápr. 22-i (19.) számának hátsó borítólapján „Műmelléklet” címen olvasható leírás (l. gyűjtésünkben), nemkülönbön a folyóiratszám 518. lapján adott részletesebb képismertetés (l. EPN 410) pontosan ráillik a szóban forgó kiadványra, bár ezt mint mellékletet a fennmaradt PDI-évfolyamokban sehol sem találtuk. Tény, hogy mérete nagyobb a folyóiraténál, tehát csak összehajtvá fért volna bele. Ilyen összehajtásnak nyomát a kezünkben volt példányokon nem láttuk. Ezekon nincs utalás arra, hogy a PDI mellékleteként jelentek meg. Lehet tehát, hogy Vahot — a melléklettel egy időben vagy utóbb — nagyobb formátumban is kiadta Kálózdí megzenésítését.

— — (PDI borító, 4.) Az e napi számhoz mellékelte kiadvány kísérőszövege. (Magát a mellékletet az ápr. 22-i adatok élén írjuk le, vö. annak jegyzetével is.) A mellékletet ebben a számban külön is méltatják, ezt EPN közli (410).

Ápr. 22—24. (AllgThZ) A tudósító „Petőfi szellemes beszédéről” szól, holott a költő a Közcseudi Bizottmány kiáltványát olvasta fel, amelyet azután Irányi németül ismertetett. (L. gyűjtésünkben az Ung ápr. 1-i számában megjelent tudósítást s. a hozzá fűzött jegyzetet.)

Ápr. 28. (HI) „a bécsi nemzetőrök küldöttsége”: a PZ értesülése szerint legalább 200—300 főnyi deputáció, amely részben a császárvárosban élő magyarok, részben a márc. 13-i forradalomban létrejött bécsi nemzetőrség különféle alakulatainak képviselőiből állt, a két nemzet közötti kapcsolatokat erősítése végett az 1848. húsvéti napokban baráti látogatást tett Budapesten. Ápr. 22-én, nagyszombat napján érkeztek a „Nádor” gözösön, húsvét vasárnap délelőtt felkeresték a nádort, majd a miniszterelnök és a kormány fogadta őket, délután pedig a Múzeum előtt rendezett népgyűlésen vettek részt, és ajándékokat adtak át a Nemzeti Múzeumnak, ill. a budapesti polgárságnak. Mintegy négy napi pesti tartózkodás után, ápr. 26-án utaztak vissza Bécsbe. (L. PZ ápr. 26., 654. sz., 3503, PHirl ápr. 27., 40. sz., 371.)

Ápr. 29. (Anhang z. TWb) Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítése ápr. 15-én jelent meg Temesvárott (leírását l. e dátummal a szövegrészben), majd egy nap múlva Pesten. Ezúttal, két héttel később, nemcsak Temesvárott, hanem Aradon is hirdették (l. alább).

— — (Arader Kundschaftsblatt) Ez a megzenésítés először ápr. 15-én jelent meg Temesvárott (l. az előző jegyzetet). Hogy erről a kiadványról van szó (tehát, hogy a *Petőfy's Gedichte* — „P költeményei” megjelölés téves), egyrészt az bizonyítja, hogy Feldinger más P-megzenésítéseinek sehol semmi nyoma nincs, másrészt pedig, hogy *Nemzeti dal*-kottáját Temesvárott is e napon hirdették újra (l. gyűjtésünkben az Anhang z. TWb adatát).

— — (Aradi Hirdető) A hibás „költeményei” megjelölésre nézve l. az előző jegyzetet: a hirdetést nyilván a német szövegből fordították magyarra.

— — (Haz) P szóban forgó verse a költő életében nem jelent meg, a belőle vett idézetnek tehát csak valamely egykorú másolat lehetett a forrása. A szöveg P kézírásában nem is maradt fenn; még a leghitelesebbnek azt tekinthetjük, amelyet Egressy Gábor szavalókönyve őrzött meg. Ehhez képest a szegedi levelező hibásan idéz: az utolsó szavak az említett helyen (a P-re valló hiányjeles megoldással) így hangzanak: „mindnyájunkr' a hazának.” (L. VP 3. k., 37.)

— (Sp) A hirdetés szerint „éppen most” (so eben) jelent meg a kiadvány, holott először ápr. 15-én került ki a sajtó alól (leírását és a TWB-ban közölt hirdetését l. gyűjtésünkben e dátummal); a Sp újdonságíróját az téveszthette meg, hogy a kottát a temesvári lap melléklapja újra hirdette (l. feljebb ugyanazzal a dátummal az Anhang z. TWB adatát).

Ápr. 30. (AllgZ) Az ismeretlen pozsonyi levelező előtt *A királyokhoz* eredeti, magyar nyelvű kiadásának egy példánya lehetett, mert nem a német fordítások valamelyikéből idéz, hanem a magyar szöveg egyes sorait fordítja németre. — *Herwegh, Georg* (1817—1875); német forradalmi költő, az 1848. évi forradalom egyik szellemi előkészítője. Első verseskötetét, „Költeményei egy elevenek” címmel 1848-ban magyarra fordítva is kiadták Pesten.

— (DebrNagyvÉrt) Ismeretlen szerző ellenverse *P A királyokhoz* c. költeményére. Egy másik hasonló egy héttel előbb jelent meg ugyanabban a lapban (l. EPN 411—412).

— (PZ) A kiadvány leírását l. a szövegrészben ápr. 15. dátummal. Az ajánlás közzétételére nyilván az adott okot, hogy Feldinger *Nemzeti dal*-megzenésítését temesvári, aradi és pesti könyvkereskedők ápr. 29-én újra hirdették (l. feljebb).

— (VasUjs) Az idézett verssor helyesen: Nem kellene én nekem a mennyország

[Márc.—ápr.?] (Any.) (Schröter) *Schröter, Carl* (személyi adatait nem ismerjük; 1854-ben Berlinben jelent meg egy „Lieder aus Ungarn” c. kötete, amelynek utószavát Erzsébet osztrák császárnéhoz intézte) allegorikus költeményben köszönti a győztes forradalmat: Kossuth, a bátor dalnok hangjára szabadá lesz „a szép királyleány”, ti. az Ausztriát is magában foglaló új, egységes Németország, a „másik merész dalnok”-ban pedig P-re ismerünk.

[— —?] (Z.) (Till F.: „Nemzeti dal . . .”) Sem a dallam szerzőjéről, sem a címlapon megnevezett Eisenfels Sarolta „kisasszony”-ról nem tudunk közelebbit; bibliográfiai adatok híján az sem állapítható meg, hogy a nyomtatvány a fővárosban vagy vidéken került ki a sajtó alól. Isoz Kálmán „Petőfi dalok” c. füzetének bevezetésében azt állítja, hogy „Till Károly[!] Nemzeti dala is Pesten jelent meg” (11. l.); de a keresztnév eltévesztésén kívül a címlap szövegét összecseréli Bartay Endre *Nemzeti dal*-megzenésítésével („A szabadság hirnökeinek Bécsből megérkezésük ünepére[!]”, l. gyűjtésünkben az 1848. márc. 17-i zeneműkiadványok között). A keltezést hozzávetőlegesen, azon az alapon határoztuk meg, hogy a P-költemény valamennyi egykorú megzenésítése a márc. 15. és ápr. vége közötti hathetes időszakra esik.

[Máj. 1.] (Z.) (Thern K.: „Nemzeti dal”). Lh.: OSzK—Zt. Tudomásunk szerint először a Schm máj. 1-i és 11-i számában hirdeti Treichlinger József pesti zeneműkiadó (l. alább); említi Isoz 75. *Thern Károly* (1817—1886) zenetanár, karmester, komponista; főként népszínművekhez szerzett népdalbetéteivel aratott sikereket (pl. Gaál József „Peleskei nótárius”-ában).

— (Schm) A kotta megjelenését e hirdetés nyomán tettük máj. 1-re (leírását l. feljebb).

Máj. 2. (Közügypv) A forradalmi tudósításnak ezt az 1. részét EPN említi (416), de szöveget nem közöl.

Máj. 4. (Opp) Az ellenvers szövegét a Debrecenben ápr. 23-án megjelent röplapról, ill. a máj. 2-án kiadott utánnomás leírását l. EPN 411—412, 416.

Máj. 5. (Közügypv) A forradalmi tudósítás 1. része a folyóirat máj. 2-i 1. számában jelent meg (l. feljebb).

Máj. 6. (Szinl.) Lh.: OSzK—SzhT. — Az előadásról a PDI máj. 13-án számolt be (l. EPN 420). Egressy Béni megzenésítése tudomásunk szerint csak az év augusztusában (vagy valamivel később) jelent meg (l. alább [aug?] dátummal), de a Nemzeti Színház „Sevillai borbély”-előadása betéteként (mint az „éneklecke” egyik darabja) már 1848. febr. 9-én is elhangzott. (L. gyűjtésünkben a színlap leírását).

[Máj. 10.?] (Kv.) (Nagy Ignác: „Szunyogok”) Megjelenési idejét a PHirl-ban közölt legkorábbi hirdetés (máj. 11., 53. sz., 426) alapján határoztuk meg. (A karcolat első közlését l. feljebb: 1847. ápr. 10., Élk.)

— (MT) Az adatot említi EPN is (420), de a teljes névsor közlése nélkül.

Máj. 11. (MT) Bár a MT közleménye nem említi a költő nevét, a máj. 12-i népgyűlést egyeb egykorú sajtóadatok tanúsága szerint P hívta össze, s ő volt a szónok (l. EPN 421—424, ill. Opp máj. 12., 110—111; Sp máj. 13., 156; Ung máj. 13., 908, stb.); a gyűlést állítólag az ő aláírásával ellátott plakáton is hirdették aznap reggel (vö. gyűjtésünkben az Opp máj. 12-i hírével, 110. l.). A máj. 10-én este történt véres eseményről tájékoztatta a főváros lakosságát, s felháborodásának adott kifejezést,

hogy báró Lederer Ignác budai főhadparancsnok az ellene tüntető, macskazenét adó tömeget lovasrohammal oszlatta szét, amelynek következtében egy személy meghalt, és sokan súlyosan megsebesültek. Lederer a következő nap titokban Bécsbe szökött a felelősségre vonás elől.

Máj. 12. (MT) A népgyűlésre és „a szerdai vérengzés”-re nézve l. az előző jegyzetet.

— (Opp 110.) Magára a plakátra sehol sem akadunk rá, de több egykorú beszámolóban egybehangozón állítják, hogy a népgyűlést P hívta össze (l. feljebb, a MT máj. 11-i közleményének jegyzetét).

— (Opp 110—111.) A népgyűlés előzményeiről l. az MT máj. 11-i közleményéhez fűzött, fenti jegyzetet.

Máj. 13. (IllustrZ 311.) A metszetről l. Várkonyi Nándor ikonográfiai tanulmányát „Az üstökös csóvája” c. kötetében (Pécs, 1957. 34—35, ill. 236). L. 13. sz. mell.

— (Ung) — *Kucsics*: feltehetően elírás Kocsiss helyett; Kocsiss Imre ügyvéd (egyéb személyi adatai ismeretlenek), az 1849 áprilisában néhány számot megért „Szabadság, Egyenlőség, Testvériség” c. pesti lap szerkesztője (l. Szinyei 6. k., 664).

Máj. 16. (Haz) — *Lederer ellílant*: ti. Lederer Ignác budai főhadparancsnok, aki a máj. 10-i „véres macskazenc” után, a felelősségre vonás elől titokban Bécsbe szökött (l. feljebb, jegyz., 1848. máj. 11. MT).

— (Jk) P *Coriolanus*-fordítása máj. 10-én jelent meg (EPN 419, leírását l. uo.).

Máj. 21. (PHirl) Vörösmarty Mihály cikkének eredeti címe „Szabadság, egyenlőség, testvériség” volt, de ez annak idején — a PHirl máj. 20. és 21-i sz.-ában — a főszövegben említett cím alatt és kihagyásokkal látott napvilágot. (A kéziratban fennmaradt eredeti szöveget és a közlés körülményeit l. a Vörösmarty kritikai kiadás 16. kötetében: „Publicisztikai írások.” Sajtó alá rendezte Solt Andor és Fehér Géza. Bp. 1977. 89—136, ill. 571—574.)

Máj. 22. (Oesterreichisch deutsche Zeitung) A levélíró (akinek kilétét nem ismerjük) arra a Petőfitől és társaitól kezdeményezett tiltakozó mozgalomra céloz, amelynek célja a május 10-i „véres budai macskazenc”-ért felelős személyek szigorú felelősségre vonása volt (l. a MT máj. 11-i közleményéhez fűzött, fenti jegyzetünket). — A megjegyzés ősforrása a BpHa márc. 21-i számának (feltehetően a szerkesztő Vida Károlytól írt) gúnyos glosszája lehetett, l. gyűjtésünkben).

Máj. 24. (BpHa) (Székesfehérvári levél.) A „Lederer-affér”-ről l. feljebb, jegyz., 1848. máj. 11., MT.

— (BpHa) (Fővárosi levelek.) — *a majus 11-dikén Petőfi által tartott beszéd*: elírás vagy sajtóhiba: a szóban forgó beszéd máj. 12-én hangzott el a P-től reggel 9-re összehívott népgyűlésen, amelynek ő volt a szónoka (l. feljebb, jegyz., máj. 11., MT).

— (MT) *gradus ad maiora*: felfelé (előre) vivő lépcső.

Máj. 26. (Opp) P felajánlása és adománya annak a nagyarányú gyűjtő-mozgalomnak a keretébe illeszkedik, amely a minisztérium máj. 19-én kelt felhívására indult meg: ebben felszólítják a polgárokat, hogy az „önkéntes sereg” felállításának költségeire, a haza védelmére pénzbeli és egyéb adományokat vagy kölesönt ajánljanak fel (l. PHirl 62. sz., máj. 21., 461). A költő által befizetett összeg 68 ft 23 kr-t tett ki (l. a szövegrészben a PHirl jún. 2-i számának közleményét).

— (Ung) A szóban forgó nyílt levelet az Oesterreichisch deutsche Zeitung máj. 22-i száma közölte (l. feljebb, szöv. és jegyz.).

Máj. 28. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. A P-vers ekkor előadott megzenésítése valószínűleg 1848. ápr. 15-én jelent meg mint önállóan kiadott zenemű (l. feljebb, gyűjtésünkben); Treichlinger és Wagner először máj. 9-én hirdették (PHirl, l. EPN 419).

— (BpHa) — *Pázmányintézet*: ezt a katolikus papnevelő intézményt maga Pázmány Péter alapította 1623-ban Bécsben.

— (Élk) P adományára nézve l. feljebb az Opp máj. 26-i adatának jegyzetét. — *mult szerdán*: máj. 24-én. — *a begyűlt összeget*: ez 68 ft 23 kr-t tett ki (l. a szövegrészben a PHirl jún. 2-i számának közleményét). EPN (425) ezt a hírt tévesen az — akkor már megszűnt, ill. Nemzeti néven megjelenő — Nemzeti Ujságra utalva közli.

[**Ápr.—máj.?**] (K.v.) (Weyl, J.: „Lenzblüthen . . .”) A kiadvány megjelenési idejét hozzávetőlegesen a HHH bibliográfiai adata alapján határoztuk meg (vö. 1848. 5. sz., 20). A fordító, ill. a verseskötet bemutatását l. feljebb, Weylnek a márc. 17-én röplapon megjelent *Nemzeti dal*-fordításához fűzött jegyzetünkben i.h.

[— —] (Röpl.) („An die Könige.“) A kiadvány egyetlen ismert példányát l.: Wien, Österreichische Nationalbibliothek — Flugschriftensammlung. Undatiert L—Z. A fordító „J. P.“ monogramját, amelyben nyilván a P. a vezetőknév kezdőbetűje, nem sikerült feloldanunk; valószínű, hogy félrevezető, nem valóságos monogram. A röplap megjelenési ideje is bizonytalan: lehet, hogy hamarosan, tehát már április első napjaiban követte az eredetit, de az is elképzelhető, hogy később, esetleg a május második felében kibontakozott újabb bécsi forradalmi mozgalom idején került ki a sajtó alól. (Vö. Kiss J., ITK 1973. 43—45; a szöveg közlése a keletkezési körülményekre vonatkozó jegyzet kíséretében.)

[Máj. vége.] (HIH) A *Lapok Petőfi Sándor naplójából* 1848. máj. 1-én jelent meg (EPN 415, címléírását l. ott); úk. a kritikai kiadásban: VP 5. k., 78—93 (jegyz.: 216—219). EPN (425) hiányosan írja le az adatot.

Jún. 2. (PHirl) P adományáról l. feljebb, az Opp máj. 26-i adatának jegyzetét.

Jún. 4. (RadL) A Polydorus álnévről l. ÁL 356.

— — (Ung) A szóban forgó Szigligeti-darabot máj. 28-án játszották; Feldinger megzenésítését a Nemzeti Színház teljes ének- és zenekara az 1. felvonás utáni szünetben adta elő (l. gyűjtésünkben a P-dal előadását is említő színlap leírását e dátum alatt; vö. még a Nemzetőr jún. 3-i és az Élk jún. 4-i hírével is: EPN 429, 430).

Jún. 6. (Opp) Közvetlenül a költő kiskunsági jelölésére vonatkozó mondat előtt áll — sajtóhiba folytán egybetördelve — ez a felkiáltás: „Ein Sancho-Pansa Kampf!” Ez azonban az előző hírrel kapcsolatos, amely szerint Forgács Antal gróf Losoncon Kubinyi Ferencsel szemben fel akar lépni. Vö. az Opp jún. 7-i számának (50. sz., 295) sajtóhibára hivatkozó helyreigazításával: „Im vorigen Blatt ist die Notiz in Betreff Petőfi's dicht an die Sancho-Pansa-Notiz gesetzt worden, — Dies ist natürlich in Folge eines Druckfehlers geschehen.“

— — (Ung 1064.) E megjegyzés nyomán vitára került sor a PDI és az Élk között, melynek során az Élk szerkesztősége (feltehetően Jókai) szellemes cikkben leplezte le Vahot indítékait: „Vahot Imre collega . . . megint megszólal, mikor az előfizetés ideje közeledik. Természetesen többi lapársait erősen megszólja s magát hatalmasan megdicséri” stb. (l. EPN 440—441).

Jún. 8. (RadL) A feltűnően hanyag szedésű szöveget javítva közöljük (a legfeltűnőbb sajtóhibát: a „Coridanus”-t — Coriolanus helyett — a következő, jún. 9-i, 8. sz., 32. lapján maga a lap is helyesbíti); a „Petőfi folyékonsága . . .” kezdetű mondatot, azonban, amelynek értelmetlensége gyaníthatóan ugyancsak nyomdai eredetű, nem tudjuk korrigálni. A kis közlemény P 1848. máj. 10-én megjelent Shakespeare-fordításának (l. EPN 419—420) — a PDI rövid dicsérő megjegyzésétől eltekintve (22. sz., máj. 13., 613., l. EPN 420) — egyetlen egykorú ismertetése.

— — (Ung) *Bräuer* Ferenc (1799—1871) egyházi karnagy, zeneszerző 1845-től haláláig az ún. „Pestbudai hangszegyleti zenede” (később „Nemzeti Zenede”) aligazgatója volt (l. ZLex 1. k., 293—294). Dallamot szerzett már Kisfaludy Károly „Késő bú” c. költeményére is (Aurora, 1831. évf., kétleves melléklet a kötet végén, „Rejtsd előlem . . .” kezdetű szöveggel); *Nemzeti dal*-megzenésítése tudomásunk szerint nem maradt fenn. Méltatását l. gyűjtésünkben az Ung-nak a műsoros estről szóló beszámolójából (jún. 10., 1094).

— — (UngMorg) A PDI melléklapjának megjegyzése nyomán támadt vitáról l. feljebb, az Ung jún. 6-i számában (1064. l.) megjelent hírhez fűzött jegyzetünket.

— — (Wegweiser. . .) A megzenésítés 1848. ápr. 15-én jelent meg Temesvárott (leírását l. gyűjtésünkben e dátummal), s attól fogva több ízben hirdették ott, ill. a fővárosban (l. szöveg és jegyz. ápr. 29., Anhang z. TWb, Sp) — ezúttal feltehetően a máj. 28-i színházi bemutatás sikere nyomán élénkülő érdeklődésre számítva (vö. az Ung jún. 4-i hírével és a hozzáfűzött fenti jegyzettel).

Jún. 9. (RadL) A költemény a PHirl jún. 6-i számában jelent meg először (vö. EPN 431—432).

Jún. 10. (PHirl) Ez a *Nemzeti dal*nak a magyar határon kívül is mozgósító erejéről szóló híradás egyúttal P *Lenkei százada* c. költeményének egyik forrása lehetett. (Ez aug. 20-án jelent meg a Nép barátja c. lapban, l. EPN 491.)

— — (Ung) A „Sr.” jel bizonyosan Saphir Zsigmondé, aki 1847. 2. negyede óta az Ung egyik szinikritikusa volt, s a színházi előadásokról írt jegyzeteit általában így írta alá. Róla l. feljebb, a *Nemzeti dalra* írt ellenversével kapcsolatos jegyzetünket (1848. márc. 22., Ung 545). *Bräuer* karmester-

és zeneszerzőről és *Nemzeti dal*-megzenésítéséről feljebb, a szóban forgó műsoros est előre közzétett programjával kapcsolatban írtunk (l. Ung jún. 8.).

Jún. 11. (KolozsvHa) — *a minap*: a szóban forgó költeménynek ápr. 16-i közlését érti (Élk. l. EPN 408). Az idézet nem egészen pontos; az első sor helyesen: „Oh ifjaink, oh én barátim”.

— (PZ) *Lelia, La mare au diable*: George Sand regényei („Lelia”, megj. 1834; „Az ördögmocsár”, 1848). — *Lablache* (Luigi): olasz énekes (1794—1858). — *Orfila*: talán Mathieu Joseph Bonaventura O. orvos- és kémikusprofesszorról (1787—1853) van szó, aki 1851-ben a francia Orvostudományi Akadémia elnöke lett. — *ein großer Dichter an der Spitze der französischen Republik*: nyilván Alphonse de Lamartine-re (1782—1854) céloz, aki 1848-ban a forradalmi kormány külügyminisztere lett, sőt köztársasági elnökségre is jelölték. — *wie es irgendwo gestanden, allein gehaltvoller sein soll* stb.: az újságíró nyilván az Ung jún. 6-i számában olvasta ezt (1059. l.), ti. hogy P egymaga jobban szereti hazáját, mint összes többi honfitársai (l. gyűjtésünkben feljebb).

Jún. 15. (Opp) Az itt említett „Petöffy” feltehetően a költő öccse, István volt, aki a „VI. önkéntes zászlóalj negyedik századával” részt vett a délvidéki harcokban (l. P-nek Bankós Károlyhoz intézett levelét. Pest, aug. 18.; VP 7. k., 166), és Buda ostrománál már főhadnagyi rangot viselt (uo. 429). A szóban forgó hadnagyi kinevezés adatára nem találtunk rá.

Jún. 17. (BpHa) Nem tudunk semmi közelebbit erről a zempléni Fáy Gyuláról (álnév?), de az általa (a BpHa törekvéseit szolgáló célzatossággal) kiszínezett epizód hitelességét is kétségbe kell vonnunk: a máj. 10-i véres lovasrohamot követő napok sajtóanyagában, amelyben a legkülönbözőbb irányzatok hallatták szavukat, nem találtunk rá utalást.

— (TWB) A színházi est színlapjának leírását l. fent, a máj. 28-i adatok élén.

Jún. 18. (Élk) EPN (442) ezt a szöveget tévesen a Nemzeti Ujság 17. számára utalva közli, holott ez a lap 1848. máj. 2-ától kezdve már „Nemzeti” címmel jelent meg, s a 17. száma máj. 28-án került ki a sajtó alól. (Ott P-nek „a haza szükségére” felajánlott adományáról szóló közlemény olvasható; l. EPN 425.) — *mint e kerületnek képviselője*: a szövegösszefüggés szerint itt a dunavecsei kerületről van szó; P azonban a szabadszállási (kiskun) választókerületben lépett fel képviselő-jelöltként — s Dunavecse nem tartozott ehhez, sőt magához a Kiskunsághoz sem. (Vö. az Ung jún. 24-i sz., 1171. lapján közölt hír alábbi jegyzetével.)

— (KolozsvHa) E hír forrása a PHirl jún. 10-i keltezésű máramaros-szigeti levele volt (l. gyűjtésünkben).

Jún. 20.] (Ri.) (Nyári A.) A füzetsorozat 2. darabját a PHirl ezen a napon hirdeti (86. sz., 568). Utal rá EPN is (442), de a szöveget nem közli. A 12 füzetre tervezett vállalkozás (l. előzetes hirdetését gyűjtésünkben: ápr. 13., PHirl) 1. darabja feltehetően ápr. 19-én jelent meg; ennek P-vonatkozása nincs. (Vö. a szövegrészben a MT e napon közölt hirdetésével, ill. hozzá fűzött jegyzetünkkel.) Már ez a 2. füzet is érthetetlen késséssel került ki a sajtó alól, a folytatás pedig (annak ellenére, hogy a szöveg megszakított mondattal ér véget) végleg elmaradt: a 3. füzet anyagát 1849. jan. elején az osztrák katonai hatóság a nyomdában foglalta le (l. Urbán Aladár: „A nagy év sodrában.” Bp. 1981. 80).

Jún. 20—25.] (Grenzb) A lipcei folyóirat füzetein nincs naptári dátum; a 25. sz. megjelenése — hetilapról lévén szó — számításunk szerint a megjelölt napok valamelyikére eshetett. A szerző úti jegyzeteinek *másik*, P-vonatkozású részletét feljebb, 1848. márc. 29-i dátummal, a stuttgart—bübingeni Morgenblatt für gebildete Leser hasábjairól közöltük; l. ahhoz fűzött jegyzetünket Pröhléről és útirajzáról. Ez 1849-ben Bécsben könyv alakban kiadott útleírásában is megjelent (e kötetet gyűjtésünkben 1849. [márc.-ápr.?] dátummal említjük), de a szóban forgó részlet ebből kimaradt; ezt Turóczi-Trostler József is bemutatja (MIVI 2. k., 540—541), tévesen 1847-ről keltezve. — *Petőfi war lange Zeit Soldat* stb.: köztudomású, hogy a költő mindössze másfél esztendeig volt katona (1838. szept.—1840. febr.), de nem „olaszországi magyar ezredeknél”, hanem a 48. sz. Gollner-gyalogezredben, amelynek katonájaként túlnyomórészt Horvátország területén tartózkodott; súlyos megbetegedése miatt ott nyilvánították a további szolgálatra alkalmatlannak (l. PKrK 1. k., 227—228, 246).

Jún. 21. (PZ) *in seinem letzten Artikel in den Életképek*: ti. máj. 27-én kelt, de az Élk-ben csak jún. 11-én közzétett hírlapi cikkében; nem világos, hogy a Mirabeau-ra való utalás min alapul, a P-től idézett közismert mondás („vannak a statusban *hasznos* emberek” stb.) Robespierre nevéhez fűződik.

— (RadL) A mérleg jelének feloldását l. RadL 16. sz., 63. (Maga Remellay nyilatkozik,

hogy ez a jegy az övé). — *Szluhát*: Szluha Imre a forradalomig az ún. „szabad jászkun kerület” legfőbb tisztségviselője: főkapitánya s e minőségében a rendi országgyűléseken egyik követe volt. A márciusi fordulat után (ápr. 4-én) az általános néphangulat s az ellene felhozott vádak hatására lemondott tisztségéről (vö. Mezősi Károly: „Petőfi megbuktatása a szabadszállási követválasztáson.” PéK 555—560).

Jún. 22. (Opp) P Kun-Szentmiklósról, jún. 15. 1848. keltezéssel, terjedelmes nyilatkozatot küldött a MT-nek, amely annak jún. 19-i számában az alábbi jegyzettel látott napvilágot: „Kérem minden becsületes-elvű szerkesztőtársamat, hogy e cikket lapjában közölni sziveskedjék. Petőfi Sándor.” (L. EPN 443.) Számosan tettek eleget a felhívásnak, némelyek — így a PHirl és annak nyomán többen — kihagyásokkal, az eredeti szövegnek a márc. 15-e előtti cenzúrára emlékeztető „szelidítésével” (vö. VP 5. k., 224). A szöveg (majdnem teljes) német nyelvű fordítását csak az Opp adta közre, három részletben (l. még alább, a lap jún. 24-i és 25-i számát); csak az utolsóban jelzi, hogy bizonyos szövegrészeket elhagyott (l. alább, a jún. 25-i közleményhez fűzött jegyzetet). A fordítás félreértésből származó hibáira és néha komikusan ható hungarizmusaira külön-külön nem térünk ki.

— — (RadL) A = (mérleg) jelre nézve l. feljebb, a jún. 21-i szám adatának jegyzetét.

— — (UngMorg) A Hond német nyelvű testvérlapja, a Morgenröthe, 1848. máj. 2-án Ungarns Morgenröthe-re változtatta a nevét; a lapot a Lipséből érkezett Heller Izidor (március vége óta) kb. máj. 20-áig radikális szellemben szerkesztette, ekkor azonban összetűzött a „tulajdonos és főszerkesztő” Petrichevich Horváth Lázárral, s megvált a laptól. Ennek irányában ezután éles jobbrafordulás következett be (vö. Kiss J., PéK 446, ill. 427), aminek egyik jellemző megnyilvánulása a republikánus költő követválasztási kudarcának kárörvendő kommentálása.

Jún. 24. (Opp) Az 1. közlemény az Opp jún. 22-i számában jelent meg. L. ehhez fűzött jegyzetünket.

— — (Pesther Handelsz) A megzenésítés 1848. máj. 1-én jelent meg, leírását l. ott.

— — (Ung 1170.) Az országgyűlés júl. 8-án foglalkozott a beadvánnyal, s hosszas vita után a felülvizsgálat mellett döntött; e célból háromtagú bizottságot küldött ki (l. Közlöny, 1848. júl. 10.; úk.: EPN 478—483; gyűjtésünkbe fölvevük a többi, magyar és német nyelvű lap különféle terjedelmű és beállítottságú beszámolóit is, l. alább, a júl. 9—júl. 20. közötti sajtóadatokat). Mivel a felülvizsgálatra nem került sor, Nagy Károly — akit az országgyűlés VIII. osztálya, az ún. Állandó Igazolási Osztály, már a panaszos beadvány beérkezése előtt igazolt — mindvégig (pontosabban 1849. júl. 28-ig) megmaradt képviselői tisztségben (l. Mezősi K., PéK 630—633). Egyetlen fellépéséről, amelyre ez idő alatt sor került, l. gyűjtésünkben a NPoIOPZ 1848. aug. 31-i adatát s ahhoz fűzött, alábbi jegyzetünket.

— — (Ung 1171.) Nincs más adatunk arra, hogy dunavecseiek, P szülei egykori — 1841—1844 közötti — lakóhelyének polgárai képviselőjükül akarták volna P-t megválasztani. De ha így volt is, P bizonyára ugyanazt a választ adta nekik, mint az izsákiaknak: ti. hogy csak a szülőföldjének tekintett Kiskunság területén kíván fellépni, már pedig sem Izsák, sem Dunavecse nem tartozott ahhoz. (Vö. Mezősi Károly, PéK 539—540.) — *was wir schon einmal sagten* stb.: l. feljebb, az Ung jún. 6-i számában közölt, P követjelöltségét támogató sorokat.

Jún. 25. (Opp 266.) Az 1. és 2. közlemény az Opp jún. 22-i, ill. 24-i számában jelent meg (l. feljebb). Vö. még az 1. közleményhez fűzött jegyzetünkkel is. Ebből az utolsó közleményből P *Nyilatkozata* utolsó négy bekezdésének fordítása maradt el, a legutolsó mondat kivételével. (Vö. VP 5. k., 104—105.)

— — (Opp 267.) Célzás az UngMorg feljebb közölt, jún. 22-i, P-t szabadszállási bukása ürügyén gúnyoló megjegyzésére.

Jún. 27. (Ellenőr) A cikk eredeti szövegéhez nem tudunk hozzájutni; a szöveget Szemző 9.-ről közöltük. Ehhez Szemző még hozzátesszi: „Azért — ha röviden is — lényegében elmondja a Szabadszálláson történeteket és a peticionálókról is értesíti Erdély olvasóit.”

Jún. 29. (Opp) A „G. Z-i” jelet Zerffi utóbb a pesti Der Patriot c. lapban is használta (l. Kiss J., PéK 449). A glosszában említett cikke nézve l. feljebb, az Opp jún. 25-i adatához (267) fűzött jegyzetet.

Jún. 30. (MT) A Közlöny e napi választási tudósítása (21. sz., 81) a szóban forgó választásról mindössze ennyit közöl: „Szabadszállási kerületből: Nagy Károly.”, P-t tehát nem említi.

[Jún.?] (Kv.) (Gyulai P.—Mentovich F.—Szász K.) A P-nek hódoló költemény szerzője a későbbi nagy termékenységű műfordító, ref. püspök Szász Károly (1829—1905). Számos egykorú P-vonatkozást tartalmazó naplóját l. „Petőfi-adattár.” II. k., „Naplók”, 7. sz. — A márciusi forradalom tiszteletére kiadott verseskötet a HIH szerint (1848. 6. sz., 26) 1848 júniusában jelent meg.

[—?] (Ri.) (Szilágyi S.: „Forradalmi mozgalmak . . .”) A broszura egy példányát l. FSzEK B 323/31. sz. a. A szerző beszámol még a máj. 30-i kolozsvári országgyűlési ülésről is; a füzet megjelenésének dátumát — hozzátévelegesen — ennek alapján határoztuk meg. A meg nem nevezett szerző kilétére nézve l. Gulyás: ÁL 670. — *Felinger-kávéház*: helyesen Fillinger-kávéház, F. Józsefről, aki a nevezetessé vált „Urci utcai kávéházat” alig egy félévvel a márc. 15-i események előtt vette át korábbi bérletjéről, Pillvax Károlytól (l. pl. Jókai híradását az Élk 1847. okt. 10-i, 15. számának „Mi hír Budán?” c. rovatában, 483).

Júl. 2. és 3. (Reform) Zerffi, a lap egyik szerkesztője, valószínű szerzőségéről l. Kiss J., PÉK 455.

Júl. 6. (MT) Gúnyos válasz Nagy Károly, Petőfi család módon képviselővé lett választási ellenfele „Szózat Petőfi Sándorhoz!” c. írására, amelyet egyéb lehetőség híján a PHirl júl. 5-i számának hirdetési rovatába csempészett be (vö. EPN 470—473). — *Oh te 226-ik számu ház a Lipót utcában*: ti. Nagy Károly lakása; l. Közlöny, júl. 5., 26. sz., 103, az Országgyűlési szállások jegyzékében: „Nagy Károly Szabadsz[állás] köv[ete] [akik] belv[áros] Lipót u. 226. sz.” — *oeuil des boeufes*: helyesen „l’OEil-de-boeuf”, a versailles-i királyi hálószoba előszobája. — *diurnum*: (képviselői) napidíj. — *15 sage tizenöt*: 15, kimondva tizenöt. — *Szluha*: Szluha Imre, a jászok és kunok volt főkapitánya (l. feljebb a RadL jún. 21-i cikkéhez fűzött jegyzetet). — *notabene adhuc sub iudice est*: a „grammatici certant” kezdetű horatiusi szállóige csonka változata; jelentése itt: „egyébként még nem eldöntött dolog”, ti. Nagy Károly követsége. Ez célzás arra, hogy P becsapott pártbívei a szabadszállási választás felülvizsgálatát kérték a minisztériumhoz intézett beadványukban (l. az Ung jún. 24-i sz., 1170. lapjáról idézett hírt és hozzá fűzött fenti jegyzetünket). — *a Marciusuba*: ti. a Marcius Tizenötödike c. lapba. — *prosopopeat*: e kifejezés itt a „jellemrajz” mint retorikai műfaj megjelölése.

— (Telegr.) A szóban forgó költemény *A nemzetgyűléshez*, amely a PHirl júl. 5-i számában *Pest, júl. 4 c.* alatt jelent meg az országgyűlés megnyitásának előestéjén a képviselőkhez intézett szózat gyanánt (vö. EPN 470). Az itt kilátásba helyezett fordítást a Sp júl. 8-án közölte (szövegét l. gyűjtésünkben e dátummal).

Júl. 7. (Nemzeti) A röplap fénymásolatát l. EPN IX. sz. mell.; szövege datálatlan, egyébként azonos a hirdetésével. A hirdetés más lapokban is megjelent: RadL júl. 7., PHirl, ill. Reform, júl. 9. (vö. EPN 476, 477); továbbá Nép-elem, júl. 7., KH júl. 9. (l. gyűjtésünk keretében).

— (Nép-elem) A felhívás szövege júl. 7-én külön röplapon, ill. júl. 7—9. között több lapban megjelent, vö. a Nemzeti júl. 7-i közléséhez fűzött fenti jegyzetünkkel.

— (Opp) Nagy Károlynak a PHirl hirdetésrovatában közzétett „Szózat”-ára a MT már júl. 6-án gúnyos cikkel válaszolt (l. gyűjtésünkben, vö. ennek fenti jegyzetével is). — *Petőfy wird wissen stb.*: P párbajra hívta ki Nagy Károlyt, de az a kihívást visszautasította; erre figyelmeztette a költő az országgyűlési követeket röplapon osztogatott, ill. júl. 7—9. között a lapokban közzétett felhívásában (l. a Nemzeti júl. 7-i közléséhez kapcsolódó fenti jegyzetünket); párbajsegédei, Jókai Mór és Pálffy Albert, pedig a MT-ben megjelentetett nyilatkozatban számoltak be a lovagias ügy lefolyásáról. (Vö. P 1848. júl. 9-én Bankós Károlyhoz intézett levelével, ill. a hozzá tartozó jegyzettel, VP 7. k., 154—155, 425—426.)

— (Patr) *Vor Beginn der Sitzung theilte Tánccsics gedruckte Zettel . . . aus*: P *A nemzetgyűlési követekhez* című röplapja volt ez (fénymásolatát l. EPN IX. sz. mell.), amelynek szövegét egyidejűleg számos lapnak is megküldte (vö. a Nemzeti júl. 7-i számának közléséhez fűzött fenti jegyzetünkkel); a szóban forgó tudósításból az tűnik ki, hogy mivel P maga nem mehetett be az ülésterembe, Tánccsics Mihályt kérte meg a röpcédulák kiosztására. A P és Nagy Károly közti affér részleteire nézve l. az Opp júl. 7-i cikkéhez fűzött fenti jegyzetünket. — *der in Csernátónis Mimosen erwähnt wird*: Csernátóni Lajos a MT-ben „Mimózák” c. rovatot szerkesztett; ennek keretében júl. 6-án (97. sz., 388) gúnyosan játszik azzal a gondolattal, hogy ha az országgyűlés rendezősege bevezetné a jelszórendszert, milyen jelszavakat lehetne alkalmazni, s végül a csattanó ez: „Balog Kornél, Bánhidí és Nagy Károl mint markirozott ösmert egyének jelszó nélkül mehetnek be.” (Balog Kornél Győr

megei, öttevényi követ megválasztását a ház érvénytelennek nyilvánította, Bánhidi Albert makói képviselő megválasztása ellen a MT hasábjain egész cikksorozat jelent meg, mert az illető hírhedt pecsovicából vedlett át hirtelen liberálisá.)

— (RadL) A Polydorus álnév feloldását l. ÁL 356. — P és Nagy Károly párbaj afféjára nézve l. feljebb, az Opp júl. 7-i cikkéhez fűzött jegyzetünket.

— (Sp) P *Pest júl. 4. c.* versének végleges címe A *nemzetgyűléshez*. — *Nummer 99 des „P. Hirlap”*: A PHirl júl. 5-i száma; P tehát az új népképviselői országgyűlés ünnepélyes megnyitásának napján jelentette meg versét, s címében a megelőző napról keletkezett. — C. Hoffmann: Hoffmann Károly, a költemény műfordítója, aki a forradalom évében P több költeményét átültette, köztük magát a *Nemzeti dalt* is, mint láttuk, elsőként (l. a röplapon megjelent fordítást a márc. 15-i adatok között, ill. hozzá kapcsolódó jegyzetünket).

Júl. 9. (KH 32.) A felhívás közléseit illetően l. a *Nemzeti júl. 7-i* közléséhez fűzött, fenti jegyzetünket.

— (PZ) *Ote toi, que je m'y met*: takarodj innen, hadd üljek a helyedre!

— (Reform) A röplapról l. fenti jegyzetünket a *Nemzeti c. lap júl. 7-i* közléséhez. A felhívás szövegéhez a Reformban Nagy Károlyt elítélő szerkesztői megjegyzést fűztek, ezt l. EPN 477.

Júl. 10. (Közlöny) A lap júl. 8-i országgyűlési tudósításának ez a részlete (a Nagy Károllyal, P szabadszállási ellenfelével kapcsolatos igazolási eljárásról irt beszámoló kezdete) kimaradt az EPN közléséből (478).

— (Nép-elem) *Csikiként a hatóságra kívánták bizni*: utalás Csiki Sándor képviselőnek az igazolási ügyben elhangzott felszólalására, amelyet a Közlöny beszámolója szerint azzal fejezett be, hogy „Mí a vizsgálattételt illeti, a hatóságra biznám.” (L. EPN 480.)

— (Patr) Dux Adolf D. szerzői jeleről l. Kiss J., PéK 427.

Júl. 14. (JU, Ú. f.) A megjegyzés célzás arra, hogy P választási ellenfele, Nagy Károly nem utolsósorban a szabadszállási választók leitatásával diadalmaskodott; a költő híveinek panaszos beadványában pl. ezt olvassuk: „Midőn Petőfi Sándor a választás helyén és napján a szabadszállási városházánál megjelent, az ellene felbőszített részeg nép, melyet a másik követjelölt egész éjjel és még az nap reggel is folyvást itatott, rá rohant, az uraktól tanult becstelenítő vádakkal illette és agyonveréssel fenyegette.” (L. VP 5. k., 106.) — *A nagyszombati nagyhordó*: a „Pozsony vármegye” c. kiadványban (Bp. [1895.] „Magyarország vármegyéi és városai” c. sorozat; 197) olvashatjuk: „A várostól [Nagyszombat] délkeletre, a modorfalvi ut mentében, van a Treumann-féle malátagyár. Ez az épület azért érdemel említést, mert ez alatt van az a nagyméretű pince, melyben 1824-ben a Szulinyi-féle 2110 urnás boroshordó volt, a mely legnagyobb volt egész Európában s a nevezett évben tele volt borral.”

Júl. 15. (MT) Az idézett versrészlet helyes szövege:

S im szép hitem tündérhona

A magasból lepottyana.

Érdekes körülmény, hogy a szóban forgó *Irtóztató csalódás c.* vers az egykorú P-kötetekben nem jelent meg, a levél fogalmazója tehát csak a PDI 1844. aug. 4. heti számából ismerhette (vö. EPN 13). Ebből arra lehet következtetni, hogy az illető azoknak az eperjesi fiataloknak a köréhez tartozott, akik a költőt már 1845 tavaszi ottani tartózkodása alkalmával is nagy lelkesedéssel fogadták, fáklászenével ünnepelték stb. (Vö. EPN 83.)

— (Opp) Az aradi Der Patriotban megjelent cikkekre nem akadtunk rá. Az itt említett Petőfi feltehetőleg a költő öccse, István volt, aki az egyik önkéntes zászlóalj katonájaként vett részt a délvidéki harcokban (l. feljebb, az Opp jún. 15-i hírének jegyzetét).

Júl. 17. (KH) *A hóhér kötele c.* regény 1846. jún. 4-én került ki a sajtó alól; akkori vételára is l. ft 20 kr. volt. (L. EPN 190.)

Júl. 19. (Figy) — *ingyen forsponton* (előfogaton): gúnyos célzás arra, hogy a szabadszállásiai kocsit is adtak a távozásra kényszerített költőnek, hogy mielőbb megszabaduljanak tőle. — *Kunszentmiklósi és dorozsmai választók által adattak be a petitiók*: a „dorozsmai” talán elírás „lacházi” helyett, hiszen az országgyűlésben megvitattott beadványt a szentmiklósiak és a lacháziai írták alá (l. pl. feljebb, a PHirl júl. 11-i számának országgyűlési tudósításából közölt részletet). Az is lehetséges azonban, hogy nem véletlenül csúszott a tudósító tollára ez a városnév. Tény ugyanis, hogy a szabadszállási választókerülethez tartozó (Kiskun-) Dorozsmának a választásból csalárd módon

teljesen kirekesztett polgárai a kunszentmiklósiakétól független, részletes panasziratban támadták Nagy Károly megválasztását. Mivel ez júl. 10-én, tehát a felülvizsgálatot elrendelő határozat meghozatala után érkezett be, érdemben nem foglalkoztak vele (vö. Mezősi, Pék 627—629), a tudósítást készítő újságíró azonban hallhatott róla.

Júl. 22. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. Az ekkor elhangzott két dalt (Tompá, ill. P szövegével) Egressy Béni együtt kiadta „Ablak alatt” c. kottasorozata 3. sz. darabjában, valószínűleg 1848 augusztusában; l. alább, ahhoz írt jegyzetünket.

Júl. 30. (MunkUjs) a *Pesti Hirlapban*: ti. a lap jún. 21-i számában, amely — bár némileg „szelídítve és kihagyásokkal” — az elsők közt vette át P-nek a MT jún. 19-i számában közzétett kunszentmiklósi nyilatkozatát. (L. EPN 452). — *Szluha tanítványa*: a PHirl szövege szerint „Szluha teremtménye” (87. sz., 574), amivel P arra céloz, hogy ellenfele Szluha Imrének, a jászok és kunok korábbi (a márciusi forradalom győzelme után a néphangulat hatására lemondott) főkapitányának pártfogása alatt töltött be különféle kerületi tisztségeket.

— (Ung) Ezt a darabot a BpDl 1848. szept. 14-i száma szerint (11. sz., 175) német színészek a pesti „városligeti arenában” is előadták. A darabnak sem szerzőjét, sem szövegét nem ismerjük; az utóbbi hírből csak annyit tudunk meg, hogy „hőse *Petőfi Lajos* nemzetőr, ki a délvédeki táborban hősi tetteket vizs véghez”. Ha így volt is, valószínű, hogy az ismeretlen szerző nem véletlenül választotta a márciusi napok óta országshírtelen csengő családnevet; sőt „egy harmadik *Petőfi*”: ti. a költő öccse, István valóban részt vett a délvédeki harcokban (l. feljebb, 1848. jún. 15., Opp, szöveg. és jegyz.)

[**Júl.?**] (Any.) („Az őrsereg indulása.”) Egy példány a FSzEK birtokában található (B 355/1/1848. jelzet alatt). A ponyvakiadványnak egyik hasonló tartalmú („A lelkes jászok és kunok elindulása” c.) változatát említi Voinovich Géza az Arany kritikai kiadásnak a szóban forgó vershez fűzött jegyzetében (A. J.: „Kisebbségi költemények.” Bp. 1951. 418). Arany verse, a P-től vett mottóval, a Nép barátja júl. 2-i számában jelent meg először (vö. EPN 470).

[—?] [Any.] (Radó I.: „Ujvidéki szomorúsága.”) A füzet egy példányát l. OL — R 32. sz. 6. csomó, 12. sz. — Radó Imre (személyi adatai ismeretlenek) ponyvaversetek szerzője (l. Szinnyei 11. k., 388). — *Egy papnak a fiját*: Nagy Károly, P választási ellenfele ugyanis a szabadszállási református lelkész fia volt.

[—?] (Napt.) („Bucánszky Alajos kis képes naptára . . .”, magyar nyelvű.) A ritka kiadvány egy példányát l. OSzK Naptárak 361. sz. (1849.) jelzet alatt. *A magyar nép* c. vers, amelynek hiteles szövegét P kéziratosa füzete őrizte meg (l. VP 3. k., 80—81), csak itt jelent meg P életében (erről VP még nem tudott); tehát a költő éppen a naptár számára írta. Megjelenése az említett kéziratosa füzete sorrendjéből következtetve 1848 júliusára tehető (maga a vers esetleg valamivel korábbi is lehet).

[—?] (Napt.) („Bucánszky . . .”, német nyelvű.) A német nyelvű kiadás feltehetően a magyar nyelvűvel egy időben került ki a sajtó alól. Egy példányát a FSzEK Budapest-gyűjteményében őrzik (B 058/93. jelzet alatt). A fordítót a naptárban sehol sem nevezik meg.

[—?] (Ri.) (Simon I. „Dandár.”) Simon István szarvasi földbirtokosnak Szinnyei írói lexikona szerint (12. k., 1053) két ilyen című füzete jelent meg. Az egyik feltehetően az, amelyet EPN (360) 1847. nov. 4-i dátum alatt említ; ezt nem találtuk. A szóban forgó 2. füzete 1848. júl. folyamán kerülhetett ki a sajtó alól, mert szerzője P-nek a PHirl jún. 21-i számában is közzétett kunszentmiklósi nyílt levelére, ill. a költőt megbuktató szabadszállási választókra céloz benne. (Az a Vörösmarty-cikk pedig, amelyre ezt megelőzően utal, valószínűleg a PHirl máj. 20. és 21-i számában közzétett „Az átalakulás napjai” című volt. L. Vörösmarty Mihály „Összes művei.” Kritikai kiadás, 16. k., 572). E röpirat egy példányát az OSzK 208.818. sz. kötete. A dühösen vagdalkozó szerző mindvégig ilyen nehézkes, idegenszerű, helyenként alig érthető nyelven ír.

Aug. 1. (Opp) A nyílt levél folytatásában a bán durva tetteiről és megnyilatkozásairól esik szó.

Aug. 11. (Opp) A hír bővített változatát az Ung aug. 13-i száma közölte, l. azt, ill. hozzá fűzött, alábbi jegyzetünket.

Aug. 13. (Élk) Egressy és P 1848. évi szoros kapcsolatáról, levelezésükről l. VP 7. k., 308—309.

— (Ung) A fordító (teljes neve Lengyel Ignác) — amint a közlemény is utal rá — az Ung

hirdetési melléklapjában ajánlkozik mint nagy gyakorlattal és bizonyítványokkal rendelkező francia nyelvmester (l. Wegweiser und Anzeigebblatt . . . 1848. aug. 13., 189. sz., 1831), egyéb adatunk azonban nincs róla; itt említett, francia fordításokat tartalmazó kiadványára sem akadtunk rá. (Vö. Kiss J., Pék 470/191. sz. lapalji jegyzet.)

Aug. 17. (Falr.) Egy példányát l. OL R 32. 6. csomó, 14. sz. Petőfi — Jókai emlékezése szerint — szerepelt is egy rágalmazási ügyben mint esküdt (l. Hatv² 2. k., 457); l. még Spira György tanulmányát a pótválasztás háttéréről és körülményeiről (ItK 1964. 203).

— (MT) A levélíró P aug. 10-éről keltezett, a minisztérium politikáját bíráló hírlapi cikkének alábbi részletét idézi, némi eltéréssel: „És ne adja isten, de maholnap ott leszünk, hogy azt fogják mondani: Petőfinék tökéletesen igaza volt!” (MT aug. 11., 128. sz., 515; úk.: EPN 488).

— (PHír) Az almanach, amely P *A szájhősök, A magyar politikusokhoz és Fő!* c. költeményeit tartalmazta, a Nemzetőr c. lap híre szerint 1848. aug. 6-án jelent meg (l. EPN 486).

Aug. 27. (Élk) EPN (491) csak a költemény megjelenési adatait közli, P lapalji jegyzetéről nem tesz említést. A vers keletkezésének körülményeiről s a kiadása után folytatott polémiáról l. VP 7. k., 338—341. (Vörösmarty hírlapi válaszának szövegével).

Aug. 31. (NPOLOPZ) A „nádori hivataldíjnak az állodalmi pénztár általi fődözése” iránti törvényjavaslat előterjesztése 1848. aug. 5-én Nagy Károly egyetlen fellépése volt az 1848/49. évi országgyűlésen; az aug. 10-i ülés jegyzőkönyve szerint egyébként — más javaslatokkal együtt (mint már előbb megoldott ügy) — ez is „mellőzteni határozatott” (l. Beér János: „Az 1848/49. évi népképviselői országgyűlés.” Bp. 1954. 181, 186).

[**Aug.?**] (Z.) (Egressy B.: „Ablak alatt.” No. 3.) A kiadvány Egressy B. ilyen című sorozatának 3. darabja. Lh.: OSzK—Zt Mus. pr. 5328/3. és Mus. pr. 6697/1. Ez a megzenésítés, mint a „Nemzeti Színpad” és a két énekes nevéből következtethető, a Nemzeti Színház „Sevillai borbély”-előadásaival kapcsolatos. Ezek keretében Farkas (Wolf) Károly mint Almaviva grófja már 1847. ápr. 27-én, jún. 2-án, 1848. febr. 9-én is Egressytől megzenésített P-dalt énekelt (l. a színlapok leírását), az utóbbi alkalommal éppen az *Ereszkedik le a felhő* . . .-t. Az a két megzenésítés azonban, amelyet Egressynek ez a füzet tartalmaz, a darabban *együtt* (Hollósi K. és Farkas K. előadásában) először 1848. júl. 22-én hangzott el, majd az év folyamán még egy ízben, okt. 6-án is (l. a színlapok leírását), ezért tettük a kiadvány megjelenését — feltételeken — augusztusra (lehetett valamivel későbbi is). Az 1848. évre utal Treichlinger kiadónak a füzetben feltüntetett 168-as lemezszáma is: Móna Ilona tanulmánya szerint („Magyar zeneműkiadás 1774—1867.” Magyar Zene, 1974. 1. sz., 63) a 154—175. lemezszámok 1848-ra utalnak.

Szept. 7. (KH) P *Coriolanus*-fordítása 1848. máj. 10-én került ki a sajtó alól (l. EPN 419—420); a kiadó a még raktáron lévő eladatlan példányokat hirdeti.

Szept. 8. (Ne—RadL) Figyelemre méltó, hogy Vasvári egymás mellett utal Vörösmarty „Szózat”-ára és P *Nemzeti dalára*.

— (Ung) A hír forrása feltehetően a Ne—RadL szept. 6-i számának az Egyenlőségi Társulat szept. 3-i közgyűléséről közölt tudósítása volt, itt jelentette Zerffi Gusztáv ezt az esetet, amellyel kapcsolatban „erélyes és ünnepélyes óvást ajánlott” (l. EPN 492). A szóban forgó röpirat végül is megjelent (Egressy Gábor: „A rác lázadás és a magyar ügy.” 2 levél terjedelmű, l. FSzEK Budapest-gyűjt. H 323/2/1848. Egressy G.); de hamarosan napvilágot látott német fordításban is (a szóban forgó hírben is utalnak erre): Egressy Gábor: „Der Raizen-Aufstand und die ungarische Sache.” 3 közlemény, Der Ungar, 1848. szept. 1—3.; 204—206. sz.

Szept. 10. (Ne—RadL) A határozatot említi EPN is (502), de a névsort nem közli. Ez itt 41 névből áll; Ábrányi Emil, akit a német nyelvű közlemény említ (l. a következő adatot), hiányzik belőle.

— (Opp) A Ne—RadL e napi számában magyarul megjelent határozat (l. feljebb) teljes német nyelvű szövege. A választmányának itt két csoportra tagolt s betűrendbe szedett névsorát ezúttal is közöljük, mert a keresztneveket is tartalmazza, s némileg összetételben is eltér a Ne—RadL-ban közzétett szövegtől. Ebből a névsorból a magyar nyelvű közleményhez képest Nádosy Sándor, Balogh János és egy bizonyos „Jakóbson” hiányzik.

— (Ung) Az idézett sorokat vagy erre az alkalomra fordította le az ismeretlen szerző, vagy a *Nemzeti dalnak* egy előttünk ismeretlen egykorú átültetéséből vette (vö. Kiss J., Pék 475).

Szept. 19. (Ne—RadL) P-nek a lapban szept. 20-án közzétett proklamációját l. EPN 505—509. Feltehetően ugyanakkor megjelent magyar, ill. német nyelvű röplap (plakát) formájában is; az előbbi szövege azonos a Ne—RadL-ban kiadott szöveggel, az utóbbit l. gyűjtésünkben; vö. az alábbi jegyzettel.

[**Szept. 20?**] (Falr.) Egy példányát l. PIM A.ny. 6184. sz. A Ne—RadL szept. 20-i számában közzétett kiáltvány (P-nek az Egyenlőségi Társulat nevében kiadott proklamációja, l. EPN 505—509) német szövege, mely feltehetően a magyar nyelvű plakáttal kb. egy időben jelent meg. (Vö. még az előző jegyzettel is.) A fordító neve ismeretlen.

Szept. 25. (Falr.) P toborzó útra indulásának körülményeiről l. VP 7. k., 438.

[**Szept?**] (Any.) „Országgyűlési határozat . . .” A ponyvafüzet egy példányát l. FSZEK Budapest-gyűjtemény, H 811/1/1848, Radó név alatt. — Az országgyűlésben a katonaállítási törvényjavaslat vitája aug. 23-án fejeződött be; P. *Lenkei százada* c. verse is ekkortájt, a Nép barátja aug. 20-i számában jelent meg először (EPN 491); a füzet kiadásának idejét ezért tettük szeptemberre. Radó Imréről l. feljebb, 1848. [júl.?]—ra datált ponyvafüzetének jegyzetét.

Okt. 4. (Nemzeti) *Petőfi út utazott keresztül*: P szept. 24-én kelt útra Pestről, azzal a végső céllal, hogy a Székelyföldön önkénteseket toborozzon az ország védelmére; előbb azonban feleségét Erdődre kísérte (eközben haladt át, 26-a táján, Debrecenen), s onnan indult a hónap végén Nagybánya felé (l. VP 7. k., 438). — *Hajduböszörményben*, ill. *Mező Dani*: a levélírónak, a helyi vonatkozásoknál fogva, az az ellenvers jut az eszébe, amelyet „Mező Dániel h. böszörményi nemzetőr s társai” adtak ki annak idején a DebrNagyvÉrt-ben (1848. ápr. 23., l. EPN 411—412); l. még 1848. ápr. 30-i jegyzetünket a DebrNagyvÉrt-ben közölt másik ellenvershez. — *Pour expier*: vezeklés gyanánt.

Okt. 6. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. — Erről a példányról szedték a következő, 1849. jan. 24-i „Sevillai borbély”-előadás színlapját, de a dalszerzők nevét (a Petőfié miatt) elhagyták, mert közben a főváros osztrák megszállás alá került (l. alább, a későbbi színlap jegyzetét). — E két dal hangzott el az 1848. júl. 22-i „Sevillai borbély”-előadáson is, l. feljebb, az akkor kiadott színlap jegyzetét.

Okt. 14. (MT) Id. Petőfi István a Jellasics ellen szervezett önkéntes szabadcsapatok egyikének zászlótartója volt, s a Velencei csata után a horvát bánt üldöző sereggel tartott (l. Egerváry P. Ödön: „Petőfi atyja mint szabadságharcos.” VU 1882. 11. sz., 170—171, ill. P-nek *A vén zászlótartó* c. versét, amely feltehetően éppen a MT e híre nyomán keletkezett).

Okt. 15. (BpDI) P-t 1848. okt. 15-én nevezték ki „A honvéd 28-ik zászlóaljhoz századosul”, korábbi nemzetőrségi századosi rangja elismerésével (vö. Közlöny, 1848. okt. 16., l. gyűjtésünkben). Úgy látszik, a BpDI e száma a rajta feltüntetett dátumnál néhány nappal később jelent meg, s a Közlönyből vette át a hirt.

[**Okt. 15. után.**] (Any.) „Élet vagy halál!” Egy példányát l. PIM A.ny. 61.66. sz. a. EPN (511) szerint „id. Szinnyei” 1849 májusára keltezte a megjelenését; mi valószínűbbnek tartjuk, hogy 1848 késő őszen (az Élk okt. 15-i közlése nyomán) került ki az ismeretlen nyomdából; — a durva sajtóbírák tanúsága szerint P-től függetlenül.

[—] (Any.) („A népnek.”) Egy példányát l. PIM Any. 61.85. sz. a.; kemény kötésben. Az „Után nyomtatott” jelzés arra utal, hogy az Élk 1848. okt. 15-i számának közlése volt a kiadás alapja; erre mutat a cím alatt feltüntetett dátum is (vö. EPN 511).

Okt. 16. (Közlöny) EPN (512) csak említi az adatot, a szöveg pontos közlése nélkül.

Nov. 24. (KH) A *Legenda* c. vers kéziratosszerű terjedéséről és köznyelvi szólássá vált kezdősorának előfordulásairól l. feljebb, az 1846. nov. 1-i PHirl-adat jegyzetét.

Dec. 16. (Nemzeti) Beszámoló P *Csatadala* s azt kísérő, Debrecenből, 1848. dec. 8-áról keltezett kísérő levele képviselőházi bemutatásáról és fogadtatásáról (vö. még a Közlöny és a PHirl e napi tudósításával, EPN 513; ill. gyűjtésünkben a dec. 16-i ill. 17-i német nyelvű beszámolókkal). A vers röplapkiadására nem került sor.

Dec. 17. (Opp) P *Csatadalának* képviselőházi bemutatásáról l. még a Nemzeti c. lap dec. 16-i száma tudósításának gyűjtésünkben idézett részletét, ill. ahhoz fűzött fenti jegyzetünket. — *bei Szigligeti's letziem Werke*: Szigligeti Edének „II. Rákóczi Ferenc fogsága” c. színművére céloz, amelyet 1848. nov. 4-én mutattak be a Nemzeti Színházban, s ezután dec. 17-éig még 6 ízben nagy sikerrel játszottak.

Dec. 22. (Charivari) *Gedichte von . . . Vörösmarty*: ez tévedés; Vörösmarty nem írt a Hazánkba.

Dec. 23. (WUng) A *Csatadal* eredeti szövege dec. 20-án jelent meg először (Közlöny, I. EPN 514), a fordítás tehát 20—22-e között készült. — „C. H.”: Carl Hoffmann, azaz Hoffmann Károly költő, publicista monogramja (röla I. márc. 15-én röplapon megjelent *Nemzeti dal*-fordítása jegyzetét), akit valószínűleg éppen e fordítása miatt vont felelősségre a fővárost 1849 elején megszálló osztrák hatóság; vö. a debreceni *Esti Lapok* 1849. ápr. 5-i hírével, amely szerint Hoffmann „mart. 26-án két évre ítélteget egy, a múlt évben írott költeményért” (36. sz., [3. l.]; arra nézve, hogy ez a szóban forgó fordítás lehetett, l. Kiss J., Pék 414).

Dec. 31. (Élk) Roboz István (1828—1916), költő, szerkesztő a pápai kollégiumban P és Jókai iskolatársa volt; költeményei jelentek meg a győri Hazánkban és az Élk 1848. II. félévében (I. Szinyei 11. k. 1042—1045). Ez a verse valóban utánczata P versének; legfeltűnőbb külső jele ennek az egyes szakaszokat lezáró „hahaha!”.

[1848.] (Kv.) — *Gräbe, Johann Georg Theodor* (1814—1885) német bibliográfus és irodalomtörténész, fő műve „Lehrbuch einer allgemeinen Litterärgeschichte aller bekannten Völker der Welt” [A világ minden ismert népének általános irodalomtörténete]. (Dresden, 1837—1860. 4 k.); ennek kivonatos, egyúttal átdolgozott és javított kiadása az a „Handbuch . . .” stb. [Kézikönyv . . .] c. kiadvány (uo. 1844—1850. 4 k.), amelynek egyik kötetéből a P-re vonatkozó részleteket idézzük. Az adatra Turóczi-Trostler József hívta fel a figyelmet „Petőfi belép a világirodalomba” c. tanulmányában (Turóczi-Trostler: MIVI 2. k., 566). Gräbe forrása — jegyzete tanúsága szerint — Kertbenynek a *MagLitAusl* 1848. febr. 5- és 8-i számában közzétett cikke volt; annak életrajzi és bibliográfiai tévedései a „Handbuch”-ban tovább szaporodtak. (L. alábbi igazításainkat.) — *Sternlose Nächte: a Csillagtalan éjek* c. ciklust P csak tervezte (vö. EPN 188, 189), de nem valósította meg. — *Gedichte, Deutsch von Dux* stb.: a fordításkötet valójában 1846. [szept.] folyamán került ki a sajtó alól. — *Gedichte, Deutsch von Brauer* stb.: Brauer nevű P-fordító tudomásunk szerint sosem létezett; a név nyilván a Kertbenytől említett „Brommer”-ből torzult el (a német bibliográfiák és katalógusok azonban ilyen nevű fordítóról sem tudnak). — *Ung. Lieder, Deutsch von Kertbeny, Hamburg, 1848.*: a Kertbenytől remélt adatok helyett a kötet végül is 1849 júliusában-Frankfurt a. M.-ban jelent meg (leírását l. a főszovegben).

[1848.] (Zsk.) („Játékszini emleány. . .”) Lh.: OSzK—SzhT, zsebkönyvek 0538. Leírását és tartalomjegyzékét l. MSzZskB 538. sz. Kiadása idejét pontosabban nem tudjuk meghatározni.

[Nov.—dec.?] (Kv.) (Tavasi: „Nevelési emleklapok.” 6.) A füzet megjelenésének keltét a HIIH 1848. 11—12. sz. 46. alapján határoztuk meg. A szóban forgó felhívás jóval korábban, feltehetően szeptemberben vagy októberben készült.

[Dec. 2. fele.] („Képviselőházi jkv.”) A ritka nyomtatvány egy példányát l. FSZEK, Budapest-gyűjtemény, Bf. 328/26. A megjelenés hozzávetőleges idejét a jegyzőkönyv legkésőbbi dátuma, „1848. dec. 7.” nyomán állapítottuk meg. — *Nyári Pált*: ez a név kétségtelen elírás, mert az ellenőrző bizottságba legtöbbször szavazattal (tehát első helyen) megválasztott tag Bónis Sámuel volt (l. pl. a Közlöny egykorú tudósítását, EPN 483); Nyári nem is volt tagja a bizottságnak.

[1848 vége?] (Vilney, A.: „Ungarische Volkslieder . . .”) A kötet 1848-as évszámmal jelent meg: közelebbi megjelenési dátumára nézve nincsenek adataink. (Egyetlen ismertetése, amelyről tudomásunk van, a lipcsei *Blätter für literarische Unterhaltung* c. folyóirat 1849. máj. 9-i számában látott napvilágot; gyűjtésükben l. ezt, ill. hozzá fűzött, fenti jegyzetünket.) A kötet fordítójáról, Anton Vilneyről (eredeti nevén Karl August von Tersztyánszky, szül. 1808 körül) és magas színvonalú P-, ill. népdalátültetéseiről l. Turóczi-Trostler József „Petőfi és a népköltészet belép a világirodalomba” c. tanulmányát (MIVI II. k., 600—628).

1849

Jan. 14. (AlfHirl) Erről a közlésről csak néhány éve tud a P-irodalom; a vers szövege 1874 óta (hibás kéziratos másolat nyomán) *Ujév napján. 1849* címmel volt ismeretes, eredeti kézirata nem maradt fenn (l. VP 3. k., 217, ill. 348). Az egykorú kiadás alapján helyreállított szöveg P *Ősszei költeményei* között 1976-ban jelent meg első ízben (PÖM 1976. I. k., 1156.)

Febr. 17. (Hovv) Perczel hadteste 1849. január második felében Szolnokról Irsáig nyomult, s a parancsnok már azt fontolgatta, ne kísérelje-e meg a főváros visszafoglalását. Ennek hatása alatt került sor jan. 28—29-én a Honv hírében említett pesti megmozdulásokra.

Febr. 21. (MT) *nyakraváló-historia*: P mint Bem futártisztje 1849. febr. 16-án Debrecenben kihallgatásra jelentkezett Mészáros Lázár hadügyminiszternél. Egy emlékezés szerint a miniszter előbb barátiilag, a költő demokratikus elveire hivatkozva próbált az előírás ellenére kard és nyakraváló (tisztí nyakkendő) nélkül járó költőre hatni, majd a fegyelem vagy a katonai rangjáról való lemondás alternatívája elé állította. P az utóbbit választotta; levélben lemondott századosi rangjáról, egyúttal megírta *Nyakraváló* c. versét, amelyben Mészáros kassai csatavesztésére is utalt. A hadügyminiszter a levelet a Közlöny febr. 18-i számában közzétette, a vers pedig febr. 20-án megjelent a MT-ben. (L. erről részletesebben VP 7. k., 467—468, ill. Hatv² 2. k., 615—616.) — *a tegnapi vers beléegyezés nélkül jött ki*: ti. a MT debreceni kiadását — a febr. 14-i l. sz.-tól kezdve — Pálffy Albert Csernátoni Lajossal együtt szerkesztette, de csak a 7., febr. 21-i számig, mert a 8.-ban (Febr. 22.; 29. l.) megjelent Pálffy nyilatkozata, amely szerint „jelen számtól kezdve a felelősség egyedül aláírottat fogja illetni”; ez nyilván éppen Csernátoni e sértő hangú tiltakozásának következménye volt. (Vö. Hatv² 2. k., 610 ill. 616—617.) — *caprice*: szeszély. — *retirade*: visszavonulás.

Febr. 24. (Figyelm) Tatár Béla feltehetően álnév; hogy ki használta, nem tudjuk.

Febr. 28. (Gazeta Transilvaniei) A közleményt eredetiben nem láttuk; említi (a szöveg közlése nélkül) Dorothea Sasu „1848—49. hőseinek román nyelvű körözülevelei” c. cikkében (MKsz 1965. 227—230); elmondja, hogy ez az utolsó előtti a lapban febr. 3-tól 28-áig közzétett körözülevelek sorában, s azonos szövegű a röplapkiadással, amelynek leírását l. gyűjtésünkben 1849. [jan.?] dátummal (vö. még ehhez fűzött, fenti jegyzetünkkel is).

Márc. 1. (Esti L) A Bárdi Bükk álnév feloldását l. ÁL 65; maga Kolmár József is említi később, „Petőfi Sándor emlékezete” c. költeményében, hogy ő volt e P-t megfrieszkázó megjegyzés szerzője (l. Hatv² 2. k., 611). A „nyakraváló-ügy”-re nézve l. a MT febr. 21-i cikkének fenti jegyzetét.

Márc. 3. (DebrL) Guz Bendére mint Irányi Dániel álnévre nézve l. Jókai célzását (Esti L 1849. márc. 17., vö. Jókai CB 3. k. 133, ill. 899). A cikkíró a glosszában arra a vitára utal, amely Jókai és P mint az Élki társszerkesztői között a folyóirat 1848. szept. 3-, 10- és 17-i számában zajlott le (vö. VP 5. k. 232—233), s amelynek következtében P lemondott társszerkesztői tisztéről.

Márc. 9. (Honv) Ugyanezt a beszámolót, a P-mottóval együtt, közölte a debreceni AlfHirl márc. 18-i száma is (l. EPN 526).

Márc. 10. (KomÉrt) Az idézett versszöveget betűhíven (az elírásokkal, ill. sajtóhibákkal együtt) közöljük. Arra a P és Mészáros Lázár hadügyminiszter közötti szóváltásra nézve, amelynek nyomán P megírta és a MT-ben közzétette a *Nyakraváló* c. verset, l. a MT febr. 21-i cikkéhez fűzött fenti jegyzetünket.

Márc. 22. (Any.) A gyászjelentés egyik fennmaradt példányát l. PIM Kézirattár P. 86. Szövegét tudtunkkal először a Koszoru 1879. évf.-ában tették közzé (l. k. 109—110). Id. Petrovits István valószínűleg 1848-ban vette fel a Petőfi nevet (vö. VP 7. k. 454—455.) — *Hersz*: sajtóhiba Hrusz helyett. — *kisded unokája*: Géza: feltehetőleg a nagyanya diktálta be tévesen Zoltán helyett, hiszen csak hírből tudott róla, személyesen nem is láthatta (vö. VP 5. k. 147.) — *belváros-zöldkertuczai lakáról*: P-ék e lakásáról (a mai Reáltanoda utcában), amelyben a szülők 1848 szeptemberétől fogva egyedül, majd Orlay Petrics Somával, P barátjával együtt laktak, l. VP 7. k. 442.

[**Ápr. 8.**] (Röpl., Szászsebes) A nyomtatvány fénymásolatát néhai Dienes András hozta el egyik erdélyi kutatóútjáról. Az eredeti példány lelőhelyét nem ismerjük. A másolat a PIM aprónyomtatvány-tárába került. A korrekktúra alapján készült végleges szövegű röplap esetleg fennmaradt példányának meglétéről nincs tudomásunk. — A Bem reedlete értelmében adományozott kitüntetések átadása Szászsebesen, ápr. 10-én történt (l. P ápr. 11-i tudósítását, Közlöny, 1849. ápr. 26., EPN 529—530).

Ápr. 21. (MT) Csernátoni a *Pál mester* refrén-formuláját utánozza.

Ápr. 24, 26, 27, 28. (Szabadság, egyenlőség, testvériség) A lapnak tudtunkkal csak ez a négy száma jelent meg; a teljes sorozat az OSzK és a FSzEK példányaiból állítható össze.

Ápr. 26. (MT) *épen a mostani időre nem alkalmazható*: utalás arra, hogy Európa korántsem olyan „csendes”, mint a költemény keletkezése idején, 1849 januárjában volt: közben Olaszországban újabb felkelések robbantak ki; a római, toscanai és a velencei köztársaság harcban állt a Habsburg-

seregekkel; Drezdában és Badenben új forradalmi helyzet alakult ki stb. — P *Európa csendes, ujra csendes* . . . c. versét, amely a Közlöny febr. 23-i számában jelent meg először (majd a Honv. febr. 27-i számában, l. EPN 524, 525), erre a nemzeti színházi előadásra való utalással a hónap vége felé röplapon is kiadták (leírását l. alább).

Ápr. 27. (SbgBote) *Der Aufruf der Frau des Dichters*: Szendrey Julia „Testvéri szózat Magyarország hőgyeire!” c. felhívása a Közlöny ápr. 8-i számában jelent meg (adatait l. gyűjtésünkben).

[Márc.—ápr.?] (Pröhle, H.: „Aus dem Kaiserstaat.”) A könyv egy példányát l. OSzK, Austr. 1969. sz. — Ajánlása „Wien, am 1. Februar” keltezésű; ebből határoztuk meg hozzávetőlegesen a megjelenés idejét. Természetesen elképzelhető, hogy az év folyamán valamivel később került ki a sajtó alól, de mindenképpen feltűnő, hogy a Magyarországgal élet-halálharcot vívó Ausztria fővárosában ez a „rebellis” forradalmárt dicsérettel említő részlet nyomdafestéket láthatott. Tegyük mindjárt hozzá: Pröhle úti jegyzeteinek az a másik részlete, amelyet a lipcsei Grenzbote 1848. 25. számában tett közzé (l. gyűjtésünkben 1848. [jún. 20—25.] keltezéssel), s amelyben hosszasan méltatja P költészetét, az önállóan megjelent kiadásból kimaradt. A szerzőről l. feljebb, ez utóbbi adathoz fűzött jegyzetünket.

[Ápr. vége.] (Röpl.) (*Európa csendes.*) A röplap egy példányát l. a FSzEK Budapest-gyűjteményében. B 811/1/1849. 4.24. sz. alatt. — Ugyanaz, díszes keretben: OSzK RR 501., „Horvát Árpád könyvtára” szövegű bélyegzővel, s e kéziratos feljegyzéssel: „Szentiváni Mészáros Károly ajándéka 1896.” A vers EPN (524) szerint Debrecenben is megjelent röplapon.

Máj. 9. (BLitUnterh) A Fiedlertől bemutatott kötet még 1848-ban jelent meg Lipcsében, számos P-fordítással, amelyek közül néhány „magyar népdal”-ként, a költő megnevezése nélkül került bele (a kötet leírását l. gyűjtésünkben az 1848. évi adatok végén. Vö. még ehhez fűzött, fenti jegyzetünkkel).

Máj. 14. (MT) A levélirő P *Lenkei százada* c. költeményére céloz, amely a Nép barátja c. lap 1848. aug. 20-i számában jelent meg (EPN 491), s e sorokkal kezdődik: „Koszorút kötöttem | Cserfa-levelekből” (l. VP. 3. k., 91).

Máj. 26. (SzegHirl) Anyagunk tanúsága szerint P kéziratban országszerte elterjedt versének kezdősora kedvelt szólássá vált az 1840-es évek második felében, l. az 1846. nov. 1-i adat (PHirl) jegyzetét.

Jún. 1. (Sárosi Gy.: „Ponyvára került arany trombita.”) A kiadvány megjelenését e napon Debrecenben plakátokon hirdették (l. Szinyei 12. k., 227).

Jún. 9. (MT 174.) Az eredeti vers változó refrénje az utolsó versszak végén betű szerint így szól: „És úgy tett, a miként beszéle.” (L. VP 1. k., 224.)

— (MT) Az *Itt a nyílám, mibe löjjem?* a MunkUjs 1848. dec. 21-i számában jelent meg (EPN 514.) — *Bele lönek*: az eredeti szöveg szerint: *Bele lövöm bársonyába* (l. VP 3. k., 202). — *ha egy batkát sem érő fajankót* stb.: vö. ezt az 1848 okt. 26-án a MT-ben kiadott *A királyok ellen* első versszakával:

„Tudjuk, hogy játék kell a gyermekeknek;
Midőn a népek gyermekek valának,
Magoknak cifra ragyogó játékszert,
Bibor karszékét s koronát csináltak,
S rányomták ezt egy fajankó fejére,
S felültették e fajankót a székre.”

(L. VP 3. k., 316.)

Jún. 12. (Színl.) Lh.: OSzK—SzhT. Vö. feljebb, az 1849. jan. 24-i — azonos szövegű — színlaphoz fűzött jegyzettel.

Jún. 22. (MT) Ebből és a következő adatból arra következtethetünk, hogy *A honvéd* c. vers röplapkiadása nem 1849 „június elején” jelent meg, mint Endrődi tudni véli (l. EPN 533), hanem a hónap közepe táján. Hogy jún. 18-án már kikerült a sajtó alól, az bizonyos, mert Petőfi ezen a napon küldött Telegdi Lajos debreceni könyvkereskedőnek terjesztés végett 5000 példányt (l. kísérőlevelét,

VP 7. k., 211—212); a néhány nappal később megjelent hirdetések tanúsága szerint Telegdi elfogadta a megbízást.

Jún. 24. (Resp) EPN (535) csak a júl. 1-, 7-, 8- és 9-i közlést jelzi. — A rórlap megjelenési idejére nézve l. az előző jegyzetet.

Jún. 30. (KomÉrt) P kéziratot másolatokban elterjedt verse szállóigévé vált kezdősorának korábbi előfordulásait l. a PHirl 1848. nov. 1-i adatához kapcsolódó jegyzetünkben. — *És a kire száll:* az eredeti szöveg szerint „És a kire *szól*” (l. VP 7. k., 32).

Júl. 11. (KomL) A mottóként idézett részlet az *Isten csodája* c. vers utolsó két sora. Helyesen: „... álljon *fönn* hazánk.” (L. VP 2. k., 7.)

Júl. 19. (SzegHirl) P júl. eleje óta Mezőberényben tartózkodott, s csak 17-én indult el onnan Erdélybe, hogy újra Bemhez csatlakozzék. Az itt említett „havasi csatában” tehát nem vehetett részt. (A Honvéd c. lap júl. 24-én az egész hírt hazugságnak nevezte, és tényekkel cáfolta. Vö. EPN 536.) — *Bethlen Miklós* százados (szül. 1831.), később színész és író, 1899-ben halt meg.

[Júl.] (Kertbeny: „Gedichte von A.P.”) Kertbeny a kötet P-nek szóló ajánlását és bevezetését egyaránt 1849 májusából keltezte, a Heinének szánt tiszteletpéldányt pedig 1849. júl. 30-áról datált levél kíséretében küldte el a német költőnek. Ezek az adatok valószínűsítik, hogy a kiadvány július folyamán került ki a sajtó alól. (Kertbenyről l. „Petőfi-adattár.” II. k., a 33. sz. levél jegyzetét; a fordításkötet megjelenésének előzményeiről, körülményeiről l. Kiss József: „P verseinek egykorú fordításai.” *ITK* 1973. 1. sz., 46—48.) A kötet *bevezetéséről* szólva Turóczi-Trostler József így írt: „Heine érzéke kellett hozzá, hogy kihallja Petőfi dalaiból egy újjászülető egészséges világ hangját. Amit pedig lelki fülével nem hall ki belőle, azt pótolja Kertbeny előszava, amely első ízben mitizálja s emeli Petőfi alakját olyan kozmikus magasságba, ahová már alig bírja követni a szem.” *Stb.* (L. *TTJ*: *MIVI* 2. k., 573—574.) — *zu DunaVeese*: amikor Kertbeny P-vel megismerkedett, P szülei még Dunavecscén laktak; ebből következtethetett tévesen arra, hogy a költő ott született. — *wo sein Vater ... lebt*: a szülők 1845-től kezdve többször változtatták lakóhelyüket, 1848 nyarán pedig P magához vette őket pesti lakásába. Az apa 1849. márc. 21-én, az anya pedig máj. 17-én Pesten meghalt, tehát a fordításkötet megjelenése idején már egyikük sem volt életben. — *das erste Bändchen* stb.: P első verseskötete nem 1846-ban, hanem 1844 őszén jelent meg. — *zehn Werke*: ezt a tíz kötetet (valójában csak kilenc jelent meg) Kertbeny mindjárt jegyzékbe is foglalja; ez annyira hibás, hogy a tévedéseket összefoglalóan soroljuk fel. Már a csoportosítás is erősen kifogásolható, amennyiben a *János vitéz* — feltehetően az elbeszélés mesés elemei és furcsaságai miatt — *A helység kalapácsával* együtt a „Komikus eposz” cím alá sorolja, a *Felhők* ciklust (és a meg sem valósult *Csillagtalán éjeket*) pedig „Rapszódia” cím alatt csoportosítja. Legfeltűnőbbek azonban sorozatos évszámtévedései (tíz közül csak egy a helyes!), valamint a címelírások, ill. sajtóhibák. Ezért itt a korrekciónak azt a módját választjuk, hogy az adott jegyzék rendjében haladva felsoroljuk a helyes címeket és évszámokat (a műfajmegjelölések és a címfordítások mellőzésével): *Versek 1842—1844*. Pest, 1844. — *Versek 1844—1845*. [Tehát nem „Ujabb Költemények”!] Pest, 1845. — *Szerelem gyöngyei*. Pest, 1845. — *Czipruslombok Etelke sírjáról*. Pest, 1845. — *János vitéz*. Pest, 1845. (2. változatlan kiad. 1846.) — *A helység kalapácsa*. Pest, 1844. — *A Csillagtalán éjek* c. ciklust P csak tervezte (nem 1847-ben, hanem az előző év első felében, l. a PDI 1846. ápr. 30-i híret; vö. EPN 188), de külön kötetben nem adta ki; csak találgathatjuk, hogy mely verseit szánta volna ebbe; ezek azután az 1847 elején megjelent *Összes költeményeknek* azt a verscsoportját gyarapították, amelynek darabjai előbb kötetben nem jelentek meg. — *Felhők*. Pest, 1846. — *Tigris és hiéna*. Pest, 1847. [Ez az egyetlen helyes évszám Kertbeny jegyzékében.] — *A hóhér kötele*. Pest, 1846. — Végül meg kell jegyeznünk, hogy Kertbeny — érthetetlen módon — kihagyja összeállításából kétségkívül legfontosabb forrását, az *Összes költemények* említett első, egykötetes kiadását (ÖK1). Hogy ezt használta, számos olyan fordítás bizonyítja, amelyeknek eredetiéhez csak ennek révén juthatott hozzá, így pl. a kötet „Szabadság, szerelem ...” kezdetű jellegéhez (német nyelvű megfelelőjét l. a fordításkötet 349. lapján) stb. — *ein sehr künstlerisches Epos*: ti. a „Dorottya” (1799). — *im Style des Piron oder Casti*: Piron, Alexis (1689—1773), francia költő, szatírák és vásári bohózatok szerzője; Casti, Giovanni Battista (1724—1803) olasz lírikus és drámaíró, l. Ferenc udvari költője. — *Eine erste Liebe brachte die „Liebesperlen”*: hogy ki volt P „első” szerelme, máig sem egészen tisztázott kérdés; az azonban tény, hogy a Csapó Etelkéhez intézett *Czipruslombok ...* ciklus (1845 eleje) megelőzte az 1845 nyarán-őszén keletkezett *Szerelem*

gyöngyeit, amelyet a költő Mednyánszky Bertának ajánlott. — *einer unserer Kritiker*: nem tudjuk, ki volt ez a (német?) kritikus. — *Gerichtstafelbeisitzer im Neograder Comitatus*: Kertbeny a PHirl 1847. okt. 28-i számából értesült arról, hogy P-t — Gömör és Zemplén megye után harmadikként — Nógrád megye is tiszteletbeli táblabírájává választotta, a tudósításból kiszámíthatóan okt. 19-én (az adatot I. gyűjtésünkben). — *darauf heiratete er seine zweite Liebe*: Kertbeny fogalmazásából arra lehetne következtetni, hogy a táblabíróvá választás és a házasságkötés okozati kapcsolatban állt egymással, ami természetesen merő tévedés; P egyébként már hetekkel *előbb*, szept. 8-án feleségül vette Juliát; őt azért tekinti Kertbeny a költő második szerelmének, mert (mint láttuk) Etelkát és Bertát egy személynek véli. — *Pesti Divatlap*: P a PDI-nek — 1846 második félévétől kezdve — Vahot Imrével történt összetűzése és szakításuk után nem adott többé verseket (ennek hátteréről, körülményeiről l. 1847. márc. 31-én Arany Jánoshoz intézett levelét, VP 7. k., 54—55). — *als ich eines Tages mit Karl Beck* stb.: vö. Kertbeny néhány évvel későbbi emlékezésével: „Beck Károly az ünneplett német költő, Pestre (szülőföldére) érkezett, s miután Petőfi költeményeiből néhányat szó szerint lefordíték előtte, vágy támadt benne, szellemrokonával megismerkedni. — Petőfi meglátogatta Becket s néhány perc múlva igen megbarátkoztak. Petőfi maga fordított le magyarul nem értő honfitársának vagy 30 verset német prózában; ez utóbbi megigérte még akkor, hogy versekbe kidolgozandja, s nem sokára ki fogja adni.” (Szépirodalmi Szemle, 1853. 19. sz., 291, az „Irodalmunk tul a határokon II.” c. cikkben). Karl Beck, a magyar származású német költő (1817—1879) 1846 tavaszán Pesten járt, s ekkor Petőfivel is találkozott; beszélgetésükről feljegyzéseket készített (vö. Kiss J.: „P műveinek egykorú fordításai.” ItK 1973. 1. sz., 38—39). Feltehető, hogy Kertbeny volt a közvetítő kettőjük között, mert csak ezután, 1846 májusában hagyta el Magyarországot (vö. Martinkó András: „P és Karl Beck.” PMozaik. 160—174). — *auch von Uhland, Karl Beck und Lenau*: P ezektől a német költőktől semmit sem fordított. — *das „Schenkenbuch“* [„Csárdakönyv.”] ti. Kertbeny e fordításkötetének ilyen című (II.) fejezete, amely nagyobb részében borsdalokat tartalmaz. — *ein Nürnberger Grübel*: Johann Konrad Grübel (1736—1809) nürnbergi kézműves mester, aki városa dialektusában írt költeményeivel (1802) nagy sikert aratott; Goethe is kedvezően nyilatkozott róla. — *Steen Blicher*: Blicher, Steen Stensen (1782—1848) dán író, főként a jütföldi népcsoport képviselője a világirodalomban. (L. ViLex 1. k., 973—974). — *Bellmann*: Bellman, Carl Michael (1740—1795) svéd költő, a dallamra írt bor- és helyzetdal mestere (uo. 805—807). — *Prati*, Giovanni (1814—1884) népszerű olasz költő; Kertbeny itt valószínűleg „Canti per il popolo” c., 1843-ban megjelent kötetére céloz. — *due fontane, che di diverse effetto hanno liqueur*: két forrás, és mennyire különböző hatású folyadék! — (*Die Götter Griechenlands*: Schiller költeményére céloz. — *das Wort eines Freundes*: nem tudjuk, kinek a megállapítását idézi Kertbeny. — *von J. Dux*: a megjelölt lapokon található 16 fordítást ugyanis Kertbeny Dux Adolfnak (a J. sajtóhiba!) 1846-ban kiadott kötetéből (*Ausgewählte Gedichte von Petőfi*. Wien, Mörschner et Bianchi) vette át (a kötet leírását I. gyűjtésünkben, 1846. szept. eleje keltezéssel) — *das Lied Seite 328 von L. Kompert übersetzt*: a *Ha férfi vagy, légy férfi* ... c. versnek ez a — tudomásunk szerint — legelső fordítása Leopold Kompert (1822—1886) osztrák írótól való, aki 1843—1847 között Magyarországon élt (róla és fordításáról l. TTJ:MIVI 2. k., 535—536). Nevezetes körülmény, hogy ennek a fordításkötetnek ez az egyetlen egy darabja, amelynek eredetije az ŐKI megjelenése után keletkezett; nem tudjuk, hogyan jutott hozzá a fordításhoz Kertbeny (nincs tudomásunk róla, hogy ez 1849 előtt valahol már megjelent volna); talán levelében kapta Komperttől. — *Marquis de Custine*, Astolphe (1790—1857) francia utazó, író. — *A mottóként idézett versrészletekről*: Scott versének magyar nyelvű műfordításáról nincs tudomásunk. Nyers áttüzetése: „Van-e a földön olyan halott lelkű ember, aki sosem mondta volna magában: »Ez az enyém, az én szülőhazám!«, akinek a szíve nem vert hevesebben, amikor idegen földi vándorútja végén hazafelé fordította lépteit? Ha létezik ilyen, menj, nézd meg jól, mert az efaját a költő lelkesedése sosem ragadja magával.” — A második idézetet Kertbeny Giovanni Battista Niccolini (1782—1861) olasz író és történész fő művéből, 1843-ban írt és kiadott tragédiájából vette; ennek a címben megnevezett hőse, Arnaldo da Brescia XII. századi eretnek, aki egyszerre küzd a császári és a pápai zsarnokság ellen. Az idézett részlet fordítása: „Testvérnél többek azok, | Akiket ugyanaz a gondolat egyesít.” — A Lenau-idézet forrásmegjelölése nyilván Kertbeny tévedése: nem (az ugyancsak magyar témájú) „Mischka”-versekből („Mischka an der Theiß; Mischka an der Maros”: Miska a Tiszánál; Miska a Marosnál) való, hanem az 1832-ben keletkezett „Die Heideschenke” I. versszaka (pontatlanul idézve). Műfordítása (Szabó Lőrincztől): „A széles magyar ég alatt | jártam, vigan

bucsuzván | fától, falutól, s utamat | kint róva már a pusztán." („Nicolaus Lenau versei." Európa, Bp. 1979. 34.) — *Knittelverse* (a kötet 276. lapján): a *Legenda* német fordításának felbukkanása meglepő, mert a vers 1873-ban jelent meg először nyomtatásban (vö. VP 1. k., 395); Kertbeny tehát a kéziratban terjedt másolatok valamelyikéhez juthatott hozzá, esetleg már Magyarországról való távozásakor magával vitte.

Aug. 10. (Honv) A Bemhez csatlakozni kívánó költő júl. 25-én a határmenti Bereck községben végre rátalált a Moldvából visszatérő altábornagra, de a szászrégeni csatavesztés és Marosvásárhely kiürítésének hírére nem ő vitte meg neki; azt, hogy a várost már el is foglalták volna, nem is közölhette vele, hiszen az még szabad volt, s Bem, nyomában a költővel, azonnal oda vágatott: P júl. 29-én onnan írta utolsó fennmaradt levelét feleségének (vö. VP 7. k., 216—217; Bem ekkori hadműveleteire nézve l. Dienes András: „Petőfi a szabadságharcban." Bp. 1958. 199—209).

Aug. 11. (Szabadság) Marosvásárhely elfoglalásának téves hírére nézve l. az előző jegyzetet.

Aug. 31. (KomL) A pesti levél sok kétségtelenül téves adatot tartalmaz, ilyen a P és Vasvári hősi halálának körülményeiről szóló hír is: P a temesvári csata előtt (aug. 9) tíz nappal Segesvárnál eltűnt, Vasvári pedig még július elején elesett.

Szept. 7. (KomL) A költeményt, P jegyzetével együtt, az Élk 1848. szept. 24-i száma nyomán közölték újra (l. EPN 509).

Szept. 14. (KomL) Nem tudjuk, ki volt ennek a tudomásunk szerint legelső P-émlékversnek a szerzője; Gulyás: ÁL (92) szerint egy bizonyos Magyar Szulpic Ferenc írt a KomL-ba 1877-ig „Bulcsu" név alatt; ő azonban Szinnyi szerint (8. k., 309—310) 1854-ben [!] született, tehát vagy hibás valamelyik adat, vagy véletlen egybeesésről van szó. — A mottóként idézett versrészlet szövege helyesen: „Ott *essem* el én", ill. „szivembül".

Szept. 15. (KomL) A vers *Hencz* nevű szerzőjéről semmi továbbit nem tudunk megállapítani.

Szept. 18. (KomL) P műfordítását az Élk 1848. szept. 24-i számából közölték újra (l. EPN 509).

[**Szept.?**] (Any.) (körözölevél) Lh.: OL — D 37: K.k. (III.) Armeé Commando für Ungarn u. Siebenbürgen. Poliz. Sect. Ált. iratok 315. Signalements compromittirter Personen. (Vö. Kiss D., IV. 1a. 90. — Xeroxmásolatát l. PIM Kézirattár, OL-Xeroxanyag 48a sz. — P személyleírása kétségkívül a valószínűleg 1849 januárjában kiadott körözölevél nyomán készült (vö. e dátummal a szövegben), de imitt-amott valamit módosítottak rajta (pl. a korát 36-ról 30 évre).

Okt. 4. (Európa) — *der Übersetzer eines starken Bandes*: A fordításkötet leírását, ill. a hozzá fűzött magyarázatokat l. feljebb, 1849. [júl.] dátummal, szövege és jegyzete.

Nov. 10. (MagLitAusl) A cikk szerzőjének neve „F. J. Freiholz" alakban a szöveg végén, a második versfordítás alatt olvasható. Személyi adatai ismeretlenek; lehet, hogy álnevet használt. Turóczi-Trostler József a főszövegben i. h. méltatja P-nek ezt a — tudomásunk szerint legelső — nekrológiát (a KomL-ban megjelent, feljebb közölt szept. havi emlékkereseket aligha tekinthetjük ilyennek), s közli a *Reszket a bokor, mert ... átültetését* is. — *Éljen a bor!* Ez a felkiáltás valóban előfordul P-nél, l. a *Dinomdánom* c. vers (1843) utolsó sorát: *Éljen a lány, éljen a bor, húzd cigány!* (L. PKrK 1. k., 70. — *Von seinen Märchen gefiel mir besonders eines ...*: az 1843-ban Kecskeméten keletkezett *Farkaskaland* c. versről van szó (l. PKrK 1. k., 85. sz.). — Dux, ill. Kertbeny fordításkötetének leírását l. a főszövegben 1846. [szept.], ill. 1849. [júl.] dátummal. L. 16. sz. melléklet.

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

- A. jelű szerző 86
 Abday Sándor 129, 386
 Adorján Boldizsár 18
 Adorján Boldizsárné 392, 393, *l. még* Lemouton
 Emilia
 Ábrányi Emil 122, 293, 410
 Ágoston József 20, 293
 Aigner Ferenc 182, 193
 Ajtay Gyula 137
 Alabán Ferenc 21, 79
 Alfonza (színésznő) 15
 Almási (Almásy) István 8, 9, 11, 12
 Almássy Móric 202
 Altenburger (könyvkereskedő) 18, 159, 175
 Amon Róza 24
 Anakreón 325
 Andorfi Károly 293
 Anicet—Bourgeois, Auguste 9
 Antal Mihály 22
 Appel J. 201
 Arany János 139, 159, 174, 191, 286, 380, 409,
 417
 Armpruszter (Puzdor) Gyula 122
 Asztalos Pál 277, 279, 280, 282, 283, 285, 305
 Atádi Vilmos 386 *l. még* Torma
 Aul József 182, 192, 293
 Ayrer, Jakob 171, 325
- B. jelű szerző 338
 Babiczky Kar(olin?) 23, 24
 Badáczy Pál 128
 Bajkai Endre 241
 Bajor Titus 241
 Bajza József 16, 18, 42, 71, 193, 241, 303
 Bajza Józsefné 232, 233
 Bakody Tivadar 168, 172, 249, 393
 Bakos Ambrus 201
 Balassa János 168, 182, 192
 Balázsovits Erzsébet 351
- Balla Endre 201, 241
 Balog István 24
 Balogh János 273, 293, 410
 Balog Kornél 407
 Balogh (hadnagy) 246
 Bangó Péter (Pető) 107, 191, 381, 395
 Bangya János 293
 Bánhidi Albert 273, 407, 408
 Bankós Károly 372, 405, 407
 Bánóczy József 241
 Barabás hadnagy 196
 Barabás Miklós 22, 25, 27, 28, 136, 149, 369,
 385, 399
 Bárdi Bükk 312, 414, *l. még* Kolmár József
 özv. Barráné (könyvkereskedő) 138, 185
 Barsi József 312
 Barta János 392
 Bartay Endre 187, 303, 394, 402
 Dr. Bartha Dénes 364
 Bartha János 21, 23, 24
 Barthos János 368 *l. még* Márk
 Bartók József 24
 Batthyány Kázmér, gr. 58, 60, 62, 63, 69, 70,
 311, 374, 375, 413
 Batthyány Lajos, gr. 230
 Bayard, Jean-François-Alfred 8, 21
 Bayer József 369, 393
 Beck Károly (Karl) 76, 83, 104, 119, 162, 166,
 171, 176, 324, 341, 355, 377, 378, 392, 393,
 417
 Beély Fidél 18
 Beér János 410
 Beichel (könyvkereskedő) 235
 Békés István 368
 Beleznai István 241
 Beliczay Imre 182, 192
 Bellman, Carl Michael 325, 417
 Bem József 311—314, 316, 317, 337, 413, 414,
 416, 418

- Beniczky Lajos 193
 Beniczky Ödön 201
 Benkert, Carl Maria von 83, 165, *l. még*
 Kertbeny Károly
 Benőfy (Benőfy, Brujmann) Soma 28, 369, 370
 Beőthy Zsigmond 13, 42, 71
 Beőthy Ödön (Eduard) 312, 413
 Béranger, Jean-Pierre de 37, 55, 60, 61, 88, 96,
 113, 114, 123, 142, 158, 171, 211, 218, 259,
 301, 324, 325, 327, 375
 Berczely A. Károly 363
 Berczik Árpád 172
 Bérczy Károly 18, 77, 80, 108, 376
 Berecz Károly 67, 137, 164
 Berényi Alajos, gr. 48
 Bery (színész) 15
 Bernard Charles de 13, 136, 159, 175, 367
 Bernstein Fülöp *l. Hugó Károly*
 Berzsényi Dániel 139, 157, 168, 171, 173, 322,
 327
 Besze János 254, 277, 279—283, 285, 305
 Bëthlen Miklós 320, 416
 Bettelheim testvérek 235
 Bezerédj (Bezerédi) István 311, 312
 Bianchi (bécsi kiadó) 101—103, 107, 143
 Birányi (Schultz) Ákos 188, 221, 225, *l. még*
 Schultz
 Birányi (Schultz) István 400, *l. még* Schultz
 Birch-Pfeiffer, Charlotte 10
 Birnbaum, Gustav 91, 94, 103, 174, 379—381,
 393
 Bisztray Gyula 364
 Blicher, Steen Stensen 325, 417
 Bloch Móricz 133
 Bodolay Géza 361, 379, 386
 Bodonkúti (nagybányai levelező) 198
 Bohusné 232, 233
 Bonaparte Napoleon 312
 Boldog Lajos 9, 11, 12
 Bónis Sámuel 206, 210, 277—283, 285, 412
 Bornik Mihály 241
 Borostyán (Petőfi színészneve) 9—11, 366, 367
 Borovský, Karel Havlíček 378, *l. még* H. B.
 Borsody Endre 182, 192, 201
 Botto, Ján 212, 398
 Bourgeois *l. Anicet-Bourgeois*
 Bowring, Sir John 135, 139, 387, 388, 393
 Börne, Ludwig 124
 Brauer, Alfred 303, 412, *l. még* Brommer
 Bräuer Ferenc 254, 255, 404
 Brescia, Arnaldo da 328, 417
 Brommer (Bronner), Alfred 83, 166, 378, 392,
 412, *l. még* Brauer
 Bronner, Alfred *l. Brommer, Alfred*
 Brujmann Soma *l. Benőfi*
 Brutus, Marcus Junius 290
 Buczy Emil 42
 Bucsánszky Alajos 287, 409
 Bugát Pál 182, 192
 Bulesu (álnév) 337, 418
 Bulyovszky Gyula 182, 192, 205, 208, 211, 226,
 228, 229, 233, 240, 259, 400
 Bulyovszky Gyuláné *l. Szilágyi Lilla*
 Burgmann Károly 182, 192
 Burns, Robert 171, 325
 Butler, Ede Dundas 393
 Butler, Richard 166, 393
 Bückler, Johann 378, *l. még* Schinderhannes
 Byron, George Gordon Lord 135, 158, 171, 260,
 387
 Caesar (Julius Caesar) 290
 Calderón de la Barca, Pedro de 290
 Canning, George 256
 Caraffa, Antonio 312
 Casti, Giovanni Battista 322, 416
 Catullus, Gaius Valerius 171, 325
 Cervantes, Saavedra de Miguel 391
 Chateaubriand, François-René de 157, 256
 Chownicz, Julian 293
 Clauren, Heinrich 123, 384, *l. még* Heun, Carl
 Custine, marquis de, Astolphe 326, 417
 Czakó Zsigmond 24, 41, 71, 90, 93, 123, 136,
 149, 159, 163, 171
 Czigány Lóránt 387
 Czuczor Gergely 17, 18, 28, 33, 42, 65, 71, 96,
 106, 107, 144, 148, 149, 171, 191, 303, 322,
 327, *l. még* Szilágyi
 Csajághy Laura *l. Vörösmarty Mihályné*
 Csanádi Ferenc 241
 Csanádi György 241
 Csányi László 182, 192, 241
 Csányi Szűcs Dániel 58
 Csapó Etelka 386, 416
 Csapó Pálné 232, 233
 Császár Ferenc 13, 17, 18, 22, 25, 42, 51, 52, 54,
 71, 79, 80, 86, 94—96, 116, 119, 373, 379, 380,
 383, *l. még* Kövessy Kálmán
 Csatáry Ottó (Telegdy László írói neve) 122, *l.*
 még Telegdy Kovách László
 Csató Pál 9, 171
 Csausz Márton 182, 192
 Cseh András 58
 Cseh Lajos *l. Csernátoni*
 Csengery Antal 201
 Cserey kapitány 246

- Cserky István 256
 Csernátóni Gyula 398
 Csernátóni (Cseh) Lajos 162, 200, 241, 271, 273, 293, 311, 315, 396, 407, 414
 Cserző Bence 298
 Csiki Sándor 279, 281, 408
 Csiky Gergely 160
 Csízár Amália 137
 Csizmadia Mihály 201
 Csokonai Vitéz Mihály 37, 42, 61, 168, 171, 322, 327, 371, 372, 375
 Csoma Mária 351
 D (Diósy Márton) 124
 D (Dux Adolf) 371—375, 377—383
 D (észéki levelező) 288
 D (sárospataki levelező) 229
 Dalogh (!) György 241
 Dardanus (Pompéry János álneve?) 31, 370
 Dayka Gábor 171
 Deák Ferenc 55, 277, 279, 282
 De Cau Mimi 8, 11, 12
 Deési (Deézszy) Zsigmond 12
 De Gerando, Auguste 127, 385
 Degré Alajos 67, 68, 71, 77, 80, 89, 92, 93, 108, 166, 171, 182, 192, 201, 203, 205, 224, 233, 242, 318, 381
 Deregynei (Kossuth Lajos álneve) 193
 Dernői-Kocsis László 363
 Derra Anasztáz 201
 Dienes András 361, 368, 414, 418
 Diogenes 191
 Diósy Márton 124, 135, 136, 159, 188, 190, 195, 221, 293, 385, 387, 391
 Dobrossy István 256, 374, *l. még* Szeverin
 Dobsa Lajos 292
 Dobsa László 242, 256
 Domanovszky Endre 32
 Donizetti, Gaetano 383
 Doppler Ferenc 249
 Dózsa Dániel 137
 Döbrentei Gábor 17, 71, 137, 171, 176, 234
 Dreyschock Sándor 66, 67, 69, 376
 Dumas, Alexander, id. 9, 88
 Dunkel, Theodor 9
 Dux Adolf 37, 43, 47—50, 58, 61, 72, 75, 76, 81, 88, 89, 95, 97, 98, 101, 102, 105—108, 111—114, 119, 142—144, 147, 148, 166, 183, 188, 193, 198, 219, 279, 303, 326, 343, 346, 383, 385, 389, 392, 394—397, 399, 408, 417, 418
 Eckhardt, Clodwig 122, 123, 384
 Eckstein, Ad. 196
 E. Gedő János 238
 Eggenberger József 26
 Egerváry (Potemkin) Ödön 411
 Egressy Benjamin 9, 24, 124, 126, 137, 160, 172, 178, 188, 190, 193, 194, 198, 199, 203, 207, 208, 232, 240, 285, 291, 298, 307, 319, 384, 385, 388, 391, 395—397, 402, 409, 410
 Egressy Gábor 21, 23—25, 28, 33, 41, 42, 65, 96, 99, 107, 120, 150, 174, 182, 187, 188, 190, 192, 193, 200, 203, 210, 217, 218, 227, 228, 240, 243, 289, 292, 293, 334, 401, 410
 Egressy Gáborné Szentpétery Zsuzsa 232, 233
 Egressy Sámuel 179, 182, 192, 201, 205, 241
 Egrý (színész) 15
 ifj. Egrý (színész)
 Egryné (színésznő) 15
 Einhorn Ignác 82, 89, 158, 378, 391, 400, *l. még* Horn Ede
 Eisenfels Sarolta 238, 402
 Ellenbogen Adolf 23
 Ellsler Fanny 67, 376
 Emich Gusztáv 13, 29, 41, 56, 68, 88, 91—95, 124, 126, 163—165, 175, 189, 195, 206, 210, 219, 227, 251, 291, 319, 380, 382, 385, 387, 395, 396, 399
 Emmerling Károly 182, 192
 Emödy Dániel 182, 192
 Endrődi Sándor 24, 349—351, 361, 368—370, 372, 376, 385, 389, 392, 413, 415
 Engel Alajos 187, 394, *l. még* Hengel Alajos
 Engert díszletfestő a Nemzeti Színházban 23
 Engländer, Siegmund 119, 383
 Ensel Sándor 201
 Eötvös Borcsa 24
 Eötvös József, br. 10, 17, 34, 42, 71, 89, 90, 94, 96, 104, 133, 138, 171, 173, 182, 192, 201, 206, 210, 211, 252, 303, 322, 372
 Eötvös Józsefné 232, 233
 Ercei Zsigmond (ruhárnok) 12, 13
 T. Erdélyi Ilona 361, 379
 Erdélyi János 18, 20, 27, 28, 42, 65, 71, 96, 104, 106, 112, 136, 157, 171, 191, 193, 241, 303, 361, 368, 372, 373, 379, 382
 Erkel Ferenc 27, 396
 Ertsei (színész Fejérváron) 9
 Erwin (Pompéry János álneve) 115
 Erzsébet királyné 402
 Eschenburg, Johann Joachim 163
 Evans, Kati 388
 Fábri Pál 241
 Fadgyas Pál 241
 Falk Miksa (Max) 19, 27, 105, 368, 369, 378, 381

Személynévmutató

- Fáncsy Lajos 10, 15, 16, 24, 52, 65, 96, 241, 315
 Farkas János 200, 201, 241
 Farkas (Wolf) Károly 291, 298, 307, 319, 410, *l. még* Wolf Károly
 Farkasné (színésznő) 15
 Fáy András 71, 90, 119, 164, 171, 192
 Fáy Gyula (álnév) 257, 405
 Fehér Géza 403
 Fehér János 8, 11
 Fehérváry Kontra Antal 127, 304
 Fejes János 201
 Fejér László 317
 Fekete János 12
 Fekete Sándor 361, 364, 367—371, 386
 Fekete Soma 11
 Feldinger Frigyes 230—232, 235—237, 249, 258, 400, 401, 402, 404
 Feldinger, Gottfried 235, 236, 252, 254
 Feldmann G. Lipót 63, 375
 Fényes Elek 96, 136, 149, 201, 241, 293, 318
 Fenyő István 375, 377
 V. Ferdinánd király 121
 I. Ferenc király 416
 I. Ferenc József király 318
 Ferencz, Karl 112, 175, 194, 393, 395, *l. még* Korn Fülöp
 Ferenczi Lajos 241
 Ferenczi Zoltán 362, 372, 377, 395
 Fiáth Pompejus 255
 Fick (könyvkereskedő) 235
 Fiedler, Eduard 317, 415
 Fillinger József 407
 Finkei József 400
 Fitos Sándor 11
 Flór Ferenc 182, 192
 Forgács Antal 404
 Fr. dr. (aláírás) 300
 Frangepán Ferenc 295
 Frank János 199
 Frank Tibor 378
 Frankenburg Adolf 17, 18, 40, 71, 109—111, 115, 379, 382
 Frankl, Ludwig August 92, 102, 379, 381, 383
 Freiholz, F. J. 342, 418
 Freund, Leopold 211, 398
 Frigyes (Szarvady Frigyes?) 25
 II. (Nagy) Frigyes porosz király 256
 Friebeiss (Friebeisz) István 320
 Fried István 351
 Friedländer Náthán 211, 213, 398, 399
 Friedrich, St. 367
 Fuchsthaller Alajos 218, 399
 Futó János 303
 Futó Lajos 15
 Fügedi Erik 383
 Füredy Mihály 66, 69, 107, 150, 376
 Gábor (aláírás) 311
 Gabrieli Biri 24
 Gajzágó Salamon 293
 Gaal János (elírás G. József helyett?) 71
 Gaál József 13, 16—18, 27, 136, 171, 303, 402, *l. még* Gaal János
 Gaillardet, F. 9
 Gál ezredes 337
 Gáldi László 364, 367
 Gálfi Mihály 222
 Garay János 17, 18, 21, 25, 28, 42, 65, 71, 93, 96, 107, 128, 129, 133, 136, 149, 157, 158, 164, 171, 174, 193, 241, 285, 303, 372, 386
 Garay Jánosné Babocsay Mária 232, 233
 Garrick, David 107, 120, 383
 Gáspár János 160, 391
 Geibel Károly 26, 28, 30, 66, 96, 97, 103, 380, 387, 397
 Genöfi (álnév) 31
 Gerendai Ambrus 241
 Gerő József 374, 375
 Gilbert, Nicolas Joseph Laurent 337
 Glembay Károly 225, 242
 Goethe, Johann Wolfgang 123, 167, 171, 260, 324, 342, 346, 379, 417
 Gondol Dániel *l. Turkevi*
 Gorové István 241
 Gorové Konstanze 232, 233
 Gózon Imre 269, 271, 275
 Gózon Lajos 24, 241
 Gózon (színész) 24
 Gönczi Soma 12
 Göncziné, Trézia 12
 Görbe Ferdinánd 11, 12
 Görgey Artúr 311, 413
 Grabbe, Christian Dietrich 171
 Graefl József 241
 Graisiger Rudolf 33
 Gräbe, Johann Georg Theodor 303, 412
 Greguss Ágost 13, 55, 141, 326, 373, 389
 Grieszriegl József 182, 192
 Grimm Vince 32
 Gross Ferenc 182, 192
 Grósz őrnagy 201
 Grübel, Johann Konrad 325, 417
 Grünhold, Adolph 301
 Guizot, François Pierre 88
 Gulyás Pál 361, 362, 372—374, 407, 418

- Guz Bende 312, 414, *l. még* Irányi Dániel
 Gvadányi József 28, 29, 139, 168, 171, 303
 Gyöngyösi Jozsefa 11
 Gyulai Pál 137, 203, 269, 362, 390, 407
 Gyurkovics Máté 179, 182, 187, 192, 201, 205
- H. (aláírás) 240
 H. B. 79, *l. még* Borovský, K. H.
 H. J. 13
 H. M. 13
 Hacsl Márton 293
 Hafiz, Samszaddin Mohammed 103, 325, 342, 346
 Hajdu-Algernon László 362, 413
 Hajnik Pál 182, 193, 201, 241, 292
 Hajós Sándor 201
 Halász Balázs 241
 Halász Boldizsár 201
 Halász Géza 182, 192
 Halászy József 13, 241
 Halka Samu 85
 Hankiss Elemér 363
 Hartleben, Konrad Adolf 71, 138, 139, 159, 175, 398
 Hasenhuth (balettmester) 9
 Hatvany Lajos 362
 Havas Adolf 362, 368
 Havi Mihály 240
 Hazucha Ferenc 382, 384, *l. még* Kelmenfy László és Vas Andor
 Heckenast Gusztáv 93, 128, 185, 189, 192, 194, 200, 203, 213, 226, 243, 259, 270, 386
 Hegedüs (álnév) 141, 153, 389, 390, *l. még* Szász Károly
 Heine, Heinrich 101, 102, 123, 158, 171, 320, 324, 325, 328, 341, 342, 346, 381, 416
 Heiszter, Siegbert 312
 Heller Izidor 406
 Heller Jakab 293
 Hencz (egy „Petőfihez” c. vers írója) 340, 418
 Hengel Alajos 205, 394, 397, *l. még* Engel
 Henszlmann Imre 171, 303, 375
 Herczeg Victor 293
 Hersz (elírás) *l. Hrusz*
 Herwegh, Georg 236, 402
 Heun, Carl 384, *l. még* Clauren, Heinrich
 Hiador 96, 134, 135, 158, 386, 387, 390, 391, *l. még* Jámbor Pál
 Hivatal Anikó *l. Lendvay Mártonné*
 Hoffmann Károly 54, 178, 181, 188, 189, 243, 275, 302, 373, 393, 394, 408, 412
 Hollósy Kornélia 124, 126, 160, 172, 285, 291, 293, 307, 319, 384, 385, 391, 410
- Holtei, Karl 366
 Homonnai (álnév — Domanovszky? Petőfié?) 32, 370
 Horárik János 256, 293
 Horatius Flaccus, Quintus 103
 Horn Ede 379, 391, 400, *l. még* Einhorn Ignác
 Horvát Árpád 415
 Horvát János 12, 85
 Horváth Cyrill 71
 Horváth János 122
 Horváth Károly 241
 Horváth Lázár *l. Petrichevich* Horváth Lázár
 Horváth Lázárné 380
 Hrabovszki János 241
 Hrusz (Hruz) Mária 414
 Hubenay Ferencné 24, 32
 Hubenay János 24
 Hugo Károly (családi neve: Bernstein Fülöp) 93, 94, 161, 392
 Hugo, Viktor 10, 88, 127, 171, 256
 Hunfalvi Pál 193, 281
- „Igaz mondó Jancsi” 320
 Ilkey Sándor 182, 192, 201
 Illési János 269, 271, 275
 Illésné Katalin 12
 Illyés Bálint 374
 Irányi Dániel 179, 182, 187, 190, 193, 200, 203—205, 218, 220, 224, 228, 233, 235, 240—242, 252, 312, 318, 401, 414, *l. még* Gúz Bende
 Irinyi József 115, 164, 179, 182, 187, 192, 193, 200, 201, 204, 205, 208, 228, 239—241, 244, 252, 318, 373
 Isoz Kálmán 362, 376, 402
 Ivánka Imre 281
 Iványi-Grünwald Béla 193, 387
- J. Emil (nagyváradi levél szerzője) 31
 Jagemann Károly 293
 Jakóbson 293, 410
 Jámbor Pál 13, 134, 158, 386, 391, *l. még* Hiador
 Jámbor László 241
 James, George Payne Rainsford 16, 18, 19, 159, 175, 367, 368
 Jancsó Pál 115
 Janka (levélaláírás) 337
 Jankovics György 201, 241
 Jebeleanu, Eugen 310
 Jellasics, Jozsip br. 288, 294, 296, 297, 411
 Jeszenszky D(anó?) 13
 Jesztány Tóth János 71
 Joachim József 254

- Jókai Mór 66—68, 70, 77, 80, 85, 90, 94, 97, 103, 104, 108, 114, 124, 136, 138, 152, 155, 158, 161, 173, 182, 191—194, 201, 203, 205, 209, 211, 221, 225—227, 229, 233, 239, 241, 252—254, 256, 259, 283, 285, 293, 312—314, 318, 361, 362, 375, 377, 379, 380, 387—392, 395, 397, 400, 404, 407, 410, 412, 414
- Jósika Miklós br. 17, 18, 57, 71, 88—90, 103, 104, 115, 136, 171, 322
- J. P. I. P., J.
- Julius Caesar, *I. Caesar*
- Jurenak (főhadnagy) 196
- Justh Manó 182, 192
- Kaján Ábel 32, 61, 67, 68, 77, 80, 83, 108, 109, 129, 378, 386, *I. még* Pákh Albert
- K — n á — l 128
- Kacs Kovics Lajos 179, 182, 187, 192, 196, 201, 205, 226, 227, 396
- Kalemkiar, Gregoris 398
- Kállai Ödön 293
- Kálózdi János 233, 234, 401
- Karacs Teréz 18
- Karády (Ignác) 13
- Karaffa *I. Caraffa*
- Kármán József 390
- Karsa (Karossa) Endre 400
- Kasselik (Kaszelik) Endre (András) 182, 192, 201
- Katona József 171, 173, 303
- Kauser Lipót 241
- Kazinczy Ferenc 14, 42, 171, 176, 234
- Kazinczy Gábor 138, 277, 281, 282
- Kecse Péter 201
- Kecskeméthy Aurél 58, 374
- Kecskeméthy Csapó Dániel 26, 29
- Keleti Zsigmond 182, 192, 293, 318, 319
- Kelmenfy László 90, 108, 111, 112, 114, 382, 383, *I. még* Kenerfy, Hazucha Ferenc és Vas Andor
- Kemény Ferdinánd 207, 225, 229, 397
- Kemény Zsigmond 41, 54, 57, 91, 137, 142, 144, 152, 201
- Kendelényi Károly 182, 192, 201
- Kenerfy (elírás Kelmenfy helyett) 110, 382
- Kerényi Frigyes 12, 14, 42, 71, 80, 96, 100, 101, 108, 166, 171, 303, 368, 372, 376—378, 381, 386, *I. még* Vidor Emil
- Kertbeny Károly 61, 166, 171, 173, 248, 303, 304, 308, 320, 326—328, 341—343, 346, 378, 387, 388, 392, 393, 412, 413, 416—418, *I. még* Benkert, Carl Maria
- Kéry Gyula 362
- Keszi József 8, 11, 12, 15
- Kesziné, Júlia 8, 11, 12
- Keszthelyi Imre 8, 9, 11
- Kilián Gy. 115, 129
- Király István 364
- Királyi Pál 218, 223, 241, 400
- Kirch János 100, 381
- Kirner örvezető 196
- Kis János 71
- Kis Károly 17
- Kisbéri László 318
- Kisfaludy Sándor 17, 27, 59, 139, 168, 171, 193, 322, 327, 343, 384
- Kisfaludy Károly 48, 59, 71, 122, 139, 168, 171, 188, 191, 303, 322, 327, 404
- Kiss Dezső 363, 399, 418
- Kiss Gábor 97
- Kiss József 194, 206, 207, 351, 362—364, 366—368, 370, 375, 377, 378, 386, 395—398, 404, 406, 410, 412, 416
- Kiss László 201
- Klauzál Gábor 179, 182, 187, 190, 192, 196, 200, 201, 204, 205, 218, 227, 230, 318
- Kléh István 205, 397
- Kleinmann Karolin 24
- Klopstock, Friedrich Gottlieb 171
- Kocsi Horváth Zsigmond 377
- Kocsis Imre 403
- Kohlmann *I. Szénfy* Gusztáv
- Koleda András 201
- Kollár, Ján 20, 21
- Kolmár József 312, 414, *I. még* Bárdi Bükk
- Kolosanszky (táncmester) 24
- Komlóssy Ferenc 9
- Komor Ilona 172
- Kompert, Leopold 417
- Kondor (álnév?) 228, 400
- Korn Fülöp (Philipp) 112, 194, 393, 395, *I. még* Ferencz, Karl
- Kornfeld Viktor Móric 78, 378
- Kossuth Lajos 164, 171, 193, 211, 230—232, 252, 253, 275, 295, 297, 311, 312, 322, 395, 396, 402, 403, *I. még* Deregnyi
- Kossuth Lajosné Meszlényi Teréz 413
- Kovács Boldizsár 223
- Kovács János 13
- Kovács Lajosné 232, 233
- Kovács Pál 18, 28, 51, 52, 65, 71, 96, 107, 115, 149, 373, 382
- Kovácsi Antal 160, 391
- Kovacsics Őszinte 293
- Kovácsné (színésznő) 23, 24
- Kovacsóczy Mihály 54, 74

- Kotzebue, August Friedrich Ferdinánd 123
 Kölcsey Ferenc 42, 71, 86, 157, 171, 173, 202,
 303, 322, 390
 Könyves (színész) 15
 Körmöndi Nina 8, 11, 12
 Körner, Theodor 202
 Kövessy Kálmán 116, 119, 383, *l. még* Császár
 Ferenc
 Kralik István 24
 Kubinyi Ferenc 404
 Kucsics (elírás, valószínűleg Kocsis Imre he-
 lyett) 245, 403
 Kulcsár Adorján 362
 Kunevalder János 182, 192
 Kúnoss Endre 17, 18, 33, 42, 372
 Kuthy Lajos 18, 27, 28, 65, 71, 96, 103, 104, 115,
 136
 Kübeck hadnagy 246
 Kühne, F. Gustav 105, 381

 — 1 — Ida 13
 L...y Gy...gy 16
 Lablache, Luigi 256, 405
 Laborfalvy Róza (később Jókai Mórné) 23, 24,
 96, 107, 150
 Laczko László 12
 Laczko Lászlóné, Róza 12
 Laczkovics János 241, 398
 Lakner Sándor 13
 Lamartine, Alphonse de 88, 195, 405
 Landerer Lajos 182, 184, 185, 189, 192, 194, 200,
 203, 213, 226, 243, 253, 254, 259, 270
 Lantosy (könyvkereskedő) 218
 Laube Henrik 104, 381, 383
 Lauka Gusztáv 13, 17, 26, 369
 Lederer Ignác, br. 246, 247, 403
 Lemouton Emília 159, 175, 176, 392, 393, *l. még*
 Adorján Boldizsárné
 Lenau, Nicolaus 104, 119, 171, 324, 325, 327,
 328, 341, 342, 417, 418
 Lendvay Márton 23, 24, 27, 65, 96
 Lendvay Mártonné Hivatal Anikó 65, 96, 107,
 150
 Lengyel Ignác 289, 410
 Lenkey János 255, 258, 318
 Leopardi, Giacomo, gr. 171
 Lessing, Gotthold Ephraim 123, 171, 384
 Lewald, August 381
 Lind, Jenni 67, 376
 Lippe hadnagy 246
 Lisznyay Kálmán 13, 42, 67, 68, 77, 80, 92, 93,
 96, 108, 111, 115, 137, 382
 Liszt Ferenc 149, 376

 Liszy Vajk 13
 Lovasi Betti 240
 Lőrincz Endre 137
 Lucretius, Titus Carus 171
 Lukács Lajos 15
 Lukács Móric 171, 193, 303, 391
 Lukács Pál 42, 133, 386
 Lukács Sándor 311, 413
 Lukácsy Sándor 349, 363

 M. M. (tordai levelező) 313
 Mack József 296, 297, 313
 Macho hadnagy 196
 Macready, William Charles 120, 383
 Mácsai Lukács 241
 Madarász 311, 312
 Madarász József 256, 293
 Madarász László 277, 279, 281, 292, 413
 Magos Ernő 293
 Magyar Mihály 182, 192, 211, 229, 233, 234, 382
 Magyary Szulpic Ferenc 418
 Majláth János, gr. 122, 326, 384
 Makay I. ügyvéd 164, 392
 Malom Lujza 137
 Margó György 182, 192
 Márk (Barthos János álneve) 17, 18, 368
 Markó Károly 149
 Marrast, Armand 195, 396
 Martinkó András 351, 363, 367, 371, 377, 382—
 384, 389, 392, 417
 Martinovics Ignác 295
 Mártonffy Ignác 137
 März Emil 213, 398
 Mátéfi Károly 137
 Matók Béla 230
 Mavromaty Józsa fát 182, 192
 Medgyes Lajos 137
 Mednyánszky Berta 393, 417
 Medve Imre 150
 Mentovics Ferenc 137, 142, 152, 269, 407
 Menzel, Wolfgang 389
 Mérei Miklós 241
 Mérei Mór 293
 Mészáros Károly 252, 277, 293, *l. még* Polydo-
 rus
 Mészáros Lázár 298, 299, 313, 414
 Mészáros Mátyás 12
 Metastasio, Pietro 321
 Metternich, Klemens, hg. 209, 253, 262
 Meynert (osztrák kiadó) 94
 Mező Dániel 239, 411
 Mezősi Károly 406, 409
 Mickiewicz, Adam 171

- Mikes Lajos 363
 I. Miklós cár 312
 Miklós Dezső 366, 367
 Mirabeau, Gabriel Honoré de Riquetti 260, 261, 405
 Miske György 241
 Mocsári János 182, 192
 Moholy József 38
 Molnár György 179, 182, 187, 192, 205
 Molnár József 241
 Móna Ilona 410
 Moore, Thomas 135, 193, 340, 387
 Moreau, Hégésippe 337
 Morvai (színész) 24
 Mörschner (bécsi kiadó) 103
 Munkácsi János 9
 Munkácsi Jánosné Mészáros Anikó 11
 Musäus, Johann Karl August 35, 370
 Müller József 182, 192
- Nádasy Ferenc 295
 Nádaskay Lajos 46, 219, 372, *l. még* Young
 Nádor Ferenc 241
 Nádosi István 182, 192, 201, 241, 293, 410
 Nagy (színész) 15
 Nagy Gedeon 221, 399
 Nagy Ignác 13, 17, 18, 26, 28, 29, 40, 52, 62, 65—67, 71, 88, 90, 96, 107, 123, 149, 173, 190, 240, 379, 383, 384, 402
 Nagy Ignácné 232, 233
 Nagy Károly 269, 271—273, 275—285, 291, 305, 406—410
 Nagy Lajos 201
 Nagy Sámuel 278
 I. Napóleon / Bonaparte Napoleon
 Nefejejcs (álnév) 121, 348
 Németh (katona) 317
 Némethi György 11, 12
 Némethi János 241
 Nestroy, Johann 9
 Neustadt, Adolf 72, 89, 90, 377
 Ney Ferenc 13, 17, 18, 71, 138, 388
 Niccolini, Giovanni Battista 328, 417
 Nosák, Bohuslaw 20, 368
 Novák (színész) 24
 Novák Teréz 24
- Nyári Albert 229, 233, 234, 258, 278, 396, 397, 399
 Nyáry Pál 179, 182, 187, 192, 195, 196, 200, 201, 204, 205, 219—221, 227, 228, 235, 240, 241, 252, 276, 277, 279, 281, 282, 293, 305, 310—312, 318, 412, 413
- Nyesy Demeter (Petőfi álneve?) 38, 39, 371
 V. Nyilassy Vilma 364
 Nyiri Józsa 293
- Obernyik Károly 49, 50, 57, 67, 68, 71, 77, 80, 87, 88, 92, 93, 100, 108, 380, 381
 Oltványi Ambrus 362
 Omazta (Omasztha?) Zsigmond 220, 399
 Orczy Lőrinc 168, 171, 303
 Orfila, Mathieu Joseph Bonaventura 256, 405
 Orlay Petrich Soma 21, 414
 Oroszhegyi Józsa (József) 127, 182, 192, 252
 Ország Antal 139, 388
 Osszián (Macpherson, James) 171
 Ozz (borsodí levelező) 288
- P., J. 250, 404
 Paál Rózsa 363
 Paget, John 171
 Pájer Antal 13
 Pákh Albert 32, 60, 61, 67, 69, 78, 87, 104, 107, 129, 370, 375, 378, 381, 386
 Pál Dienes 122
 Pálffy Albert 67, 68, 77, 80, 83, 89, 90, 103, 104, 108, 124, 128, 166, 242, 245, 252, 283, 285, 293, 311, 312, 384, 386, 407, 414
 Pálffy János 222
 Pándi Pál 349, 363, 364, 369
 Pap Endre 137, 142, 152
 Pap Gábor 161, 391
 Pap Ignác 71, 377
 Pap Mór 269, 271, 275
 Pap Zsigmond 293
 Pápay Adorján 97
 Patay (Patai) József 201, 282
 Pataky Ferenc 137
 Paul, Jean 27, 326
 Pázmándy Dienes 206, 210, 299, 300
 Pázmány Péter 403
 Peczelt Otto 182, 192
 Péczely (ifj. P. József?) 17
 Perczel Mór 193, 206, 208, 210, 219, 241, 252, 292, 293, 311, 413, 414
 Perczel Vince 293
 Pergel Ferenc 201
 Péter János 58
 Petőfi Géza (elírás) / Petőfi Zoltán
 ifj. Petőfi István 39, 175, 314, 381, 394, 405, 408, 409, 411, *l. még* ifj. Petrovics István
 id. Petőfi István 314, 414
 id. Petőfi Istvánné Hrusz Mária 314
 Petőfi Sándorné 157, 159, 226, 232, 233, 259, 314, 315, *l. még* Szendrey Júlia

- Petőfi Zoltán 414
 Petrarca, Francesco 122, 322, 327
 Petrichevich Horváth Lázár 48, 71, 372, 373, 387, 406
 Petrik (színész) 23, 24
 Petrik Géza 363, 392
 id. Petrovics István *l. id. Petőfi István*
 ifj. Petrovics István 58, 374, *l. még* ifj. Petőfi István
 Petrovics Sándor (Petőfi eredeti neve) 8
 Philippovics (színész) 24
 Pillvax Károly 407
 Pilta M. 13
 Piperkovics Péter 241
 Piron, Alexis 322, 416
 Platen, August gr. von 171
 Platón (Plato) 271
 Podmaniczky Ármin 201
 Podmaniczky Frigyes 241
 Polátsek Ignác 235
 Polydoros 252, 277, 404, 408, *l. még* Mészáros Károly
 Polya József 182, 192
 Pompéry János 370 *l. még* Dardanus és Erwin
 Pongrácz Nina 18
 Pope, Alexander 321
 Prati Giovanni 325, 417
 Prielle Kornélia 388; *l. még* Szerdahelyi Nelli
 Pröhle, Henrik (Heinrich) 207, 260, 315, 397, 405, 415
 Pröhle Jenő 386
 Pönögei Kis Pál (Petőfi álneve) 13, 15
 Pukolai Dániel 293
 Pulszky Ferenc 104, 139, 179, 193, 200, 204—206, 210, 303, 311, 312, 381, 413
 Puskin, Alekszandr Szergejevics 171
 Puzdor *l. Armpruszter Gyula*
 R. T. István (komáromi levelező) 50
 Ráday Gedeon, gr. 171, 241
 Radó Imre 286, 297, 409, 411
 Radó János 241
 Rákóczi János 241
 Ramler, Karl Wilhelm 321
 Ráth Péter 293
 Ratzky Rita 363
 L. Regnez (álnév?) 35, 370
 Reisinger, Franz 234
 Remellay Gusztáv 13, 71, 95, 96, 121, 246, 261, 263, 380, 384, 405
 Rényi (aláírás) 311
 Reök István 241
 Reseta János 377
 Réty (színész) 24, 150
 Rexa Dezső 367
 Rhadamantus (álnév) 161, 163, 392
 Richelieu, Armand-Jean 256
 Riedel Károly Ágost 22, 25
 Riskó Ignác 25, 42, 137, 152
 Robert, François 367
 Robespierre, Maximilien 405
 Roboz István 303, 412
 Rónay (Petőfi színészi álneve) 8, 366
 Rosenfeld József 241
 Rossini, Gioacchino 124, 126, 391
 Rottenbiller Lipót 179, 182, 187, 188, 190, 192, 201, 205, 224, 242, 289
 Rousseau, Jean-Jacques 273
 Rozenbaum, Karol 398
 Rózsavölgyi Márk 28, 55, 65, 96, 107, 149, 173, 176, 179
 Rubin Péter 385
 Ruge, Arnold 305
 Rückert, Friedrich 172
 S. (szegedi levelező) 284
 S. A. (zempléni levelező) 138
 S. Sarolta (író) 18, 159
 Sabina, Karel 117, 383
 Samarjay Károly 13, 57, 100, 101, 107
 Sand, George 405
 Sántha Péter 241
 Saphir, Moritz Gottlieb 396
 Saphir, Sigmund 196, 202, 207, 233, 255, 396, 404
 Sappho 322
 Sárkány Oszkár 59, 368, 374, 378
 Sárközi József 293
 Sarolta *l. S. Sarolta*
 Sárosy Gyula 15, 17, 25, 42, 48, 71, 96, 318, 415
 Sasu, Dorothea 413, 414
 Sauer Ignác 182, 192
 Schedel Ferenc 18, 27, 28, 65, 96, 136, *l. még* Toldy Ferenc
 Schiller, Friedrich 58, 123, 124, 260, 417
 Schinderhannes (Johann Bückler) 378
 Schlegel, August Wilhelm 163
 Schlick, Franz gr. 318
 Schmidt, Joseph 235
 Schödellné Klein Róza 27, 65, 96
 Schöpflin Aladár 363
 Schröter, Carl 238, 402
 Schultz (Birányi) István 400
 Scott, Walter 16, 328
 Scribe, Eugène 88, 123
 Sebő Antal 182, 192

- Ségalas, Anais Ménard 123, 127, 384, 385
 Shakespeare, William 15, 119—121, 123, 162—
 165, 167, 172—174, 176, 178, 185, 234, 253,
 260, 324, 383, 392, 393
 Shelley, Percy Bysshe 171, 260, 324
 Simon István 288, 409
 Sincerus (aláírás) 297
 Smidegg Kálmán 193
 Sokrates *l.* Szókratész
 Solt Andor 403
 J. Soltész Katalin 364, 367
 Somfai Károly 40
 Somogyi Sándor 362
 Sonkoly István 401
 Soproni (színész) 24
 Spira György 395, 410
 Staffenberger István 179, 182, 187, 192, 205
 Stancsics Mihály *l.* Tácsics Mihály
 Steier Lajos 398
 Stein (könyvkereskedő) 138, 185
 Steinacker, G. 326
 Steinhardt, M. B. 18
 Stelzhamer, Franz 119, 383
 Stifter, Adalbert 128, 386
 Stuller Ferenc 241
 Sue, Eugène 91, 379
 Dr. Sugár (mezőkövesdi orvos) 116
 Sugó Jonathán (álnév?) 318
 Sujánszky Antal 14, 17, 18, 42, 71, 119, 372
 Sükey Károly 182, 192, 257, 318
- Sz. (Szeberényi Lajos) 35
 Sz. E. (jelű szerző) 57
 Sz. Lajos (Szeberényi L.) 35, 370
 Szabó Dénes 364
 Szabó József 8—12, 15, 240
 Öreg Szabó József 12, 13
 Szabó Júlia 397
 Szabó Lőrinc 417
 Szabó Richárd 13, 18
 Szabóné Zsófia 8, 11, 13
 Szakál (Szakáll) Lajos 60, 62, 63, 66, 69—71,
 376
 Szalai Alajos 241
 Szalay László 164, 193
 Szalatnai Rezső 383
 özv. Szammer Pálné 160, 298
 Szamvald Gyula 182, 192
 Szántófy Antal 182, 192
 Szarvady Frigyes 25, 369
 Szász József 42
 Szász Károly 141, 153, 269, 389, 390, 407, *l. még*
 Hegedűs
- Szász Polixena 390
 Szathmáry Károly 14, 66, 90, 299, 312, 376, 379
 Szathmáryné (D'Ostanges Mari) 21
 Szathmáry Pál 175
 Szeberényi Lajos 35, 370
 Széchenyi István, gr. 171, 173, 303, 322
 gr. Széchenyi Mária 291
 Szegfy Mór 182, 192
 Székács József 27, 136, 149, 182, 192
 Székely Gábor 182, 192
 Székely József 137
 Szekeres László 362, 381
 Szekrényesi Endre 187, 394
 Szekrényessi József 241
 Szeles Lajos 281, 283
 Szelestey László 17, 42, 71, 137, 178
 Szemere Bertalan 164, 193, 206, 210, 218, 311,
 413
 Szemere Miklós 48, 71
 Szemere Pál 17, 71, 171, 176, 234, 322
 Szemző Piroska 364, 406
 Szendrey Ignác 397
 Szendrey Ignácné Gallovich Amália 259
 Szendrey Júlia 156, 159, 314, 363, 381, 390, 391,
 415, 417, *l. még* Petőfi Sándorné
 Szénfy (Kohlmann) Gusztáv 32, 33, 34, 48, 59,
 60, 62, 63, 66, 69—71, 370, 376, 377
 Szentiváni Mészáros Károly 415
 Szentkirályi Móric 59, 231
 Szentpétery Zsigmond 24, 27, 28, 41, 150
 Szenvey József 17, 18, 42, 71, 303, 396
 Szepessy Ferenc 182, 190, 193, 196
 Széphelyi F. György 397
 Szerdahelyi *l. még* Zerdahelyi
 Szerdahelyi István 364
 Szerdahelyi József 23, 198, 199, 207, 208, 232,
 388, 395—397
 Szerdahelyi Kálmán 138, 388
 Szerdahelyi Nelli (Prielle Kornélia) 137, 388
 Szerelmei Miklós 209, 397
 Szerencspataki János 400
 Szeverin 57, 374, *l. még* Dobrossy István
 Szigethy Gábor 351
 Szigeti József 24
 Szigligeti Ede 8, 19, 20, 22, 23, 28, 32, 62, 65, 71,
 96, 107, 121, 123, 124, 134, 135, 149, 158, 252,
 301, 369, 376, 387, 404, 411
 Szigligeti Edéné 232, 233
 Sziklay László 398
 Szilády Károly 304
 Szilágy 33, *l. még* Czuczor Gergely
 Szilágyi (színész) 24
 Szilágyi Lilla *l.* Buljovszky Gyuláné

- Szilágyi Sándor 270, 407
 Szinvai (miskolci levélfíró) 290
 Szinnyei József 364, 376, 379, 383, 388, 389, 391,
 393, 400, 409, 412, 415, 418
 id. Szinnyei József 411
 Szluha Imre 261, 268, 271, 286, 406, 407, 409
 Szókratész 191
 Szontagh Gusztáv 17
 Szöllőssy Ferenc 413
 Sztankó János 286
 Szuper Károly 8, 9, 11, 12
 Szuper Károlyné Mórócza Antónia 8, 11, 13

 Tamás Anna 364
 Tanárky Gedeon 201
 Tánicsics (Stancsics) Mihály 171, 206, 210, 229,
 233, 234, 252, 256, 272, 273, 293, 294, 298,
 310, 311, 312, 353, 407, 413
 Tárkányi Béla (Viperina) 14, 18, 25, 42, 71, 137
 Tatai Pál 241
 Tatár Béla 310, 312, 413, 414
 Tatár Péter 389
 Tatay István 115, 127—129, 132, 383, 385, 386
 Tausenau, Karl 311, 413
 Tavassy Lajos 133, 304, 371, 386, 412, *l. még*
 Teichengraber Lajos
 Tavaszy Károly 12
 Tegnér, Esaias 171
 Teichengraber Lajos 39, 371, *l. még* Tavassy
 Lajos
 Telegdi Kovách László 122, *l. még* Csatáry Ottó
 Telegdi Lajos 319, 415, 416
 Teleki Domokos, gr. 137
 Teleki László, gr. 206, 210, 241
 Telepi György 23, 24
 Tersztyánszky, Karl August von 412 *l. még*
 Vilney, Anton
 Thanhoffer Pál 241
 Théaulon de Lambert, Marie Emmanuel Guil-
 laume Marguerite 21
 Theokritosz 325
 Thern Károly 228, 266, 402
 Thiers, Louis Adolphe 88
 Tichy Alajos 127
 Tieck, Johann Ludwig 163
 Till F. (Károly) 402
 Tinódy 193
 Toldy Ferenc 171, *l. még* Schedel Ferenc
 Tompa Mihály 14, 17, 52, 67, 68, 70, 71, 77, 80,
 83, 92, 93, 96, 108, 119, 132, 136, 149, 159,
 285, 291, 298, 319, 335, 364, 386, 387, 409
 Torma (Atádi Vilmos vagy Vas Gereben álneve)
 132, 386

 Tóth Aladár 364
 Tóth Dezső 349, 364
 Tóth István 285
 Tóth Endre 138
 Tóth Gáspár 17, 179, 182, 192, 201, 205, 228,
 241, 252, 293, 368, 395
 Tóth József 221
 Tóth Lőrinc 17, 28, 57, 65, 71, 96, 114, 136, 176,
 234
 Tóth Móric 294, 307
 Töpfer, Karl 9
 Törő Györgyi 364
 Török Benjámín 8—11, 15
 Török Pál 182, 192, 241
 Trauschnitz, Karl 51, 89, 373, 379
 Trefort Ágoston 282
 Treichlinger József 236, 238, 252, 254, 402, 403,
 410
 Trucka P. 14
 Turcsányi (színész) 15
 Turkevi (Gondol Dániel) 121
 Turóczy-Trostler József 172, 346, 363, 364, 389,
 392, 405, 412, 416, 418
 Túry István 241
 Tüskey Emma (álnév) 386
 Tyroler József 126, 218, 385

 Udvarhelyi Sándor 23
 Uhland, Ludwig 121, 171, 324, 341
 Újházi László 311, 312
 Urbán Aladár 351, 396, 399, 405
 Urházy György 65, 137, 185

 Vachott Sándor 12, 16—18, 22, 27, 28, 42, 65,
 71, 96, 107, 119, 136, 149, 164, 193
 Vadász (színész) 24
 Vadnay Károly 389
 Vahot Imre 14, 18, 20, 28, 32—36, 39, 48—52,
 57, 65, 71, 81, 88, 96, 97, 104, 108, 121, 136,
 149, 171, 201, 233, 234, 290, 303, 368, 371—
 375, 380—382, 384, 385, 387, 401, 404, 417
 Vahot Imréné 232, 233
 Vajda János 162
 Vajda Péter 14, 27, 28, 65, 71, 85, 128, 336
 Vajkay Károly 107, 240
 Valero Antal 201
 Valheim János 201
 Vályi Lajos 96, 97, 122
 Vanderburch, Louis-Émile 8
 Vándorfi (álnév?) 52
 Váradi Pál 12
 Id. Várady 15
 Ifj. Várady 15

- Várady Ferenc 15
 Varannai Aurél 387, 388
 Varga Ignác 241
 Varga János 349, 363
 Varga Sándor 282, 283
 Varga Zsigmond 230
 Váriné Nina 8, 11
 Varjas Béla 364
 Várkonyi Nándor 399, 403
 Vas Andor (Hazucha Ferenc álneve) 18, *l. még*
 Kelmenfy László
 Vas Gereben 138, 386, *l. még* Torma
 Vasberényi Géza 369
 Vasváry Pál 179, 182, 187, 192, 200, 203—207,
 211, 219, 221, 224—229, 233, 234, 243—245,
 247—249, 252, 256, 259, 290, 291, 293, 296,
 297, 311, 312, 318, 337, 410, 413, 418
 Vaszliska Vencel 12
 Vay Dániel 206, 210
 Vecsey Sándor 182, 192
 Vega, Felix Lope de 172
 Veress József 137
 Vértesy Jenő 387
 Vesselényi *l.* Wesselényi
 Veszprémi Gábor 12, 13
 Vida (színész) 24
 Vida Károly 223, 396, 399, 403
 Vidács János 182, 192, 226, 229, 240, 259
 Vidor Emil 12, 14, 17, 18, 368, 372, *l. még*
 Kerényi Frigyes
 Vikár János 96
 Vilney, Anton 305, 317, *l. még* Tersztyánszky,
 Karl August von
 Viperina *l.* Tárkányi Béla
 Virág Benedek 171
 Virág Gedeon 318
 Vitkovics Mihály 168, 171
 Vogl, Johann, Nepomuk 391
 Voinovich Géza 409
 Voltaire, François-Marie Arouet de 123, 167,
 321, 393
 Vörös Antal 241
 Vörösmarty Mihály 16—20, 22, 28, 36, 42, 51,
 58, 60, 71, 79, 80, 86, 88, 97, 100, 106, 116,
 122, 124—126, 135, 136, 139, 141, 144, 148,
 157, 161—165, 171—176, 178, 182, 191—193,
 201, 202, 206, 210, 234, 241, 247, 288, 290,
 301, 303, 322, 327, 368, 369, 372, 373, 375,
 385, 387, 390, 392, 409—411
 Vörösmartyné Csajághy Laura 232, 233
 Vrchozsky Mihály 289
 Wacha Imre 364
 Wagner, Joseph 32, 70, 160, 199, 202, 208, 232,
 252, 254, 400, 403
 V. Waldapfel Eszter 362
 Walzel A. F. 48, 234
 Wéber Antal 363
 Weigel József 230
 Weisse, Christian Hermann 191, 395
 Wenzel Gusztáv 372
 Wesselényi Miklós, br. 206, 210, 322
 Weyl József (Joseph Weil) 186, 250, 394, 395,
 403
 Windischgrätz, Alfred, hg. 326
 Wolf (Farkas) Károly 126, 172, 285, 385, 391, *l.*
még Farkas Károly
 Wolfgang, S. 397
 Wolfssohn, Wilhelm 143, 148, 389
 Y. 249
 Young 46, 372, *l. még* Nádaskay Lajos
 Z. (Zichy Ottó) 122
 Zedlitz hadnagy 246
 Zaboyszky János 284
 Zerffi (Zerffy) Ignác Gusztáv 83—87, 92, 104,
 116, 119, 121—123, 127, 135, 158, 181, 189,
 190, 192, 195, 208, 216, 217, 269, 271, 293,
 370, 378, 379, 381, 383, 384, 386, 387, 389,
 390, 394—399, 407, 410
 Zerdahelyi Ede 221, 399
 gr. Zichy Lászlóné gr. Széchényi Mária 291
 Zichy Ottó, gr. 122, 384
 Zilahy (tanuló) 40
 Zilahy Károly 377
 Ziska Károly 241
 Zöldy (színész) 15
 Zrínyi Miklós 173
 Zrínyi Péter 295
 Zundel Károly 128, 132
 Zsotér (szegedi levelező) 236

HELYNÉVMUTATÓ

- Alföld (Niederland) 167
 Anglia 388
 Arad 201, 210, 222, 235, 284, 286, 352, 354, 356,
 363, 401, 408
 — Magyar Színház 201, 210, 222
 Augsburg 352, 361
 Ausztria 94, 161, 194, 341, 383, 402, 415
 Bácska 135, 387
 Baden 415
 Bajorország 383
 Bakony (hegység) 167
 Balassagyarmat 149
 Bánát 167
 Baskíria 326
 Bécs (Wien) 58, 79, 80, 88, 95, 101, 103, 111, 112,
 121, 178, 187, 204, 206—208, 213, 224, 225,
 230, 235, 249, 255, 259, 270, 295, 343, 350,
 352—357, 361, 364, 372—374, 379—381, 384,
 391, 392, 397, 401—405
 Békéscsaba 220
 Belezna 303
 Bereck 418
 Berlin 162, 178, 248, 394, 402, 350, 352, 354—
 357, 363
 Beszterce 337
 Bihar megye 110, 129
 Borsod megye 288
 Brassó 310, 353, 413
 Buda (Ofen) 109, 148, 184, 185, 190, 195, 242,
 244, 248, 255, 311, 354—357, 389, 390, 400,
 403—405, *l. még* Budapest
 Budapest 168, 213, 254, 293, 298, 299, 323, 351,
 353—356, 361, 393, 396, 401, 413, *l. még* Buda
 és Pest
 Bugac 45
 Cegléd 275, 282, 283
 Chartago 259
 Craiova 310
 Csehország 59, 368, 378
 Csikszereda 353
 Csiktusnád 337
 Csongrád megye 298
 Debrecen 15, 239, 255, 258, 297, 311, 313—315,
 352—356, 363, 367, 402, 411, 412, 415
 Déva 313
 Deutschland *l. Németország*
 Dorozsma *l. Kiskundorozsma*
 Drezda 415
 Dunavecse 258, 266, 321, 366, 368, 369, 405,
 406, 416
 Eger 167
 Eperjes 37—39, 50, 55, 284, 371, 373, 386, 408
 Erdély (Siebenbürgen) 110, 340, 416
 Erdőd 156, 390, 411
 Eszék (Essegg) 288
 Esztergom 40
 Európa 168, 226, 295, 414
 Félegyháza *l. Kiskunfélegyháza*
 Felső-Magyarország 372, 382
 Főváros *l. Buda*
 Franciaország (Frankreich) 83, 295
 Frankfurt am Main 343, 393, 412
 Frankreich *l. Franciaország*
 Fünfkirchen *l. Pécs*
 Galícia 255, 284
 Gömör megye 40, 372, 389, 417
 Görögország 326
 Grác (Gratz, Grätz) 208, 353
 Győr (Raab) 52, 111, 115, 118, 122, 221, 301,
 353, 355, 362, 364, 380, 382—385, 412
 Győr megye 407
 Gyulafejevárvár 316

- Hajdúböszörmény 297, 411
 Hajdúszoboszló 286
 Halle 352, 361
 Hermannstadt 356, 364
 Hódmezővásárhely 230
 Hortobágy 81
 Horvátország 405
- Ipolyság 298
 Izsák 406
- Jászberény 39, 58, 230
 Jászkunság 269, 275, 406
 Jászság (Jazygien) 58, 272
 Jena 352, 361
- Karcag 129
 Karlstadt 356
 Kárpátok 167
 Kassa 179, 352, 355, 356, 361, 363, 414
 Kecskemét 12, 81, 112, 230, 367, 369, 418
 Kelet-Magyarország 110
 Kézdivásárhely 199, 357
 Királyhágó 269
 Kiskundorozsma 285, 408
 Kiskunfélegyháza 258
 Kiskunlacháza 267, 280, 284, 408
 Kiskunság (Kunság, Kumanien) 58, 81, 252—
 254, 256, 257, 260, 261, 263, 266, 272, 273,
 276—278, 283, 291, 305, 405, 406
 Klausenburg *l.* Kolozsvár
 Kleinkumanien *l.* Kiskunság
 Kolozsvár (Klausenburg) 65, 138, 150, 152, 156,
 203, 248, 255, 270, 296, 353—355, 357, 361—
 363, 375, 388, 389, 394
 Komárom 52, 320, 354, 362, 373
 Krakkó 413
 Kronstadt 352—354, 356, 364
 Kumanien *l.* Kiskunság
 Kunság *l.* Kiskunság
 Kunszentmiklós (Sz. Miklós) 47, 260—265, 267,
 268, 271, 273, 276, 278, 280, 281, 283—285,
 318, 372, 406, 409
- Lacháza *l.* Kiskunlacháza
 Leipzig *l.* Lipcse
 Lengyelország 259
 Léta 129, 130, 386
 Lipcse (Leipzig) 234, 350, 352—355, 357, 361,
 362, 373, 375, 389, 395, 397, 405, 412, 415
 London 135, 387, 388
 Losonc 104, 404
 Lőcse 398
- Ludány 104
 Lugos 314
- Magyarország 165, 194, 296, 297, 316
 Mainz 378
 Makó 408
 Máramarossziget 255
 Martin — Túrócszentmárton 398
 Maros (folyó) 238, 417
 Marosvásárhely 337, 418
 Mezőberény 416
 Mezőkövesd 116
 Miskolc 13, 290, 355, 389
 Modorfalva 408
 Moldva 337, 418
 Munkás 138
- Nagybánya 198, 411
 Nagykároly 100, 156, 381, 390
 Nagykunság 58
 Nagyszében 137
 Nagyszombat 283, 408
 Nagyvárad 31, 385
 Németország (Deutschland) 79, 80, 83, 378, 402
 Niederland *l.* Alföld
 Nógrád megye 149, 323, 327, 389, 417
 Nürnberg 230, 321, 326, 373
- Óbecse 289
 Ofen *l.* Buda
 Ogyessza 389
 Olaszország 414
 Oroszország 389
 Osztrák Birodalom 316, 397
 Oxford 388
- Österreich *l.* Ausztria
 Ötveny 408
- Pápa 8, 21, 32, 85, 96, 121, 361, 366, 371, 379,
 391
 Párizs 35, 116, 240, 247, 249
 Pécs (Fünf-Kirchen) 206, 210, 222, 353, 356, 399
 Pest 11, 17, 18, 23, 26, 39, 40, 48, 51, 57, 62, 65,
 66, 70, 77, 78, 84, 86, 87, 93—95, 103, 110,
 111, 128, 134, 148, 149, 152, 156, 165, 172,
 175, 178, 179, 182, 184, 185, 187, 189, 190,
 192, 194—196, 199—208, 211, 216—220, 222,
 223, 229—234, 236, 238—240, 243, 246, 247,
 249, 252, 253, 261, 266, 269, 270, 273, 279,
 282, 285, 288, 289, 291, 297, 299, 304, 307,
 311, 312, 314, 316, 318, 327, 351, 353—357,
 363, 364, 371, 373, 376, 377, 382, 387, 388,

- 393, 396—398, 401, 402, 404—406, 411,
416—418 *l. még* Budapest
- Aranykéz u. 293
- Emich-könyvkereskedés 189, 195, 206, 227
- Egyetem (orvosi) 189, 202, 216, 217, 259
- Egyetem tér 195, 205, 216, 217, 227, *l. még*
15-dik Marcius tere
- Evangélikus gimnázium 39, 40
- Fillinger-kávéház 189, 205, 216, 217, 225,
259, 270, *l. még* Szabadság csarnoka
- Franciskanerplatz (Ferenciek tere) 196
- Freiheits platz *l. Szabadság tér*
- Geibel-könyvkereskedés 26
- Gellért-hegy 78
- Hartleben és Altenburg könyvkereskedés 18
- Hatvani u. 189, 190, 192, 195, 200, 202, 203,
220, 227, 243, *l. még* Szabadsajtó út
- Horváth-ház 200
- Interimstheater 204, 255
- Kígyó u. 395
- Landerer és Heckenast nyomda 185, 189,
192—194, 200, 202, 205, 213, 216, 243, 259,
270
- Leopoldváros *l. Lipótváros*
- Lipót u. 226. sz. 271, 407
- Lipótváros (Leopoldváros) 165
- Múzeum kert *l. Nemzeti Múzeum*
- Nákó-ház 293
- Nemzeti Múzeum (Múzeum kert) 188, 208,
218, 220, 233, 234, 240, 241, 242, 244, 245
- Nemzeti Színház 191, 194, 202, 203, 205, 227,
243, 244, 249, 252, 258, 307
- Petőfi Sándor u. 395
- Preßfreiheitsgasse *l. még* Szabadsajtó u.
- Rathausplatz *l. Városház tér*
- Szabadság csarnoka 225, 226, *l. még* Fillin-
ger kávéház
- Szabadság tér (Freiheits platz) 192, 196, 203,
204, 220, 227, 228, *l. még* Városház tér
- Szabadsajtó út (Preßfreiheitsgasse) 189, 195,
200, 203, 220, 227, *l. még* Hatvani u.
- 15-dik Martius tere 195, 203, 220, 227, *l. még*
Egyetem tér
- Úri u. 395
- Váci u. 193
- Városháza 205, 227
- Városház-tér (Rathausplatz) 192, 195, 203—
205, 220, 227, *l. még* Szabadság tér
- Pest megye 198, 220, 258, 281
- Pozsony (Preßburg) 76, 94, 95, 164, 185, 194,
204, 221, 223, 236, 243, 312, 318, 353, 354,
357, 362—364, 370, 377, 380, 393, 394, 396,
397, 399, 402, 408, 413
- Prága 353, 354
- Preßburg *l. még* Pozsony
- Putnok 285
- Raab *l. Győr*
- Rákos 194
- Rákosmező 19
- Római köztársaság 414
- Sárospatak 229, 368
- Sárrét 66
- Sátoraljaújhely 232
- Segesvár 418
- Selmec 370
- Siebenbürgen *l. Erdély*
- Sopron 128, 364, 368
- Stuttgart 316, 352, 353, 362, 363, 405
- Szabadszállás 8, 58, 261—264, 266—268, 271,
275—285, 288, 305, 406—409
- Szalkszentmárton 374, 376
- Szalonta 312
- Szamos (folyó) 390
- Szarvas 389
- Szászsebes 314, 316, 317, 413, 414
- Szatmár megye 100, 110, 381, 390, 397
- Szeben *l. Nagyszeben*
- Szécsény 104
- Szeged 207, 225, 229, 232, 236, 284, 353, 354,
357, 367, 400
- Batthyány tér 232
- Deák u. 232
- Eötvös u. 232
- Klauzál u. 232
- Kossuth u. 232
- Petőfi u. 232
- Szemere u. 232
- Szentkirályi u. 232
- Teleki u. 232
- Vörösmarty u. 232
- Wesselényi u. 232
- Székelyföld 411
- Székesfehérvár 8—11, 247, 298, 366, 367, 391
- Szepesség (Zyps) 41
- Szilézia 326
- Sz. Miklós *l. Kunszentmiklós*
- Szoboszló *l. Hajduszoboszló*
- Szolnok 414
- Tátra (hegység) 20, 21
- Temesvár 50, 202, 231, 232, 235—237, 337, 352,
361, 364, 400—402, 404, 418
- Tisza (folyó) 38, 238, 246, 323, 324, 417
- Tisza-Inoka 238

Tokaj 67
 Torda 313
 Toscanai köztársaság 414
 Törökbecse 135, 387
 Tübingen 316, 352, 353, 362, 363, 405

Udvarhelyszék 222
 Újhely *l.* Sátoraljaújhely
 Ungarn *l.* Magyarország

Velence (Fejér megye) 414

Velencei köztársaság 414
 Verőce megye 288

Wien *l.* Bécs
 Württemberg 255, 258

Zagrab 352, 361
 Zalaegerszeg 275
 Zemplén megye 138, 257, 282, 388, 389, 400,
 405, 417
 Zyps *l.* Szepesség

PETŐFI-MŰVEK MUTATÓJA

- A bánat? egy nagy óceán... 333
 A. B. emlékkönyvébe 336
 Ablakodból hogyha... 332
 A bokrétát, mellyet... 53, 99, 332
 A boldog pestiek 129, 331
 A borhoz 100, 331
 A csaplárné a betyárt szerette... 336
 A csárda romjai 128, 132, 137, 138, 135
 A csavargó 99, 331, 342, 371
 A dal 334
 A Dunán 99, 367
 A faluban utcahosszat... 47, 99, 287, 329
 A hazáról 63, 122, 128, 330
 A helység kalapácsa 22, 26, 28—31, 36, 55, 66,
 96, 97, 129, 134, 165, 321, 369, 370, 376, 387,
 416
 A hevesi rónán 335
 A hó, a holt föld téli szemfedője 333
 A hóhér kötele 65, 66, 70, 71, 79, 82, 88—91,
 172, 284, 303, 321, 341, 343, 376, 377, 378,
 408, 416
 A Honderűhöz 49
 A honvéd 319, 415
 A hűtlen barátokhoz 335
 A jó öreg kocsmáros 331
 A királyok ellen 415
 A királyokhoz 213, 215, 218, 222, 236, 239, 248,
 250, 297, 298, 303, 316, 398, 402
 A költő s a szőlővessző 334
 A külföld magyarjaihoz 75, 99, 114, 128, 147,
 148, 335
 Alacsony kis ház... 332
 A letarlott... 332
 Alku 112, 330
 Álltam sírhalma mellett... 333
 Álmaim 311
 Álmaimban gyakran... 332
 Álmodom-e? 330
 Álom (a Jövendölés címváltozata) 13, 15
 A magyar nemes 129, 141, 331
 A magyar nemzet (Járjatok be...) 246, 335
 A magyar nép 287, 409
 A magyar politikusokhoz 410
 A majtényi sikon 193
 Ambrus gazda 331
 Amióta szerelembe... 332
 Amott a távol kék ködében... 336
 Amott fenn egy csillag ragyog... 333
 A nap házaselete 99, 331
 A naphoz 99, 335
 A négyökrös szekér 331
 A nemes 115, 305, 331
 A nemzetgyűléshez 407, 408
 A nemzetgyűlési követekhez (felhívás) 272, 275,
 277
 A nép 335
 A nép nevében 164, 392
 Anyám, anyám... 333
 Apám mestersége s az enyém 334, 381
 A pokol titkai 25, 369
 Arany Lacinak 160
 A régi jó Gvadányi 38
 Árvalányhaj a süvegem bokrétája... 69, 137,
 330, 388
 A sivatag koronája 334
 A sorshoz 336
 A szájhősök 410
 A szerelem, a szerelem... 16, 69, 175, 367, 376
 A szerelmes tenger 336
 A szeretőm nyalka gyerek 330
 A táblabíró 389
 A természet daljátéka (a Ki a szabadba!
 címváltozata) 115
 A természet vadvirága 331, 334
 A tintásüveg 115, 129, 331, 370
 A Tisza 127, 128
 Átok és áldás 334
 A toronyban delet harangoznak... 332

- A varróleány 331
 A vén zászlótartó 411
 A világtól elvonulva... 332
 A virágnak megtiltani nem lehet... 121, 126, 367, 384, 385, 388, 391
 Az alföld 81, 97, 114, 115, 378
 Az álom... 334
 Az ember ugyan hova lesz?... 334
 Az én képzeletem nem... 332
 Az én mátkám 335
 Az én szerelmem... 100, 117, 332
 Az öregúr 331
 Az örült 122, 133, 303, 335
 Az utánczókhöz 99, 334
 Az utósó alamizsna 13, 27, 85, 366
 Azt hívém, hogy... 332
 A zsvány (a Fürdik a holdvilág az ég tengerében... címváltozata) 115
 A zsványság vége 329
- Barátim vagytok... 334
 Barna menyecskének... 329
 Batthyányi és Károlyi grófnék 128
 Befordultam a konyhára... 305, 329
 Bernard: A koros hölgy (fordítás) 13, 159, 175, 367, 391, *l. még* A negyven éves hölgy
 A negyven éves hölgy (fordítás) 136, *l. még* A koros hölgy
 Bojtárdall (Tedd le, bojtár, a subádat... címváltozata) 160
 Boldog éjjel... 100, 238, 330
 Boldogtalan voltam... 128
 Bolond Istók 389, 390
 Borús, ködös őszi idő... 335
 Bucsu a színészettől 371
 Busúlnak a virágok... 336
- Carmen lugubre 331
 Cipruslombok Etelke sírjáról 35, 39, 41, 55, 100, 101, 125, 126, 169, 303, 321, 323, 327, 371, 386, 393, 416
 Czakó temetésén 159, 163
- Csalogányok és pacsirták 118, 333, 383
 Csatadal 299—302, 411
 Csillagtalán éjek 82, 85, 170, 303, 304, 321, 333, 378, 393, 412, 416
 Csokonai 305, 331
- Dalaim 193, 221
 Dal a szivarról (a Szerelem és pipadal korábbi változatának címe) 24, 369
 Dáridó után 99, 331
 De már nem tudom, mit csináljak... 32, 34, 330
- Deákpályám 331
 [Dicsőséges nagyurak...] 236
 Dinomdánom 99, 105, 330, 418
 Disznótorban 126, 129, 330
 Drága orvos úr... 332
- Édes anyámnak viszontlátása (a Füstbe ment terv címváltozata) 115
 E. R. kisasszony emlékkönyvébe 336
 Ebéd után 40, 162, 260, 331, 371, 390
 Édes öröm, ittalak már... 160
 Egressy Gáborhoz 99, 115, 334
 Egri hangok 33, 78, 166, 336, 378, 392
 Egy estém otthonn 40, 129, 335, 371
 Egy gondolat bánt engemet... 337
 Egy hajfűrthöz 335
 Egy telem Debrecenben 99, 305, 331
 Éj van... 100, 332
 Éjjel 335
 Éjszakáim 99
 Élet, halál 336
 Élet, halál! nekem már mindegy! 100, 114
 Élet vagy halál! 113, 298
 Életem most... 332
 Elfajtott könnyek 329
 Elhagytam én a várost... 334
 Elmém ezen sokat gondolkodik... 87, 334
 Elmondanám... 100, 330
 Elmondom, mit eddig... 333
 Elnémult a fergeteg... 332
 Első szerelmem 331
 Első szerepem 334, 366
 Elváltam a lyánykától... 330
 Elvándorol a madár... 334
 Elvinnék én, csak adnának... 329
 Én 334
 Én és a nap 335
 Én vagyok itt... 333
 Erdélyben 335
 Erdőben 335
 Ereszkedik le a felhő... 172, 240, 285, 291, 298, 307, 319, 329, 410
 Érik a gabona... 69, 203, 329
 Esik, esik, esik... 100, 142, 146, 330
 Est 335
 Etelkéhez 99, 108, 117, 331, 382
 Euláliához 124, 386
 Európa csendes, újra csendes... 315, 316, 415
 Ez a világ a milyen nagy... 160, 329, 388, 391
 Ezrivel terem a fán a meggy... 330
- Fa leszek, ha... 99, 117, 332
 Falun 335
 Farkaskaland 99, 142, 146, 148, 331, 418

- Fekete kenyér 336
 Felhők 68—70, 78, 82—84, 86, 87, 92, 116, 119,
 303, 311, 321, 343, 377, 379, 390, 393, 416
 Felköszöntés 67, 330
 Félre mostan (félre a fejmről...) 332
 Félre mostan (hagyjatok magamra...) 331
 Fényes csillag... 330
 Föl! 410
 Fönséges éj! 92, 333
 Fresco-ritornell 336
 Furcsa történet 305, 331
 Furfangos borivó 99
 Fürdik a holdvilág az ég tengerében... 61, 115,
 305, 317, 318, 336
 Füstbe ment terv 100, 115, 147, 148, 335, 369, *l. még*
 Hiú terv és Édes anyámnak viszontlátása
- Gazdálkodási nézeteim 330
- Gyalázatos világ 336
 Gyere, lovam... 100, 330
 Gyertyám homályosan lobog... 87, 334
 Gyors a madár, gyors a szélvész... 99, 146, 148,
 305, 330
- Ha 331
 Ha a sirban megszáradt... 334
 Ha az isten... 53, 332
 Háborúval álmodám... 332
 Ha ébren meg nem látogatsz... 333
 Ha életében... 333
 Ha férfi vagy, légy férfi... 221, 335
 Hajamnak egy fürtjét levágom... 336
 Halálom 336
 Halálvágy 13
 Halvány katona 115
 Hány csepp van az óceánban... 78, 378
 III. Richard király (szinbírálat) 120, 383
 Három szív története 336
 Ha szavaid megfontolom... 336
 Hazámban 128
 Hej, Büngözdsi Bandi 99, 330
 Hej, nekem hát vigasztalást mi sem ad... 330
 Híába várlak hát... 333
 Hideg ellen a tél... 334
 Hír 333
 Hírös város az aafödön Kecskemét... 45, 99,
 330
 Hiú terv (a Füstbe ment terv címváltozata) 24,
 369
 Hogy van, hogy azt a sok gazembert... 336
 Holdvilágos éj 331
 Hol vagy te, régi kedvem? 333
- Hol van olyan nagy pusztaság... 99, 332
 Honfidal 115, 335
 Hortobágyi kocsmárosné... 29, 48, 99, 112,
 142, 305, 330
 Hová lesz a kacaj... 85
 Hová levél?... 333
 Hozzá 122, 334
 Hull a levél a virágról... 304, 329
- Ida 370
 Ideál 32
 Ifjuság 330
 Így is jó 333
 Ígyunk! 99, 305, 331
 Imádságom 331
 Irtóztató csalódás 284, 408
 Ismerjete meg! 334
 Isten csodája 248, 320
 István öcsémhez 115
 Itt a nyilam! mibe löjjem? 319, 415
 Itt állok a rónaközepén... 333
 Ivás közben 96, 129, 331, 381
- Jaj, be bús ez a harangszó! 333
 James: Robin Hood (fordítás) 16, 18—20, 175,
 367, 368
 János vitéz 28, 29, 34—37, 39, 55, 65, 88, 96, 100,
 101, 121, 125, 126, 129, 170, 191, 303, 321,
 371, 375, 384, 385, 416
 Járnak, kelnek sokan zöld erdőben... 388
 Játszik öreg földünk... 332
 Javulási szándék 370
 Jój, tavasz, jőj!... 333
 Jövendőlés 13, 15, 129, 140, 335, 388, *l. még*
 Álom
- K. J. kisasszony emlékkönyvébe 336
 K.... Vilmos barátomhoz 128, 335
 Kard és lánc 174, 393
 Katona barátomhoz 128
 Katonaélet 286
 Katona vagyok én... 51, 52, 100, 146, 330
 Kedves vendégek 40, 96, 97, 371, 376
 Kéket mutatnak még... 333
 Kellemetlen őszi reggel 336
 Keresztúton állok... 330
 Készülj, hazám! 400
 Két ország ölekezése 255
 Két testvér 335
 Két vándor 128, 129, 335
 Kiáltvány Magyarország lakóihoz (1848) 294,
 411
 Ki a szabadba! 115 *l. még* A természet daljátéka

- Kicsapott a folyó... 329
 Kik a föld alacsony porából... 334
 Kinn a kertben voltunk... 336
 Kis furulyám szomorúfűz ága... 160, 367, 388
 Kis menyecske, szép kis menyecske... 329
 Ki vagyok én? nem mondom meg... 101, 305, 330
 Költő lenni vagy nem lenni 41, 90, 336, 379
- L.....né 336
 Lánggal égő teremtette... 99, 330
 Lant és kard 335
 Lapok Petőfi Sándor naplójából 404
 Láttam két hosszú nap... 332
 Le az égről hull a csillag... 333
 Legenda 107, 299, 318, 320, 335, 382
 Legyen az ember drámaíró (nyilatkozat) 377
 Lehel 32
 Lenkei százada 297, 404, 411, 415
 Levél egy színész barátomhoz 370
 Liliom Peti 330
 Lopott ló 13, 15, 43, 99, 114, 317, 331
- Lyányka, mikor... 332
- Magány 87, 331, 379
 Magyarország 99, 106, 114, 335
 Matildhoz 329
 Megint beszélünk, s csak beszélünk... 255
 Meg ne ítélj... 332
 Megteremtéd lelkem új világát... 99
 Megvallom, hogy... 332
 Megy a juhász számaron... 32, 34, 37, 40, 99, 107, 129, 260, 305, 336, 370—372
 Meredek a pincegádor... 330
 Mért nem születtem ezer év előtt? 99, 138
 Mért vagyok én még a világon... 335
 Mi a dicsőség?... 83, 334
 Mi büvösbájós hang... 333
 Midőn a földön... 334
 Miért hogy láthatatlanok... 334
 Miért tekintesz be szobámba? 333
 Mi foly ott a mezőn... 329, 369
 Mi haszna, hogy a csoroszlya... 329, *l. még Szántásvetés*
 Mihelyest megláttalak... 332
 Mi kék az ég! 38, 127, 334, 371, 385
 Mikor a lánc lehull... 336
 Mi lelt? 99, 331
 Mi nagyobb a nagy Szentgellérthegynél... 329
 Minden virágnak... 335
 Mint felhők a nyári égen... 335
 Mintha a nagy, nehéz... 87, 336
- Mi szebb, mint... 83, 336
 Mit csinálsz, mit varrogatsz ott? 198, 211
 Mit nem tettem volna érted... 332
 Mit szól a bölcs? 331
 Mi vagy, keblem?... 335
 Mivé lesz a föld?... 334
 Mi volna különös azon... 333
 Mondják, hogy mindenikünk... 334
 Mondom, ne ingerkedjetelek velem... 330
 Moore: Ne feledd a tért (fordítás) 340
 Moreau: Egy emlék a kórházban (fordítás) 337
 Mosolygatók rám... 336
 Most kezdem én csak még ismerni... 329
 Mögöttem a múlt... 334
 Mulandóság... 334
- Nála voltam... 332, 368
 Nehéz, nehéz a szívem... 329
 Nemcsak mi vénülünk... 334
 Nem csoda, ha újra élek... 336
 Nem ért engem a világ... 337
 Nem háborítom-e nyugalmad... 333
 Nem megyek én innen sehova... 329
 Nem nézek én, minek néznék? az égre... 329
 Nem sírok én... 333
 Nem tesz föl a lyány magában egyebet... 100
 Nem ver meg engem az isten... 329
 Nemzeti dal 180, 181, 183—196, 198, 211, 213, 217, 219—223, 225—228, 230—240, 243, 244, 248—250, 251, 254, 255, 258, 259, 266, 270, 271, 275, 288, 289, 291, 292, 294, 296, 299, 304, 307, 311, 315, 349, 373, 394—405, 408, 410, 412
 Népdalok I—II. 24, 369
 Népdalok I—III. 16, 367
 Nő szerelmem... 332
- Nyakravaló 313, 414
 Nyilatkozat (Kun-Szentmiklós jún. 15., 1848. keltezésű) 271, 406
 Nyílt levél (Vahothoz, PDI 1845. jún. 19.) 373
- Oda nézzetek! 79, 378
 Orbán 129, 331
- Örömdall (az Édes öröm, ittalak már... címváltozata) 160
 Őszi reggel járok... 332
 Összes költeményei (1976) 412
 Összes költemények (1847) 93, 118, 119, 243, 383, 391, 416
 Összes költemények (1848) 124, 128, 133, 134, 139, 141, 160, 163—165, 172, 174, 175, 195, 222, 392

- P...y Vilma kisasszonyhoz 335
 Pál mester 305, 315, 318, 331
 Palota és kunyhó 193, 393
 Paripámnak az ő színe fakó... 329
 Pest 331
 Petőfi's ausgewählte Gedichte. Ford. Dux Adolf
 97, 102, 118, 142, 143
 Pinti úrfi 129, 166, 331
 Piroslik a kecskerágó... 330, 390
 Piroslik már a fákon a levél... 330
 Poharamhoz 100, 336
 Pusztán születtem... 44, 99, 305, 329
- Rabhazának fia 59, 335, 374
 Rabság 333
 Rég elhúzták az esteli harangot... 329
 Rég veri már a magyart a teremő... 66, 304,
 329, 376
 Részség a hazáért 99, 114, 142, 146, 240, 331
 Reszket a bokor, mert... 329, 345, 418
 Rongyos vitézek 388
 Rossz verseimről 334
 Rózsavölgyi halálára 173, 176, 394
- S. Zs. kisasszony emlékkönyvébe 336
 Shakespeare: Coriolanus (fordítás) — 164, 185,
 246, 253, 291, 403, 404, 410
 Síkos a hó, szalad a szán... 100, 329
 Sírba tették... 99
 Sohasem volt az szerelmes... 332
 Sok embert ismerek... 334
 Sors, nyiss nekem tért... 335
 Sorshuzás előtt 122
- [Szabadság, szerelem!...] 336, 385
 Száll a felhő... 329
 Szállnak reményeink... 87, 333
 Szántásvetés (a Mi haszna, hogy a csorosz-
 lya... címváltozata) 7
 Szeged szeggel 97, 331
 Szemek, mindenható szemek! 100, 331
 Szemfájásomkor 99, 336
 Szép vidéknek szépséges leánya... 99, 332
 Szerelem és bor 331
 Szerelem- és pipadal 369. *l. még* Dal a szivarról
 Szerelem gyöngyei 52, 53, 55, 57, 82, 86, 100,
 101, 125, 126, 169, 303, 321, 323, 327, 343,
 368, 379, 393, 416
 Szerelem, szerelem... 330
 Szerelem vándorai 330
 Szerelemnek lobogója... 332
 Szerelemvagy 333
 Szerelmem zúgó tenger... 100, 332
- Szerelmes vagyok én (Megmondjam-e...) 126,
 329, 388
 Szerelmes vagyok én (Vagy tán...) 329
 Szeretek én... 333
 Szeretném itt hagyni... 333
 Szeretője-e vajon... 78, 378
 Színbirálat 334
 Színészdal 65, 370
 Szivem, te árva rabmadár! 100, 331
 Szobámban 72, 99, 106, 114, 145, 148, 334, 344
 Szülőimhez 335
- Tavaszi 385
 Távolból 115
 Te a tavaszt szereted... 329
 Te ifjúság... 333
 Te szívemnek szép gyönyörűsége... 329
 Te voltál egyetlen virágom... 333
 Tedd le, bojtár, a subádat... 160
 Tél végén 335
 Téli világ 115, 163, 330
 Temetésre szól az ének... 69, 172, 313, 329, 391
 Temetőben 128
 Természet! még te is gúnyolódol? 333
 Tigris és hiéna 60, 62, 63, 65, 74, 75, 82, 84, 114,
 116, 121, 172, 304, 321, 341, 343, 377, 384, 416
 Tizenkettőt ütött az óra... 333
 Tolvaj huszár 32
 Tompa Mihályhoz 335
 Tűz 388
- Új esztendő napján 306
 Újév napján, 1849. I. 412
 Úti jegyzetek 46, 386
 Úti levelek 384
- [Üresen áll már a kancsó...] 127, 178, 304
- Vajda Péter halálára 128, 336
 Változás (Nem úgy van...) 308, 334, 380
 Van a nagy alföldön csárda sok... 99, 330
 Vándorélet 22, 24, 129, 369
 Vasárnap volt... 332
 Védegyleti dal 32, 370
 Végszó ***hoz 112, 128, 178
 Vendég 7, 26
 Véres napokról álmodom... 337
 Verseim 334
 Versek 1. (1844) 321, 370, 416
 Versek 2. (1845) 22, 41, 52, 55, 56, 373, 416
 Világgyűlölet 336
 Világoskék a csillagos éjszaka... 336
 Virít a kikirics... 369

Petőfi-művek mutatója

Viseld egyformán... 334
 Vizen 335
 Vízet iszom 330
 Volnék bár... 100, 332
 Voltak barátim... 334
 Voltak sokkal jelesebbek... 332
 Vörösmartyhoz 290, 291

Zárjátok be már azt a koporsót 333
 Zöld leveles, fehér... 329
 Zöld Marci 42, 46, 48, 49, 50, 372

Zsuzsikához (Ne hozd, ne hozd...) 335

MELLÉKLETEK

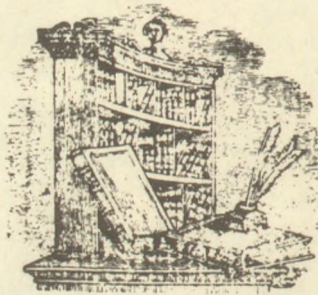
HÖLVISGALATAK

ALAPJAI

A
P Á P A I
REFORMÁLT FŐISKOLA'
SZEMÉLYZETE

AZ
184 $\frac{1}{2}$. iskolai év' nyári
's nyárutó' 18-tól nyárutó' 23-ig tartatott
KÖZVIZSGÁLATAINAK
ALKALMÁVAL.

Pápán,
a' ref. főiskola' betüivel.

1848.

NEV.	HAZA.	NEV.	HAZA.
Maar Benő	Ó Szöny	Fördös György	Pápa
180 Czimer Zsigmond	Füzes Gyarm.	Gaal Lajos	Bokod
Sárközi Miklós	Korpád	Király Lajos	N. Ded
Nyiri Lajos	Hidvég	Bódai Móricz	K. Igmánd
Petrovics Sándor	Szab. Szállás	195 Miklós Dániel	B. Füred
Kis Pál	Bokod	Kálmán Ferencz	M. Sz. György
185 Kövesdi Antal	Martonvásár	Hrabovszki Lajos	Enese
Szobonya Endre	Új-Bars	Böcskei József	Búts
Kenesei Károl	Berhida	Kovács Gábor	Takácsi
Lengyel József	F. Örs	200 Kozári István	Füle
Mórocza Lajos	A. Örs	Török János	Veszprém
190 Nagy Gedeon	Böny	Cseh István	Pápa

Az egész tanuló ifjuság' száma összesen 202.

1. A pápai Reformált Főiskola Személyzete... (A Főiskola 1841/42. évi értesítője.) Pápa, 1842. A címlap, ill. az utolsó lap Petrovics Sándor nevével

Szabó József és Török Bénéjám in vezérletök alatti Színész Társaság által
Ma Szombaton December 17én 1842.

adatik

A N G E L O P A D U A Z S A R N O K A.

Drama 3 nap 4 felvonásban. Írta Hugo Victor, fordította Buro Eotvos.

Személyzet:

Angelo, Padua Zsarnoka	—	Török.	—	Dafnó	—	Körmöndi k. a.
Karinna Bragadini, neje	—	Kesziné assz.	—	Trouillo, ajtonálló	—	Borosyven úr.
Kodolfo	—	Szabo.	—	4só } éjji ór	—	Feber úr.
Anafesto Galeofa	—	Boldog úr.	—	Szofga	—	Ercsei úr.
Tiabe, színésznő	—	Munkácsiné assz.	—	Szerceen	—	Némethy úr.
Ilomodel	—	Almásy úr.	—	—	—	Barsi úr.
Regenella	—	Szuperne assz.	—	—	—	—

T e l e p i M á j i folyvásti betegsége végett, az Ó és T ó t h S a m u jutalmukra táblán hirdettet OSCÁR ezimű vizgszimmű későbbre halasztatik.

Előzetes érdeklő Jelenítés. Tisztelettel kéremnek mindazon n. l. hazafiak, kik ügyünket előfizetéssel pártfogolák — jegyeik iránt bár azok használatraik vagy nem — rendelkezni méltóztatassanak, holnap az az Vasárnap (Dec. 18án) délutáni 4 óráig a Színhásteremében — azonítól estve a pénztárnál — oly módon, hogy minden beklütöt jegyekért ugyan annyit más szimű jegyek aláitnak, az előfizetés írelteig előbbi szokott módton érvevények, — ellen esetben minden be nem váltott jegy el nem látott esett következtében nem használható; társasagunk renklazeres érteke nélkülözhetetlenre téve a fennebbi jelentést.

K e z d e t e p o n t b a n b e t e d f é l ó r a k o r.

2. Victor Hugo „Angelo, Padua zsarnoka” c. drámája 1842. dec. 17-i székesfehérvári előadásának szímlapja. A szereposztásban „Borostyán” Petőfi színészeve (DREGY.—Kt.)

Beilage

zu den Sonntagsblättern.

Nr.

29.

Magyarische Weisen nach Petöfi. *)

Von Ad. Dux.

Das gestoplene Pferd.

Wie ein Körnchen Staubes
Starrgenes liegt,
So der Hirsches auf dem
Kesseln fliegt.

„Brenn, woher so schnelle
Treibt es Dich?“
„Von der Huszla Bläthe
Komme ich.“

Ein Wehklage wachsend
Weidet dort,
Daraus meinen Braunen
Stoß ich fort;

Inner Bohmanart *) eben
Ruhet schon,
Dahin reiß' ich armer
Huszensohn.“

„Nicht so, guter Landmann,
Nimmermehr,
Bis zurück das Hüllen,
Gib es her.“

Der Hirsche.

Die Huszla mich gehet, da wuchs ich auf;
Hab' nicht ein Haus mit einem Tische drauß,
Ein Feld umgürtet nur und ein Pferd zur Hand.
Hirsche bin ich im weiten Ungerland.

*) Petöfi ist jetzt einer der populärsten ungarischen Dichter, der so eben eine zweite Sammlung seiner Gedichte veranstaltet hat; einige Proben seiner echt nationalen Gedichte würden einen deutschen Leserkreis interessieren.

**) Bedeutender Pferdemarkt in Ungarn.

Ich werfe mich auf Hirsches nestes Fell,
Gott da ich eher bezien sein zur Eitel;
Ich brauche nicht des glatten Sattels Zaun,
Hirsche bin ich im weiten Ungerland.

Hab' Oathu, Hemb aus Zinnen sein gemacht,
Damit hat Hirschen mich umfassen bedacht.
Schön Hirschen mit der Spitze Hirturand
Hirschen wird im weiten Ungerland.

Der Käufer.

Zu Kesseln der weit berühmten Stadt
Bin ich geboren, esse ich mich satt
An Brod, daß Weizen Ungarland gesät,
Mein Weib mit Kesseln *) mir kochen thät.
Ich treibe gar kein Handwerk, brauch's auch nicht,
Gewerb' mir Alles doch, was mir gebracht;
Hab' einen Gott, dem ich vertrauen kann,
So lang die Huszla sucht ein Wandrer Mann.

Mein Apfelstiel mit einem Sattel drauß,
Hab' nicht für Geld, weg krieg' ich's ohne Kauf,
Hat einen Stern am Kopf, und dünnes Bein,
Ich sporne es, dann Gott's kein Hind mehr ein.

Drauf reiß' ich Hölz, so wie ein Königstind,
Mein weisses Hemb, das klettert in dem Wind,
Ich trag' die Mäh' auf rechtem Auge fest,
Vor keinem Menschen ra' ich sie vom Fiel.

Zu Huszla in der Viarda **) ich' ich ein,
Da pump' nach lieber Luft ich Svet und Wein,
Dort habe ich so viel ich will Kredit,
Und zahle auch, die Gyl' verley' ich nit.

Die Herrn vom Komitat sind meinem Lühr
Dem braunen so bekannt als selber mir.
Es wiechert — kommen sie — ich stehe auf,
Dann kommt, gestrenge Herrn, mit nach im Kauf.

*) Sprich Kesseln. Dieser Ausdruck ist noch heutzutage nicht unbekannt. Die eigentliche Bedeutung des Wortes ist: halbmännlich; hier bedeutet es, das Weib ist schwach; wenn sich die Kinere mit diesem Brode nicht zufrieden geben, sagt ihnen die Mutter, es ist etwas Besseres, es ist mit Kesseln gemacht, dann essen sie es mit mehr Lust.

**) Gárdas, eine Schenke. Die zu Huszla in Unterungarn ist eine berühmte Käuerversammlung.

seits bis zur düstersten Schwermuth, andererseits bis zur heiligsten Begeisterung für Freiheit und Recht. Dabei ist er in Besinnung und Ausdruck durch und durch ungarisch, und so kommt es, daß mehrere seiner patriotischen Hymnen und Lieder in das Volk übergegangen und gleich den: Rula Britannia und dem Aklons emfams de la patrio zu einem Gemeingut der Nation geworden sind. — Andreas Foy (geb. 1786) veranfaltete selbst eine Gesammtausgabe seiner Werke in acht Bänden; er hat, wie auch sonst viele unserer Schriftsteller, auf doppelter Laufbahn, als Politiker und Dichter, sich Ruhm erworben. In den ersten Decennien dieses Jahrhunderts, als das Pesther Comitai, das gegenwärtig an der Spitze der radicalen Bewegung steht, noch von aristokratisch-conservativen Vorurtheilen befangen und ein willkürliches Verfügen höherer Befehle war, wagte er es zuerst, seine Stimme für die Wahrung konstitutioneller Garantien und die Nothwendigkeit des Fortschritts zu erheben. Sein Eifer, unterstützt von einem bedeutenden Rednertalent, blieb nicht ohne Erfolg, bald sah er sich an der Spitze einer erst kleinen, doch immer anwachsenden oppositionellen Reformpartei, die endlich das Uebergewicht erlangte und jetzt im Pesther Comitai beinahe ohne Gegenpartei besteht. Während des Reichstags von 1832—1836 wurde er Deputirter des Pesther Comitais, nachdem sein Vorgänger Pechy, weil er seine früheren Grundsätze plötzlich verläugnet hatte, zurückberufen worden, und vertrat dasselbe mit Auszeichnung. In neuerer Zeit hat er sich vom politischen Schauplatz zurückgezogen und seine Stelle als Führer der Pesther Opposition jüngeren Kräften überlassen. Im Gegensatz zu der ersten Tendenz seiner politischen Laufbahn, war er als Schriftsteller am glücklichsten im heiteren und humoristischen Genre. Seine 1820 erschienenen und später noch öfter aufgelegten Fabeln und Aphorismen erregten allgemeine Aufmerksamkeit; sie sind durch seinen Witz und scharfe Satire gewürzt, und wurden auch ins Deutsche übersetzt. Er schrieb auch viele launige und gemüthliche Erzählungen, Lustspiele und Dramen, einen größeren Roman „das Haus Veltky“ und mehrere publicistische Aufsätze und Flugschriften. — Paul Kovacs, ein Schriftsteller zweiten Rangs, nicht ohne Talent, gab den ersten Theil seiner gesammelten Werke, seine Dramen enthaltend, heraus; sie sind größtentheils dem ungarischen Volksleben entnommen, das sie mit Treue und lebensfrischen Farben schildern. Sammlungen lyrischer Gedichte gaben im Jahr 1845 Petöfi, Arany und Samarjai, sämmtlich der jüngsten Generation von Ungarns Poeten angehörend. Von ersterem, Petöfi, dem genialsten unter den Genannten, erschienen mehrere Bändchen unter den Titeln: „Typorenslaub,“ „Perlen der Liebe;“ auch ein launiges Volksopos, „Janos Vitez“ (der Krieger Janos). So jung Petöfi noch ist, er zählt kaum über zwanzig Jahre, ist er doch schon den vorzüglichsten Dichtern Ungarns beizuzählen; ein wildbewegtes Leben und herbe Erfahrungen haben seinen Geist früh gereift, doch in seinem Gemüth einen Stachel hinterlassen, der aus den meisten seiner Poesien hervorblüht. In niederem Stande geboren, bald sich selbst überlassen ohne Mittel der Subsistenz, wurde er wandernder Schauspieler, Soldat, litt Noth und Bedrängniß und führte ein wüthes Leben, das jedoch den dichterischen Funken in seiner Seele nicht verlöschen konnte. In seinen Gedichten kommt er oft und mit Vorliebe auf Scenen und Erlebnisse seiner ersten Jugendzeit zu sprechen. Er ist unsäugbar ein Dichtergenie, das aber noch sehr der Läuterung bedarf. In seinen Poesien findet man dicht neben einander das innigste Gefühl und bitteren Hohn, einen erhabenen lyrischen Schwung und böselhafte Gemeinheit.

Sprache und Form hat er in seiner Gewalt wie Wenige, doch behandelt er sie oft mit einer Freiheit, die an Freiheit grenzt. In seinen Vorzügen und Fehlern mahnt er an Heine, ohne daß er im Mindesten als dessen Nachahmer erscheinen könnte; denn seine Verse, wie er selbst, sind aus dem ungarischen Volke, seiner Besinnung und Anschauungsweise hervorgegangen und tragen in Gedanken und Ausdruck das Gepräge ihres Ursprungs unverkennbar an sich. — Arany und Samarjai sind minder genial, jedoch vornehmer als Petöfi, und ihre gesammelten Gedichte enthalten viel Lobenswerthes, das zu schönen Erwartungen berechtigt. — Ein älterer lebendbürgischer Schriftsteller Pest gab drei Bände Gedichte, deren Form jedoch veraltet und etwas unbeholfen ist, und denen der poetische Schwung mangelt. Von ein paar andern, unerheblichen Gedichtsammlungen so wie von den in keltischen Zeitschriften zerstreuten Poesien unserer älteren und jüngeren Lyriker will ich hier nicht sprechen.

Von neuen Dramen, die 1845 im Druck erschienen, nenne ich vier von dem Schauspieler und fruchtbaren Bühnendichter Szigligeti: „Gero,“ ein Trauerspiel, „die wandernden Schauspieler,“ ein Lustspiel, beide von der Akademie gekrönter Preiskstücke, dann zwei Volksstücke desselben: „der Jude“ und „der Deserteur.“ Volksstücke nenne ich diese und so viele andere Stücke Szigligeti's, nicht als ob sie ausschließlich für's Volk geschrieben wären, sondern weil sie das Leben des Volks, seine Denkweise und Vorurtheile, seine Tugenden und Laster, seine Sprache und Gesänge dem gebildeteren jüdischen Publikum in lebenswahren und effektvollen Bildern verfahren. Strenge Kunstrichter finden in Szigligeti's Dramen Manches zu tadeln, und mit Recht, doch ist nicht zu läugnen, daß keiner unserer dramatischen Schriftsteller so wie er es versteht, die beabsichtigte Bühnenvirkung hervorzubringen. Die meisten seiner Stücke fällen bei oft wiederholten Vorstellungen Schauspielhaus und Kasse; sie sind Lieblingsstücke des Publikums, und bei der humanen, zeitgemäßen Tendenz, die ihnen größtentheils zu Grunde liegt, ist es erfreulich, daß sie es sind. — Von einem andern Schauspieler, Gzso, erschienen zwei Dramen: „Kaufmann und Seefahrer“ und „das Testament,“ die ersten Werke des Verfassers, die aber schon ein seltenes dramatisches Talent bekunden. Sie kommen an Bühnenscenen den Szigligeti'schen Dramen gleich und übertreffen sie an poetischem Gehalt, künstlerischer Composition und reichlicher Ausführung der Charaktere. Siegmund Weöth gab ein Lustspiel und politisches Sittengemälde: „die Tripartitenwahl,“ Gzso gab ein poetisch gedachtes und ausgeführtes Gejangsdrama: „die Belagerung von Tihany,“ Degré ein beifällig aufgenommenes Lustspiel: „die Verlobung unter der Maske,“ Barot Josika ein historisches Drama: „die beiden Varsjai.“ Derynfi und Bahett begannen die Herausgabe einer Sammlung dramatischer Originalstücke, von der 1845 die zwei ersten Bändchen erschienen; das erste enthält ein Schauspiel von Derynfi, „die Grabschaft,“ das auch auf der Bühne mit Beifall gegeben wurde, das zweite drei heitere Lustspiele von Bahett. Legier gab außerdem zwei größere Lustspiele: „die Beamtenwahl“ und „die Schule des Faschings.“ Fräulein Emilie Kemencsi lieferte Uebersetzungen Shakespearescher Dramen; die 1845 erschienenen Bändchen enthalten den Sturm, die zwei Cellen von Verona, die lustigen Weiber von Windsor, Was ihr wollt und Maß für Maß. Im gedachten Jahr erschienen noch mehrere neue Dramen auf der Nationalbühne, doch nicht im Druck, daher ich sie übergehe.

(Fortsetzung 1845.)

Verlag der J. W. Gotta'schen Buchhandlung. Verantwortlicher Redacteur: Hauff.

ČESKÁ VČELA.

Redaktor: Karel Hawlíček.

Číslo 2.

W Praze, w auterý 5. Ledna

1847.

Z básní Petöfi-ho. *)

1. Na Etelku.

Nowidiš, má drábá, pyšný Dunaj, —
A w něm ostrůvek ten rozmlýl? —
Jak ten Dunaj ostrov zaujímá,
Tak mé srdce i Twůj obraz spanilý.

Z ostrůvku se zelená větvička
Kloní pěkně w wlny modrawé; —
Kdež by tak se sklonila naděje
W srdce moje láskau stonawé! —

2.

Kwětem-li budeš, choil já stromem býti; —
Rosau-li budeš, změnil bych se w kwěti, —
A rosau chci býti, kdybys sluncem byla,
By duše Twá se auzce s mau spojila.

Duše-li Twá se modrem nebes stane,
Chci hvězdau býti, jenž na tom modru plane; —
A kdyby w peklo Tě zlá moc změnila,
Chci, by mne k tomu peklu odsaudila.

3. Má láska.

Láska moje není jako slawík,
Jenž, když slunce ledwa se zaamže,
Již u sladkobilném klukotání
Druže o své lásce pje.

Láska moje není jako niwa,
Kdežto jabutě se po jezereu
Co tajemné Wily kolébají —
W zkwětělém máji u weberním žeru.

Láska moje není jako chyčka,
Již co dobrý anjel — mir vždy pěsti,
Kdež vždy radost, wnadnu tu dceru,
Zplozuje co štědrá matka: štěstí.

Láska moje podobá se Jesu,
W němž co laupežník žárliwost stojí,
Dýkau swau mi rány zasazujio,
Kterčž jenom Ty neb smrt zabojí.

S.

by raději widěla, aby se kluk řádně w světě uměl otáčet, a odhodlanau činností kleslau sláwu rodiny powneal. Wšechno její přičinění ale bylo marné, musel se cwičit we zbraui, po horách alfidit zwět, a na koni se prohánět; on to vše činil obratně a s roztomilau sličností, ale vše jenom z velké lásky k matce, přece ale zůstal snilkem, samoty a dumy milowným. Matka jej poslala na hlučný a nadherný dwůr swého knížete, kde si brzo sice welkau milost, zvláště kněžny, získal, neboť byl velmi sliěný panic a měl zvláštní okauzlující přiwětliwost a pokoru, čilau mysl sč líbezným nádechem básnické idealnosti, jaké wlastnosti wždy přiwětiwilejších paní dobywají, zvláště když ten, kdo je má, stojí w letech polo-mládeneckých.

Kníže, který též welkau péči o něj měl, wzal jej s sebou do Wlach, kam se odebrati musel; myslil totiž, že rozmanitost nových předmětů dobře naň působit bude, a že snilek se přece více swěta uchopí. Tu ale právě se stal velký přewrat, ne ale na stranu, jakau si kníže a matka jinocha přáli, nýbrž naopak; a co w něm posud více jen dřímalo, procitilo, tak že všechno namáhání marné bylo, jej předělat, a nic již nezbywalo, než jej nechati, aby žil jak jej srdce a powaha k tomu pudily. Řím náklonnost jeho ukojil, celá hlaubka duše jeho se tu otewřela w těchto chrámech obrowských, a při památníkách poswatných a swětowládných toho města. Nejvíce ale jedna wdálost naň působila.

Jednoho dne totiž pudilo jej do katakomb, aby w pozemních těchto chodbách, kde kosti dáwných pokolení spočiwají, nedotknut swětem, tu w tiché tmě howět mohl zadumané potopeností mysli a zbožnému rozjímání. A nemuže býti nikde příhodnějšího místa k tomu, než tu w té poswatné odloučenosti od swěta, při těchto kostích na marnost jeho poukazujících a pamatujících, kterak dáwná pokolení radostně swůj žiwot nasadila na horauci očekáwání buducího, swět, jež žádné oko newidělo, ale každá duše ušlechtilější tuší, musi tu w celé swé idealnosti se rozwinaut.

Dlauho blaudil ve swinutých těchto chodbách a kobkách, na swět a na nawrat ani nemysle, tu postoje, tu posedě, a pokleče: swíce, kterau sebou měl, již byla daleko dohořela, když teprw na nawrat byl zpomněl. Spěchal tedy poněkud, aby se z motanice této chodě a chodbiček, tu se stekajících, tu se rozhazejících, onde se končících, dostal.

Visionář.

(Dokonalost.)

Odaud nedaleko žila také matka chorého, nepřilíš

*) Petöfi náleží nyní mezi nejwytčenější lyriky národu Maďarského.

HOWITT'S JOURNAL

OF

LITERATURE AND POPULAR PROGRESS.

EDITED BY

WILLIAM AND MARY HOWITT.

VOL II.

LONDON:

PUBLISHED (FOR THE PROPRIETOR) BY WILLIAM LOVETT, 171, STRAND.

AND

SOLD BY ALL BOOKSELLERS.

1847.

THE PROPHECY.

*Mondát anyám hogy álmatka
Ejéte festi égi kéz;
Az álom ablak, melyen állal
Lelkünk szemé jövébe néz.*

You told me, mother! that our dreams
Were pictures drawn by angel hands—
Were vistas which the spirit's eyes
Looked through on distant heavenly lands.

Mother! and I have dreamt a dream—
Tell me its meaning!—pinions grew—
Like eagles— which outspreading, bore
Me heaven's unbounded ether through.

Son of my soul! of youth! of joy!
My sunbeam! now rejoice with me;
Long be thy life,—that life be bliss,
For blessings in thy dream I see.

And the youth grew in goodness—
The flame of genius brightening still;
While all the hidden powers of song
Gave strength and light to word and will.

He seized the lute—its music poured
As if the lute were living song—
Upwards,—still upwards rose the sounds,
As morning larks towards heaven's gate throng.

Upwards the sounds to heaven arose,
And brought a star of glory down;
It rested on the poet's grave,
Changed to an amaranthine crown.

There's poison in the sweets of song,
Grief mingles with the poet's art;
And even his fairest wreaths are twined
With flowers uprooted from the heart.

The passions are a very hell—
The sympathies a martyrdom;
And earth, to which we fain would cling,
A place of exile, not a home.

He lies upon his mortal bed
As his forefathers groaned, he groans,
With pain his bosom heaves, and faint,
And fainter breathe his parting tones.

O death! steal not my son away—
He may not,—must not,—shall not die—
Heaven promised life—can heaven deceive—
Can heaven delude? are dreams a lie!

Mother! they do not! death may once
Display its power,—assert its claim;
Thy son shall live—shall ever live—
Live in a poet's honoured name.

Prűvi.

FROM THE HUNGARIAN OF PETŐFI.

TRANSLATED BY DR. BOWRING, M.P.

I BOUND my nosegay with the hair of that sweet orphan
child,
Who is herself the sweetest flower that ever breathed or
smiled;
I plucked the flowers from field to field, I bound them
with her hair,
But fair as were the fairest flowers, the maid is far
more fair.
A jesting, joyous, laughing maid—the brightest and
the best;
And yet 'twas hard to bear—to hear my passion called
a jest.
Oh! there's a sky-blue flower that grows amidst the
growing corn,
But flowers of brighter, heavenlier blue my maiden's
eyes adorn.

Miraceln geschildert hat, welche die von dem dritten Stande gegenwärtig gerredigte Treulichkeit auf den vierten Stand übt und doch dabei ein ganz anständiges Mitglied der Gesellschaft seyn kann, weil er wenigstens die Convenienzen dieser letzteren anerkennt, so vermag ein Mann aus dem vierten Stande, welcher diese Convenienzen nicht kennt, auch jene gött- und sittenlosen Grundzüge nur in ihrer rohen Gestalt aufzufassen. Der Gebildete des dritten Standes sagt: ich bin über jedes Gebot erhaben, weil ich selbst Gott bin und außer dem in mir denkenden Geist kein Gott erihirt; ich bin absolut frei und kann thun, was ich will; aber ich will in meiner nächsten Umgebung keine Angelegenheiten haben, deshalb füge ich mich in die Obliegenheiten und in das, was der Anstand verlangt. Der Ungebildete des vierten Standes denkt nicht so. Für ihn ist die Rücksicht, die jener nimmt, nicht mehr da und grimmig schreit er: wozu diese Zurückhaltung, diese Heuchelei? Wenn es wahr ist, daß die zehn Gebote leere Einbildung sind, wozu soll ich mich da noch irgend geniren? — Der Atheismus hat seine natürliche weltbildrische Bedingung in dem Bedürfnis einer müßigen Aristokratie, sich über die Sündhaftigkeit ihrer Handlungen zu täuschen. Er ist schon unnatürlich beim dritten Stande, sofern dieser Stand nicht so schlecht zu handeln wagt, als er denkt und schreibt, und im Leben Rücksicht nimmt, die er in Büchern nicht nimmt. Er wird aber völlig unnatürlich beim vierten Stande, der die aristokratische Ausnahme für sich zur Regel machen und den theoretischen Fanatismus des dritten Standes in die Praxis überlegen will. Die Folge kann hier immer nur ein kurzer Rückfall der menschlichen Sattung in die Bestialität seyn, zum Glück nun nur ein kurzer, weil die menschliche Natur bald an dem Thier, das es im Spiegel sieht, erschrickt und ihres bessern Schalles sich wieder bewußt wird. Alle Verantwortung aber fällt auf die Gebildeten des dritten Standes, welche die strafbaren Verführer des vierten Standes sind.

Lyrische Dichtkunst.

Ausgewählte Gedichte von Petöfi. Aus dem Ungarischen übersetzt von Adolf Dur. Wien, Bianchi, 1846.

Einer der jüngsten Dichter unter den Magyarern, von dem wir weiter nichts erfahren, als daß er schon Soldat und Schauspieler gewesen. Er hat einige Ähnlichkeit mit Beranger, sofern er in seinen Liedern sich möglichst betrunken stellt und zum niedrigsten Volkston hinabsteigt, aber auch im Rausche und im Arm der Wollust nie vergißt, daß er ein Magyar ist. Mitten im Labakrauch und in den Dünsten der Besessenheit schwingt er die Fahne des Vaterlandes. Daher Lieder wie „der Rausch südes Vaterland“ unter welchem Rausch nicht etwa figurlich die Begeisterung, sondern der wirkliche Weirausch zu verstehen ist. Dazu noch mehrere Wirthehauslieder, sogar Räuber- und Ragabundenlieder, und eine Menge Gedichte, die wohl allzufreihebzig hier Volkslieder genannt werden, ehe bewiesen ist, daß sie das Volk wirklich angenommen hat.

Verantwortlicher Redakteur: Dr. Welfgang Menzel.

Wir vermögen im Ganzen diesem wilden bularenmäßigen Gesage in der Steppe, diesen Pferdeledhäuten, diesem Geigen, Sausen und Rüssen in der schwinglen und dampfenden Schenke keinen Geschmack abzugewinnen. Auch sind poetische Genresbilder derselben Art schon von andern ungarischen und deutschen Dichtern in Menge vorhanden. Am besten haben uns unter Petöfis Gedichten die gefallen, in denen ein heiterer Humor vorherrscht, z. B. in der Anekdote eines trunkenen Wirtes an die schöne Wirthin:

Wirthin klug zu Hostobagy, du Engel mein,
Trinken will ich, bringe mir ein Glas voll Wein.
Dehrein von Hostobagy, das ist gar weit,
Und von dorten bis hierher an Durst ich leid'.

Bilde lieber pfeifet drans der kalte Wind,
Alles Blut in meinem Leib zu Eis gerinnt;
Schau' mich an du schöne Wirthin, Weihenblüth',
Daß ich aufsteh' wenn dein Schilgenaug' mir glüht.

Wirthin, wo ist denn dein saurer Wein gereift,
Sauer wie ein Apfel wild und ungerieft?
Küsse meine Lippen Kus auf Kus,
Eüher Kus den herben Mund verfaßen muß.

Schöne Wirthin — Wein ist sauer — Kus ist süß,
Hin und wieder wanken, schwancken meine Füß',
Geh' umarme mich du süße Wirthin klug,
Warte nicht, bis ich nach aller Länge kug.

Frei mein Ländchen, ach wie weich ist deine Brust,
Wönne mir darauf nur kurzer Kube Kus,
Liege obeneitz auf hartem Lager heut',
Meine Wohnung ist für diese Nacht zu weit.

Recht artig ist auch das Märchen vom Wolfe, der mit einem Stutzer zugleich ein Bauernhaus belagert, der Stutzer, um das Weib zu verführen, der Wolf, um die Schafe zu fressen. Es werden beide abgewiesen und der Wolf entschädigt sich, indem er den Stutzer frist.

Da Volkslieder immer ungesucht seyn müssen, fällt in einigen Liedern Petöfis das Gesuchte auf, z. B.

Es regnet, regnet, regnet,
Von Küffen ist's ein Regen,
Und meinen heißen Lippen
Schmeckt süß der heile Regen

Wenn's regnet, regnet, regnet,
Da thut's gewöhnlich bligen,
Aus reinem Kus' mein Ländchen
Seh' ich es helle bligen

Es donnert, donnert, donnert
Dicht hinter unserm Rücken,
Ich lauf', o mein Ländchen,
Tein Vater will anrücken

„Dort auf der Pusta Mitte in der Hütt'.
Dort lebt ein Juchas (Schafhirt) und sein Weibchen mit.
Und hinterm Hause ist das Schafwerk.
Von horten hört man das Schafgeblä.
Von dieser Hütte in der Mitternacht
Ein Stugerlein und ich wir schlafen sacht.
Dem Stuger wässert nach dem Weib der Mund.
Und nach der Herde lechte mir der Schlund:
Um die Kude schlich der Stuger her und hin.
Ich hab' kein Schaf gekriegt, da seah ich ihn.“

E. 33: „Schnell ist der Hoge!“ u. s. w. Die Schlussworte verkündigen einem sinken Rosbiede seine Strafe folgendermaßen:

Und übermorgen reitet er
Ein Köpfelein schlant?
Zu Beckereke, das Köpfelein ist
Die Prägeltant.

Das erinnert mich an ähnliche spielende Bilder der Strafe, sogar der Todesstrafe, in russischen Volksliedern. E. 94: „Es regnet.“ E. 95: „Bin ein Soldat“ u. a. Die Trinklieder sind oft recht glücklich variirt. Die Beschlus lehnt sich sogar an das patriotische Gefühl (E. 31). Der Dichter sieht nur im Kaufsch das Vaterland glücklich:

Könnte es, wenn ich beraucht bin,
Reinem Lande wohl ergeh'n:
Wenn ich ewig sollte leben,
Ewig schlürft' ich Saft der Reben.
Nüchtern würd' ich nie geseh'n.

Der pathetische Ton eignet sich für Petöfi weniger als der naive, auch greift er ein paar mal wo er ihn anschlägt zu ganz schwülstigen Bildern, die von der einfachen Volkweise grell abstehen. Nur der Schmerz um das Vaterland, der Born gegen dessen Dränger, gegen die Kreulosen die es verlassen, beflügelt sein Wort, und gibt ihm einen sonst ungewöhnlichen Nachdruck. (E. 77) „Ah manche Magyaren im Auslande“:

Bin keine Feuerflamme, die verzehret,
Doch hab' ich Jorneklieder.
Die schreub' ich auf Euer stolzes Haupt
Als graue Flüche nieder.

Ist denn so reich dies arme Vaterland,
Dass es den Schatz nicht trüge?
Ist doch das Vaterland so arm, so arm,
So krank sind seine Jüge!

Ihr Räuber, was das Vaterland zum Hei:
Mit Schmerzen mag gebären.
Ihr opfert's einem fremden Götzentid
Auf fremden Volks Altären!

Unstreitig das innigste Lied der ganzen Sammlung ist E. 100 „Aufgegebener Plan“. Der Sohn vertieft sich auf dem Wege zur Mutter die er lange nicht gesehen in Gedanken, wie er sie begrüßen, was er ihr Alles sagen sollte, und hat Viel im Sinne:

Und ich kürzt' ins kleine Zimmerlein.
Die Mutter an den Hals mir flieg.
Ich hing an ihrem Munde stumm
So wie die Frucht am Baum sich wiegt.

In den hier angeführten Proben und noch an mehreren Stellen ist die Uebersetzung des Hrn. Dur zum Theil recht fließend: auf andere will ich nicht weiter hinduten. Auch weiß ich nicht, inwiefern die Bormwürfe ihn treffen würden, oder Petöfi, von dem er uns sagt, daß derselbe einer „heineischen Niederlichkeit der Form“ beschuldigt wird. Nur mache ich ihn aufmerksam, daß er manchmal ein deutsches Wort nicht ganz deutsch gebraucht: so ist z. B. E. 31 in dem Vers: „Damals seh' ich so die Heimat“ u. s. w. damals offenbar nicht am Plage. Es soll heißen dann.

Jedenfalls lassen wir es als ein unbestreitbares Verdienst des Hrn. Dur gelten, daß er den Univerfalschag der deutschen

Literatur mit diesem poetischen Beitrag aus Ungarn bereichert hat. **W. Wolfssohn.**

Bibliographie.

Brennglas, A., Berlin, wie es ist und — trinkt. 14tes Heft: „Franz List in Berlin.“ Eine Komödie in drei Acten. Mit 1 colorirten Kupfer. 2te Auflage. Leipzig, Jacowig. 8. 7½ Rgr.

— — Dasselbe. 15tes Heft: „Ein Sonntag in Tempelhof.“ Lokalposse in einem Act. Mit 1 colorirten Kupfer. 2te Auflage. Leipzig, Jacowig. 8. 7½ Rgr.

Choiseul-Praslin, der Herzogin v., Briefe und Tagebuchblätter, nebst den Verhören des Herzogs und der Dem. Deluzy-Desportes. Altenstücke, wie sie gedruckt unter die Pairs vertheilt worden sind. Aus dem Französischen. Leipzig, Hartung. 8. 15 Rgr.

Die Ermordung der Herzogin von Choiseul-Praslin. Nach den von dem Pairshofe zu Paris veröffentlichten Briefen und Altenstücken. I. A. u. d. L.: Briefe und Empfindungen der Herzogin von Choiseul-Praslin. Nebst einer biographischen Notiz über die Familie Praslin. Aus dem Französischen. Leipzig, Brockhaus u. Wenarijus. 8. 12 Rgr.

Gedente Wein! Taschenbuch für 1848. 17ter Jahrgang. Mit 6 Stahlstichen. Wien, Pfautsch u. Wof. Gr. 16. 2 Thlr.

Kopp, J. G., Geschichte der eidgenössischen Bünde. 2ter Band. 1ste und 2te Lieferung. — A. u. d. L.: Der Geschichte von der Wiederherstellung und dem Verfall des heiligen römischen Reiches. 2tes Buch: König Rudolf und seine Zeit. 2te Abtheilung. Die besondern Zustände der obern Lande. 1ste Hälfte. Leipzig, Weidmann. Gr. 8. 2 Thlr. 20 Rgr.

Penelope. Taschenbuch für das Jahr 1848. Herausgegeben von L. Hell. Mit Stahlstichen. Leipzig, Hinrichs. 8. 1 Thlr. 25 Rgr.

Töpffer, A., Gesammelte Schriften. Vollständige deutsche Ausgabe. 2tes Bändchen. — A. u. d. L.: Genfer Novellen. 2tes Bändchen. Leipzig, Brockhaus u. Wenarijus. 8. 15 Rgr.

Ungarns gegenwärtiger und zukünftiger Nationalreichtum. Vom Verf. der Einkünfte des Schazes im Königreich Ungarn. Ofen. Gr. 8. 16 Rgr.

Tageliteratur.

Eichhorn, K. F., Rechtsgutachten, betreffend die Succession in die reichsaräthlich Bentinischen Herrschaften, Güter ic. Heidelberg, C. F. Winter. Gr. 8. 5 Rgr.

Hartleß, G. C. A., Das Wesen und der Segen christlichen Bürgerthums. Prebigt am Konstitutionsfeste den 4. Sept. 1847. Leipzig, Hinrichs. Gr. 8. 3 Rgr.

Körner, F., Die zur Selbstanklage gewordene Rechtfertigung des Oberschulraths' Dr. Rosß, an dessen neuester Schrift: „Friedrich Körner als Kritiker, oder die Umtriebe auf dem Gebiete der pädagogischen Kritik“ nachgewiesen. Halle, Heynemann. Gr. 8. 5 Rgr.

Kathusius, F. G., Statistische Uebersichten über die Verhältnisse und wichtigsten Abstimmungen beider Kurien und über die künftigen ständischen Ausschüsse. Als Ergänzung zu allen Ausgaben der Verhandlungen und als Vorläufer zu einer Geschichte des ersten Reichstags in Preußen zusammengestellt. Berlin, F. Dümmler. Gr. 8. 12 Rgr.

Stahl, Der christliche Staat und sein Verhältniß zu Deismus und Judentum. Eine durch die Verhandlungen des vereinigten Landtags hervorgerufene Abhandlung. Berlin, L. Dehmigle. Gr. 8. 10 Rgr.

Der gegenwärtige Stand der evangelisch-lutherischen Kirche in Preußen. Ein Aufruf zur Unterstützung an das glaubensverwandte Ausland gerichtet vom Oberkirchencollegium der evangelisch-lutherischen Kirche in Preußen. Mit statistischen Notizen. Leipzig, Hinrichs. Gr. 8. 6 Rgr.

Verantwortlicher Herausgeber: **Heinrich Brockhaus.** — Druck und Verlag von **H. W. Wolfssohn** in Leipzig.

für die

Literatur des Auslandes.

N° 16.

Berlin, Sonnabend den 3. Februar

1848.

Ungarn.

Literarische Reisebezüge.

Aus dem Tagebuche eines Magyarers.

Uebersetzt von C. M. B.

I.

Petöfi Sándor.

Meine Lust hat' er ein Zamenfess.
Gar ich es über's Gangesseß.
Tann — endimend frei — als Reimend
Umfang' ja nur des Binnend.
Und wach' mein Herz ein Naum Himmel
Schaden ist.
In Sonnen Licht erwieinen wird die Welt
Es fermt.

(Petöfi Sándor.)

Kaum war ich in unserer jugendlichen Metropole angekommen, als ich schon eile, meinen Petöfi anzufassen; ich durchschneide scheinbar Schritte die glänzenden erlesenen, wogenden Straßen von Danaspeß; — und wo anders konnte ich den Dichter des Ungarvolkes finden, als in Pilsner Kaffeehaus? Da sah er auf seinem alten Platz am langen Tisch der Journale, den stürzenden Tschibud küßend, geküßt in mächtige Rauchwolken, den schwarzen Koffa, den seinen Pusch schlürzend. — Selbstgesprächen auf dem Diven unterliegend, schweigend, orientalisches brüden, worauf ja alle Kosmopoliten Mafista's, umgeben ihn seine und meine übrigen Freunde, der Spiritus Kerogni, der Romanfchreiber Pálfi, der Kupfdruckler Degre, und noch eine Gruppe junger Genie's aus politischen und belletrischen Zeitungen, mehrere Schauspiel und gar viele Studenten. Petöfi lebt wirklich wie der Feind eines seiner lieblichen Lieber, der Jauser Panty — im Koskoffens Jahr aus und ein: da wird geschickt, politisch, disputirt und oratorische Lobung gehalten, und so kriecht er die prächtige Wohnung der großen, kurfürstlichen Stadt, oder sind diese Marmorhallen nicht majestätisch, diese Spiegel und Sammetwände mit den Bildnissen unserer großen Männer nicht königlich? Sein Schlafzimmer jedoch, Ihr seinen Herren, dürft Ihr nicht betreten, Ihr müßtet denn Feuer glacialerbetenen Betten von der Reihe des Ume's anhauchen lassen. Denn findet Ihr, was Ihr da sehet, unerträglich: denn die Wagemacher, in welche sich unser Dichter nach dem Lagertraufsch, still, von der wahren Welt befreit, zurückzieht, sind gewöhnlich — eine Schlafkaste im Urdeschoffe eines Kettensiegels oder sonst wo: voll Bücher, Tabakspfeifen, mit einem zerbrochenen Strohhalm und vielem, nur zu vielem leeren Raum. So lebt ein echter toller Kurfürst als Sohn der jungen Zeit und Dichter aus dem Volke! Und Petöfi befindet sich dabei recht, wie ein Goldstück im Gartenbalken, denn er ist hier nur für Augenblicke in der künstlichen Construction der Hauptstadt, aber er immer schlingend zu erinnern laßt, und dann bezaubert er das Niederland, setzt in die Puste seiner geliebten Bauern ein, befaßt die wilden Kreise der

Unversitäten und Lycen verschiedener kleiner Städte, langt mit den drallen Dirnen vereingelter Gärten den unbändigen laun-lythymischen Gerdas, wird rasend bei der Weige des Zigruners und irtt posterschäftig auf dem Rücken des fliegenden Rosses im Wondenschein durch die unendlichen Pustten des Danais, dann im Eiseffers von Balony trauert er in schmerzhafter Lustigkeit mit den armen Kambergeßten, und hat er im Plattenkre Grabel, den Himmel darselbst auf blaue Augen geküßt, so trinkt er bald darauf das feurige Zürlentblat in Eger und sucht patriotische Phantasien auf den Gebirgsrücken des Karpath: „Les Hongrois!“ sagt Voltaire, „une nation fiere et généreuse; l'appui de ses souverains, — le fléau de ses tyrans!“

Petöfi ist die goldblütige Krystalisation der schönsten Jäger im ungarischen Nationalcharakter: Großmuth der Befinnung, Glanz des Verzens, Elasticität des Geistes, Willenskraft der Idee und orientalischer Duft des Ausdrucks; viele Ambrosien reifen sich an den roten Fäden seines dichteren Genies. — Er ist feines von seinen mächtig entfeindeten Hindustämmlein, von welchen die feinsten Tage erwachsenen Rationalitätigen glauben, sie würden ihrer Abkennung imperatorisch beim Reichstag der Civilisation verwehren, hängt ihnen nur der Patriot das Tadeln an: „unser Schakelprer!“ „unser Geste!“ a. i. w.! Petöfi ist wirklich ein Talent von unübertroffener Bedeutung, und er ist es, weil er nicht nationell abgelehnt, eine neue ursprüngliche Welt in sich einfaßt: weil er nicht als nachgemachter Dichter, Kewling, oder „götterlich“ Drußler in Ungarn herumläuft, vielmehr als echt entflammter, selbst geblaueter Magyarer die schönsten Tinten seiner Nation individuell wiedererzengt. In seinen Dichtungen schwächen nicht mehr die Schiller und Schafersinnen, die Doves, die Dapnye's und Philibee, mit ihrem rofabehärderten Hirtenschal, — geschritten nach den Schönlören der Deshoulières und des hohen Pope — an den Wägen der blenden Tzigas — vielmehr die Häßlichkeit der Pustas, an den wilden Koffen der ungarischen Pampas dahersitzend, lieben und leben vollstänzlich und naturgemäß, — und in seinen Liedern entzigt nicht mehr die Aphrodite den Säuglingen des Niederlands, sondern der Aurochs. — Die zünftige ursprüngliche Natur hat durch ihn über die hysterische, lächerliche Manierzeit den Sieg errungen, das Volk ist durch ihn in die Reihe der poetischen Bedeutung getreten, während der Zeitgeist und die Opposition dem ungarischen Volke auch sehr jeder politische Wichtigkeit errangen hatten. — — — Petöfi, durch seine Erhebung endlich, schickte zugleich aus dem Strome der Befreiheit die folgenden Schatten eines Balassa, eines Orzyp, Szabantsi, Gostonai, Sarkosts, *) und machte ihre Seiten nur unerblicklich. Freilich, Petöfi, vor fünfzig Jahren geboren, wäre verächtlich worden, wie der talentvolle Sängler der „Dorothy“, oder verächtlich und untergeordnet, wie der große Károlud Károly. **) Heute aber, wo der Aare Winterstahl gewichen, und Alles leuchtig knospen, grünt und der Verbasfalle selbst die Dälen sprengt: heute, wo wir endlich eingreifen, daß wir in Europa den großen Schatz der Poesie in unserem eigenen Volk und seinen vielen Propheten befrucht, heute, sage ich, wird Petöfi sich frei und ganz entwickeln, eine Weltbedeutung für seine Nation, eine nationale Repräsentation in der civilisirten Welt. (Schluß folgt.)

Schweden.

Schweden, Sohn und Jegg. Geschickert in Briefen aus einer Reise von Ludw. Clarus. **)

Leute, die vor Allem das Unheimliche anheimelt, gibt es noch immer, es gibt noch immer Leute, die nicht ruhig einschlafen können, ohne die schauerliche Fassung, daß irgend ein Gerspenst sie in ihrer Nachtruhe hören, irgend ein Kobold um Mitternacht sie braun und blau werden werde, Leute, denen es nicht wohl wäre in ihrer Haut, wenn sie die Lust hätte, sich irgend eine Krankheit, eine Pestilenz angerben zu sehen, aufgeben müßten. Das dergleichen Leute wenigstens noch nicht gänzlich ausgerottet, würde — wenn es über-

*) Gostonai, welcher der Verfasser eines sondernen Werks „Zeremonie“ ist, so wie Sarkosts, Orzyp, Szabantsi und Gostonai sind aber dummerdichtliche Verfälscher, ihre periphrastisch und ohne und werlich von originellen geübten Wörtern. Sam. d. Ueberl.
**) Károlud Károly's Name scheidet höher als sein Bruder, der lange ungarische Károlud Sándor, Karoly's Schwager, dessen Name, Károly, jedoch ein sehr beliebter Name ist, er ist ein ungarischer, vornehmlicher Name, und aber es ist kein Zweifel, daß er nicht nur ein ungarischer Name ist, sondern auch ein deutscher Name. Sam. d. Ueberl.
***) Mainz, Stuttgart, Götting und Zülpheims, 1847.

*) Die Uebersetzung des Petöfi'schen Gedichtes ist von dem Verfasser des Magazins entnommen.
**) Die Uebersetzung des Petöfi'schen Gedichtes ist von dem Verfasser des Magazins entnommen.
***) Die Uebersetzung des Petöfi'schen Gedichtes ist von dem Verfasser des Magazins entnommen.

National-Lied.

Auf für's Vaterland zum Kampf bereit!
Ungarn! hört, jetzt oder nie ist's Zeit!
Ob ihr frei sein wollt vom Kettenzwange?
Das ist jetzt die Frag'! wer wählt da lange?
Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Freiheit hat bis jetzt uns nicht entflammt!
Unfre Ahnen, ach! sie sind verdammt,
Daß sie, die doch nie gewesen Sklaven,
Doch in knecht'scher Erde müssen schlafen!
Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Wie erbärmlich elend ist der Knecht,
Der den Tod nicht waget für das Recht,
Dem sein Leben theurer nicht wäre,
Als des lieben Vaterlandes Ehre!
Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören:
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Glänzender als Ketten ist das Schwert
Welches unsern Arm mehr ziert und ehrt, —
Und wir ließen uns in Ketten schlagen!
Komm mir Schwert! wir wollen nur dich tragen
Beim Gott der Ungarn müssen wir nun schwören.
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Dann klingt des Ungarn Name wieder schön,
Wird zum alten Ruhmie auferstehn!
Kommt! vertilgen wir im Vaterlande
Kämpfend die Jahrhundertalte Schande!
Beim Gott der Ungarn wollen wir nun schwören:
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Und wo unsere Gräber einstens sind,
Waltt dann, hin der späten Nachwelt Kind
Unter Dankgebeten und Lobstugen
Werden unsre Namen da erklingen!
Beim Gott der Ungarn wollen wir nun schwören:
Die Sklavenfett' soll uns nicht mehr entehren!

Nach **Petőfi S.** Von **C. Hofmann.**

P i e s e ň.

Dore Slovač čuj otčinu!
Tu pravi čas hor sa k činu!
Či w tich putách pohiit chceš?
Či si wolnosť wiberješ?
„Pánu Bohu prisahám,
Že sa prjahať wjac nedám!“

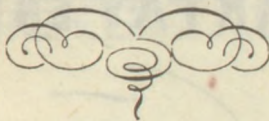
Wi otroci tisícletja,
Bljatbi otcow na Was letja,
Že nad jich zbožnimi kostmi,
Štrngá puto niewolnosti! „Pánu Bohu a. t. d.“

Sej čo je to za človeka,
Keš mrjet treba čo uteká,
Čo mu milšja bjedna hlawa,
Ako vlasti, rodu sláwa! „Pánu a. t. d.“

Brassje swedči Šuhajowi,
Šabla k bohu ak' okowi,
Bto chce nieh si putá nosi,
Do rúk Bratja Šable, kosi, „Pánu a. t. d.“

Nože teda wstanne hore,
Ako Briván w rannej zore,
Čo nám časi nařidali,
To krú zmiže, to hrom spáli „Pánu a. t. d.“

Potom nasse tichje hrobi,
Wencom wdačni wnuť ozdobi,
Wzdichnúc klakšie na kolena:
„Daj im Bože oslawenja!!“
Pánu Bohu prisahám,
Že muoj národ nienahám!!!

Tlač otcow Mehitaristow.

11. Jan Botto szlovák költő egykorú *Nemzeti dal*-átköltése: a röplap
1. és 2. lapja (PIM)

NEMZETI DAL

IRTA PETÖFY SÁNDOR

A szabadság hirnökeinek Bécsböli megérkezésük

ÜNEPÉRE

Énekre és Zongorára alkalmazva szerző

BARTAY ENDRE

Ének- és Zongorakönyv

12. A *Nemzeti dal* legkorábbi megzenésítése, Bartay Endre műve. Az egykorú nyomtatvány címlapja (PIM)

Illustrirte Zeitung.

Nr. 254 — Erscheint jeden Sonnabend. — Leipzig, den 13. Mai 1848. — Vierteljährlicher Preis 2 Thlr. — [X. Band.]

Inhalt

Deutschlands Wiedergeburt.

Tagesgeschichte: Die Osterfeier in Pöth — Vortrag aus der Pestzeit — Wiedergeburt — John Cuno's Name und Johann Jakob Her — Gemeinnützliche Nachrichten: Das Reformationshaus auf dem Kreuzerstraße in Pein — Kirchen und Schulnachrichten — Personennachrichten — Wochen Kalender — Literaturbericht — Manuskriptausgaben: Schach — Kurieren — Dampfschiffahrt: neue, Erste, Elend — Ein neuer Planet und ein neuer Stern — Neue Nachrichten aus Heimat und Fremde.

Deutschlands Wiedergeburt.

Was thut uns Noth, daß wir ein Volk werden ist der Zeit einer neuen Zeit die Avoelst Barab, die vor einigen Wochen die Presse verließ, und welche leicht das bedeutendste Wort sein möchte, welches in dieser ersten Zeit gesprochen worden ist. Abthun des Volkthums und Anthon des Volkthums ist das Heilmittel, welches der Verfasser uns anrath, indem er zugleich auf der Geschichte und

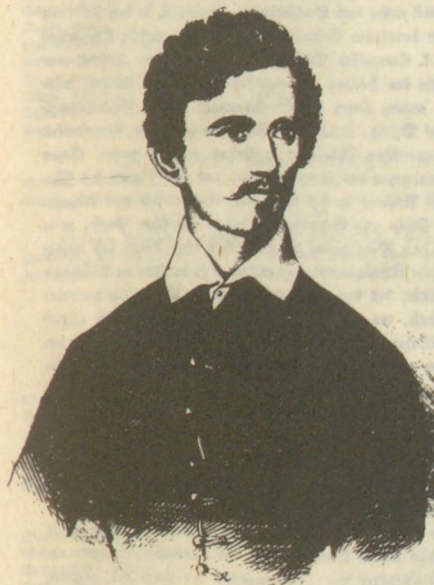
aus der Natur der Sache die Wirklichkeit des Mittels in vollständiger Deutung erweist.

Soerietel Volkthum kennt er, daß über dem Rheine in Frankreich und über den Bergen in Rom einheimische, daß wie ein zersetzender Stoff den blanken Licht des deutschen Volkes anregt und überdeckt hat, so daß vom ursprünglichen Glanze kaum noch einige Punkte erkennbar sind. Je neß herrscht im Staate, diesel in der Kirche, und beide sind dadurch an den Rand des Unterganges gerathen, an dem wir jetzt stehen, unentschieden, ob wir den Zerung hindern oder hinunter wagen. Weltliches Zion und deutsches Nachbun ist die erste Unterabtheilung des ersten Abschnittes überschrieben und darin mit wenigen, aber kräftigen Einzelfäden der Entwicklungsgang der ersten französischen Revolution angedeutet, und wie die Franzosen nie mit dem ausgepaukten Bau der Freiheit fertig wurden, bis Napoleon den Bawerischen ein Ziel legte und das Ständewort von Freiheit und Gleichheit mit dem des Ruhmes und des Reichthums vertauschte, durch welche er die große Nation in Ketten schlug. Ein erstes Wiedergeburt war zugleich die letzte Stunde seiner Herrschaft das Volk und seine Genossen verlassen und verläßt ihn, und derselbe Mann, dem die Welt nicht mehr genug gemessen war, entlegte auf einem Heilensbügel sein Leben, ein Gesandener desselben Volkes, in seinen Begegnung, ein Himmel und Erde bewegt hatte.

Der Versuch, nach Napoleons Sturz die gute alte Zeit

wieder herzustellen, mislang, die zweite Revolution verlegte die Beutenden und statt des Aelers wurde Ludwig Philipp, Auchs und Gämder zugleich, König der Franzosen. Die Garte wurde so wenig als die Freiheit eine Wahrheit, und Ludwig Philipp, der die Revolution gründlich zu haben glaubte, wurde ihr Opfer. Aus Lamartines beschwunden Manifest ließ der Verfasser nur die Bestätigung heraus, daß die Revolution nun gar nicht mehr in Frankreich aufleben werde, er fürchtet, daß sie nur zu bald den Communismus auf Deutschland heben werde, und wagt, daß wir uns nicht abermals von der unglücklichen Nachbunungspfad betören lassen. Deutschlands Kisten antrieb Ludwigs XIV. Nachtreter zu werden, ebschen er Deutschland im eigentlichen Sinne nie seinen Fußstichel betrachtete, — aber gerade durch diesen hobn ganz Deutschland in seine Laubterese verwickelte. Aeren Dingen, einer großen Gabe und einem großen Uebel, jene Deutschlands Reformen, welche das wahre Christenthum selbst in der neuesten Gatte eingebürgert hatte, dieses Deutschlands der Ludwigs, verdanken wir nach des Verfassers Ansicht, daß damals deutsches Volkthum nicht aamt in überheimisches Volkthum untergegangen ist.

Was wir dennoch schon tief genug umgarnt waren, beweist der jänliche Ranzel an Volkthum in der Zeit der höchsten Blüthe von Kunst und Wissenschaft, beweist die in diese Zeit fallende Entwurfsung der Sage von Nafast

Vasvári portréja.

Die Kette des ungarischen Vorkämpfers zu Pöth vom 15. März.

Das Bild des ungarischen Vorkämpfers zu Pöth vom 15. März.

PANNONIA.

Beiblatt zur Preßburger Zeitung.

Nr. 7.

Freitag, den 26. Januar

1849.

Wandlung.

Von Petró Sándor,

aus dem Ungarischen übersezt durch Kertbeny.

Nicht ist ich's, wie es war. Auf dieser Erde Raum
Ist das Geschick ringsum ja bekändig laun.
Rein Ginst, und dies mein Letzt, sind doch Geschwider beid'
Und kennen sich am Ende nicht, so stehn sie weit.

Auf hader Hand trug ich dereinst mein Herz gar frei,
Gefüllt mit Freundschaft und mit wankelhafter Treu!
So war nicht noth, daß man's von mir verlangen muß:
Ich selber plagte sie damit in Jugendlust.

Jetzt, wenn man zu mir selbst verlangen kömmt mein Herz,
Ob ich's nicht bin, ob es im Grind, ob es im Eberz;
Ich lüge selbste, kommen sie zu mir darum:
Ich hab' sein Herz, — seht euch nach einem weiter um!

Ginst als die erste Liebe mich ergriff glühwarm,
War es platon'sche, ohne Fuß und Arm;
So heilig glaubte ich, daß jedes Mädchen treu,
Und so des Himmelsreichs reinster Engel sei.

Ich glaubte dies! jetzt aber weiß ich, nicht mehr blind,
Daß Mädchen eher Teufel als wie Engel sind;
Und weine nicht, wenn ich gerath einer nicht gefall',
Ich finde andere dafür noch überal.

Die Heimathliche früher meine Sinne war,
Die mir erwärmt die Seele strahlensfar;
Was ist sie jetzt? — ein Mond! der' fables weißes Licht
Mein Herz beängstigt, bis es in Sehnsucht bricht.

Ein Lehmn bin ich gewesen, weich, nachgebend, traun!
Mit Fingern konnte man umformen mich nach Laun';
Ein Marmor bin ich jetzt! wer auf mich schießt, zurüd
Prallt dann die Kugel, daß sie fährt in sein Gesicht.

Den weißen Wein, ein blondes Weib und hellen Tag
Hab' ich geliebt, als ich noch in der Täuschung lag;
Doch rethen Wein, ein braunes Weib und dunkle Nacht
Lieb' jetzt ich, und diesen sei mein Hoch gebracht.

Der Kampf in Siebenbürgen.

(Schluß.)

So war die Stimmung im ganzen Sachsenlande. Man rüstete sich sehr ernsthaft zum Vertheidigungskampf, da man von magyarischer Seite einen Angriff ganz gewiß erwarten konnte. Der „Siebenbürgen Bote“ rief mit feurigen Worten zur Entscheidung auf: „Willst du, sächsische Nation, leben, so kämpfe für dein Leben und errette ihm einen Werth! Du mußt dein Dasein im österrichischen Staatsverbande verdienen. Bist du ein Glied in der Völkerkette der pragmatischen Sanctionen, so beweise es, daß du ein eiserne Glied bist, das im Ringe festhält, unzerbrechlich, unauflöslich. Jetzt ist die

Zeit dazu. Ergreife mit Entschlossenheit die stehende Stunde und wende dein Schicksal, worüber der Augenblick entscheidet, zum Guten! Von Union kann keine Rede mehr sein. Der ungarische Reichstag hat unsere Verbindung, die einzige schwache Bürgschaft unserer Nationalexistenz von sich gestoßen. Wir sind quit. Unser Rettungsanker ist die pragmatische Sanction. Die verbündeten Völker, die sich gegenseitig Schutz und Trutz gelobt wider äußere Feinde, dürfen nicht dulden, daß auch nur ein Glied verloren gehe in der Bundeskette.“ Dasselbe Blatt entgegnete auf eine Schmähung der magyarischen Zeitung: „Wir werden uns hüten, die Furie des Bürgerkriegs zu entfesseln, aber wie stehen kampfbereit mit deutschen Muth für Fürst, Vaterland und Recht! Wehe dem der es wagt, uns anzugreifen! Deutsche Kugeln, Lanzen und Schwerter werden ihn bald zum Gott der Magyaren senden!“ — Da erscholl durchs ganze Land die Kunde von der Bluttthat an Lamberg. Das war frisches Oel in die schon, auflodernde Flamme. Nun riß auch dem lange gereizten und gehöhnten kaiserlichen Militair die Geduld, um so mehr, da der Kolosvari Hirado, seine Volksgenossen rein zu waschen versuchend, den Nord einem „Wiener“ in die Schube schob.

Während man auf diese Weise jeden Augenblick dem Ausbruch des wildesten Bürgerkriegs entgegensehen konnte, stieg die Aufregung auch außer dem Sachsenlande, namentlich in den stark von Walachen bewohnten Gespannschaften. Der magyarische Obergespan und der k. Commissar Mihaly entging im Kövärer Distrikt nur mit Mühe den Händen des empörten walachischen Volkes, während an andern Orten der Oberstleutnant des 2. Walachenregiments bei Bistritz, Urban, die Walachen gegen die Grausamkeit ihrer magyarischen Bedränger in Schutz nehmen mußte. Gegen ihn, sowie gegen das übrige Militär, das den Plänen des Magyarisismus hinterher in den Weg trat, richteten sich nun vorzugsweise die Flüche und Schmähungen der magyarischen Presse; ja in Sompo und Deva hatten die Magyaren ohne Anlaß das wenige dort stehende Militär bereits angegriffen. Also dankten die Magyaren dem Militär, das doch an vielen Orten, z. B. in der hundert Gespannschaft, wo zwischen den Magyaren und Walachen täglich blutige Reibungen vorfielen, ein allgemeines Blutbad von den Magyaren zurückhielt. Allein die Spannung wuchs; walachische Emisäre riefen ihr Volk überall zu den Waffen.

Die zahlreichen sächsischen Burgen in Städten, Märkten und Dörfern, die man seit den Kuruzertriegen (Anfang des vorigen Jahrhunderts) nicht mehr gebraucht und theilweise schon abgetragen hatte, wurden wieder in Vertheidigungszustand gesetzt; in die östlichen Theile des Sachsenlandes, gegen das Syklerland zu, wurden starke Militairabtheilungen mit schwerem Geschütz verlegt, unter den Sachsen mobile Corps errichtet, bei Hermannstadt wurde ein großes Feldmanöver von Nationalgardien der Umgegend gehalten — kurz, das ganze Sachsenland hatte ein sehr kriegerisches Aussehen und die Sachsen, denen ihre magyarischen Gegner bisher alle Tapferkeit abjupreden eifrig bemüht gewesen waren, brannten vor

Person-Beschreibung
des
Alexander Petöfi.

Alter, 36 Jahre.
Geburtsort, Siedenburg.
Stand, verheiratet.
Religion, reformirt.
Sprache, deutsch, ungarisch und wolofisch.
Beschäftigung oder Charakter, früher Dichter.
Körperbau, klein, mager.
Gesicht, mager.
Wachsfarbe, bräunert
Zahn, sehr.
Haare, schwarz, emporstehend.
Augen, schwarz
Augenbraunen, schwarz
Nase, breit.
Mund, proportionirt.
Zähne, gut.
Kinn, etwas spitz.
Bart, Schnurbart.

Besondere Kennzeichen:
Trägt mit emblemiertem Hals zu geben
Bekleidung:
Nach der deutschen Mode.

Person-Beschreibung
des
Rebellen-Generalen H. Bem,
sonst auch der Held von Ostrołęka genannt.

Alter, bei 50 Jahre.
Geburtsort, unbekannt.
Stand, ledig.
Religion, katholisch.
Sprache, polnisch, französisch, deutsch im hohen Dialekte, jedoch etwas gebrochen.
Beschäftigung oder Charakter, früher f. l. Offizier, jetzt General der Infanterie in Ungarn und Siedenburg.
Körperbau, etwas groß, mager.
Gesicht, länges, mit stark hervorstehenden Backen.
Wachsfarbe, gelblich, abgelebt.
Zahn, schmal.
Haare, grau.
Augen, grau.
Augenbraunen, mittelgroß.
Nase, platt.
Mund, breit mit aufgeworfenen Lippen.
Zähne, oberen gut, unteren sehr beschädigt.
Kinn, breit.
Bart, breiten kurzen Schnurbart.

Besondere Kennzeichen:
Auf der linken Hand hat er eine Wund, die er in Peid durch einen Schuß erhalten: auf dem rechten Fuße ein Wund durch die in Wien erhaltene Wundstich.

In seiner Begleitung befindet sich sein Kammerdiener Franz aus Debenburg gebürtig. 26 Jahre alt, militärer Zierat, schön gefärbten runden Gesicht, spricht deutsch und vollkommen ungarisch.

Person-Beschreibung
des
Michael Tancsics.

Alter, über 50 Jahre.
Geburtsort, unbekannt.
Stand, verheiratet.
Religion, katholisch.
Sprache, ungarisch, lateinisch.
Beschäftigung oder Charakter, Deputierter des letzten Landtages für Szécs und Redacteur eines ungarischen Blattes zur Aufklärung der Landleute.
Körperbau, klein
Gesicht, etwas länglich mager.
Wachsfarbe, braun.
Zahn, breit.
Haare, grau.
Augen, groß.
Augenbraunen, breit.
Nase, gerippt.

Opisanie osoby
Alexandra Petöfi.

Wiek, 36 lat
Miejscie urodzenia, Siedmiogrod.
Stan, żonaty.
Religia, protestancka.
Języki, niemiecki, węgierski i wołoski.
Zatrudnienie lub charakter, przedtem Poeta.
Skład ciała i wzrost, chudeławy, mały,
Twarz, chudeława.
Cera, smagława.
Czoło, wysokie.
Włosy, czarne, najcienie.
Oczy, czarne.
Brwi, czarne.
Nos, szeroki.
Usta, proporcjonalne.
Zęby, zdrowe.
Broda, w kości nieco spiczasta, zapuszczona i wysy.

Osobne znaki:
Zwykł chodzić z otwartą szyją
Ubranie:
Podług mody niemieckiej

Opis osoby
Jenerala rokoszanów Bema, także
bohaterem Ostrołęki przezwanego.

Wiek, około lat 50
Miejscie urodzenia, niewiadome.
Stan, żonaty.
Religia, katol.
Języki, polski, francuzki, niemiecki w wysokim dyalektie, przecież cokolwiek łamany.
Zatrudnienie lub charakter, przedtem c. k. oficer, teraz jenerał powstanców na Węgrach i w Siedmiogrodzie.
Skład i wzrost ciała, dosyć słuszny chudeławy.
Twarz, podługowata, z mocno wystającymi policzkami.
Cera, żółtawa, chorowita.
Czoło, wąskie.
Włosy, siwe.
Oczy, siwe.
Brwi, średniej wielkości.
Nos, płaski.
Usta, szerokie z wydatnymi wargami.
Zęby, górne dobre, spodnie bardzo popute.
Broda, w kości szeroka.
Wos, szeroki i krótki.

Szczególne znaki:
Na lewem licu ma bliznę, którą dostał w Peasice od postrzału — utyka nieco na prawy nogę, w skutek odebranej rany w Wiedniu.
W towarzystwie jego znajduje się kamerdynier Franciszek (Franc) rodem z Edenburga, 20 lat maj, wzrostu średniego, twarzy ohręglę, dobrze rumianej, mówi po niemiecku i doskonale po węgiersku

Opisanie osoby
Michała Tancsics.

Wiek, przeszło lat 50.
Miejscie urodzenia, niewiadome.
Stan, żonaty.
Religia, katolicka.
Języki, węgierski, łaciński.
Zatrudnienie albo charakter, deputowany na ostatni sejm ze Szécs i redaktor czasownika węgierskiego dla oświecenia ludu wiejskiego.
Wzrost, mały.
Twarz, nieco podługina, ściągła.
Cera, brunatna.
Czoło, szerokie.
Włosy, siwe.
Oczy, wielkie.
Brwi, szerokie.
Nos, kędzasty.
Usta, proporcjonalne.

Indem ich erlaube drei Nummern.
Preis 25 Silberg.
Osterr. Jahrb. 1 Thlr. 20 Gr.
halbjährlich 3 Thlr. 10 Gr. für
das ganze Jahr. ohne Erhöhung
in allen Theilen der Verordnungen
Monarchie.

Magazin

Redactionen werden von jeder
Pachtdauer (in Berlin Nr. 2111
u. 4093, Querstraße Nr. 24) an
von allen Theilen der Provinz
angenommen.

für die

Literatur des Auslandes.

Nr 135.

Berlin, Sonnabend den 10. November

1849.

Ungarn.

Alexander Petöfy.

Zu den edelsten Opfern, die der letzte Verweilungskrieg der Magyaren gefordert, gehört auch der ungarische Hirt Alexander Petöfy. Mit der Partei auf dem Rücken und dem Schwert an der Seite, ist er in den Kampf gezogen, um sein Blut für das einjüdische, wie er als recht und heilig erkannt für den Ruhm und die Freiheit seines unglücklichen Vaterlandes. Ich habe jüngst gelesen, daß er untergegangen sey, wie so viele Andere. — Wenn er früher oft begeistert niedergefallen sey mag mit dem Rufe: „Kiljen a bor“, diesmal ist er gefallen mit dem Rufe: „Kiljen a haz“, wahrscheinlich eben so begeistert, wie sonst, aber von und für eine bessere Sache. Petöfy war, um ihn kurz zu schildern, ein junger Magyar. Zuring und leicht erregbar, ließ er sich von jedem glänzenden Eindruck hinreißen. Er war Zanatiker in der Liebe zum Wein, zu den Frauen und zum Vaterland. Zu leichtsinnig, um sich auf tiefer gehende Prüfungen seines Verstandes einzulassen, folgte er nur dem Drange seines Bragens, und wenn es auch wahr sey mag, daß alle Leben erweckende und Segen bringende Gedanken vom Herzen kommen, so ist es eben so wahr, daß der Mensch, der sich nur der Leitung des Herzens überläßt, in alle Fehler und Irrthümer fällt, durch die er von Stufe zu Stufe seiner Menschwürde verliert. — Petöfy ist nicht so tief gesunken, aber ohne das Dazwischenkommen der neuen ungarischen Säkularerhebung wäre er vielleicht doch untergegangen im Sumpfe poetischer Lüderlichkeiten.

Viele Kritiker stellen ihn neben Oberste, Pösch und Feine, andere nennen ihn den ungarischen Venau. Ich glaube, daß dem Dichter mit diesen Vergleichen mehr geschadet als genützt wird. Als zu solchen Ruhmessternen ist es weit, und Sternschnuppen sind noch keine Sterne. Er mag viel Aehnlichkeiten mit diesen dichterischen Größen haben, aber wenn er singt: „Ich bin ein Jagadumb“, so ist er darum noch kein Venau, denn, wenn dem so wäre, dann sände es gut um unseren deutschen Parnas, wo eine Menge Danteslänger dasselbe Lied anstimmt. Man kann viel fälsche Jagadumb haben, ohne ein Parnas zu seyn, und die reizendsten Liebeslieder singen, ohne dabei Feine gleichzukommen. Feine's Lüderlichkeit ist noch gerät, bei seinen Nachbarn wird sie elendhaft. Eben so übertrieben ist der Vergleich mit Venau, dem Petöfy nicht gleichkommt, und wenn er auch noch einmal so viele Pfaffen Welschmerz verpuffte, als bereits geschehen ist. In den ersten ungarischen Dichter zu nennen, ist gleichfalls zu viel, denn, weit vor Dank, es hat dieses reiche Land noch manchen reichbegabten Sänger aufzuweisen. Ich nenne z. B. nur Kisfaludy, dessen Himsy Szarelnai: Budan, 1801, eben so reizend natürliche und annuthige Liebeslieder enthält, wie die des Petöfy kaum sind, und der dabei nicht in so übermäßige Längejungenheiten verfällt, wie jener.

Nichtsoweniger ist aber Alexander Petöfy doch einer der ersten Dichter Ungarns. Seine Lieder sind feurig wie der Wein seines Landes, und hoch und kräftig wie die Laute seiner Mutter Sprache ist die Werk. Er gehörte dem jungen Ungarn an, aber nicht dem geschnittenen und abgelebten, das getränkelte Paare trug und seine Pavana, - Zigaretten rauchte, er zählte zu den anderen, edleren Jung-Ungarn im Attila, mit einer Pfeife vaterländischen Tabaks im Munde. — Er war fruchtbar, vielleicht nur zu fruchtbar für die wenigen Jahre seines schriftstellerischen Wirkens (er wurde im Jahre 1823 geboren). Seine bedeutendsten Werke sind: „Liebesbriefe“ und „Wessen“ (Gedichte), „Der Strid des Denkens“ (Roman), „Tiger und Pfand“ (Drama). Von seinen Pärchen geht mir besonders eines in Erinnerung und Ausfertigung. Es schildert eine Bauernbäuer, vor der ein Stuger (hetzar) und ein Weiß lauern. Der Stuger will das Weib des Bauern verführen, und der Weiß will in den Schwafall einbrechen: da die Pläne beider nicht gelingen, so tricht der Weiß zur Störung seines Hungers den Stuger auf.

Deutsche Uebersetzungen seiner Gedichte sind mir zwei bekannt. Eine ist, so viel ich mich entsinne, von Dur und erschien in Wien, die andere ist von Krebstein und erschien in Frankfurt a. M. Dur überlegte für uns Deutsche ledbarer als Krebstein, aber er bemühte sich mehr, alle Nachlässigkeiten des Dichters, als alle Manierfehler beiseite zu mir zu übertragen. Krebstein ist sehr eingenommen für die Vorträge Petöfy's und überlegt so slavisch und angäblich, er klammert sich so fest an das Original an, daß man unendlich den Dichter wiedererkennen kann, vor sich in den lächerlichsten Uebersetzungen durch nichts kommen ließ. Ich weiß wohl, daß selten ein Dichter so schwer zu überlegen ist, wie Petöfy, wenn man ihn so überlegen will, wie es sich gehört, mit seinen

Jugenden und Jähren. Ich habe dies selbst empfunden beim Versuch, einige seiner Lieder zu überlegen. Nachstehend folgen sie, wo möglich in derselben nachlässigen Sprache, in der sie geschrieben wurden, jedenfalls aber als Proben zur Beurtheilung des Dichters. Das erste giebt nebstdem noch einen klugen Ueberblick seiner Lebensgeschichte.

Im Zimmer.

Was regnet's denn, was blies der Himmel
Es trauung zu mir herein,
Soban wird es heute immer weiter
Spazierengehn's unangenehm sein.

Was lang' ich an vor Langeweile?
Ich hab' auch sonst Zeit im Haus
Denn hier ist die, denn gung' nicht schwärzlich
An schoner Zimmereid mit aus.

Denn heute ich mit eine Pfeife
Und schen' hinaus in Sturm und Wind,
Schwimm' auf dem Schäumen der Gedulden
In Zitter, die erstochen sind.

Ich hab' mich wieder durchgeschlagen,
Nur Kummer und viel Jam' erlitten,
Ich hab' dich, der werde ich nicht
Was ich erlitten und erlitten.

Am schlammten die ich best gefahren,
Denn ich bin fern von dir, denn ich bin fern,
Ich habe noch in kalten Tagen
Die deine Freude mit demselben Jahr.

Man einiger und großer Jähre
Nur dich der lauge, keine Zeit
Denn heute ich, der werde ich nicht
Mit meinem Jagadumben hoch.

Ein Freund die ich mit dich fern erlitten,
Er war mit fern in Fern' und fern,
In Zimmern und in Längereitern,
Er die ich mit mir zu jeder Zeit.

Er mich mit immer von der Zeit,
Umig mit immer seine Hand,
Mit ich, verstanden und verstanden,
Lieberer' ohne Vaterland.

Er die ich mit mir, als ich verzeihet
Verstanden das Schicksal
Und um ich Strazig, Jagadumben,
Eilig viel Plage und viel Noth.

Er die ich mit mir, als ich den Dichtern
Ich als das Kommandantentrad:
Und was' auch manchmal ich verzeihet:
Es ich mich doch nicht fern zu Zeit.

Die Dichtern ging mir fern zu Zeit,
Er die ich mit mir, was ich auch sein;
In die ich in Zeit und Zeit,
Als Kommandant und als Soldat.

Woh man wohl meiner wohl geduldet,
Wann ich der Zeit im Fern' habe?
Und werden meine Lieder leben
Als Sterne in der Dichternzeit?

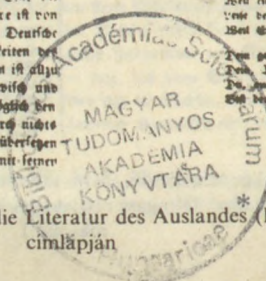
Doch heute liegt am Meeresküste
Die Jagadumben sehr demal?
Gibst du demal? — Galt' er sein Gedul?
Woh heute auf der Straße auf?

Erinnerung.

Wie dich der Regenbraun,
Denn ein Regen die Zeit liegt
Wie dich der Zeit mit aus?
Woh Erinnerung er Kompar.

Ich habe ich, dich Zeit,
Denn, in allerhöchster Sinne;
Denn, im Leben was nicht fern,
Woh die größte aller Gedultrae.

J. J. Krebsteil.

TARTALOMJEGYZÉK

SZÖVEGEK	5
1842	7
1843	11
1844	15
1845	30
1846	59
1847	116
1848	161
1849	306
JEGYZETEK	347
Tájékoztató	349
A feldolgozott források jegyzéke	352
Az idegen nyelvű sajtóban előforduló rovatok, cikksorozatok címei és magyar nyelvű fordításuk	358
A hónapok elnevezései	360
Rövidítések jegyzéke	361
Jegyzetek a szövegekhez	366
1842	366
1843	367
1844	367
1845	370
1846	374
1847	383
1848	391
1849	412
Személynévmutató	419
Helynévmutató	431
Petőfi-művek mutatója	435
MELLÉKLETEK	441

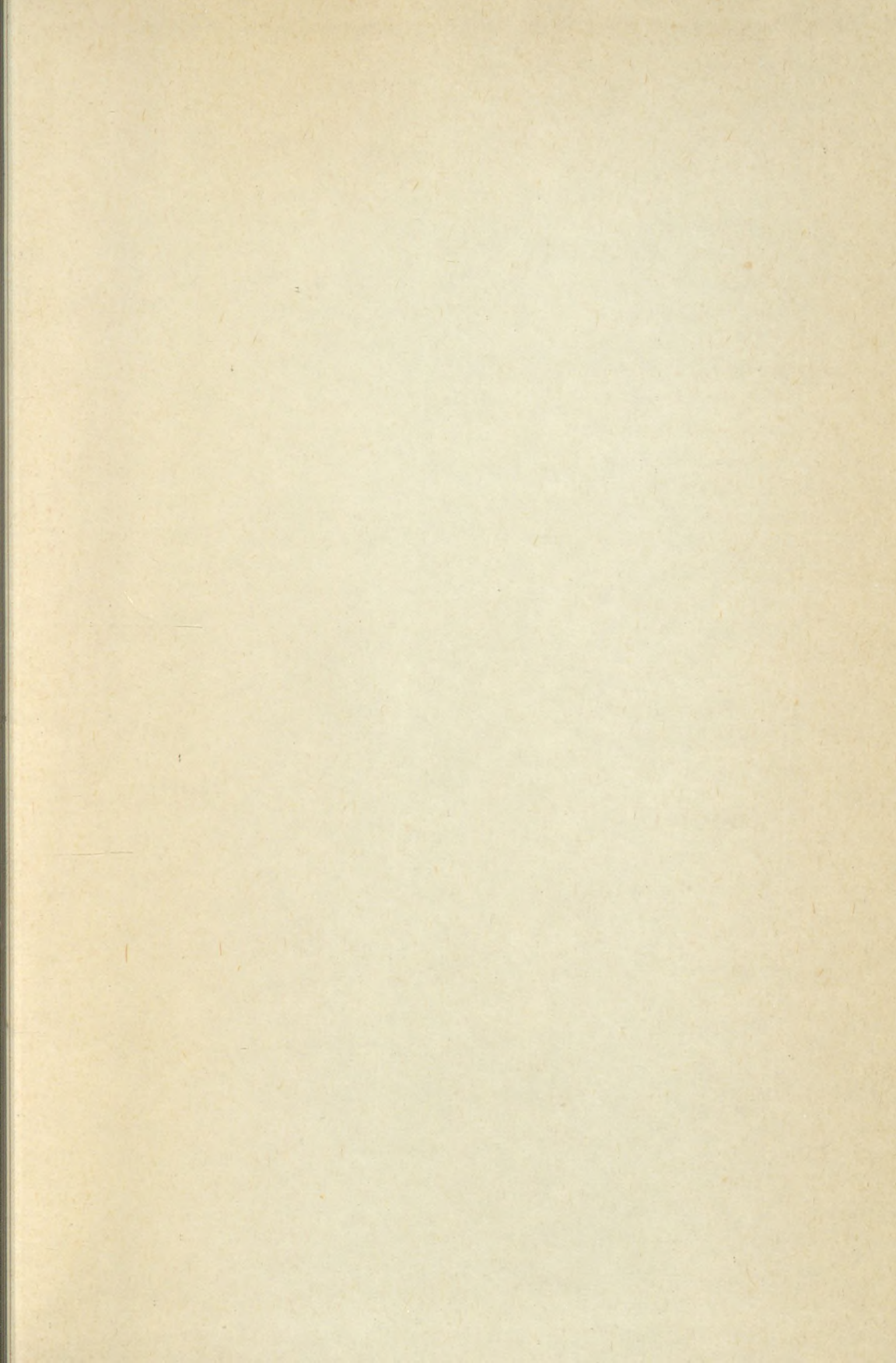
A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat főigazgatója

Felelős szerkesztő: Balázsovits Erzsébet és Zsolnai Margit

Műszaki szerkesztő: Kerek Imréné

Terjedelem: 41,47 (A/5) iv

87.15047 Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat, Budapest — Felelős vezető: Hazai György

Area: 120,- Ft